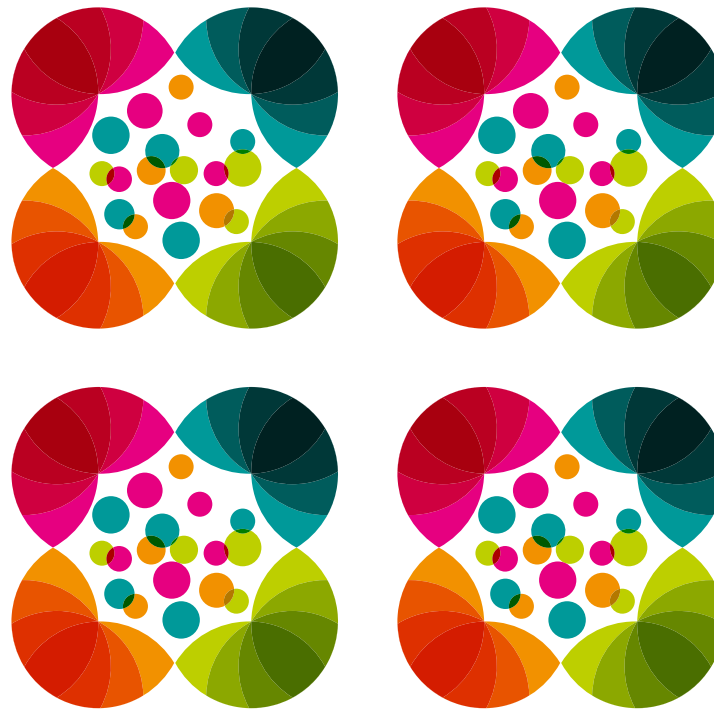

KASVATUS & VUOROVAIKUTUS PEDAGOGIK & INTERAKTION EDUCATION & INTERACTION

ABSTRAKTIT
ABSTRAKT
ABSTRACTS

*We want to thank Kaisu Mälkki, Maiju Paananen, Fritjof Sahlström
and others who have contributed to the book process.*

ISBN: 978-952-10-8525-3

EDITORS: ARNIKA KUUSISTO, ELINA KETONEN

GRAPHIC DESIGN: UNIGRAFIA, MARI SOINI

LAYOUT: OLLI HALLAMAA

HELSINKI 2012

Lukijalle

Kasvatustieteen päivät kokoavat vuosittain yhteen laajan joukon kasvatuksen, koulutuksen ja opetuksen ammattilaisia ja tutkijoita. Vuoden 2012 teemana on vuorovaikutus kasvatuksen kentillä – onhan vuorovaikutus keskeinen osa kaikkea kasvatusta ja koulutusta, opetusta ja oppimista. Vuorovaikutusta tutkitaan päivien aikana esiteltävässä tutkimuksessa erilaisista tutkimuksellisista lähestymistavoista käsin sekä erilaisissa oppimisympäristöissä ja kasvatuskonteksteissa. Kasvatuksen kentät voidaan ymmärtää laajasti, oppimisen kaikkiallisuuden näkökulmasta. Lisäksi vuorovaikutuksen tarkastelu tarjoaa välineitä keskusteluun esimerkiksi menetelmällisistä lähestymistavoista, vuorovaikutuksena aineiston ja menetelmien tai tutkijan ja kentän välillä.

Tähän kirjaan on koottu tiivistelmät Kasvatustieteen päivillä 2012 Helsingissä pidetyistä kutsupuheenvuoroista, teemaryhmäesitelmistä sekä posterinäyttelyistä. Kirjan kautta lukija voi rakentaa itselleen laajan näkökulma siihen, millaisia vuorovaikutuksellisia kysymyksiä ajankohtaisessa kasvatusalan tutkimuksessa parhaillaan tarkastellaan.

Toivotamme ajatuksia ja keskustelua herättäviä hetkiä kirjan ja esitelmien äärellä.

Kasvatustieteen päivien järjestelytoimikunnan sekä kirjan toimituskunnan 2012 puolesta

Kirsi Tirri

Arniika Kuusisto

Förord

Pedagogikdagarna samlar årligen ett stort antal lärare, forskare och administratörer från olika områden inom utbildningssektorn. Temat för 2012 är interaktion på pedagogikens fält, eftersom interaktion är en central del av all fostran, utbildning, undervisning och lärande. Under pedagogikdagarna presenteras forskning som studerar interaktion på olika sätt, i olika lärande- och undervisningskontexter. Olika områden av pedagogikens fält blir belysta med ett perspektiv på lärande som något som är ständigt närvarande. Årets fokus på interaktion gör det också möjligt att i ett samspel mellan material, metoder, forskare och forskningsfält diskutera olika metodiska närmandesätt.

I den här boken har vi samlat abstrakten för plenarföreläsningar, temagrupspresentationer och posters under Pedagogikdagarna 2012. Med boken kan du som läsare få ett brett perspektiv på och bilda dig en egen uppfattning om vilka slags interaktionella frågor som studeras i aktuell pedagogisk forskning.

Vi hoppas på stimulerande diskussion och tankar runt boken och årets presentationer.

För arrangörskommittén för Pedagogikdagarna 2012 och bokens redaktion

Kirsi Tirri

Arniika Kuusisto

Editorial

The annual Finnish Educational Research Association (FERA) conference gathers together a large number of scholars and practitioners working with education and learning. The theme of the 2012 conference in Helsinki is interaction in educational research. Interaction is a central part of any process involving education and training, teaching and learning. It is examined within a range of different educational contexts. The educational settings are thereby understood in a wider sense, from the perspective of the universal nature of learning. Additionally, the examination of interaction also offers tools for methodological discussions on different approaches, for example, as well as perspectives into investigating the interaction between data and methods, and the researcher and the field.

This book brings together the abstracts of the plenary sessions, parallel session presentations, and posters presented in the 2012 FERA conference. Through this timely collection, the reader can construct a broad perspective on the interactional questions being studied in educational research at present.

We wish you thought-provoking and interactional moments both with the book and with the presentations!

On behalf of the FERA 2012 Organising panel and the Editorial team

Kirsi Tirri

Arniika Kuusisto

SISÄLLYS /// INNEHÅLL /// CONTENTS

LUKIJALLE FÖRORD EDITORIAL

3

KUTSUPUHUJIEN ABSTRAKTIT PLENARYFÖREDRAGENS ABSTRAKT KEYNOTE SPEAKER ABSTRACTS

17

Higher Education Student Experience of Learning: the relationship between mind, emotions and body	17
Constructing and Concealing Difference in International Comparative Educational Research	17
The entangled enlivening of being	18

ACTIVITY THEORY IN EDUCATION AND WORK

19

Self-determined school development – an activity-theoretical approach	19
Concept formation of educational management: the needs of an organization	19
Networked change efforts for school transformation in Taiwan case	20
The power of the object: Subjectness in traditional and restorative wooden boat building activities	20
Knotworking in the collaboration between designers, users and other stakeholders in an early phase of a construction project	21
Tietomallit työmaan johdon uutena työvälineenä	21
Applicability of the P.Ya.Galperin's approach to the elaboration of interventions at school	22
Re-configuration of activity based learning system in Russia	22
How school educators can become the collective subject of transformation of their activity	23
Where is the glue for successfully and sustainably integrating care processes in hospital surgery?	23
Organizational volition in the social and health care workers' tension-laden implementation efforts	24
Ratkaisuyrityksiä asiakasyhteistyön ongelmiin	24
The sequence method in changing daily living and rhythm of families	25
The development of collaboration between the MUAS and the Mikkeli Theatre	25

Learning actions and discursive manifestations of contradictions – librarians developing new services in cooperation with their clients during a Change Laboratory intervention	26
---	----

CICERO LEARNING – BRAIN, LEARNING AND TECHNOLOGY

27

Intervention-induced neural plasticity in dyslexia	27
Multisensory learning and memory	27
Benefiting from integration while suffering from separation	28
Technology as a tool - Enhancing sharing and collaboration in teaching and learning	28
Digital Storytelling on the Go: Designing a Cross-Country Mobile Video Experience (MoViE)	29

FEMINISTIC RESEARCH OF EDUCATION

30

Anonymity – protection or exploitation in inclusive research?	30
Discourses of Power and Exclusion in Female Inmates Education – document analysis in progress	30
Getting ready for work. Constructions of gender in the vocational training of two upper secondary school programs.	31
Troubled researcher – conflicting emotions and affective encounters in becoming(s) an academic writer	31
Being and becoming in classroom: voices that trouble - spaces that allow	32
De/constructing research on new literacies and children “with immigrant background”	32
Race, Sound and Music in Disney's The Princess and the Frog	32
Writing within liminal spaces	33

HISTORIAALLIS-YHTEISKUNTATIEDOLLINEN KASVATUS

HISTORISK-SAMHÄLLSVETENSKAPLIG FOSTRAN OCH UTBILDNING

34

Historiakäsitys ja sen muuttuminen aineenopettajakoulutuksessa	34
Pohjois-Karjalan museo, historiallisen muistin konstruointi ja kouluopetus	35
Nuoret historiallisten lähteiden tulkitsijoina	35
Suomalaisen koulutusjärjestelmän genealogiasta ja pohjoismaisen sivistystyön mallista	36

Toisarvoista työvoimaa – ensiarvoisia kasvattajia	36
Lukion erityisopetuksen historiallinen kehitys ja nykytila	36

INKLUUSIO JA ERITYISOPETTAJUUS

INKLUDERING OCH SPECIALUNDERVISNINGENS LÄRARSKAP 38

Tuen tarpeiden arviointia dynaamisesta näkökulmasta	38
Opettajien ja opettajaopiskelijoiden inklusiiviseen opetukseen liittyvä minäpystyvyys ja asenne	39
Kouluun kiinnittyminen – School Engagement	39
Sosiaalisen elämän kehukset. Kampus-ohjelman opiskelijoiden sosiaalinen asema tuetussa aikuisopiskelussa ja vapaa-ajalla.	39
Yleistä ja tehostettua tukea oppiaineen sisäisellä valinnaisuudella – toteutuuko tasa-arvo?	40
Erityistä tukea tarvitseva oppilas lähikoulussa – opiskelua edistävät toimenpiteet ja opiskelun esteet	41
Yläkoululaisten kiinnittyminen kouluun	41
Yksin vai yhdessä? – Erityisopettajan muuttuva työnkuva	42
Inklusioon tähtäävä koulunuudistus opettajien kokemana	42
Kyselytutkimus Lapin kehittämisverkko-hankkeen kunnissa	42
Tarkastelussa vaikeavammaisten täysivaltainen kansalaisuus ja inklusio	43
Pienluokka vai pieni luokka opintien alussa? The road to learning via small group.	43
Erityisopetus ja lapsen oikeudet	44
Kasvatuskumppanuutta ja kamppailua asiantuntijuudesta – kodin ja koulun välinen yhteistyö ADHD-diagnosoitujen oppilaiden äitien peruskouludiskursseissa	44
Solmu-matematiikka – oppimisen tukea alkuopetuksen matematiikkaan	45
Mobiililaitteet erityisopetuksen välineinä: Antivirus+ -hanke	45
Riskilasten lukemaan oppiminen – onko harjoittelu riittävän tehokasta?	46
Erityinen tuki ja oppilaiden inklusio koulussa	46

KANSALAISKASVATUS

MEDBORGARFOSTRAN 47

Osallistava toimintatutkimus julkisena sfäärinä	47
Leirikoulu - kasvunpaikka, opettajien ja opettajaksi opiskelevien näkemyksiä pohjoismaisesta yhteistyöstä	47
RUNON SUOMI – Neljä tuokiokuvaa	48
Vapaa sivistystyö kansalaiskasvattajana?	48

Hoitoon on päästävä – potilaanko? Kansanterveysjärjestöjen vaikuttamistyö ja potilaan asema hoitotakuujärjestelmässä	48
Nuorisojärjestöjen sisäinen demokratia ja demokratiakasvatus	49
Lounaissuomalaisten nuorten osallisuus luupin alla	50
Uudenlainen oppimisympäristö aktiivisen kansalaisen kasvatuksen tukena	50
Yhteiskunnallisesti aktiiviseksi sosiaalista mediaa hyödyntäen?	51
Alakoulussa aktiiviseksi - mielekästä osallistumista oppilaskunnissa, järjestöissä vai missä?	51
Yrityksen ja koulun yhteistyö vastuun näkökulmasta erityiskoulukontekstissa	52
Kansalaiskasvatus osana yrittäjyyskasvatusta luokanopettajakoulutuksessa	52

KASVATUKSEN JA KOULUTUKSEN FEMINISTINEN TUTKIMUS

FEMINISTISK FORSKNING OM SKOLA OCH UTBILDNING 53

Feministinen pedagogiikka, vuorovaikutus ja ideaalit	53
Seksuaalinen moninaisuus, pedagoginen vuorovaikutus ja opettajan valinnat	53
Eroja ja kohtaamisia pedagogisessa vuorovaikutuksessa	54
Bell hooksin osallistava pedagogiikka rajojen rikkojana	54
Conceptualizing Dialogue in Higher Education – A Comparison between Two Feminist Approaches	55
Erojen pedagogiikkaa opinto-ohjaajien koulutuksessa	55

KESKUSTELUNANALYYSI VUOROVAIKUTUSTUTKIMUKSESSA

SAMTALSANALYS I INTERAKTIONSFORSKNING 56

Opettaja-oppilasvuorovaikutuksen merkitys taitojen ja motivaation kehitykselle varhaisina kouluvuosina	56
Alkuportaatt -tutkimus	56
Vuorovaikutuksessa tapahtuva arviointi oppilaan oppimista ja kasvua tukemassa	56
Dialoginen tila mahdollistaa keskustelun luokassa	57
Opettajan ja oppilasryhmän vuorovaikutus terveystiedontunnilla	58
Vuorovaikutus tietokoneiluokassa	58
Muuttuva sosiaalinen kompetenssi?	59
Keskustelun sääntöjen rikkominen – tilaa dialogille?	59
Oppilas opettajan puheen toistajana – kaikupuheen sekventiaalinen rakentuminen luokkahuonevuorovaikutuksessa	59
Emic epistemic topicalization trajectories as evidence of learning?	60

**KESTÄVÄN KEHITYKSEN KASVATUKSEN TUTKIMUS
FORSKNING OM PEDAGOGIK FÖR HÅLLBAR UTVECKLING
RESEARCH ON SUSTAINABILITY EDUCATION**

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri kestävän kehityksen rakentajana. Pedagoginen pienryhmätoiminta ja ekososiaalinen toimijuus.	61
Storyline – opetusmenetelmä ja koulun ympäristökasvatus	62
Kestävän kehityksen koulun toimintakulttuuri	62
NatureGate – a tool to promote sustainable development, in particular sustainable use of biodiversity and species identification	63
Mitä on pään sisällä? – Fenomenograafinen tapaustutkimus 8–11-vuotiaiden lasten oman päänsä sisältöä koskevien käsitysten muutoksista tutkivan oppimisen mallin mukaisessa opetuksessa	63
Oppimisympäristöt, KeKe ja autenttisuus	64
Tulevaisuuskuvia suomalaisten, tansaniaalaisten, intialaisten, ghanalaisten ja isobritannialaisten lasten piirtämänä 2005-2012	64
Gymnasiestuderandes motiveringar för varför naturen är värd att bevaras	65
Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta – aihekokonaisuuden tavoitteiden saavuttaminen	65
Kestävien soveltavan taiteen koulutusten suunnitteleminen	66
Kestävän kehityksen kasvatus osana koulun historian- ja yhteiskuntaopinopetusta	66
Mitä tapahtuu, kun kestävästä kehityksestä ei välitetä?	67

**KIELI, KULTTUURI JA YHTEISKUNTA KASVATUKSEN FILOSOFIASSA
SPRÅK, KULTUR OCH SAMHÄLLE I PEDAGOGISK FILOSOFI
LANGUAGE, CULTURE AND SOCIETY IN THE PHILOSOPHY OF
EDUCATION**

Semiotics as philosophy for education: from concepts to signs	68
Learning the Universe as Argument	68
From Dispositions to Competences: Ontology, Interaction and Semiotics	69
The Transitional Practices of Painters, Fleck's Notion of 'Thought Styles' and Peirce's Semiotic Model of Mind: Towards a Semiotic Philosophy of Education	69
Semiotic framework into design-based inquiry approaches in education	70
Education in Justice in the Light of Nicholas Wolterstorff's Theory of Justice	70
The Heroic Ideals of Education in the Age of Competition	71
Discourse Ethics and Philosophical Hermeneutics in the Philosophy of Moral Education	71
Huomioita Theodor W. Adornon sivistysteoriasta	72
Kansalaisuus kriittisessä kasvatustieteen teoriassa: Systemaattinen analyysi Carlos Alberto Torresin koulutussosiologisesta teoretisoinnista	72

Ekososiaalinen sivistys: yhteyksiä luova olemassaolon ihanne yksilökeskeistyneissä, moniarvoisissa ja globalisoituneissa yhteiskunnissa rajallisella maapallolla	73
Käsitteestä ”afrikkalainen romaani”	73
Semiosis and Embodiment in Teacher Training: an enactive perspective	74
Speech on Difficulty – On the Semiotics of a Self-Fulfilling Prophecy	74
Proverbs and pedagogical speech: more than just words	74

**KOTITALOUSPEDAGOGIIKAN UUDET HAASTEET
HUSHÅLLSVETENSKAPENS NYA PEDAGOGISKA UTMANINGAR**

Kehittämisideoita työssä oppimiseen – aikuisopiskelijoiden käsityksiä oppimisesta työelämän kontekstissa	76
Kotitalousopetustilojen vaikutus luokan vuorovaikutukseen	76
Eriytynyt kotitalousopetus – kotitalousopetus vastaa monenlaisten oppijoiden tarpeisiin	77
Näkymätöntä näkyväksi – aran oppilaan kohtaaminen ja arviointi kotitalousopetuksessa	78
Koulu ruokakulttuurisena oppimisympäristönä	78

**KOULU KAIKKIALLA – AVAUTUVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT
SKOLA ÖVERALLT – LÄRANDEMILJÖER ÖPPNAR SIG**

Perhe kulttuuripääoman lähteenä – koulu sen vahvistajana?	79
Perus- ja toisen asteen opettajat yritteliäisyyttä tukevien oppimisympäristöjen käyttäjinä ja luojina	80
”Tää ei oo mikään koulujuttu, vaan tää liittyy oikeesti tähän maailmaan ja elämään” – Monitoimijuus oppimisen silloittamisessa”	80
Geopolku ja tutkiva oppiminen	81
Musiikintekopeli alakoulun musiikinopetuksessa; digitaalisen oppimisympäristön pedagoginen käyttö ja kehitys	81
Oppimisen ympäristöt ja rajoja läpäisevä pedagogiikka Mahnalan ja Fiskarin kouluissa	82
Tulevaisuuden koulu: visioita vuorovaikutuksesta	83
Kasautuvaa ja varisevaa vuorovaikutusta: Tutkimus vuorovaikutuksen rakentumisesta koulun linturetkellä	83
Iloa Prinsessa Rosa Ruusunen –hankkeesta	84

KOULUTODELLISUUS JA VALTA		
MAKT I SKOLANS REELLA VARDAG		
SCHOOL REALITY AND POWER		85
Turkish high school teachers' perceptions of powerlessness	85	
Opettajasubjekti vallan verkostossa	85	
Ulkoasujen valtaa opettajien sosiaalisessa vuorovaikutuksessa	86	
Kyvyn tuotanto ja tietotyöläisyys	86	
KOULUTUSSOSIOLOGIA JA -POLITIikka		
UTBILDNINGSSOCIOLOGI OCH UTBILDNINGSPOLITIK		
SOCIOLOGY AND POLITICS OF EDUCATION		87
Opettajien kielikoulutuspoliittinen toimijuus aikuiskoulutuksessa	87	
Kasvatustiedepääaine luokanopettajakoulutuksessa	87	
Koulu inklusiivisena oppivana yhteisönä (School as an inclusive learning community SILC)	88	
Opettajien koulutuspolitiikkasuhde ja professionaalisuuden paradoksi	89	
Suomalaisen korkeakoulupolitiikan analyysi: neljä dynamiikkaa	89	
Suomalainen peruskoulu kansallisen ja kansainvälisen ristiaallokossa – tutkimus koulutuspoliittisten toimijoiden välttämättömyyden retoriikasta	90	
Tiered Intervention in Special Education: History and Trends from the United States and Finland	90	
An exploration to the implications of the English Academy policy at local level	91	
Russia and the World Bank – Exploring motivations behind the READ (Russia education aid for development)	91	
Nykyisen kouluvalintapolitiikan heijastuksia peruskoululaisten vanhempien kouluvalintoihin tapaustutkimuksen valossa	92	
Koulunvalitsija vai veronmaksaja? Asennetarkastelu vanhempien koulusuhteista	92	
Vuorovaikutusta ja valintoja: miten kodin ja koulun välinen vuorovaikutus on yhteydessä lapsen kouluvalintoihin?	93	
The EU "Education and Training 2010 Work Programme (ET2010)" – Lisbon strategy and the making of new European education policy in 2000–2010	94	
Transforming Teacher's Work Globally: In Search of a Better Way for Schools and Their Communities	94	
Relevance of Education in the View of Experts	94	
Uraohjaus ammattikorkeakoulussa	95	
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot – tutkinnon koulutuspoliittinen merkitys ja tutkinnon suorittaneiden urakehitys	96	
Opintourat yliopiston eri koulutusaloilla	96	
Avoin yliopisto ja koulutuksellisen tasa-arvon käsitteen muutos	97	
Työläisperheistä yliopistoon	97	
Korkeakoulutuksen kaupallistumisen seuraukset – vaikuttaako maksullinen koulutus eri sosiaaliryhmien osallistumiseen?	98	
Perheet, paikalliset institutionaaliset koulunvalintatilat ja sivistyksellisiä perusoikeuksia koskeva demokraattinen iteraatio	99	
Koulut metropolin murroksessa: Helsingin seudun peruskoulujen eriytymisen dynamiikka	99	
Keitä ovat luonnontieteiden ja matematiikan heikot menestyjät PISA 2009 tutkimuksessa ja mistä heidät löytää?	100	
Odotuksia ohjaamassa – Opettajankoulutus ja hallitusohjelmiin perustuvat kehittämishankkeet	100	
Opetus- ja tutkimustyön kansainvälistymisen strategiset tavoitteet Suomen yliopistoissa	101	
2000-luvun yliopiston muutos – lehdistön ääni	101	
KUVAT JA VISUAALISUUS PEDAGOGISESSA		
VUOROVAIKUTUKSESSA		
IMAGES AND VISUAL TOOLS IN PEDAGOGICAL INTERACTION		
BILD OCH VISUALITET I PEDAGOGISK INTERAKTION		102
Valokuvat ajatusten herättäjänä matemaattisten aineiden opettamisesta	102	
Piirtäminen koulumaailman ja nuorten elämismailman välisen vuorovaikutuksen edistäjänä	102	
Merkkejä tietoyhteiskunnan maisemasta vuonna 2015 – käytäntöperustaisen semiotiikan näkökulmia lukiolaisten piirrosten tulkinassa	103	
Kuvien käyttö lukio-opiskelijoiden eksistentiaalisen ajattelun välineenä	104	
Kuvat ja tutkiva oppiminen	104	
Simulaatiopelissä luotuja eurooppalaisia opettajakuvia	105	
"Kerro mitä näet" - Taideperustaisista tutkimusprosesseista ja niiden ohjaamisesta	105	
Lastentarhanopettaja taidekasvattajana	105	
"Pojat piirtäisivät vain autoja... ja tytöt hevosia"	106	
Kultakausi herää tabletti-aikaan – lasten taidekokemuksista mediatuotoksiksi	107	
Näkemisen kulttuuriset koodit pedagogin silmin	107	
KÄSITYÖ JA VUOROVAIKUTUS		
HANTVERK OCH INTERAKTION		108
Tiedon ja taidon kehittyminen käsityökasvatuksessa – toimintaa ohjaavien tarjoumien (affordanssi) näkökulma	108	
Tekstiili- ja vaatetusalan ammattikorkeakoulutus ja globalisoituvaa työelämää. Kansainvälisen työnjaon ja kansallisen koulutuksen välinen suhde	108	

Muotoilukasvatus ja taiteellinen ote tulevaisuuden käsityöoppiaineessa	109	Julkinen pedagogiikka – kaikkea vai ei mitään? Nousevan käsitteen määrittelyä kasvat- ja viestintätieteiden välisestä näkökulmasta	122
Käsityön opetussuunnitelman painopistealueet – opettajien käsityksiä kahdeksan vuoden ajalta	110	Cultures of Youth Media and Information Literacies	123
Käsityön ja askartelun vuorovaikutuksesta	110	“I just don’t care to know” – Education students’ ambivalent emotions towards social networking	123
Sukupuolten välinen ja alueellinen vaihtelu käsityön oppimistuloksissa	111	Collaborative processes in species identification using an internet-based taxonomic resource	124
Soveltuvuus opettajaksi – käsityön opettajaksi?	111	”Vois käyttää enemmän oppimislelejä ja nettiä opiskeluun” – Nuorten ja aikuisten mediataidot sosiaalisessa mediassa tulevaisuuden mediakasvatuksen haasteena koulussa ja kotona	124
Sadutusmenetelmä lapsen käsityöprosessin merkitysten avaajana	112	Tablet-tietokoneiden käyttö opetuksessa: lukio-opettajien näkemyksiä ensimmäisen käyttövuoden ajalta	125
Käsityö voimaannuttavana kehollisena vuorovaikutuksena	112	Lapsi- ja nuorisotyöntekijät sosiaalisessa mediassa	125
Taso ja todellisuus	113	Nehän osaa vaikka mitä!	126
<hr/>			
LAPSINÄKÖKULMA JA LAPSUUDENTUTKIMUS		MONIKULTTUURISUUS / MÅNGKULTURALITET /	
BARNPERSPEKTIV OCH BARNFORSKNING	114	MULTICULTURAL AND INTERCULTURAL EDUCATION IN	
Mitä on lapsinäkökulmainen tutkimus?	114	FINLAND AND ELSEWHERE: (HOW) DO THEY DIFFER?	127
Tarinataikurituokiot – menetelmä lasten kuulemisen välineenä	115	Vuorovaikutus ja osallistuminen valmistavan opetuksen ryhmässä	127
Huumorin merkitykset lasten teksteissä ja kuvissa - kulttuuritaustan ilmeneminen esi- ja alkuopetusikäisten piirustuksissa ja niistä nousevissa tarinoissa	115	Monikulttuuristen ryhmien tarkastelua nuorisotyön kentillä – näkökulmana dialogisuus ja kulttuurinen muutos	128
Päiväkoti lapsuuden paikkana –haasteena lapsilähtöisyys	116	Opettajaopiskelijoiden toiseuden kokemukset interkulttuurisen kompetenssin osatekijänä	128
Pienten lasten sosioemotionaalinen hyvinvointi vuorohoidon kontekstissa: metodologiset ja eettiset kysymykset	116	Intercultural dialogue applied in multicultural art education	129
”Aikuinen auttaa sitä tyttöä. Ja sit ne leikki yhdessä” – Action telling -metodilla kerättyjä lasten narratiiveja aikuisen tuesta ja osallisuuden kokemuksista päiväkodissa	117	Assessing intercultural competences revisited: can we make international teacher education more effective through a PIC?	129
”Menee nukkuun ja sillon vähän miettii” – Lasten käsityksiä kielenoppimisesta	117	Opettajaksi opiskelevien näkemyksiä tulevasta kulttuurisesti monimuotoisesta työstään	130
Lapset etnografeina luokkahuoneessa - lapsuus ja sukupuoli tunnoillisina ja häiritsevinä esityksinä	118	Mitä monikulttuurinen kasvatus ammattikorkeakoulussa on?	130
<hr/>			
MEDIAKASVATUS		Uskonnonopetus Euroopassa ja Suomessa - erilaisten opetusmallien analyysia identiteetin ja monikulttuurisuuden näkökulmasta	131
MEDIEPEDAGOGIK		Developing globally minded teachers through mobility: do short term mobility periods benefit the aim of interculturalisation?	131
MEDIA EDUCATION	119	“In 2030 Finland will be the problem-solver of the world”: Nation branding strategies, positioning and Finnish education®	131
Jakamalla osalliseksi mediaan – pienet lapset median tuottajina päiväkodin toiminnassa	119	<hr/>	
Pienten elokuvatuottajien vuorovaikutusprosessi Bales-tulkintakehyksessä	120	MONITETEINEN PERHETUTKIMUS	
0-12 -vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kotien mediakasvatuskäytännöt. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen vanhempainkysely 2012	120	MÅNGVETENSKAPLIG FAMILJEFORSKNING	133
Opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden ja kouluttajien mediapedagoginen profiili	121	Sekvenssimenetelmä arjen rakentajana	133
Jaettu ilo – Eheyttämisen kulttuuri digitaalisella ajalla	121		

Äitien kokema yksinäisyys ja sen yhteydet taaperoikäisten lasten sosio-emotionaaliseen kompetenssiin, sen viiveisiin sekä vaikeuksiin	133	Children's Peer Relations, School Achievement and Learning-to-learn competencies: A longitudinal study from grade 1 to 5	145
Vanhemmat lasten sosiaalisten taitojen ohjaajina	134	Uudenalaista pedagogiikkaa aikuiskoulutukseen	146
ADHD-lapsen sisarusten asema perheessä - Vanhempien ja sisarusten haastattelututkimus	135	Tohtorikoulutettavien motivaatio ja opintojen eteneminen	146
Perhesuhteet ja vanhemmuus 5-6-vuotiaiden lasten arjessa	135	Revisiting Gordon's Teacher Effectiveness Training: An intervention study on teachers' socio-emotional learning	147
Alakouluikäisten lasten positiivisen hyvinvoinnin lapsinäkökulmainen tutkimus	136	Opiskelijoiden tavoiteorientaatioiden, kurssiarvioiden ja oppimistulosten väliset yhteydet	147
Tukea vai ilkeilyä verkkokeskustelupalstalla – ongelmallisiksi kuvatut lasten ja isovanhempien väliset suhteet nimettömällä keskustelupalstalla	136	Oppimisstrategian vaikutus lasten minä-pystyvyyteen	148
		Motivaatio ja opettaja-oppilassuhde eri tavoin edistyvissä lukijaryhmissä	148
		Emotionaalista uppoutumista vai kelluntaa?	
		Oppilaiden tilannekohtainen kiinnostus ja tunteet ongelmanratkaisutehtävän aikana	149
		Temperamentti tehtävänäikaisten emootioiden ja niiden vaihtelun ennustajana	149
		Matematiikkaan liittyvien uskomusten, asenteiden ja motivaatio-orientaatioiden rakenne 4. ja 8. luokalla	150
		Oppilaiden suhtautuminen matematiikkaan ja päässälaskuun, sen yhteys taitavaan päässälaskijaan (Viron oppilaiden vertailu suomalaisten oppilaiden suorituksiin)	150
		Matemaattisten taitojen osaamisprofiilit ensimmäisen luokan alussa	151
		Nuorten sosiaaliset tavoitteet yläkoulussa	151
		Onnellisuus laskee yläkoulussa	152
		Oppimisuskomukset ja osaaminen painotetun opetuksen ja yleisopetuksen luokilla	152
		Välittäminen peruskoulussa oppilaan kokemana	153
		Välittäminen ja huolenpito oppilaasta: perheohjausmenetelmän mahdollisuudet oppilaanohjauksen kehittämisessä	153
		Oppilasta lamaanuttava kouluvuorovaikutus. Aineistoperustainen teoria	154
		Opettaja–oppilasvuorovaikutuksen laadun yhteys oppilaiden motivaatio-orientaatioihin	154
		////////////////////////////////////	
		“MUSIC FOR ALL FOR MUSIC” – SPECIAL MUSIC EDUCATION	
		EQUALIZING SOCIETY	155
		Musical activities for people with special needs - A qualitative case study research on child welfare company offering musical activities	155
		Neuromusical methods in special educational research	155
		Special Music Education Equalizing Concert Society – A Study on Resonaari May 14, 2012 Concert Audience	156
MOTIVAATIO, OPPIMINEN JA HYVINVOINTI	137		
MOTIVATION, LÄRANDE OCH VÄLBEFINNANDE			
MOTIVATION, LEARNING AND WELL-BEING	137		
Ilo ammatillisessa opiskelussa	137		
Lukiolaisten oppimisen strategiat ja motivaatio fysiikan opiskelussa	137		
Lukio-opiskelijoiden oppimisen säätelyryhmät ja opintojen kulku	138		
Modeling the Characteristics of Vocational Excellence: A Case Study with Finnish WorldSkills Competitors	138		
Masennusoireiden kehitys nuoruudesta varhaisaikuisuuteen: Akateemisten ja sosiaalisten ennustajien ja seurausten tarkastelu kahdessa pitkittäisaineistossa	139		
Miten aktiivisella luentokurssilla koetut akateemiset tunteet ovat yhteydessä yleisiin opiskeluorientaatioihin?	140		
School-related predictors in children's depressive symptoms: A comparative study in Finland and Norway	140		
Student motivation and well-being: Achievement goal orientation profiles and academic and socio-emotional outcomes	141		
Tutkimuksellinen oppiminen motivointikeinona alakoulun integroidussa luonnontieteen tekemällä oppimisessa – kansainvälisen projektin alustavia tuloksia suomalaisesta alakoulusta.	142		
Sosiaalisesti jaetun metakognitiivisen säätelyn ilmeneminen pienryhmän tietokoneavusteisessa yhteisöllisessä oppimisprosessissa	142		
Characteristics of Young Children's Self-Efficacy and Confidence in Early Education Classrooms	143		
Interpersonal regulation in collaborative learning activities: temporal analysis of small group interaction	143		
Computer-based game environment for promoting the flexible understanding of the system of natural numbers	144		
The role of spontaneous focusing on quantitative relations in the development of rational number knowledge	144		
Meta-learning – The promotion of dispositions and higher-order thinking abilities	144		

OPETTAJAN MORAALINEN KOMPETENSSI
LÄRARES MORALISKA KOMPETENS
TEACHER'S MORAL COMPETENCE **157**

Development and testing a model of relationship between ethical sensitivity and caring teaching	157
Mindset, purpose and ethical sensitivity in Finnish teachers' narration	157
Finnish student teachers' views on the educational purposefulness of their teaching	158
Islamic education teachers as negotiators	158
Persoonan eettinen kasvu ja kasvatus jälkimodernissa ajassa suomalaisen kasvatusjärjestelmän kautta tulkittuna	159
Oppilaan kokemus huolenpito ja välittäminen kouluopetuksessa	159
Kontemplatiivinen pedagogiikka. Mitä se on ja mihin sitä tarvitaan?	160

OPETTAJUUS, KUMPPANUUS JA DIALOGISUUS
OPETTAJANKOULUTUKSEN KENTILLÄ
LÄRARSKAP, PARTNERSKAP OCH DIALOGISM PÅ
LÄRARUTBILDNINGENS FÄLT **161**

Tutkimusperusteinen opettajankoulutus: Lapin malli	161
Opetusta tutkimassa ja tutkimista opettelemassa	161
Verkostoitumalla raja-aitoja ylittämään – yhteistyötä 'kentän' ja opettajankoulutuksen välillä	162
Aikuisopettajaopiskelijoiden reflektioita opetusharjoittelunsa ammatillisesta maisemasta	163
Ammatillinen askel – merkitykselliset kokemukset opetusharjoittelussa	163
Kohti yhteisöllisen hyvinvointiosaamisen asiantuntijuutta. Koulukiusaamisen ehkäisemisen interventio perusopetuksessa.	164
Opiskelijasta opettajaksi - vieraiden kielten opettajaopiskelijoiden odotukset opettajuudesta ja odotusten täytyminen opettajaopintojensa aikana	164
Supporting teachers in different phases of their careers through collegial group mentoring	165
Understanding Mentoring of New Teachers through the Theory of Ecologies of Practices	166
Peer-Group Mentoring as a Tool for Supporting New Teachers	166
Opettajaopiskelijoiden toimijuuden rakentuminen opettajankoulutuksen aikana	167
Peruskoulun opettajien kokemus ammatillinen toimijuus koulun työympäristössä	167
Ekspansiivinen kronotooppi oppilaiden toimijuuden tukemisessa	168
Innostavaksi ja kannustavaksi opettajaksi kasvaminen	168
Dialogia etsimässä opetusharjoittelussa	169

Luokanopettajaksi opiskelevien käyttöteoriat ja niiden lähteet	169
Noviisiopettajan unelmat ja painajaiset	170

OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI JA ARVIOINNIN VAIKUTTAVUUS
BEDÖMNING AV LÄRANDEUTFALL OCH BETYDELSEN AV
BEDÖMNING **172**

Perusopetuksen kansallisten oppimistulosten arviointiprosessi	172
Kansallinen oppimistulosten arviointi ammatillisessa peruskoulutuksessa	173
Miten aikaisemmat taidot ja arviointitilanteessa osoitettu osaaminen ovat yhteydessä siihen, miten kiinnostaviksi neljäsluokkalaisten tytöt ja pojat kokevat arviointitehtävät?	173
Eihän niin monta prosenttia ole olemassa?	174
Koulumenestyksen selittäminen – löytyykö avain kotitaustasta, ajattelutaidosta, motivaatiosta vai itseensä uskomisesta?	174
Mitä on oppimistulosten taustalla? Taustatietojen hyödyntäminen arvioinnissa	175
Kansainvälisten oppimistulosten arviointitutkimusten käännytyksen ongelmia	175
Kielitaidon tasojen kuvausasteikot suoritusarvioinnin perustana	176
Opettajat haluavat säilyttää aihekokonaisuudet opetuksessa	176
Ylioppilaskirjoitusten uusi backwash-vaikutus	177
'High stakes' vs. 'low stakes' – kognitiivisten, affektiivisten ja tilannekohtaisten tekijöiden rooli yhdeksäsluokkalaisten oppimaan oppimisen arvioinnissa	178
Musiikin oppimistulosten valtakunnallinen arviointi peruskoulun yhdeksännellä luokalla	178

OSALLISUUTTA VAI OHIPUHMISTA? NUORET JA SUKUPOLVIEN
VÄLINEN VUOROVAIKUTUS

DELTAGANDE ELLER SAMTAL FÖRBI VARANDRA? UNGA OCH
GENERATIONSÖVERSKRIDANDE INTERAKTION
PARTICIPATION OR MISCOMMUNICATION? YOUNG PEOPLE AND
INTERGENERATIONAL INTERACTION **179**

Nuoria koskevat ristiriitaiset odotukset. Liikkuvuus, paikallaan pysyminen ja erot	179
"Vaikkeuksista vahvuuksiin" Monitahoarviointi tukea tarvitsevan oppilaan hyvinvoinnin ja kasvatuskumppanuuden vahvistamisessa.	180
Creating Shared Value and Youth Identity; Guidance and School Counseling at Tampere Teacher Training School (Tampereen Normaalikoulu)	180
Pohjoisen porokylän nuoret osallistavat tutkijan elämäänsä	181
Maahanmuuttajanuori vankilassa	181
Nuoret ja vartijat / Young people and private security guards	181

**PAIKKA JA KASVATUS
PLATS OCH PEDAGOGIK
PLACE AND EDUCATION** **183**

Belonging or Longing to Belong? Identity Negotiations and Sense of Belonging of TIM adolescents	183
Koulupihan merkitysmallit	183
“It’s the Culture!” - What does PISA 2009 Assessment and School Health Promotion Study reveal of Regional Differences in Swedish-speaking Areas in Finland?	184
Small schools as a living and learning environment	185
Rural schools of Ethiopia and working conditions of them, action research	185
School as Narrated Places: Children’s Narratives of School Enjoyment School as Narrated Places: Children’s Narratives of School Enjoyment	186
Ammattikasvatus kasvatusympäristönä	187
Ohjauksen rooli muutoksessa - Ammattikorkeakoulun ja ammatillisen toisen asteen opettajat ja opiskelijat aluekehittäjinä Koulii-hankkeessa	187
Elinympäristöt kasvatusympäristöinä –ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksellisen suhteen merkitys oppimisympäristöajattelulle	188
Turvallista rauhattomuutta oppimisympäristössä	188
Suhde paikkoihin yksi ympäristösuhte lapsille ja nuorille taiteen perusopetuksen visuaalisissa taiteissa	189
Valokuvallisia paikkatarinoita lapsuudesta	189
Opettajan syli pienten lasten paikkana päiväkodissa: läheisyyttä, vuorovaikutusta ja hyvinvointia	189

**PEDAGOGINEN SENSITIIVISYYS, HYVINVOINTI JA OPPIMINEN
PEDAGOGISK SENSITIVITET, VÄLBEFINNANDE OCH LÄRANDE** **191**

Lasten stressin säätely ja oppiminen	191
Pedagogiseen sensitiivisyyteen vaikuttava interventio	192
Opettaja sosiaalisen vuorovaikutuksen tukijana esiopetuksessa	192
Hyvää mieltä koulusta	193
Erityisiä menetelmiä vai arjen pedagogiikkaa – Pedagogisesti laadukas oppimisympäristö päiväkodin erityisryhmässä	194
Monitapaustutkimus ART- menetelmän käytöstä sosioemotionaalisesti oireilevien lasten opetuksessa	194
Esikouluikäisten lasten tarkkaavaisuuden, päiväkodin oppimisympäristön laadun ja kortisoliarvojen välisistä yhteyksistä	195

**ROUDTABLE: MARGINAALIN VOIMA!
STYRKA FRÅN MARGINALEN!** **196**

**SUOMEN KATSOMUKSELLINEN MUUTOS JA SEN HAASTEET
SUOMALAISALLE YHTEISKUNNALLE JA KOULULAITOKSELLE
LIVSÅSKÅDNINGARS FÖRÄNDRING I FINLAND OCH DESS
UTMANINGAR FÖR SAMHÄLLET OCH SKOLAN
WORLDVIEW CHANGE IN FINLAND AND ITS CHALLENGES
FOR SOCIETY AND EDUCATION** **197**

Jääkarhu, jätteet ja maailmanloppu – ympäristöaiheet uskonnon ja elämäntutkimustiedon oppikirjoissa	197
Koulu, uskonto ja erilaiset tietämisen tavat	198
Naiseus ja naiseksi kasvaminen uskonnollisessa yhteisössä –käsitteiden, menetelmien ja positioiden pohdintaa tutkimuksessa	198
Uskonnon näkyminen koulussa	199
Kulttuurien ja katsomusten vuorovaikutus moniarvoisessa koulussa ja lasten vertaisryhmissä: Eri-ikäisten suomalaislasten kokemuksia	199
Tuleeko kulttuurien välinen vuorovaikutus esille koulun juhlissa?	200
Significance of RE and Ethics in Development of Personal Worldview: Student Perspectives	200
Taking Religious Plurality into Account – The Case of Minority Religion and Secular Ethics Education in Finland	200
Määrällinen kyselytutkimus monikulttuurisen kouluyhteisön käsityksistä koulustaan ja uskonnosta koulun arjessa	201

**TAITO, TAIDE JA VUOROVAIKUTUS: DRAAMAKASVATUS
FÄRDIGHET, KONST OCH INTERAKTION** **202**

OLEN JA IHMETTELEN – Maailmassa-olemisen näyttämö draaman merkityksen antajana Martin Heideggerin filosofian valossa	202
Ideasta esitykseen –projekti yhteisöllisenä tutkimuksena ja oppimisprosessina	202
Tanssi-innostaminen ja monikulttuurisuus	203
”Koko koulu tanssii!”: Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia ja haasteita kouluyhteisössä	204
Dramapedagogik och sociokulturell inspiration	204
Haasteena tyhjä tila – kasvaminen draamaopettajuuteen	205
Draama avaa kaunokirjallisten tekstin olennaiset piirteet nuorille	205
Kivenkantajat draamaprojekti	206

TAITO, TAIDE JA VUOROVAIKUTUS: LIIKUNTAKASVATUS	
FÄRDIGHET, KONST OCH INTERAKTION	207
Luokanopettajaopiskelijoiden koetut vahvuudet liikunnanopetuksessa	207
Liikuntasukupolvien liikkumisen ja liikkumattomuuden motiivit	207
Kohtaamisia varhaiskasvatuksen liikunnassa; aktivoivatko oppimisympäristöt?	208
”Yleensä tykkään koululiikunnasta, mutta...”	208
Liikunnan opettajuuteen liittyvän ammatillisen kasvun tukeminen luokanopettajaopiskelijoilla: tutkimuskokeilu	209
Kohtaamista vai ohipuhuntaa – Urheilun maailma ja YK:n lapsen oikeuksien julistus vuoropuhelussa	209
Koululiikunnan normaali – heuristinen abstraktio vai luuta ja lihaa?	210

TAITO, TAIDE JA VUOROVAIKUTUS: MUSIIKKIKASVATUS	
FÄRDIGHET, KONST OCH INTERAKTION	211
Playback Orchestra	211
Narratiivisuus musiikkikasvatuksessa. Etnografinen tapaustutkimus Maija Salon musiikkileikkikoulupedagogiikasta.	212
Digitaalinen oppimateriaali luokanopettajakoulutuksen vapaan säestyksen opiskeluympäristössä 15 vuoden aikana	212
Taidekasvatushankkeen pitkäaikaiset vaikutukset	213
Huomisen yleisöä kasvattamassa vai yhteisöä innostamassa? Tutkimus yleisöyhteistyöstä	213
Koulussa hyvin menestyneet tytöt	214
Educators’ professional and personal growth: A case study of European teachers’ in-service training courses	214
Dance talent development across the lifespan: A review of current research	215
Musiikillinen kokemus sekä musiikillinen elämämaailma kommunikaatiomediassa sekä sosiaalisessa mediassa	215
Tutkinnonuudistuksen tausta ja toteutus? Matkalla taideyliopistoksi	216
Challenges of Diversity in Music Education	217
Estonian and Finnish music teachers reflecting upon the music syllabus of the comprehensive schools	217

TOIMIJUUS, ELÄMÄNKULKU JA OHJAUS	
AKTÖRSSKAP, LEVNADSBANA OCH HANDLEDNING	218
Toimijuus elämäntulussa ja -uralla	218
Nuoren miehen toimijuus ammattikoulun rakenteiden puristuksessa	218
Valinnat nuorisourheilun elämis- ja systeemimaailmassa	219

Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset nuoret toimijoina omalla koulutuspolullaan	220
Monikulttuurisuus suomalaisten oppilaitosten yhteisöllisenä haasteena	220
Katoava aikuisuus	221
Toiveiden ja mahdollisuuksien välissä. Erityisopetustaustaisten nuorten aikuisten koulutuspolut ja toimijuus.	221
Ammatillisen toimijuuden yksilöllisiä ja yhteisöllisiä piirteitä opettajankoulutuslaitoksessa	222
Miksi identiteetti ja toimijuus ovat merkittäviä työssä oppimisen kannalta – yhteenvetoa ja tulkintaa empiirisen tutkimusevidenssin pohjalta	222
Opiskelijan itsehavainnoinnin kehittyminen ryhmäohjauksessa	223
Toimijuuden mikrogenesis - työnhakuryhmän käsitteellistysyritys	223
Possibilities and challenges. Teachers in Swedish-speaking schools reflect on their teaching with pupils from other minorities.	223

TURVALLISUUSPEDAGOGIIKKA	
SÄKERHET OCH PEDAGOGIK	225
Turvallisuuskasvatuksesta turvallisuuspedagogiikkaan	225
Ihmisen turvallisuudesta – turvallisuuspedagogiikan filosofista luonnostelua	225
Toimintakyvyn käsitteestä	226
Aggressiivinen ja psyykkisesti häiriintynyt lapsi inklusiivisen koulun turvallisuushaasteena – sosiaalinen eheytyminen vai sosiaalinen eristys?	227
Idem ja Ipse – turvallisuuden tunne suhteina	227
Käytännöstä teoriaan ja teoriasta käytäntöön: eläinlääkintäviranomaisien välinen verkkoyhteistyö viranomaisyhteistyökoulutuksen mallina	228

TUTKIMISEN, OPPIMISEN JA KASVATUKSEN KERTOMUKSIA	
BERÄTTELSE OM FORSKNING, LÄRANDE OCH PEDAGOGIK	229
NARRATIVES OF INQUIRY, LEARNING AND EDUCATION	229
Children’s perspective to the lived pedagogy of the classroom	230
Professional Identity Building of First Year Business Students	231
Tiedon sosiaalinen rakentuminen ja eettiset kysymykset narratiivisessa tutkimuksessa	231
Fronesis opettajankoulutuksen taustafilosofiassa	232
Narratiivin rakentaminen kolmesta haastattelusta – Metodikokeilu	232
Kertomuksia iästä ja ikääntymisestä koulutuksen kontekstissa	233
”Luin oppikirjoja ja kirjaimellisesti pöytäasioita” – opettajaopiskelijoiden kertomuksia vieraiden kielten oppimisesta	233
Narratiiviset identiteettiprosessit lapsuudessa	234

Opetuksen karuselli 30 vuoden ajalta – kuulovammaisten opettajien kertomuksia Suomesta ja Ruotsista	234	Jaettu johtajuus varhaiskasvatuksessa	248
Ihmissuhteet ja työn arki nuorten japanilaisten opettajien kertomuksissa	235	Varhaiskasvatuksen perustoiminnot – varhaiskasvatuksen 2000-luvun haaste?	248
Opettajuus ja oppijuus rakentuu tarinoista	235	Kuuluu kuvaan - Varhaiskasvatus osaksi mediakasvatuksen pedagogiikkaa	249
Kiusaamisen kohteeksi joutuneiden nuorten naisten kasvutarinoita	236	Esiopetusikäisen lapsen vuorovaikutuksen tarkastelu kannustavan vuorovaikutuksen (ICDP) näkökulmasta	249
Alanvaihtaminen ja muutokset elämänsäntulussa	236	Yhteisöllinen oppiminen varhaiskasvatuksen tuen rakentajana	250
Kertomuksia nuorista kuluttajista – postmoderni kuluttajuus narratiivisen identiteetin kontekstina	237	Varhaiskasvatuksen laatu Suomessa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä	250
Kertomuksia yläkoulun erityisopetuksesta: tutkimuksen haasteita	237	Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen haasteet tänään!	251
Luokanopettajien kertomuksia lasten välisen kuulumisen mahdollistamisesta	238		
Oma opetussuunnitelmatarinani	238		

TUTKIMUS JA SIVISTYSHALLINTO

FORSKNING, BILDNING OCH STYRNING

240

Yhteiskunnan muutos ja koulun kehittämisen haasteet	240
Muuttuva oppilaitosjohtaminen	240
Koulun laatua etsimässä. Löytyykö laatu Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimien laatukriteerien avulla?	241
Yläkoulurehtorien vaikeaksi kokemat johtamispäätökset	241
Koulun johtajasta koulun toimitusjohtajaksi?	242
Seudullinen näkemys PISA-tuloksiin ja kuntien opetustoimenjohtamiseen	242
Keski-Suomen Osaavat opetustoimet ja oppilaitokset	243
Verkostoitumalla raja-aitoja ylittämään - yhteistyötä 'kentän' ja opettajankoulutuksen välillä	243
Miksi opettajat siirtyvät Suomessa muihin hommiin?	244
Peruskoulun luokka- ja ryhmäkoko. Ensituloksia vuosiluokkien 7.–9. kouluille osoitetusta kyselystä ja perusopetuslain muutoksen vaikutuksesta ryhmäkokoon.	244

VARHAISKASVATUKSEN 2000-LUVUN HAASTEET

2000-TALETS UTMANINGAR FÖR DE YNGRE BARNENS PEDAGOGIK

246

Taaperot enemmän ja vähemmän kompetentteina toimijoina suomalaisessa päiväkodissa	246
Leikkien – inklusiivisen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa kehittämässä	246
Oppiminen leikkissä – näkökulmia esiopetusryhmän leikkiin	247
Lastentarhanopettajan asiantuntijuus analysoituna pedagogisesta systeemiteoriasta	247

VUOROVAIKUTUS KIELI- JA KIRJALLISUUSKASVATUKSESSA INTERAKTION I SPRÅK- OCH LITTERATURPEDAGOGIK INTERACTION IN LANGUAGE AND LITERATURE EDUCATION

252

Tiloja vuorovaikutukselle? Tekstikäytänteiden opetuksesta ja osallistumiskulttuurista lukioissa	252
Vuorovaikutus kieliluokassa: KIELO-projektin tutkimustuloksia	253
Persoonaa työvälineeksi pedagogisissa opinnoissa	253
Mitä peruskoululaisten kirjoittamisesta on tutkittu?	254
Opettajat alakoulun tekstien palautteenantajina	254
Sähköinen Aapinen alkavan lukijan tukena esi- ja alkuopetuksessa	255
Luokanopettajaopiskelijoiden viestintä- ja vuorovaikutustaidot opettajankoulutuksen haasteena	255
Opettajien näkemyksiä aikuisen S2-oppijan kieli- ja viestintätaitojen kehittymisen tukemisesta	256
Ruotsin ja englannin kielen opettajien käsityksiä opetussisällöistä ja arvioinnista suullisen kielitaidon kontekstissa	256
Sosiaalisuus lukiolaisten verkkokirjakeskusteluissa	257
Keskustelua fiktion etiikasta	257
Draama ja lukupiiri kaunokirjallisen tekstin tulkinnassa - luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä opetuskokeilusta	257
Vuorovaikutusdraama – tekstin avaaminen ryhmässä	258

VUOROVAIKUTUS TUTKIJAN JA KENTÄN VÄLILLÄ: METODOLOGISIA MIETTEITÄ

INTERAKTION MELLAN FORSKARE OCH FÄLT: METODOLOGISKA REFLEKTIONER

INTERACTION BETWEEN THE RESEARCHER AND THE RESEARCH FIELD: METHODOLOGICAL REFLECTIONS

259

Työläismiesten kasvatuspuhe haastattelussa	259
--	-----

Onko tää sitä varten, että sää ton tutkimuksen lisäksi katot tota tuntikäyttäytymistä? – englannin opettaja tutkii omia oppilaitaan	260	”Pitääkö osata kirjoittaa kasvatustiedettä?” Tekstitaidot osana yliopistopedagogista osaamista	274
Tiedon luomisen tilat päiväkodissa	260	Lukemisen ja kirjoittamisen haasteet yliopisto-opiskelussa – kokemukset ja kartoitukset ohjauksen suunnittelussa	274
Theory as the author of our data and our findings	261	Kysy, etsi, ilmaise – akateemisten tekstitaitojen ohjaaminen tutkielmaseminaarissa	275
An alien fly on the ceiling	261	Plagioinnin kohtaaminen – yliopisto-opettajan näkökulma	275
The concept of ‘professional secrecy’ and fieldwork in the institutional context of social and health care	261	Dialogia mallitarinan kanssa –kertomuksia yliopiston opetussuunnitelman uudistamisesta	276
How I do it well? – The methodological reflections on the dialogue between data, theory and interpretation	262	Tehostettu kisällioppiminen tietojenkäsittelytieteen ja matematiikan opetuksessa yliopistossa	276
Metodologisia pohdintoja tutkimuskentiltä	263	Lääketieteen erikoistumiskoulutuksen haasteet ja kehittämismahdollisuudet sisätaudeissa	277
Kahdentumisen käsite analyttisenä välineenä lasten tuottaman tiedon tulkinassa	263	Miksi vastuu ei kelpaa? Hierarkian murtaminen ja opiskelijan vastuun lisääminen ohjausvuorovaikutuksessa	277
Taiteen kohtaaminen – mitä ”Cézannen epäily” kokemustutkijalle opettaa?	264	E-tenttiminen – perinteinen paketti uudessa kääreessäkö?	278
<hr/>			
YLIOPISTOPEDAGOGIIKAN TEEMARYHMÄ		Yliopisto-opiskelijoiden toimijuus interaktiivisessa ja ei-interaktiivisessa opetuksessa	278
TEMAGRUPP FÖR UNIVERSITETSPEDAGOGIK	265	Ennako-odotukset ja käsitteellinen muutos luonnontieteellisen alan yliopistopedagogisessa koulutuksessa	279
Defining pedagogical change agency in developing academic communities of practice in higher education	265	Tapaustutkimuksen rooli yliopistopedagogiikassa	279
Developing Academic Skills and Professional Growth through the Arts	265	Mielekkäästi oppien vai ulkoisesti suorittaen? –Huomioita luokanopettajien aikuiskoulutuksen opiskelijoiden pienryhmätyöskentelystä	280
Discipline-sensitive ways to enhance academic development	266	Bloggaamalla kohti opettajuutta: luonnontieteiden opettajaopiskelijoiden oppimiskokemuksia aineenopettajan pedagogisten opintojen alussa	280
Learning processes in eye movements – medical students reading text and graphics	266	Suomalaisvenäläistä yhteistyötä opettajankoulutuksessa	281
Työelämäyhteyksien rooli yliopisto-opiskelijoiden geneeristen taitojen oppimisessa eri tieteenaloilla	267	Opiskelijan toimijuus interaktiivisella mekaniikan kurssilla	281
Opettajuuden haasteita: kieltenopiskelijat pohtivat työelämään siirtymistään	267		
Paikallisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden kohtaamisia: kansainvälistymisen implikaatiot yliopistopedagogiikalle	267		
Kehittyvän asiantuntijan vuorovaikutussuhteisiin liittyvät jännitteet	268		
Geneeristen taitojen oppimisen pedagogiikkaa hahmottelemassa	269		
Kasvatusalan valintakoepistemäärän ja ylioppilaskirjoitusten arvosanojen yhteys kriittisen ajattelun taitoihin	269		
”Tätä vois pitää hyvänä argumenttina: asiantuntija on käynyt itse paikalla katsomassa” – Tutkimus korkeakouluopiskelijoiden kriittisen ajattelun taidoista	270		
Opiskelijoiden tutkimuseettinen herkkyyden ja yliopisto eettisenä kehitysympäristönä	270		
Trialoginen pedagogiikka yliopisto-opetuksessa: Yliopisto-opettajien ja opiskelijoiden odotukset ja tavoitteet	271		
Sosiaalityön käytäntötutkimus -opintojakson pedagogisia paikannuksia	272		
Kokeiluista pysyviksi käytänteiksi	272		
Verkko-opetuksen vuorovaikutteisuus opettajien ja opiskelijoiden kokemana	273		
<hr/>			
		OPETUSMENETELMIEN KEHITTÄMINEN KOHTI AKTIIVISTA JA OPPIJALÄHTÖISTÄ OPPIMISTA	283
		Developing Home Economics Education through a Socio-Cultural Perspective: Case Study in Estonia	283
		Yhdessä pelaamalla tiedostavaksi kuluttajaksi	283
		Ilo ammatillisessa opiskelussa	284
		Muotoilukasvatus ja taiteellinen ote tulevaisuuden käsityöoppiaineessa	284

**UUDET VERKKO-OPPIMISYMPÄRISTÖT OPETUKSEN JA
OPPIMISEN TUKENA**

Sulautuvan oppimisen tutkiminen – opetusteknologia ja oppimisympäristöt opettajankoulutuksessa	286
TeknoLiteracy: toiminnallisuus ja uudet teknologiat tekstitaitojen pedagogiikassa	286
Musiikintekopeli alakoulun musiikinopetuksessa: digitaalisen oppimisympäristön pedagoginen käyttö ja kehitys	287
Verkkotyötavat ja -oppimisympäristöt ammatillisen koulutuksen kontekstissa: aOppijat -hanke	287
Avainsanat: oppijalähtöinen oppiminen, yhteisöllinen oppiminen, verkkoavusteinen oppiminen, ammatillinen koulutus, avaintaidot kOuluTV – silta yli mediakuilun	288
Avainsanat: mediakasvatus, kuvallinen sisällöntuotanto, osallisuus, vuorovaikutus, verkkojulkaiseminen	288

TYÖELÄMÄN MUUTOKSET JA OPETTAJAIDENTITEETTI

Ammatillisen toimijuuden vahvistaminen opetus- ja terveydenhuoltoalan työssä	289
Transforming Teacher's Work Globally: In Search of a Better Way for Schools and Their Communities	289
Finnish teachers' mindsets, purpose orientations and ethical sensitivity	290
Peer-Group Mentoring for Teacher Development	290
Lastentarhanopettajuus puheena	290

**ERILAISTEN OPPIJATYYPPIEN TUOTTAMINEN JA HUOMIOIMINEN
OPETUKSESSA**

Alle kolmivuotias päiväkotilapsi varhaiskasvattajien puheessa	292
Tyttösankarittaria ja koulutyttöjä – ideologiaa ja pedagogiikkaa suomalaisessa tyttökirjallisuudessa	292
Veturi Research Project	293
Music for All Research Group	293

Index**295**

KUTSUPUHUJEN ABSTRAKTIT PLENARYFÖREDRAGENS ABSTRAKT KEYNOTE SPEAKER ABSTRACTS

Higher Education Student Experience of Learning: the relationship between mind, emotions and body

Colin Beard
Professor of Experiential Learning
Sheffield Business School, Sheffield Hallam University, UK

The symposium aims to explore the Higher Education Student Experience of Learning: the relationship between mind, emotions and body.

Theorising about how adults learn has been subject to continual critique. Through a focus on the possibility of missing elements of understanding within a prevailing hegemony there is a continuing sense of incompleteness, of deficits in human thinking about humans learning. The unremitting quest surfaces a continuous evolution, with knowledge of adult learning expanding and evolving and expanding from a simplistic ethological to a holistic, multi-disciplinary interpretation that offers an ecological interpretation (cf. complexity). Our contention is that higher education might proactively craft pedagogic spaces so as to unite the sensory discourse (sensing), the feeling discourse (affective self), the thinking discourse (cognitive-epistemological self) to the wider life-self (ontological) and transformational discourse.

The topic is approached through two different perspectives while stimulating interaction between the two: the six dimensions model by Colin Beard (belonging, doing, sensing, feeling, thinking, being) and the conceptual frame of comfort zone and edge-emotions by Kaisu Mälkki.

Coordinators: Colin Beard and Kaisu Mälkki

Constructing and Concealing Difference in International Comparative Educational Research

David Clarke
Professor of Education, Director
International Centre for Classroom Research at the University of
Melbourne, Australia

The pursuit of commensurability through the imposition of a general classificatory framework misrepresents the way in which valued performances and school knowledge are actually conceived by each community and sacrifices validity in the interest of comparability. This presentation will illustrate the compromise that is central to such international comparative research studies in education and provide examples of how the production of complementary comparative accounts might honour both validity and comparability. In seeking to make comparison between the practices of classrooms situated in different cultures, the most obvious comparator constructs become problematic. In some studies, the power to make generalizations about national patterns of classroom practice has been bought at the cost of explanatory power related to the antecedent and consequent conditions by which the motivations and consequences of participants actions might be understood. The validity-comparability compromise is proposed as a theoretical concern with significant implications for international cross-cultural research. The presentation draws on current international research to illustrate a variety of aspects of the issue and its consequences for the manner in which international research is conducted and its results interpreted. The effects extend to data generation and analysis and constitute essential contingencies on the interpretation and application of international comparative research.

The entangled enlivening of being

Bronwyn Davies
Professor
Sydney, Australia

This paper focuses on the concept of being as emergent within the encounter. Drawing on Barad's analysis of intra-action or the entanglement of agencies, the significance of matter, and diffraction as concept and practice, I would set out a new approach to interactions in the school context, illustrating these ideas with a story from a collective biography workshop on the topic of school student writing.

ACTIVITY THEORY IN EDUCATION AND WORK

SESSION 1: SCHOOL FOR CHANGE: CONTRIBUTIONS OF ACTIVITY THEORY IN EDUCATION

Self-determined school development – an activity- theoretical approach

Martin Kramer
University of Helsinki, CRADLE

The purpose of this article-based research is to investigate the situation of teachers in the process of school change, as they find themselves in the conflict between societal demands and personal basic psychological needs. The research project is carried out in Austria, where the author works as a teacher in a rural secondary school that is facing a major reform process. In order to analyze the situation, the concept of basic psychological needs – developed by Deci and Ryan into Self-Determination Theory – is put in dialogue with the concept of needs in Cultural-Historical Activity Theory. Teachers' activity systems are analyzed with regard to those needs on three levels: classroom, school and school system. Data are collected through questionnaires, narrative interviews, autoethnographic recordings and in school conferences that are specially adapted Change Laboratories. Interventionist methodology is employed in an attempt to raise agency amongst teachers.

Keywords: activity theory, self-determination theory, needs

Concept formation of educational management: the needs of an organization

Monica Ferreira Lemos
University of Helsinki, CRADLE

The objective of this presentation is to discuss needs for the concept formation of educational management in a city of São Paulo, Brazil. This presentation is part of the research *Concept Formation of Educational Management: Contradictions and Instruments of school as an organization*. Based on the theoretical framework of Activity Theory, documents, scientific papers and a biographical interview with one actor of the educational system are used to build up a timeline in order to investigate the need for educational management concept formation. Then, to find out which educational management concept is produced, we analyze meetings organized in a course for manager-educators in São Paulo, Brazil. Initial findings reveal the need for a concept formation of educational management based on political movements in the country, on the other hand, the concept produced throughout the meetings reveal the need of educational management based on the educational scenario.

Keywords: need, concept formation, educational management

Networked change efforts for school transformation in Taiwan case

Hongda Lin
University of Helsinki, CRADLE

The paper aims to investigate the dialectic process between instrumentality and constellation tools developing from different level in a policy program oriented its objectives gradually to improve high school quality in Taiwan. By tracing the formative movement interplaying among the policy participants with empirical data, the research may contribute an alternative to grasping policy research theoretically and activity theory empirically.

The paper employs a policy program implementation case from Taiwan, in where the government has been launching programs for preparing 12-year basic education in 2013. To setup a comprehensible context, the paper firstly introduce the Taiwan's educational field by utilizing the model of Activity System, in which ground in Cultural Historical Activity Theory (CHAT), to grasp the interplay between activity systems from different levels; Then explain the dialectic movement by the concept of networking to stitch up tools together, and represent instrumentality development by empirical data collected from focus group and in-depth interview. Lastly the public sphere for decision making in this case will be figured out based on the networking analyzed in the former part. The research, by this way, may reveal the relation between those concepts in policy implementing process from CHAT.

Keywords: tool constellation, instrumentality, network, contradiction, school transformation, education policy

SESSION 2: INNOVATIONS, WORK AND LEARNING

The power of the object: Subjectness in traditional and restorative wooden boat building activities

Liubov Vetoshkina
University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences, CRADLE

Is there still a place for tradition and traditional activities in human lives? What drives people to re-new traditions and bring old objects to life? One of these traditional activities is wooden boat building, where the object of activity – a boat or ship – potentially possesses a huge power. People who try to maintain or resurrect traditions and traditional activities face huge tensions and contradictions in today's innovative and changing world.

Anyway, a positive meaning can be found in resistance and in conflict – the way to establish and develop agency and subjectness. The concept of agency refers to the ability of an agent to act in the world, to behave independently. Subjectness refers to the inner human conditions that are formed on a concrete life stage with the impact of the external reasons; but these inner conditions also lead to external changes according to the subject's plan.

The research is carried out in the three settings where wooden ships are built or restored: 1) traditional boatbuilding in the Bay of Bengal, India; 2) restoration of a eighteenth-century rowing gunboat in Suomenlinna Fortress, Finland; 3) restoration of a 12-gun Dutch yacht, the Saint Peter on the Solovetsky Islands, Russia.

Keywords: subjectness, agency, wooden boatbuilding, activity theory, object

Knotworking in the collaboration between designers, users and other stakeholders in an early phase of a construction project

*Hannele Kerosuo, Tarja Mäki & Jenni Korpela
University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences, CRADLE*

Construction projects are increasingly complex, technologically mediated and requiring distributed collaborative expertise from various sources. Knotworking represents an evolving collaboration practice among designers representing different design disciplines. Through knotworking, groups of people, tasks, and tools are organized to work intensively for a short period of time to get a problem or a task accomplished. Knotworking, developed in other activities, has not been applied in construction before.

We study the implementation of knotworking in an early phase of a construction assignment. How does it change collaboration practices between designers, users and other stakeholders of a construction assignment?

Our approach is based on the cultural-historical activity theory that focuses on the change of an object of activity and the re-mediation of human activity. Compared to traditional practices knotworking may change the object of design activity through closer collaboration. The data is composed by non-participant observation of the two parallel teams working in a pilot project. The project involved the creation of several alternatives with the help of new information technology (BIM) for an execution of a school-community center in mid-Finland. We will analyze the emergence of the potential new object and practice of design collaboration during the knotworking sessions.

Keywords: knotworking, cultural-historical activity theory, social innovation, construction project, building information modeling (BIM)

Tietomallit työmaan johdon uutena työvälineenä

*Tarja Mäki
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos, CRADLE*

Tämä esitys pyrkii vastaamaan osaltaan siihen millaisia edellytyksiä innovaatioiden käyttöönotolle on rakennustyömaan arjessa. Teknologista innovaatiota tässä tutkimuksessa edustavat rakentamisen tietomallit. Tietomallit (BIM) ovat rakennuksen kolmiulotteisia, objektipohjaisia malleja, jotka sisältävät geometrian lisäksi suuren määrän rakennushankkeessa tarvittavaa tietoa.

Tutkimusaineisto on kerätty varjostamalla työmaan vastaavan mestarin työskentelyä kolmen päivän ajan erään rakennustyömaan sisävalmistusvaiheessa. Aineisto on tallennettu sekä video-, ääni- että kenttämuistiinpanoin.

Analyysissa käydään läpi, miten työmaan vastaava mestari käyttää malleja työssään: mitä malleja, millaisissa yhteistyötilanteissa, kenen kanssa, missä paikoissa, sekä millaisia haasteita mallien käyttöön liittyy ja millaisia siirtymiä uuden työvälineen ja vanhan työvälineen käytön välillä esiintyy.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii kulttuuri-historiallinen toiminnan teoria, ja tutkimus keskittyy tarkastelemaan uuden työvälineen käyttöönotosta seuraavia muutoksia omassa työssä ja yhteistyösuhteissa muihin hankeosuoliin.

Avainsanat: toiminnan teoria, teknologinen innovaatio, käyttöönotto, tietomallintaminen, rakennustyömaa

Applicability of the P.Ya.Galperin's approach to the elaboration of inter-ventions at school

*Dmitry Podolskiy
Higher School of Economics (Moscow, Russia), Laboratory of Socio-Cultural Studies;
University of Helsinki, Behavioural Sciences*

The theory of “Planned Stage-by-Stage Mental Actions Formation” (Galperin, 1989) is the continuation of a trend in developmental and learning psychology which was started by Vygotsky (1978). Galperin introduces the system of psychological conditions which enable knowledge and skills formation with the desired and prescribed outcomes. According to Galperin's approach, mental action is a functional structure that is continually being formed throughout an individual's lifetime. Using mental actions, a human being plans, regulates, and controls his/her performances by means of socially established patterns, standards and evaluations. The propositions of Galperin's theory were widely applied in the sphere of cognitive skills formation. However much less is known about its applicability to the field of moral behavior. Some attempts were done by Brugman and colleagues (Brugman et al., 2003) in the study of moral atmosphere at school. Current project is aimed to apply Galperin's approach to develop intervention focused on forming responsible moral behavior of adolescents at school. Current report is devoted to 1) the principles of implementing Galperin's approach to constructing intervention in the field of moral behavior, 2) the teachers' perception of Galperin's approach as applied instrument in moral education of adolescents.

Keywords: *intervention*, mental actions, moral behavior

SESSION 3: SCHOOL FOR CHANGE: CONTRIBUTIONS OF ACTIVITY THEORY IN EDUCATION & INNOVATIONS, WORK AND LEARNING

Re-configuration of activity based learning system in Russia

*Maria Safronova
University of Helsinki, CRADLE*

The study examines the process of learning agency formation among teachers and administrators in public school in the context of the new education policy implementation in the Russian Federation, based on the activity theory (Leont'ev, 1978).

The objective of the study is to investigate the transformation of the learning agency of the professionals in a relation to the social interaction inside the team to work out the collective agreement about the educational activity and capacity to put it into practice under unsustainable conditions.

Social interaction is organized during the meetings of the teacher team by intervention method “Change laboratory” (Engeström and colleagues, 1987) in cultural-historical activity theory framework (Vygotsky, Leont'ev, 1978 and others).

The research question is that the emergence learning agency of the teachers is a driving force of the collective work development and re-configuration of the activity.

Keywords: *social* interaction and collaboration, learning agency, developmental education and expansive learning

How school educators can become the collective subject of transformation of their activity

*Yuri Lapshin
University of Helsinki, CRADLE*

The research investigates relationships between agency rising of school team as a collective subject of school activity and the concept formation of shared object. The concept of shared object of activity contains core construction of values which is implemented in the system of principles of acting. The team intention to act according to the principles and values, related to the concept of shared object, means «sharing agency». Hidden contradictions in the object of activity lead to disturbances in the team interaction, contrary to declared principles and values. The opening of contradictions, re-formation of shared object lead to harmonizing interaction between team members with principles and values, reflected in the conception.

Russian education system is going through reform aimed to improve quality of education and include it in modern international trends. One of its challenges is to involve school collectives into reforming process as genuine agents, preserve them from imitational response to new requirements.

The research is made in collaboration with the team of particular Moscow school which has deep tradition of innovative pedagogy, now faced with serious crisis concerning the implementation of new education policy. After the preliminary ethnographical and historical study it was conducted the interventional Change Laboratory process aimed to find solutions of problems through re-conceptualization of their activity object.

Keywords: *activity* theory, agency, change laboratory

Where is the glue for successfully and sustainably integrating care processes in hospital surgery?

*Anu Kajamaa & Yrjö Engeström
University of Helsinki, CRADLE*

This study analyses implementation of an innovation, a new activity and management model, which aims at integrating care processes in a client-centered way in a university hospital. The aim of the study is to reveal where the glue is for successfully and sustainably integrating fragmented care processes. The study applies activity theory which is one of the many approaches connected to process orientation. The methodology includes following care processes of 16 surgical patients across organizational units. In the analysis, the patients' initiatives and the employees' responses to them are depicted. Then successful integration efforts and disturbances leading to failures are depicted. The initiatives and ruptures are viewed as driving forces for the cultivation of the integration innovation in use. The study depicts four types of integration efforts made by the caregivers and the patients, namely 1) Technical integration, 2) Cognitive-emotional integration, 3) Social integration and 4) Volitional integration which can be seen as indicators of the glue by which successful integration efforts aiming at organizational change can take place. Disregard of the clients' initiatives and denial of the disturbances indicates that an integration effort has failed.

Keywords: activity theory, ethnography, health care, process, integration

Organizational volition in the social and health care workers' tension-laden implementation efforts

Hanna Toiviainen¹, Jaana Nummijoki^{1,2} & Anna-Liisa Niemelä²
¹University of Helsinki, CRADLE; ²Helsinki Health Centre, Home Care Department

This paper presents findings of organizational volition analyzed through workers' implementation efforts on the integration innovations of social and health care. The study belongs to HETE project (2010-2012) Implementation Conditions of Integration Innovations in Health Care: Organizational Volition and the Voice of the Client, led by prof. Yrjö Engeström. Two innovations analyzed in this presentation are the Services Palette at the homecare of the City of Helsinki and the Self-care model at the health center of the City of Espoo designed to strengthen the client's voice in care. The data is composed of the interviews with the care workers carried out after the client's appointment and reflecting their implementation efforts of the given innovations. Workers' actions of implementation are designed and anchored in external artifacts, signs and interaction practices that the actors use to consolidate their effort. An analytical framework for the multi-dimensional mediation of organizational volition into the workers' implementation efforts is presented. The tensions and selectiveness involved in the implementation are analysed in the framework and discussed from the point of view of expansive learning.

Keywords: expansive learning, homecare, level of volition, object of volition, patients with chronic illnesses, the Self-care model, the Services Palette

SESSIO 4: INNOVAATIOT, TYÖ JA OPPIMINEN / INNOVATIONS, WORK AND LEARNING

Ratkaisuyrityksiä asiakasyhteistyön ongelmiin

Riitta Lumme
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI-toiminta) toteuttamiseen haetaan yhä parempia toimintamalleja ja organisaatorisia rakenteita. Tutkimusaiheeni käsittelee ammattikorkeakoulun ja työelämän välisen kehittämistyön rakentamisyrittämiä, toteutumisen edellytyksiä, ehtoja ja ristiriitoja. Yritys luoda ammattikorkeakoulujen ja työelämän välistä TKI-työtä tarjoaa oppimishaasteen, jota tutkimuksessa lähestytään kehittävän työntutkimuksen viitekehyksessä (Engeström 1987). Työelämällä tarkoitetaan tässä terveydenhuollon laboratoriotoimintaa, jossa asiakkuuden hallinnan ongelmat ovat korostuneet keskittymisen ja automatisoinnin lisääntyessä.

Puolentoista vuoden ajan työelämässä järjestettiin kehittämisfoorumeita, joihin osallistui laboratorion työntekijöitä, ammattikorkeakoulun opettajia ja opiskelijoita. Tutkimusaineisto sisältää kahden toimintajärjestelmän automaatiolaboratorion ja ammattikorkeakoulun koulutusohjelman sekä näiden välisten yhteisten kehittämisyritysten välistä tarkastelua. Tutkimuksessani keskityn siihen, minkälaisia dilemmoja ja innovaatioita (ehdotuksia) tuotetaan keskusteluissa, kun tavoitteena on löytää tapa yhteisen kehittämistoiminnan käynnistämiseksi. Käytän innovaatiokäsitteen tilalla termiä ehdotus, jolla tarkoitan osallistujan ilmaisemaa ratkaisuyritystä tai aloitetta esillä oleviin ongelmiin. Aineisto painottuu työelämän toimintajärjestelmään liittyviin kysymyksiin, jotka paljastavat laboratoriotyössä esiintyviä jännitteitä. Esityksessäni keskityn kehittämisfoorumeissa esillä olleeseen call center tematiikkaan. Call centerissä on kyse yrityksestä ratkaista laboratorion asiakasyhteistyön ongelmia, ja tarjota ammattikorkeakoulun opiskelijoille mahdollisuutta osallistua työelämän kehittämiseen.

Avainsanat: TKI-toiminta, kehittämisfoorumi, dilemma, ehdotus, asiakasyhteistyö

The sequence method in changing daily living and rhythm of families

Marja Saarilahti
University of Helsinki, Department of Teacher Education

My presentation deals with the development process of the sequence method in social family work that is aimed to improve the daily living of families with children. The development adheres to principles of co-configuration. A hallmark of co-configuration work is the client's active and continuous contribution to the shaping of the product or service. In "Arki Haltuun" project the product in development was a sequence map and the working method is called sequence method. The purpose of the sequence map is to help the family to organize their actions in a more structured way instead of "flowing" from one event to another. The working tool converts in every family in different ways and divergent authorities will help and support the family to reach their own aims with more stable daily living.

The development process of the sequence map varies widely from one family to another and the analyses aim at finding crucial factors that promote the process or inhibit it. Even a short process contains many phases where collaboration faces challenges. In multiprofessional cooperation also different values, working principles and methods might conflict in meetings and other occasions. Although all involved are working with and for same family they might set different aims for work and the conception of the situation may also differ.

Keywords: social family work, sequence method, co-configuration, retooling

The development of collaboration between the MUAS and the Mikkeli Theatre

Eeva Kuoppala
University of Helsinki, CRADLE; Mikkeli University of Applied Sciences

The purpose of this presentation is to expose preliminary results for the research question *How did the collaboration between the MUAS and the Mikkeli Theatre develop through the Mikkeli Meets Russia (MMR) -event?* This analysis of collaboration is a part of dissertation study and offers perspectives to reasons why educational organization and working-life organization form a strategic partnership.

The data analyzed are documents and bilateral meetings. The empirical analysis is divided into two parts. First part analyzes the historical development of collaboration in 2008 and is based on documents. The second part was an empirical analysis of case Mikkeli Meets Russia in 2009/2010. This analysis was conducted through three themes: 1) contradictions, 2) collaboration and 3) MMR as an object.

As a conclusion economic and political pressures were a driving force to strategic partnership and MMR. The object (MMR) didn't change much during the process. The biggest contradictions related to commitment of local players and object. The MUAS and the Theatre saw themselves as "inner group" and owners of the event. The MUAS and the Theatre were satisfied to collaboration, especially because they had achieved something concrete in spite of obstacles and they had "good chemistry".

Keywords: activity theory, strategic partnership, collaboration, work-based pedagogy

Learning actions and discursive manifestations of contradictions – librarians developing new services in cooperation with their clients during a Change Laboratory intervention

Juhana Rantavuori
University of Helsinki, Department of Behavioural Sciences, CRADLE

The paper presents an analysis of organizational learning in an Change Laboratory intervention in an academic library by using the theory of expansive learning (Engeström, 1987). During the intervention librarians, together with their clients, redefined the services the library offers to research groups. This developmental process between the librarians and their clients is examined by using the learning actions of the expansive learning cycle as an analytical framework. The learning actions of an expansive cycle are (1) questioning, (2) analysis, (3) modeling, (4) examining, (5) implementing, (6) reflecting on the process, and (7) consolidating the new practice. The theory of expansive learning sees contradictions as historically evolving tensions that can be detected and dealt with in real activity systems. Contradictions cannot be observed directly; they can only be identified through their manifestations (Engeström & Sannino, 2011). Four types of such discursive manifestations of contradictions are used in this study: (1) Dilemmas, (2) Conflicts, (3) Critical conflicts, and (4) Double binds. Firstly, expansive learning and non-expansive actions were identified in the transcripts of the sessions. Secondly, four types of manifestations of contradictions were identified. Finally, possible contradictions of the library work were tentatively outlined.

Keywords: expansive learning, learning actions, contradictions, change laboratory, discursive manifestations

CICERO LEARNING – BRAIN, LEARNING AND TECHNOLOGY

SESSION 2

Intervention-induced neural plasticity in dyslexia

Teija Kujala
University of Helsinki, Cicero Learning,
Cognitive Brain Research Unit

Developmental dyslexia is one of the most prevalent developmental disorders affecting learning at school. While a variety of symptoms are associated with dyslexia, deficits in phonological processing are currently thought to be the main cause of reading deficits. Our results have shown a wide-spread pattern of impaired speech and auditory processing in dyslexia, which originates from low-level neural systems. However, with appropriate intervention, these aberrant neural functions can be ameliorated and concurrently, reading skills improve. We have shown beneficial effects of audiovisual intervention on reading-related skills both in first graders and in preschoolers. Both reading accuracy in children in the first grade and reading-related skills in preschool children improved after intervention. Furthermore, in both studies, the intervention facilitated cortical auditory processing enhancing the mismatch negativity response, which reflects sound discrimination accuracy. However, audiovisual intervention with both linguistic and non-linguistic material was found to be effective, suggesting that reading impairments are associated with both phonological and problems and those unrelated to language.

Multisensory learning and memory

Kaisa Tiippana & Jenni Heikkilä
University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences

Multisensory learning is a new research project where we investigate how using vision and audition together can help learning. Studies of memory and learning have usually focused on a single sensory modality, even though perception is multisensory by nature. In natural situations, one can often both see and hear objects and events. It is unknown to which extent these multisensory experiences are reflected into memory processes. In your first experimental study, we investigated memory performance for audiovisual objects and words. Participants memorized a series of auditory or visual stimuli (pictures, sounds, spoken words or written words), each of which co-occurred with either semantically congruent (i.e. matching, e.g. picture of a cat and a meowing sound) or incongruent (i.e. discrepant) stimuli or noise from the other modality. Memory performance was better when the stimulus was initially studied with semantically congruent stimulus from the other modality than with incongruent stimulus or with noise. Congruent audiovisual presentation during encoding enhanced memory performance for pictures and sounds, as well as for spoken and written words. The results show that multisensory encoding facilitates memory retrieval. Future studies will extend the research into more natural learning situations.

Keywords: multisensory learning, vision, hearing, memory, experimental research

Benefiting from integration while suffering from separation

Miikka Eriksson

University of Lapland, Faculty of Education

To increase the attractiveness of their tourism education and to provide students with an authentic learning environment the Vocational College of Eastern Lapland decided to move their tourism education to Pyhä, a ski resort about 50 km from the institution. The aim of this study was to find out the pros and cons of this transition. Data for this study was collected through several interviews with both faculty and students.

Results indicate that the continuous interaction with local inhabitants, entrepreneurs and tourists gives students a possibility to follow closely both tourists' and service providers' actions both during their apprenticeship periods and as part of their everyday life. This immersion is a powerful learning tool that also gives students a realistic view of the pros and cons of the tourism business and enables networking with the industry. Some of the cons are that all the services of the city and the institution (e.g. libraries, health care, other teachers) are quite far away and that the teacher basically lacks the networks of the main institution. Although some distance and mobile learning technologies have been used the next step is to address how technology could bridge the geographical distance to the main institution.

Keywords: authentic, vocational education, tourism, technology

Technology as a tool - Enhancing sharing and collaboration in teaching and learning

Hannele Niemi¹, Jari Multisilta¹, Marianna Vivitsou¹, Anna Siewiorek¹, Jennifer Saari², Jari Honkala¹, Vilhelmiina Hanju¹, Kirsi Viitanen¹, Jari Lavonen¹, Tiina Korhonen¹, Kati Sormunen¹, Minna Kukkonen¹, Kirsi Tirri¹, Maija Aksela¹, Elina Kuusisto¹, Sakari Tolppanen¹, Kirstian Külli² & Pia Humisto¹

¹ University of Helsinki; ²Tampere University of Technology

The main aim of FINNABLE (<http://finnable.fi/finnable-2020.html>) is to create and develop technologically enabled practices that bring added value to learning and teaching and foster social practices that connect learners to global collaboration, promoting life-long learning. The project also aims to create new forums for sharing knowledge and experiences advancing 21st century skills with an emphasis on creativity and problem solving. All sub projects have the same aim: to create new pedagogical models of how to break barriers between formal and non-formal learning settings using new technological tools (e.g. mobile learning tools, Web2.0, games and new media applications). The projects use a variety of test beds in schools in different continents, higher education, companies, and citizens' open media forums. The main outcome is a prototype of a new Global Sharing Pedagogy and its applications globally and locally.

Conference presentation of different sub-projects describes the main concepts of their theoretical frameworks, test bed contexts, data collection methods and processes. Data collected has started in 2012. Initial results of students' learning experiences and teachers' views of relevance of technological tool used in the project will be introduced. Each subproject will have a short presentation given by one (or maximum two) representatives of the subproject.

Keywords: collaboration, sharing, technology, teaching, learning

Digital Storytelling on the Go: Designing a Cross-Country Mobile Video Experience (MoViE)

*Marianna Vivitsou & Jari Honkala
University of Helsinki, CICERO Learning Network*

In the 21st century, delivering knowledge, values and wisdom with stories is performed through the use of emerging technologies. The ability of new digital tools to make use of the collaborative potential of Web 2.0, and allow for active participation and critical thinking through remixing of media, increases the potential of digital storytelling to promote learning for the 21st century.

In the FINNABLE 2020 - Boundless Classroom project, digital storytelling is addressed as a tool that enriches the school environment through the projection of the storyteller's lived experience and memories; a tool that advances knowledge and changes the way students and teachers work. For project implementation, Mobile Video Experience (MoViE), a platform that enables sharing and remixing of videos online, facilitates collaborative learning, and is used by students and teachers at both the primary and secondary level in Finland, Greece, and California.

Digital storytelling then is embedded within authentic learning environments. These evolve into complex learning eco-systems enhanced by collaborative partnerships between and among researchers and schools. Inevitably, the design of such research endeavor necessitates a focus on innovation, and on sharing and establishing bonds between researchers and school communities.

It is, therefore, this design process toward classroom practice improvement and the gradual shift of ownership of the project from researchers to teachers and to students that this presentation will discuss.

Keywords: digital storytelling, mobile video experience, design

FEMINISTIC RESEARCH OF EDUCATION

SESSION 1: DIFFERENCES AND BECOMINGS

Anonymity – protection or exploitation in inclusive research?

Katariina Hakala

Finnish Association on Intellectual and Developmental Disabilities

The paper discusses methodological challenges in doing life historical and ethnographic research with individuals with learning disabilities. The study is conducted within the research and development project “RATTI – Solutions to challenging situations in individual housing for people with intellectual disabilities”. The research focuses on the service system and social networks of the collaborating individuals. They are living in residential services within traditional institutions of care where professional practices structure peoples’ living quite heavily. Researcher has visited their homes, had a life history interview with them and observed their everyday environment by following their days and meeting their closest social network alongside with the individuals. This has been documented by audio taping interviews and discussions, photographing, writing fieldwork diaries, memos and correspondence with the individuals. Researcher has written stories in a single print book about the process with photographs and given them for each individual personally.

Further in the process of analyzing the data the researcher has taken a closer look at the situations where she interprets challenges in putting into practice such human rights as self-determination and equal participation in community life when living in the service system providing care, help and support for disabled people. The analysis is reasoned by the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and Finland’s Disability Policy Program for to take the situations on the political and general level and move interpretations from individual and personal choices and actions to discursive practices. The situations deal with five “rights”:

1. to choose the place of one’s home and persons to live with
2. to have a meaningful job and equitable salary
3. to govern the tidiness of your home
4. to govern your money
5. to have loving human relations

The research is based on feminist poststructuralist theorization on the construction of subjectivities in cultural and historical discourses which in this research are situated in the institutional practices of care, help and support for the people with intellectual disabilities. The negotiations about publishing the stories with the individuals themselves as well as with the people and institutions involved in the process are on the way. These negotiations have become an interesting process of co-production and action research. The paper is to stop the process for a while and contemplate questions of anonymity and naming actors, organizations and places involved. The methodological, ethical and epistemological aspects of anonymity as taken for granted practice in qualitative research are to be considered. The ambivalence of the question in the title is also opened up and discussed upon whether the answer is either or, or both and.

Discourses of Power and Exclusion in Female Inmates Education – document analysis in progress

Katariina Mertanen

University of Helsinki, Department of Behavioral Science

Education of prison inmates is a marginal interest in the field of education studies, although in legal documents and Criminal Sanctions Agency’s strategies education is defined as “the most important part of prison rehabilitation and reformation”. Female inmates are a small group within the incarcerated

population, and they are often excluded and marginalized both in official documents and in prison practices.

The aim of my study is to learn how the concepts of education, prisoner as a subject and gender as a difference are constructed in the official documents and in prison practices. I also examine how discourses of imprisonment are connected to discourses of neoliberalism and therapisation, and how power and governmentality are produced. The analysis relies on Michel Foucault's mechanics of discourses and power, and on Jacques Derrida's principle of deconstruction.

The analysis suggests that prison education can be seen as a governmental and disciplinary form of power that aims to make its subjects adjust their thoughts and behavior to normalized discourses of individuality and self-responsibility. The results also suggest that gender is constructed by drawing a pathological difference between male and female inmates (e.g. female inmates represented as a "difficult" or "impossible" group).

This study is part of my master's thesis in progress.

Getting ready for work. Constructions of gender in the vocational training of two upper secondary school programs.

Magnus Åberg¹ & Maria Hedlin²

¹Karlstad University, Centre for gender research; ²Linnaeus University, School of education, psychology and sport science

Despite a range of efforts to break the gender segregation of the job market, Swedish working life is still following traditional gender patterns. Less than a third of all upper secondary school programs are gender balanced. Still, researchers have not paid much attention to how constructions of gender impact on vocational training. In our paper we report from a newly started ethnographic project aiming to explore how gender is constructed in the vocational training of two upper secondary school programs, the Building and Construction programme and the Health and Social Care programme. Building on field observations from learning situations in the programmes our research question is: How do vocational training make building and construction workers and health and social care workers of girls and boys?

Troubled researcher – conflicting emotions and affective encounters in becoming(s) an academic writer

Mari Simola

University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences

Academic writing, research work, is conceptualized here as affective work (Hardt 1999), including creating and manipulating the symbols, but also becoming affected by and influencing in different kinds of emotional bonds, commitment and expressions of feelings. Socializing into situated practices, in the case of academia, means - both literally and metaphorically - writing oneself into certain discourses, practices, values and beliefs while choosing between different options in content, style and form of writing and being while navigating in the field.

In the core of the analysis are the mostly negative, conflicting and contradicting emotional experiences of the to-become-and-always-becoming researcher and writer. Emotions are seen as "social glue" in social practices, situated and relational, and as such, they regulate the behavior (Ahmed 2004). By deconstructing these problematic experiences, and how emotions are intertwined in them, I am exploring the university as an emotional space, where emotions and affects are understood, and felt, as an inseparable element of the social life, power-relations and research work.

SESSION 2: DIFFERENCES AND BECOMINGS

Being and becoming in classroom: voices that trouble - spaces that allow

Riikka Hohti
University of Helsinki, Department of Teacher Education

The presentation is based on my doctoral research, where narrative ethnographical data has been produced by 10-year-old children as ethnographers in their (and my) classroom. In this presentation I examine the division being/becoming, which is central in childhood studies (Lee 2008; Gallacher & Gallagher 2008). The special interest is on the effects on children's and adults' lives in classroom that there are depending on whether they are seen as beings or becomings, or both at the same time.

Guided by Bronwyn Davies' (2000, 2004, 2009) work I'm finding a Deleuze-Guattarian theoretical approach helpful to analyze in ways that respect the data written by the children and that don't limit myself to the already known. The concepts of smooth space and striated space are central (Deleuze & Guattari 1987; Hickey-Moody & Malins 2007). Classroom interaction observed by children appears as an interplay between stable safe places and the life force of lines of flight, where metamorphosis and change are possible. The analysis itself has needed these spaces for autoethnographical and analytical writing. The smooth spaces allow voices (children's and mine) that can trouble the dominant narratives of school and invite to spaces of new retellings, positionings, beings and becomings.

De/constructing research on new literacies and children "with immigrant background"

Päivi Jokinen & Riitta-Liisa Korkeamäki
University of Oulu, Future School Research project

New technologies and international migration have challenged what is expected of (new) literacies. In the Future School Research project, I study new literacies among children with immigrant background. Having taken my first steps as if backwards – in deconstructing my research plan in a post-

structural manner, my "data production" has faced new challenges which I will highlight in this paper.

I keep repeating the adjective "new" to confess my confusion. "[T]o make something new is how deconstruction happens: through a process of not knowing, uncertainty, indeterminacy" (Lenz Taguchi 2007, 277). I am a participating ethnographer in the classroom, but post-structural ethics requires the kind of respect for the other "which does not divide researcher from researched, but comprehends their mutual embeddedness in discourse and relations of power" (Davies & Gannon 2011, 315). I am to interact with not only the children and adults but also the material objects employed in the project – the NFC phones with language and literacy learning games, as well as computers, digital cameras and iPads. The resulting hybrid in-between third spaces (Bhabha 1994) create possibilities for understanding the material-discursive (power) relations that underlie and produce literacy pedagogies and gender as well as children "with immigrant background".

Race, Sound and Music in Disney's *The Princess and the Frog*

Taru Leppänen
University of Turku, Department of Gender Studies

The word 'race' is often put in inverted commas in order to emphasize the constructiveness of race or even to argue that "there is no such thing as race" (Nayak 2006). However, as some scholars have noted, it is not enough to talk about the constructivity of race, leaving materiality and bodies out of the analysis. In this talk, I suggest a way of looking at race as a material process, made and remade not only by exclusions and erasures, but by its ongoing connections.

This paper examines raciality in the soundscape of Disney's *The Princess and the Frog* (2009) by considering sound and music's power to engender molecular becomings. *The Princess and the Frog* was the first Disney film that featured an African-American princess, Tiana, and this issue was much discussed at the time of the release of the film in the media. With the help of feminist materialist theorizations, I will argue for an understanding of race as corporeal phenomenon, not only that which is discursive or constructed. Tiana contains, in *The Princess and the Frog*, not a single race but the irreducible difference of races.

Writing within liminal spaces

*Kristiina Eskelinen & Hanna Guttorm
University of Helsinki, Department of Behavioral Science*

Our dialogues and collaborative writings started currently on an unexpected liminal space, at the airport, in an (extra) time which happened to open up. Thus we started to write, collaboratively, in the thisness (haecceity, inspired by Gilles Deleuze and Felix Guattari 1987) of that moment and some later literate and embodied encounterings. This dialogue both materializes and performs some lines of the social, relational, spatial and in many ways liminal (in-between) construction of knowledge.

The writings range around/by/with our two PhD processes, where liminality is an emerging and emerged theme: Kristiina gave digital cameras to children (aged 7–9 years) in organized after school activities and told them to photograph their usual actions there. Now she asks, how to write with the images. Hanna writes (and struggles with writing) on knowing and academic writing as nomadic, liminal, messy and controversial, especially when the poststructural theories get turned against the writer (and writing) herself.

These shared writings are written (and will also be presented) partly in Finnish, partly in English - one additional liminal space.

HISTORIALLIS-YHTEISKUNTATIEDOLLINEN KASVATUS HISTORISK-SAMHÄLLSVETENSKAPLIG FOSTRAN OCH UTBILDNING

SESSIO 1

Historiakäsitys ja sen muuttuminen aineenopettajakoulutuksessa

Anna Veijola

Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopistossa aloitettiin vuonna 2001 aineenopettajakoulutuksen suoravalinta. Pyrkimyksenä oli luoda koulutusmalli, jossa saadaan aikaan entistä laadukkaampaa aineenopettajakoulutusta varhentamalla ja vahvistamalla opiskelijoiden identifioitumista aineenopettajan ammattiin. Suoravalinnassa päätös opettajan uralle hakeutumisesta varhentuu ja kasvatustieteen ja pääaineen opinnot integroituvat aiempaa kiinteämmällä tavalla yhteen.

Tutkin neljän vuoden ajan seitsemää historian aineenopettajakoulutukseen suoravalittua opiskelijaa. Aineistona tutkimuksessa on pedagogisten perusopintojen ajalta opiskelijoiden haastatteluja sekä heidän portfolionsa, jotka koostuvat mm. opiskeluelämäkerroista, kouluvierailuraporteista ja opetusfilosofioista. Aineopin-
tovaiheesta aineistona on kaksi ryhmähaastattelua sekä opiskelijoiden kirjoittamat opetusfilosofiat. Tämän aineiston perusteella olen tutkinut, millaista pedagogista ajattelua suoravalintamenettely tuottaa aineenopettajakoulutuksessa.

Esityksessäni tarkastelen opiskelijoiden kuvaa historiasta ja siinä opintojen aikana tapahtunutta muutosta. Kytken historiakuvan tarkastelun opiskelijoiden oppimiskäsitykseen ja mielikuvaan opettajuudesta. Ensimmäisenä opiskeluvuotena

opiskelijat näkivät historian oppiaineena, joka antaa tietoa menneestä ja auttaa nykyisyyden ymmärtämisessä. Toisen opiskeluvuoden keväällä historia miellettiin myös arvo- ja kansalaiskasvattavaksi oppiaineeksi, joka tähtää tulevaisuuden yhteiskunnassa toimimiseen. Historianopiskelijat identifioivat itsensä voimakkaasti oman oppiaineensa kautta ja tekivät erottelua eri oppiaineiden opettajaksi opiskelevien välillä. Neljäntenä opiskeluvuonna historianopiskelijat jakautuivat kahteen ryhmään, joista toinen katsoi historian olevan tietoperustainen oppiaine ja toinen korosti ajavansa ”uudistuvaa” historianopetusta. Oppiaine ei enää toiminut yhdistävänä tekijänä, vaan erottavaksi tekijäksi nousivat erilaiset käsitykset historian oppiaineen luonteesta.

Avainsanat: historian opetus, opettajankoulutus, historiakäsitys, aineenopetus, suoravalinta

Pohjois-Karjalan museo, historiallisen muistin konstruointi ja kouluopetus

Jouko Jokisalo

Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Pohjois-Karjalan maakuntamuseo esittelee ja tallentaa Pohjois-Karjalan maakunnan alueen kulttuurihistoriaa, Laatokan Karjalan kansankulttuuria 1900-luvun alkuvuosikymmenille saakka sekä näiden alueiden aineellista kulttuuriperintöä. Identiteetin vahvistaminen ja historiallisen muistin välittäminen ovat myös museon toiminnan keskeisiä tavoitteita. Tarkastelen omassa teemaryhmän esityksessäni sitä, miten museon asiantuntijat näkevät ja ymmärtävät historiallisen muistin konstruoinnin omassa työssään ja millaisena he näkevät museon näyttelyiden merkityksen kouluopetuksen kontekstissa.

Avainsanat: museo, historiallinen muisti, identiteetti

Nuoret historiallisten lähteiden tulkitsijoina

Inkeri Ahvenisto¹, Marko van den Berg² & Jukka Rantala³

¹Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu; ²Helsingin normaalilyseo; ³Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos

Esittelemme tutkimushanketta, jossa peruskoulun seitsemäsluokkalaisten ja lukion perhdytetään historian tiedon luonteeseen historiallisten tutkimustehtävien avulla. Hankkeessa tutkitaan, miten nuoret hallitsevat historiallista ajattelua. Tutkimus kohdistuu erityisesti nuorten valmiuksiin tulkita dokumentteja ja pohtia historian toimijoiden intentioita. Tutkimuksessa nuoret pannaan tekemään tulkintoja historiallisen tutkimustehtävän avulla. Aineiston keruu tapahtuu seitsemäsluokkalaisten kirjallisesti ja lukiolaisilla ääneen ajattelu-menetelmän avulla. Tutkimuksella pyritään selvittämään miten angloamerikkalaisten tutkijoiden (Afflerbach, Lee, VanSledright, Wineburg) alustavat johtopäätökset nuorten tavasta ajatella historiallisesti pätevät Suomessa. Tutkimus liittyy hankkeeseen, jossa tarkastellaan oppilaiden kykyä tiedonalälähtöiseen ajatteluun, jossa substanssi- ja proseduraalinen tieto yhdistyvät historialliseksi ajatteluksi. Tulosten perusteella

arvioimme peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien tavoitteiden toimivuutta, sitä, kykenevätkö oppilaat sellaiseen ajatteluun, mitä opetussuunnitelmat heiltä edellyttävät.

Kriittisen historiallisen ajattelun taidoilla voidaan katsoa olevan laajempaakin yhteiskunnallista merkitystä, koska niitä voidaan hyvin soveltaa myös oppiaineen ulkopuolella. Erityyppisten lähteiden tulkitseminen ja niiden tekijöiden intentioiden pohtiminen on tärkeää esimerkiksi medioiden viestien tulkinnassa. Tätä voidaan puolestaan pitää keskeisenä kansalaistaitona informaatioyhteiskunnassa.

Avainsanat: tiedonalälähtöinen opetus, historianopetus, historian lähteet, dokumenttien tulkinta, ääneen ajattelu -menetelmä

SESSIO 2

Suomalaisen koulutusjärjestelmän genealogiasta ja pohjoismaisen sivistystyön mallista

*Risto Ikonen
Itä-Suomen yliopisto, Joensuu*

Pohjoismaiden sivistyspolitiikassa ja koulutusjärjestelmässä on paljon samankaltaisia piirteitä. Näihin kuuluvat kaikki kansanosat kattava oppivelvollisuus, yhtenäiskoulumalli, maksuton koulutus ja yliopistotasoinen opettajankoulutus. Tässä mielessä voisi puhua jopa pohjoismaisesta koulutusmallista. Mutta miten tähän tilanteeseen on oikein tultu? Ovatko pohjoismaat noudattaneet jotain kaikille yhteistä sivistysihannetta? Vai ovatko Tanska, Norja, Islanti, Ruotsi ja Suomi edenneet nykytilaan omia polkujaan.

Esityksessä kysymystä lähestytään ensi sijassa suomalaisen koulutusjärjestelmän näkökulmasta. Tarkoituksena on osoittaa, että vaikka sivistystyön nykytilanne on eri pohjoismaissa samankaltainen, selittävänä tekijänä ei välttämättä ole yhteinen sivistysihanne. Ratkaistavat ongelmat sattuivat vain olemaan samankaltaisia, joka osaltaan rajoitti järkeen vetoavien ratkaisuvaihtoehtojen lukumäärää.

Avainsanat: koulutuksen historia, sivistyspolitiikka, vapaa sivistystyö, Suomi ja pohjoismaat

Toisarvoista työvoimaa – ensiarvoisia kasvattajia

*Anne Koskela
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Tarkastelen pääasiassa naisten työelämän murroskohtaa ja sitä kautta välillisesti koulutusta historiallis-yhteiskunnallisena ilmiönä ajanjaksona, jolloin koulutuspolitiikan ja työelämän välillä oli merkittävä ristiriita. Vaikka koulutusta pidettiin jo 1960-luvulla kaikkien kansalaisten tasa-arvoa lisäävänä oikeutena, sen soveltaminen työelämään oli naisille ongelmallista. Naisten työelämään siirtyminen edellytti yhteiskunnan asenteellista muutosta. Suomessa käytiinkin

moniulotteinen sekä kiivas sukupuolisopimuksen uudelleen neuvottelu, jota tämä esiteltävä tutkimus osaltaan luotaa.

Tutkimukseni sijoittuu historiatieteeseen, sivuten sosiologiaa, naistutkimusta ja kasvatustieteitä. Tutkimuksessa lähestytään mainittua sukupuolisopimuksen uudelleen neuvottelua sen yhtenä areenana toimineiden Me naiset sekä Kotiliesi -lehtien kautta vuosina 1966–1972. Tutkimuksen fokuksena on lehtien palstoilla käytyä moniääninen yhteiskunnallinen keskustelu, ei niinkään lehtien virallinen kanta.

Sukupuolisopimuksen neuvotteluihin liittyviä muutoksen vaatimuksia esitettiin molemmissa lehdissä sekä naisille itselleen että ympäröivälle yhteiskunnalle. Lehdet halusivat yhteiskunnalta asenteiden muutosta ja valtiolta konkreettisia lainsäädännön kautta tehtäviä muutoksia, kuten päivä-hoidon kokonaisvaltaista ratkaisua. Lehdet vaativat, että naisten tuli muuttaa omaa käytöstään muun muassa kouluttautumalla hanakammin ja hakeutumalla korkeampiin virkoihin. Molemmat lehdet kannustivat naisia kouluttautumaan: Me naiset työelämän tarpeita varten, Kotiliesi turvaksi esimerkiksi leskeyden ja taloudellisen ahdingon varalle.

”Ansiöäidit” esitettiin yhtäältä menestyjinä toisaalta lastensa parhaan – kotihoiton – uhraajina. 1960- ja 1970-lukujen taitteen sukupuolisopimus tuottikin ”palkkatyö-äitiyden”: kietoutuman naisten poliittista toimintaa, velvoitteita kouluttautumiseen ja työllistymiseen sekä vapauden määrittää äitiyttään valitsemalla lapsensa hoitomuoto. Sukupuolisesti tarkasteltuna koulutuspoliittinen historia sisältää oikeuksien ja vapauksien ohella myös hyvän kasvattavuuden määrittelyä ja monitahoisia valintojen tekemistä sekä perusteluja.

Avainsanat: rakennemuutos, päivähoito, naiset, ansiotyö, sukupuolisopimus

Lukion erityisopetuksen historiallinen kehitys ja nykytila

*Mirva Jaakkola
Helsingin yliopisto*

Vuonna 1976 YTL perusti lukivaliokunnan käsittelemään lukivaikeutta koskevia lausuntoja. Tällöin myös lukioille lähetettiin ohjeet lukivaikeuden huomioimiseksi. Vuonna 1999 lukityöryhmä ehdotti, että vaikeus huomioidaisiin erilaisin erityisjärjestelyin, kuten lisäaikaa antamalla. Vuoden 2005 laki

ylioppilastutkinnon järjestämisestä ehdottaa, että mikäli kokelaan koesuoritusta on heikentänyt jokin painava peruste, YTL voi ottaa asian arvostelussa huomioon. Vuonna 2007 ylioppilastutkintolautakunta on antanut ohjeet luku- ja kirjoitushäiriön sekä sairauden tai vamman huomioon ottamisesta yo-kirjoituksissa. Ohjeet antavat tarkempia ohjeita lukihäiriön toteamisesta ja erityisjärjestelyjen hakemisesta. Tämä varmasti on ollut osaltaan myös vaikuttamassa siihen, että erityisopettajien määrä lukioissa on lisääntynyt.

Tarkoitukseni on tutkia kirjallisia lähteitä ja lainsäädäntöä erityisopetuksen kehittymisestä toisella asteella ja lähemmin lukiokoulutuksessa. Tarkoitukseni on myös haastatella henkilöitä, jotka ovat olleet tekemisissä lukion erityisopetuksen kehittämisessä. Tutkimukseni sivuaa myös lukitutkimusta. Lukivaikeudet ovat merkittävässä osassa, kun puhutaan lukiolaisten oppimisvaikeudesta ja lukion erityisopetuksesta. Tarkoitukseni on tutkia ja antaa kuvaileva yleisesitys lukion erityisopetuksen kehittymisestä ja muuttumisesta 1940-luvulta alkaen nykypäivään saakka. Lukion erityisopetus on osa syrjäytymisen ehkäisyä. Se on edistämässä tasa-arvoista lukio-opiskelua.

Avainsanat: lukion erityisopetus, erityisopetuksen historia, erityinen tuki

INKLUUSIO JA ERITYISOPETTAJUUS INKLUDERING OCH SPECIALUNDERVISNINGENS LÄRARSKAP

SESSIO 1

Tuen tarpeiden arviointia dynaamisesta näkökulmasta

Elina Oksanen

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Erityispedagogikka

Udistetttujen säädösten myötä vastuuta oppilaiden tuen tarpeiden arvioinnista on alettu siirtää opetuksen asiantuntijoille. Arvioinnin käytänteisiin vaikuttaa oleellisesti viitekehys, kuten toimintaa ohjaavat teoriat ja käsityspohja. Ihmistieteellisen käsityspohjan perustalta oppilasta arvioiva henkilö nähdään instrumentiksi, jonka tulee olla vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa.

Eri DA –malleissa vuorovaikutus voi vaihdella yksittäisistä vihjeistä intensiiviseen opettamiseen. Ohjaavan opetuksen (Mediated Learning Experience, Feuerstein ym.) DA:ssa on keskeistä muun muassa itsenäisemmän toiminnan ja ajattelemisen tukeminen, osaamisen tunteen vahvistaminen, sinnikkyyteen ohjaaminen sekä strategisen toiminnan opettaminen. Huomio kohdennetaan ensisijaisesti muutoksiin oppimisessa ja opitun yleistämisessä.

Teoreettisena perustana on Vygotskyn sosiokulttuurinen teoria. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppimisen esteet, kulttuuri, kokemukset ja historia sekä pyrkiä toimimaan lähikehityksen vyöhykkeellä. Käytännössä tämä tarkoittaa soveliaiden tehtävien ja välineiden valintaa, muokkaamista sekä esitys- ja vastaamistapojen variointia.

DA:n avulla on voitu rakentaa kiinteämpi yhteys arvioinnista opetukseen, tehdä optimistisempia arvioita oppimiskyvystä sekä saada tukea opetuksen suunnitteluun. Lisäksi tarpeettomia erityisopetussiirtoja on voitu estää ja kohdennusta on voitu siirtää oppilaan vaikeuksista oppimisympäristöjärjestelyihin ja ohjausmenettelyihin.

Arviointitilanteet ovat joustavia, jolloin objektiivisuus- ja toistettavuus –kriteerejä ei voida soveltaa, mistä DA:ta on eniten kritisoitu. Ihmistieteellisestä näkökulmasta keskeiseen asemaan nousevatkin hyödyn osoittaminen ja eettiset kysymykset. Käytännössä haasteeksi nousevat menettelyn vaativuus, oman toiminnan reflektointi ja kehittyminen oppimis-ohjausprosessin arvioijana. Tulevaisuuden haasteina ovat dynaamisuuden laaja-alaisempi ymmärtäminen, teknologian hyödyntäminen sekä uusien välineiden ja menettelyjen käyttöönotto.

Avainsanat: dynaaminen arviointi, lähikehityksen vyöhyke, ohjaava opetustyyli, sosiokulttuurinen teoria, reflektointi

Opettajien ja opettajaopiskelijoiden inklusiiviseen opetukseen liittyvä minäpystyvyys ja asenne

Olli-Pekka Malinen

Itä-Suomen yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto

Kerron esityksessä keväällä 2013 valmistuvan väitöstudiumukseni päätuloksista ja esitän ajatuksia siitä, miten ne voivat edistää opettajankoulutusta eri maissa. Esityksen tärkeimmät aiheet ovat (i) inklusiiviseen opetukseen liittyvän minäpystyvyyden taso ja rakenne sekä siihen vaikuttavat tekijät (ii) inklusiiviseen opetukseen liittyvät asenne ja siihen vaikuttavat tekijät sekä (iii) inklusiiviseen opetukseen liittyvän minäpystyvyyden ja asenteen välinen yhteys. Tutkimuksen pohjautuu kolmeen kyselytutkimukseen, joihin vastasi yhteensä 1075 kiinalaista korkeakouluopiskelijaa sekä 451 kiinalaista, 855 suomalaista ja 605 eteläafrikkalaista opettajaa.

Avainsanat: inklusiivinen opetus, opettajat, minäpystyvyys, asenne, kansainvälinen ja vertaileva tutkimus

Kouluun kiinnittyminen – School Engagement

Kaisa Repo-Tolonen

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos

Oppilaiden kouluun kiinnittyminen on moniulotteinen käsite. Se edellyttää affektiivisten yhteyksien ymmärtämistä akateemisen ympäristön sisällä. Näitä oppilaan tunneperäisiä kokemuksia ovat esimerkiksi opettaja-oppilas-suhde sekä suhteet vertaisryhmiin. Samalla kouluun kiinnittyminen kuvaa oppilaan aktiivista osallistumista koulutyöhön. Kouluun kiinnittyminen voidaan kuvata liimaksi, joka yhdistää kodin, koulun, vertaisryhmän ja yhteisön oppilaan koulunesteytykseen ja asenteeseen. Syrjäytyminen ja koulupudokkuus ovat nousseet viime aikoina useasti otsikoihin. Huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista on konkreettinen. Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että oppilaiden kouluun kiinnittyminen on eräs teoreettinen malli ymmärtää niitä tekijöitä, jotka saavat toisen oppilaan pysymään koulussa paremmin kuin toisen. Sen perusteella on mahdollista kehittää kouluille välineitä lasten ja nuorten koulutiellä pysymiseen.

Tämä teemaryhmäesitys keskittyy kiinnittymisen käsitteen avaamiseen. Mitä kouluun kiinnittyminen on? Miten se ilmenee? Mitä hyötyä kouluun kiinnittymisestä on? Lisäksi esitellään kehitteillä oleva väline, jonka avulla koulujen opettajakunta pystyy havaitsemaan heikosti kouluun kiinnittyneet oppilaat ajoissa ja puuttumaan tilanteeseen aikaisemmin. Käynnistymässä olevassa tutkimuksessa validoidaan työväline heikosti kouluun kiinnittyneiden oppilaiden tunnistamiseen peruskoulun alaluokilla sekä seurataan kiinnittymisen kehittymistä ala- ja yläkoulun nivelvaiheissa.

Avainsana: kiinnittyminen

Sosiaalisen elämän kehykset. Kampus-ohjelman opiskelijoiden sosiaalinen asema tuetussa aikuisopiskelussa ja vapaa-ajalla.

Minna Saarinen

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Erityisopettajankoulutus

Tutkimuksessa analysoidaan erityispedagogisesta ja sosiologisesta näkökulmasta, millainen on Kampus-opiskelijoiden sosiaalinen asema tuetussa aikuisopiskelussa ja vapaa-ajalla.

Tutkimus pohjautuu suomalaiseen Kampus-ohjelmaan, jonka esikuvana on kanadalainen On Campus program-ohjelma. Tutkimuksessa on mukana neljä 17-35-vuotiaista erilaisia oppimisen esteitä kohtaavaa opiskelijaa, jotka opiskelivat yksilöllisen tuen ja opetusohjelman avulla normaaleissa kouluympäristöissä: yliopistolla, sosiaalialan oppilaitoksessa ja ammattikoulussa. Tutkimus on kvalitatiivinen tapaus-tutkimus, joka perustuu etnometodologiseen kouluetnografiaan. Tutkimusmenetelminä olivat osallistuva havainnointi, informaaliset keskustelut ja haastattelut, ainekirjoitukset, sosiogrammit, verkostokartat, opiskelijoiden asiakirjat ja heidän opetuksestaan kootut opetusohjelmat. Aineisto tyypiteltiin ja teemoiteltiin. Tutkimuksessa käytettiin triangulaatiota.

Opiskelijoiden sosiaalinen asema tuetussa aikuisopiskelussa jakaantui neljään prosessinomaiseen tyyppiin, joihin edettiin vaiheittain. Näitä olivat tavallinen oppilas-tyyppi, autettu oppilas-tyyppi, näkymätön oppilas-tyyppi ja erilainen ja erityinen oppilas-tyyppi. Erilainen ja erityinen oppilas-tyyppi esiintyi vain kahden opiskelijan

kohdalla. Muut tyypit löytyivät kaikkien neljän Kampus-opiskelijan kohdalla. Opiskelijoiden sosiaalinen elämä ja sosiaaliset verkostot perustuivat heitä itseään vanhempien henkilöiden varaan. Vammattomia ikätovereita ja koulutovereita puuttui heidän verkostoistaan. Perhesuhteet, sukulaissuhteet ja viranomaissuhteet näkyivät verkostokartoissa. Sosiaalisia suhteita leimasi hoitosuhteisuus. Opintojen edetessä verkostoon tuli nimimainintoja koulutovereista, jotka olivat haaleita ja vaihtuvia. Segregoiduista ympäristöistä tulleet kaverinimet poistuivat opintojen edetessä ja niiden tilalle tuli uusia nimimainintoja ja jotkut opiskelijat jäivät uusia kavereita vaille. Yhden Kampus-opiskelijan verkostokartassa oli vain yksi vammauton ystävä vapaa-ajan ympäristöistä.

Avainsanat: sosiaaliset suhteet, inklusio, sosiaalinen eksklusio, etnografia, etnometodologia

SESSIO 2

Yleistä ja tehostettua tukea oppiaineen sisäisellä valinnaisuudella – toteutuuko tasa-arvo?

Lenita Hietanen
Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta

Peruskoulussa oppilas on opetussuunnitelmatasolla ollut keskiössä vuodesta 1994 lähtien. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 -asiakirjaa määrittävässä valtioneuvoston asetuksessa (2001, 4§) todetaan, että ”Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea”. Näkemys tulee laajasti esille opetussuunnitelma-tekstissä, varsinkin kaikkea opetusta ohjeistavassa yleisessä osassa. Vuoden 2004 valtakunnallisessa opetussuunnitelmatekstissä oppilaan tuki määriteltiin yleisenä ja erityisenä tukena. Kolmiportaisen tuen ohjeistus astui voimaan vuonna 2011, jolloin yleisen ja erityisen tuen välille määriteltiin tehostettu tuki. Näistä tukimuodoista vain erityisen tuen järjestelyissä voidaan yksilöllistää oppimääriä. Sekä yleisen että tehostetun tuen puitteissa oppilaiden monenlainen erilaisuus täytyy siis huomioida oppimisympäristön järjestelyillä.

Tämä tutkimus sai alkunsa opettajan tavoitteesta tarjota jokaiselle oppilaalle mahdollisuus osallistua musiikin opiskelutilanteisiin. Kontekstina oli kaikille yhteinen musiikki seitsemännellä vuosiluokalla. Osallistujina olivat yhden oppilasryhmän 26 oppilasta sekä opettaja. Tutkija-opettaja noudatti oppimisympäristön järjestelyissä ja pedagogisissa ratkaisuisissa tarkasti opetussuunnitelmaa. Toisaalta hän etsi opetussuunnitelmatekstin rajoissa mahdollisuuksia vaihtoehtoihin, joista jokainen oppilas pystyisi rakentamaan omanlaisen opiskelupolun. Voidaan puhua oppiaineen sisäisestä valinnaisuudesta. Oppilailta oli mahdollisuus opiskella kaikkia tarjottuja vaihtoehtoja. Jokainen oppilas osallistui opiskelutilanteisiin omalla tavallaan, valitsemassaan laajuudessa ja omalla aikataulullaan. Tutkimuksen aineisto koostuu oppilaiden päiväkirjamerkinnoista sekä opettajan tallentamasta videoaineistosta. Aineisto kerättiin keväällä 2007. Tulokset on julkaistu väitöskirjassa keväällä 2012.

Asiasanat: oppilaan tuen muodot, opetussuunnitelma, yksilöllisyys, eriyttäminen, opintopolut, oppimisympäristö, pedagogiikka

Erityistä tukea tarvitseva oppilas lähikoulussa – opiskelua edistävät toimenpiteet ja opiskelun esteet

*Jonna Pulkkinen, Markku Jahnukainen & Raija Pirttimaa
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Tukea tarvitsevan oppilaan ensisijaisena opetuksen järjestämispaikkana pidetään oppilaan lähikoulua (Erityisopetuksen strategia 2007, 55). Perusopetuslain (642/2010) uudistuksella on pyritty entistä selvemmin ohjaamaan kouluja siihen, että oppilaan tarvitsema tuki järjestetään varhaisessa vaiheessa ja joustavasti oppilaan omassa lähikoulussa. Vaikka erityistä tukea annetaan yhä enemmän yleisopetuksen yhteydessä, ei kaikilla oppilailla näyttäisi olevan mahdollisuutta saada tarvitsemaansa tukea lähikoulussaan. Suomen virallisen tilaston (Tilastokeskus 2012) mukaan vuonna 2011 erityistä tukea saaneista peruskoulun oppilaista 21,1 % opiskeli kokonaan yleisopetuksen ryhmässä. Kokonaan erityisryhmässä taas opiskeli 41,5 % erityistä tukea saaneista oppilaista; erityiskouluissa 13,3 % ja muualla kuin erityiskouluissa 28,2 %. Päättäjät voivat lainsäädännöllä tukea eri tavoin inklusiivisen opetuksen toteutumista. Kouluja ei voida kuitenkaan yksityiskohtaisesti ohjata järjestämään opetusta inklusiivisesti, sillä koulujen täytyy itse löytää ratkaisut inklusiivisen opetuksen toteuttamiseksi (Pijl & Frissen 2009). Esityksessä tarkastellaan, millaisilla toimenpiteillä suomalaisissa kouluissa on pyritty edistämään erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusta lähikoulussa yhdessä ikätovereiden kanssa ja millaisia esteitä opiskelulle lähikoulussa yhdessä ikätovereiden kanssa on. Tutkimusaineistona on syksyllä 2012 rehtoreilta kerätty kyselyaineisto. Tutkimus on osa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamia Erityisopetuksen järjestäminen ja rahoitus: Lakimuutosten vaikutusten seuranta kuntatasolla –selvitystä sekä VETURI-hanketta.

Avainsanat: erityisopetuksen strategia, erityistä tukea tarvitseva oppilas, inklusiivinen opetus, lähikoulu, perusopetuslaki

Yläkoululaisten kiinnittyminen kouluun

*Tuomo Virtanen & Matti Kuorelahti
Jyväskylän yliopisto, Erityispedagogiikan yksikkö*

Oppilaan kouluun kiinnittyminen (student engagement, school engagement) on käsite, jonka avulla voidaan ymmärtää oppilaan ja hänen lähiympäristöidensä välistä vuorovaikutusta. Tyypillisesti kouluun kiinnittyminen jaetaan kognitiiviseen (motivaatio, tulevaisuuden tavoitteet ja koulutyön hallinta ja merkitys), affektiiviseen (opettaja- ja vertaisuhteet, suhteet perheenjäseniin) ja behavioraaliseen (käyttäytyminen ja läsnäolo koulussa) kiinnittymiseen. Kouluun kiinnittymisellä on positiivinen yhteys kehittymiseen ja oppimiseen: mitä vahvemmin oppilaat ovat kouluun kiinnittyneitä, sitä suotuisampaa on heidän sosiaalinen kehittymisensä ja parempia oppimistuloksensa.

Tässä sessiossa tarkastellaan yläkouluoppilaiden kouluun kiinnittymistä. Erityisen huomion kohteena ovat erityistä tukea saavat oppilaat. Oppilaiden kognitiivista ja affektiivista kiinnittymistä koskeva aineisto on kerätty Oppilaiden kiinnittyminen kouluun (OKI) -mittarilla, joka on suomennettu yhdysvaltalaisesta Student Engagement Instrumentista (SEI). Oppilaiden behavioraalista kiinnittymistä (tarkkaavaisuus, ponnistelu koulutyössä) on tarkasteltu alunperin yhdysvaltalaisen Rochester Assessment Package for Schools -mittarin (RAPS) avulla. Aineisto on kerätty seitsemästä keskisuomalaisesta yleisopetuksen yläkoulusta (N = 821) joista 106 on erityistä tukea saavaa oppilasta. Heidän kouluun kiinnittymistään verrataan muihin oppilaisiin. Lisäksi tarkastellaan niitä tekijöitä, jotka ennustavat vahvaa ja löyhää kouluun kiinnittymistä.

Avainsanat: kouluun kiinnittyminen, erityistä tukea saavat oppilaat, inklusiio

Yksin vai yhdessä? – Erityisopettajan muuttuva työnkuva

Piia Björn¹ & Minna Kyttälä²

¹ Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Erityispedagogiikka;

² Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Erityispedagogiikka

Erityisopetus on käsitteellisessä ja sisällöllisessä muutoksessa. Yhtäältä muutoksen konkretisoi hiljattain perusopetuksen lainuudistus tukiportaineen. Toisaalta muutos on ollut meneillään myös yhteiskunnallisen suhtautumisen liikahtelujen myötä: tuen tarve parhaimmillaan nähdään osana luonnollista taitojatkumoa sen sijaan, että nähtäisiin tarvetta ryhmitellä ja fyysisesti siirrellä oppilaita heidän ominaisuuksiensa mukaan. Oppimisen pulmat eivät kuitenkaan katoa nimikettä vaihtamalla, vaan ratkaisujen tulee löytyä koulunpidon ja opetuksen käytänteiden uudistamisesta. Yhtenä mallina on erityisopettajien työnkuvan järjestäminen siten, että tällaista osaamiseen perustuvaa sijoittelua ei tarvitsisi tehdä.

Esityksessä käydään läpi Jyväskylän yliopistossa vuonna 2011 kerättyä aineistoa, jossa kyselyyn erityisopettajan työnkuvasta ja mahdollisista työmuodoista (saman-aikaisopetus, konsultoiva työote, vaihtelevat työtavat kuten aiemminkin) vastasi 176 erilaisiin tehtäviin opetuskentällä sijoittuvaa opiskelijaa. Tulokset eriteltiin opettajakokemuksen mukaan, sillä on syytä olettaa, että vähän tai kauemman aikaa kentällä olleen henkilön näkemys työn sisällöistä voi erota melkoisesti. Keskeinen löydös tästä aineistosta oli se, että tuoreimmat erityisopettajaksi opiskelevat / pätevöityvät olivat mieluiten jalkautumassa luokkiin. Sen sijaan kokeneemmat kentän toimijat pitivät erityisopettajan työn vaihtelevuutta todennäköisimpänä työmuotona (ks. Björn, 2012). Esityksessä luodaan katsaus vertailumielessä myös aiemmin julkaisemattomiin, aivan tuoreisiin tuloksiin syksyiltä 2012.

Avainsanat: erityisopettajan työnkuva, erityisopetuksen työmuodot, opiskelijoiden käsitykset

SESSIO 3

Inklusioon tähtäävä koulunuudistus opettajien kokemana Kyselytutkimus Lapin kehittämisverkkohankkeen kunnissa

Suvi Lakkala & Helena Thuneberg

Lapin yliopiston harjoittelukoulu; Helsingin yliopiston koulutuksen arviointikeskus

Tämä tutkimus on osa laajempaa tutkimusta, jossa tarkastellaan suomalaisen koulutuspolitiikan inklusioon tähtääviä koulutussisältöjä opettajien kokemana. Tutkimukseen osallistuivat Kemin, Ranuan ja Rovaniemen perusopetuksen opettajat (N=327). Em. kunnat ovat osallistuneet kuntien kehittämisverkostojen ja yliopistojen yhteistyönä toteutettuun Kehittämisverkkohankkeeseen, jonka tehtävänä oli arvioida ja kehittää meneillään olevaa koulun uudistusta. Tutkimuksen aineisto koottiin kolmiosaisen kyselylomakkeen avulla.

Tutkimusongelmat: 1. Miten opetushenkilöstö kokee lähikoulumallin mukaiset opetusjärjestelyt? 2. Millainen käsitys opetushenkilöstöllä on tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen ja opetusjärjestelyjen vaikutuksista inklusiiviseen luokkaan? 3. Miten sukupuoli, ikä, ammattinimike, asiaan liittyvä kokemus/koulutus sekä opettajan sijoittuminen eri luokka-asteille näkyvät käsityksissä?

Aineiston analyysi: Informaatiota tiivistettiin faktorioimalla. Summamuuttujien suhdetta taustamuuttujiin analysoitiin yleisellä lineaarisella mallilla (GLM, Univariate) ja ristiintaulukoinnilla. Hyvän opetuksen osatekijöiden tärkeysjärjestys – osio tiivistettiin luokittelemalla muuttujat kolmeen luokkaan ja esittämällä tulokset graafisesti.

Tulokset: Vaikka opettajalla olisi ollut luokallaan erityistä tukea tarvitseva oppilas, sillä ei ollut myönteistä vaikutusta inklusioon asennoitumiseen. Jos opettaja oli ollut laatimassa HOJKSia tai oppimissuunnitelmaa oppilaalleen, sillä oli myönteinen vaikutus asennoitumisessa lähikoulumalliin, inklusiivisen luokan toimivuuteen ja opettajan tuen tarpeen kokemiseen. Kelpo-koulutuksen saamisella oli myös myönteinen vaikutus. Koulutus ja inklusiivisiin opetusjärjestelyihin perehtyminen näyttivät antavan valmiuksia monenlaisten oppilaiden opettamiseen. Hyvän opetuksen

kolme tärkeintä osatekijää olivat opetusryhmän koko, erityisopettajan antama tuki ja saatu koulutus.

Avainsanat: inklusio, lähikoulu, opettajien asennoituminen koulunuudistukseen

Tarkastelussa vaikeavammaisten täysivaltainen kansalaisuus ja inklusio

Aino Äikäs
Itä-Suomen yliopisto, Erityispedagogiikka

Tutkin väitöskirjassani (2012) vaikeavammaisten nuorten aikuisten, heidän vanhempiansa sekä ammatti-ihmisten kokemuksia vammaisten opiskelijoiden koulutuksesta, työllistymisestä ja siirtymävaiheesta toiselta asteelta eteenpäin. Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset oli diagnosoitu kehitysvammaisiksi ja yhdellä heistä on autismi. Nuoret olivat suorittaneet vaikeimmin vammaisille opiskelijoille tarkoitetun valmentava II -koulutuksen. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä 22 henkilöä ja nuorten haastatteluissa käytettiin kommunikaation tukena PCS-kuvia. Aineisto analysoitiin narratiivisesti. Tutkimustulosten mukaan palvelujärjestelmä, jonka piti olla takaamassa riittävät koulutus- ja työllistymispalvelut vaikeavammaisille nuorille aikuisille, näyttäytyi jäykkänä ja joustamattomana vastaamaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin, jolloin täysivaltainen kansalaisuus jäi saavuttamatta. Koulutusratkaisut eivät olleet tasa-arvoisia nuorille ja koulutuksen jälkeinen työllistyminen jäi haaveeksi. Lisäksi vammaisuus näyttäytyi tulosten mukaan hyvin yksilöllisesti koettavana ilmiönä, jonka ammatti-ihmiset kokivat joskus jopa vieraana ja pelottavana asiana. Kokemus ilmiöstä oli myös osaltaan tuottamassa vaikeavammaisten toiseutta ja epätasa-arvoa palvelujen saatavuuden ja laadun suhteen. Professori Paula Määttä kirjoitti vuonna 1980: ”...mitä kertoo suhtautumisestamme välinpitämättömyys ja ”unohtaminen”, yhteiskunnan normaaleista toiminnoista eristäminen asenteella ”me suunnittelemme enemmistölle”. Näin vammaiset jäävät yksin ja eristyneiksi tässä erillisten palvelujen, hissittömien talojen, portaiden takana olevien julkisten tilojen ja myönteisen välinpitämättömyyden yhteiskunnassa.” Kysynkin esityksessäni: miten palvelujärjestelmä on muuttunut – vai onko se – yli kolmessakymmenessä vuodessa suhteessa vaikeavammaisten henkilöiden täysivaltaiseen kansalaisuuteen ja inklusioon?

Lisäksi avaan keskustelua siitä millä tavalla vaikeavammaisia nuoria aikuisia voidaan paremmin osallistaa tutkimuksiin.

Avainsanat: vaikeavammaisuus, täysivaltainen kansalaisuus, inklusio, narratiivinen tutkimus

Pienluokka vai pieni luokka opintien alussa? The road to learning via small group.

Katja Jokinen
Vaasan kaupunki

Pienluokka on erityisluokka, jossa tarjotaan erityistä tukea. Pienluokkatoiminta ei ole pelkästään oppilaan opettamista, kasvattamista ja tiedon jakamista vaan myös yksilöllisyyden huomioonottamista ja moniammatillista yhteistyötä vanhempien ja yhteiskunnan eri tahojen kanssa. Pitkällä tähtäyksellä pienluokkatoiminta voi olla oppilaan syrjäytymisen estämistä.

Tutkimuksen kohteena olivat Vaasassa toimivat pienluokat. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, millainen vaihtoehto pienluokka on yleisopetuksen ensimmäiselle luokalle lapsen opintien alussa, minkälaisia kokemuksia opettajilla oli pienluokan oppilaista, moniammatillisesta yhteistyöstä ja oppilaiden integroitumisesta ja menestymisestä yleisopetuksessa. Myös entisten pienluokkalaisten kokemuksia pienluokalla opiskelusta pyrittiin tuomaan esiin. Tutkimuksen tavoitteena oli myös evaluoida pienluokkatoimintaa varhaisena tuen tarjoajana ja vaihtoehtona yleisopetuksen alkuopetukselle. Tavoitteena oli myös selvittää, miten pienluokat olivat onnistuneet tehtävässään. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös miten rehtorit sekä opetustoimen johto olivat kokeneet pienluokkatoiminnan ja lähikouluperiaatteen toteutumisen.

Tutkimusaineisto koostui erityisluokanopettajien teemahaastattelusta, luokanopettajien kirjoitelmista, entisten pienluokan oppilaiden kyselystä ja rehtorien sekä opetustoimen johtoon kuuluvien henkilöiden teemahaastattelusta. Aineiston analysoinnissa käytettiin kvalitatiivisia menetelmiä.

Väitöstutkimuksen tulokset osoittivat, että pienluokkiin tulevilla oppilailla oli suurella osalla oppimisvaikeuksia, tarkkaavaisuus- tai käyttäytymishäiriöitä. Jos tukea tarvitsevat lapset saivat jo esiopetuksessa tarvitsevansa avun, suurin osa heistä

voisi aloittaa koulunsa suoraan yleisopetuksen alkuopetusluokassa. Tuloksissa korostui myös lähikoulun merkitys.

Perusopetuksen lakimuutos tulee jatkossa muuttamaan pienluokkien toimintaa ja niiden tarpeellisuus ja toimintatavat on suunniteltava uudelleen.

Avainsanat: pienluokkaopetus, erityisopetus, inklusio, integraatio, moniammatillinen yhteistyö

Erityisopetus ja lapsen oikeudet

Timo Saloviita

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Ihmisoikeuslainsäädäntö on viime vuosikymmeninä jatkuvasti kehittynyt. Erityisopetukseen liittyviä uusia ihmisoikeussäädöksiä sisältyy esimerkiksi Suomen perustuslakiin, Lapsen oikeuksien sopimukseen ja YK:n vammaisten oikeuksien sopimukseen. Perusopetuslakia muutettaessa vuonna 2010 uuteen lakiin tuotiin joitakin näistä uudistuksista. Paljon on silti jäänyt tekemättä. Tarkastelen perusopetuslakia ihmisoikeussäädösten näkökulmasta ja tuon esille lakiin jääneitä puutteita ja siihen ilmestyneitä uusia ongelmia.

Avainsanat: erityisopetus, ihmisoikeudet, perusopetuslaki

SESSIO 4

Kasvatuskumppanuutta ja kamppailua asiantuntijuudesta – kodin ja koulun välinen yhteistyö ADHD-diagnosoitujen oppilaiden äitien peruskouludiskursseissa

Juho Honkasilta

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Erityispedagogiikka

Koulu on lapsen keskeinen kasvu- ja kasvatusympäristö ja koulumenestyksellä on yhteys myöhempään elämäntietoon. Lapsen, jolla on tarkkaavuuden ja aktiivisuuden häiriö (ADHD), tarkkaavuus joutuu suurimmalle koetukselle juuri koulussa – lapselta puuttuu tiettyjä taitoja, joita toimintaympäristö hänen ikätasoisiltaan edellyttää. Tutkimukset osoittavat, että koulussa toteutettavilla tukitoimilla on merkittävä vaikutus ADHD-oireisen lapsen koulukäyttäytymiseen. Tämä edellyttää kasvatusympäristöltä ymmärrystä ja yhteistyötä.

Vuonna 2007 laadittu erityisopetuksen strategiassa (s. 55) inklusion linjataan edellyttävän ”sellaisen toimintakulttuurin ja pedagogisten menetelmien kehittämistä, jotka edistävät kaikkein oppilaiden onnistumista opinnoissaan sekä hyvää kasvua ja kehitystä”. Niin erityisopetuksen strategia, perusopetuksen opetuksen perusteet kuin perusopetuslaki edellyttävät koululta toimia, joka oppimisen tukemisen lisäksi tukevat myös lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia, ”hyvää kasvua ja kehitystä”. Koulun toimintakulttuurin kehittämiseen kuuluu olennaisena osana kodin ja koulun välinen yhteistyö, ns. kasvatuskumppanuus, jonka tarkoituksena on jakaa keskenään kodin ja koulun kasvatusasiantuntijuutta ja ”valjastaa” se yhteisen päämäärän, lapsen oppimisen ja turvallisen kasvun hyväksi.

Esitän tutkimustuloksia koskien ADHD -diagnosoitujen oppilaiden äitien itselleen rakentamaa toimijuutta lapsensa peruskouluarjessa. Teemahaastatteluaineisto on analysoitu diskurssianalyysiä käyttäen. Tule kuuntelemaan ja osallistumaan keskusteluun siitä, minkälaista kuvaa äidit rakentava peruskouluinstituutiosta ja itsestään sekä lapsestaan sen toimijoina. Esityksen tarkoituksena on herättää keskustelua siitä, mitä on lapsen ”hyvä kasvu ja kehitys” peruskoulussa ja mikä on kodin ja koulun välisen yhteistyön rooli toimintakulttuurin kehittämisessä.

Avainsanat: tarkkaavuuden ja aktiivisuuden häiriö, ADHD, kasvatuskumppanuus, toimintakulttuuri, diskurssianalyysi

Solmu-matematiikka – oppimisen tukea alkuopetuksen matematiikkaan

*Maarit Laitinen & Harry Silfverberg
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen laitos*

Inklusion onnistunut toteutuminen matematiikassa edellyttää toimivien oppimisen tuen muotojen kehittämistä tukea tarvitseville. Lukuvuonna 2011-2012 Tampereella, Karosen koulussa ensimmäisen luokan oppilaiden yhteen- ja vähennyslaskun käsitteiden oppimisprosessia tuettiin ns. Solmu-matematiikan periaatteilla luokanopettajan (yleinen tuki) ja resurssiopettajan (yleinen yksilöllinen tuki / tehostettu tuki) yhteistyönä. Opetuskokeilun tavoitteena on ollut tehostaa ja varhaistaa matematiikan oppimisen tukea alakoulussa. Solmu-matematiikassa panostetaan oppimisprosessin alusta asti käsitteelliseen tietoon rikastamalla oppilaan lukukäsitystä ja nostamalla jo varhain esiin lukujen ja laskutoimitusten välisiä yhteyksiä. Opettaja auttaa oppilasta tulemaan tietoiseksi omasta ajattelustaan ja haastaa tätä käsitteelliseen muutokseen ymmärryksen tason nostamiseksi. Alun perin tavoitteena oli tukea yhteen- ja vähennyslaskujen laskemisen sujuvuutta. Keväällä saatoimme todeta saavuttaneemme enemmän: oppilaat olivat saaneet laskemiseen paitsi sujuvuutta, myös joustavuutta. Palkitsevaa oli, että myös koulu-matematiikkaan vaatimattomin valmiuksin ponnistaneet oppilaat omasivat kouluvuoden päättyessä useita laskustrategioita lukualueen 0-20 laskuissa ja arvostivat suuresti kykyään löytää erilaisia ratkaisuja. Matematiikasta oli tullut heille ajattelua eikä pelkkää toistotoimintoa. Luokanopettaja koki myös opetuksensa muuttuneen. Ongelmalähtöinen opetus sekä päättelyyn ja keksimiseen perustuva laskeminen haastoivat koko luokkaa pohtimaan laskemisen/ajattelun eri tapoja peruslaskutoimituksia harjoiteltaessa. Vuoden aikana yhteinen ymmärrys lukujen välisistä yhteyksistä ja siitä, mistä laskemisessa oikeastaan on kysymys, kasvoi. Oppiminen oli saanut entistä enemmän yhteisöllisen ja jaetun ymmärryksen rakentumisen piirteitä.

Avainsanat: matematiikan oppiminen ja opetus, Solmu-matematiikka, konstruktivistinen oppiminen, käsitteellinen muutos

Mobiililaitteet erityisopetuksen välineinä: Antivirus+ -hanke

*Riia Palmqvist
Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu*

Inklusion mahdollistaminen peruskoulussa vaatii vuorovaikutuskanavien lisäämistä koulun rakenteiden sisällä. AntiVirus+ -kehittämisen ja tutkimushanke on Opetushallituksen rahoittama ja Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun koordinoima erityisopetuksen käytäntöjä kehittävä hanke. Hankkeessa on mukana Jyväskylän yliopiston normaalikoulu ja se käynnistyi vuoden 2012 alussa. Hankkeen tavoitteena on löytää toimivia etä- ja lähiopetusratkaisuja tehostettua tai erityistä tukea saaville oppilaille. Apuvälineenä käytetään iPad-mobiililaitetta, joka mahdollistaa kuvan ja äänen välittämisen reaaliaikaisena tilasta toiseen. Eriyttämällä fyysisesti sekä mahdollistamalla opetustuokioiden tallentaminen voidaan jokaiselle oppilalle antaa oikea-aikainen tuki oppimiselle.

Toimintamalleina on alustavasti käytetty etäopetuksessa kahta eri vuorovaikutusratkaisua. Yksisuuntaisessa mallissa oppilas on ensisijaisesti vastaanottavassa roolissa, jolloin hän laitteen välityksellä seuraa online-opetusta ja saa tiedon suoritettavista tehtävistä. Tämä malli soveltuu oppilaille, jotka eivät kykene tai halua olla suorassa vuorovaikutuksessa opetettavan ryhmän kanssa.

Kaksisuuntaisessa mallissa oppilas on aktiivinen vuorovaikuttaja ja osallistuu opetuksen ryhmän jäsenenä. Oppilas voi tallentaa kuvaamalla tai videoimalla opetustuokioita, ja tämän jälkeen ”purkaa” niitä erityisopettajan tai kouluavustajan kanssa. Vaihtoehtoisesti hän voi seurata oppituntia erillisessä tilassa, ja saada samalla tukea oppimiseensa erityisopettajan tai kouluavustajan lisäohjauksen muodossa.

Mobiililaitteavusteinen opetus suunnitellaan yhdessä oppilaan, huoltajien ja oppilasta opettavien henkilöiden kanssa vastaamaan yksilöllisesti kunkin oppilaan tarpeita.

Tähän hankkeeseen pohjautuvassa tutkimuksessa pohditaan mobiililaitteiden käyttöä erityisopetuksen välineenä sekä esitellään hankkeesta saatuja kokemuksia ja käytäntöjä.

Avainsanat: inklusio, erityisopetus, etäopetus, mobiililaitteet opetuksen tukena, erityinen tuki, tehostettu tuki

Riskilasten lukemaan oppiminen – onko harjoittelu riittävän tehokasta?

Ritva Ketonen

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos; Niilo Mäki Instituutti

Intensiivisen kielellisen tietoisuuden, erityisesti fonologisen tietoisuuden ja kirjain-äännevastaavuuden harjoittelun tiedetään tukevan lukemaan ja kirjoittamaan oppimista. Mutta millaisia taitoja lukemaan oppimisen kannalta riskilapset oppivat harjoittelussa, joka toteutettiin arkikäytäntöä vastaavalla tavalla?

Esityksessä kerrotaan puolen vuoden mittaisesta yksilöllisestä harjoitteluinterventiosta, joka suunnattiin lapsille, joilla on suvussa lukivaikeutta ja pienet alkuvalmiudet lukemiseen. Harjoittelu rakennettiin samankaltaiseksi kuin normaalissa kliinisessä käytännössä, kun lapset harjoittelevat esimerkiksi psykologin, puheterapeutin tai erityislastentarhanopettajan kanssa. Harjoittelu kesti 20 viikkoa, tunnin kerrallaan. Lisäksi lapset saivat mukaansa kotitehtävän. Lasten fonologisia taitoja sekä luku- ja kirjoitustaitoa seurattiin yläkouluun asti ja heidän taitojaan verrattiin niiden lasten taitoihin, joilla ei suvussa ole lukivaikeutta sekä luokkatovereiden vastaaviin taitoihin.

Tutkimus toteutettiin osana Suomen Akatemian Lapsen Kielenkehitys ja geneettinen dysleksiariski -tutkimusta.

Erityinen tuki ja oppilaiden inkluusio koulussa

Tiina Kokko, Henri Pesonen, Elina Kontu, Juho Polet & Raija Pirttimaa

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Erityispedagogiikka

Esityksessä tarkastellaan VETURI-hankkeen (<http://www.peda.net/veraja/ecf/veturi>) yleiskartoituksen ”lähikoulu periaatetta” koskevien kysymysten alustavia tuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa hankkeessa (11/2011 – 3/2015) tarkastelun kohteena perusopetuksen erityinen tuki. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ns. vaativaa moniammatillista ja erityistä tukea oppimiseensa ja kuntoutumiseensa tarvitsevien oppilaiden tilanteista, millä tavoin erityinen tuki toteutuu ja miten sitä voidaan kehittää. Keväällä 2012 laaja sähköinen kyselylomake pyrittiin lähettämään kaikkiin suomalaisiin peruskouluihin. Kyselyn täytti määräaikaan mennessä 526 opettajaa, joiden vastuulla oli kyseessä olevien lasten opetus. Esityksessä kerrotaan mitä tietoja kyselyyn vastanneet antoivat niihin kysymyksiin, joissa tiedusteltiin missä lapsia opetetaan, miten paljon erityisen tuen piirissä olevilla oppilailla on yhteistä muiden lasten kanssa ja mitä inkluusio/integraatioaloitteita lasten kanssa on tehty ja mitä vastaajat ajattelevat kaikkien lasten yhdessä opettamisesta.

Avainsanat: vaikeavammaisuus, kouluintegraatio, inkluusio

KANSALAISKASVATUS MEDBORGARFOSTRAN

SESSIO 1

Osallistava toimintatutkimus julkisena sfäärinä

*Päivi Kujamäki
Itä-Suomen yliopisto*

Habermas esittelee käsitteen julkinen sfääri (Public Sphere), joka tarkoittaa konkreettista ja käytännöllistä kontekstia, jossa kommunikatiivista toimintaa voidaan harjoittaa. Hän määrittelee julkisen sfäärin kymmenen ominaispiirteen avulla. Esitelmässäni käsittelem, kuinka Kemmisin ja McTaggartin mukaan osallistava toimintatutkimus voi toimia julkisena sfäärinä, joka täyttää nämä kymmenen ominaispiirrettä.

1. Julkisen sfäärin muodostavat tietyn käytännön ympärillä toimivat avoimet vuorovaikutusverkostot.
2. Julkiset sfäärit ovat autonomisia ja saavat alkunsa ilman muodollisen hallinnon ja viranomaisten ohjausta. Ne muodostuvat ihmisistä, jotka kokoontuvat yhteen vapaaehtoisesti käsittelemään tiettyä yhteistä teemaa tai ongelmaa.
3. Julkiset sfäärit syntyvät siksi, että niiden osanottajat eivät pidä oikeutettuina olemassa olevia käytänteitä, lakeja tai olosuhteita, vaan pyrkivät löytämään niille vaihtoehtoisia toimintatapoja.
4. Julkiset sfäärit rakentuvat kommunikatiiviseen toiminnan ja julkisen keskustelun varaan.
5. Julkiset sfäärit pyrkivät inklusioon.
6. Julkisissa sfääreissä pyritään käyttämään arkikieltä.
7. Julkisten sfäärien toiminnan edellytyksenä on kanssakäymisen vapaus.
8. Julkisten sfäärien kommunikatiiviset verkostot luovat kommunikatiivista valtaa.

9. Julkiset sfäärit eivät vaikuta sosiaalisiin organisaatioihin suoraan, vaan pikemminkin epäsuorasti.
10. Julkiset sfäärit yhdistetään usein sosiaalisiin liikkeisiin, joihin liittyy vapaaehtoinen yhdistyminen ja oikeutetuksi koettu toiminta sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Esitelmässäni kerron myös, kuinka opetuksen eheyttämiseen tähtäävä osallistuva toimintatutkimukseni täyttää nämä kriteerit.

Leirikoulu - kasvunpaikka, opettajien ja opettajaksi opiskelevien näkemyksiä pohjoismaisesta yhteistyöstä

*Marjo Autio-Hiltunen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Mikä saa vuosi toisensa jälkeen kahden pohjoisruotsalaisen ja yhden keski-suomalaisen pikkukoulun opettajat oppilaineen sekä ryhmän opettajiksi opiskelevia viettämään neljä päivää kevään vaihtelevaa ulkoilmaelämää Pohjois-Norjassa ja matkustamaan sitä varten linja-autossa pari päivää kumpaankin suuntaan? Leirikoulu on pohjoismainen oppimisympäristö, joka luotiin jo 90-luvulla Luulajan opettajankouluttajien luokanopettajien koulutusprojektin aloitteesta. Yhteisen projektirahoituksen loputtua toiminta on jatkunut kolmen perusopetuksen koulun ja Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen yhteistoimintana.

Osallistuttuani opettajankouluttajana useasti leirikouluun tämä poikkeuksellisen pitkään jatkunut koulun ulkopuolisen opetuksen yhteistyö alkoi herättää kysymyksiä. Aiempien vuosien opiskelijapalautteista tiedän leirikoulun vaativan aktiivisuutta, oma-aloitteisuutta ja rohkeutta. Uusien ihmisten, lasten ja aikuisten kohtaaminen, vastuunottaminen, yhteisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen haastavat kulttuurienväliseen yhteistyöhön. Selviytyminen vieraassa ympäristössä pakottaa kokeilemaan omia rajoja ja toisaalta löytämään uusia vahvuuksia itsestä ja muista leiriläisistä.

Esityksessäni tarkastelen leirikoulutoimintaa osallistujien näkökulmasta. Mitä arvokasta matka halki pohjoisen karun maiseman tarjoaa kuudesluokkalaisille, heidän opettajilleen ja tuleville opettajille? Miten he jaksavat vuosittain ylimääräisiä voimannoitoksia, valmistelutehtäviä, rahankeruuta? Mitä mieltä on toiminnassa, jonka onnistumiseen vaikuttavat useat epävarmuustekijät? Hahmotan leirikoulutoimintaa osallistumisen antia ja motiiveja aikuistoimijoilta kerätyn palautteen pohjalta.

RUNON SUOMI – Neljä tuokiokuvaa

Matti Itkonen

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Runo ei merkitse pelkästään soinnukkuutta ja rytmiä. Jos lyriikka tarkoittaa sitä, että ihminen laulaa julki maailmantuskansa lyyran säestyksellä, merkitsee runous jotakin aivan muuta. Runo on kullekin ihmiselle ominainen tapa katsella keskinäisesti jaettua maailmaa. Myös näkemys ainutkertaisuudesta on olennainen: hetket eivät enää sellaisinaan palaa, eikä yksikään kokija elä mitään tilannetta läpi täysin samankaltaisena kahdesti. Runossa ihminen uurtaa oman puumerkinsä keskelle yhteistä ja jo ammoin ääriiviivansa saanutta todellisuutta. Juuri siksi kotimaisema tuntuu niin rakkaalta. Se on perikuva kaikille muille maiseville, jotka ovat vain heijastuksia siitä. Koti säteilee lämmintä hohdettaan ihmisen kaikkiin elinpäiviin. Se saa ihmisen ihmistymään.

SESSIO 2

Vapaa sivistystyö kansalaiskasvattajana?

Ari Sivenius & Jyri Manninen

Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto

Aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämispuhe on tyypillistä ajassamme. Jo lain nojalla vapaa sivistystyö on veloitettu aktiivisen kansalaisuuden tukemiseen. Vapaa sivistystyön alueella – kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset – pyrkimys on järjestää elinikäisen oppimisen perusajatuksen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja kansalaisuutta vahvistavaa koulutusta. Omaehtoinen oppiminen ja osallisuus ovat keskeisiä asioita vapaan sivistystyön kentällä. Mikä on vapaan sivistystyön rooli kansalaiskasvatuksessa ja demokratian rakentumisessa? Hyötyvätkö eri toimijat, ryhmät, organisaatiot – ylipäätään koko yhteiskunta vapaan sivistystyön piirissä olevasta koulutuksesta? Kuvaamme esityksessämme käynnissä olevaa Benefits of Lifelong Learning (BeLL) 10 maan vertailututkimusta vapaan sivistystyön opintojen hyödyistä. Erityisesti rajaamme katseemme (kysyen), millainen sija vapaalla sivistystyöllä on aktiivisen kansalaisuuden valmiuksien herättäjänä suomalaisen aineiston alustavien tulosten valossa.

Hoitoon on päästävä – potilaanko? Kansanterveysjärjestöjen vaikuttamistyö ja potilaan asema hoitotakuujärjestelmässä

Kaarina Laine-Häikiö

Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteiden laitos, Kasvatustiede

Tutkimuskysymys: Miten kansanterveysjärjestöt ovat vaikuttaneet hoitotakuujärjestelmään ja mikä on potilaan asema tässä terveydenhuollon reformissa vuosina 2004–2006? Tutkimuksen kolmitasoinen teoreettinen viitekehys on sovellus Ruth Wodakin lingvistisestä mallista, jossa päädytään kriittiseen diskurssianalyysiin:

1. *Yhteiskuntataso* valottaa riksiyhteiskuntaa, politiikan vaikuttamista, politiikkaa tilanteena ja mahdollisuutena sekä tasavallan kehitysvaiheita.
2. *Ilmiötasoon* kuuluvat institutionalisoituminen, identiteetin kehittyminen ja reforminluonteinen muuttuminen. Keskitytään terveyteen ja sairauteen liittyviin erityisilmiöihin.
3. *Kielitasolla* on olennaista kielen hallinta vallan välineenä, kielimaailmojen ja instituutioiden vuorovaikutus. Aineistokäsittelyn teemat ovat hoito, asiakkuus ja vaikuttaminen ilmaisuineen.

Dokumenttiaineisto koostuu valtiopäiväasiakirjoista ja niitä täydentävät järjestöjen kirjoitukset ja Helsingin Sanomien uutisointi.

Hoitotakuulainsäädännössä potilaiden asema huononi lähestyttäessä lakipäätöksiä. Yhteiskunnan moraaliset velvoitteet tulivat esille lainsäädännön alkuvaiheissa. Lainsäädännön loppuvaiheessa taloussiintymät lisääntyivät ja potilasesiintymät vähenivät.

Lainsäädäntöprosessissa potilas aktiivisena toimijana hakeutuu hoitoon, valitsee hoitonsa ja maksaa siitä. Suomalaisten potilaiden oikeuksista kirjoitetaan negatiivisemmin kuin muiden Pohjoismaiden potilaiden oikeuksista. Toistuva lausahdus lainsäädäntöprosessissa oli, että potilaalla ei ole subjektiivista oikeutta hoitoon.

Kansanterveysjärjestöt vaikuttivat lainsäädäntöön prosessin alkuvaiheessa. Siirryttäessä lakipäätöksiin järjestöjen ehdotusten merkitys pieneni vähitellen sekä kirjoituksissa että eduskuntapuheissa. Järjestöt tulkitsivat hoitotakuun toteutumista toisin kuin julkishallinto. Järjestöt välittäjäorganisaatioina pitivät esimerkiksi lääkärille pääsyä vaikeampana kuin julkishallinnon seurantatiedot antoivat ymmärtää.

Nuorisojärjestöjen sisäinen demokratia ja demokratiakasvatus

Elina Hölttä

Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos ja Kasvatustieteiden laitos

Tarkastelen keskeneräisessä pro gradu -tutkimuksessani nuorisojärjestöjen sisäistä demokratiaa ja demokratiakasvatusta. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Nuorisoasianneuvottelukunnan (Nuora) ja nuorisojärjestöjen arviointi- ja avustustoimikunnan kanssa. Tutkimus selvittää millaisia sisäisen demokratian rakenteita ja toimintamalleja järjestöissä on sekä selvittää järjestöjen demokratiakasvatuksen roolia.

Tutkimuksen viitekehys rakentuu pitkälti käsitteistä, joiden avulla tutkimuskohdetta lähestytään. Tarkoituksena on myös tuottaa tietoa järjestöjen hyvistä toimintatavoista, joten tutkimus on hyvin käytännönläheinen. Tutkimusta taustoittavat nuorisojärjestöjen historiasta kertova luku ja nuorisolakiin liittyvä luku. Nuorisolaki määrittelee pitkälti nuorisojärjestöjen toiminnan roolin ja ohjaa järjestökenttää. Sisäistä demokratiaa lähestytään osallisuuden, aktiivisen kansalaisuuden ja valtasuhteiden kautta.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu, että se muuttuu tutkimusprosessin mukana ja voi olla, että joudun tarkastelemaan tiettyjä valintojani uudelleen.

Aineisto koostuu 43 järjestön vastauksista, jotka kerättiin Webropol-kyselynä keuhalla 2012. Aineistosta on tarkoitus nostaa esiin teemoja, jotka eri järjestöryhmissä ilmentävät tutkimuskysymystä.

SESSIO 3

Lounaissuomalaisten nuorten osallisuus luupin alla

*Hanna Launokorpi & Piia af Ursin
Turun yliopisto, Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus*

Haluavatko lapset ja nuoret vaikuttaa kouluun liittyviin asioihin? Entä asuinpaikkansa asioihin? Millaisena vaikutusmahdollisuudet koetaan? Muun muassa näihin kysymyksiin Nuoret luupin alla -tutkimushanke hakee vastauksia.

Nuoret luupin alla on tutkimushanke, jota on toteutettu Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksessa vuodesta 2008 lähtien. Hankkeen osana toteutetaan nuorten arkea kartoittavia kyselyitä, joihin on vastannut vuosina 2008 ja 2010 yli 8 000 varsinaissuomalaista ja satakuntalaista 6.- ja 9.-luokkalaista nuorta. Syksyn 2012 kyselyyn on saatu lupa 44 kunnalta ja osallistuvia kouluja on tällä hetkellä yli 250. Hankkeen tavoitteena on kerätä laaja-alaista ja kattavaa tietoa lasten ja nuorten elinoloista, ajatuksista ja toiveista. Samalla halutaan kasvattaa nuorten osallisuutta, johon pyritään muun muassa koulu- ja kuntakohtaisten raporttien sekä niihin pohjautuvien osallisuustyöpajojen avulla. Osallisuuden työpajat mahdollistavat nuorten, nuorten parissa työskentelevien sekä päättäjien välisen vuorovaikutuksen.

”Kouluun olisi mukava vaikuttaa enemmän”, vastasi eräs oppilas vuonna 2010 toteutetussa kyselyssä. Ajatuksessa tiivistyy sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisten halu osallistua koulua koskevaan päätöksentekoon. Valtaosa kyselyyn vastanneista koki kuitenkin mahdollisuutensa vaikuttaa koulussa vähäisiksi. Miten tähän ristiriitaan voidaan vastata ja nuorten osallistumismahdollisuuksia kasvattaa? Esityksessä esitellään hanketta toimintamallina nuorten osallisuuden edistämiseksi ja työkaluna kuntien nuorisolähtöiselle päätöksenteolle. Samalla esitellään kyselyiden tuloksia liittyen nuorten osallisuuteen sekä koulussa että omassa asuinpaikassaan.

Uudenlainen oppimisympäristö aktiivisen kansalaisen kasvatuksen tukena

*Tommi Eränpalo
Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteellinen tiedekunta,
Opettajankoulutuslaitos*

Opetushallitus (2011) on nuorten passiivisuuden paljastaneiden tutkimusten seurauksena selvittänyt demokratiakasvatuksen tilaa kouluissa. Yhteenvedona suomalaisesta koulutodellisuudesta osallistumisen ja demokratian osalta voi sanoa, että kouluissa eivät kansalaistaidon ja demokratiakasvatuksen teemat tule esille toivotulla tavalla. Selvityksessä nostetaan esille poliittis-yhteiskunnallisiin asioihin liittyvä heikko keskustelukulttuuri ja peräänkuulutetaan koko yhteiskuntaa luomaan edellytyksiä sellaisen identiteetin rakentamiselle, jossa on sijaa ihmisten väliselle positiiviselle kohtaamiselle, vuorovaikutukselle ja demokratialle. Selvitys kartoitti myös opettajien näkemyksiä demokratiakasvatuksen ja nuorten osallisuuden vahvistamisesta. Opettajien mukaan oppilaiden osallistamisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia tulisi tehostaa koulun toiminnassa.

Kehitetty pelisimulaatio toimii yhteiskunnallisen vaikuttamisen opetusmenetelmänä, jossa tukeudutaan tutkivan oppimisen pedagogiseen malliin (Hakkarainen, Lonka ja Lipponen 2004). Simulaation idea rakentuu geneettisen menetelmän periaatteelle (Petrik 2004; Wagenschein 1991), ja sen kulku etenee Toulminin (1964) argumentaatiomallia mukaillen, antaen oppilaiden prosessoida sosiaalisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä niiden perusteista lähtien (Westbury 2000).

Esityksessä käsitellään pelillisen opetusmenetelmän vaikutusta luokan sosiaaliseen ilmapiiriin sekä oppilaiden motivaatioon, asenteisiin ja aktiivisuuteen. Varsinkin yhteiskuntaopin opetuksen kannalta on keskeistä luoda luokkaan deliberatiivinen ilmapiiri, jossa yhteiskunnalliset kysymykset nähdään aidosti avoimina, kiistanalaisina ja eri suunnista lähestyttävänä, siis poliittisina.

Yhteiskunnallisesti aktiiviseksi sosiaalista mediaa hyödyntäen?

*Pia Lundbom, Kari Keuru, Eeva Sinisalo-Juha & Reijo Viitanen
Humanistinen ammattikorkeakoulu*

Tee SOMETHING -hanke tähtää yhteisöpedagogiopiskelijoiden ja toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien yhteiskunnallisen aktiivisuuden kehittämiseen ja lisäämiseen. Aktiivisen kansalaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen ovat tärkeässä roolissa sekä tuleville yhteisöpedagogeille että myös monille toiseen asteen ammatillista tutkintoa opiskeleville. Sosiaalisen median hyödyntämisestä esimerkiksi ammattialan tehtävissä ja yhteiskunnallisuuden edistämistä kaivataan sekä lisää tietoa että menetelmällistä osaamista. Hankkeen tavoitteena onkin yhteistyössä muun muassa toisen asteen eri oppilaitosten kanssa koota tietoa ja tuottaa oppilaitoskontekstiin soveltuvaa menetelmäosaamista ja ohjeistusta, aiempia menetelmävarantoja hyödyntäen.

Alustuksessa kerrotaan ja havainnollistetaan esimerkkien kautta, millaisia kokemuksia muun muassa Nurmijärvellä, Joensuussa, Äänekoskella ja Torniossa on yhteiskunnallisuuden tarkastelemisesta ja menetelmällisistä kokeilusta niin toisen asteen kuin yhteisöpedagogiopiskelijoiden kanssa.

SESSIO 4

Alakoulussa aktiiviseksi - mielekästä osallistumista oppilaskunnissa, järjestöissä vai missä?

*Tiina Karhuvirta¹ & Leena Lestinen²
¹Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta,
Opettajankoulutuslaitos; ²Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen
tutkimuslaitos*

Alakoulun toimintaa ohjaava perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) aihekokonaisuuksiineen, oppiaineineen ja oppimistavoitteineen linjaa ja tukee kokonaisvaltaisesti arvokasvatusta ja lapsen varustamista niillä tiedoilla ja taidoilla, joita aktiiviselta kansalaiselta nykyään valtion taholta edellytetään. Mitä siis on ja voisi olla kansalaiskasvatuksellinen erityisyys alakoulussa? Omana oppiaineenaan kansalaiskasvatusta ei opetussuunnitelman perusteissa esiinny.

Tässä artikkelissa rajaamme tarkastelun ajankohtaisesti esillä oleviin yhteisöllisen toiminnan mahdollisuuksiin ja haasteisiin koulun oppimisympäristöissä. Tarkastelussa hyödynnetään esimerkkejä empiirisistä tutkimusaineistoista. Aktiivinen toimijuus toteutuessaan alakoulun oppimisympäristöissä tuottaa lapsille monipuolisia kokemuksia ja valmiuksia osallistumisesta eri tasoilla omasta koulun lähiyhteisöstä globaaliin yhteisöömme. Yläkoulu on ollut alakoulua enemmän tarkastelun kohteena kansalaiskasvatuksen osalta. Kuitenkin alakoulussa, ja jo esiopetuksessa, luodaan perusta aktiivisen kansalaisen toimijuudelle.

Yrityksen ja koulun yhteistyö vastuun näkökulmasta erityiskoulukontekstissa

*Marja-Leena Ruostesaari
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tässä artikkelissa tarkastellaan oppilaitoksen ja yrityksen yhteistoimintaa yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulmasta. Tutkimuksen keskiössä on yrittäjyyskasvatuksen eli työelämäkasvatuksen toteuttaminen erityiskoulussa. Keskeinen kysymys on, miten vastuu jakautuu opettajan, oppilaan, opinto-ohjaajan ja yrityksen kesken työelämään tutustumisjaksojen (TET) aikana. Tavoitteena on myös tutkia, mikä rooli yrityksellä on erityiskoulun työelämäkasvatuksessa ja mikä motivoi yritystä ottamaan koululaisia yritykseensä tutustumaan työelämään.

Sekä yrityksen yhteiskuntavastuu että yrittäjyyskasvatus ovat ajankohtaisia keskustelunaiheita, mutta niitä yhdistävästä tutkimuksesta ei löydy esimerkkejä. Myöskään yrittäjyyskasvatusta erityiskoulun kontekstissa ei ole tutkittu.

Tämä on case-tutkimus, jossa tarkastelun kohteena ovat erityiskoulun 9.-luokkalaisten työhöntutustumisjaksot (TET). Aineisto koostuu 2011–2012 opettajille, opinto-ohjaajalle, oppilaille ja yrityksille suunnatuista kyselyistä ja haastatteluista sekä oppitunneilla ja työpaikalla tehdyistä havainnoista. Tutkimusmenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu kahdelta tieteen alalta: yritys vastuuta tarkastellaan yrityksen yhteiskuntavastuuteorian pohjalta, ja kasvatuksellista puolta taustoittavat pedagogiikan näkemykset erityispedagogiikasta ja yrittäjyyskasvatuksesta.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että yritykset haluavat osallistua nuorten työelämävalmentautumiseen sekä turvataksaan tulevaisuuden työvoiman saannin että auttaakseen nuoria tutustumaan työ- ja yritysmaailmaan. Yritykset tuntevat vastuunsa nuorista työjaksojen aikana, mutta koulun sisällä vastuun jakautumisen rajat ovat häilyviä. Lisäksi sekä yrityksellä että koululla on selvää tietoa puutetta toistensa toimintatavoista ja odotuksista. Haastatteluista ilmeni, että yrittäjyyskasvatus on etupäässä koulumaailman käyttämä termi. Yrityksille käsite on vieras, tai sitä käytetään eri merkityksessä. Tutkittavassa koulussa yrittäjyyskasvatus nähtiin kansalaiskasvatuksena, joka todettiin yhdeksi koulun perustehtävistä.

Kansalaiskasvatus osana yrittäjyyskasvatusta luokanopettajakoulutuksessa

*Sonja Virtanen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella on kehitetty viime vuosien aikana yrittäjyyskasvatuksen portaikkomallia. Malli tiivistää kaikki opettajankoulutuslaitoksen tarjoamat opintojaksot, joita opiskelijat voivat valita ja suunnata siten opintojaan yrittäjyyskasvatusorientoituneesti perusopinnoista oppinnäytetyöhön. Keskeisiä kysymyksiä opintojaksoilla ovat: Mitä on yrittäjyyskasvatus? Millaisia ovat yrittäjyyskasvatuksen pedagogiset sovellutukset? Yrittäjyyskasvatuksella on paljon liittymäkohtia osallisuus- ja kansalaiskasvatukseen. Nämä aihealueet yhdistyvät useilla opintojaksoilla, sillä niitä lähestytään asettamalla ne tutkimuskohteeksi. Opiskelijoilla on siten mahdollisuus valita, mihin näkökulmaan he haluavat painottua.

Koulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien opintokokonaisuuteen sisältyy vähintään yksi opintojakso aihekokonaisuuksista. Yksi valittavista aihekokonaisuuksista on Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys -kurssi, jolla opiskelijat perehtyvät yrittäjyyskasvatukseen ja osallistuvan kansalaisuuden käsitteisiin, tutustuvat aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä toteuttavat opintoprojektin. Projektityöskentelyn tehtävä on sitoa aihealueen teoreettiset lähtökohdat käytännön toimintaan. Opiskelijat osallistuvat projektikohteestaan riippuen joko koulutyöhön, kunnan yrittäjyyskasvatustilan analyysiin tai sen strategiseen kehittämiseen.

Alustuksessani esittelen Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys -kurssin vuosien 2010–2012 aikana toteutuneita projekteja, joissa korostuu kansalaiskasvatuksen näkökulma. Lisäksi tuon esille kansalaiskasvatuksen aihealueeseen liittyvää opiskelijapalautetta kevään 2012 opintojaksolta.

KASVATUKSEN JA KOULUTUKSEN FEMINISTINEN TUTKIMUS

FEMINISTISK FORSKNING OM SKOLA OCH UTBILDNING

SESSIO 2: FEMINISTINEN PEDAGOGIIKKA JA VUOROVAIKUTUS

Feministinen pedagogiikka, vuorovaikutus ja ideaalit

Hanna Ojala¹, Tarja Palmu² & Jaana Saarinen³

¹Tampereen yliopisto; ²Helsingin yliopisto; ³Jyväskylän yliopisto

Feministinen pedagogiikka on feministisen tutkimuksen informoimaa opettamiseen ja ohjaamiseen liittyvää ymmärrystä, opettamisen tapoja ja oppimistilanteiden käytäntöjä. Sen keskiössä ovat kysymykset sukupuolesta ja tiedon poliittisuudesta sekä näkemykset koulutuksen sukupuolistavista ja sukupuolittavista käytännöistä. Feministisessä pedagogiikassa lähestytään opetusta ja koulutusta valtaan nivoutuvana ja tietyllä tavalla tietäviä subjekteja tuottavana toimintana. Siksi yksi keskeinen kiinnostuksen kohde feministisessä pedagogiikassa on (ollut) opettajan ja opiskelijan/opiskelijaryhmän välinen vuorovaikutussuhde.

Feminististä pedagogiikkaa on kehitetty 1980-luvulta lähtien eri puolilla maailmaa ja se on saanut erilaisia painotuksia. Voitaisiinkin puhua feministisistä pedagogiikoista. Yksi tapa hahmottaa feministisen pedagogiikan eri muotoja on tarkastella niitä kolmena eri suuntauksena: nais erityyppisenä pedagogiikkana, poststrukturalistisena feministisena pedagogiikkana ja erojen pedagogiikkana. Kyse on femi-

nistisen pedagogiikan keskusteluperinteistä, jotka kiinnittyvät tiettyyn aikaan ja sukupuolentutkimuksen vaiheeseen, mutta jotka elävät edelleen muodossa tai toisessa. Esityksessämme tarkastelemme feministisen pedagogiikan suuntauksia vuorovaikutuksen näkökulmasta. Avaamme sitä, millaisin erilaisin tavoin erityisesti opettajan ja opiskelijan välinen vuorovaikutussuhde on nähty feministisen pedagogiikan historiassa ja millainen merkitys vuorovaikutuksella on katsottu olevan tietyllä tavalla tietävien subjektien tuottamisessa. Pohdimme lisäksi millaisten erilaisten pedagogisten käytäntöjen kehittämiseen ja suosimiseen erilaiset näkemykset vuorovaikutussuhteesta ovat johtaneet ja millaisia seurauksia tällä on ollut erilaisten oppimisen ja opettamisen ideaalien muodostumiselle.

Seksuaalinen moninaisuus, pedagoginen vuorovaikutus ja opettajan valinnat

Jukka Lehtonen

Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteiden laitos, KUF

Pedagogisena haasteena opetustilanteissa ovat seksuaalisuuden ja sen moninaisuuden ottaminen huomioon onnistuneella tavalla. Tämä haaste koskee sekä opetuksen sisältöjä, siihen liittyvää pedagogista vuorovaikutusta että opiskelijajoukon samoin kuin opettajien lähtökohtia ja moninaisuutta. Keskityn esitelmässäni pedagogiseen vuorovaikutukseen ja pohdin sitä, miten opiskelijoiden ja opettajien seksuaalinen moninaisuus voi tulla kohdatuksi opetustilanteessa. Olen opettanut seksuaalisuusteemoista opettajille, eri alojen ammattilaisille ja yliopiston kursseilla useita vuosia. Syksyllä 2009 suunnittelin ja toteutin Helsingin yliopistos-

sa ensimmäisen seksuaalisuutta koulutuksessa käsittelevän kurssin. Hyödynnän tässä pohdinnassa kurssin opiskelijapalautetta, omia kokemuksia sekä Opettaja-lehden opettajille suunnattua seksuaalivähemmistöaiheista kyselyä. Opettajakyselyn analyysin kautta laajennan pohdintaani siitä, miten opettaja voi ilmaista seksuaalista suuntautumistaan.

Avainsanat: seksuaalisuus, opettaja, pedagoginen vuorovaikutus

Eroja ja kohtaamisia pedagogisessa vuorovaikutuksessa

*Seija Keskitalo-Foley
Lapin yliopisto*

Lähestyn aiheitani tuttuuden ja vierauden teeman kautta kahdesta eri näkökulmasta, pedagogisen kohtaamisen ja feministisen teorian paikantumisen pohdintoina. Amanda Coffey (2005, 213) on tarkastellut tutkimuksenteossa tuttuuden ja vierauden, sisä- ja ulkopuolella olemisen, välistä jännitettä huomauttamalla itsestään selvinä pitämistämme asioista, pohdin samaa teemaa feministisessä opetuksessa. Coffeyn mukaan esimerkiksi koska itse olemme joskus olleet koulussa ja nuoria, ”tiedämme” mitä siellä tapahtuu. Mitä me opettajina ”tiedämme” yliopisto-opiskelijoiden maailmasta? Pohdin tuttuuden ja vierauden tematiikkaa erityisesti vaihto-opiskelijoiden opetuksessa. Miten voisin tunnustaa ja sekä tuttuuden että vierauden moniselitteisyyttä, yrittää samanaikaisesti sekä ymmärtää ympäristöjä, jotka eivät ole itselleni tuttuja sekä tehdä analyttisesti vieraaksi sosiaalisia konteksteja, jotka oletan tuntevani ja ymmärtäväni itsestään selvinä oman kulttuurisen kompetenssin avulla? (Coffey 2005, 222.)

SESSIO 3: FEMINISTINEN PEDAGOGIIKKA JA VUOROVAIKUTUS

Bell hooksin osallistava pedagogiikka rajojen rikkojana

*Marjo Vuorikoski
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Koulutuksen tulee toimia vapauttajana eikä yhteiskuntaan sopeuttajana. Tämä bell hooksin ydinajatus edellyttää totuttujen ajattelutapojen ja rajojen rikkomista. Hän on selvimmin avannut kasvatusoppejaan teoksessaan *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom* (1994), joka julkaistiin suomeksi 2007 nimellä *Vapauttava kasvatusta*.

Bell hooksin vapauttavan kasvatuksen perusajatukset kytkeytyvät hänen käsityksiinsä tiedosta, teorian ja käytännön yhteydestä, opetuksen vastavuoroisuudesta sekä monikulttuurisuudesta ja muista eroista, joihin liittyen hän vaatii erojen selkeämpää huomioon ottamista opetussuunnitelmissa ja opetuksen käytännöissä. Laajojen perusnäkemystensä pohjalta ja niiden toteuttamiseksi hooks rakentaa ideansa tasa-arvoisen oppimisyhteisön luomisesta ja osallistavasta pedagogiikasta.

Esityksessäni käsittelen sitä, miten olen soveltanut bell hooksin pedagogisia ideoita omassa kasvatustieteiden opetuksessani. Keskityn osallistavan pedagogiikan keskeisiin teemoihin erityisesti valtasuhteiden tiedostamiseen, opetuksen vastavuoroisuuteen, tiedon yhteiseen rakentamiseen ja tunteisiin opetuksessa. Tarkoituksena on tarjota esimerkkejä bell hooksin pedagogiikan soveltamismahdollisuuksista ja samalla valottaa, miksi osallistavan pedagogiikan periaatteita kannattaisi toteuttaa, mitä ne edellyttävät opettajalta ja opiskelijoilta ja mitä haasteita opetusprosesseissa voi nousta esiin.

Kehitellessäni opetustyötäni omien kokemusteni ja opiskelijoiden palautteiden pohjalta olen joutunut pohtimaan, toimivatko bell hooksin pedagogiset periaatteet totuttujen rajojen rikkomisesta suomalaisessa yliopisto-opetuksessa vai ovatko ne idealistista haihattelua. Arviointia vaativiin teemoihin kuuluvat erilaiset erot ja niihin liittyvät valtapositiot, auktoriteettiin kytkeytyvät kysymykset, osallistuminen ja vuorovaikutus, tiedon ja oppimisen merkitys identiteettien rakentumisessa, tie-

don ja oppimisen poliittisuus sekä ajattelu- ja muutosprosessien käynnistäminen koulutuksessa myös eettisenä kysymyksenä.

Avainsanat: feministinen pedagogiikka, osallistaminen, vuorovaikutus, valta

Conceptualizing Dialogue in Higher Education – A Comparison between Two Feminist Approaches

Maria Svanström

Helsingin yliopisto, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos

Dialogical practices have lately become more common in different spheres of Western societies due to structural changes – so also in higher education. Related to higher education, the change towards more dialogical practices is often described as a change from teacher-centered to student-centered approaches. In feminist theory and practice – also pedagogy – there is a particularly long tradition of highlighting the importance of dialogue. What is meant by dialogue differs, however, hugely depending on the philosophical backgrounds of different traditions. In the presentation two feminist approaches to pedagogy will be discussed by focusing on the theme of voice that helps to illuminate the differences between the traditions. Pedagogical thinking situated in the tradition of feminist standpoint theory is discussed via texts by bell hooks. By “voice” she refers above all to verbal expression that enhances consciousness about historical and structural power relations related to gender and race. The second tradition presented is based on the concept of sexual difference. Via texts by Luce Irigaray and related to the voice especially by Adriana Cavarero it will be shown how the voice is conceived of as something that reveals the relation between unique beings – no matter what they say. While making the huge differences between different ways of conceiving of dialogue visible, student-centered pedagogies can be placed in a larger philosophical and societal context.

Erojen pedagogiikkaa opinto-ohjaajien koulutuksessa

Jaana Saarinen

Jyväskylän yliopisto

Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutus- ja työmarkkinat ovat yhä edelleen vahvasti sukupuolen mukaan segregoituneet. Viime vuosina keskustelu yhteiskuntaluokista ja niiden tuottamista eroista on lisääntynyt, esimerkiksi nuorten ammatilliseen suuntautumiseen ja koulutuspolkuihin. Myös maahanmuuttajataustaisten nuorten kasvava määrä nostaa esille kulttuurisia eroja ja erilaisuutta. Opinto-ohjaajien yksi keskeinen tehtävä on tukea nuoria ammatillisen suuntautumisen ja urapolkujen suunnittelussa. Näin ollen on erityisen tärkeää, että opinto-ohjaajina toimivat tunnistavat ja tiedostavat yhteiskuntaan ja kulttuuriin, erityisesti koulutukseen ja työelämään liittyviä sukupuolittavia ja muita eroja tuottavia käytäntöjä.

Tässä esityksessä tarkastelen näiden kysymysten asettamia haasteita opinto-ohjaajien koulutukselle. Jyväskylän yliopistossa syksyllä 2011 käynnistyi opinto-ohjaajien lisäkoulutus, jonka toteuttamisessa hyödynnetään feministisen pedagogiikan lähestymistapoja. Koulutuksen yhtenä tavoitteena on oppia tunnistamaan yhteiskuntaan, erityisesti koulutukseen ja työelämään liittyviä sukupuolittavia ja muita eroja tuottavia käytäntöjä sekä luoda toisin toimimisen tiloja. Prosessinomaisessa koulutuksessa keskiössä on osallistava pedagogiikka (bell hooks) ja erojen pedagogiikan ideaa mukaillen tutkia yhdessä opiskelijoiden kanssa sitä, miten erot ja toiset ovat läsnä tässä ja meissä. Opinto-ohjaajien työssään tulisi tunnistaa ja purkaa kulttuurisia käsikirjoituksia, esimerkiksi kuinka he itse tai opiskelijat niitä ylläpitävät ja uusintavat.

KESKUSTELUNANALYYSI VUOROVAIKUTUSTUTKIMUKSESSA SAMTALSANALYS I INTERAKTIONSFORSKNING

SESSIO 1

Opettaja-oppilasvuorovaikutuksen merkitys taitojen ja motivaation kehitykselle varhaisina kouluvuosina

*Anna-Maija Poikkeus, Helena Rasku-Puttonen, Marja-Kristiina Lerkkanen, Eija Pakarinen & Riitta-Leena Metsäpelto
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Lasten välillä on eroja taitojen ja motivaation kehityksessä. Ne voivat liittyä joko yksilöllisiin tekijöihin tai opetusryhmien välisiin eroihin, joita ainakin osin selittävät opettajien ohjauskäytänteet. Aiemman tutkimuksen mukaan opettajan antama vahva emotionaalinen tuki opetusryhmälle ja yksittäisille oppilaille, opetuksen hyvä organisointi sekä oppimisen ohjaamisen laatu edistävät oppilaiden taitojen kehitystä esiopetus vaiheessa ja kouluvuosien aikana. Dialoginen, vasta- vuoroisuutta ja aktiivista osallistumista tukeva ohjausvuorovaikutus puolestaan edistää oppilaiden oppimiseen sitoutumista. Tutkimuksessa tarkastellaan mm. Alkuportaattutkimuksen tulosten perusteella, millaisia piirteitä dialoginen ohjausvuorovaikutus sisältää ja missä määrin opettajan ohjauskäytänteet ovat yhteydessä lasten motivaatioon ja akateemisten taitojen kehitykseen esiopetuksesta alakoulun toiselle luokalle. Saamamme tulokset osoittavat, että opettaja-oppilasvuorovaikutus selittää opetusryhmien välisiä eroja motivaatiossa, työskentelytavoissa ja oppimistuloksissa. Oppimismotivaation, oppiaineisiin liittyvän kiinnostuksen sekä akateemisten ja sosiaalisten taitojen suotuisan kehittymisen kannalta näyttäisi olevan tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti toiminnan organisointiin ja vuorovaikutuksellisiin käytänteisiin, kuten palautteen laatuun ja osallisuuden aktivoimiseen.

Dialogiselle osallistavalle vuorovaikutukselle on tyypillistä, että opettaja käyttää avoimia kysymyksiä, kuuntelee aktiivisesti oppilaiden ajatuksia ja on niille sensitiivinen. Toistaiseksi on vähän luokkahuonehavainnoiteihin perustuvaa tietoa siitä, miten oppilaan ominaisuudet muokkaavat opettajan käytänteitä ja vuorovaikutusta luokassa. Haasteena sekä opettajien toiminnalle että opettajankoulutukselle on kehittää ohjausvuorovaikutusta ja käytäntöjä niin, että ne herättävät motivaation oppimista kohtaan ja huomioivat sekä ryhmän että lasten yksilölliset tarpeet.

Avainsanat: opettaja-oppilasvuorovaikutus, oppiminen, motivaatio, dialogiset käytännöt

Alkuportaattutkimus Vuorovaikutuksessa tapahtuva arviointi oppilaan oppimista ja kasvua tukemassa

*Elina Törmä
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tämän esityksen tarkoitus on kuvata vuorovaikutuksessa tapahtuvaa arviointia ja sen kehittämistä mahdollisuutena tukea oppilaan oppimista ja kasvua. Esityksen pohjana on väitöstutkimukseni (Törmä 2011), jossa kehitimme yhdessä opettajakollegoideni kanssa laadullista –vuorovaikutuksessa tapahtuvaa – oppilaan kasvua tukevaa arviointia alakoulussa toimintatutkimuksen keinoin.

Arvioinnin kehittämistä ohjasi näkemys siitä, että yksilön minäkäsitys kehittyy vuorovaikutuksessa tärkeiden lähihenkilöiden kanssa. Tutkimuksessa arvioin-

nin syvimpänä olemuksena nähdään oppilaan itsetunnon tukeminen ja koulun tärkeimpänä oppimistuloksena oppilaan terveen ja myönteisen minäkäsityksen kehittyminen.

Tältä pohjalta keskityimme kehittämistyössämme vuorovaikutuksessa tapahtuvaan arviointiin arjen oppimistilanteissa ja aivan spesifisti seuraaviin teemoihin: a) luokan vuorovaikutukseen ja sen laadullisiin oppilaan oppimista ja kasvua tukeviin elementteihin, b) opettajan ja oppilaan väliseen palautteeseen ja vuoropuheluun, c) opettajan ja oppilaan välisiin arvioiviin keskusteluihin, d) oppilaan itsearviointiin sekä e) arviointikeskusteluihin, joihin opettaja oppilas ja vanhemmat osallistuvat yhdessä.

Tutkimuksen tärkeä teoreettinen lähtökohta oppilaan kasvua tukevan arvioinnin kehittämiseksi oli Korpisen (1989) malli arvioinnin ja minäkäsityksen välisestä yhteydestä. Korpinen (1998) osoittaa mallissaan, mitä kouluopetuksen kokonaisuuden kannalta tarkoittaa, että kasvatustyön lähtökohtana on humanistinen ihmis käsitys, josta on johdettu tavoitteet, opetussuunnitelma, opettajan ja kasvattajan rooli ja se, mitä tämä merkitsee arvioinnin kannalta.

Kun kuvaan esityksessäni toteuttamaamme toimintatutkimusta vuorovaikutuksessa tapahtuvan arvioinnin kehittämiseksi, pyrin nostamaan tutkimuksen pohjalta esiin esimerkiksi niitä laadullisia elementtejä opettajan arviointiin liittyvässä ajattelussa ja toiminnassa sekä oppilaiden ja heidän vanhempiansa kokemuksissa, jotka tukevat oppilaan oppimista ja kasvua. Nämä kokemukset voivat luoda pohjaa tulevaisuuden opetuksen ja siihen liittyvän arvioinnin kehittämistyölle.

Avainsanat: oppilasarviointi, laadullinen arviointi, minäkäsitys, identiteetti, toimintatutkimus

Dialoginen tila mahdollistaa keskustelun luokassa

*Marja Hannula
Jyväskylän yliopisto, Normaalikoulu*

Viisi kuukautta kestäneen tutkimuksen ajan peruskoulun kolmasluokkalaisten harjoittelivat ja sovelsivat pienryhmäkeskusteluissa keskustelun perustaitoja. Näitä olivat toisten kuunteleminen, oman ajatuksen ilmaiseminen ja perusteleminen, toisten ajatusten kyseenalaistamista sekä asian tarkasteleminen eri näkökulmista.

Pienryhmissä syntyi toisinaan dialoginen tila, jossa oppilaat pohtivat luetuista teksteistä nousseita kysymyksiä. Dialoginen tila muodostui kolmesta elementistä. Ensimmäinen elementti oli keskustelun tuki, jota oppilaat jakoivat ja saivat sekä opettajalta että toisiltaan. Samanlaisina pysyneet oppitunnit – opettaja mallinsi oppitunnin alussa keskustelun perustaitoja, strukturoidut tehtävät ja ohjeet sekä tekstin lukeminen ja kysymyksiin vastaaminen – loivat oppilaille selkeät rajat toimia.

Oppilaat tukivat toisiaan, kun he tarttuivat toistensa ajatuksiin ja haastoivat muita perustelemaan ja tarkentamaan ajatuksiaan ja esittämään erilaisia näkökulmia. Oppilas saattoi myös auttaa toisia sanallistamaan ajatuksiaan, kun he eivät osanneet sanoa tarkkaan mitä ajattelivat.

Pienryhmissä noudatetut keskustelun perussäännöt muodostivat selkeät rajat ryhmien keskusteluille. Kaikkien odotettiin osallistuvan, kuuntelevan ja kertovan omia ajatuksiaan.

Toinen elementti oli keskustelua virittävät resurssit. Lapsia kiinnostavat ja heidän elämäänsä liittyvät tekstit, joihin he pystyivät samaistumaan, virittivät dialogia. Moraaliset ja sosiaaliset ongelmat nostivat keskusteluihin ristiriitoja, kun lapset toivat keskusteluihin omia kokemuksiaan.

Kolmas keskeinen elementti dialogin syntymiseen oli, että oppilailla oli aikaa keskustelun perustaitojen oppimiseen. Ryhmään syntynyt turvallinen ympäristö loi oppilaille tilan, jossa he uskalsivat kertoa mielipiteitään ja ideoitaan.

Avainsanat: dialogi, keskustelun perustaidot, mallintaminen, dialoginen tila

SESSIO 2

Opettajan ja oppilasryhmän vuorovaikutus terveystiedontunnilla

*Aija Logren
Tampereen yliopisto*

Tekeillä olevan väitöskirjatutkimukseni tehtävänä on selvittää, miten opettaja ja oppilasryhmä keskustelevat liikunnasta ja samalla tuottavat ja muovavat liikuntaan liittyvää asenneilmapiiriä yläkoulun terveystiedon tunneilla. Tavoitteena on kuvata ja analysoida, minkälaisin vuorovaikutuksen keinoin liikuntakeskustelua opetusryhmissä toteutetaan sekä missä määrin ja millaisin tavoin oppilaat siihen osallistuvat. Tutkimusmenetelmänä on keskustelunanalyysi.

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä UKK-instituutin kanssa Kasit liikkeelle! -hankkeen yhteydessä, johon osallistuu tamperelaisia kahdeksansia luokkia. Tutkimusryhmään kuuluvissa kouluissa oppilaat täyttävät nuorten liikkumis- ja paikkakokemuksia kartoittavan kyselyn ja sen jälkeen keskustelevat ja arvioivat opettajan ohjauksessa ja erilaisten oppimateriaalien avulla mahdollisuuksiaan lisätä liikuntaa sekä asettavat luokan yhteisen tavoitteen liikkumisen lisäämiseksi.

Kerään parhaillaan videoaineistoa tutkimuskoulujen oppilasryhmistä. Tarjoan tuoretta aineistoa datasessiotyöskentelyä varten. Aineisto tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella muun muassa oppimateriaalien käyttöä ja niiden vaikutusta oppitunnin jäsentymiseen, mitä on toistaiseksi varsin vähän tutkittu, sekä pohtia luokkahuonevuorovaikutuksen tutkimuksen metodologisia haasteita.

Vuorovaikutus tietokonehuokassa

*Raila Pirinen
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta,
Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimusten mukaan (esim. Ilomäki 2008) suomalaisten koululaisten mielestä tieto- ja viestintätekniikan (TVT) koulukäyttö on tylsää ja mekaanista. Myös oma kiinnostukseni kohdistuu TVT:n koulukäyttöön, jota lähestyn keskustelunanalyysin ja multimodaalisen vuorovaikutuksen periaatteiden mukaisesti kuvaamalla ja analysoimalla yksityiskohtaisesti oppilaiden sekä oppilaiden ja tietokoneen välisiä vuorovaikutustilanteita tietokonehuokassa. Tutkimusaineistoni koostuu 10 videokuvauksesta, jotka olen kuvannut peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaanohjauksen tunneilla vuosina 2009 - 2011. Aineisto pitää sisällään myös CamStudio – ohjelmalla tallennettuja joidenkin analyysin kohteina olevien oppilaiden työpöydän tapahtumat.

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, millä keinoin oppilaat tekevät neuvon pyynnön ja millä keinoin neuvon antamisen. Aineistosta on paikannettavissa tilanteita, joista näkyy, miten puheella ja eleillä tehdyt neuvon pyynnöt ja tarjoamiset tuotetaan tietylle vastaanottajalle ja miten tämän tilanne otetaan huomioon. Analyysissä käytän apuna Goodwinin semioottisen kentän käsitettä, jolla viitataan niihin ilmaisukeinoihin, joita osallistujat hyödyntävät erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Nämä modaaliteetit vaihtuvat sen mukaan, mikä meneillään olevan toiminnan ymmärtämisen kannalta on tarpeen. Esimerkiksi puheen ohella sormen kohdistaminen tietokoneen näytölle voi tehdä näkyväksi joko neuvonannon tai kannustamisen relevanssin. Samalla toiminnolla voi olla siis monta tehtävää merkityksen rakentumisessa, samoin kuin monen ilmaisukeinon yhteiskäytöllä voi tuottaa yhden vuorovaikutuskäytännön (Kääntä & Haddington 2011).

Avainsanat: vuorovaikutus, keskustelunanalyysi, multimodaalisuus, semioottinen kenttä

SESSIO 3

Muuttuva sosiaalinen kompetenssi?

Kreeta Niemi

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Oppilaiden vuorovaikutukseen osallistumista ja sosiaalisia taitoja on usein kuvattu ja mitattu sosiaalisen kompetenssin käsitteellä. Käsitteellä pureudutaan esimerkiksi oppilaan aloitteellisuuteen ja vastavuoroisuuteen toverisuhteissa ja ryhmän toiminnassa. Sosiaalinen kompetenssi ilmenee aina vuorovaikutuksessa, ja eri tilanteissa se voi näyttytyä eri tavoin. Vuorovaikutusnäkökulman avulla onkin mahdollista tavoittaa sosiaalisen kompetenssin monitahoisuutta, jota tutkimuskirjallisuudessa tai arkitodellisuudessa ei välttämättä ole otettu tarpeeksi huomioon.

Esityksessäni tuon tarkasteluun oppilaita, joiden toimintaa olen tutkinut erilaisissa luokkatilanteissa videonauhoitetun aineiston ja multimodaalisen keskustelunanalyysin avulla. Aineistoesimerkkien avulla osoitan, kuinka oppilaiden sosiaalinen kompetenssi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa näyttytyy monin tavoin, vähemmän yhtenäisenä sekä ristiriitaisemmin mitä opettaja on heistä arvioinut. Samalla tuon keskusteluun käsitteen dynaamisuuden ja sen, kuinka oppilaiden toiminta on usein paljon vivahteikkaampaa mitä opettaja tai tutkija pystyy tavoittamaan.

Keskustelun sääntöjen rikkominen – tilaa dialogille?

Marjatta Pakkanen

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Kasvatuksen kentällä painotetaan dialogista vuorovaikutusta, mikä sisältää ajatuksen oppijoiden osallistumisesta tiedonmuodostukseen. Dialogin hyveinä pidetään osallistumista (oikeus osallistua omasta perspektiivistä käsin, vapaaehtoisesti), sitoutumista (halu toimia yhdessä erilaisuudesta huolimatta) ja vastavuoroisuutta (molemmipuolisuus: ei etuoikeuksia, puhujaroolien vaihto). Näiden hyveiden toteutuminen ei ole itsestään selvää pedagogisissakaan tilanteissa, mutta niiden toteutumista voidaan pyrkiä tukemaan esimerkiksi säätelemällä joi-tain keskustelussa yleisesti noudatettavia sääntöjä. Yksi tällainen säätelemenetelmä

on kierrosmenettely, jonka avulla säädellään vuoronottojärjestystä ja puheaikaa. Tarkoituksena on kierrosten avulla antaa jokaiselle ryhmäläiselle yhdenmukainen tila esittää omia näkökulmia, kokemuksia tai havaintoja. Yleensä kierrosvuoroa ei keskeytetä eikä kommentoida - jokainen näkökulma saa tulla esitetyksi sinällään, ilman keskustelulle ominaista topiikin kuljettamisen vaatimusta.

Aikuiskouluttajan pedagogisissa opinnoissa (apo) käytetään kierroksia varsinkin oppimisryhmän tapaamisten alussa ja lopussa, mutta vaihtelevasti myös keskustelujen aikana. Kierrokset voivat olla kellokierroksia, jolloin jokaiselle mitataan täsmälleen sama puheaika, kun taas keskustelujen aikana kierrokset ovat monesti vapaampia. Kierrosten tavoitteena on lisätä tasavertaisuutta (mm. ajankäyttö; vuoronotto; episteemiset oikeudet puheenaiheeseen).

Tämän esityksen aiheena on kierroksena käydyt keskustelut, joita olen taltioinut apon luonnollisista oppimisryhmäkeskusteluista. Tarkastelen sitä, miten näissä keskusteluissa keskustelun sääntöjen tietoinen rikkominen toteutuu (vai toteutuuko), ja lisääkö se dialogin mahdollisuutta. Tarkastelussani sovellan keskusteluanalyttistä näkökulmaa.

Oppilas opettajan puheen toistajana – kaikupuheen sekventiaalinen rakentuminen luokkahuonevuorovaikutuksessa

Tanja Vehkakoski

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Erityispedagogiikka

Ekolialilla eli kaikupuheella tarkoitetaan äsken kuullun puheen tai sen osan tahatonta toistamista. Vaikka sitä pidetään usein ongelmallisena vuorovaikutuksen piirteenä ja tyypillisenä puheen tuottamisen muotona esimerkiksi autismin kirjon oireyhtymissä, sen on havaittu palvelevan myös erilaisia kommunikatiivisia tarkoituksia, kuten toisen puheen kuulemisen ja ymmärtämisen osoittamista (ks. Svennevig 2004) tai kontrollin harjoittamista vuorovaikutuksessa (ks. Mikesell 2010).

Tässä esityksessä tarkastellaan oppilaan kaikupuhetta ja sen seurauksia luokkahuonevuorovaikutuksessa erityisesti opettajan responsseja tarkastelemalla. Esityksen pohjana oleva tutkimusaineisto koostuu oppituntien videonauhoituksista yläkoulun yksilöllisen opetuksen pienryhmässä (N = 8 tuntia). Esityksessä pyritään vastaamaan erityisesti seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millaisia tarkoituksia oppilaan

kaikupuhe palvelee luokkahuonevuorovaikutuksessa? sekä 2) Millaisia sekventiaalisia seurauksia oppilaan kaikupuheella on luokkahuonevuorovaikutuksessa?

Avainsanat: kaikupuhe, luokkahuonevuorovaikutus, keskusteluanalyysi

SESSION 4

Emic epistemic topicalization trajectories as evidence of learning?

Fritjof Sahlström

University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences

In focus for this paper is a concern with a) how students and teachers in interaction in desk interaction in mathematics lessons in classrooms claim to know, understand and see things, i.e. what their epistemic stance is, and b) how one can find evidence for learning in emic epistemic topicalization trajectories.

Epistemic stance might be seen as peripheral phenomenon, but turn out to be the primary means by which students and teachers establish, sustain, and question their understanding of the subject matter. Previous work shows that participants use a variety of resources, including verbal and non-verbal (e.g. prosody, gestures and other embodied displays) epistemic stance markers, for situating their actions within the epistemic ecology of the situation. In this paper, the analysis highlights how student participation and access to epistemic authority is established, sustained and changed. The analysis shows that subtle differences in the way teachers and students establish desk interaction on a given topic is of large importance for the way students have access to epistemic authority, and for how the epistemic topicalization trajectory develops.

Keywords: classroom interaction, epistemic stance, learning, conversation analysis

KESTÄVÄN KEHITYKSEN KASVATUKSEN TUTKIMUS FORSKNING OM PEDAGOGIK FÖR HÅLLBAR UTVECKLING RESEARCH ON SUSTAINABILITY EDUCATION

SESSIO 1

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri kestävän kehityksen rakentajana. Pedagoginen pienryhmätoiminta ja ekososiaalinen toimijuus.

Sylvia Tast

*Metropolia ammattikorkeakoulu; Helsingin yliopisto,
Opettajankoulutuslaitos*

Lapset ja lasten kasvattajat ovat yhteiskunnan kehittymisen ja kestävän tulevaisuuden kannalta avainasemassa. Yksilön tasolla haasteeksi muodostuu moniulotteisen hyvinvointikäsityksen omaksuminen. Siinä hyvinvointi rakentuu elämän edellytykset tarjoavien ekosysteemipalvelujen elinvoimaisuudesta, sosiaalisen osallisuuden tuomasta yhteenkuuluvuudesta ja vakaan talouden turvaamisesta materiaalisesta hyvinvoinnista. Ekososiaalisuuden kehitystä ylläpitävät ja edistävät arvot, asenteet ja elämäntavat omaksutaan jo varhain, minkä vuoksi moniulotteisen hyvinvointikäsityksen omaksuminen alkaa jo varhaiskasvatuksessa. Kasvatuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on vahvistaa humaania ihmisyyttä, jotta ihminen kykenee huolehtimaan niin itsestään, lähiympäristöstään kuin globaaleista kysymyksistäkin kestävällä tavalla. Ekososiaalinen toimijuus ja kompetenssi määräytyvät toimijoiden ja toimintakontekstin välisinä suhteina. Toimijuudessa on kyse toiminnan mukauttamisesta sosiaalista tilannetta vastaavaksi. Sosiaalista kompetenssia voidaan tarkastella 1) toverisuhteiden, 2) itsesäätelyn, 3) sitoutuneen toiminnan, 4) sääntöjen noudattamisen sekä 5) asertiivisuuden avulla. Varhaiskas-

vatusikäisten lasten ekososiaalinen toimijuus ilmenee kavereista huolehtimisena, lähiympäristön uteliaana tutkimisena ja vastuuseen kasvamisena. Lapselle ominaisten toimintamuotojen kuten leikin, liikkumisen, taiteellisuuden ja tutkimisen kautta muodostuu lapselle kokonaisvaltaista ymmärrystä omasta itsestä ja toiseudesta sekä systeemisestä maailmankansalaisuudesta, jossa pienillä arkisilla teoilla on merkitystä. Varhaiskasvattajien toiminta on kehityksen tukemisessa ratkaisevaa: heidän ammatillinen osaamisensa, asenteelliset valmiutensa sekä ekososiaalisuutta edistävien toimintatapojen löytäminen ja vaaliminen. Tämä tutkimus lähestyy ekososiaalisuuden kehittymistä varhaiskasvatuksessa päiväkodin toimintakulttuurissa kohdentuen erityisesti pedagogisissa pienryhmätilanteissa tapahtuvaan 3-5-vuotiaiden lasten ekososiaaliseen toimijuuteen, vastuunottamisen kehittymiseen sekä kasvattajan mahdollisuuksiin tukea lasta pedagogisten ratkaisuiden avulla.

Avainsanat: ekososiaalinen kehitys, varhaiskasvatus, pienryhmätoiminta, toimijuus

Storyline – opetusmenetelmä ja koulun ympäristökasvatus

*Ann-Catherine Henriksson
Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten*

Koulun ympäristökasvatuksessa on yhä enemmän siirrytty käyttämään termiä kestävä kehitys. Käsitteessä kestävä kehitys yhdistyvät kehityksen neljä osa-aluetta: taloudellinen, ekologinen, kulttuurinen ja sosiaalinen kehitys (YK, 1988, Opetushallitus, 2004). Oppilaan oppimisen kannalta on tärkeitä että käsitteeseen perehdytään kaikissa oppiaineissa, peruskoulun jokaisella asteella sekä Bloomin (1957) taksonomian kaikilla tasoilla.

Storylinemenetelmä sai alkunsa 1970-luvulla Skotlannissa opetussuunnitelman muutoksen yhteydessä ja menetelmää käytetään tällä hetkellä kansainvälisesti esikoulusta aikuiskoulutukseen. Storyline rakentuu tarinan (story) ympärille. Oppilaat ”omistavat” todellisiin tapahtumiin ja oppilaiden ennakkotietoihin perustuvan tarinan mutta opettaja strukturoi tapahtumat (line) oppiaineeseen ja opetussuunnitelmaan liittyvillä avainkysymyksillä ja käsitteillä. Menetelmään liittyy sekä yksilöllisiä että erikokoisissa ryhmissä tapahtuvia tehtäviä. Tarinassa eheytetään eri oppiaineita ja edetään episodi kerrallaan. Oppilaat luovat tarinaan liittyvät hahmot ja työn aikana oppilailla on monta mahdollisuutta eläytyä hahmojensa elämään ja pohdiskella eri päätösten mahdollisia vaikutuksia yhteisölle ja luonnolle. Menetelmässä on tärkeitä kunnioittaa toisten ajattelutapoja ja osaamista. Työskentely on oppilaskeskeistä, aktiivista ja inklusiivista.

Skotlannissa on parhaillaan käynnissä kolmivuotinen projekti (Glasgow Global Storylines Project) missä kehitellään valmiita kestäväan kehitykseen liittyviä teemakokonaisuuksia peruskouluille. Esitelmässäni pohdin sitä miten kontekstuaalinen Storyline menetelmänä soveltuu kotimaiseen opetussuunnitelmaamme eri oppiaineissa, ja erityisesti luonnontieteellisissä aineissa, ja miten menetelmän avulla ehkä pystymme lisäämään ja syventämään kestäväan kehitykseen liittyvää pohdintaa luokissamme.

Avainsanat: Storyline, opetusmenetelmä, kestävä kehitys, integrointi

Kestävän kehityksen koulun toimintakulttuuri

*Seppo Saloranta & Anna Uitto
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen strategian mukaan Suomessa tulisi olla 15% ulkoisella tunnuksella palkittuja kouluja vuoteen 2014 mennessä. Ulkoisia tunnuksia ovat Vihreä lippu ja Oppilaitosten kestäväan kehityksen sertifikaatti. Strategia uskoo, että ulkoisen tunnuksen saaneissa kouluissa kestäväan kehityksen kasvatus on tuloksellista ja oppilaista kasvaa ympäristövas- tuullisia kansalaisia. Tällä hetkellä strategian tavoite ulkoisen tunnuksen koulujen määrästä on kaukana ja siksi huomiota pitäisi kiinnittää koulun kestäväan kehityk- sen kasvatusta edistävän toimintakulttuurin kehittämiseen.

Toimintakulttuuri on keskeistä myös eri Euroopan maissa kehitetyissä kestäväan kehityksen koulun kriteereissä. Esityksessäni vertaan eri maiden kestäväan kehityksen kriteerejä Schoen ja Teddlien koulukulttuurin malliin. Mallissa koulun toiminta- kulttuuri jakaantuu neljään osaan: ammatillinen suuntautuminen, johtaminen ja hallinta, opetuksen laatu ja oppilaskeskeinen toiminta. Sisällönanalyysin perus- teella on nähtävissä, että erilaiset kestäväan kehityksen koulun kriteerit ovat yleisiä hyvään toimintakulttuuriin kuuluvia asioita. Kun tavoitellaan kestäväan kehityksen ulkoisia tunnuksia, kehitetään samalla koulun toimintakulttuuria kestäväan kehi- tyksen viitekehityksessä.

SEED tutkimuksessa verrattiin tavallisten alakoulujen (N=87) ja ulkoisen tunnuk- sen saaneiden koulujen (N=9) johtamista ja hallintaa. Tulosten perusteella ulkoisen tunnuksen kouluissa kestäväan kehityksen johtaminen ja hallinta on parempaa. Ulkoisen tunnuksen kouluissa toteutuu myös enemmän kestäväan kehityksen mu- kaista toimintaa.

Avainsanat: kestäväan kehityksen kasvatus, toimintakulttuuri, johtaminen ja hallinta, kestäväan kehityksen koulun kriteerit

SESSIO 2

NatureGate – a tool to promote sustainable development, in particular sustainable use of biodiversity and species identification

*Mauri Åhlberg, Annukka Alppi & Eija Lehmuskallio
University of Helsinki, Department of Teacher Education*

NatureGate (<http://www.naturegate.net>) is an interactive tool to promote sustainable development, in particular sustainable use of biodiversity and species identification. It is based on the patented system and method for interactive identification of objects, including species. In this presentation, we describe how NatureGate can be used to promote and integrate all three pillars of sustainable development: ecologically/environmentally, economically and socially sustainable development. The following areas will be discussed: (1) Collaboration between schools and communities (CoDeS), (2) two cases studies, one from rural Finland (Mahnala Environmental School) and one from urban Finland (UNU IAS RCE Espoo), (3) Climate change, digital mapping, collaboration with Project Noah and (4) types of organisms included.

Keywords: sustainable diversity, biodiversity, sustainable use of biodiversity, species identification, environmental school, UNU IAS RCE

Mitä on pään sisällä? – Fenomenograafinen tapaustutkimus 8–11-vuotiaiden lasten oman päänsä sisältöä koskevien käsitysten muutoksista tutkivan oppimisen mallin mukaisessa opetuksessa

*Eila Jeronen, Kai Koskinen & Marjatta Kaikkonen
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Tutkimusten mukaan lasten käsitykset ihmiselimestön rakenteesta ja toiminnasta vaihtelevat suuresti. Useinkaan ne eivät vastaa tieteellistä käsitystä ihmisen elimistöstä (Reiss ym., 2002, 63; Zoldosova & Prokop, 2007, 239). Väärät käsitykset vaikeuttavat paitsi ihmiskehon myös ihmisen ympäristösuhteen ymmärtämistä. Maailma muuttuu maapallon liikakansoitukseen, liikakulutuksen, maapalloistumisen ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisen seurauksena nopeammin kuin koskaan ennen. Kestävän kehityksen näkökulmasta onkin tärkeää tutkia lasten käsityksiä: opetusta voidaan kehittää, kun tiedetään millaisia ennakkokäsityksiä lapsilla on (Yip, 1998).

Fenomenograafiseen tapaustutkimukseen osallistui 16 erään pohjoissuomalaisen koulun 8–11-vuotiasta oppilasta marras-joulukuussa 2010. Tutkimuksessa selvitettiin oppilaiden käsityksiä päänsä sisällöstä. Oppilaat piirsivät kuvat sekä ennen aivojen rakennetta ja toimintaa käsittelevää tutkivaa opetusta että neljä viikkoa opetuksen jälkeen. Piirroksat luokiteltiin viisiportaiseen luokitteluasteikkoon aivojen neuro-anatomisen mallin mukaisesti (Clément & Mein, 1987). Tulosten pohjalta selvitetään sitä, miten tieteenmukainen tieto ilmenee oppilaiden käsityksissä päänsä sisällöstä sekä tarkastellaan käsityksissä tapahtuvia muutoksia.

Avainsanat: mielikuvitusmaailma, arkitieto, tieteenmukainen tieto, ihmisaiivot, aivojen neuroanatomiset mallit

Oppimisympäristöt, KeKe ja autenttisuus

*Pia Smeds & Eila Jeronen
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Kestävän kehityksen kasvatus (ESD) on enemmän kuin tietoa ja taitoa. Osatakseen hyödyntää oppimiaan tietoja ja taitoja oppilaalla tulee olla ymmärrys niin ekologisista, yhteiskunnallisista, kulttuurisista kuin taloudellisista vuorovaikutuksista sekä näiden syistä ja vaikutuksista. Tietojen ja taitojen oppiminen luokkahuoneessa ei yksinään anna oppilaalle valmiutta ymmärtää KeKe:tä kokonaisuutena ja toimimaan tämän mukaisesti.

Yhdistämällä Deweyn ajatukset, sosiaalisen oppimisen ja ympäristökasvatuksen autenttisuudessa oppimisympäristössä voidaan mahdollisesti saavuttaa tämä toiminnan valmius. Autenttisuudessa oppimisympäristössä oppilaalla on mahdollisuus henkilökohtaisesti kokea toiminnan tai sen puuttumisen merkitys. Esitelmässä kerrotaan Pia Smedsin väitöskirjan tuloksia siitä, miten erilaiset oppimisympäristöt vaikuttavat oppimiseen sekä millainen vaikutus näillä on oppimiseen liittyviin tunteisiin. Autenttiseksi oppimisympäristöksi on valittu maatila, koska siellä voi toteuttaa opetussuunnitelman eri aiheita ja kestävän kehityksen teemoja. Näin toteutetaan myös Deweyn ajatuksia lähentämällä koulua ja yhteiskuntaa toisiinsa. Tutkimusstrategiana on mixed methods.

Avainsanat: sosiaalinen oppiminen, autenttinen oppimisympäristö, maatila, mixed methods, Dewey

SESSIO 3

Tulevaisuuskuvia suomalaisten, tansanialaisten, intialaisten, ghanalaisten ja isobritannialaisten lasten piirtämänä 2005-2012

*Hanna Tolonen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Syksyllä 2006 valmistunut Kasvatustieteen maisterin pro gradu-tutkielmani käsitteli neljän eri valtion (Suomi, Iso-Britannia, Tansania ja Ghana) lasten tulevaisuusmielikuvia. Aineistossani oli yhteensä 214 lastenpiirustusta, käsitekarttaa ja tekstiä, joita analysoin laadullisen tutkimusmenetelmän perusteella AtlasTI-ohjelmalla. Tutkimukseni herätti niin oman kuin muidenkin kasvatusalan ammattilaisten kiinnostuksen ja huolen erityisesti suomalaispoikien osalta. Jatkoisin suomalaisten ja tansanialaisten lasten tulevaisuuspiirustusten keräämistä lukuvuosina 2008-2009 ja 2011-2012. Laadullisen pitkittäistutkimusaineiston lisäksi keräsin vertailun vuoksi tammikuussa 2012 Intian maaseudulta sekä hyvin kehittyneestä teknologiakaupungista piirustuksia saadakseni perspektiiviä samalla sekä kehityksensä että kehittyneen maan kulttuuriin. Monitieteellisen (tulevaisuustutkimus, kasvatustiede, psykologia, kehitysmaatutkimus yms.) kirjallisuuden lisäksi myös erityisopettajan työkokemukseni hyvin monikulttuurisessa ja erilaisia oppijoita omaavassa koulussa ovat vain syventäneet haluani saattaa työni valmiiksi. Toivon tarjoavani tuoretta tietoa, uusia välineitä ja näkökulmia kohdata moniarvoistuvan ja -kansallistuvan, mutta toisaalta toisia kansalaisia syrjäyttävän yhteiskuntamme ja koulumme haasteita niin opettajille, päättäjille kuin vanhemmillekin. Väitöskirjatyöni on parhaillaan vasta valmistumassa, mutta joitakin tutkimustuloksia – sekä lasten hienoja piirustuksia – uskallan esittää jo nyt.

Avainsanat: tulevaisuustutkimus, tulevaisuuskasvatus, tulevaisuuskuva, piirrosanalyysi, monikulttuurisuus

Gymnasiestuderandes motiveringar för varför naturen är värd att bevaras

Pia Sjöblom

Åbo Akademi Vasa, Pedagogiska fakulteten

Gymnasiestuderandes värderingar gentemot naturen är en central aspekt av den etiska komponenten i lärandet om naturen och även i den etiska dimensionen av lärande om hållbar utveckling. Denna aspekt utvärderas mer sällan eftersom tyngdpunkten ofta är lagd på bl.a. kunskaper. Däremot ingår även värderingar som en viktig del av läroplanens mål för undervisning om hållbar utveckling.

Syftet med denna studie är att fördjupa förståelsen av gymnasie-studerandes syn på naturens värde.

För att undersöka hur gymnasie-studerande motiverar att naturen behöver bevaras utfördes en intervjustudie bland svenskspråkiga gymnasieelever i Österbotten. Fjorton respondenter valdes utgående från en enkätstudie där 678 deltagande elever besvarade frågor om sitt förhållande till naturen. På så sätt kunde heterogenitet uppnås vad gäller intresse för natur och miljö i undersökningsgruppen. Intervjuerna ägde rum i januari 2009 och analyserades enligt en hermeneutisk, tolkande ansats.

Samtliga intervju-personer ansåg, oberoende av hur stort deras naturintresse var, att naturen är värd att bevaras. Detta motiverades med naturens materiella värde, dess rekreationsvärde, dess estetiska värde, den biologiska mångfalden, naturens framtidsvärde och en holistisk natursyn. En analys av de värden som studerandena lyfter fram visar att samtliga värden kan tolkas som antropocentriska, men den biologiska mångfalden och den holistiska natursynen inrymmer även det biocentriska perspektivet.

Avainsanat: gymnasie-studerande, värderingar, naturen, hållbar utveckling, pedagogik för hållbar utveckling

Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta – aihekokonaisuuden tavoitteiden saavuttaminen

Anna Uitto

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Vuonna 2010 toteutetulla Opetushallituksen aihekokonaisuuksien arvioinnilla haluttiin selvittää, miten opetussuunnitelman perusteissa aihekokonaisuuksille asetetut tavoitteet on saavutettu. Koulut valittiin otosperusteisesti siten, että ne edustivat kooltaan, alueellisesti, kuntaryhmittäin ja kieliryhmittäin suomalaisia kouluja. Yhteensä aihekokonaisuuksien arviointiin osallistui 113 koulua ja 8448 oppilasta. aihekokonaisuus Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta käsittelevän aihekokonaisuuden tavoitteiden toteutumista kartoitetaan lomakkeeseen vastasi 1198 perusopetuksen 9. luokan oppilasta. Kestävään kehitykseen liittyviä aiheita käsiteltiin eniten oppitunneilla, mutta myös koulun arkitoimissa, oppiaineiden yhteisenä opetuksena tai yhteistyössä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Arvioinnissa mitattiin tietoja, asenteita ja ekologisesti kestävää toimintaa oppilaan omassa elämässä. Aihekokonaisuuden tavoitteet toteutuivat paremmin tyttöjen kuin poikien kohdalla. Oppilaiden tiedot ekologisesti kestävästä kehityksestä olivat hyvää tasoa ja heillä oli keskimäärin myönteinen asenne ekologista kestävyyttä kohtaan. Biosentrinen luontoasenne oli utilistista asennetta yleisempi. Kestävän kehityksen mukaisen toiminnan aktiivisuus oppilaan omassa elämässä vaihteli toiminnasta riippuen. Suuri osa oppilaista kierrätti hyötyjätteitä, vältti roskaamista, liikkui ympäristöä säästävällä tavalla, säästi sähköä ja vettä kodin arkitoimissa sekä vältti turhaa kulutusta. Kestävään elämäntapaan voimakasta sitoutumista ilmentävä toiminta oli kuitenkin vähäistä. Tiedoilla ja taidoilla sekä biosentrisiä arvoja heijastavalla luontoasenteilla ja ympäristöherkkyydellä oli kuitenkin selkeää yhteyttä. Utilistinen luontoasenne ei liittynyt oppilaiden ekologisesti kestävän kehityksen mukaiseen ajatteluun ja toimintaan.

Avainsanat: Aihekokonaisuuksien arviointi, kestävän kehityksen kasvatus, luontoasenteet, kestävän kehityksen tiedollinen ja taidollinen osaaminen

SESSIO 4

Kestävien soveltavan taiteen koulutusten suunnittelemisen

*Taru Tähti
Sibelius-Akatemia*

Kuinka kestävä kehitys on huomioitu soveltavan taiteen koulutuspilotteja – Musiikkimoottorit, Kulttuurikuntouttajat ja Seniorifestivaali - suunniteltaessa? Tohtoriopintojeni puitteissa olen mukana kolmessa erilaisessa koulutuskokeilussa, joiden kohderyhmänä ovat ikäihmiset ja heidän kanssaan toimivat. Koulutuksien painopiste on sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa, jota luodaan soveltavan taiteen keinoin. Soveltava taide tarjoaa toiminnallisen, kokemuksellisen ja luovan väylän etsiä uusia näkökulmia tuttuihin asioihin. Koulutusprojektien suunnittelussa korostuvat myös paikallisuus, osallistaminen, yhteistyö ja jatkuvuus.

Musiikkimoottorit-ryhmän (2012–13) tarkoituksena on kouluttaa palvelukeskuksen asukkaista musiikkituokioiden itseorganisoituva ohjausryhmä ja luoda osaltaan kestävää musiikkitoimintaa palvelukeskuksen arkeen. Kulttuurikuntouttajat (2012–13) on sosiaali- ja terveysalalla työskenteleville suunnattu täydennyskoulutus, joka toteutetaan Sastamalan kulttuuri-, koulutus- ja sosiaali- ja terveysalan tahojen yhteistyönä. Koulutuksen tavoitteena on ohjata opiskelijoita hyödyntämään kulttuurin kuntouttavia vaikutuksia omassa työssään. Vasta hahmotteluvaiheessa olevan Seniorifestivaali-pilotoinnin (2014–15) kohderyhmänä ovat alustavasti lähihoitajaopiskelijat.

Musiikkimoottoreita ja Kulttuurikuntouttajia on valmisteltu vuoden päivät, molemmat ryhmät alkoivat syyskuussa 2012. Osallistavassa suunnitteluvaiheessa on kuunneltu mahdollisimman tarkkaan paikallisia tarpeita ja kytketty koulutus jo olemassa oleviin resursseihin. Projektivastuuta on jaettu alusta asti tavoitteena synnyttää jotain yhteisöllistä ja siksi tekijöilleen merkityksellistä.

Kestävien koulutuksien suunnittelun kantavia kysymyksiä ovat olleet: Kuinka huomioimme kestävä kehityksen mahdollisimman monella tasolla? Kuinka voimme

mitata kestävyyttä koulutusten edetessä? Kuinka luoda jatkuvuutta niin, että koulutus jää elämään myös pilotoinnin jälkeen?

Avainsanat: kestävyys, soveltava taide, aikuiskoulutus, ikäihmiset, osallistaminen

Kestävän kehityksen kasvatusta osana koulun historian- ja yhteiskuntaopinopetusta

*Jouko Jokisalo
Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto*

Tieteen ja opetuksen piirissä ihmiskunnan suunnan muuttaminen kestävämmäksi edellyttää nykyistä suurempaa keskinäistä yhteyttä ja yhteistyötä luonnontieteiden ja ihmistieteiden kesken. Nykyisessä kouluopetuksessa on tärkeää opettaa ja kehittää kestävä kehityksen kasvatusta avulla ekologien perusteiden lisäksi herkkyyttä ympäristölle, syvällistä tietoa ympäristöongelmista, taitoja niiden tutkimiseksi sekä kansalaistaitoja ongelmien ratkaisuihin vaikuttamiseksi. Omassa teemaryhmän esityksessäni tarkastelen sitä, millaisia yhteistyömahdollisuuksia kestävä kehityksen kasvatusta alueella historia ja yhteiskuntaoppi tarjoavat luonnontieteille.

Avainsanat: kestävä kehitys, historia, luonnontieteet

Mitä tapahtuu, kun kestävästä kehityksestä ei välitetä?

*Toini Wallin-Oittinen
Jyväskylän yliopisto; Helsingin yliopisto*

Esittelen tapauksen dementiapotilaasta, jonka elämää varjostivat kaivostöiminnan haitat.

Talvivaaran kaivoksen jätteenkäsittelyssä tapahtuneet virheet ajoittuivat samaan aikaan, kun suoritin psykologian aineopintoihin kuuluvaa harjoittelua. Sain harjoittelupaikan dementiaakodissa. Potilas oli minulle tuttu, joten tiesin hänen menneisyydestään paljon. Käytin myönteisyyttä keskusteluissa. Lisäksi musiikin ja tarinoiden avulla saatoin Alzheimer-potilaan menneisyydestä nykyhetkeen. Taudin aiheuttaja oli Punaisen ristin veripalvelussa käytetty puhdistusaine, jota hän oli haistellut koko työkänsä. Tauti oli edennyt loppuvaiheeseen, mutta lopulta hän tunnisti keskustelukumppaninsa. Muisti kulki ahdistuksesta, identiteetin katoamisesta, 1930-luvulta eläkevuosiin. 1. Outokummun kaivos valtasi ostamalla järven, jonka rannalla hän sai viettää lapsuuden. 2. Perheen oli muutettava Outokummun keskusta. Koulumatkalla hän näki, kuinka jäteliete levisi vesialtaasta toiseen. 3. Sotaa piti ajoittain paeta väestösuojaan. 4. 1940-luvun puutteelliset olot. 5. Sairaanhoidajana ja perheenäitinä hän teki töitä yli voimien, mutta jaksoi silti auttaa läheisiään ja laulaa kuorossa. Potilas kuoli 2012.

Karttojen ja valokuvien avulla kerroin, miten järvi ja lammet saastuivat. Käytin sitä tietoa, mitä olin koonnut kasvitieteen laudaturia varten. Sodan aiheuttamaan ahdistukseen en ehtinyt vaikuttaa. Hänen miehensä oli mukana Ihantolan taisteluissa ja kuoli 2004. Hän ei tunnistanut miehensä kuvaa.

Liian vähän on tutkittu Suomessa, miten ympäristöongelmat vaikuttavat ihmismieleen.

Avainsanat: kestävä kehitys, Outokummun kaivos, kaivosjäte, psykologia

KIELI, KULTTUURI JA YHTEISKUNTA KASVATUKSEN FILOSOFIASSA SPRÅK, KULTUR OCH SAMHÄLLE I PEDAGOGISK FILOSOFI LANGUAGE, CULTURE AND SOCIETY IN THE PHILOSOPHY OF EDUCATION

SESSION 1

Semiotics as philosophy for education: from concepts to signs

*Andrew Stables
University of Bath, Department of Education*

Descartes doubted everything but concluded that there was always an 'I' who doubted, thus laying the foundations for modern rationalism. Hume construed mind ('ideas') as arising directly from sense impressions, thus laying the foundations for modern empiricism. On these grounds, a strongly dualistic view of education emerges that separates mind from body and, at the theoretical level, 'concepts' from 'data'. Philosophical semiotics, whether drawing principally on the Peircean and pragmatic or the Saussurean, Continental traditions, helps to dissolve this dualism, allowing for a richer empiricism grounded in the realisation that, following Descartes, there is an 'I' that survives our doubts, but it is an 'I' that experiences rather than merely thinks. Furthermore, that 'I' is a never finished project. Education cannot be a matter of stable, rational adults inducting not-yet-adult children into autonomous rationality. Rather, we are all 'Be(com)ing Human',

and our educational practices, from teaching to research to public policy, should reflect this.

Learning the Universe as Argument

*Alin Olteanu
University of Bath, Department of Education*

Though semiotics is recently gaining more attention from philosophy of education, and the term edusemiotics has penetrated the language of researchers in this field (Danesi, Foreword: Edusemiotics in Semiotics, Education, Experience, 2009) many semiotic concepts that are relevant for the phenomenon of learning are still underexplored within educational studies. Since the sign links different (mental or non-mental) active subjects, as Pikkarainen notices, "the main object of study for semiotics" is the suprasubjectivity (intersubjectivity) of the sign (Pikkarainen, 2010). Thomas Sebeok's realization that life can be characterized by the fact of its undergoing semiosis is relevant for philosophy of education as it gives an awareness of the fact that interpretation is a matter of adaptation (Gough & Stables, 2008). Signs, such as propositions or arguments, are phenomena to which evolution adapted so that organisms, among which humans most of all, perfected in

re-cognizing them. Because of its non-dualist doctrine, semiotics offers a non-trivial perspective on Darwinism that has the potential to divert the theory of evolution from the critique of explaining human life just in genetic, biological terms that lead to racist or sexist beliefs. My investigation argues that, within this semiotic paradigm, the Universe is understood as an argument that can be interpreted by discovery of similarities and the key concept in understanding this, unexplored within philosophy of education yet, is the Peircean concept of Icon.

Keywords: interpretation, adaptation, sign, icon, suprasubjectivity

SESSION 2

From Dispositions to Competences: Ontology, Interaction and Semiotics

Eetu Pikkarainen
University of Oulu, Faculty of Education

Herbert's pedagogical theory was based on certain kind of trope theory of ontology. I will start from the "semiotically" interpreted trope theory of CB Martin. According to it every causal event is an interaction event between simple or complex beings in which their existing dispositions may produce manifesting properties. This point of view is radically anti dualistic because that basic level causal interaction has in the simplified forms all the elements of semiotic, meaningful of mental activity of such complex beings likes humans and animals. Although there is a clear and important difference of degree between causal and meaningful relations and between dispositions and competences they are still always connected together and the latter ones are developed on the basis of the former ones. For the theory of education it important to stress that all growth and becoming takes place in action and all action is interaction - with environment and with fellow humans.

The Transitional Practices of Painters, Fleck's Notion of 'Thought Styles' and Peirce's Semiotic Model of Mind: Towards a Semiotic Philosophy of Education

Derek Pigrum
University of Bath, Department of Education

This paper is a continuation of my research into expert practices in the arts and their implications for semiotic philosophy of education. A close reading of Peppiatt's (2012) interviews with artists 1966-2012 suggests a link to Fleck's notion of 'styles of thought' and to Peirce's notion of mind that develops our understanding of, for example, the formation of a school of painting such as the London School (Bacon, Kitaj, Kossoff, Freud, Auerbach). In the paper I examine some of the 'temporal phases' that the painter's interviewed experience with

a special emphasis on the role of drawing, the ritual like activity prior to the commencement of painting, the semiotic nature of the ‘mark’, the ‘expression event’ and the relation between chance and intentionality. In the paper I draw, among other perspectives, on Peirce’s notion of the indexical sign, Lyotard’s ‘differend’, and Deleuze on Nietzsche’s notion of the will to power as ‘the power to be affected’. The paper outlines a contribution to semiotic philosophy of education in terms of a modified view of intentionality, the importance of different styles of thinking, the promotion of the ‘mood’ of a collective thought style and calls for an increased emphasis on multi -sign use in notebooks and in the dialogic context.

Semiotic framework into design-based inquiry approaches in education

*Merja Bauters
Helsinki Metropolia University of Applied Sciences;
University of Helsinki*

Educational phenomena are researched from multiple perspectives such as learning, cognition, development, knowledge and epistemic practices, interaction phenomena, contextual interactions and historical sustained processes. Research traditions have tried to create meta-level to structure the plethora of perspectives and methods. Such attempts are for example: cultural psychology, cognitive science, cultural–historical activity theory, and design-based research (e.g., Pea, 1993; Cole, 1996; Wertsch, 1998, Bereiter, 2002). Design-based research has been suggested as a high-level methodological orientation that can be employed within and across various theoretical perspectives and traditions to advance understanding of educational phenomena (Bell, 2004). Design and innovation can be seen as epistemic processes that do not only result in new products or services but also provide insights into the situation they want to change. Attempt is to tackle the terminological and theoretical challenges by using Peirce’s theory of signs. It provides conceptual tools and framework of scientific inquiry taking into account the innovation in the process. The innovation is discussed through Peirce’s concept of abduction, which has been developed further by Paavola (2011) and Bardone (2011). Thus, tying semiotic notions with ideas of distributed and embodied cognition. Concentration is on such concepts as: habits, shared objects, common ground, and affordances.

SESSION 3

Education in Justice in the Light of Nicholas Wolterstorff’s Theory of Justice

*Tapio Puolimatka
University of Jyväskylä, Department of Education*

According to Nicholas Wolterstorff’s theory, the foundation of justice lies in human dignity rather than in abstract principles. Human dignity is the basis for unconditional human rights. Because of this, the primary focus of education in justice is in the respect for human dignity, the emotional capacities that enable such respect, and the theoretical understanding of the justification of human dignity. Education justice involves at least four different dimensions: (1) the emotional dimension, which involves bringing the individual in touch with people who have faced injustice in order to foster his/her feelings of empathy. The emotional dimension is best conceptualized in terms of the cognitive theories of emotion. (2) The conceptual-cognitive dimension, which introduces the individual to the issue of justification of human rights and justice, and also provides him/her with a conceptual and argumentative foundation for actualizing justice in his/her own actions and for defending those who are treated unjustly. (3) The social-dialogical dimension, which fosters the individual’s ability to live in a dialogical relationship with people having views, values and perspectives that differ from his/her own. (4) The practical dimension, which encourages children to act to promote justice.

The different dimensions of education in justice are intertwined and dependent upon each other. One of the purposes of the paper is to examine this interdependence and its significance for education.

Keywords: education in justice, Nicholas Wolterstorff, human dignity

The Heroic Ideals of Education in the Age of Competition

*Jani Pulkki
University of Tampere, School of Education*

Competitive society is of considerable concern to many. Decent philosophical research about the subject matter is, however, scarce. This study endeavours to understand the educational ideals of “the age of competition”. The age of competition is seen to have emerged out of the violent “state of nature”. Contemporary democratic societies are seen to have developed with restrictions of the violent means of resource allocation. The ways of thought changed considerably in the 17th century, when selfishness and greed become rational, peaceable, and value neutral interests as compared to the violent passions of the feudal nobility. Therefore different aggressive motives were not anymore considered as educationally and ethically problematic. With the emergence of enlightenment and liberalism, freedom and equality became widely accepted ideals, which were thought to realize in competitions. The concept of predatory stage of culture and production (Veblen) is introduced to illustrate the heroic educational ideals of the age of competition. The examination of competition from the perspective of the “technology of self” and “moral subjectivity” (Foucault) is also conducted. The historically composed heroic ideals of education in the age of competition are seen as hindrances to the development of moral subjectivity from the perspective of compassionate human being.

Keywords: competition, heroic ethos, moral subjectivity

Discourse Ethics and Philosophical Hermeneutics in the Philosophy of Moral Education

*Anniina Leiviskä
University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences*

Jürgen Habermas’s discourse ethics has been widely utilized in the philosophy of moral education and it has been considered as a promising starting point for the theory of critical and emancipatory education. Its expected fruitfulness lies in the idea that education understood in terms of communicative action avoids the problematic of power-relations associated with the asymmetry of the educational relationship. Also, discourse ethics seems to provide not only the desirable objectives for moral education but also a model for educational processes. However, I suggest that the educational appropriations of discourse ethics inevitably neglect some important elements of Habermas’s theory; namely, for Habermas, the development of moral competencies is not a result of intentional education but rather something that becomes inherited through socialization into a society that relies upon communicative action as a means of social coordination and reproduction. As a result, discourse ethics drifts into assimilating theories of education with the theories of socialization. As an alternative to discourse ethics, I introduce Hans-Georg Gadamer’s philosophical hermeneutics that allows maintaining the normative ideals of discourse ethics without reducing education to mere socialization.

Keywords: Habermas, discourse ethics, socialization, education, Hans-Georg Gadamer, hermeneutics

SESSIO 4A

Huomioita Theodor W. Adornon sivistysteoriasta

*Hanna-Maija Huhtala
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Tarkoitukseni on esitellä ”Huomioita Theodor W. Adornon sivistysteoriasta” pro gradu – tutkielmaani. Tutkielmassa olen pyrkinyt nostamaan esiin Adornon sivistysajattelun keskeisiä dimensioita. Lähtökohdaksi tarkastelulle kiinnittyy Adornon ajattelun suhde saksalaiseen valistusfilosofiaan, erityisesti Immanuel Kantin valistusfilosofiaan. Sivistysteoreettinen ajattelu liittyy mannermaisen saksankielisen kielialueen modernin pedagogiikan traditioon, jonka ydin-käsitteitä ovat kasvatustieteiden ja sivistys. Kantia pidetään yhtenä saksalaisen filosofian ja siitä kumpuavan modernin pedagogiikan avainhenkilönä. Adorno kytkeytyy edellä mainittuun saksalaisen filosofian perinteeseen, mutta häntä ei ole varsinaisesti liitetty kasvatustieteiden ja sivistysteoreettiseen traditioon. Tutkielmassa sivistysteoriaa tarkastellaan vapaus- ja subjektikäsitteiden kautta.

Tutkielmassa pyritään vastaamaan kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys koskee Adornon sivistysteoriaa: millainen on Adornon sivistysteoria ja sivistyskäsite? Toisen tutkimuskysymyksen avulla pohditaan mikä on Adornon kriittisen teorian merkitys pedagogisen ajattelun kannalta. Kolmas tutkimuskysymys on seuraava: millainen on Adornon kulttuurikäsite ja mitä se pitää sisällään?

Adornon sivistys rakentuu prosessiksi, joka tapahtuu sosiaalisen mediumissa ja jossa subjekti määrittää vapautensa jännitteisessä suhteessa konkreettisiin epävapauden muotoihin jokaisessa annetussa tilanteessa. Vapautta ei perinteisen sivistysteoreettisen ajattelun tavoin ymmärretä subjektiin lähtökohtaisesti sisältyvänä ja samalla eräänlaisena universaalina piirteenä. Adornon luonteeltaan ei-apriorinen vapauden käsite purkaa Kantin muotoileman ja sittemmin modernin pedagogiikan omaleimaiseksi paradoksirakenteeksi muodostuneen pedagogisen paradoksin. Pedagoginen paradoksi tarkoittaa vapauden kultivoimista pakolla, sitä että kasvava on pakotettava kasvatukseen avulla omaan vapauteensa. Vallitseva kulttuuri on Adornon näkökulmasta subjektin vapautta ehkäisevä. Kasvatustieteen perspektiivistä olennaiseksi nousee yksilöiden kasvattaminen tunnistamaan vallitsevia kulttuurisia epävapauden muotoja.

Avainsanat: Adorno, Kant, kriittinen teoria, vapaus, sivistys

Kansalaisuus kriittisessä kasvatustieteen teoriassa: Systemaattinen analyysi Carlos Alberto Torresin koulutussosiologisesta teoretisoinnista

*Katariina Tiainen
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Modernit poliittiset järjestelmät ovat riippuvaisia kansalaisuuden käsitteestä. Murroksessa olevan kansalaisuuden käsitteestä ja sen merkityksistä käydään jatkuvaa määrittelykamppailua globalisaation ja monikulttuurisuuden lisääntyessä. Kansallisvaltiot ja valtiolliset koulutusjärjestelmät ovat uudenlaisten tehtävien edessä miettiessään, millaista kansalaisuutta tulisi edistää ja millainen kansalaisuus on yleensä mahdollista globalisaation täyttämässä moniarvoisuuden ajassa, jolle tyypillistä on monikulttuurisuus, moninaiset identiteetit sekä monikerroksinen kansalaisuus. Globaali liike ei ainoastaan uudelleen määritä perinteistä kansalaisuuden käsitettä, vaan tuo myös reaalisia seurauksia siihen, miten valtiot järjestävät koulutuspolitiikkaansa ja miten nämä heijastuvat koulutuksen käytäntöön.

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani kansalaisuutta kriittisen kasvatustieteen teorian kehityksessä. Tavoitteena on saada parempi ymmärrys kriittisestä kasvatustieteen suuntauksesta ja siitä mitä kansalaisuus on kriittisessä kasvatustieteen teoriassa. Tutkin, miten kansalaisuus konstituoituu yhdysvaltalaisen Carlos Alberto Torresin teoreettisessa ajattelussa, joka edustaa kriittistä koulutuksen poliittista sosiologiaa. Torres tarkastelee kansalaisuutta valtion, demokratian, politiikan, vallan, monikulttuurisuuden ja koulutuksen keskinäisissä monimuotoisissa, kontingenteissa suhteissa osallistuen ajankohtaiseen keskusteluun globaalin ajan koulutuksen suunnista. Hän on kehittänyt eteenpäin Paulo Freiren kasvatusteoriaa ja liittänyt sitä laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tutkielma keskittyy siihen, millainen teoreettinen ajatuskokonaisuus kansalaisuudesta koostuu Torresin koulutuksen poliittisen sosiologian teoriassa. Lähestyn kysymystä tarkastelemalla mitä kriittisyys merkitsee hänen ajattelussaan ja millaisia oletuksia löytyy hänen kansalaisuusikäsitteensä taustalta. Tutkielma on puheenvuoro kriittisen pedagogiikan suuntaan, jossa rakennan teoreettisen jäsenyyksen kansalaisuudesta, joka kuvaa miten kansalaisuuden kompleksista ilmiötä voidaan teoreettisesti hahmottaa kriittisessä kasvatustieteen teoriassa.

Avainsanat: Kansalaisuus, kriittinen pedagogiikka, koulutuksen poliittinen sosiologia, valtio, identiteetti

Ekososiaalinen sivistys: yhteyksiä luova olemassaolon ihanne yksilökeskeistyneissä, moniarvoisissa ja globalisoituneissa yhteiskunnissa rajallisella maapallolla

*Arto Salonen
Metropolia ammattikorkeakoulu*

A rvojemme ja käyttäytymisemme laatu peilataan viime kädessä tulevien sukupolvien mahdollisuuksien kautta. Vallitsevat tavat tavoitella hyvinvointia eivät kiinnitä riittävästi huomiota sen maailman laatuun, joka on jäämässä lapsillemme ja lastenlapsillemme. Tulevaisuuden toivoa vie ihmisten eriarvoistumisen aiheuttama hyvinvoinnin rapautuminen ja elämää kannattelevien ekosysteemien elinvoimaisuuden heikentyminen. Ekososiaalinen sivistys hahmottuu laaja-alaisena hyvinvointikäsitteenä, jonka lähtökohtana on yhdistää ekologinen ja sosiaalinen näkökulma yhteisöjen kulttuurisessa muutoksessa ja yksilöiden hyvinvoinnin määrittäjänä. Ekososiaalisessa tarkastelussa inhimillinen hyvinvointi rakentuu yhtäältä välttämättömät elämän edellytykset tarjoavien ekosysteemipalvelujen elinvoimaisuudesta ja toisaalta sosiaalisen osallisuuden tuomasta luottamuksesta ja ihmisten yhteenkuuluvuuden kokemisesta. Ekososiaalisen sivistyksen arvoperustaksi hahmottuu vapauden ja vastuun yhdistäminen kaikessa ihmisen toiminnassa siten, että huomion kohteena on (a) ihmisten keskinäinen riippuvuus ja tasavertaisuus, (b) ekologinen eheys ja monimuotoisuus sekä (c) demokratia, väkivallattomuus ja rauha. Ekososiaalinen sivistys haastaa tarkistamaan vallitsevaa materiaalista hyvinvointia painottavaa olemassaolon ihannetta kestävä, ehtymätöntä ja lannistumatonta yhteiskuntaa tavoiteltaessa. Läpi elämän jatkuvan oppimisen päämääränä on ihminen, joka huolehtii paitsi itsestä ja omasta kulttuuristaan, myös toisista ja planeettamme kokonaisuudesta. Inhimillisen kasvun näkökulmasta tarkasteltuna ekososiaalisen sivistyksen tekijöitä ovat kriittinen ajattelu, taito pohtia systeemisesti koko maailmaan vaikuttavia kysymyksiä monipuolisen informaation perusteella, kyky tarkastella todellisuutta yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten näkökulmista sekä oman ajattelun ja toiminnan jatkuva reflektointi niin, että täydentyvä tieto johtaa yhä uudelleen ajattelun ja käyttäytymisen tarkistamiseen.

Avainsanat: Ekososiaalinen sivistys, tasa-arvo, osallisuus, kestävä kehitys

Käsitteestä ”afrikkalainen romaani”

*Raisa Simola
Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja
opettajankoulutuksen osasto*

A frikka on kiehtonut aiheena lukuisia kirjoittajia sekä Afrikassa että sen ulkopuolella. Kysymys siitä, kirjoittavatko he ”afrikkalaista kirjallisuutta”, ei ole välttämättä heille relevantti. Mutta kysymys on relevantti niille, jotka opettavat ”afrikkalaista kirjallisuutta” sekä niille, jotka haluavat tutustua nimenomaan siihen. Romaani on merkittävä alalaji kirjallisuutta. Tässä esityksessä pohditaan sitä, miten käsitettä ”afrikkalainen romaani” on määritelty – ja samalla valaistaan myös ”afrikkalaisen kirjallisuuden” käsitettä. Esityksessäni keskityn keskusteluun, jota on käyty syksyllä 2012 afrikkalaisen kirjallisuuden suurimmalla nettifoorumilla (afrilicine@h-net.msu.edu) afrikkalaista kirjallisuutta tutkivien ja opettavien kesken.

Mikäli pyritään edistämään kulttuurien välistä tuntemusta, arvostusta ja ymmärrystä, ei ole yhdentekevää, opetetaanko vaikkapa suomalaisissa oppilaitoksissa vain kansallista tai eurooppalaista kirjallisuutta vai myös esimerkiksi afrikkalaista kirjallisuutta. Käsitteen ”afrikkalainen romaani” pohdinnat ovat osa kasvatustieteellistä ja koulutuspoliittista keskustelua.

Avainsanat: afrikkalainen romaani, afrikkalainen kirjallisuus, kasvatustiede ja kulttuuri

SESSION 4B

Semiosis and Embodiment in Teacher Training: an enactive perspective

Sébastien Pesce

Université de Cergy-Pontoise (France), Laboratoire EMA (EA 4507), Ecole, Mutations, Apprentissages

In the traditional view, the notion of habit may seem irrelevant to the theory of educational processes. Habit apparently contradicts the reflexive processes one may aim to make possible in educational settings, particularly when encouraging the development of critical thinking and citizenship. Yet, several thinkers have developed a more heuristic perspective of habit in which habit becomes a “general way of being” (Ravaisson), a way of “having a world” (Merleau-Ponty), or a key to understanding couplings between subjects and the world from an enactive perspective (Varela). C. S. Peirce gives habits a central role in pragmatism by theorizing cognitive processes from a semiotic standpoint when he analyzes the interactions between habits and habits of conduct. With these perspectives, I aim to explore the interplay between habits and semiotic activity in cognitive processes and the progressive embodiment of know-how. In this respect, habits are phenomena through which specific cognitive operations are performed and are forms of intelligent behavior that assume chief importance when conceiving educational processes.

Speech on Difficulty – On the Semiotics of a Self-Fulfilling Prophecy

Niclas Sandström

University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences, Department of Teacher Education

The aim of the present paper is to discuss and model semiotically how educational classroom discourse used by the teacher applies the concept of difficulty. Difficulty is seen in the present article from the point of view of the teacher introducing a (new) subject matter to the students, and at the same time, using a rather monological way of labelling the new content with a seemingly affective adjective, difficult.

The original premise of this research paper is that experiences of difficulty are at least two-fold: difficulty can be based on 1. the cognitive default setting that something is difficult and requires complex cognitive processes or on 2. the manners and dialectics of speaking and the values and discourses that are underlying. Thus, the present paper focusses on the latter, and the concept put forth, speech on difficulty, is produced discursively, reflecting the speaker’s experiences a priori to actual cognitive difficulties that might be found in the listeners.

Our aim is to make use of the concept of self-fulfilling prophecy (as known especially from the writings of Robert Merton) that bears relevance in an array of different conversational and behavioural contexts. We propose a semiotic model whose facets can be used to reflect upon how certain self-fulfilling prophecies work in different educational contexts.

Keywords: difficulty, self-fulfilling prophecy, semiotics, values, discourse

Proverbs and pedagogical speech: more than just words

Liisa Granbom-Herranen

University of Jyväskylä, Department of Education

The paper deals with the relationship between proverbs and pedagogical occasions in bringing up children. I’ll take to discussion what is going on when a proverbial utterance is used and understood. The challenge has been to explain and modelling why proverbs are understood in various ways. The model for the interpretation of proverb bases on the practical function of the metaphor. The example is about private life and childhood memories of citizenship in proverbs and pedagogical speech compared with public expectations and breeding children for citizenship in the beginning of the 20th century Finland.

The model handling with the living cycle of proverbs is used when explaining how and why the utterances like proverbs might include much more than only words. The focus is on the proverb and its interpretation in the context the proverb is used, so the narrators’ own experiences and their interpretations of proverbs play a central role. The basis for exploring the connection between the proverbs and the

pedagogical speech lies in the functional similarity of proverbs and metaphors in possible world semantics.

Keywords: pedagogical speech, proverbs, interpretation, possible world semantics, citizenship

KOTITALOUSPEDAGOGIIKAN UUDET HAASTEET HUSHÅLLSVETENSKAPENS NYA PEDAGOGISKA UTMANINGAR

SESSIO 1

Kehittämisideoita työssä oppimiseen – aikuisopiskelijoiden käsityksiä oppimisesta työelämän kontekstissa

*Marja Samppala
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Työelämässä tapahtuneet muutokset, kuten työn henkisen ja fyysisen kuormittavuuden lisääntyminen, ovat johtaneet siihen, etteivät työssä oppimisen käytännöt enää vastaa työelämän tarpeita eivätkä tue aikuisopiskelijan oppimista. Tutkimuksen avulla pyrin selkeyttämään ja kehittämään työssä oppimisen käytäntöjä. Tutkimuksen keskiössä ovat opiskelijoiden käsitykset työssä oppimisesta ja tulokset antavat suuntaa työelämäyhteyksien kehittämiseksi, erityisesti kotitalousopetuksen aikuispedagogiikan alueella.

Tutkimukseni nojaa sosiokulttuuriseen lähestymistapaan. Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus sisältäen myös toimintatutkimukselle ominaisia piirteitä. Tutkimusprosessi jäsentyy kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa selvitän työelämän ja oppilaitoksen edustajien käsityksiä työssä oppimisesta. Toisessa vaiheessa tarkastelen opiskelijoiden käsityksiä työssä oppimisestä. Analyysissä hyödynnän fenomenografista sisällön analyysiä. Fenomenografisen lähestymistavan avulla pyrin kuvaamaan, analysoimaan ja ymmärtämään erilaisia työssä oppimisen käsityksiä ja näiden välisiä suhteita. Tutkimukseni empiirinen aineisto koostuu 24 aikuisopiskelijan ja 10 työssä oppimisen ohjaajan ja valvojan haastattelusta. Kolmannessa vaiheessa kehitän edellä saatujen tulosten pohjalta

aikuisopiskelijoiden työssä oppimista yhdessä työpaikan ja oppilaitoksen toimijoiden sekä opiskelijoiden kanssa.

Tutkimukseni on käytännönläheinen ja se edistää oppilaitoksen ja työelämän välistä kehittävää siirtovaikutusta (transfer). Tutkimukseni tukee opiskelijoiden opintomenestyksen ja hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäävien pedagogisten keinojen kehittämistä. Tulosten avulla on mahdollista edistää opiskelijoiden motivaatiota, työssä jaksamista ja työhön sitoutumista. Lisäksi yhteiskunnallisesta näkökulmasta koulutuksellinen joustavuus ja uudelleen kouluttautuminen ovat työelämän muutoksissa selviytymisen edellytyksiä.

Asiasanat: aikuinen oppijana, työssä oppiminen, sosiokulttuurinen näkökulma, fenomenografia

Kotitalousopetustilojen vaikutus luokan vuorovaikutukseen

*Anne Malin
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Väitöskirjatutkimukseni tarkoituksena oli kehittää kotitalouden opetustiloista sellaisia oppimisympäristöjä, joissa käytännön työtaitoja voidaan harjoitella opetussuunnitelman mukaisesti erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Tutkimus nojaa sosiokulttuuriseen lähestymistapaan, jolloin kotitalouden opetustilojen toimivuutta tarkastellaan erityisesti oppimisen vuorovaikutukselli-

sesta näkökulmasta. Oppiminen nähdään tässä tutkimuksessa kokemuksellisenä, kokonaisvaltaisena ja kontekstisidonnaisena. Oppilaiden arjen hallinnan taitojen kannalta on tärkeää se, millaisen oppimisympäristön kotitalouden opetustilat ja siellä käytettävät materiaaliset välineet tarjoavat oppimiselle.

Tutkimus koostui kolmesta osasta. Tässä esityksessä tarkastelen sen toista osaa, jossa keskityn erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Ensimmäisen osan historiallisen analyysin avulla selvitin niitä yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia, jotka ovat aiheuttaneet jännitteitä kotitalouden opetustilojen ja muuttuneiden kodin toimintojen välille. Tämän tarkastelun yhteydessä loin uuden teoreettisen käsitteen jännitteenkaaren, mikä auttoi tunnistamaan toiminnassa esiintyviä ongelmia sekä kehittämään niihin uusia innovatiivisia ratkaisuja.

Toisessa osassa testasin luotujen kriteerien käyttöä koulujen peruskorjaushankkeiden yhteydessä. Hankin empiiristä aineistoa videonauhoittamalla (13 h 26 min) kahden eri koulun kotitaloustunteja ennen tilojen peruskorjausta ja sen jälkeen. Analysoin videonauhoilta oppilaiden toimintaa kotitalouden oppitunneilla. Etsin toimivuuden ongelmakohtia erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että kotitalouden fyysisten opetustilojen sekä pohja- että kalusteratkaisut voivat estää tai edistää opetussuunnitelman mukaista vuorovaikutteista oppimista. Kriteerien mukaan suunnitellut kotitalouden opetustilat muuttuivat suljetuista ja sokkeloisista tiloista yhtenäisiksi ja avoimiksi tiloiksi, joissa yhteistyö ja vuorovaikutustilanteet mahdollistuiivat ja lisääntyivät. Opettajan työssä se näkyi oppilaiden valvonnan muuttumisena ohjaukseksi.

Asiasanat: kotitalousopetus, jännitteenkaari, vuorovaikutus, oppimisympäristöt

Erityinen kotitalousopetus – kotitalousopetus vastaa monenlaisten oppijoiden tarpeisiin

*Salla Venäläinen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Lähikouluperiaate, varhainen puuttuminen ja kolmiportainen tuki otettiin kunnissa lakimuutoksen myötä käyttöön viimeistään vuonna 2011. Tavoitteena olevan inklusiivisen opetuksen yksi edellytys on monenlaisten tukimuotojen, kuten eriyttämisen, tukipetuksen ja ohjauksen tuominen luokkaan. Erilaisilla tuki-

toimilla voidaan vastata heterogeenisen oppilasjoukon tarpeisiin. Kotitalousopetus oppiaineena mahdollistaa, sekä sisällöllisesti että fyysisenä tilana, monimuotoisen opetuksen tukitoimien järjestämisen luokassa.

Monikulttuurisen luokan vuorovaikutustilanteiden analyysiin painottuvassa väitöskirjassani (Venäläinen 2010) yhdeksi keskeiseksi oppilaiden mielenkiintoa ohjaavaksi tekijäksi nousi opettajan opetuksessaan käyttämät välineet. Tutkimusaineiston analyysi pohjautui sosiokulttuurisen näkökulman ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian käsitteisiin. Kotitalousopetuksessa yleisesti käytetyt demonstraatiot osoittautuivat tutkimuksen mukaan hedelmällisiksi opetustilanteiksi juuri vuorovaikutuksen kannalta. Työskentelyohjeiden jakaminen pelkästään verbaalisesti aikaansai kysymysten ja häiriöiden tulvan videokuvattujen tuntien aikana.

Tässä esityksessä analysoidaan väitöskirja-aineistossa esiin tulleita vuorovaikutustilanteita ja opettajan käyttämiä välineitä perusopetukseen liittyvän erityisopetuksen näkökulmasta. Tavoitteena on kotitalousopetuksen monivälineellisen opetustoiminnan keinoin hyödyntää oppilaan omia, ja monenkirjavassa oppilasjoukossa toisistaan eroavia, voimavaroja arjen luokkatilanteissa. Keskeistä on miten kotitalousopettaja voi opetusta suunnitellessaan ja toteuttaessaan muuntaa oppimistilanteita vaihtelevien luokkatilanteiden ja erilaisten oppilasryhmien tarpeiden mukaan. Kotitalousopetus halutaan nähdä oppiaineena, jossa on paljon mahdollisuuksia ennaltaehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia juuri kolmiportaisen tuen yleisen tuen tasolla.

Asiasanat: kotitalousopetus, inklusiivinen opetus, vuorovaikutus, monikulttuurisuus, sosiokulttuurinen näkökulma

Näkymätöntä näkyväksi – aran oppilaan kohtaaminen ja arviointi kotitalousopetuksessa

Silja Kims
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Opettajan tehtävä peruskoulussa vaatii moninaista osaamista, opettamisen ja arvioimisen sekä kasvattamisen taitoa oppilaan yksilöllisyyttä huomioon ottaen, mutta silti oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa toisiin oppilaisiin nähden toteuttaen. Tämä ei välttämättä aina toteudu. Jos kotitalouden opetusryhmä on iso tai muuten haasteellinen, saattavat esimerkiksi ujut ja arat oppilaat jäädä taka-alalle. Millaista tämä ujous ja arkuus on, miten se ilmenee ja miten se kotitalousluokassa koetaan? Millaista on vuorovaikutus ujona arkana oppilaana tai hänen kanssaan? Kotitaloustunnit ovat perinteisimmillään aikaan sidottua, nopeatempoista, ryhmätyöskentelyä ja äänestä toimintaa, mikä ei ympäristönä ole aralle, ujolle lapselle ihanteellinen. Toteutuuko tasapuolinen, oikeudenmukainen ja monipuolinen arviointi aran lapsen kohdalla, sillä ujo lapsi ei tuo osaamistaan aktiivisella tavalla esille osaamistaan? Tutkimuskysymyksen kohdistuvat edellä mainittujen asioiden hahmottamiseen. Tutkimus on luonteeltaan laadullista, kriittistä tapaustutkimusta ja se toteutetaan peruskoulussa. Tutkimuksessa hyödynnetään metodista ja tutkimusaineistoon liittyvää (useita tiedonantajaryhmiä: opettajat, oppilaat, tutkija) triangulaatiota, jolla pyritään saada tutkittavien kokemusmaailmaa hahmottumaan monipuolisesti ja syvästi. Aineistonkeruun kohteena ovat pitkään opettaneet opettajat. Tutkimusaineistoa kerätään myös seitsemännen luokan perusopetusta suorittavilta sekä yhdeksännen vuosiluokan oppilailta.

Ujoja ihmisiä on neljäsosa väestöstämme. Yhteiskunnassamme on useita ammatteja, joissa kiinteänä osana on kyky kohdata ihmisiä ihmistä ymmärtävällä ja työroolin velvoittamalla tavalla. Ujouden ymmärtämien koululuokassa lisää tasa-arvoa oppilaiden välillä: opettaja voi tällöin tietoisesti osoittaa enemmän huomiota hiljaiselle ja kehittää oppilasarviointiaan tavoin, jotka mittaa osaamista arkaa lasta kunnioittavalla tavalla.

Asiasanat: kotitalousopetus, ujous, vuorovaikutus, arviointi

Koulu ruokakulttuurisena oppimisympäristönä

Kristiina Janhonen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Koulu on institutionaalinen oppimisympäristö, jossa ruokaan ja syömiseen liittyy virallisia, opetussuunnitelmaan kirjattuja oppimistavoitteita. Erilaisien sääntöjen ja toimintatapojen myötä myös luokahuoneiden ulkopuoliset käytännöt muuttuvat voimakkaiksi sosialisointimekanismeiksi. Koulukontekstilla on lisäksi epävirallinen ulottuvuus, jossa nuorten näkökulmasta usein korostuvat sosiaaliset verkostot ja suhteet ikätovereihin (Punch, McIntosh & Emond, 2011).

Ruokaan liittyvää opetusta annetaan Suomessa sekä läpäisyperiaatteella että osana pakollisia ja valinnaisia oppiaineita. Ruokakasvatuksen tavoitteet koskevat myös kouluruokailua. Läpäisyperiaatteen mukaisesti kunkin oppiaineen tulisi toteuttaa opetuksessaan yhteiskunnallisesti merkittäviksi tunnustettuja teemoja. Kotitalous on kuitenkin edelleen ainoa oppiaine, jossa ruokakasvatusta toteutetaan monipuolisesti (Risku-Norja, H., Jeronen, E., Kurppa, S., Mikkola, M. & Uitto, A. (toim.), 2012). Lisäksi kouluruokailun kasvatuksellinen potentiaali jää monissa kouluissa hyödyntämättä, ja vaikka kouluikäiseen ruokailuun liittyviä tutkimuksia on toteutettu viime vuosina runsaasti, jäävät nuorten oma ääni tai selkeä yhteys muuhun ruokakasvatukseen liittyvään toimintaan koulupäivän aikana usein vähemmälle huomiolle. Ruokakasvatuksen konkreettinen toteuttaminen kouluyhteisön toiminnan eri tasoilla sekä syvempi ymmärrys koulusta ruokakulttuurisena oppimisympäristönä nuorten kokemana on tietoisien ja tavoitteellisten ruokakasvatuksen kehittämisen kannalta tärkeää.

Väitöskirjatyöhöni liittyvän hankkeen (2012-2013) tavoitteena on tarkastella ruokaan liittyvää vuorovaikutusta ja oppimista nuorten näkökulmasta sekä pohtia millaisia haasteita ja mahdollisuuksia kouluympäristö ruokakasvatuksen näkökulmasta tarjoaa. Aineisto kerätään laadullisin menetelmin: havainnoimalla arkista toimintaa koulussa, toteuttamalla opetukseen ja kouluruokailuun integroitua oppimistehtäviä sekä oppilaiden kanssa toteutettujen ryhmäkeskustelujen kautta.

Asiasanat: ruokakasvatus, nuoret, peruskoulu, laadulliset menetelmät

KOULU KAIKKIALLA – AVAUTUVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT SKOLA ÖVERALLT – LÄRANDEMILJÖER ÖPPNAR SIG

SESSIO 1

Perhe kulttuuripääoman lähteenä – koulu sen vahvistajana?

Piia-Kaisa af Ursin

Turun yliopisto, Kasvatustieteen laitos; University of Erlangen-Nuremberg, Institute for Educational Research

Kulttuuriin osallistuminen on jokaisen lapsen yhtäläinen perusoikeus (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989). Lisäksi osallistuminen kulttuuriin voi edistää yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia (Konlaan 2001) ja osana lapsen kulttuurista pääomaa, määrittää myös hänen oppimistaan ja koulu-urallaan menestymistä (Bourdieu 1983; Rennie 2007). Keskeinen osa kulttuuripääomaa on osallistuminen kulttuuritoimintoihin, kuten museoissa ja teattereissa käyminen. Näiden ns. korkeakulttuurin piiriin lukeutuvien palveluiden kohdalla oikeus yhtäläiseen osallisuuteen ei kuitenkaan aina toteudu. Kuten tutkimukset ovat osoittaneet, korkeakulttuuriin osallistuvista lapsista huomattavasti pienempi osa tulee heikomman sosioekonomisen taustan perheistä. Myös maahanmuuttajataustaisten perheiden lapset ovat aliedustettuina. (esim. Bos et al. 2007.) Mikä rooli koululla voisi olla edellä kuvattujen eriarvoisuustekijöiden tasoittajana Saksassa? Entä millaisena näyttäytyy lasten kulttuuriolosuhteet Suomessa, Pisa-tutkimuksen mallimaassa, jossa lasten ja nuorten sosiaalinen tausta ei määrittele yhtä voimakkaasti koulumenestystä?

Vaikka kulttuuriolosuhteiden myönteiset vaikutukset tiedostetaan, tiedetään alakouluikäisten lasten kulttuuriolosuhteista hyvin vähän. Aihetta on toistaiseksi tutkittu vain karkeilla, osallisuutta määrällisesti mittaavilla muuttujilla, jotka eivät huomioi osallisuuden tai osallistumattomuuden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Yhtenä syynä voidaan nähdä lasten kulttuuriolosuhteiden syitä tarkastelevan mittariston puuttuminen (Kröner et al. 2009).

Pyrin tutkimuksessani 1. tunnistamaan alakouluikäisten lasten kulttuuriolosuhteiden taustalla vaikuttavia tekijöitä, 2. kehittämään luotettavan kyselylomakkeen kulttuuriolosuhteiden määrälliseksi mittaamiseksi ja 3. vertailemaan lasten kulttuuriolosuhteita Saksassa ja Suomessa. Edellä kuvatut vaiheet mahdollistavat interventtioiden suunnittelun lasten kulttuuripääoman kasvattamiseksi.

Avainsanat: lapset, korkeakulttuuri, osallisuus, eriarvoisuus

Perus- ja toisen asteen opettajat yritteliäisyyttä tukevien oppimisympäristöjen käyttäjinä ja luojina

*Minna Riikka Järvinen & Merike Kesler
Kerhokeskus*

Koulutuspoliittisissa asiakirjoissa (Koulutus ja tutkimus 2011–2016 ja Asetuksessa perusopetuksen tavoitteiksi ja tuntijakoksi 422/2012) on kiinnitetty huomiota metataitoihin, joita koulutuksen tulisi synnyttää, jotta se turvaisi yksilöille valmiudet tulevaisuuden työelämään. Näihin nk. avaintaitoihin kuuluvat yritteliäisyyttä tukevat valmiudet.

Tutkimuksessa on selvitetty, miten suomalaiset perus- ja toisen asteen opettajat luovat ja käyttävät yritteliäisyyttä tukevia oppimisympäristöjä. Tutkimusaineisto on koottu Yrittäjyyskasvatuksen mittariston avulla toukokuussa 2012.

Tutkimusaineisto koostuu 638:n opettajan vastauksesta. Aineisto muodostuu 122 kysymyksestä, joista tähän tutkimukseen poimittiin 21 oppimisympäristöjä hahmottavaa kysymystä.

Tutkimustulosten perusteella suomalainen opettaja näyttää olevan melko joustava tavassaan rakentaa oppimisympäristöjä. Suunnitelmia ollaan valmiita muuttamaan tilanteiden mukaan ja uusia asioita halutaan kokeilla. Tämä tapahtuu kuitenkin koulun formaalin ympäristön sisällä: yritysvierailut, projektit ja talkoot ovat harvinaisia, vain pari kertaa lukukaudessa tapahtuvia. Tilastollisesti merkitseviä eroja koulutusasteiden välillä ei ole, ei myöskään suhteessa opettajan ikään, työkokemukseen ja sukupuoleen.

Opettajien käyttämät opetusmenetelmät ja koulun sisällä rakentama oppimisympäristö tukee kuitenkin avaintaitojen ja yritteliäisyyden vahvistumista. Opettajat käyttävät tekemällä oppimista, ongelmakeskeistä, yhteistoiminnallista ja tiimioppimista menetelminä viikoittain. Oppijoiden ottaminen mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun on kuitenkin vierasta: Oppijoita ei nähdä oppimisprosessin rakentajina.

Suomalainen koulu ei ole erityisen luovuutta tukeva. Epävarmuuden sietoa, itseohjautuvuutta, jaettava asiantuntijuutta tai vapaata ideointia harjoitetaan satunnaisesti. Riskinotto, ideointi ja keskustelu unelmista on vierasta. Opettajien tai koulutusasteiden välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja.

Aineistosta edukseen poikkeavat kuitenkin opettajat, jotka kokevat omat valmiutensa ja osaamisensa yrittäjyyskasvatukseen hyväksi tai erinomaiseksi. Heidän tuloksensa korreloivat positiivisesti kaikkiin mitattuihin tekijöihin nähden.

Tuloksia voidaan hyödyntää opettajankoulutuksessa, opettajien täydennyskoulutuksessa, oppimisympäristöjen kehittämisessä ja opetussuunnitelmatyössä sekä haluttaessa kehittää koulujen toimintakulttuuria.

Avainsanat: yrittäjyyskasvatus, yritteliäisyys, oppimisympäristöt, mittaaminen, avaintaidot, opettaminen perusasteella, opettaminen toisella asteella

**”Tää ei oo mikään koulujuttu, vaan tää liittyy oikeesti tähän maailmaan ja elämään” –
Monitoimijuus oppimisen silloittamisessa”**

*Olli Vesterinen, Marjaana Kangas, Kaisa Kopisto, Leena Krokfors,
Laura Koistinen, Kristiina Kumpulainen & Lasse Lipponen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Kouluissa eri puolella Suomea on olemassa runsaasti hyviä käytäntöjä, joiden tarkoitus on rakentaa oppimisen siltoja formaalin ja informaalin välille ja tuottaa oppilaille autenttisia oppimisen kokemuksia. Se voi tarkoittaa lähtemistä luokahuoneesta ulos tiedekeskukseen tai luontokouluun tai sitä, että alan asiantuntija – vaikkapa seppä tai maatalon emäntä – on opettamassa opettajan rinnalla. Puhumme monitoimijuudesta (multiagency) silloin, kun oppimisen siltoja on rakennettu onnistuneesti monitieteiseen ammatilliseen yhteistyöhön perustuen.

Koulu Kaikkiällä -hankkeessa (OKM 2011–2015) olemme kiinnostuneita siitä, miten moniammatillinen yhteistyö rakentuu. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat toimijuus, moniammatillinen yhteistyö ja “boundary crossing” (Edwards, 2011; Akkerman & Bakker, 2011) eli taito silloittaa rajoja oppimisessa.

Tutkimusta varten haastattelimme sekä opettajia että heidän yhteistyökumppaneitaan. Haastateltavat olivat sekä ala- että yläkoulujen opettajia (N=6). Koulujen yhteistyötahoina toimivat tiedekeskus, luontokoulu, ilmatieteenlaitos sekä alueella toimivat taiteilijat ja käsityöläiset sekä maatilayrittäjä (N=7). Haastattelut toteu-

tettiin teemahaastatteluina ja tutkimusaineisto analysoitiin teoriaohjaavin sisälönanalyysimenetelmin.

Tutkimustulokset osoittavat, että vaikka monitoimijuuden muodoissa ja kestoissa on eroja, kaikkia

yhteistyöpareja luonnehtii samansuuntainen arvomaailma ja motivaatio yhdistää osaamistaan ja tarjota kokonaisvaltaisia oppimisen kokemuksia. Niin opettajat kuin yhteistyökumppanitkin haluavat kehittää ja uudistaa sitä, mihin he itse uskovat (vrt. Reid, 1999). Yhteistyötä siivittää ”oppiminen elämää varten” ja kaikki osapuolet kokevat sen palkitsevana (oppilaat, opettaja ja asiantuntija).

Avainsanat: monitoimijuus (multiagency), moniammatillinen yhteistyö (multiprofessional collaboration), boundary crossing, boundary bridging

SESSIO 2

Geopolku ja tutkiva oppiminen

Ilkka Ratinen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella kehitetään uudentyyppistä oppimisympäristöä, Geopolkua, opetus- ja tutkimuskäyttöön. Polku kulkee maastossa luontopolun tavoin, mutta poikkeaa merkittävällä tavalla perinteisestä luontopolusta: sitä ei kuljeta ennalta määrättyä reittiä pitkin, vaan tehtäväpisteille suunnistetaan joko GPS-laitteen opastuksella tai maastokarttakoordinaattien avulla. Geopolkuun liittyvät tehtävät pohjautuvat vuorovaikutteiseen tutkivaan oppimiseen, ja ne voidaan ratkaista maastossa taulutietokoneilla. Lisäksi kerättyjä tietoja voidaan analysoida myöhemmin luokassa.

Avainsanat: luokan ulkopuolinen oppiminen, paikkatieto

Musiikintekopeli alakoulun musiikinopetuksessa; digitaalisen oppimisympäristön pedagoginen käyttö ja kehitys

Olli Vallo
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Opetusministeriön selvityksessä, Perusopetus 2020 - Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntimäärät, todetaan että jo perusopetuksessa oppilaiden tulisi voida opetella musiikkia digitaalisissa verkkoyhteisöissä ja harjoittaa luovaa musiikillista tuottamista siten, että musiikkiteknologisten taitojen kehittyminen olisi mahdollista. Kansainvälisessä vertailussa havaitaan, että myös Iso-Britannian ja Ruotsin opetussuunnitelmat asettavat opetuksen tavoitteeksi johdattaa oppilaita käyttämään digitaalisia työkaluja musiikin tuottamiseen (The Importance of Music 2011; Curriculum for the compulsory school 2011). Myös tutkimuskentällä kiinnostus musiikkiteknologisten sovellusten opetuskäyttöä kohtaan on suuri. Musiikkiteknologian nähdään kehittävän musiikinopetuksen käytäntöjä sekä muuttavan suhdettamme musiikkiin ja sen tekemiseen (vrt. Väkevä 2011; Salavuo 2008; Burnard 2007). Tietokone- tai mobiilisovelluksella musiikkia sävellettäessä

motoristen taitojen merkitys vähenee ja kynnys itseilmaisulliseen säveltämiseen madaltuu.

Vaikka opetuksen suunnittelijat ja tutkijat ovat samanmielisiä musiikkitekniikan hyödyistä, sävellysohjelmien matka luokkahuoneisiin on kesken. Burnard (2007, 37-55) huomauttaa musiikkikasvatustekniikan tarkoituksenmukaiseen käyttöön tarvittavan tietoon pohjautuvaa konsensusta pedagogisista lähestymistavoista. Markkinoilla olevat sävellysohjelmat on usein suunniteltu harraste- ja ammattikäyttöön ja niiden pedagogisen käytön suunnittelu on opettajan oman innostuksen varassa.

Kasvatustieteellisen väitöskirjan tutkimuskonteksti on Songhi Entertainment Oy:n kanssa kehitettävä musiikkintekopeli, joka toimii digitaalisena oppimisympäristönä alakoulujen musiikinopetuksessa. Toimintatutkimuksessa hankitun tiedon pohjalta luodaan pedagogisia lähestymistapoja erilaisten musiikkitekniikoiden sovellusten opetuskäyttöön sekä kehitetään SongHi-musiikkintekopelistä itseilmaisulliseen musiikin tekemiseen ohjaava oppimisympäristö. Oppimisympäristön opetuskäytön tavoitteena on tukea luovaa, oppilaslähtöistä ja vuorovaikutteista musiikin oppimista.

Oppimisympäristö toimii osoitteessa: www.songhi.com.

Avainsanat: musiikkikasvatustekniikka, verkko-oppimisympäristö, praksialismi, informaali oppiminen, säveltäminen

Oppimisen ympäristöt ja rajoja läpäisevä pedagogiikka Mahnalan ja Fiskarin kouluissa

*Marjaana Kangas, Leena Krokfors, Kaisa Kopisto, Olli Vesterinen, Laura Koistinen, Kristiina Kumpulainen & Lasse Lipponen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Yhä useammin kouluissa tehdään yhteistyötä lähiympäristön kanssa. Opetusta viedään ulos luokkahuoneista ja oppilaille pyritään tarjoamaan osallistavampia oppimisen muotoja. Puhutaan avautuvista ja laajenevista oppimisen ympäristöistä.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, millaiselle yhteistyöverkostolle laajentunut oppimisympäristö rakentuu ja miten rajoja läpäisevä pedagogiikka ilmenee koulu-

konteksteissa, joiden opetuksessa on pitkään hyödynnetty koulun lähiympäristöä ja joissa osallistavan oppimisen muodot ovat keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, mitä yhteistä on tällaisten koulujen pedagogiikassa ja laajemmin oppimisen ekologiassa. Tutkimuskohteina ovat kaksi Koulu Kaikkiäällä -hankkeen yhteistyökoulu; Mahnalan ympäristökoulu Hämeenkyröstä ja Fiskarin koulu Raaseporista. Molemmissa kouluissa on yli 20 vuoden ajan kehitetty omaa, koulun lähiympäristöä hyödyntävää oppimisympäristömallia ja pedagogiikkaa.

Teoreettisesti tutkimus pohjautuu sosiokulttuuriseen viitekehykseen ja oppimisen ekologia -näkökulmaan (Brown, 1999; Barron, 2006). Oppimisen ekologia viittaa oppimisen ympäristöihin, osallistumisen prosesseihin ja toiminnassa käytettäviin välineisiin. Tutkimus on osa laajempaa kyseisiin kouluihin liittyvää tutkimusta. Tutkimus toteutettiin teemahaastattelemalla kolme eri kertaa kahta opettajaa, jotka ovat olleet keskeisessä roolissa koulujen toimintakulttuurin ja pedagogiikan keittämisessä. Tutkimusaineisto on analysoitu teoriaohjaavin sisällönanalyttisin menetelmin.

Vaikka koulujen oppimisen ympäristöt poikkeavat toisistaan, niiden oppimisen ekologiassa on paljon yhteisiä piirteitä. Rajoja läpäisevä pedagogiikka näyttää opettajien puheen perusteella ”elämäntyönä” sekä lasten elämänlaajuuden ja elämänmittaisen oppimisen tukemisena. Laaja moniammatillinen asiantuntijaverkosto on syntynyt vähitellen opettajien ja lähiympäristön aktiivisuuden ja vasta-uroisen toiminnan kautta.

Avainsanat: rajoja läpäisevä pedagogiikka, avautuvat oppimisympäristöt, perusopetus, pedagogiikka, yhteistyö

SESSIO 3

Tulevaisuuden koulu: visioita vuorovaikutuksesta

Emma Kostiainen, Päivikki Jääskelä, Ulla Klemola, Matti Rautiainen & Tiina Silander
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tulevaisuusorientaatio on kasvatuksen perusta, mutta kuinka kauaksi tulevaisuuteen meidän tulisi pyrkiä katsomaan? Onko sopiva aikaperspektiivi vuosi, kymmenen, sata vai tuhat vuotta? Vai onko koko kysymys epärelevantti?

Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella toimii Tulevaisuuden koulu -ryhmä, jossa visioidaan, kehitetään ja tutkitaan tulevaisuuden koulua pitkässä ajallisessa perspektiivissä. Ryhmä on laatinut skenaarion, joka perustuu koulun ajallisten ja tilallisten ulottuvuuksien uudelleen konstruoinnille. Tiloja hahmotetaan oppimisen fyysisten, intellektuaalisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden ja näkökulmien kautta. Näiden myötä oppimiselle rakentuu kolme tilaa, joista ensimmäinen mahdollistaa yhteen tulemisen ja yhdessä ajattelemisen (löytämisen, ideoimisen ja inspiroitumisen), toinen idean tutkimisen ja kehittämisen ja kolmas tutkimisen myötä syntyvän lopputuloksen kokeilemisen ja soveltamisen.

Puheenvuorossamme esittelemme hahmotelmia näistä tiloista erityisesti vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Avainsanat: ajallisuus, oppimisen tilat, skenaario, tulevaisuuden koulu, vuorovaikutus

Kasautuvaa ja varisevaa vuorovaikutusta: Tutkimus vuorovaikutuksen rakentumisesta koulun linturetkellä

Lasse Lipponen, Vilma Räsänen, Antti Rajala & Jaakko Hilppö
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tarkastelimme tutkimuksessa vuorovaikutuksen rakentumista kouluaiikana, mutta koulun ulkopuolisessa oppimisympäristössä. Tutkimukseen osallistujat olivat 18 peruskoulun 9–10-vuotiasta neljäsluokkalaista, heidän opettajansa ja lintuharrastaja. Aineistona oli luokan linturetkestä kerätty videoaineisto. Aineiston analyysissä sovelsimme iteratiivista progressive refinement of hypotheses –menetelmää, jolla löysimme kaksi vuorovaikutuksen rakentumisen tapaa, kasautuminen ja variseminen, jotka rakentuivat lintujen havainnoinnin ympärille.

Kasautumisella oli kahtalainen luonne. Yhtäältä kasautuminen oli konkreettista: oppilaat (ja opettaja) kasautuivat ryhmäksi tietyssä paikassa ja tietyllä hetkellä. Kasautuminen liittyi myös yhteisen havainnon tekemiseen: toimijoiden huomio kasautui samaan aikaan tiettyyn kohteeseen. Varisemisella kuvasimme puolestaan kasautumisen eli yhteisen toiminnan ja havainnon vähittäistä purkautumista. Varisemisen käynnisti joko aloite, joka vei huomion pois yhteisestä toiminnasta ja kohteesta, tai se alkoi ilman selkeää aloitetta, jolloin toimijat poistuivat tilanteesta eri rytmissä ja omaan tahtiinsa takaisin muihin toimintoihin. Kasautuminen ja variseminen olivat usein nopeatempoisia, kestoiltaan lyhyitä ja muodoltaan tiiviitä. Sekä opettajalla että oppilailla oli tärkeä rooli kasautumisen ja varisemisen rakentumisessa, opettajan kuitenkin tehdessä oppilaita enemmän kasautumiseen johtavia aloitteita. Opettaja ja oppilaat pyrkivät myös ylläpitämään kasautumista.

Tutkimuksemme tuo esiin, että erityisesti ympäristöllä ja lintujen havainnointia koskevan retken vapaudella oli merkitystä kasautumisen ja varisemisen rakentumiselle. Tutkimuksessa löydetty vuorovaikutuksen rakentumisen tavat ja niitä kuvaavat käsitteet tarjoavat uuden näkökulman koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä, samoin kuin luokahuoneessa, tapahtuva vuorovaikutuksen ja oppimismahdollisuuksien ymmärtämiseen.

Avainsanat: vuorovaikutus, havainnointi, koulun ulkopuolinen oppimisympäristö, kasautuminen, variseminen, kouluretki

Iloa Prinsessa Rosa Ruusunen –hankkeesta

Maria Viita¹ & Pirjo Pyykkö²

¹Launeen peruskoulu (Lahti); ²Möysän peruskoulu (Lahti)

Pirjo Pyykkö ja Maria Viita osallistuivat vuosina 2008 – 2012 Opetushallituksen rahoittamaan oppimisympäristöjen kehittämishankkeeseen nimeltä Prinsessa Rosa Ruusunen. Hankkeen lopputuotoksena he tekivät oman nukketeatteriesityksen Lahden Kaupunginteatterin esittämästä lastennäytelmästä Prinsessa Rosa Ruusunen. He tekivät luokkiensa kanssa lukuisia eri opintoretkiä hakien tietoa eri oppimisympäristöistä esim. millaisia käsinuket voivat olla, miten ne tehdään, kuinka käsinukeilla esitetään, mitä osaamisen osa-alueita esiintymiseen ja näyttelymiseen kuuluu. Hankkeesta kerättiin tietoa mm. valokuvien, videoiden ja oppilaiden hankepäiväkirjojen avulla.

He kehittivät ilon pedagogiikkaa ja luovaa oppimista, jossa lapsi itse suunnittelee ja toteuttaa haluamansa oman käsinuken tai muun tuotoksen alusta loppuun asti kokonaisena tekemisenä. Hankkeella oli myönteisiä siirtovaikutuksia muihin oppiaineisiin ja opintoretkiä tehtiin eri oppiaineiden puitteissa. Hanke lisäsi oppilaiden kouluviihtyvyyttä, oppimisen ja tekemisen iloa ja tuki oppilaan yleisen minäkäsityksen rakentumista. Se paransi luokkahenkeä entisestään.

Hanke auttoi Pyykköä ja Viitaa kehittämään yhteistyötään, auttamaan ja kannustamaan toisiaan tekemään parhaansa ja rohkaisemaan uusiin kokeiluihin. Hanke aloitti Pyykkön ammatillisen laajenemisen aikakauden ja jatkoi Viidan ammatillisen osaamisen syventämistä.

Haluaisimme kertoa kokemuksistamme ja näyttää paljon kuvia hankkeemme eri vaiheista sekä lukea oppilaiden hankepäiväkirjasta kohtia, jotka kertovat, mitä havaintoja oppilaat opintoretkien aikana tekivät ja miten he ne kokivat. Olemme pitäneet aiheesta Kouvolassa perusopetuksen veso-koulutuksen ja professori Eira Korpinen suosittelee meitä kertomaan hankkeestamme Kasvatustieteen päiville.

Avainsanat: ilon pedagogiikka, kokonaisoppiminen, minäkäsitys, reflektio, opettajuuden kehittäminen, oppimisympäristö

KOULUTODELLISUUS JA VALTA MAKT I SKOLANS REELLA VARDAG SCHOOL REALITY AND POWER

SESSIO 1

Turkish high school teachers' perceptions of powerlessness

Arzu Eryilmaz
University of Lapland, Faculty of Education

Powerlessness is one dimension of alienation as defined by Seeman (1959). In the case of teachers, a sense of powerlessness appears as a lack of strength, courage or power in coping with events within the organization in which they work. The research examines perceptions of powerlessness among high school teachers in Ankara, Turkey, with respect to the variables school-type (public or private), gender, marital status, experience and level of education. The data for the quantitative study were collected using a 5-point Likert-type scale (n=362) comprising questions adapted and developed by the researcher on the basis of scales and analyses obtained from the relevant literature. The study indicates that current conditions in the school bureaucracy, teachers' helplessness, high levels of burnout and low degree of participation in school decisions are the main factors that contribute to a strong sense of powerlessness in teachers. In terms of the variables measured, no significant differences were found in teachers' perceptions of powerlessness with regard to marital status, experience, and level of education, but a significant difference was identified in the case of school-type.

Keywords: powerlessness, teachers' perceptions, burnout, bureaucracy

Opettajasubjekti vallan verkostossa

Johanna Vesterinen
Helsingin kaupunki; Opetusvirasto

Esitykseni keskittyy kodin ja koulun väliseen valtasuhteeseen muodostuvan opettajan subjektiposition tarkastelemiseen. Näen kodin ja koulun suhteen foucault'laisittain monikerroksisena vallan ja tiedon verkostona, joka rakentaa siinä toimivat subjektit.

Pohjaan esitykseni pro gradu -tutkielmaani (Vesterinen 2012), jossa aineistona ovat Etelä-Suomen aluehallintovirastosta kerätyt kantelut (N=89), sekä keskustelupalstoilta (Opettaja- ja Meidän Perhe -lehdet, N=412) kerätyt tekstit. Aihetta lähestyttiin etsimällä aineistoista puhejuonteita opettajuudesta, jonka jälkeen ne luokiteltiin diskurssin, itsen ja hallinnan tekniikoihin. Tällä tavalla aineisto järjestyy erilaisiin diskursiivisiin juonteisiin, jotka rakentavat totuuksia opettajuudesta.

Opettajuus konstruoituu sekä vanhempien että opettajien itsensä näkökulmasta pääosin suhteessa opetukseen. Vanhempien mielestä opettajien tulisi tarjota heidän lapsilleen yksilöllistä tukea, opettajat taas ajattelevat, että koulu tarjoaa lapselle välineitä kasvaa aikuiseksi ja oppia itse. Kun vanhemmat asettavat koulun vallan kyseenalaiseksi, opettajat puolestaan nojaavat vahvasti ammatti-identiteettiinsä tieteellisinä asiantuntijoina. Ristiriidan synnyttää opettajuuden modernin ajan kansallisvaltiollinen oikeutus ja tehtävä, joka ohjaa opettajan toimintaa: kuitenkin sen ei katsota pystyvän vastaamaan nykyajan tarpeisiin.

Eräänä johtopäätöksenä esitän, että opettajuutta konstruoidaan huomattavan paljon ja tiedostamatta uusliberalismin käsittein. Markkinaideologia tuo mukanaan puheen jatkuvasta muutoksen tarpeesta, mutta tosiasiaa on epäselvää, mistä muututaan ja mihin. Opettajuuden uudistamisessa sitä ohjaavat valta-asetelmat tulisi eksplikoida mahdollisimman tarkkaan, jotta lähtökohdat olisivat eettisesti perusteltuja ja kasvatustehtävää kunnioittavia.

Avainsanat: totuuden teknologiat, subjekti, diskurssi, hallinta, uusliberalismi

Ulkoasujen valtaa opettajien sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

*Marjo Kamila
Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos*

Lokakuussa tarkastetussa väitöskirjassa tutkitaan opettajien välistä vallankäyttöä opettajien ulkonäön ja pukeutumisen välittämien viestien ja niistä muodostuvien merkitysten kautta. Ulkoisen kuvan perusteella kollega voi päätellä, onko opettaja uskottava ammattilainen; puuttuuko häneltä auktoriteetti tai arvostaako hän työtään. Opettajaksi soveltumattomalta näyttävä kollega voi joutua seläntakaisten puheiden, kielteisten katseiden ja satuttavien sanojen kohteeksi. Pahimmillaan opettaja voidaan jättää palkkaamatta huonoksi nähdyn ulkoisen vaikutelman takia.

Opettajien ulkoasut ovat jatkuvan tarkkailun kohteina. Aineiston perusteella opettaja määrittellään opettajainhuoneessa tiukkarajaisemmin kuin koululuokassa opettavien katseiden kohteena. Erityisesti naisopettajat ovat kollegiaalisen silmäläpidon alaisina. Ulkoasu ei ole pelkkä pinta, vaan sen alla kytee opettajien välisiä kasvatuksellisia vastakkainasetteluja. Erinäköisellä opettajalla voi olla toisenlainen opetuksellinen näkemys, jonka paremmuudesta ja oikeellisuudesta symbolisesti taistellaan kouluissa.

Sisällön- ja diskurssianalyyseina jäsenneily laadullinen tutkimusaineisto muodostui sadastakolmestakymmenestä nais- ja miesopettajasta, eri koulumuodoista ja eri puolilta maata. Valtanäkökulmaa analysoitiin erityisesti Michel Foucault'n ja Pierre Bourdieun valtateorioiden kautta. Väitöstutkimus sijoittuu visuaalisen kulttuurin tutkimuksen alaan, mutta on lähestymistavaltaan monitieteinen. Tutkimuksessa

tehdään näkyväksi opettajien ulkonäön ja pukeutumisen merkitys opettajien keskinäisessä kommunikaatiossa ja tuodaan uusia näkökulmia opettajana olemiseen.

Avainsanat: opettajat, ulkoasu, valta

Kyvyn tuotanto ja tietotyöläisyys

*Antti Paakkari
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Tietotyöläisyys tarkoittaa ihmisen yleisten kykyjen, kuten aloite-, palaute- ja oppimiskykyjen merkityksen lisääntymistä ja niiden muuttumista suoraan tuottaviksi. Yksi näiden taloudelle keskeisten kykyjen tuotanto- ja ohjauspaikoista on koulu. Koulutus ei ole ainoastaan tiedon välittämistä, vaan myös mielialojen luomista ja oikeanlaisten ajattelutapojen synnyttämistä. Kyky itseohjautuvuuteen, autonomisuuteen ja elinikäiseen oppimiseen on olennaisen tärkeä, mutta mistä se syntyy? Millaisia ovat koulutuksen valtatekniikat aikana, jolloin kontrolli ja ohjaaminen ovat epäilemättä syrjäyttäneet kurin ja järjestyksen?

Esitys liittyy tutkimukseen, jossa analysoidaan, miten tietotyössä ja teollisen massatuotannon jälkeisessä taloudessa välttämättömät kyvyt rakentuvat koulussa. Miten oppilaita ohjataan toimimaan ja miten he kantavat vastuuta omasta opiskelustaan? Millaisia vastastrategioita oppilailla näitä uusia vallankäytön muotoja kohtaan on?

Avainsanat: tietotyö, valta, post-fordismi, itseohjautuvuus

KOULUTUSSOSIOLOGIA JA -POLITIIKKA UTBILDNINGSSOCIOLOGI OCH UTBILDNINGSPOLITIK SOCIOLOGY AND POLITICS OF EDUCATION

SESSIO 1A

Opettajien kielikoulutuspoliittinen toimijuus aikuiskoulutuksessa

*Karita Mård-Miettinen
Jyväskylän yliopisto, Kielikoulutuspolitiikan verkosto*

Tässä esityksessä tarkastellaan toimijuutta aikuiskoulutuksessa työskentelevien kieltenopettajien kokemana. Toimijuutta lähestytään mikrotasolla yksilön näkökulmasta. Tutkimuksen kohteeksi on valittu vapaa sivistystyö ja ammatillinen aikuiskoulutus, jotka ovat merkittäviä tutkintoon johtamattoman kielikoulutuksen järjestäjiä. Näiden tarjoamaa koulutusta säädellään valtakunnallisesti vain väljästi, jolloin kunnat ja oppilaitokset voivat suhteellisen autonomisesti päättää opetustarjonnastaan ja sen sisällöistä ja tavoitteista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kieltenopettajien ajatuksia siitä, mikä heidän toimintaansa ohjaa ja määrittää ja millaisiksi he kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa ja roolinsa kielikoulutuksen kentässä. Tutkimusaineisto on koottu puolistrukturoiduilla yksilö- ja parihaastatteluilla vuoden 2012 aikana. Haastattelujen diskursiivisen analysoinnin avulla opettajien puheesta identifioidaan heidän tapojaan ilmaista kielikoulutukseen liittyvää päätöksentekoa oppilaitostasolla, paikallisesti ja valtakunnallisesti, ja sitä kautta ilmentää omaa kielikoulutuspoliittista toimijuuttaan.

Kasvatustiedepääaine luokanopettajakoulutuksessa

*Jarmo Kinos
Turun yliopisto*

Erkki Lahdeksen vuonna 1987 julkaisema ”Akateemisen luokanopettajakoulutuksen ensimmäiset askeleet” antoi virikkeen esitelmälle. Käymäni keskustelut luokanopettajaopiskelijoiden kanssa lisäsivät kiinnostustani. Palautteet tukevat tutkimusraportissa esitettyjä havaintoja: kasvatustieteen opinnot jakavat opiskelijoiden näkemyksiä – puolesta ja vastaan.

Kansakoulunopettajatutkinnon akateemistamisen keskeisin työkalu oli laudaturta-soisten opintojen mukaan ottaminen tutkintoon. Näin uuteen luokanopettajatutkintoon saatiin rakennettua tarvittava pääainejatkumo approbaturista laudaturiin.

Esitelmässä tarkastellaan kasvatustiedepääaineen muutoksia 1970-luvun lopulta tähän päivään. Aineistona ovat Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen Turun yksikön (aiemmin Turun opettajankoulutuslaitos) kirjoitetut opetussuunnitelmat. Aineiston analyysissä kiinnitetään huomiota pääaineen rakenteeseen, sisältöihin, opintojaksoihin ja tenttikirjoihin. Tarkastelussa hyödynnetään kasvatustieteen vakiintunutta osa-aluejakoa. (vrt. Kinos & Virtanen 2008.) Esitelmä pyrkii myös toimiman keskustelunherättäjänä kasvatustieteen asemasta ja merkityksestä opettajankoulutuksessa.

Pääaine on rakentunut kolmesta osasta: harjoittelusta, tutkimusopinnoista ja kasvatustieteen substanssiopinnoista. Harjoittelun osuus on vähentynyt, kun taas tutkimusopintojen osuus on lisääntynyt. Substanssiopintojen osuus on ollut suhteellisen vakio. Didaktiikan osuus on laajin. Toiseksi laajimmat opinnot liittyvät kasvatustieteisiin, jonka osuus on selkeästi noussut. Kasvatustieteiden osuus on yhä marginaalinen kasvatustieteen hävitessä kokonaan. Erityispedagoginen aine on integroitu kasvatustieteisiin opintoihin. Kasvatustieteen historia ja vertaileva kasvatustiede eivät ole sisällyneet pääaineeseen lainkaan omina osa-alueinaan.

Mistä ja miten luokanopettajaopiskelijat saavat pedagogisen kokonaisnäemyksen. Voiko pää-ainetta enää sanoa kasvatustieteeksi? Onko pääaineinflaatio tosiasia?

Koulu inklusiivisena oppivana yhteisönä (School as an inclusive learning community SILC)

Helena Rajakaltio

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Jatkuvasti kasvanut erilaista tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on noussut koulun keskeiseksi pedagogiseksi haasteeksi 1990-luvulta lähtien. Inklusiivista ideologiaa vahvistavat koulutuspoliittiset linjaukset, lainsäädännölliset ja opetussuunnitelmalliset muutokset vaativat nyt kuntia vastaamaan haasteisiin. Ne velvoittavat kolmiportaisen tukeen perustuvien toimintamallien kehittämistä riittävän tuen tarjoamisen takaamiseksi lähikoulussa sitä tarvitseville oppilaille. Uudistus haastaa koulun toimintakulttuurin muutosta, uusien pedagogisten ratkaisujen sekä moniasiantuntijuuteen perustuvan yhteistyön kehittämistä.

Tutkimuksessa uudistuksen toteuttamista tarkastellaan koulun ristipaineisessa kentässä. Toisaalta on kyse koulua idealisoivasta tavoitteesta, joka dekontekstualisoi koulun laajemmista taloudellisista, poliittisista ja sosiaalisista valtasuhteista eikä tunnista koulun institutionaalista vallankäyttöä. Tätä näkökulmaa edustavat inklusiivista ideologiaa painottavat kansainväliset sopimukset. Toisaalta uudistuksen toteuttamisessa on kyse koulun arkeen vaikuttavasta uusliberalistisesta, teknokraattisesta ja asiakaslähtöisestä koulutuspolitiikasta, jonka tavoitteena on tuottavuuden lisääminen ja tehostaminen. Vaikka yleisenä pyrkimyksenä on ollut leimaavista luokituksista pois siirtyminen koulun institutionaaliseen vallankäyttöön kuuluu arviointi ja luokittelu. Näin ollen koulussa toimivat samanaikaisesti eri suuntiin vaikuttavat periaatteet, yhtäältä inklusiivisuutta edistävät ja toisaalta oppilaita segregoivat.

Suunnitteilla olevan tutkimuksen tarkoitus on tarkastella uudistuksen toimeenpääntä ja lisätä siihen liittyvää ymmärrystä selvittämällä eri tasojen välisiä kytköksiä ja miten kunnat ja koulut tulkitsevat uudistusta ja vastaavat vaatimuksiin aikana jota leimaa hektisyys, muutospainet, taloudellinen epävarmuus ja ristipaineiset tavoitteet. Tutkimuksessa pyritään tunnistamaan uudistus-prosessia vaikeuttavat ja sitä edistävät tekijät. Tutkimuksen esivaihe on käynnistetty täydennys-koulutusohjelmassa (Yhteisöllinen koulu, pedagoginen kehittäminen ja työhyvinvointi (2010–2013)).

SESSIO 1B

Opettajien koulutuspolitiikkasuhde ja professionaalisuuden paradoksi

*Mirka Räisänen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Suomalaisen yleissivistävän koulutuksen opettajan valtiosuhde on poikkeuksellisen tiivis. Tämä johtuu peruskoulutukseen omaksutusta vahvan valtion ”preussilaisesta mallista”, jossa oppivelvollisuuskoululla on selvä poliittinen tehtävä. Lunastaakseen institutionaalisen paikkansa opettajan on sopeuduttava koulutuspolitiikan määrittämään asiantuntijarooliinsa ja sen mukanaan tuomiin reunaehtoihin. Näin opettajat tulevat samalla legitimoineeksi kulloinkin hallitsevan yhteiskuntapoliittisen ideologian. Kasvattajien valjastaminen kansallisen koulutuspolitiikan tekijöiksi onkin luonut opettajakunnan ja valtion välille suhteen, joka ehdollistaa ammattia hyvin perustavalla tavalla. Esitykseni tarkastelee opettajien kollektiivisen koulutuspoliittisen toimijuuden mahdollisuuksia symbioottisen valtiosuhteen asettamien haasteiden valossa. Pohdin, kuinka kansalliseen koulutuspolitiikkaan ja tämän politiikan muotoilemiin rakenteisiin sitoutunut ammattikunta voi olla mukana samaisesta politiikasta käytävissä poliittisissa kamppailuissa. Näkökulmani on historiallis-sosiologinen. Jäsennän opettajien valtiosuhdetta vallan- ja hallinnananalyttisestä governmentality-perspektiivistä sekä professio-tutkimuksen käsittein. Tutkimuskirjallisuuden ohella viittaan empiiriseen aineistoon, jossa on tarkasteltu kahden opettajien ammattijärjestön järjestölehtipuhetta peruskouluajalla. Vaikka ammatillisen järjestäytymisen voisi kuvitella auttavan opettajia ottamaan etäisyyttä lojaaliin rooliinsa, esitän, että unionismi itse asiassa kutoo valtiosuhteen entistä tiiviimmäksi: professionaalisten intressien ja kolmi-kantayhteistyön edellytysten vaaliminen ohjaa opettajistoa pidättymään aggressiivisesta koulutuspoliittisesta kritiikistä. Ammatinharjoittajat ovat näin kahlittuja toisaalta reaalisesta koulutuspolitiikkaan ja olemassa oleviin rakenteisiin, toisaalta etupoliittisia taisteluita leimaaviin strategisiin peleihin. Pohdin esityksessäni, onko perustavanlaatuisen koulutuspoliittisen kritiikin eetos opettajien kohdalla lopulta edes mahdollinen, ja jos on, mistä sille löytyisi tilaa. Voisiko tieteellisen professionaalisuuden aspekti tarjota opettajien toimijuudelle uudenlaisia väyliä?

Suomalaisen korkeakoulupolitiikan analyysi: neljä dynamiikkaa

*Jaakko Kauko
Helsingin yliopisto, Koulutuksen uusi politiikka, hallinta ja vuorovaikutus -tutkimusyksikkö*

Esitän, että dynamiikan käsitteen kautta on mahdollista ymmärtää monimutkaista korkeakoulupoliittista tutkimuskohdetta jäsennellysti ja teoreettisesti. Muita tähän liittyviä avainkäsitteitä ovat kompleksisuus, kontingenssi ja politiikkajuonteet. Kompleksisuus tarkoittaa teoreettista lähtöoletusta siitä, että maailma järjestyy keskinäisriippuvuuksien kautta niin monimutkaiseksi järjestelmäksi, ettei sitä voi yksinkertaisilla lainalaisuuksilla mallintaa. Kontingenssi tarkoittaa sitä toiminnan tilaa, jonka eri toimijat havaitsevat, tulkitsevat ja muokkaavat. Tätä toimintaa, havainnointia, tulkintaa ja muokkaamista kutsun politiikaksi. Poliittikkajuonteet tarkoittavat tietyn poliittisen problematiikan ympärille kietoutuvia tapahtumasarjoja historiassa. Dynamiikka on taas teoreettinen käsite, jolla pyritään erittelemään havaintoja monimutkaisen järjestelmän kontingenssin muutoksista keskittymällä tiettyihin politiikkajuonteesiin.

Esitykseni tarkastelee suomalaisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän dynamiikkaa, jonka ymmärrän keskeisten organisaatioiden ja instituutioiden välisen vuorovaikutuksen säännönmukaisuutena. Rajaudun korkeakouluista vain yliopistoihin.

Tutkimusaineistona on 25 korkeakoulupoliittisen järjestelmän keskeisen henkilön teemahaastattelua vuodelta 2008 ja toimijoiden dokumentaatiota 1980-luvulta alkaen. Aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella erittelen historiasta neljä politiikkajuonetta. Kukin politiikkajuonne kuvaa yhtä teoreettisen mallin neljästä mahdollisesta dynamiikasta: tutkimuspolitiikan juonne toimii uudistusdynamiikan mukaisesti, aluepolitiikan juonne on lukkodynamiikassa, kansainvälisen politiikan juonteen dynamiikka on konsensuaalinen muutos ja hallintopolitiikan juonteessa on havaittavissa kitkadynamiikka.

Tuloksina esitän, että dynamiikka on erilainen riippuen siitä, mitä politiikkajuonetta tarkastellaan. Lisäksi dynamiikkaan keskeisesti vaikuttavat ulkoisen tilanteen muutos, toimijoiden vaihtelevat asemat politiikkajuonteissa ja dynamiikasta johtuva ennustamattomuus. Havainnoista kumpuavaksi avoimeksi kysymykseksi jää, onko suomalaiselle korkeakoulupolitiikalle ominaista reaktiivisuus ja heikko politisoitukyky.

Suomalainen peruskoulu kansallisen ja kansainvälisen ristiaallokossa – tutkimus koulutuspoliittisten toimijoiden välttämättömyyden retoriikasta

Tommi Wallenius

Helsingin yliopisto, Koulutuksen uusi politiikka, hallinta ja vuorovaikutus -tutkimusyksikkö

Suomalaiselle poliittiselle puhetavalle on luonnehdittu tunnusomaiseksi mieltää poliittisen toiminnan mahdollisuudet ulkoa määräytyvien pakkojen rajoittamiksi (Kettunen 2008). Myös 1990-luvun koulutuspoliittinen suunnanmuutoksen seurauksista puhutaan usein osana globaalin uusliberaalin vääjäämätöntä hyökyaaltoa. Tutkimuksessani tarkastelen keskeisten peruskoulupoliitikkojen ja -virkamiesten puhettavan jäsentymistä ja argumentaation rakentumista kolmesta peruskoulun ajankohtaisesta ilmiöstä – painotetusta opetuksesta, vanhempien kouluvalinnasta sekä peruskoulun ranking-listoista. Tutkimuksessa kysytään i) miten haastateltavat suhtautuvat ko. ilmiöihin (positiivinen/negatiivinen); ii) kuvataanko ilmiöt välttämättöminä vai mahdollisina; iii) minkälaisille perusteluille haastateltavat argumentaationsa rakentavat?

Teemahaastattelut (N=30) koostuvat kolmesta aiemmasta tutkimushankkeesta vuosina 1998–2009. Haastateltavien puhettavan jäsentymistä tutkitaan kaksikulotteisen analyysikehikon avulla (Hay & Rosamond 2002). Kehikon vaakasuoralla akselilla arvioidaan haastateltavien näkemystä ilmiöstä positiivisena tai negatiivisena. Pystysuoralla akselilla jäsennetään puhettavaa välttämättömänä tai mahdollisena. Argumentaation retorista rakentumista arvioidaan Stephen Toulminin (1958) argumenttimallilla.

Tutkimuksen tulokset osoittavat painotetun opetuksen puhettavan olevan pääsääntöisesti positiivista ja välttämätöntä, vanhempien kouluvalinnan osalta positiivista ja mahdollista ja ranking-listojen kohdalla negatiivista ja välttämätöntä. Keskeiset välttämättömyyden puhettavaa synnyttävät tekijät ovat kilpailuideologia, oppilaan erityislahjat, media ja resurssit.

SESSION 2A

Tiered Intervention in Special Education: History and Trends from the United States and Finland

Tiina Itkonen¹ & Markku Jahmukainen²

¹California State University Channel Islands, School of Education;

²University of Helsinki, Department of Teacher Education

This presentation explores the tiered intervention models for students with special needs in the United States and Finland. The models in both countries consist of three tiers with fairly similar definitions. The first tier is preventive and mainly organized by general education teachers. The second tier is targeted for students at risk or having mild difficulties. Third tier replaces traditional special education and provides individualized supports and services.

Despite the similarities, the history and political meaning of the tiered models is different in these countries. In the United States, the tiered model is a vehicle to provide early intervention for students without diagnosed disabilities. Fifteen percent of federal special education funding can be used for such early interventions since the reauthorized special education statute in 2004. In Finnish system, this was already possible since 1970's, and the function of a tiered model is to offer more structure to the already existing services and make the role of general education teachers and school-wide efforts more visible. However, in both countries part of the underlying political expectation is that the change to tiered intervention will result in a decrease in full time special education placements.

An exploration to the implications of the English Academy policy at local level

*Maija Salokangas
University of Manchester*

This paper reports findings of PhD research exploring policy effects of the controversial English Academies programme at a local level. Academy schools are publicly funded but may be managed by a charitable organisation and are associated with increased autonomy over curriculum, teaching pay and conditions, as well as Local Authority control. The original City Academies programme was launched by the Labour government in 2000 and was aimed solely at failing urban secondary schools. In 2010 the current Coalition government opened up the programme to all schools, resulting a rapid expansion with currently over 50% of English secondary schools operating under academy status.

The research project explored the implications of the increased autonomy in relation to Local Authority control in a case study academy. The academy in focus is attached to one of the largest academy chains in the country, as the sponsor currently oversees altogether 21 academies. Data consists of policy documents, staff interviews and observations gathered during a twelve month fieldwork period, which the researcher spent embedded in the academy. Initial findings suggest the sponsor holds significant decision-making power over the academy in relation to governance and management as well as senior staff appointments and staff contracts. The unfortunate side products of the governance arrangement, such as: lack of clarity in the organisational structures, decision-making procedures and power relations, raise questions about democracy in an essentially publicly funded entity.

Russia and the World Bank – Exploring motivations behind the READ (Russia education aid for development)

*Nelli Piattoeva
University of Tampere, Research Collegium; Institute for Advanced
Social Research and School of Education*

This presentation will shed light on the ongoing co-operation between the Russian Federation and the World Bank in the framework of the Russia Education Aid for Development (READ) project. READ exemplifies recent attempts of the Russian government to influence the global education policy field and education policy beyond its national borders, aided by a central player in the global education-policy making. Its aim is to improve basic education and learning outcomes in eight low-income developing countries, as well as to equip Russia with human and institutional capacity to deliver education aid programs. In particular, the World Bank is invested with the task of initiating Russia into the global policy of learning assessment. In this manner, READ is an example of transnational policy learning in which Russia is positioned as a learner and a teacher of the new policy agenda. It learns from the World Bank and it teaches the new policy agenda and its tools to a number of developing countries. Being an education policy “lender” boosts Russia’s legitimacy in the international arena and strengthens Russia’s position vis-à-vis the Commonwealth of Independent States (CIS). Simultaneously READ supports, both financially and symbolically, the World Bank’s ongoing work in developing a set of assessment tools, thus strengthening its authority and legitimacy as a policy think tank far beyond the READ.

SESSIO 2B

Nykyisen kouluvalintapolitiikan heijastuksia peruskoululaisten vanhempien kouluvalintoihin tapaustutkimuksen valossa

Sari Silmäri-Salo¹ & Jaana Poikolainen²

¹Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos; ²Helsingin yliopisto; Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia

Paikalliset kouluviranomaiset määrittävät kunnan harjoittaman kouluvalintapolitiikan ja siten kouluvalintamahdollisuudet eroavat kuntien kesken. Monet suuret kaupungit tarjoavatkin perheille mahdollisuuden valita lapselleen muun kuin osoitteenmukaisen koulun. Mikrotasolta tarkasteltuna vanhemmat valitsevat lapselleen omien mieltymystensä ja arvostustensa mukaisen koulun (Bosetti & Pyryt 2007). Vanhemmat voivat käyttää erilaisia resursseja ”pelatessaan” koulumarkkinoilla (Vincent & Ball 2007; Vincent, Braun & Ball 2010) ja he kuvaavat valinnan mahdollisuuksiaan ja niitä rajoittavia tekijöitä sekä velvollisuuksiaan tietyistä positiosta käsin (Vincent, Braun & Ball 2010) käyttäen erilaisia, risteäviäkin, diskursseja. Vanhempien koulutusstrategiat ovat yhteydessä myös koulutuksen sosiospatiaalisiin käytäntöihin: riippuen kaupungin sosiaalis-urbaanisen tilan rakentumisesta vain tietyillä vanhemmillä voi olla pääsy tiettyihin kouluihin (Bartho & Monfroy 2010).

Tutkimuksessa selvitetään peruskoulun 6. luokkalaisten vanhempien teemahaastattelujen avulla sitä, miten he toimivat kahdessa erilaista kouluvalintapolitiikkaa toteuttavassa kaupungissa, Vantaalla (n=76) ja Turussa (n=98). Tutkimuksessa kysytään: minkälaisista subjektipositioista käsin vanhemmat tekevät kouluvalintoja ja minkälaisia koulutuksellisia arvostuksia ja diskursseja valintoihin kytkeytyy. Lisäksi tarkastellaan erilaisten tilojen (space) merkitystä kouluvalintapolitiikan muotoutumisessa ja niiden merkitystä vanhempien valintoihin. Vertailu lisää valintamekanismien ymmärrystä paikalliselta toimintapolitiikan tasolta yksilötasolle. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamia tutkimusprojekteja: ”Vanhemmat ja kouluvalinta – Perheiden koulutusstrategiat, eriarvoistuminen ja paikalliset koulupolitiikat suomalaisessa peruskoulussa” (VAKOVA) sekä ”Parents and School Choice – Family Strategies, Segregation and School Policies in Chilean and Finnish Basic Schooling” (PASC).

Koulunvalitsija vai veronmaksaja? Asennetarkastelu vanhempien koulusuhteista

Hannu Rätty

Itä-Suomen yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto

Esitelmässä selostetaan havaintoja, jotka on saatu 9–10 -vuotiaiden lasten vanhemmille (N=634) suunnatusta valtakunnallisesta asennetutkimuksesta. Ensimmäisessä tarkastelussa kysyttiin, ovatko vanhemmat pohtineet lapsensa yläkoulun valintaa ja kuinka pohdinta jäsenyy vanhemman sukupuolen, asuinpaikan, koulutuksen, alakoulun toimintaan liittyvän tyytyväisyyden sekä maahanmuuttajalasten koulutusta ja peruskoulupolitiikkaa koskevien asenteiden perusteella. Havaittiin, että pieni osa vastaajista (13 %) oli vakavasti harkinnut muuta kuin kunnan tarjoamaa lähikoulua. Valintahalukkuuteen yhdistyivät kaupungissa asuminen, korkea koulutus ja valikoivan koulutuspolitiikan kannattaminen.

Toisessa tarkastelussa kysyttiin, kuinka valmiita vastaajat ovat määrittelemään vanhemmat veronmaksajiksi suhteessa kouluun ja miten määrittely kytkeytyy vanhemman sukupuoleen, koulutukseen, alakoulun toimintaan liittyvään tyytyväisyyteen ja peruskoulupoliittisiin asenteisiin. Havaittiin, että noin 40 % vastaajista suhtautui suopeasti ajatukseen, että koulun tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon vanhempien toiveet, koska koulujen toiminta rahoitetaan verovaroin. Sitä vastoin väittämät opettajien tulospalkkauksesta ja opettajan roolista ’asiakaspalvelijoina’ saivat vain vähän kannatusta. Väittämien hyväksymiseen yhdistyivät alhainen koulutus, valikoivan koulutuspolitiikan kannattaminen ja osin suurempi tyytymättömyys lapsen alakouluun.

Asennetarkastelun valossa näyttää siltä, ettei koulunvalinta (ainakaan vielä) askaruta useimpia 2. ja 3. -luokkalaisten lasten vanhempia, joskin vetoaa enemmän korkeasti kuin matalasti koulutettuihin. Myöskään halukkuus veronmaksajan roolista määrittyvään suhteeseen ei ole kovin laajaa, joskin puhuttelee enemmän matalasti kuin korkeasti koulutettuja. Koulutuksesta riippumattomasti sekä koulunvalitsijan että veronmaksajan aseisiin suhtautuminen on sidoksissa siihen, miten vanhempi asennoituu peruskoulun ideologiaan.

Vuorovaikutusta ja valintoja: miten kodin ja koulun välinen vuorovaikutus on yhteydessä lapsen kouluvalintoihin?

Heikki Silvennoinen¹ & Mira Kalalahti²

¹Turun yliopisto, Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tutkimuskeskus; ²Helsingin yliopisto, Koulutuksen uusi politiikka, hallinta ja vuorovaikutus –tutkimusyksikkö

Suomessa koulujen oppilasohjan koostuminen lähialueilla (koulupiirissä) asuvista oppilaista on ollut keskeinen periaate aina koulupiirijakoon nojaneen kansakouluverkon perustamisesta 1890-luvulta alkaen, kuten myös yhdeksänvuotisen peruskoulutuksen tarjoamisessa kaikkien yhteiskuntaryhmien lapsille 1970-luvulta alkaen. Koulutuspolitiikka oli tässä suhteessa valtakunnallisesti yhtenäinen: joka puolella maata lapset sijoituivat kouluihin saman periaatteen mukaisesti. 1990-luvulla hallintoa hajautettiin ja päätöksentekoa siirrettiin kuntiin. Aiemmin hyvin keskitetystä koulujärjestelmästä tuli kansainvälisesti vertaillen yksi hajautetuimmista. Kouluvalinnan valtakunnallinen ohjaus ja yhtenäisyys höltyi. ”Vapaan kouluvalinnan” käyttöönotto ja toimeenpano luovutettiin kuntiin paikallisille päätöksentekijöille, nyt eri kunnissa asuville perheillä on erilaiset mahdollisuudet valita koulu lapsilleen.

Valinnan vapauden lisääminen koulutusjärjestelmässä on yksilö- ja perhetasolla vetovoimainen ajatus. Mahdollisuus valita sopiva koulu omalle lapselle lupaa periaatteessa enemmän vapautta kaikille. Perheen, vanhempien ja lapsen omista preferensseistä sitten riippuu, kuinka kukin haluaa lisääntyntä vapautta käyttää. Mutta kuten useissa maissa tehdyt tutkimukset osoittavat, preferenssit ja valinnat ovat vahvasti yhteydessä perheen erilaisiin elämäntapoihin, kulttuureihin, pääomiin ja kykyyn tehdä valintoja. Vanhempien kyky ja halu olla vuorovaikutuksessa koulun ja opettajien kanssa vaihtelee. Kansainvälisten tutkimusten tuloksia kiteyttäen voi sanoa, että keskiluokkaisille vanhemmille vuorovaikutus koulun kanssa on luontevampaa ja helpompaa kuin työväestöön lukeutuvilla vanhemmille. Etäisyys perheen luokka-asetalle ominaisen kulttuurin ja koulun kulttuurin välillä vaihtelee. Sillä, että vanhempien osallistuminen koulun toimintaan ja vuorovaikutus esimerkiksi opettajien kanssa vaihtelee perheittäin, voi olla merkitystä myös kouluvalinnassa.

Tutkimme esitelmässä (1) kodin ja koulun vuorovaikutusmuotojen vaihtelua perheen sosiaalisen aseman ja kulttuuripääoman mukaan, ja (2) perheen ”kouluaktiivisuuden”, kodin ja koulun vuorovaikutuksen määrän ja laadun yhteyksiä lapsen kouluvalintoihin. Käytämme aineistona vuonna 2012 Turussa, Tampereella, Espoossa ja Vantaalla kouluvalintaiässä olevien oppilaiden vanhemmille tehtyä Parents and School Choice -tutkimushankkeen lomakeaineistoa (n=2224).

SESSIO 3A

The EU "Education and Training 2010 Work Programme (ET2010)" – Lisbon strategy and the making of new European education policy in 2000–2010

*Reijo Aholainen
Helsingin yliopisto*

The research investigates the development of the ET2010 as a dialogue between the Commission and the Council (Education). In the EU, usually the Commission is the initiator and the Council the decision maker. The EC education policy-making started in the 70ies and even the Maastricht Treaty mandate in education is very limited. Within the Lisbon strategy the European Council took a leading role in the construction of the ET2010. The construction of the ET2010 was heavily debated between the Commission and the Council (Education), but after the revision of the Lisbon strategy in 2005 the conflict was settled and the new European education policy was accepted by the Council (Education).

The research analyses the process through different European integration theories (neo-functionalism, inter-governmentalism, historical institutionalism etc.). Dale's (2009) theory on globalisation and Europeanization of European education policy" looks particularly feasible. Dale argues that the mediation of EU education related activities through the EU governance means that the European education policy will (i) take the form of 'policy paradigms' rather than policy reforms; (ii) focus on 'programme ontologies' rather than 'programmes'; (iii) be 'depoliticised', though not 'apolitical'; and (iv) be directed at member states' education systems rather than their education policies.

Transforming Teacher's Work Globally: In Search of a Better Way for Schools and Their Communities

*Eija Kimonen & Raimo Nevalainen
University of Jyväskylä, RICEI Project*

This edited volume focuses on both the theory and practice of teacher's work. The book is divided into three parts. The context for the chapters, which is set up in Part One, Enhancing Transformation in Teacher's Work, demonstrates two features, both of which lie at the center of contemporary teaching. These are the professional development of teachers in a changing school culture and the enrichment of learning environments in this process. Part Two of the book, Examining the Changing Nature of Teacher's Work, presents detailed qualitative case studies, illustrating the changing teacher's work in certain schools in Finland, the United States, and China. Part Three, Reforming Teacher's Work in a Comparative Perspective, contains comparative reflections on teacher's work from the perspective of educational philosophy, teacher professionalism, teacher education, and changing socialization environments. These chapters are focusing on teacher's work, firstly, in a changing school culture in England and Finland, and, secondly, in a changing social context of the United States, India, China, and Japan.

Relevance of Education in the View of Experts

*Veronica Salovaara
Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitokset*

Although education is regarded as very important in society by educational professionals it is very difficult to carry out a common vision about relevance of education. In different local environments, different educational professionals provide different reasons for relevance of education.

I present different views regarding relevance of education in the view of high level experts (decision makers, policy makers and policy commentators) and local level experts (internal and external school experts). From the view of different actors, I illuminate; why is education relevant, for whom is education relevant and in what ways? Who benefits, directly and indirectly from education?

The data is collected within the EU funded GOETE research project (www.goete.eu). GOETE analyzes the role of school in re-conceptualizing education in terms of lifelong learning by combining a life course and a governance perspective. Eight EU countries participate in the project; Finland, UK, Germany, Netherlands, Poland, Slovenia, France and Italy. During this year, I have started my PhD studies and I will use the data collected from the GOETE project for my PhD studies and I am exploring different ways the data could be used.

In this presentation, I compare views from Finnish experts with experts from other GOETE countries.

SESSIO 3B

Uraohjaus ammattikorkeakoulussa

Erja Kuurila
Turun yliopisto

Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, millaista uraohjausta ammattikorkeakoulussa tarvitaan tuutoriopeettajien ja opiskelijoiden kokemana. Lähtökohdina oli näkemys, että toimivan uraohjauksen avulla opintojen keskeyttämistä voitaisiin vähentää. Esityksessä raportoidaan opiskelija-aineiston tulokset. Tutkimuksen pääkysymykset olivat opiskelijoiden osalta: millä perusteella opiskelijat valitsevat koulutusalan, miten he suunnittelevat uraansa ja millaista uraohjausta he haluavat. Ensimmäisessä vaiheessa kerätystä essee-aineistosta löydettiin kolme urasuunnittelijatyyppeä: epävarmat, uteliaat ja tietoiset.

Laadullisen aineiston pohjalta laadittiin Likert-asteikollinen kyselylomake, johon tuli osioiksi koulutusalan valinta, ammatinvalinnan ja työelämän pohdinta, toiveet uraohjauksesta, urasuunnittelu, työuran tavoitteet, keinot vaikuttaa työuraan ja elinikäinen oppiminen. Aineistoksi kerättiin 903 opiskelijan vastaukset.

Koulutuslavalinnan perusteista elämäntilanne, alan tarjoamat mahdollisuudet, oma toive, kutsumus, aktiivinen tiedonhaku ja halu opiskella ammattikorkeakoulussa selittivät hyvin opiskelijan kykyä urasuunnitteluun. Vahvasti näillä perusteilla alavalintansa tehneet (72,3 %) luokiteltiin tietoisiksi tyypeiksi. Valintaperusteista sattuma, kaverit, sukulaiset, opintojen ohjaus ja paikkakunta eivät selittäneet opiskelijan kykyä urasuunnitteluun minkään osa-alueen osalta, joten nämä tyypit (27,7 %) luokiteltiin epävarmoiksi. Taustamuuttujien mukaan tietoisimmiksi nousivat eniten työkokemusta omaavat. Tietoisia olivat myös ikäluokaltaan vanhimmat ja ammatillista väylää opintoihin tulleet.

OKM tavoittelee opintoja edeltävien ja opintojen aikaisen työssäkäynnin vähentämistä, joten jatkossa tarvitaan entistä tehokkaampaa uraohjausta. Tulosten perusteella suositellaan, että uraohjausta kohdennettaisiin tehostetusti epävarmoille urasuunnittelijoille, joiden hops-työskentelyä seurattaisiin tiivistetysti. Urasuunnittelua tulisi ohjata tulevaisuuden kvalifikaatioiden ja elinikäisen oppimisen näkökulmasta ja lisätä ohjaukseen työelämälähtöisyyttä.

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot – tutkinnon koulutuspoliittinen merkitys ja tutkinnon suorittaneiden urakehitys

Kristiina Ojala

Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot vakinaistettiin 1.8.2005 osaksi suomalaista korkeakoulujärjestelmää, jossa ammatilliset ja tieteelliset korkeakoulut tarjoavat eurooppalaista II-syklän ylempää korkeakoulutusta. Nyt ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ovat jo vakiinnuttaneet asemansa ja ne toimivat työelämästä tulevien asiantuntijoiden osaamisen kehittämisen koulutusväylänä, ja tätä kautta tutkinnon suorittaneiden työmarkkina-aseman ja uramahdollisuuksien parantajana. Tutkintoja pidetäänkin luonnollisena väylänä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille jatkaa (työelämäkokemuksen jälkeen) opintoja ilman koulutuksellisia umpiperiä ja kehittää omaa osaamista työelämän tarpeita vastaavaksi. Yhtäläisesti ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot tuovat tutkinnon suorittaneille lisää kilpailukykyä ja erottuvuutta työmarkkinoilla suhteessa maisterin tutkintoihin.

Esitykseni tarkoituksena on kertoa käynnissä olevasta väitöstutkimuksestani, jossa tarkastelen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon merkitystä sekä koulutuspoliittisesta että tutkinnon suorittaneiden urakehityksen kuin heidän työnantajiansa näkökulmista. Tutkinnon suorittaneiden uraa ja tutkinnon merkitystä työelämässä tarkastelemalla haen vastauksia siihen, minkälainen on ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon koulutuspoliittinen merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Tutkimuksen kohderyhmä koostuu vuosina 2006–2012 ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista (N=3716) sekä heidän työnantajista. Tutkimusluvut tutkimuksen toteuttamiseen sekä tutkinnon suorittaneiden yhteystiedot olen saanut yhteensä 20 ammattikorkeakoululta. Tutkimusmenetelminä ovat sekä tutkinnon suorittaneille että heidän työnantajilleen suunnattu sähköinen Webropol-kysely sekä haastattelut.

Opintourat yliopiston eri koulutusaloilla

Päivi Vuorinen-Lampila

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

Perinteisesti opintourien on oletettu olevan lineaarisia, suoraan ylemmälle koulutusasteelle ja edelleen työelämään eteneviä. Korkeakoulupolitiikassa on viime aikoina painotettu nimenomaan lineaarista etenemistä koulutuksessa ja ripeää siirtymistä tuottavaan työhön. Opintouriin liittyvien siirtymien on kuitenkin useiden tutkimuksen mukaan havaittu muuttuneen. Näitä muutoksia on kuvattu muun muassa 'jo-jo-siirtyminä' (Walter 2009), 'oppimisen spiraaleina' (Quinn 2010) ja yksilöllistyneinä valintoina (Bauman 2000; Beck 1994; Giddens 1991).

Esityksessä tarkastellaan opintourien monimuotoistumista yliopiston koulutusaloilla. Tulokset pohjautuvat Tilastokeskuksen rekisteriaineistoihin, joista tutkimuksen otokseen poimittiin kolmannes vuoden 2001 aloittajaikäluokasta (n=6463). Otos on edustava myös koulutusaloittain lukuun ottamatta aivan pienimpiä aloja. Vuonna 2001 aloittaneiden opintojen etenemistä seurattiin seitsemän ja puolen vuoden ajan vuoden 2008 loppuun. Tuona ajanjaksona uuden tutkintojärjestelmän mukainen maksimisuoritus aika ehti umpeutua kaikilla muilla paitsi lääketieteen ja eläinlääketieteen lisensiaatin tutkintoja suorittaneilla, joilla se jäi yhden lukukauden vajaaksi.

Opintourat yliopistossa erosivat suuresti koulutusaloittain. Muutamilla aloilla ylettiin korkeisiin, noin 80 prosentin läpäisyasteisiin (psykologia, lääketiede, oikeustiede) kun taas joillakin aloilla (luonnontieteen ja teknilliset tieteet) läpäisyasteet jäivät 30 prosentin tuntumaan. Luonnontieteiden, teologian ja humanististen tieteiden alat osoittautuivat yliopiston sisääntuloaloiksi, joille osa opiskelijoista hakeutui odottaessaan mieluisamman koulutuspaikan avauduttua. Sukupuolella, kotitautalla ja pohjakoulutuksella havaittiin selvä yhteys opintouriin. Opintourat olivat varsin monopolivisia ja yksilöllisiä. Opiskelun todellisuus näyttäisi olevan tulosten perusteella vahvasti ristiriidassa vallalla olevien korkeakoulupolitiikan linjausten kanssa.

Avoim yliopisto ja koulutuksellisen tasa-arvon käsitteen muutos

*Nina Haltia
Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Avoin yliopisto on koulutusmuoto, johon kuka tahansa voi osallistua ja jossa voi suorittaa yliopistotasoisia opintoja. Avoimen yliopiston ideassa keskeistä on koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen tavoite. Kuvaan ja analysoin väitöskirjaani perustuvassa esityksessäni suomalaisen avoimen yliopiston historiaa ja muotoutumista. Tutkimuksessani etsitään vastauksia kolmeen kysymykseen:

1. Millaisten vaiheiden kautta avoin yliopisto on muotoutunut? Mitä avoimen yliopiston historiassa on tapahtunut ja millaista keskustelua näistä tapahtumista on käyty?
2. Millaisia diskursseja avointa yliopistoa koskeneessa keskustelussa voidaan tunnistaa ja miten eri toimijatahot ovat näihin puhetapoihin kiinnittyneet?
3. Millaisena koulutuksellisen tasa-arvon toteuttajana avoin yliopisto näyttäytyy tutkimusaineiston valossa?

Tutkimuksen aineisto koostuu erilaisista julkisista teksteistä, joita on analysoitu diskurssianalyysin keinoin. Aineiston analyysin tuloksena avoimen yliopiston historiassa voidaan erottaa ensinnäkin erilaisia vaiheita ja näiden vaiheiden välisiä taitekohtia. Toiseksi, keskustelussa avoimesta yliopistosta on paikannettavissa erilaisia positioita, jotka määrittävät avoimen yliopiston merkitystä ja tehtävää. Näitä positioita voidaan nimittää diskursseiksi, jotka konstituivat avoimen yliopiston paikkaa yliopistokoulutuksen kentällä. Kolmanneksi, avoimen yliopiston tehtävä tasa-arvon edistäjänä on eri aikoina mielletty eri tavoin. Avoimen yliopiston historiassa sen merkitystä ja tehtävää on kehystetty erilaisin puhetavoin, ja eri diskurssi-positioiden vuoropuhelun kautta myös avoimen yliopiston tasa-arvototeutuksesta on eri aikoina keskusteltu eri tavoin. Tarkastelen esityksessäni erityisesti tasa-arvon käsitteessä tapahtunutta muutosta avoimen yliopiston alkuvuosista eli 1970-luvulta tähän päivään saakka.

Työläisperheistä yliopistoon

*Sini Kuusela
Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Sosiaalisen taustan ja koulutuksen välisten yhteyksien tarkastelu muodostaa yhden koulutussosiologian perinteisimmistä tutkimusaiheista. Siinä missä matalan taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääomavarannon omaavien perheiden lasten on havaittu yleensä seuraavan vanhempiansa jalanjalkia lyhyelle ja käytännölliselle opintopolulle, on akateeminen opintie ollut lähtökohtaisesti korkeasti koulutettujen vanhempien jälkeläisten vaihtoehto (Kivinen & Rinne 1995; Kivinen, Hedman & Kaipainen 2007; Rinne, Haltia, Nori & Jauhiainen 2007). Yhteiskuntaryhmien välisiä koulutuseroja ja koulutuksen periytyvyyttä on selitetty muun muassa perheiden erilaisten resurssien ja kulttuurien kautta. Kodin pääomien ja elämäntavan on nähty luovan yhteiskuntaryhmittäin eroavia arvostusten ja mahdollisuuksien horisontteja, joiden pohjalta perheiden jälkeläiset tekevät omia koulutusvalintojaan. Eri yhteiskuntaryhmien lasten on nähty saapuvan kouluun erilaisin arvostuksin ja pääomin varustettuina: runsaan kulttuuripääoman kodeissa varttuneet tulevat jo varhain sinuiksi yhteiskunnassa arvostetun valtakulttuurin kanssa ja koulussa heidän toimintaansa ilmentää mutkattomuus ja vaivattomuus. Työläislasten elämisen tavat puolestaan joutuvat ristiriitaan kulttuuriltaan vieraassa keskiluokkaisessa kouluinstituutiossa, mistä voi seurata se, että lahjakkaatkin yksilöt ”ulosulkevat” itsensä pois kaikkein arvostetuimmilta koulutusaloilta. (Bourdieu & Passeron 1977; Liljander 1999; Nori 2011) Osa työläisperheiden lapsista kuitenkin lähtee mukaan koulutuskilpailuun ja saa opiskelupaikan yliopistosta. Näiden opiskelijoiden on sopeuduttava akateemisen maailman ”näkyttömiin sääntöihin” ja sosiaaliseen elämään (esim. Ahola & Olin 2000; Trondman 1993). Millaiseksi muodostuu heidän opiskelukokemuksensa ja ”luokkaretkensä”? Tarkastelen esityksessäni tätä mielenkiintoista ja varsin vähän suomalaisessa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa käsiteltyä aihetta.

Esitykseni perustuu tutkimukseen, jossa tarkastelin työläiskodeissa varttuneiden, eri tieteenaloja edustavien perustutkinto-opiskelijoiden opiskelukokemuksia sekä sitä, millainen merkitys lapsuudenkodin eri pääomilla sekä vanhempien koulutusasenteilla on ollut heidän opiskelunsa kannalta. Olin kiinnostunut erityisesti siitä, millaisia mahdollisia ristiriitoja opiskelijat olivat kohdanneet yliopiston keskiluokkaisesta valtakulttuurista poikkeavien pääomiensa ja habituksensa vuoksi. Tutkimusaineiston muodostivat 21 elämäkerrallista tarinaa sekä 10 tarinansa kirjoittaneen opiskelijan teemahaastattelua.

Aineiston pohjalta piirtyi monitahoinen kuva ”työläisperheessä” varttumisesta ja sosiaalisen taustan merkityksestä yksilön koulutusurille. Tutkittavien kokemusten moniäänisyyden vuoksi päädyin muodostamaan neljä ideaalityypistä opiskelukokemusten kuvausta. Menestyjille oma kotitausta näyttäytyi vahvuutena ja ylpeydenaiheena. Heille ansiokas opiskelu yliopistossa merkitsi huipentumaa jo peruskoulussa alkaneelle opiskelumenykselle. Kamppailijat olivat puolestaan kohdanneet opinnoissaan vaikeuksia ja opiskelu yliopistossa oli merkinnyt suurimmaksi osaksi epävarmuuden sävyttämää taistelua. Heille tie yliopistoon oli ollut hapuileva ja kodin tarjoama kannustus vähäistä. Kriittisten yliopisto-opintoja varjostivat motivaatio-ongelmat sekä epävarmuus opintojen hyödystä. Tästä pettymyksestä oli seurannut kyynisyyttä yliopistolaitosta kohtaan sekä viehätystä ”duunariammatteja” kohtaan. Irtautujille opiskelu yliopistossa puolestaan näyttäytyi henkilökohtaisena sivistymisen projektina sekä mahdollisuutena kodin ja vanhempien edustamasta kulttuurista irtautumiseen. Yliopistoelämään sosiaalistumisen vaikeudet olivat kuitenkin saaneet heidät pohtimaan omaa paikkaansa ja suhdettaan alkuperäänsä.

Tulosten esittelyn lisäksi liitän tutkimustulokseni osaksi viime vuosina heräteltyä luokkakeskustelua (esim. Erola (toim.) 2010; Järvinen & Kolbe 2007; Käyhkö 2006; 2011; Tolonen (toim.) 2008), pohdin tutkimukseni metodologisia kysymyksiä sekä aiheen jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Korkeakoulutuksen kaupallistumisen seuraukset – vaikuttaako maksullinen koulutus eri sosiaaliryhmien osallistumiseen?

Hanna Nori

Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Suomen korkeakoulujärjestelmää pidetään yleisesti ottaen varsin avoimena ja tasa-arvoisena, sillä korkeakouluihin hakeutuvien taustojen erot ovat meillä selvästi pienemmät kuin monissa muissa Euroopan maissa. Huippuyksiköiden ja -yliopistojen perustaminen sekä tieteen markkinahenkisyyden, kansainvälistymisen ja tuloksellisuuden korostaminen antavat kuitenkin vahvoja viitteitä siitä, että koulutuspoliittisia päätöksiä pitkään ohjannut tasa-arvoajattelu on himmenemässä. Yliopistot nähdään nykyään entistä useammin taloudellisen kasvun ja kilpailukyvyn välineinä. ”Yritysmäiset” piirteet ovat edelleen vahvistuneet, kun uuden yliopistolain myötä yliopistot muuttuivat julkisoikeudellisiksi laitoksiksi ja yksityisoikeudellisiksi säätiöiksi. Uuteen yliopistolakiin kirjattiin niin ikään mah-

dollisuus periä lukukausimaksuja Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta.

Lukukausimaksujen puolesta ovat Suomessa puhuneet valtion ja elinkeinoelämän edustajat, vastustajien leirissä ovat erityisesti korkeakouluopiskelijat. Siitä, mitä lukukausimaksujen käyttöönotosta todellisuudessa seuraisi, ei kenelläkään ole varmaa tietoa. Maksuja puoltava taho uskoo, että Suomi ei pysty osallistumaan kansainvälisiin koulutusmarkkinoihin, mikäli korkein opetus on meillä kaikille maksutonta. Maksujen vastustajat taas pitävät koulutusta yksilön perusoikeutena, eivät markkinatuotteena. Koulutuksen kaupallistumisen pelätään vaarantavan tasa-arvon.

Tarkastelen esityksessäni lukukausimaksujen yhteyttä korkeakoulutukseen osallistumiseen. Vaikka Suomessa lukukausimaksut eivät ole käytössä, useissa muissa maissa korkeakoulutus on maksullista. Vertailen korkeakouluopiskelijoiden taustoja ”lukukausimaksullisten” ja ”lukukausimaksuttomien” maiden välillä. Mitä seurauksia lukukausimaksujen käyttöönotosta olisi suomalais-nuorten koulutusvalinnoille? Koska asiaa ei voi tutkia ”suoraan”, muiden maiden tilanne ja kansainväliset tutkimukset antavat arvokasta osviittaa siitä, miten tilanne muuttuisi meillä maksullisen korkeakoulutuksen myötä.

SESSIO 4A

Perheet, paikalliset institutionaaliset koulunvalintatilat ja sivistyksellisiä perusoikeuksia koskeva demokraattinen iteraatio

*Mira Kalalahti & Janne Varjo
Helsingin yliopisto, Koulutuksen uusi politiikka, hallinta ja
vuorovaikutus –tutkimusyksikkö*

Yhdistyneiden Kansakuntien Yleismaailmallinen Ihmisoikeuksien Julistus vuodelta 1948 asettaa kaksi keskeistä perusopetukseen sijoittumista ja valikoitumista määrittävää oikeusperiaatetta. Yhtäältä perusopetus määritellään kaikille tasapuolisesti kuuluvaksi, julkisen vallan takaamaksi sivistykselliseksi perusoikeudeksi (Right to Education): ”Jokaisella on oikeus saada opetusta. Opetuksen on oltava ainakin alkeis- ja perusopetuksen osalta maksutonta. Alkeisopetuksen on oltava pakollinen.” (26. artikla.) Toisaalta julistus tunnustaa vanhempien oikeuden vaikuttaa lapsensa saamaan koulutukseen ja esimerkiksi valita oppilaitos, jossa hän suorittaa oppivelvollisuutensa (Freedom of Education): ”Vanhemmilla on ensisijainen oikeus valita heidän lapsilleen annettavan opetuksen laatu” (26. artikla).

Edellä mainittujen oikeusperiaatteiden erilaiset painotukset ja tulkinnat vaikuttavat toimintapolitiikkoihin ja käytäntöihin, jotka ohjaavat oppilaiden sijoittumista ja valikoitumista perusopetukseen. Esityksessä tarkastelemme tapoja, joilla Right to Education ja Freedom of Education manifestoituvat paikallisissa perusopetukseen sijoittumista ja valikoitumista koskevissa toimintapolitiikoissa sekä vanhempien kouluvalintaa ja koulujen eriytymistä koskevissa asenteissa. Kuvaamme paikallisia institutionaalisia kouluvalintatiloja kahta kuntaa koskevalla dokumenttiaineistolla ja analysoimme perheiden asenteita Parents and School Choice -tutkimushankkeen lomakeaineistolla (n=2624). Tarkastelemalla institutionaalisia kouluvalintatiloja ja perheiden asenteita nostamme esiin tekijöitä, jotka muokkaavat edellä mainittuja oikeusperiaatteita koskevaa demokraattista iteraatiota erilaisissa paikallisissa sosio-kulttuurisissa konteksteissa.

Koulut metropolin murroksessa: Helsingin seudun peruskoulujen eriytymisen dynamiikka

*Venla Bernelius
Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maantieteen laitos*

Helsingin seutu on historiallisessa murrosvaiheessa. Pienen pohjoismaan egalitarianistisesta pääkaupungista on kehittynyt reilussa vuosikymmenessä yksi Euroopan nopeimmin kasvavista metropoliseuduista, jonka naapurustojen välille on alkanut avautua yhä suurempia väestön ja hyvinvoinnin eroja. Tarkastelen esityksessäni tätä muutosta peruskoulujen näkökulmasta. Keskeinen kysymykseni on, miten kaupunkiseudun nopea muutos on heijastunut seudun koulujen oppilasohjaan ja tuloksiin. Kasvatko seudun koulujen erot naapurustojen muutoksessa, ja mitkä tekijät vaikuttavat kehitykseen? Voivatko koulut omalta osaltaan vaikuttaa naapurustojen eriytymiseen?

Kansainvälinen tutkimusnäyttö osoittaa, että koulujen eriytyminen on voimakkaasti yhteydessä naapurustojen eroihin. Myös paineet oman oppilasalueen ulkopuolelle suuntautuviin kouluvalintoihin tyypillisesti kasvavat asuinalueiden ja koulujen eriytymisen myötä. Kasvavista eroista voi muodostua itseään ruokkiva kehä, jonka etenemistä on vaikeaa pysäyttää. Nykyisellään Helsingin metropolialueella näkyy jo merkkejä koulujen erojen kääntymisestä kasvuun.

Esitys perustuu useaan monitieteiseen tutkimushankkeeseen, ja liittyy erityisesti Suomen Akatemian päättäneeseen aluevaikutushankkeeseen sekä parhaillaan käynnissä olevaan MetrOP-tutkimukseen, jota johtavat prof. Jarkko Hautamäki ja dos. Matti Rimpelä. Tutkimuksissa on tarkasteltu koulujen oppilaiden sosioekonomista ja etnistä taustaa, oppimistuloksia ja kouluvalintoja, ja analysoitu koulujen oppilasalueiden sosioekonomisia ja etnisiä muutoksia. Suurin osa kvantitatiivisista aineistoista on Helsingistä vuosilta 2000–2011, mutta MetrOP-hankkeen aineisto kattaa koko metropolialueen. Tärkeimpinä tutkimusmenetelminä ovat paikkatieto- ja tilastomenetelmät.

Keitä ovat luonnontieteiden ja matematiikan heikot menestyjät PISA 2009 tutkimuksessa ja mistä heidät löytää?

*Jouni Vettenranta & Pekka Kupari
Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos*

Suomi on menestynyt erittäin hyvin kaikissa PISA-arvioinneissa sekä eri ainealueiden tulostason perusteella että koulujen välisen tulosvaihtelun vähäisyydellä mitattuna. Vaikka heikosti suoriutuvien oppilaiden suhteellinen osuus on luonnontieteissä ja matematiikassa ollut Suomessa osallistujamaiden alhaisimpia (6–8 % PISA 2009:ssä), tarkoittaa tämä kuitenkin useita tuhansia kussakin ikäluokassa. Näillä nuorilla on kohonnut riski jäädä ilman opiskelu- ja työpaikkaa modernin yhteiskunnan vaatimusten paineissa. Keskeinen kysymyksemme on, voidaanko tähän heikosti suoriutuvien joukkoon putoamisen uhkatekijät tunnistaa ja paikallistaa, jotta koulutuspoliittisilla ja yhteiskunnallisilla toimenpiteillä näiden nuorten määrää voitaisiin vähentää?

Luonnontieteissä ja matematiikassa heikosti suoriutuvaksi määritellään alle suoritustason 2 jäävät oppilaat PISA 2009:n 6-tasoisella suoritusasteikolla. Logistisen regressioanalyysin avulla määritettiin tytöille ja pojille erikseen ne tekijät, jotka tilastollisesti merkitsevästi lisäävät tai vähentävät todennäköisyyttä pudota tyydyttävältä tasolta (suoritustasot 3–4) heikosti suoriutuvien joukkoon. Selittäviä tekijöitä etsittiin PISA-tutkimuksen taustakyselyjen koulua, kotioloja, vapaa-ajan viettoa, asenteita ja opiskelustrategioita kuvaavien muuttujien joukosta.

PISA-tulosten ja selittävien muuttujien alueellista jakautumista kuvataan spatiaalisen tilastotieteen keinoin. Kriging-menetelmässä tarkasteltava alue jaetaan tasakokoisiin rasterisoluihin ja näille soluille ennustetaan arvo lähimpien havaintojen perusteella. Rasterista tasoitetaan arvo, jonka avulla voidaan tehdä päätelmiä havaintojen spatiaalisesta autokorrelaatiosta, ts. arvojen kasautumisesta alueittain.

Tulosten perusteella löydettiin eräitä maantieteellisiä alueita, joille näyttäisi kasautuvan erityisen paljon heikosti suoriutuvia oppilaita. Esityksessä analysoidaan yhtäältä, millaisin tutkimuksellisin tavoin saataisiin tarkempaa tietoa alueellisen kasautumisen taustalla olevista tekijöistä. Toisaalta pohditaan sitä, millaisin koulutus- ja aluepolitiikan keinoin näiden heikkojen suoriutujien määrää maassamme voitaisiin pienentää.

SESSIO 4B

Odotuksia ohjaamassa – Opettajankoulutus ja hallitusohjelmiin perustuvat kehittämishankkeet

*Petteri Hansen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Yliopistollista opettajankoulutusta on pyritty kehittämään siten, että se vastaisi siihen yhteiskunnasta kohdistuviin moninaisiin odotuksiin. Yhdeksi opettajankoulutuksen kehittämismuodoksi näyttäisi varsinkin 1990-luvulta lähtien yleistyneet erilaiset ministeriö- ja EU-rahoitteiset hankkeet, joiden kautta opettajankoulutuksessa on pyritty edistämään lukuisia aihealueita teknologiakasvatuksesta monikulttuurisuuteen. Teemojen runsaudesta huolimatta kehittämishankkeita on opettajankoulutuksen parissa tutkittu kuitenkin vain vähän. Silloinkin kun hankkeisiin on tunnistetaan jo lähtökohdiltaan liittyvän ristiriitaisia odotuksia, loppuyhteenvedoissa usein painotetaan lähinnä jatkotoimenpiteiden ja jatkotutkimuksen tarvetta. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuskirjallisuudessa (esim. Sulkuinen 2006, Brunila 2009) hankemuotoisen kehittämistoiminnan yleistymisen on usein liitetty osaksi teollistuneissa maissa tapahtunutta laajempaa hallinnollis-poliittista siirtymää hallitsemisesta (government) hallintaan (governance). Samalla hankkeita on alettu tutkimuksissa tarkastella siitä näkökulmasta, mitä seurauksia hankeformaatin yleistymisellä on ajateltu olleen esimerkiksi nuoriso-, sosiaali- ja tasa-arvotyöhön.

Esityksessä hankkeita tarkastellaan aiemmista tarkasteluista hieman poiketen opettajankoulutuksen poliittisen ohjauksen problematiikan näkökulmasta. Tarkasteluni lähtee liikkeelle esittelemällä Niklas Luhmannin järjestelmäteoriaa ja tämän tarjoamia mahdollisuuksia ohjauksen ja organisaatiojärjestelmien empiiriseen tutkimukseen. Tämän jälkeen esityksessäni tarkastellaan aineistoesimerkkien valossa tutkimustapauksieni Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa -hankkeen (2004–2006) sekä Tasa-arvo ja sukupuolittietoisuus opettajankoulutuksessa -hankkeen (2008–2011) taustalla vaikuttavia odotuksia sekä näiden hankkeiden kytkeytymistä opettajankoulutukseen. Esitykseni perustuu viimeistelyvaiheessa olevaan väitöstutkimukseeni.

Opetus- ja tutkimustyön kansainvälistymisen strategiset tavoitteet Suomen yliopistoissa

*Suvi Mäkinen & Reeta Lehto
Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Kansainvälisyys on ollut keskeinen teema yliopistoissa jo pidempään ja se on nostettu keskiöön myös yliopistojen strategioiden tasolla. Esityksessä tarkastellaan yliopistojen strategioihin pohjaten suomalaisten yliopistojen kansainvälistymistavoitteita tutkimuksen ja opetuksen näkökulmasta.

Opetus- ja tutkimustehtävien asemaan ja suhteeseen liittyy erilaisia resursseihin ja arvostukseen liittyviä ristiriitoja. Yliopistojen resurssien niukentuessa voidaan ennakoita, että kamppailu opetuksen ja tutkimuksen välillä ei ainakaan helpotu. Tutkimusaineisto koostuu 13 strategiasta, jotka analysoitiin sisällönanalyysillä. Strategioissa esitettyjä kansainvälistymistavoitteita tarkasteltiin yhtäältä suhteessa opetus- ja tutkimustehtäviin ja toisaalta suhteessa liikkuvuuteen ja kotikansainvälistymiseen. Tavoitteena oli pohtia, miten erilaiset kansainvälistymistavoitteet painottuvat opetuksen ja tutkimuksen välillä ja mitä erilaiset painotukset tavoitteissa kertovat opetuksen, tutkimuksen ja kansainvälistymisen asemasta ja keskinäisestä suhteesta. Esityksessä peilaamme yliopistojen strategisia kansainvälisyystavoitteita akateemiseen työhön ja kansainvälistymiseen liittyvään aikaisempaan tutkimukseen. Aineistona yliopistojen strategiat ovat mielenkiintoisia, sillä ne toimivat paitsi tavoitetilojen esittäjinä myös taloudellisina toiminnanohjauksen työkaluina.

2000-luvun yliopiston muutos – lehdistön ääni

*Anita Valkonen
Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Keskustelua yliopistojen muutoksista on käyty vuosia ja yleisesti mediassa tämä on saanut paljon huomiota. Medioista olen valinnut Helsingin Sanomat. Tutkimuskysymyksenä on miten 2000-luvun yliopistojen uudistus on näkynyt lehdistön diskurssissa? Miten Helsingin Sanomat on kirjoittanut uudistuksesta? Miten yliopistojen ja korkeakoulujen yhdistymismahdollisuudet tulivat esille.

Tutkimuksessani käytän diskurssianalyysia. Olen käynyt läpi vuosien 2000 - 2009 artikkeleita verkkolehdestä. Pääosin artikkelit ovat olleet pääkirjoituksia ja mielipiteitä. Artikkeleja tutkimuksessani on käytetty 180. Valitut artikkelit olen jakanut

otsikoittain kolmeen kategoriaan: huiput, kilpailukyky ja yliopiston tehtävä. Tästä jaosta olen kehittänyt tulokseksi kolme diskurssia valta (hyöty), kuluttaminen ja positio. Valta hyötynä nousee, kun kulutus nousee ja kun paikka ja tila ovat suotuisat.

Tapahtumina tärkeitä ovat olleet Bolognan sopimus, Raimo Sailaksen työryhmän raportti uudistuksesta (2007) ja Aalto-yliopiston säätiön perustaminen. Artikkelit ovat olleet pohtivia ja Helsingin Sanomat on pyrkinyt kirjoittamaan missä mennään koulutuspolitiikan saralla. Muutoksessa on yleisesti pohdittu sekä mahdollisuuksia että uhkaa. Tiettyjen alojen asiantuntijat ovat huolissaan omasta tieteenalasta, esimerkiksi humanistiset alat pelkäävät eniten supistuksia. Artikkeleissa esille tulee se, että huippuyliopiston otsikon alle on pohdittu koko yliopistojen ja korkeakoulujen hallinnon uudistusta.

KUVAT JA VISUAALISUUS PEDAGOGISESSA VUOROVAIKUTUKSESSA

IMAGES AND VISUAL TOOLS IN PEDAGOGICAL INTERACTION

BILD OCH VISUALITET I PEDAGOGISK INTERAKTION

SESSIO 1

Valokuvat ajatusten herättäjänä matemaattisten aineiden opettamisesta

*Päivi Portaankorva-Koivisto, Jarkko Lampiselkä & Kalle Juuti
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimuksessa tarkastellaan valokuvien käyttöä merkityksenmuodostusprosessin herättäjänä Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen matemaattisten aineiden pedagogisten opintojen alussa. Pedagogisten opintojen tutkintotavoitteissa esitetään seuraavia tavoitteita: ”koulutus luo edellytyksiä sille, että opiskelija on yhteiskuntasuuntautunut, työtään laaja-alaisesti tutkiva ja kehittävä asiantuntija, joka toimii moniammatillisesti ja hallitsee tieto- ja viestintätekniikan käytön”. Tavoitteet huomioiden valittiin viisi valokuvaa, jotka toimivat opintojen aloitustuokiossa ryhmäkeskusteluiden käynnistäjinä. Opiskelijoiden tuli keskustella kuvien pohjalta, että ”mitä ajatuksia fysiikan, kemian, matematiikan ja tietotekniikan opettamisesta sinulle herää oheisista kuvista”. Kolme ryhmäkeskustelua tallennettiin. Muut 14 ryhmää tekivät muistiinpanoja, jotka kerättiin keskustelun päätteeksi. Aineiston alustavan tarkastelun perusteella näyttää siltä, että opettajaopiskelijoiden keskustelut suuntautuivat opintojen alkaessa pääosin

oppiaineiden sisältöihin sen sijaan, että opiskelijat olisivat pohtineet matemaattisten aineiden opetuksen problematiikkaa opettajana toimimisen näkökulmasta.

Piirtäminen koulumaailman ja nuorten elämämaailman välisen vuorovaikutuksen edistäjänä

*Markus Hilander & Iida Välimaa
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Visuaalisia menetelmiä hyödynnetään mielestämme sekä opetuksessa että tutkimuksessa liian vähän. Siksi tarkastelemme piirtämistä visuaalisena ja osallistavana menetelmänä, jolla sekä opettajalla että tutkijalla on mahdollisuus lisätä vuorovaikutusta koulumaailman ja nuorten elämämaailman välillä. Esitelmässämme tarkastelemme kolmea erilaista vuorovaikutustasoa: opettajan ja oppilaan, tutkijan ja nuoren sekä kouluympäristön ja nuoren muiden arkiympäristöjen välistä vuorovaikutusta.

Katsomme, että sekä oppi- että tutkimusaineistoa tulisi laajentaa lapsille ja nuorille tyypillisiin esittämisen ja tietämisen tapoihin, kuten esimerkiksi piirtämiseen. Sen avulla lasten ja nuorten toimijaroolia on mahdollista muuttaa tutkimuksen kohteesta tutkimuksen tekijäksi. Tekeminen yhdessä lasten ja nuorten kanssa antaa heille

mahdollisuuden vaikuttaa oppimisprosessiin verrattuna esimerkiksi perinteiseen kuvatulkiintaan, jossa oppilaiden oletetaan näkevän kuvassa sen, minkä opettajakin näkee. Maantieteellisen miellekartan piirtäminen valottaa nuorten erilaisia tapoja jäsentää heidän arkiympäristöään ja elämismaailmaansa.

Lasten ja nuorten kuvatessa arkeaan ja elämismaailmaansa heidän esittämistapoihinsa vaikuttavat niin koulun luomat käytännöt, oman identiteettiaseman muokkaaminen kuin stereotyyppien haastaminen. Tärkeimmät kysymykset visuaalisia tuotteita analysoitaessa ovat, kenelle kuva on tuotettu ja kuka sitä tulkitsee. Nuorten arjen tutkiminen koulukontekstissa asettaa omat haasteensa näille kysymyksille. Emme kuitenkaan halua ajatella, että koulussa tuotettu materiaali olisi jollain tavoin vääristynyttä. Sen sijaan katsomme, että koulun ja nuorten arkimaailman välinen vuorovaikutussuhde on vahvasti kaksisuuntaista: sen lisäksi, että oppimisympäristöjä hahmotetaan koulumaailman ulkopuolella, elementtejä nuorten elämismaailmasta on mahdollista tuoda koulumaailmaan.

Merkkejä tietoyhteiskunnan maisemasta vuonna 2015 – käytäntöperustaisen semiotiikan näkökulmia lukiolaisten piirrosten tulkinnessa

*Ulla Oksanen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimukseni kohteena on lukiolaisten kuvataiteen harjoitustöissä ilmaisema näkemys aikamme ”suuresta kertomuksesta”, tietoyhteiskunnasta. Koska tarkastelen lukiolaisten piirroksia erityisesti semiotiikan näkökulmasta, nousevat työssäni ensiarvoisen tärkeiksi kuviin liittyvät merkitykset sekä se, miten ne rakentuvat tulkinnessa. Kasvatusta ja koulutusta koskien voi tällaisen tulkinnan yhteydessä puhua myös ”visuaalisesta lukutaidosta”, jonka ymmärrän Seppäsen (2001) tapaan kykynä tulkita ja ymmärtää ”visuaalisten järjestysten” kulttuurisia merkityksiä.

Tutkimuksessa otin tehtäväkseni tarkentaa edellä mainitun lukutaidon luonnetta kehittämällä semioottisen visuaalisen lukutaidon käsitteen viitekehystä. Tätä lähestyin käytännöllistä toimintaa ja kehollisia taitoja edustavan osaamisen käsitteen kautta, jota hahmotin mm. kulttuurihistoriallisen koulukunnan oivallusten sekä nykyaikaisen toiminnan teorian näkemysten pohjalta. Tällaisen spesifimmän visuaalisen lukutaidon käsitteen viitekehysten rakentamisessa omaksuin keskeiseksi lähestymistavakseni erityisesti käytäntöperustaisen semiotiikan, jolla tarkoitan pra-

gmatisen semiotiikan ja sosiosemiotikan tapaa ymmärtää merkkien merkitys niihin liittyvän käytännöllisen toiminnan yhteydessä sekä suhteessa merkkien käytön tehtäviin ja tarkoituksiin sosiokulttuurisissa konteksteissaan. Työtäni läpäisevänä ydinajatuksena voikin pitää näkemystä, jonka mukaan visuaalisen kulttuurin ja sen ”järjestysten” syvällisempi ymmärtäminen ja oppiminen on mahdollista juuri sellaisen lukutaidon avulla, joka hyödyntää semiotiikan teoriaa ja metodologiaa.

Itse empiirisessä analyysissä lähestyin piirroksia hahmottaen aluksi niiden keskeisiä kuvallisia diskursseja, joiden lähiluennassa sovelsin (sosio)semioottisen analyysin käsitteitä ja menetelmiä. Tuloksena edellisestä erotin kuusi diskurssia: i) ekologiset uhkakuvat, ii) luonnononnettomuudet, iii) pelastus, iv) teknologian voittokulku, v) teknologisen kehityksen vaarat ja vi) kulttuurin mekanisaatio, joista valitsemani seitsemää piirrosta tulkituin seikkaperäisemmin semioottisessa analyysissä.

SESSIO 2

Kuvien käyttö lukio-opiskelijoiden eksistentiaalistisen ajattelun välineenä

*Essi Ikonen
Helsingin yliopisto*

Fenomenologista tapaustutkimusta edustavan väitöskirjatutkimukseni tarkoituksena on ymmärtää lukio-opiskelijoiden eksistentiaalistista ajattelua ja sen kietoutumista uskonnon opetuksen teemoihin sekä selvittää, millä tavoin opiskelijoiden omaa eksistentiaalistista pohdintaa voitaisiin hyödyntää merkityksellisen oppimisen ja persoonallisen kasvun tukemisessa. Kuvilla on tutkimuksessani kahtalainen rooli. Pysin kuvien avulla herättelemään ja edistämään opiskelijoiden eksistentiaalistista ajattelua uskonnon oppitunneilla. Lisäksi rohkaisen opiskelijoita käyttämään kuvia oman eksistentiaalistisen ajattelunsa kuvaamisessa.

Eksistentiaalistinen etsintä, eli henkilökohtaisten vastausten etsiminen 'elämän suuriin kysymyksiin', kuten kysymyksiin hyvästä ja pahasta, elämästä ja kuolemasta sekä todellisuuden luonteesta, on merkittävä tekijä yksilön persoonallisen kasvun prosessissa (Frankl 2000, Maslow 1968). Persoonallinen kasvu puolestaan on yksi lukiokoulutuksen keskeisistä tavoitteista. Eksistentiaalistinen etsintä on prosessi, jossa analyttinen pohdinta on vain osa kokonaisuutta. Ei-verbaaliset kokemukset, tunteet ja koko inhimillinen toiminta voidaan nähdä yksilön eksistentiaalistisen etsinnän ilmentymänä. Näin ollen kielellinen ilmaisu tavoittaa vain osan yksilön eksistentiaalistista ajattelusta (Ubani 2012). Kuvien avulla pyrin tavoittamaan sellaisia osa-alueita opiskelijoiden eksistentiaalistisesta ajattelusta, jotka eivät välittömästi avaudu kielelliselliseksi ilmaukseksi.

Kuvat ja tutkiva oppiminen

*Sirkku Myllyntausta & Seija Kairavuori
Helsingin yliopisto, Viikin normaalikoulu ja Opettajankoulutuslaitos*

Pohdimme esityksessämme kuvien käyttöä tutkivan oppimisen prosessissa. Lähestymme tutkivaa oppimista design-suuntautuneen pedagogiikan näkökulmasta (e. Case Forest pedagogiikka; Enkenberg, J., Liljeström, A., Vartiainen, H., Myllyntausta, S. & Peuhkuri, T.) nelivaiheisena prosessina. Prosessi alkaa tutkittavan ilmiön artikuloimisesta (vaihe 1), jolloin oppilasryhmät muodostavat yhteisen keskustelun pohjalta itselleen merkityksellisen, asian oppimisen kannalta oleellisen oppimista ohjaavan kysymyksen, tutkimustehtävän. Kun tutkivan oppimisen kohde on valittu ja fokusoitu, suunnitellaan yhdessä nk. oppimisaihio (vaihe 2) eli rakennetaan suunnitelma siitä, miten kysymystä eri tavoin lähestytään ja miten siihen liittyvää tietoa kerätään. Suunniteltu työskentely, esimerkiksi asian selvittämiseksi suunniteltu opintovierailu, dokumentoidaan erilaista aineistoa keräten (vaihe 3). Tutkivassa prosessissa rakennetaan lopulta koottua aineistoa valikoimalla, järjestämällä ja yhdistelemällä ilmiökokonaisuus (oppimisaihion rakentaminen, vaihe 4), joka yhdessä käsitellään.

Tarkastelemme esityksessämme Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulussa kuudennella luokalla syksyllä 2012 toteutettua design-suuntautunutta, integroivaa oppimisprosessia, jossa oppilaiden laatimien oppimista ohjaavien kysymysten yhteisenä teemana oli empire-tyylisuunta Helsingin arkkitehtuurissa. Oppimisaihio rakennettiin yhteistyössä oppilaiden kanssa painottaen kuvataideopetuksen keskeisiä sisältöalueita, kuten ympäristöestetiikkaa, arkkitehtuuria ja muotoilua sekä kuvaviestintää. Analysoimme esityksessä sitä, missä prosessin vaiheissa ja miten kuudesluokkalaiset käyttivät kuvaa tutkivan oppimisen työkaluna. Analysoimme ja arvioimme myös sitä, millaisia merkityksiä kuva pedagogisena valintana mahdollisesti ja/tai havaittavasti tuotti suhteessa kyseisen tutkivan oppimisprosessin vaiheisiin ja tavoitteisiin.

SESSIO 3

Simulaatiopelissä luotuja eurooppalaisia opettajakuvia

*Ulla Kiviniemi
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Opettajankoulutuksen kansainvälisen toiminnan tavoitteena on edistää laitoksen kansainvälistymistä tutkimusyhteistyön, opetuksen kehittämisen, verkottumisen sekä opiskelija- ja opettajavaihtojen kautta. Viiden partnerimaan opettajankoulutuslaitokset kehittivät yhteistyössä varten Erasmus Intensive Programme –ohjelman (2008-2011), jonka tavoitteena oli tarjota opiskelijoille kansainvälisiä tilaisuuksia toimia yhteistyössä ja opiskella muiden Euroopan maiden opettajaopiskelijoiden kanssa. Kolmen vuoden aikana projektiin osallistui 120 opiskelijaa eri maiden opettajankoulutuslaitoksista.

Kurssilla käsiteltäviä teemoja olivat koulutusjärjestelmien arviointi, opettajuuden laatu ja opettajien toimintaympäristöt eri maissa sekä yhteisen eurooppalaisen opettajakuvan tarkastelu. Teoreettisen taustana perehdyttiin arvojen, kulttuuristen merkitysten ja yhteiskunnallisen kehityksen vaikutuksiin koulutusstrategioissa ja opetussuunnitelmissa. Yhteiskunnan muutokset pakottavat koulutuskentän muokkaamaan tavoitteellisia laatunormejaan säännöllisesti ja muuttamaan näin koulutusta määritellyn suuntaan. Näitä prosesseja ymmärtääkseen kurssille osallistuneet opiskelijat perehtyivät Kincheloen (2004) erittelyyn opettajankoulutuksen tiedonjaottelusta, joka erottaa empiirisen tiedon, kokemustiedon, ontologisen tiedon, normatiivisen tiedon, poliittisen tiedon ja reflektiivis-synteettisen tiedon.

Intensiivikurssi huipentui viimeisenä päivänä monikulttuurisissa ryhmissä toteutettuun opittua kokoavaan draamasimulointiin, jossa paras hakija valitaan tiettyyn koulun virkaan opettajaksi. Monikulttuuriset ryhmät loivat ehdokasopettajan profiilin, työstivät opettajan esittely- ja hakukampanjan sekä toimivat ryhmähaastattelussa ehdokkaansa tukena. Tässä esityksessä kuvataan, miten avoimella tehtäväksi annolla ja arjen mobiiliteknologiaa hyödyntävällä tehtävällä koottiin opettajaksi opiskelevien oppimiskokemuksia intensiivikurssin loppuksi. Ilmaisun ja huumorin keinoja käyttäen monikulttuuriset opiskelijaryhmät yhdistelivät tekstiä, ääntä ja kuvaa tuottaen kerronnallisia mediaviestejä, jotka toivat esiin opettajien parhaita ominaisuuksia.

”Kerro mitä näet” - Taideperustaisista tutkimusprosesseista ja niiden ohjaamisesta

*Marja Rastas
Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu*

Aalto-yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman maisterin opinnäytetyöt edustavat usein taideperustaisista tutkimusparadigmaa, jonka taustalla on käsitys taiteesta erityisenä tiedon muodostuksen strategiana. Taideperustainen paradigma tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden keskittyä opinnäytteessään henkilökohtaiseen taiteelliseen ilmaisuunsa sekä samalla syventää pedagogista itseymmärrystään ja jäsentää ammatillista identiteettiään. Ohjaajan tehtävänä on dialogissa opiskelijan kanssa etsiä sellaisia tutkimisen työkaluja, joiden avulla tekijän kokemuksellinen, sanaton taiteellinen tieto pystytään muuntamaan yhteisesti jaettavaan muotoon. Ohjaaminen on tuntemattoman polun kulkemista opiskelijan rinnalla. Kulkemisen päämäärä paljastuu niin tekijälle kuin ohjaajallekin tutkimusprosessin kuluessa. Tarkastelen esimerkkitapauksen kautta taideperustaisista tutkimusprosesseista ja sen ohjaamista, siitä lähtien kun ohjaajana esitin opiskelijalle yksinkertaisen mutta perustavanlaatuisen pyynnön: Kerro mitä näet.

Lastentarhanopettaja taidekasvattajana

*Sinikka Rusanen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Käsittelen esityksessäni ’Lastentarhanopettaja taidekasvattajana’ -tutkimusprojektissa kerätyn aineiston alustavia tuloksia. Varhaiskasvatuksen kuvataidekasvatukseen kehittämiseen tähtäävä projekti on osahanke Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella tehtävää tutkimushanketta (Onnismaa, Tahkokallio & Lipponen 2011-2014), jossa selvitetään lastentarhanopettajien ammattiin kiinnittymistä koulutuksesta valmistuttaessa sekä lastentarhanopettajan ammatissa pysymistä. Osaprojektissani huomio suuntautuu kuvataidekasvatukseen toteuttamiseen ja kehittämiseen osana lastentarhanopettajan työtä.

Keräsin keväällä 2012 pääkaupunkiseudun 5 kunnan lastentarhanopettajan tehtävissä toimivilta (n=500/2000) tutkimushankkeen E-kyselyn yhteydessä kahden kysymyksen avulla tietoa kuvataidekasvatukseen toimintatavoista ja lastentarhanopettajien ammatillisesta roolista taidekasvattajana. Alustavan tarkastelun perusteella lastentarhanopettajien toimintatavoissa näyttää olevan samankaltaisuutta

Mannerheimin lastensuojeluliiton ”Päiväkoti kunnan kulttuuritoiminnassa” -projektissa 1977–1981 kerättyjen aineistojen tulosten kanssa. Suuri osa vastaajista katsoi myös, että lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen toteuttajan rooli ei ollut lainkaan heitä kuvaava määritelmä tai kuvasi heitä vain vähäisessä määrin. Pohdin ja taustoitan alustavia tuloksia esityksessäni.

SESSIO 4

”Pojat piirtäisivät vain autoja... ja tytöt hevosia”

*Jouko Pullinen & Antti Lokka
Tampereen yliopisto, Opettajankoulutuslaitos; Jyväskylän yliopisto,
Opettajankoulutuslaitos*

Suomalainen perusasteen koulutuksen arvioidaan Pisa-tutkimuksissa olevan huippuluokkaa, silti suomalaiset lapset eivät viihdy koulussa. Opetushallituksen teettämän tutkimuksen mukaan perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulokset eivät nekään ole huippuluokkaa. Taide- ja taitoaineissa opetussuunnitelman ja koulukäytännön ero on huomattava ja oppilaat saavuttavat tavoitteet korkeintaan kohtuullisesti. Kaikkein surullista luettavaa on poikien oppiminen ja viihtyminen taideopetuksessa.

Mistä tämä sitten johtuu? Miksi pojat eivät kiinnostu koulun kuvataiteen opetuksesta ja miksi he eivät koe oppiainetta houkuttelevaksi? Syitä on varmasti monia, johon viittaa InSEAn konferenssissa 2011 keräämämme haastatteluaineistokin. Näyttää myös siltä, että emme ole ongelmiemme kanssa yksin, vaan konferenssin osallistujat kokivat samankaltaisia ongelmia kotimaissaan.

Kyse on pitkälti oppiaineemme sisäisestä ongelmasta. Kuvataiteen opetus perustuu paljolti kuvaamataidon kouluperinteeseen, tunneilla askarrellaan, piirrellään, maalailaan ja muotoillaan, mutta mitä? Opettajan omaa taidekäsitystä tukevia ”siistejä” töitä, joita vanhemmat mielellään laittavat jääkaappimagneetilla kotona ihailtavaksi. Sen sijaan voisimme lähteä oppilaiden omasta kuva- ja arvomaailmasta, tehdä enemmän heidän tarpeistaan ja arjestaan nousevia asioita. Valokuvaamalla, kuvankäsittelyllä, tekemällä graffiteja, videoita, saisimme niin pojat kuin tytötkin varmasti näkemään oppiaineemme hyödylliseksi arkeen kuuluvaksi oppiaineeksi.

Toisaalta oppiaineemme aliarvostus johtuu yhteiskunnallisista syistä, kuvataidetta ei arvosteta, lapset tuovat kouluun kodin arvomaailman. Monet perheet katsovat, että kuvataide on haihattelua ja haluavat lasten keskittyvän heitä kehittäviin ja heidän kilpailukykyään lisääviin oppiaineisiin. Oppiaineemme pitäisi muuttua visuaaliseksi kulttuurikasvatukseksi, korostaa lapsille ja nuorille läheisiä kuvallisia ilmaisutapoja – ylipäätään kriittisyyttä oppilaiden eläessä kuvallistuvassa maailmassamme.

Kultakausi herää tablettiaikaan – lasten taidekokemuksista mediatuotoksiksi

Hanna Niinistö

Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö

Lapsi kasvaa tiettyyn kulttuuriin ja kantaa sitä eteenpäin. Viime vuosina lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan, taidekasvatuksen ja turvallisen mediaympäristön edellytysten parantaminen on kirjattu erilaisiin asiakirjoihin.

Taide- media- ja kulttuurikasvatus lähestyvät toisiaan. Visuaaliseen kulttuuriin perustuvassa taidekasvatuksessa yhdistyvät kuvallisen ilmaisun ja kommunikoinnin eri muodot. Sen materiaalia ovat erilaiset kuvalliset symbolit ja kuvataiteen eri kulttuuriset ilmiöt. Tavoitteena on monikulttuurisen kuvamaailman lukutaito. Siihen pyritään tarjoamalla välineitä rakentaa ymmärrystä itsestä ja ympäröivästä maailmasta sekä käsittelemällä pirstaleista, eri tiedonaloja ja kulttuurisia merkityksiä yhdistelevää tietoa. Mediakasvatuksen taidekasvatuksellisesti painottuva ilmaisullinen lähestymistapa keskittyy median sisältöihin ja omaan tuottamiseen ja mahdollistaa lapsille osallistumisen mediakulttuuriin itse tehdyin ja omista taide- ja taidekokemuksista syntyvin tuotoksien. Pyrkimyksenä on vahvistaa sosiokulttuurista medialukutaitoa, jonka perustana on osallisuuden ja ymmärtämisen kulttuuri.

Syksyllä 2012 toteutettiin Lönnströmin taidemuseon, Rauman opettajankoulutuslaitoksen ja esi- ja perusopetuksen yhteisprojekti. Opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat osana opintojaan opastuksen suomalaista kultakautta esittelevään Rakkaudesta taiteeseen -näyttelyyn esiopetusryhmille ja alakoulun 1.-4. luokille. Lisäksi he työstiivät opastukseen liittyvän mediakasvatuksellisen oppimateriaalin. Opastuksessa he käyttivät sadutus-menetelmää. Menetelmä on avain osallistavaan toimintakulttuuriin, jossa lasten ääni tulee kuuluviin ja heidän omat ajatukset ja näkökulmat nousevat merkittäviksi. Sadutuksessa lasta tai lapsiryhmää kehoitetaan kertomaan tarina (tässä projektissa taideteoksesta). Mediakasvatuksen työtapoja hyödyntävän oppimateriaalin avulla opettajan oli mahdollista jatkaa työskentelyä tarinan parissa. Pyrkimyksenä oli tuoda Kultakauden taiteen synnyttämä tarina 2010-luvulle.

Näkemisen kulttuuriset koodit pedagogin silmin

Leena Knif & Seija Kairavuori

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tarkastelemme esityksessämme näkemisen kulttuurisia koodeja peruskoulun kuvataideopetuksen kontekstissa. Tavoitteenamme on rakentaa ymmärrystä visuaalisen lukutaidon merkityksestä erityisesti etnisesti monikulttuurisessa oppilasryhmässä ja heidän opettajansa työssä.

Elämme korostuneen visuaalisessa maailmassa, kuvamassojen ympäröimänä. Puhutun kielen rinnalla myös kuvat ovat kommunikaatiota ja niiden tulkintaan vaikuttavat kulttuuriset lähtökohdat. Myös visuaalinen teksti jäsentyy tietyn koodin varassa. Ihmisten on kommunikoidakseen hankittava tietyt merkityksiä säätelevät kulttuuriset koodit. Vahva kuvanlukutaito avaa kuvien kulttuurisia merkityksiä (esim. Seppänen 2001, Kupiainen 2007).

Vierauden tunne on voimakas oppilaalla, joka ei osaa tulkita ympäristöään. Kuva-taideopetus kontekstina mahdollistaa oppilaiden kuvatulkinnan valmiuksien intensiivisen tarkastelun ja niiden tavoitteellisen harjoittamisen. Opettajan on huomioitava oppilaidensa monimuotoiset taustat ja pyrittävä avaamaan kuvatulkinna-vaadittavia kulttuurisia koodeja. Esimerkiksi Räsänen (2008) monilukutaitoiseksi määrittelemä pedagogi ohjaa analysoimaan ja tulkitsemaan kaikkia silmin havaittavia kulttuurisia objekteja suhteessa niiden tekijöiden ja vastaanottajien taustoihin. Monilukutaito ja monikulttuurisuus sekä taiteen sosiaalinen merkitys nousevat keskeisiksi kuvataideopetusta suuntaaviksi käsitteiksi.

Median kuvasto on jo usein varsin monikansallista, mutta kuvataiteen juuret voivat myös edelleen olla voimakkaan kulttuurisidonnaiset. Mitä olisi pedagogina otettava huomioon esimerkiksi suomalaisen identiteettiä läheisesti liitettyjen kultakauden taideteoksia tarkasteltaessa etnisesti monikulttuurisessa luokassa? Peilaamme tätä pedagogin tehtävää Pikku Huopalahden ala-asteen 5.-6.-luokkalaisten näkemyksiin kultakauden teoksista.

KÄSITYÖ JA VUOROVAIKUTUS HANTVERK OCH INTERAKTION

SESSIO 1

Tiedon ja taidon kehittyminen käsiyökasvatuksessa – toimintaa ohjaavien tarjoumien (affordanssi) näkökulma

*Taina Haliseva
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Käsiyön oppimisprosessi on paljolti konkreettista toimintaa. Oppimista ajatellaan tapahtuvan toiminnan reflektiivisessä vaiheessa, jonka usein ajatellaan realisoituvan varsinaisen toiminnan jälkeen. Konkreettisen käsiyötoiminnan aikaista oppimisprosessia, ja siihen kytkeytyvää reflektiota, on tutkittu vielä melko vähän.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena selvittää käsiyötoiminnassa oppimiselle merkityksellisen oppimisympäristön piirteitä. Oppimis- ja vuorovaikutusympäristöksi käsitetään koko oppilaan sisäinen ja ulkoinen maailma. Tämän tutkimuksen tutkimuskohteena on opetustilanteissa oppilaan toimintaa ohjaavan vuorovaikutusympäristön tarjoumat (affordanssit): niiden tilanteiden muodostama kokonaisuus, josta käsin oppilas ohjaa omaa toimintaansa opetus- ja oppimisprosesseissa (Billet, 2001). Tämä tutkimus pyrki selvittämään niitä mahdollisuuksia, joita sisältyy tilanteisiin, jolloin käsiyötoiminta jostakin syystä keskeytyy.

Tutkimuksen teoreettisen lähtökohdan muodostaa affordanssiteoria (Chemero, 2003), jonka mukaan yksilö havaitsee suoraan toimintaympäristön piirteistä toiminnan mahdollisuudet tulkittuna hänen omien kykyjen tai piirteiden mukaisesti. Oppimista ajatellaan tapahtuvan silloin kun ympäristön suorassa toimintamahdollisuuksien havaitsemisessa tapahtuu katkos ja yksilö siirtyy toiminnasta refleksiiviseen ajatteluun (Heft, 2003). Toimintansa jatkamiseksi oppilas hakee informaatiota

sekä ulkoisesta että sisäisestä toimintaympäristöstään. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, i) milloin ja millaisissa tilanteissa ja ii) mistä syystä käsiyötoiminnassa syntyi katkos, ja iii) miten oppilas pyrkii jatkamaan toimintaansa?

Tutkimus suoritettiin neljässä yläkoulun opetusryhmässä. Luokkatilanteet videoitiin ja suoritettiin tutkimustehtävää tarkentavat Stimulated Recall (STR) – haastattelut, joiden pohjalta toimintaa ohjaavat vuorovaikutus tilanteet analysoidaan.

Esityksessäni tulen tarkastelemaan tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia ja analyysiä.

Avainsanat: affordanssit, havainnointi, toiminnan ohjaaminen, vuorovaikutusympäristö, reflektiivinen ajattelu

Tekstiili- ja vaatetusalan ammattikorkeakoulutus ja globalisoituvaa työelämää. Kansainvälisen työnjaon ja kansallisen koulutuksen välinen suhde

*Ülle Liesvirta
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tarkastelen väitöstutkimuksessani tekstiili- ja vaatetusalan esimerkein ammattikorkeakoulutuksen ja globaalin työnjaon omaksuneen työelämän välistä vuorovaikutusta. Väitöstutkimuksessani perehdyn ammattikorkeakoulutuksen ennakointiin, koulutussuunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvään problematiikkaan. Tutkimus havainnollistaa tutkintojen työelämälähtöisen suunnittelun taustamekanismeja.

Monitieteellinen, kansainvälisellä kentällä maailman markkinatalouden ehdoilla jatkuvasti muokkautuva tekstiili-, muoti- ja vaatetusala on haasteellinen työelämä-todellisuus lokaalisesti suuntautuneelle ammattikorkeakoululle. Poikkitieteellisenä tutkimus sijoittuu koulutuspolitiikan, kasvatustieteen sekä käsityötieteen välimaastoon. Väitöstutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. miten työelämässä globalisaation ehdoilla jatkuvasti tapahtuva kehitys huomioidaan ammatillisen korkea-asteen koulutuksen ennakoinnissa, ammattikorkeakoulututkintojen valtakunnallisessa profiloinnissa, koulutuksen alueellisessa linjaamisessa ja opetuksen sisällöllisessä kehittämisessä?
2. mitä työelämälähtöisyys ammattikorkeakoulutuksessa tarkoittaa ja millä keinoilla sitä toteutetaan käytännön eri tahoilla?
3. miten kansainvälisen työajan omaksuneen työelämän ja alan asiantuntija-koulutuksen välistä vuorovaikutusta voidaan parantaa ja tehostaa? 108

Tutkimusta toteutan menetelmällisenä triangulaationa ja analysoidaan hermeuttisen analyysin avulla. Tutkimus kytkeytyy läheisesti Opetushallituksen Tekstiili- ja vaatetusalan koulutusselvityshakkeeseen (2012), jonka tutkijajäsenenä olen toiminut. Kyseinen selvitys kattaa valtakunnanlaajuisesti kaikki tekstiili- ja vaatetusalan sidosryhmät. Hanke toimi ensisijaisesti väitöstutkimukseni lähteenä, oman tutkimusosuuteni osalta väitöstutkimukseni esitutkimuksena. Lisäksi hyödynnän tutkimuksessani joitakin hankkeen aikana hankittuja aineistoja. Väitöstutkimusaineistona käytän lisäksi opetushenkilöstön haastatteluaineistoja, työelämäedustajien kyselyaineistoja, alan koulutustoimikuntien, ammatillisten neuvottelukuntien, koulutuksen järjestäjien sekä ARENE:n että OKM:n edustajien haastatteluja. Tutkimuksessa seurataan ja nostetaan esiin tekstiili- ja vaatetusalan ammattikorkeakoulututkintojen kehitykseen vuosien 2010–2012 aikana liittynyttä problematiikkaa.

Avainsanat: ammattikorkeakoulu, työelämälähtöisyys, koulutuksen ennakointi, koulutussuunnittelu

Muotoilukasvatus ja taiteellinen ote tulevaisuuden käsityöoppiaineessa

Panu Hatanpää
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Taito- ja taideaineiden tutkimusryhmä

Nyky-yhteiskunnassa korostuu itseilmaisuus, kauneushanteiden huomioiminen, estetiikka ja muotoilu. Edellä mainittujen asioiden tulisi olla olennainen osa myös peruskoulun käsityöoppiaineen opetusta. Käsityö, muotoilu ja kuvataide ovat monin paikoin lähentyneet toisiaan ja menevät osittain päällekkäin keskenään. Peruskoulumaailmassa käsityö ja kuvataide ovat kuitenkin kaksi erillistä oppiainetta ja muotoilua ei opeteta omana oppiaineenaan.

Suomessa käsityöoppiaineen aikakausia ja kehitystä historiassa ovat tutkineet muun muassa Kananoja (1991), Kantola (1997, 1999), Metsärinne (2008), Peltonen (1988), Simpanen (2003) ja Suojanen (1993). Käsityön ja käsityöoppiaineen suhdetta itseilmaisuun, taiteeseen ja muotoiluun ovat tutkineet ainakin Ahoniemi (2000, 2003), Ihatsu (2002, 2004), Karppinen (2005, 2008), Kojonkoski-Rännäli (1995, 2006, 2009), Kröger (2004) ja Pöllänen (2000). Käsityöoppiaineen tulevaisuutta ja sitä miten sen pitäisi vastata yhteiskunnan vaatimukseen huomioida itseilmaisuus, kauneushanteet ja muotoilukasvatus ei ole juurikaan tutkittu. Tämän väitöstutkimuksen tarkoitus on vastata tähän kysymykseen.

Tutkimus toteutetaan artikkeliväitöskirjana, joka koostuu viidestä artikkelista ja yhteenvedosta. Artikkelien julkaisukieli on englanti. Tutkimuksessa selvitetään muotoilun ja taiteellisen otteen asemaa käsityöoppiaineessa eri aikoina. Lisäksi delfoi-menetelmän avulla tutkitaan asiantuntijoiden käsityksiä kuvataiteen ja käsityön yhtymäkohdista sekä muotoilukasvatuksen asemasta käsityön opetuksessa. Tutkimuksessa selvitetään myös asiantuntijoiden käsityksiä käsityöoppiaineen suhteesta Englannissa opetettaviin Design & Art ja Design & Technology oppiaineisiin. Tutkimuksen asiantuntijaneelin jäsenet toimivat käsityökasvatuksen, kuvataidekasvatuksen, muotoilun, Design & Artin ja Design & Technologyn aloilla.

Avainsanat: käsityöoppiaine, peruskoulu, muotoilukasvatus, taiteellinen ote, delfoi-menetelmä

SESSIO 2

Käsityön opetussuunnitelman painopistealueet – opettajien käsityksiä kahdeksan vuoden ajalta

*Erja Syrjäläinen & Antti Hilmola
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia voimassa olevien käsityön opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaisia käsityön perusopetuksen lähtökohtia Suomessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät oppiainekohtaisesti oppiaineen tehtäväkuvauksen, tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointikriteerit. Käsityön kohdalla oppiaineen luonne ja siihen liittyvät keskeiset ilmiöt on mahduttettu viiteen sivuun. Opetussuunnitelman perusteet tulivat voimaan vuonna 2004 ja näin ollen nykymuotoista käsityön opetusta on toteutettu niiden suunnassa kahdeksan vuotta. Miten käsityönopettajat tulkitsevat käsityöhön sekä sen opettamiseen ja oppimiseen liittyvää tietoa?

Opetussuunnitelman perusteiden uudistamiseen liittyvä suunnittelutyö on aloitettu kuluvan vuoden aikana. Alustavien tietojen mukaan opetussuunnitelman perusteet tulevat tulevaisuudessa rakentumaan tietynlaiseen tulevaisuuden osaamista kuvaavaan kompetenssijatteluun, joka sisältää oppiaineeseen liittyvät tiedot, taidot, asenteet, arvot ja kyvyn toimia. Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata, missä määrin voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaiset käsityön opetukseen liittyvät argumentit painottuvat kompetenssijattelun mukaisille osa-alueille käsityönopettajien tulkitsemina. Tutkimusaineisto kerättiin postikyselyinä kevään 2012 aikana.

Lähestymistapa edustaa määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusotetta ja tutkimuksen kohteena ovat käsityönopettajien käsitykset siitä, miten nykyiset käsityön opetussuunnitelman perusteet ilmentävät kompetenssijattelun mukaisia osa-alueita. Tutkimusaineisto kerättiin määrällisellä mittarilla, jossa käsityönopettajat sijoittivat opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaisia tehtävä-, tavoite-, sisältö- ja arviointikuvauksia viiteen eri kompetenssikategoriaan. Tutkimustuloksia kuvataan vastaajaryhmien välisten frekvenssijakaumien avulla. Näyttää siltä, että käsityönopettajien käsityksien mukaan voimassa olevat opetussuunnitelman perus-

teet (2004) painottavat käsityön opetuksessa enemmän tiedollisia kuin taidollisia tavoitteita ja sisältöjä.

Avainsanat: käsityön opetussuunnitelma, kompetenssijattelu, käsityö, tekstiilityö, tekninen työ

Käsityön ja askartelun vuorovaikutuksesta

*Hanna-Mari Jaakkola
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Käsityön kentällä vuorovaikutusta voidaan käydä käsityöhön liittyvien eri käsitteiden välillä. Esityksessäni tarkastelen tätä vuorovaikutusta askartelu –käsitteen kautta. Esimerkiksi Rusanen (2007) toteaa, että toistaiseksi kuvataiteen ja käsityön opetuksessa on ollut hyvin vähän askartelun sisältöjä, tavoitteita ja toimintatapoja koskevaa vuorovaikutteista keskustelua. Rusanen mielestä sen käynnistäminen on tärkeää siinä mielessä, että päivitetään niitä merkityksiä, jotka askarteluun keskeisenä toimintana on liittynyt ja liittyy edelleenkin.

Pohdin käsityön, askartelun sekä kuvataiteen vuorovaikutusta oman tutkimusaineistoni avulla.

Esityksessäni käsittelen erilaisia mahdollisia tapoja kuvata tutkimusaineistoani. Pohdin myös, mikä olisi relevantti menetelmä keräämälleni datalle. Haen vastausta ja tukea ajatuksilleni aineistoni analysointitavoista: vastaako aineistoni tutkimuskysymyksiini riittävällä tavalla ja onko perusteltua olettaa, että niiden pohjalta tekemäni tutkimus tuottaa luotettavaa ja jollakin tavalla yleistettävissä olevaa tietoa tutkimastani ilmiöstä, askartelusta.

Avainsanat: Käsityö, askartelu, kuvataide, sisällön analyysi

SESSIO 3

Sukupuolten välinen ja alueellinen vaihtelu käsityön oppimistuloksissa

*Antti Hilmola
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Opetushallituksen toteuttamien oppimistulosarviointien perusteella suomalaisnuorten oppimistuloksissa ilmenee koulutuksen tasa-arvon kannalta kielteistä systemaattista vaihtelua. Pohjois-Suomessa on suhteellisesti eniten osaamisen perusteella heikoimpaan neljännekseen kuuluvia oppilaita. Alueellisten oppimistuloserojen esiintyminen Suomessa on kansallisen koulutuspolitiikan vastaista. Muun muassa kielten oppimistulosarvioinnit ovat osoittaneet, että Etelä-Suomessa isoa koulua käyvän tytön hyvä menestys on todennäköisempää kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa pienellä paikkakunnalla pientä koulua käyvän pojan menestyminen. On myös todettu, että eriarvoistuminen on lisääntynyt ja maaseutukoulujen oppilaat ovat kaupunkikoulujen oppilaita heikommassa asemassa.

Käsityön oppiaineen seuranta-arvioinnissa tulokset olivat päinvastaisia kuin aiemmissa teoreettisten oppiaineiden arvioinneissa. Käsityön osaamisen taso oli yleisesti ottaen korkeinta Itä-Suomen ja Oulun läänien alueilla ja maaseutumaisissa kunnissa. Käsityön osaamisen taso oli yleisesti ottaen heikointa Länsi-Suomen läänin alueella ja kaupunkimaisissa kunnissa. Käsityön tiedollista osaamista mittaaviin tehtäväsarjoihin osallistuneiden oppilaiden tulosten perusteella poikien osaamisen taso oli keskimäärin tyttöjä korkeampi Itä-Suomen ja Oulun läänien alueilla ja maaseutumaisissa kunnissa. Vastaavasti tyttöjen osaamisen taso oli keskimäärin poikia korkeampi Etelä-Suomen, Länsi-Suomen ja Lapin läänien alueilla ja kaupunkimaisissa kunnissa.

Tämä esitys ja siitä kirjoitettava artikkeli ovat osa laajempaa tutkimusta, jossa tarkastellaan laaja-alaisesti käsityön oppimistulosarvioinnissa saatuja tuloksia Opetushallituksen toteuttamien kansallisten oppimistulosarviointien kontekstissa. Tässä yhteydessä keskitytään tarkastelemaan sukupuolten, kuntaryhmätyyppien ja entisen läänijaon mukaisten alueiden välistä vaihtelua käsityön tiedollista osaamista mittaavissa arviointitehtävissä. Arviointituloksia kuvataan vertailemalla

ylä- ja alakvartileja (äärikvartiilit) sekä ottamalla mukaan tarvittaessa myös keskikvartiilit (keskitaso). Eroja vertaillaan varianssianalyseilla ja Khiin neliö -testillä.

Avainsanat: oppimistulos, arviointi, oppimistulosarviointi, alueellinen vaihtelu, käsityö

Soveltuvuus opettajaksi – käsityön opettajaksi?

*Tuula Laes
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö*

Päätiin ryhtyä opettajaksi. Lause ei hämmästyttänyt ketä tahansa, mutta vapaasta tahdosta kiinnostunut filosofi voi asiaan takertua. Voiko ihminen varsinaisesti tehdä päätöksiä, voiko päätöksiä perustella tietoisiksi psykologiseksi teoiksi? Olisiko varmempaa sanoa, että henkilö on jonkin asian vallassa? Jokin sisäinen tai ulkoinen voima on synnyttänyt psykologisen tilan, jossa henkilö on toimii. Mikä se lähemmin on, sitä voi olla vaikea arvioida objektiivisesti edes omalla kohdallaan.

Yhteiskunnassa vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että opettajalta odotetaan soveltuvuutta työskentelyyn koulualalla, työssä tarvitaan sekä ammattitaitoa että sopivaa persoonallisuutta, kumpaakin.

Uravalintatutkimus esittää teorioita persoonallisuuden ja ympäristön keskinäisestä yhteydestä. Ympäristöt vetävät puoleensa persoonallisuuksia selektiivisesti ja persoonallisuudet vaikuttavat ympäristöihinsä: tuottavat eetosta ja oppimisen laatuja. Persoonallisuutta pidetään pysyvänä, vain käyttäytyminen vaihtoi. Siitä näkökulmasta funktionaaliset pääsykoetilanteet ovat erityistilanteita, joissa pyrkijän psykologinen tila saattaa poiketa hänelle tavanomaisesta – mikä vaikeuttaa tieteellisessä mielessä kaikkein vaativinta arviointitehtävää: tulevan käyttäytymisen ja toiminnan ennustamista. Sopiiko henkilö ammattiin, sopiiko ammatti henkilölle?

Opettajankoulutuksen opiskelijavalinta on tapahtunut konsensuaalisesti pragmaattisen tarkkuuden kehyksessä. Käsityönopettajien valintamenettelyä on pyritty edistämään pyrkijöille annettavien ennakkotehtävien avulla, asiantuntijaprinsiippiä noudattaen. Varsinaisen käsityön opettajaksi soveltuvuuden arvioinnin kulmakivenä on edelleen valitsijan intuitio yhdistettynä tieteelliseen tietoon. Intuitio kuuluu arviointiprosessin luovaan osaan, tieteellisyys taas lujittaa arvioinnin huolellisuutta.

Intuition käytön hyväksyy filosofikin, varauksin - arvioitsijan tieteellinen asenne synnyttää suopeutta.

Avainsanat: opiskelijavalinta, haastattelu, intuitio, psykologinen teoria, käsityön opettajakoulutus

Sadutusmenetelmä lapsen käsityöprosessin merkitysten avaajana

*Marja-Leena Rönkkö & Juli-Anna Aerila
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö*

Lasten kirjallisuuden ymmärtämisestä sekä taiteellisen toiminnan tavoitteellisuudesta on olemassa vielä vähän tutkimusta. Tämän tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on testata sadutusmenetelmää lasten käsityöllisen prosessin lähtökohtana. Erilaisia työtapoja yhdistelemällä saattaa olla mahdollista saada nykyistä monipuolisempaa tietoa toisaalta lasten kirjallisuuden ymmärtämisestä, maailmankuvasta ja kielellisestä ilmaisusta, mutta myös käsityöprosessin ilmenemisestä 6–7 -vuotiailla. Monipuolisten työtapojen avulla voidaan ottaa huomioon lasten erilaisuus ajattelun kehityksen, kielellisten valmiuksien, hahmottamisstrategioiden ja oppimistyylien suhteen. Sadutusmenetelmässä lapset toimivat itsenäisesti kertomalla ajatuksistaan ilman, että kertomista ohjataan aikuisen tekemillä kysymyksillä tai tehtävillä. Menetelmässä aikuisen tehtävänä on siis vain kirjata lasten ajatukset sanatarkasti ja kuunnella lasta. Sadutukseen perustuen lapset suunnittelevat ja toteuttavat tarinaansa liittyvän käsityötuotteen.

Avainsanat: sadutus, käsityöprosessi, merkityksenanto

SESSIO 4

Käsityö voimaannuttavana kehollisena vuorovaikutuksena

*Sinikka Pöllänen
Itä-Suomen yliopisto*

Käsityö liitetään monesti käsitteisiin hyvinvointi ja elämänlaatu. Aihetta käsittelevän tutkimustiedon perusteella voidaan todeta, että käsityö voi olla yksi väline lisätä subjektiivista hyvinvointia ja elämänlaatua. Käsityö voimaannuttavana kehollisena vuorovaikutuksena esitys perustuu käsityötä pitkään harrastaneiden henkilöiden käsityöelämäkertoisiin. Tutkimuksen hermeneuttisen tutkimusstrategian mukaisesti saatua aineistoa tulkitaan sisällönanalyysiä hyödyntäen ja pyrkien ymmärtämään käsityön tekemistä toimintana ja erityisesti hahmottamaan sen merkitystä tekijälleen.

Käsityö voi toimia osana sitä prosessia, jossa ihmiset hakevat virkistystä ja elämän tarkoituksellisuuden tunnetta tai kokevat oppivansa hallitsemaan elämäänsä. Käsityön terapeuttisuus perustuu taitojen ja tietojen kehittymiseen, oman kehon, materiaalin ja välineiden, ajattelun ja tunteiden hallintaan sekä käsityöhön liittyviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin. Tutkimustulosten perusteella näyttää siltä, käsityö kehollisena voimaannuttavana prosessina perustuu materiaalin, käsityöntekijän ja toiminnan väliseen vuorovaikutukseen.

Avainsanat: käsityö, kehollisuus, voimaantuminen, elämänlaatu, hyvinvointi

Taso ja todellisuus

Kirsti Salo-Mattila

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Vaatesuunnittelussa tasokuosittelu on keskeinen osa muodonantoa. Kuositelussa kolmiulotteinen muoto suunnitellaan tasossa. Prosessille on ominaista jatkuva vuorovaikutus kaksidimensionaalisen esityksen ja kolmidimensionaalisen todellisuuden välillä. Vaikka prosessi on kaavoituksen opetuksen kannalta keskeinen, sitä on tutkittu hyvin niukasti didaktisesta näkökulmasta. Esityksessä tarkastellaan tasokuositelun oppimisen problematiikkaa kirjallisuuden ja Helsingin yliopiston käsityönopettajankoulutuksessa tehdyn esitutkimuksen valossa.

Avainsanat: vaatesuunnittelu, kaavapiirustus, opettajankoulutus

LAPSIÄKÖKULMA JA LAPSUUDENTUTKIMUS

BARNPERSPEKTIV OCH BARNFORSKNING

SESSIO 1

Mitä on lapsinäkökulmainen tutkimus?

Läisa Karlsson

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Kasvatustieteessä tutkitaan usein lapsia tai lapsiin liittyvää (0-18 -vuotiaiden) toimintaa. Lapsuudentutkimus (childhood studies) on tuonut lapsitutkimukseen lisää monitieteisyyttä sekä yhteiskunnallisuutta. Yhä enemmän kaivataan kaikkien toimijoiden tietoa ja näkökulmia toiminnan kehittämisen tueksi. Miten tätä tietoa voi saada lapsilta?

Lapset ilmaisevat itseään usein eri tavoin kuin aikuiset ja siksi heidän näkökulmansa jäävät helposti tavoittamattomiin tai yksioikoisen tulkinnan kohteeksi. Aikuiset asiantuntijat ja tutkijat ovat perehtyneet kasvatukseen ja opetuksen alaan. Tämän vuoksi heillä on vahva näkemys siitä, mitä on tärkeää tavoitella, kysyä ja toimia. Tätä kautta heillä on myös valta-asema suhteessa lapsiin, jotka kuitenkin ovat omassa elämässään myös asiantuntijoita. Asiantuntijan valta-asema vaikuttaa tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja siitä tulee olla tietoinen, jotta lasten tiedolle jää tilaa. Kysymys ei ole yksinkertainen ja se vaatii paradigmaattista reflektointia. Tähän tarvitaan lapsinäkökulmaista tutkimusta.

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen (studies of child perspective) tarkoituksena on tavoitella lasten näkökulmia ja heidän tuottamaansa tietoa (Karlsson 2012). Siksi lapset osallistuvat tiedon tuottamiseen. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa pyritään kuuntelemaan lasten viestejä, nostetaan esiin ja analysoidaan lasten kokemuksia, näkökulmia, painotuksia, tapoja toimia ja ilmaista asioita niiden kulttuurisessa, sosiaalisessa, yhteiskunnallisessa ja historiallisessa kontekstissa. Lapsinäkökulman tavoittamiseksi ei kuitenkaan riitä, että lapset tuottavat tutkimusaineistoa, vaan aikuisten esiin tuomien näkökulmien lisäksi lähestytään aihetta myös lasten näkö-

kulmista. Lasta ei romantisoida eikä eristetä muista ikäryhmistä, vaikka lapsuuden erityispiirteet otetaan huomioon. Lapsinäkökulma näkyy koko tutkimusprosessissa eli tutkimustehtävän ja -kysymysten muotoilussa, aineiston tuottamisessa, tutkimusmenetelmän valinnassa, analyysissä ja johtopäätösten tekemisessä. Tutkija ei voi kuitenkaan koskaan kokea tutkittavan elämää tai päästä hänen ajatuksiinsa. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen lähtökohta on lapsi- ja yhteisöllähtöisyydessä. Lasten toiminta on sidoksissa toimintaympäristöön, paikkaan, aikaan ja toisiin toimijoihin sekä heidän intentioihinsa. Näin lapsinäkökulmaisen tutkimuksen tarkastelun kohteeksi nousevat myös vuorovaikutus aikuisten kanssa sekä laajemmat kontekstit erilaisissa mikro- ja makrokulttuureissa. Eri tieteenalat eivät rajaa tutkimuskohdetta tai analyysia, vaan tarkastelun lähtökohtina ovat lasten elämä ja lapsuus kokonaisvaltaisina ilmiöinä. (Karlsson 2012.) Näin voidaan sanoa, että lapsinäkökulmainen tutkimus vaatii paradigmaattista pohdintaa. Haasteena on, miten lasten näkökulma pystytään huomioimaan tutkimuksen eri vaiheissa ja mitä käytännön ratkaisuja se vaatii. Näitä pohditaan esityksessäni ja teemaryhmän muissa esityksissä.

Avainsanat: lapsinäkökulmainen tutkimus, lapsuudentutkimus, lapsen näkökulma, osallisuus, toimijuus, paradigma, tutkimusprosessi, tutkimusmenetelmät

Tarinataikurituokioiden menetelmä lasten kuulemisen välineenä

*Piia Manninen, Marja-Leena Laakso & Leena Turja
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Lapsella on oikeus osallistua ja tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa myös päivähoito- ja kuntoutuspalveluissa. Lapsen kokemukset arjen vuorovaikutussuhteissa ovat merkittäviä sosioemotionaalisen hyvinvoinnin rakentamisessa, ja niiden kuuleminen osaltaan auttaa kehittämään näitä palveluja lapsen hyvinvointia tukeväksi. Lapsen näkökulman lähelle pääsemiseksi aikuisen tulee arvostaa hänen tapaansa ajatella ja ymmärtää ympäröivää maailmaa sekä käyttää erilaisia kommunikointikeinoja.

Väitöstutkimuksen tavoitteena on kehittää Tarinataikurituokiomenetelmä yhdeksi lapsen kuulemisen välineeksi niin perheiden kuin eri palveluiden käyttöön. Tutkimustehtävänä on tavoittaa menetelmän avulla lapsen kokemuksia ja näkökulmia erilaisista sosiaalisista vuorovaikutustilanteista aikuisten ja toisten lasten kanssa. Lisäksi tehtävänä on ymmärtää, millaiset tekijät vaikuttavat lapsen sosioemotionaaliseen hyvinvointiin.

Tarinataikurituokiomenetelmä muodostuu kolmesta osasta. Ensimmäiseksi lapsi kertoo yhdestä arjen pulmallista vuorovaikutustilannetta kuvaavasta kehyskuvas-tarinan. Tarinan kerronnan ja tunteiden tunnistamisen apuna käytetään tuntekortteja. Lapsen kertoma tarina leikitään leikkivälineitä ja näyttämökulis-seja käyttäen. Lopuksi tarinasta keskustellaan yhdessä lapsen kanssa käsinuken avulla. Tarinatallenteiden pohjalta keskustellaan myös lasten vanhempien ja työntekijöiden kanssa. Tutkimusaineisto on kerätty vuosien 2011–2012 aikana Perhekoulusta ja vuoropäiväkodista 4–6 -vuotiailta lapsilta (N=25).

Lapset osallistuivat Tarinataikurituokioihin innokkaasti. He kuvasivat rikkaasti vuorovaikutustilanteita erityisesti leikkiessään ja tuottivat sosiaalisesti suotuisia ratkaisuja ristiriitaisiin tilanteisiin. Lasten taidot yllättivät vanhempia. Menetelmä vaikutti voimaannuttavan lasta ja avaavan aikuiselle ymmärrystä tämän ajatteluun. Tuloksemme rohkaisevatkin kehittämään ja käyttämään tällaisia menetelmiä erilaisissa kasvatus- opetus-, ja kuntoutuspalveluissa.

Avainsanat: Tarinataikurituokiomenetelmä, lasten kuuleminen, sosioemotionaalinen hyvinvointi, vuoro-ohito, perhekoulu

Huumorin merkitykset lasten teksteissä ja kuvissa - kulttuuritaustan ilmeneminen esi- ja alkuopetusikäisten piirustuksissa ja niistä nousevissa tarinoissa

*Timo Laes
Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö*

Huumorilla on ihmisen elämässä tärkeä sosiaalinen funktio. Lapselle huumori antaa mahdollisuuden luoda etäisyyttä kuoleman, vaarojen, erilaisuuden, väkivallan ja sukupuoliroolien aiheuttamiin pelkoihin. Luomalla oman mielikuvitusmaailman hän voi sen avulla oppia kohtaamaan todellisuutta ilman uhkaa. Tätä menettelyä voi kutsua fantasia-assimilaatioksi. Soveltamalla toimintoihin ja kieleen inkongruenssia lapsi vääristää todellisuutta siedettävämpään muotoon ja kokee samalla hallinnan tunteita. (Klein 2003) Yksi mahdollisuus luoda oma maailma on piirtää se. Piirustus voi siis ilmentää lapsen keinoja selvitä yhteisössään: käsitellä omaa asemaansa tuntiessaan itsensä heikoksi voimakkaam-pien aikuisten seurassa tai joutuessaan uuteen ympäristöön. Käsillä oleva tutkimus pohjaa Piret'n (1940) oivallukseen pyytää 3-8 vuotiaita lapsia piirtämään kuva, joka naurattaa toisia. Piret'n tavoitteena oli tutkia lapsen kognitiivista kehitystä. Tuota instruktioita käyttämällä kokosin 116:n piirustuksen aineiston (Laes 2009, 2012), jonka analysointi antoi viitteitä ryhtyä tutkimaan piirustusten sosio-emotionaalisia piirteitä lasten niille antamien selitysten pohjalta. Nyt meneillään olevaan tutkimukseen on liitetty uutena osana sadutus tai tarinan kirjoittaminen lapsen iästä riippuen. Tutkimuksen pääkohteena on tarina, jonka lapsi laatii piirustuksensa virittämänä. Aineistoa kerätään Turun ja Rauman esi- ja alkuopetusryhmistä. Näin voidaan vertailussa voidaan ottaa huomioon monikulttuurisuusnäkökulma, koska Turun ja Rauman maahanmuuttajaoppilaiden määrät poikkeavat huomattavasti toisistaan. Tutkijoina ovat Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen Rauman yksikön lehtorit Juli Aerila (äidinkielen ja kirjallisuuden didaktiikka) ja Timo Laes (kehityopsykologia).

Avainsanat: huumori, lapsen näkökulma, lasten piirustukset, sadutus, monikulttuurisuus

SESSIO 2

Päiväkoti lapsuuden paikkana –haasteena lapsilähtöisyys

Piia Roos

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Miten aikuisen tutkijan on mahdollista tavoittaa lapsen kokemusmaailmaa? Miten välttää tulkitsemasta lasten tuottamaa aineistoa omien ajatustensa rajoittamana? Millaiset menetelmät ovat toimivia lasten näkökulmasta?

Esitykseni perustuu valmisteilla olevaan väitöstutkimukseeni, jonka alkuperäisenä tarkoituksena oli tutkia päiväkodeissa toteutetun toiminnan ja lasten tarpeiden kohtaamista (vrt. Lämsä 2009,117, Raittila 2008, 12) lasten narratiiveja analysoimalla. Tutkimusaineisto herätti pohtimaan erityisesti päiväkotia lapsuuden ympäristönä ja paikkana (vrt. Karila 1997). Mitä merkityksiä lapset antavat päiväkodissa tapahtuvalle toiminnalle ja vuorovaikutukselle, päiväkotiarjelle? Mitkä ovat heille merkityksellisiä tapahtumia? Miten lasten narratiivit jäsentävät päiväkotilapsuutta?

Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan tutkimuksessa hyödynnettiin erilaisia aineistoja; lasten piirroksia, haastattelut ja nukketheateriesitykset. Esityksessäni paneudun käytettyjen metodien toimivuuteen ja haasteisiin, pääpainon kohdistuessa käyttämäni kerronnallisen haastattelun menetelmään (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005) ja sen soveltamiseen lasten pariin. Tuon myös lyhyesti esiin alustavia tutkimustuloksia ja muutamia eettisiä näkökulmia.

Lasten narratiivit olivat yllätyksellinen ja mielenkiintoinen matka. Erityisesti ne ovat olleet matka lapsuuteen. Lapset johdattivat minut ajatuksiinsa ja maailmaansa. Minulle kerrottiin kuinka päiväkodin pihassa olevaan puskaan johdattaa salaovi. Vaikka sinne ei oikeasti saisi piiloutua, niin sieltä käsin voi vakoilla muita, jos pysyy oikein matalana. Sain myös kuulla kaverista, joka on niin rohkea, että uskaltaa syödä eläviä hämähäkkejä. Ihan isoja! Entäpä se kaveri, joka on niin kiva, että sydämessä tuntuu hyvälle?

Avainsanat: lapsuudentutkimus, lasten narratiivit, päiväkotiympäristö, päiväkotilapsuus

Pienten lasten sosioemotionaalinen hyvinvointi vuorohoidon kontekstissa: metodologiset ja eettiset kysymykset

Eija Salonen, Marja-Leena Laakso & Eija Sevón
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

24/7-yhteiskunnassa vanhempien epätyypilliset työajat ja lasten vuorohoito päiväkodissa ovat yleistyneet. Vuorohoito eroaa monin tavoin perinteisestä päivähoitosta ja tuo mukanaan sekä uusia haasteita että mahdollisuuksia. Vaikka vuorohoito kuuluu monen pienen lapsen arkeen, sen merkitystä lasten sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ei vielä tunneta hyvin.

Väitöstutkimuksen tehtävänä on soveltaa ja kehittää menetelmiä, joilla voidaan tutkia alle kolmevuotiaan lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia hänen oikeuksiaan ja osallisuuttaan kunnioittaen. Tutkimustehtävinä on lisäksi selvittää, millaisia voimavaroja ja haasteita vuorohoidon ympärille rakentuva arki tuottaa lapsille, ja millaisilla vuoropäiväkodin ja kodin käytännöillä lasten sosioemotionaalista hyvinvointia voidaan tukea. Tutkimuksen lähtökohtana ovat pienten lasten kokemukset, joita pyritään tavoittamaan ja ymmärtämään.

Tutkimuksen menetelmät pohjautuvat etnografiseen lähestymistapaan. Keskeisimpänä menetelmänä toimii havainnointi päiväkodeissa. Havainnointi kohdistuu erityisesti tulo- ja lähtötilanteisiin sekä lasten arkeen päiväkodissa vuorohoidolle ominaisina ajankohtina, kuten illalla ja viikonloppuna. Aineistoa täydentävät havainnoinnit lasten kotona, henkilökunnan ja vanhempien haastattelut sekä tutkijan järjestämät leikkituokiot. Tutkimuksessa on mukana kahdeksan iältään 1,5–3-vuotiaasta lasta kahdesta Keski-Suomessa sijaitsevasta päiväkodista. Keväällä 2012 alkanut aineistonkeruu jatkuu edelleen.

Esitelmä keskittyy tutkimuksen metodologisiin ja eettisiin kysymyksiin. Alustavasti voidaan todeta, että useat menetelmät täydentävät toisiaan ja auttavat rakentamaan kokonaiskuvaa pienten lasten sosioemotionaalisen hyvinvoinnista. Lasten oikeuksien ja osallisuuden kunnioittaminen on edellyttänyt aineistonkeruussa joustavuutta sekä lasten ilmaisemien tarpeiden ja toiveiden kuuntelua.

Avainsanat: alle kolmevuotiaat, vuorohoito, etnografinen tutkimus, lapsen oikeudet, lapsen osallisuus

”Aikuinen auttaa sitä tyttöä. Ja sit ne leikkii yhdessä” – Action telling -metodilla kerättyjä lasten narratiiveja aikuisen tuesta ja osallisuuden kokemuksista päiväkodissa

Tuulikki Venninen¹ & Jonna Leinonen²

¹Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos; ²Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Osallisuus varhaisina vuosina rakentuu näkemyksille siitä, että on tärkeä ja merkityksellinen omana itsenään (Karlsson, 2005). Lasten osallisuuden kokemusten tutkiminen on haasteellista, sillä osallisuuden perusajatusten mukaisesti lapsilla tulisi olla mahdollisuus ilmaista ajatuksiaan ja kokemuksiaan heille luontevalla tavalla sekä tuntea, että ympärillä olevat ihmiset haluavat kuulla niitä ja pitävät niitä merkityksellisinä (Venninen, Leinonen & Ojala, 2010). Tutkimustilanne ei ole lapselle luontevin tilanne kohdata uusi aikuinen. Toisaalta lasten äänen ja näkemysten esille tuloa tutkimus-aineistossa ei voida varmistaa turvautumalla vain havainnointiin tai aikuisten käsityksiin lasten osallisuudesta.

”Action telling” eli ”todetus” (Reunamo, 2006) menetelmän tarkoitus on kerätä lasten narratiiveja päiväkodin arjesta. Tutkimusasetelmassamme loimme tilanteen, jossa lapset saivat tuottaa tekstiä osallisuudesta kertovaan piirroskuvakirjaan. Menetelmässä aikuisen puhe minimoitiin, jotta lapsen puheelle jäisi tilaa eikä lapsi kokisi tutkijan odottavan häneltä tietynlaisia vastauksia. Lasten kerrontaa ohjaamassa käytettiin pilotoituja piirroksuvia, jotka pohjautuvat osallisuuden ilmenemiseen varhaiskasvatuksessa. Piirroksuvien käyttäminen on lapsille tuttua päiväkotikulttuurin käytännöistä.

Keväällä 2012 suoritettuun tutkimukseen osallistui 10 päiväkotiryhmästä 150 lasta, joiden iät vaihtelivat 3-7 vuoteen. Osallistuminen tutkimukseen oli lapsille vapaaehtoista, mutta innostus levisi ryhmissä ja veti mukaan myös arempia lapsia. Lapset kertoivat suhteellisen pitkiä ja monipuolisia tarinoita ja tilanteen kuvailun lisäksi heillä oli näkemyksiä aikuisen roolista ja toiminnasta tilanteiden ratkaisijana. Kuvaamme esityksessämme näitä käsityksiä.

Avainsanat: osallisuus, narratiivi, varhaiskasvatus

SESSIO 3

”Menee nukkuun ja silloin vähän mietti” – Lasten käsityksiä kielenoppimisesta

Elisa Miettinen & Karita Mård-Miettinen

Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus

Tässä esityksessä tarkastellaan lasten kielellistä tietoisuutta käsitysten kautta. Kielellisellä tietoisuudella tarkoitetaan lasten kykyä havainnoida kieltä, eritellä kielellisiä ilmiöitä ja keskustella kielestä. Käsitykset puolestaan määritellään dialogisesta näkökulmasta: ne muodostuvat sosiaalisessa toiminnassa ja ovat peräisin tilanteista ja ihmisiltä, joiden parissa lapset ovat toimineet (Aro 2006). Niinpä sekä lasten omat että heidän havaitsemansa kokemukset vaikuttavat lasten tapaan puhua kielestä ja kielenoppimisesta. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata kielenoppimista ja kielenkäyttöä lasten näkökulmasta, lasten omalla äänellä.

Lasten kielenoppimiskäsityksiä on aiemmin tutkittu pääosin kouluiässä, jolloin on käynyt ilmi, että koululaiset ajattelevat kielenoppimisen tapahtuvan juuri koulussa ja kirjoitetun kielen kautta (ks. esim. Dufva, Alanen & Aro 2003). Omassa tutkimuksessamme olemme halunneet selvittää, minkälaisia käsityksiä lapsille on muodostunut ennen muodollisen kielenopetuksen alkamista ja miten nämä rinnastuvat koululaisten käsityksiin.

Aineisto kerättiin kysymällä 5- ja 6-vuotiailta päiväkotilapsilta kielten osaamiseen, oppimiseen ja käyttöön liittyviä kysymyksiä. Haastattelut olivat strukturoituja yksilö- ja parihaastatteluja, jotka joko kasvattaja tai tutkija teki. Haastatteluun kuului myös piirrostehtävä itsestä oppimassa kieliä.

Aineistoa on analysoitu fenomenografisesti kohdistuen huomio ilmiöön sellaisena kuin tutkittava yksilönä on sen kokenut ja ymmärtänyt. Haastatteluvastaukset ja lasten piirrookset sekä näiden selitykset on teemoiteltu aineistolähtöisesti pyrkien tunnistamaan lapsille tyypillisiä näkökulmia kieliin ja kielenoppimiseen. Näitä näkökulmia tarkastellaan tässä esityksessä aineistoesimerkkien kautta.

Avainsanat: kielenoppiminen, kielikäsite, oppimiskäsite, lapsinäkökulma

Lapset etnografeina luokkahuoneessa - lapsuus ja sukupuoli tunnollisina ja häiritsevinä esityksinä

Riikka Hohti

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Esitys perustuu käynnissä olevaan väitöstutkimukseeni, jossa käsittelen lapsuutta (ja aikuisuutta) sekä valtaa koulun arjessa. Pääosan aineistosta ovat tuottaneet 10-vuotiaat lapset etnografeina omassa luokassaan.

Etnografiset tutkimukset ovat analysoineet valtaa, eroja ja erilaisuuksia koulun tilaan ja ruumiillisuuteen liittyvissä käytännöissä. Tutkimuksessani painotan lasten omaa tapaa nähdä ja raportoida luokkahuoneen toimintaa (vrt. Karlsson 2011). Lähtökohtana on, että lapsilla on omaa ympäristöään koskevaa tietoa, joka edelleen harvoin pääsee esiin. Tässä keskityn erityisesti siihen, miten lapset etnografisissa havainnoissaan tuottavat sukupuolvi- ja sukupuolieroja. Analyysi perustuu teoreettisesti performatiivisuuteen ja hybridisyyteen (Prout 2005, Lee 2008, Lee & Motzkau 2011).

Tulokset osoittavat, että lasten etnografiset havainnot luokkahuoneesta ovat monin tavoin samanlaisia kuin aikuisten, mutta myös eroja löytyy. Joissakin kohdin lasten tuottama tieto hämärtää ja häiritsee dualistisia vastakkainasetteluja, joihin koulu pitkälti perustuu, kuten aikuinen/lapsi tai fakta/fiktio. Siten tarjoutuu mahdollisuus myös hankaloittaa-häiritä (trouble) koulun vallitsevia käytäntöjä.

Lopulta pohdin myös potentiaalia, rajoituksia ja eettisiä dilemmoja, jotka liittyvät lapset etnografeina -menetelmään.

Avainsanat: aikuinen/lapsi, fakta/fiktio, lapsinäkökulma, etnografia, luokkahuone

MEDIAKASVATUS MEDIEPEDAGOGIK MEDIA EDUCATION

SESSIO 1

Jakamalla osalliseksi mediaan – pienet lapset median tuottajina päiväkodin toiminnassa

*Jonna Leinonen
Tampereen yliopisto; Helsingin yliopisto*

Valtautuminen medianmaailmaan käy medialukutaidon kautta. Medialukutaito, taito ymmärtää ja tulkita, mutta myös kommentoida, keskustella ja tuottaa yhteisöllisesti ja jakaa erilaisia mediatekstejä tarjoaa väylän osallisuuteen (Kupiainen ja Sintonen, 2010). Osallistavassa pedagogiikassa merkityksellistä on oppijan äänen ja näkemysten esille tuominen pääsevät esille ja oikeiden vastausten sijaan etsitään yhteistä tulkintaa. Jakaminen on keskeinen käsite osallisuustutkimuksessa ja sen voi ajatella olevan lapselle luontainen tapa kokea ja toisaalta myös välittää kokemuksiaan uuden oppimisen varmistamiseksi (Venninen, Leinonen & Ojala, 2010).

Tutkimuksessa tarkastellaan varhaiskasvatustutkimusikäisten lasten taitoja ja tapoja tulkita mediamateriaalia sekä ilmaista itseään tuottamalla. Tutkimuksessa lapsen osallisuutta tarkastellaan lähtien lapsen oikeudesta kuulluksi tulemiseen aina yhteisöön vaikuttamiseen ja omistajuuden kehittymiseen. Tutkimus toteutettiin kahdessa ryhmätuokiossa 3-6-vuotiaiden lasten kanssa toiminnallisena varhaiskasvatustuokiona, jossa tutkija toimi osallistuvana havainnoitsijana. Tuokio toteutettiin osallistavan pedagogiikan keinoin, eikä lasten toimintaa pakotettu tiettyyn muottiin. Kiinnostus mediahahmoa kohtaan nousi lapsista itsestään. Tutkija motivoi lapsia

kyselemällä, kuuntelemalla lasten kertomuksia ja keskustelemalla lasten kanssa toimintavaihtoehtoista. Lisäksi tutkija auttoi lapsia kuvaamaan digitaalisesti mediahahmon toimintaa ja muokkaamaan kuvista animaatioita.

Analyysissä aineisto purettiin sisällön analyysin keinoin ja jaoteltiin neljään osa-alueeseen: Mediamateriaalin tulkitsemiseen, mediamateriaalin tuottamiseen, omistajuuden rakentumiseen ja osallisuuden ilmenemiseen.

Tulosten perusteella pienet lapset ovat paitsi kiinnostuneita, myös kompetentteja mediamateriaalin tuottajia sekä tulkittsijoita. Leikinomaisessa mediatoiminnassa lapset havainnoivat ja omaksuvat nopeasti luontevan tavan toimia ja tuottaa materiaalia. He kokeilevat ja rakentavat maailmaa, mediahahmojen tarinaa ja keksivät samalla itselleen ja ryhmälle mielekästä tekemistä ja käyttävät mediavälineitä toimintansa tukena. Lapset myös tukevat toistensa osallisuutta ja jakavat luontevasti merkityksiä. He luovat yhteisöllistä omistajuutta mediahahmoihinsa toiminnan kautta.

Avainsanat: osallisuus, varhaiskasvatus, jakaminen, valtautuminen, medialeikki

Pienten elokuvatuottajien vuorovaikutusprosessi Bales-tulkintakehyksessä

*Laura Palmgren-Neuvonen & Riitta-Liisa Korkeamäki
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Future School
Research*

Viiimeaikaiset tutkimukset (Huisman 2006; Lappalainen 2011; Metsämurtonen 2006) osoittavat, että lapset ja nuoret eivät innostu perinteisin medioin varsinkaan äidinkielen opiskelusta. Nämä viihtyvät vapaa-ajallaan vuorovaikutteisten, kuvallisten medioiden äärellä ja tuottavat luontevasti mediasisältöjä. Koulun ja oppilaiden käyttämien oppimisympäristöjen välille on syntynyt mediakuilu. OPTEK-tutkimuksessa aloimme tutkia, innostaisiko yhteisöllisiin toimintamalleihin yhdistetty digitaalinen kuvallinen sisällöntuotanto oppimaan äidinkielen sisältöjä.

Mitä tapahtuu, kun 4-luokkalaiset pääsevät luomaan fiktiivisiä elokuvia pienissä opettajan asettamissa ryhmissä, joissa on sekä poikia että tyttöjä? Tässä esityksessä seurataan 5-henkisen ryhmän vuorovaikutusta videoprojektin kolmen ensimmäisen session aikana, jolloin ryhmän jäsenet ideoivat, suunnittelevat ja kuvakäsikirjoittavat äidinkielen opetuksessa käsiteltävään kirjallisuusteemaan liittyvää, yhteistä elokuvaansa. Miten tytöt ja pojat pääsevät yhteisymmärrykseen? Millaisia ilmiöitä ryhmän vuorovaikutuksessa nousee esille? Vaikka opettajan rooli pienten elokuvatuottajien vuorovaikutuksessa on varsin näkymätön, hänen merkityksensä toiminnan suunnittelussa ja skriptauksessa on tärkeä. Opettaja hyödyntää sessioiden alustuksessa valmiita oppimateriaaleja ja tarjoaa ryhmätyön tueksi toimintaa helpottavia artefakteja.

Videoaineiston analyysin tuloksia tarkastellaan ja tulkitaan perinteikkään, tehtäväorientoituneen ryhmän vuorovaikutuksen tutkimukseen kehitetyn IPA-metodin (Bales 1950) valossa. Fokusryhmän keskusteluissa näyttäytyvät tyttöjen ja poikien elämämaailmojen piirteet, erimielisyydet, osallistumisen epätasapaino, argumentaation vähäisyys sekä vaatimattomat konfliktinratkaisutaidot. Mutta toiminnan edetessä ryhmän vuorovaikutus kehittyy, ja lapset pääsevät rakentamaan yhteistä ymmärrystä elokuvastaan. Tehtävän selkiytyessä sosioemotionaalinen vuorovaikutus lisääntyy ja ryhmän koheesio kasvaa. Vuorovaikutuksessa on nähtävissä myös piirteitä Tuckmanin (1965) kehitysvaiheista.

Avainsanat: mediakasvatus, vuorovaikutus, osallisuus, yhteisöllinen oppiminen, ryhmän kehitysprosessi

0-12 -vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kotien mediakasvatuskäytännöt. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen vanhempainkysely 2012

*Hanna Hoppo & Leo Pekkala
Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus*

Kouluikäisten lasten mediankäyttöä on tutkittu runsaasti (Livingstone, Had- don, Görzig, Ólafsson 2011; Aarnio & Multisilta 2011; Pääjärvi 2012). Aivan pienimpien lasten mediankäyttöä on tutkittu suhteellisen vähän ja kotien mediakasvatuskäytännöistä tarvitaan lisää tietoa. Mediakasvatus- ja kuvaohjelma- keskus MEKU toteutti keväällä 2012 vanhempainkyselyn, jonka aineisto kerättiin suomalaisista perheistä, joissa on 0-12 -vuotiaita lapsia. Vastauksia palautui yhteensä 1438 kappaletta. Tutkimus toteutettiin pohjoismaisessa yhteistyössä norjalaisten (Medietilsynet) ja ruotsalaisten (Statens Medieråd) mediakasvatustahojen sekä suomalaisen Lasten mediabarometritutkimuksen kanssa. Tässä esityksessä käsitellään alustavia tutkimustuloksia, painottaen kotien mediakasvatukseen liittyviä vanhempien näkemyksiä.

Tulokset voidaan jakaa kolmeen teemaan, joita ovat lasten mediankäyttö, kotien mediakasvatus sekä median vaikutukset vanhempien raportoimina.

Vanhemmat tuntevat lastensa käyttämistä mediasisällöistä parhaiten televisio-ohjelmat ja elokuvat sekä kirjat ja lehdet, heikoimmin digitaaliset pelit ja internet-sisällöt. Mediasisältöjen valinnassa painavat erityisesti sisältöjen ikätasoisuus, viihdyttävyyden ja kehittävyys. Eri medioiden käyttöä säädellään eri tavoin. Sääntöjen yleisyyttä tarkastellaan suhteessa lapsen ikään, sukupuoleen ja sisaruksiin. Mediankäytön rajoittaminen rangaistuskeinona oli yleisempää poikien kuin tyttöjen kohdalla. Vanhemmat kokivat olevansa itse ensisijaisesti vastuussa lasten turvallisuudesta mediankäytöstä. Seuraavaksi eniten vastuuseen nimettiin media-ala sekä yhteiskunta lainsäädännön tasolla. Vähiten vastuuta vanhemmat odottivat neuvoloilta, päivähoitolta ja esiopetukselta. Vanhemmat kokivat pääsääntöisesti saavansa riittävästi tietoa ja opastusta lasten turvalliseen mediankäyttöön liittyen. Samalla lähes kolmannes totesi, että heillä ei ole ollut sille tarvetta.

Avainsanat: 0-12 -vuotiaat, mediakasvatus, mediankäyttö, vanhemmat

SESSIO 2

Opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden ja kouluttajien mediapedagoginen profiili

*Ollipekka Kangas & Marjaana Veermans
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tieto- ja viestintätekniikan (TVT) opetuskäytön koulutuksista huolimatta suomalaiset opettajat käyttävät edelleenkin vähän tietotekniikkaa opetuksen ja oppimisen tukena. Voisiko yhtenä syynä olla opettajankoulutuksen tilanne? Tutkimuksessamme selvitettiin tulevien luokanopettajien (n = 103) ja opetushenkilökunnan (N = 66) asennoitumista, käyttöasetta ja -taitoja suhteessa TVT:an yleensä sekä sosiaaliseen mediaan erityisesti. Kyselyaineistoon yhdistettiin myös laadullinen aineisto. Tulokset osoittavat että henkilökunnalla ei ole riittäviä taitoja antaa mediakasvatuksellista mallia TVT:n opetuskäytöstä opintojen aikana.

Viihdekäyttö on kaikille tuttua arkea: Kyselyssä opiskelijat vastasivat käyttävänänsä Facebookia ja YouTubea suurimmaksi osaksi vapaa-ajalla. Opiskelijat sekä opettajat olivat hyvinkin kiinnostuneita käyttämään TVT:a ja sosiaalista mediaa opetuksen tukena. Kuitenkin tulosten mukaan opiskelijat ovat epävarmoja siitä, miten TVT:a voidaan integroida opetukseen ja millaisiin oppimistilanteisiin se soveltuu. Kun tarkastelee tulevien opettajien diginatiiviusastetta on yllättävää huomata kuinka vähän OKL:n opiskelijat käyttävät mediavälineitä.

Tarkastellessa tuloksia Opetusministeriön oppilaiden mediataito/kansalaistaito-luokituksen mukaan, voidaan havaita, että

1. Teknis-käytännöllisen osaamisen tasolla hajonta on valtava
2. Sosiaalinen mediaosaaminen korkeaa arjessa ja vapaa-ajassa. Opiskelussa sosiaalisen median käyttö on hyvin satunnaista ja miltei täysin vapaa-aikaan suuntautunutta. Sosiaalisen median käyttöä ole sidottu mihinkään OKL:n käytänteisiin
3. Kriittinen mediaosaaminen: Opiskelijat sekä opettajat ovat tietoisia uusista vaatimuksista ja muutoksista mediakentässä, joskaan tämä ei näy vielä käytännössä.

4. Luova mediaosaaminen: Sisällöntuotanto on vielä harvinaista sekä opettajilla että opiskelijoilla

Avainsanat: sosiaalinen media, mediataidot, tvt:n opetuskäytön kehittäminen, opettajankoulutus, kyselytutkimus

Jaettu ilo – Eheyttämisen kulttuuri digitaalisella ajalla

*Seija Karppinen, Veera Kallunki, Kauko Komulainen,
Seija Kairavuori & Sara Sintonen
Helsingin yliopisto*

Opettajankouluttajan näkökulmasta opettajan tehtävä on nykykulttuurissa jännitteinen. Yhtäältä opettajalta edellytetään valmiutta opettaa aineperusteisesti, toisaalta ajankohtaisten haasteiden mukaisesti oppiaineiden rajoja ylittävästi, eheyttävästi. Miten opettajankoulutus vastaa yhteiskunnan ja valtakunnallisen opetussuunnitelman haasteisiin eheyttävän opettamisen suuntaisesti? Miten kouluttaa erityisesti digitaalisen ajalla kohti jakamisen ja osallisuuden kulttuuria? Tarkastelun tavoitteena on kartoittaa nykytilannetta ja visioida eheyttävän pedagogiikan mahdollisuuksia.

Opettajankoulutuksen tehtävä on rakentaa ainepedagogisen osaamisen lisäksi eheyttämisen kompetenssia. Vaikka esimerkiksi sosiaaliset mediat mahdollistavat opiskelijoiden näennäisesti vilkkaan vuorovaikutuksen ajankohtaisista teemoista, ne eivät takaa pedagogisesti konstruoivaa dialogia. Toisin sanoen näkökulmien rikkaus ei yksinään riitä luomaan kokonaisempaa ymmärrystä, vaan vaatii näkemysellistä ja ohjattua yhteistä tarkastelua.

Tutkimuksen tavoitteena on opettajankoulutuksen kehittäminen pohjaten Yrjö Engeströmin kehittävän työntutkimuksen teorioihin, joissa yhteistoiminnallisuus on keskiössä. Opettajankouluttajina meitä kiinnostaa ainedidaktiikan opettajien välinen yhteistyö ja tämän yhteistyön heijastumat erityisesti mediakasvatukseen. Puheenvuoromme perustuu valtakunnalliseen kyselyyn, jossa selvitetään opettajankouluttajien käsityksiä taidekasvatukseen pohjaavista eheyttävistä opetusratkaisuista sekä niihin liittyvistä haasteista ja monitieteisistä käytänteistä. Tarkastelu

pohjaa laajempaan meneillään olevaan tutkimusprojektiin eheyttävästä monitieteisestä opettajankoulutuksesta.

Avainsanat: opettajankoulutus, eheyttäminen, mediakasvatus, monitieteisyys

tulevaisuudessa mahdollistaa käsitteen soveltamisen erilaisissa kasvatuksen ja julkisuuden käytännöissä.

Avainsanat: julkiset tilat, julkinen pedagogiikka, kansalaisuus, mediakasvatus, sivistys

Julkinen pedagogiikka – kaikkea vai ei mitään? Nousevan käsitteen määrittelyä kasvatusta- ja viestintätieteiden välisestä näkökulmasta

Leena Rantala¹ ja Leena Ripatti-Torniainen²

¹Tampereen yliopisto; ²Jyväskylän yliopisto

Julkinen pedagogiikan käsitteen käyttö on yleistynyt merkittävästi angloamerikkalaisessa kasvatustieteellisessä keskustelussa 1990-luvulta alkaen. Julkinen pedagogiikan määrittely on kuitenkin toistaiseksi ollut vähäistä. Esimerkiksi siihen, mitä julkinen tai pedagogiikka itsessään tarkoittavat ja millaisia merkityskombinaatioita ne yhteen liitettyinä muodostavat, ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Suomessa käsite on esiintynyt pääasiassa englanninkielisen public pedagogy -termin suomennoksena tarkasteltaessa populaarikulttuuria ja mediaa kasvattavina. Tällöin julkinen pedagogiikka on lähinnä rinnastunut käsitteeseen kulttuurin pedagogiikka. Julkinen pedagogiikan käsitteellä on kuitenkin myös muita merkitysyhteyksiä. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa on esillä näkökulmia, jotka liittyvät muun muassa kansalaisuuteen, julkisiin tiloihin, sivistyneistön julkiseen toimintaan ja sosiaaliseen aktivismiin.

Julkinen pedagogiikka on erityisesti kasvatussosiologisesti ja kulttuurintutkimuksellisesti orientoituneeseen kasvatukseen ja koulutuksen tutkimukseen kytkeytyvä käsite, joka voi nähdäksemme avata uusia näkökulmia esimerkiksi keskusteluun formaalin ja informaalin koulutuksen rajapinnoista. Vaarana on kuitenkin, että ilman täsmällistä käsittemäärittelyä tulee julkisen pedagogiikan käsitteestä lähes sattumanvarainen tai sen käyttötapa vakiintuu epätarkoituksenmukaisen kapeaksi. Esityksemme tarkoituksena on näin ollen ensinnäkin tehdä näkyväksi sitä näkökulmien moninaisuutta, johon julkisen pedagogiikan käsitteellä nykyisin viitataan. Toiseksi pyrimme kokoamaan julkisen pedagogiikan laaja-alaisuutta tavalla, joka

SESSION 3

Cultures of Youth Media and Information Literacies

Sirkku Kotilainen¹ & Annikka Suonen²

¹University of Tampere, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö ja Kasvatustieteiden yksikkö; ²Finnish Youth Research Network; University of Jyväskylä

Researchers point out social realities which construct the life worlds of the young in the global context including, for example, unequal living conditions and inadequate education. They highlight youth-centred communication in debates on social change and social justice, for example, youths communicating for their rights through media production. Media literacies, integrated with information literacies by UNESCO, are practices that help participation through and with media. The approaches on these transmedia literacies is here defined not only as individual abilities, but as social practices embedded in certain cultural and political contexts.

What kinds of media and information literacies are the young practicing and developing in different regions of the world? This has been explored with questionnaires, interviews and media diaries among 11–18 years old in Argentina, Egypt, Finland and in India in the Comparative Research on Youth Media Participation during 2009–2011. The presentation is based on the statistical results on the everyday practices with media among young people. The comprehensive results will be presented and, reflected with discussions on media and information literacies as basis for citizenships in global media cultures.

Keywords: youth, media and information literacies, uses of media, participation, comparative research

“I just don’t care to know” – Education students’ ambivalent emotions towards social networking

Päivi Hakkarainen¹ & Wade Tillet²

¹University of Lapland, Faculty of Education, Centre for Media Pedagogy; ²University of Wisconsin at Whitewater (USA), Department of Curriculum and Instruction

This presentation describes a case study that analyzed US college students’ relationships with social media and Internet. In particular, this presentation focuses on their self-reported ambivalent emotions towards these applications. The site of the research is a course entitled Digital Technologies and Applications for Teachers co-taught by the authors. In the course, digital storytelling was used both as a tool for education students (N = 10) to reflect on their relationship with the Internet, and as a research instrument to gain insight into these relations. Other research data included audio recordings of class sessions and individual interviews with the students. The results confirm previous research on young adults’ positive emotions towards the use of social media. However, students also reported the simultaneous existence of negative emotions such as regret, annoyance, indifference, fear, dislike, and nostalgic longing for the past. Students were puzzled by their use of social media. These conflicted emotions were often expressed by claiming positive emotions arise from factors within his or her control, while claiming negative emotions arise from factors outside individual control. These results indicate a need to take a more critical, self-reflective, and nuanced look at the factors influencing the use of social media.

Keywords: social networking, emotions, digital storytelling

Collaborative processes in species identification using an internet-based taxonomic resource

*Jani Kontkanen, Sirpa Kärkkäinen, Patrick Dillon, Anu Hartikainen-Ahia & Mauri Åhlberg
Itä-Suomen yliopisto*

Knowledge of species and skills in their identification are foundational components of biological education (Randler 2008). This research is about the processes involved in the identification of species by students using a visually-rich internet resource. The research was conducted with teacher students studying multidisciplinary studies in basic education at the University of Eastern Finland. Students worked in groups collaboratively identifying birds using the NatureGate online resource (www.naturegate.net). NatureGate is a free, open access, interactive resource structured around a photographic database that supports identification of plants and animals. Birds were photographed in the field and the photographs brought into the lecture room in digital format or uploaded to an internet page for identification using the database. Collaborative group work was recorded and transcriptions made of the dialogue. Transcripts were analysed for (i) sequence of operations leading to the identification of the bird and (ii) the nature of the dialogue, e.g. recalled experience, discussion, assertion, argumentation, analysis, comparison. This presentation will illustrate the research method and discuss results in the context of (i) dialogue and collaboration (Clark et al 1996), and (ii) the use of visually-rich, internet-based taxonomic resources in species identification (Cook, 2006).

Keywords: Species identification, collaboration, dialogue, taxonomy, Naturegate

SESSIO 4

”Vois käyttää enemmän oppimislejää ja nettiä opiskeluu” – Nuorten ja aikuisten mediataidot sosiaalisessa mediassa tulevaisuuden mediakasvatuksen haasteena koulussa ja kotona

*Pia Lumme
Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta,
Mediapedagogiikkakeskus*

Tutkimukseni on nuorten, vanhempien ja opettajien mediataitoja sosiaalisessa mediassa kartoittava kyselytutkimus, jonka tuloksia tarkastelen kvantitatiivisin analyysimenetelmin. Mediataito on tämän päivän kansalaistaito, jonka oppimiseen vaikuttaa formaali ja informaalinen mediaympäristö. Mediataito on perinteistä medialukutaitoa aktiivisempaa, tuottavampaa median ja uuden tekniikan hallintataitoa, jota yksilö käyttää elinikäiseen, elämänsyvyiseen ja elämänlaajuiseen itsensä kehittämiseen (Tella 2005).

Kansainvälisten tutkimusten valossa suomalaisten koulujen taso opetusteknologian ja median opetuskäytön osalta on eurooppalaista keskitasoa ja Pohjoismaiden heikointa (OECD 2010). Tätä tulosta tukee teettämäni kysely perusopetuksen opettajille (n=138), 13-15-vuotiaille oppilaille (n=396) sekä vanhemmille (n=550).

Sosiaalinen media on osa nuorten elämää ja identiteetin rakentamista. Siitä huolimatta mediataitojen opettaminen ei ole juurtunut osaksi perusopetusta. Mediasäätöä annetaan perusopetuksessa ensisijaisesti vieraiden kielten ja äidinkielen opetuksen yhteydessä tai yksittäisten mediasta kiinnostuneiden opettajien oppitunneilla. Vaikka perusopetuksen mediakasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä laaditaan parhaillaan osana uutta perusopetuksen opetussuunnitelmaa (OPH), tarvittaisiin myös oppilaiden ja opettajien sekä vanhempien ajantasaisia mediataitojen arviointia. Keskeisiä arviointikohteita ovat oppilaiden median käyttötaidot, median ilmaisutapojen, sisällön ja merkitysten analysoinnin hallitseminen, tutkivan ja kriittisen otteen kehittyminen sekä mediasisältöjen tuottamisen merkitys median käyttäjänä.

Tutkimustulokset kertovat nuorten, vanhempien ja opettajien mediaympäristön nopeasta muutoksesta. Mediataito-tutkimuksen perusteella sukupuolten ja sukupolvien välisissä mediataidoissa ilmeni merkittäviä eroja mediakäytön, kokemusten ja mediasisällön aktiivisessa tuottamisessa. Parhaimmillaan mediataitojen oppi-

minen toteutuu vastavuoroisena oppimisprosessina, aikuiset ja nuoret toistensa mediapedagogeina.

Avainsanat: Sosiaalinen media, mediataito, kriittinen mediakasvatus

Tablet-tietokoneiden käyttö opetuksessa: lukio-opettajien näkemyksiä ensimmäisen käyttövuoden ajalta

Jani Kontkanen, Teemu Valtonen & Pertti Väisänen
Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Jouensuun Normaalikoululla aloitettiin vuoden 2012 alussa kokeilu, jossa tablet-tietokoneet (iPad) tuotiin osaksi lukio-opiskelua. Lukion kaikille ensimmäisen vuoden opiskelijoille sekä koulun opettajille annettiin laitteet henkilökohtaiseen käyttöön – käytettäväksi sekä koulussa, että vapaa-ajalla. Kokeilun puitteissa tehdään tutkimusta henkilökohtaisten koneiden vaikutuksesta opiskeluun ja oppimiseen. Yhtenä tutkimuksen teoreettisista viitekehyksistä toimii ns. one-to-one computing malli (Chan, ym. 2006), jossa lähtökohtana on 'yksi opiskelija - yksi kone' malli, eli tieto- ja viestintäteknologian tarjoamat mahdollisuudet ovat käytettävissä oppimisen tukena aina kun tarve vaatii.

Kokeilun alussa vapaaehtoisista opettajista muodostettiin pilottiryhmä, joka lupautui kehittämään ja tutkimaan tablet-tietokoneiden käyttöä opetuksessa ja opiskelussa. Tämä pilottiryhmä, 13 opettajaa yhdeksästä eri oppiaineesta, toimii myös tämän tutkimuksen kohderyhmänä. Tutkimusaineistoa on kerätty pilottiryhmään kuuluvien opettajien kanssa käytyjen keskustelujen myötä. Keskustelut ovat olleet vapaamuotoisia ja niissä on käsitelty opettajien kokemuksia ja ajatuksia tablet-tietokoneiden käytöstä. Opettajia on myös pyydetty kirjoittamaan reflektio omasta tablet-tietokoneiden opetuskäytöstään sekä sovelluksista (apps) ja verkkoympäristöistä joita he ovat opetuksessaan käyttäneet. Seuraava askel tutkimuksessa on opettajien haastatteleminen teemahaastattelun muodossa syksyn 2012 aikana. Esitelmässämme käsitellään opettajien ensimmäisen vuoden kokemuksia tablet-tietokoneiden opetuskäytöstä lukio-opetuksessa. Esitys käsittää pedagogisia näkökulmia laitteiden käyttöön sekä laajemmin välineiden vaikutuksia koulu yhteisöön.

Avainsanat: Tablet-tietokone, one-to-one computing

Lapsi- ja nuorisotyöntekijät sosiaalisessa mediassa

Tuula Hohenthal
Centria ammattikorkeakoulu (Ylivieska), Humanistinen ja kasvatusala

Nuorille chattailu, viestiminen facebookissa, kuvien ja videoiden jakaminen ja kommentoiminen, nettipelien pelaaminen yhdessä toisten kanssa jne. ovat nykyisin luontevia toimintatapoja sekä itseilmaisun ja vuorovaikutuksen muotoja. Pysyäkseen digiajassa ja nuorten maailmassa mukana on formaalien ja informaalien kasvattajien omaksuttava ja osattava hyödyntää sosiaalisen median toimintatapoja. On havaittu, että uutta teknologiaa hyödyntävät oppimisympäristöt eivät opeta vain välineiden käyttöä, vaan ne avaavat uudenlaisia tapoja toimia, muokkaavat asenteita muuttuvaa maailmaa kohtaan sekä avaavat uudenlaisia kommunikoinnin mahdollisuuksia (Korkeamäki, Mikkola, Jokinen, Hytönen & Korkeamäki 2011, 8).

Future School Resarch 2nd Wave –projektin (ESR) Sosiaalinen media moniammatillisen kasvattajaverkoston mediakasvatustyössä -osaprojektissa tutkitaan lapsi- ja nuorisokasvattajien mediakasvatusmahdollisuuksia ja verkkotyöskentelyn tapoja. Osaprojektissa on tehty tutkimuskysely Oulun kaupungin ja Ylivieskan seudun kuntien ja seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöntekijöille sekä kahdeksaa kohderyhmään kuulunutta on haastateltu sosiaalisen median välineiden tuntemisesta ja niiden hyödyntämistavoista. Tutkimuskyselyyn vastanneista 9 % ei hyödynnä sosiaalista mediaa omassa työssään.

Sosiaalisen median välineistä facebook ja youtube ovat kyselyyn vastanneiden keskuudessa tunnetuimmat ja käytetyimmät. Alustavia tutkimustuloksia siitä, mihin ja millaisilla tavoilla lapsi- ja nuorisokasvattajat sosiaalisen median välineitä työssään käyttävät kerrotaan kasvatustieteen päivillä. Tutkimusaineistosta nousee mielenkiintoisia kysymyksiä, kuten missä määrin lapsi- ja nuorisotyöntekijöiden täytyy sosiaalisessa mediassa olla tai miten sosiaalista mediaa voisi hyödyntää moniammatillisessa yhteistyössä muun muassa formaalin koulutuksen kanssa.

Avainsanat: sosiaalinen media, informaalin kasvatus, lapsi- ja nuorisotyöntekijät

Nehän osaa vaikka mitä!

Tore Ståhl

Arcada; Tampereen yliopisto

Diginatiivit on yksi niistä termeistä joita käytetään 1980-luvun puolivälin jälkeen syntyneistä. Suuri osa näistä maamme nuorista on varttunut tieto- ja viestintätekniikan (TVT) keskellä, ja heiltä puuttuu omakohtainen historia ajalta ennen kännyköitä, internetiä ja Googlea.

Vuonna 2012 kaikki olettavat, että keskustelu TVT-perustaidoista kuuluu menneisyyteen. Tästä on esimerkkinä mm. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, jossa TVT-perustaidoille ei ole selkeitä oppimistavoitteita, vaan jossa on ainoastaan suurpiirteisiä tavoitteita – työtapojen tulee edistää TVT-taitojen kehittymistä, TVT:tä tulee käyttää oppilaan oppimisprosessin tukemisessa. Kuten Kasvatustieteen päivillä 2011 todettiin, opettajilta nämä integroititaidot kuitenkin puuttuvat.

Liian yleisesti ja yleistävästi oletetaan, että kaikki tämän ikäpolven nuoret sekä hallitsevat tietotekniikan ja ovat kiinnostuneita siitä. On kuitenkin olemassa näyttöä siitä, että kaikki nuoret eivät ole diginatiiveja eivätkä halua lukeutua tähän joukkoon.

Jotta kaikilla opiskelijoilla olisi ainakin mahdollisuus oppia hallitsemaan tieto- ja viestintätekniikan perusteet, Arcadassa on otettu käyttöön Helsingin yliopistossa kehitetty TVT-ajokortti. TVT-ajokortin lähtötasotestien yhteydessä kerätty data vahvistaa Helsingin yliopiston tilastoissa näkyvän trendin, jonka mukaan jokaisessa vuosiluokassa on n. 15 % opiskelijoita joilta puuttuu TVT:n perustaidot. Mikäli ylemmän asteen koulutuksessa ei huolehdi tämän kuilun kuomisesta umpeen, on vaarana että koulutusjärjestelmämme laajentaa sitä kuilua jonka järjestelmän tulisi ennaltaehkäistä.

Esityksessä esitellään ilmiötä kuvaavaa tilastoa ja miten TVT-taitojen eri osa-alueet jakautuvat eri koulutusaloilla.

Avainsanat: tieto- ja viestintätekniikka, perustaidot, kansalaistaito, internet

MONIKULTTUURISUUS / MÅNGKULTURALITET / MULTICULTURAL AND INTERCULTURAL EDUCATION IN FINLAND AND ELSEWHERE: (HOW) DO THEY DIFFER?

SESSIO 1

Vuorovaikutus ja osallistuminen valmistavan opetuksen ryhmässä

*Leena Andonov
Eläintarhakoulu (Helsinki)*

Tapaustutkimuksen kohteena on vuorovaikutus ja kielen opetteluun toimintatavat valmistavan opetuksen ryhmässä. Tutkimus alkoi syksyllä 2008, jolloin luokan opetustilanteita observoitiin viikoittain ja oppilaiden tekemiä ensimmäisiä kielellistä kehitystä mittaavia ensimmäisiä testejä tarkasteltiin. Videoaineiston kerääminen ajoittui vuoden 2009 tammi-toukokuu väliseksi ajaksi. Tutkimuksessa tarkastellaan valmistavan opetuksen vuoden työskentelyä ja erilaisista kulttuurista taustoista tulevien oppilaiden vuorovaikutusta opiskelutilanteissa. Suomen kielen rakenteita oppilaat ottavat myös itsenäisesti käyttöön, sillä tarve ilmaista itseään ja luoda yhteyksiä toisiin vaikuttaa kielen alkeiden käyttöönoton nopeuteen. Opettaja auttaa jäsentämään kielen ilmauksia ja merkityksiä. Keskinäisessä viestinnässä esiintyviä viestintäongelmia ratkotaan neuvottelemalla merkityksistä ja kohdentamalla huomio viestin sisällön lisäksi viestin muotoon ja erityisiin kielellisiin seikkoihin. Valmistavan opetuksen oppilaat tasapainottelevat suomen kielen oppimisen ja oman äidinkielen hahmotustapojen välillä. Valmistavan opetuksen aikana koululaisen uuden identiteetin rakentumista tapahtuu koko

ajan arjen tilanteissa, joissa oppilas voi reflektoida itseään, perhettään ja tulevaisuuttaan. Valmistavan opetuksen ryhmän puhetilanteissa on läsnä monta kieltä ja vuorovaikutuksessa näkyy monta erilaista suhtautumistapaa opiskeluun ja toisiin oppilaisiin. Vähitellen kehittyvä, puutteellinenkin yhteinen kieli auttaa solmimaan ystävyys-suhteita ja sen avulla autetaan toisia osallistumaan luokkayhteisöön.

Avainsanat: valmistava opetus, vuorovaikutus, suomen kielen alkeiden opiskelu, merkitysneuvottelu, identiteetin muodostuminen, etnografinen tutkimusote, sosiokulttuurinen oppimiskäsitys

Monikulttuuristen ryhmien tarkastelua nuorisotyön kentillä – näkökulmana dialogisuus ja kulttuurinen muutos

Antti Kivijärvi

UEF; Nuorisotutkimusverkosto; Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos

Tässä artikkelissa tarkastellaan maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten muodostamien ryhmien vuorovaikutusta nuorisotyön kentillä. Tutkimustehtävänä on selvittää missä määrin ja minkälaisin ehdoin näissä ryhmissä avautuu mahdollisuuksia kulttuuriset rajanvedot ylittävälle vuoropuhelulle ja kulttuuriselle muutokselle. Etnografista havainnointi- ja haastatteluai-neistoa tarkastellaan monikulttuurisen dialogin käsitteen kautta. Dialogisuuden käsitteen avulla pyritään tunnistamaan eri puolilta Suomea kerätyistä aineistoista kohtia, joissa nuorten ryhmät rakentuvat erilaisten näkemysten vuoropuhelussa ilman valmista kulttuurista järjestystä, johon erot ja uudet näkökulmat joutuvat sulautumaan. Aineistoissa on sekä kulttuurisesti sulkeutuneita että monikulttuurisen dialogin varassa rakentuvia ryhmiä. Ryhmien dialogisuutta näyttää edistävän ensisijaisesti niiden heterogeeninen koostumus. Homogeeniset ryhmät tai kahden ryhmän vastakkainasettelu lisäävät herkästi kulttuurisia yhdenmukaisuuden vaatimuksia tai rajanvetoja. Ryhmien dialogisuuteen on mahdollista vaikuttaa myös nuorisokasvatuksen keinoin. Vuorovaikutusta raamittavien normien yhteinen muodostaminen sekä nuorten ryhmä- ja valtasuhteiden huomiointi ovat aineis-tossa olennaisia dialogisuuden aineksia. Empiiristen tulosten lisäksi artikkelissa argumentoidaan, että monikulttuurisuuden käsite on edelleen hyödyllinen jäsen-nettäessä vuorovaikutuksen prosesseja etnisesti ja kulttuurisesti heterogeenisissä ympäristöissä.

Avainsanat: monikulttuurisuus, dialogisuus, nuoret, nuorisotyö, ryhmät

SESSIO 2

Opettajaopiskelijoiden toiseuden kokemukset interkulttuurisen kompetenssin osatekijänä

Heini Paavola & Mirja Talib

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tutkimuksessa tarkastellaan Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen monikulttuurisen luokan- tai lastentarhanopettajakoulutuksen opiskelijoi-den (54) toiseuden kokemuksia. Lisäksi tarkastelussa pohditaan toiseuden kokemusten vaikutusta opettajaopiskelijoiden interkulttuuriseen kompetenssiin.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia toiseudenkokemuksia opettajaopiskelijoilla on?
2. Millä tavalla toiseudenkokemukset laajentavat interkulttuurista kompe-tenssia?

Aineisto, joka kerättiin vuosina 2008, 2009 ja 2010, koostui opiskelijoiden kirjoit-tamista narratiiveista. Opiskelijoita pyydettiin kuvaamaan merkittävä tapahtuma, jossa he olivat kokeneet itsensä ulkopuoliseksi tai syrjäytetyksi – ”toiseksi”. Heitä pyydettiin myös refleктоimaan kokemustaan suhteessa identiteettiinsä. Vaikka identiteetti on opettajan keskeinen työkalu, ei opettajankoulutuksessa ole onnis-tuttu motivoimaan opiskelijoita tarkastelemaan omaa historiaansa, minäkuvaansa, asenteitaan tai käsitystään moninaisuudesta (Cochran-Smith, 2003). Esimerkiksi toiseuden kokemuksilla on todettu olevan voimakas vaikutus yksilön kulttuuriseen herkkyyteen ja interkulttuuriseen kompetenssiin (Merryfield, 2000).

Analysoinnissa käytettiin apuna sisällönanalyysia ja tarkastelu tapahtui kolmen kysymyksen kautta 1. Missä ja milloin (tapaus/kokemus tapahtui?), 2. Miksi (se tapahtui?) ja 3. Mitä (tapahtui?). Kokemukset luokiteltiin kolmeen luokkaan: yksittäistapaus, jakso elämässä, jatkuva kokemus.

Kaikilla opiskelijoilla oli toiseuden kokemuksia, mutta kokemukset olivat hyvin poikkeavia toisistaan. Yksittäistapahtumista tavallisin oli viikon lomamatka ja siellä koetut tapahtumat. Vaihto-oppilasvuosi oli taas tavallinen kuvaus elämänjaksosta, jossa toiseuden kokemukset olivat läsnä. Jatkuvan toiseuden kokemuksia välittivät opiskelijat, jotka edustavat seksuaalivähemmistöjä, kuuluvat uskonnollisiin herä-

tysliikkeisiin tai ovat maahanmuuttajia. Nämä opiskelijat toivat esille selviytymisen strategianaan sen, että he tarkastelevat usein itseään ”toisen silmin” (DuBois, 1989; Merryfield, 2000).

Avainsanat: toiseus, narratiivi, interkulttuurinen kompetenssi

Intercultural dialogue applied in multicultural art education

Martina Paatela-Nieminen
University of Helsinki, Department of Teacher Education

In this presentation, I study the theme of the FERA Conference on Education 2012, interaction in educational research, from the viewpoint of interculturality. This means the active study and production of the plural meanings of art processes in between cultures, as well as creating new meanings. In these intercultural processes, students from the University of Helsinki applied the intertextual method that has been developed for studying visual culture in art education and arts. Their interaction was a dialogue between subjects and cultures.

These students are taking a minor in multicultural education in autumn 2012 and the intercultural art education course belongs to this minor. The course was arranged partly at the International Centre Caisa. Students could choose one of three different courses that were: a theatre workshop on Kalevala stories from the Finnish cultural memory, Celebration of Mexican colours and a Korean course about oneself, Who am I? Who are we? Students attended one class and studied children's works and their processes. After this experience students started their own mutual intercultural process. I introduce two different cases. The results were encouraging regarding the intercultural dialogue that creates intercultural understanding.

Keywords: intercultural, intertext, art, art education, cultural studies, multicultural

Assessing intercultural competences revisited: can we make international teacher education more effective through a PIC?

Fred Dervin & Kaisa Kuoppala
University of Helsinki, Department of Teacher Education

The concept of intercultural competences is contested although it is omnipresent in varied fields of research and practice. Its assessment is also questioned: How can it be done? By whom? When? Should assessment be summative or formative? In order to be able to assess anything, learning and teaching objectives must be clear, coherent, and consistent. Yet intercultural competences are often polysemic and rely heavily on problematic concepts such as (national) culture and identity. Here we revisit the concept and reflect on its use for formative assessment within international teacher education. Having developed a Portfolio of Intercultural Competences (PIC) to be used by student teachers in an English-medium teacher education programme in Finland, we explain how the portfolio came to life (theory, methods) and how it can help develop students' intercultural competences. We report on two components of the portfolio: the students' reflexive and critical essays on five meaningful and/or memorable intercultural encounters written during a course on multicultural education and group discussions amongst the students. We consider this 'exercise' as action research as it allows us to identify the potential problems and needs for improvement in using the PIC. We analyse the data with discursive pragmatics, a linguistic method which looks deeper into participants' discourses.

Keywords: intercultural competences, portfolio of intercultural competences (PIC), teacher education, formative assessment,

SESSIO 3

Opettajaksi opiskelevien näkemyksiä tulevasta kulttuurisesti monimuotoisesta työstään

Gunilla Holm¹ & Mirja Talib²

Helsingin yliopisto, ¹Kasvatustieteiden laitos;

²Opettajankoulutuslaitos

Suomalaisissa kouluissa on yhä enenevä määrä maahanmuuttajataustaisia oppilaita, jotka tuovat omat haasteensa lähinnä etnisesti suomalaisille opettajaksi opiskeleville sekä opettaa että kasvattaa kaikkia oppilaita hyvin.

Viitekehiksemme on kriittisen monikulttuurisuuskasvatuksen teoria, jossa sukupuoli, sosiaaliluokka, rotu, kieli ja uskonto etnisyyden lisäksi ovat tärkeitä monikulttuurisuuden osa-alueita. Koemme, että monikulttuurisuuskasvatus on tärkeää kaikille eikä vain maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaa edustaville oppilaille. Tässä prosessissa vuorovaikutus, valtasuhteiden ja oppilaiden oppimistapojen, koulusaavutusten ymmärtäminen ovat edellytyksiä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi ja toteutumiseksi (Nieto, 2005).

Tutkimuksessamme haastateltiin 30 opiskelunsa päätösvaiheessa olevia opettajaksi opiskelevaa. Puolet heistä opiskeli luokanopettajakoulutuksessa ja puolet aineopettajakoulutuksessa. Haastatteluissa pyrimme saamaan tietoa opiskelijoiden näkemyksistä siitä, miten he ymmärsivät monikulttuurisuuskasvatuksen ja heidän valmiuksiaan opettaa monimuotoisessa luokassa. Opiskelijat eivät olleet kovinkaan tietoisia omasta kulttuurisesta taustastaan, ja siitä miten se vaikuttaa opettajan toimintaan luokassa. Oppilaiden sukupuolella ja sosiaaliluokalla ei koettu olevan merkitystä oppimiseen ja viime kädessä koulumenestykseen. Varsinkin aineopettajaksi opiskelevilla oli hyvin vähän tietoa monikulttuurisuuskasvatuksesta ja siitä miten monimuotoista oppilasryhmää tulisi opettaa.

Avainsanat: opettajaksi opiskeleva, kriittinen monikulttuurisuuskasvatus, kulttuurinen monimuotoisuus

Mitä monikulttuurinen kasvatus ammattikorkeakoulussa on?

Liisa Timonen

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu

Moninaistuva ammattikorkeakoulu asettaa opettajalle yhä uusia haasteita. Opiskelijaryhmät koostuvat suomalaisista ja maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista sekä useita eri kansallisuuksia edustavista vaihto-opiskelijoista. Opiskelijoiden ohella työyhteisöt moninaistuvat ja opettajan on osattava toimia niissäkin yhteisöllisyyttä ja osallisuutta edistäen. Samalla globaalit kehitysprosessit ulottuvat paitsi jokaisen ammattikorkeakoulun strategiatyöhön myös käytännön toimintaan ja tavoitteisiin. Opiskelijan tuleva työyhteisö on muuttuva ja painii samojen kehittämis- ja sopeuttamishaasteiden kanssa kuin koko yhteiskunta. Opettajan rooli opiskelijan kasvun tukemisessa on keskeinen. Opiskelijan tulisi ymmärtää moninaisuutta sekä globaaleja prosesseja, jotka hänen tulevaisuuttaan muovaavat. Opettajan tehtävänä on kasvattaa opiskelijoita kohti toimijuutta, joka on avaintaito moninaisessa maailmassa. Samalla opettaja pyrkii tukemaan opiskelijoita identiteetin rakentamisprosesseissa sekä ryhmäyttämään erilaisia opiskelijoita. Opettajan eettinen vastuu korostuu moninaistuvassa ympäristössä entisestään. Opettaja on vastuullinen työyhteisölleen, opiskelijoilleen ja itselleen siitä, että toimii oikeudenmukaisesti ja yhteisön yhteisiä tavoitteita palvelleen. Opettajan tulee pyrkiä toimimaan vastuullisesti ja samalla kasvattaa opiskelijoita kohti eettisyyttä. Eettinen vastuullisuus on monikulttuurisen kasvatuksen perusta ja kulmakivi, josta muut tavoitteet nousevat. Tavoitteena on maailman moninaisuuden ja monimutkaisuuden jonkinasteinen ymmärtäminen ja toimintakyky. Transformatiivinen oppiminen koskettaa opiskelijaa tai opettajaa, herättää sisäisiä ajattelun ristiriitoja ja johtaa muutokseen.

Esityksessäni keskustelen siitä, mitä monikulttuurinen kasvatus ammattikorkeakoulun opettajan arjessa on. Tuon esiin toimijuuden kokonaisvaltaisena monikulttuurisen kasvatuksen tavoitteena. Pohdin myös, onko opettaja monikulttuurisuuskasvattaja, vaikei sitä itse tiedostaisikaan.

Avainsanat: monikulttuurinen kasvatus, moninaisuus, eettisyys, toimijuus, ammattikorkeakoulu

SESSIO 4

Uskonnonopetus Euroopassa ja Suomessa - erilaisten opetusmallien analyysia identiteetin ja monikulttuurisuuden näkökulmasta

*Henri Järvinen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

U seimmissä Euroopan maissa uskonnonopetus on osa valtiollista koulujärjestelmää. Käytännössä sitä kuitenkin toteutetaan eri maissa eri tavoin. Väitöstutkimuksessani olen keskittynyt pohtimaan uskonnonopetuksen ja uskonnollisen identiteetin suhdetta Suomessa ja laajemmin Euroopassa. On selvää, että uskonnonopetus on merkittävä osa oppilaan kasvua, identiteetin rakentumista ja sosiaalisuutta. Samalla sitä kuitenkin ohjaavat monet yhteiskunnalliset muutokset ja haasteet, erityisesti lisääntyvä monikulttuurisuus. Esityksessäni esittelen uskonnonopetuksen koulutuspoliittisen analysoinnin haasteita ja omaa lähestymistapaani. Käsittelyni perustuu Pierre Bourdieun kulttuuri- ja sosiaalisen pääoman teoriaan jota lähestyn koulutusidentiteettien ja koulun symbolisen järjestyksen näkökulmasta. Kehittämässäni analyysimallissa yhdistän Bourdieun hahmotteleman teoreettisen viitekehyksen sosiaalisia ja kulttuurisia kategorioita erittelevään typologiaan.

Avainsanat: koulutuspolitiikka, identiteetti, Eurooppa, uskonnonopetus, monikulttuurisuus

Developing globally minded teachers through mobility: do short term mobility periods benefit the aim of interculturalisation?

Maria Kela, Nedim Alev, Chris Comber & Elina Harjunen

M obility (international teacher exchange) has not traditionally played a significant role in subject teacher training due to the intensive nature of studies (Marx and Moss 2011). However, this type of experience can help prospective teachers develop collectively constructed knowledge of diverse

educational systems (Roberts, 2007), enhancing student intercultural awareness of the host country, developing a global perspective (Cushner and Mahon, 2002; Van Hoof and Verbeeten, 2005; Quezada and Alfaro, 2007; Roberts, 2007; Cushner, 2007), and becoming culturally responsive teachers (Stachowski, Richardson and Henderson, 2003). How much exposure is necessary to bring about such effects is, however, less understood.

This paper considers the extent to which a short two-week mobility period was able to bring about such a shift in perspectives in a group of student teachers participating in a multilateral Comenius project involving six European countries, Finland, Portugal, Slovak, Spain, Turkey and the UK.

The student teachers were interviewed twice during and once after mobility. Interviews were recorded, transcribed and analyzed via content analysis. The findings indicate that a relatively short but intensive exchange experience can significantly and positively impact on beginning teachers' values on intercultural education, intercultural communication and pedagogical beliefs.

Keywords: short term mobility, subject teacher education, intercultural education

“In 2030 Finland will be the problem-solver of the world”: Nation branding strategies, positioning and Finnish education®

*Monika Schatz & Fred Dervin
University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences, Department of Teacher Education*

S ince the birth of Modernity in the 18th century (Maffesoli, 2011), the concept of Nation State has evolved from a psychological and political phenomenon uniting citizens with each other (against Others) to a global, profit-oriented strategy to “create and communicate a particular version of national identity” (Aronczyk, 2008: 42). Olins (2000) has proposed to call the latter “nation branding”. A “complicated multi-facet” construct (Fan, 2010), nation branding has been adopted by many countries in the world. Finland is no exception and appointed in 2008 the Finnish Country Brand Delegation, which produced a document entitled “Mission for Finland – How Finland will solve the world’s most wicked problems”

(2010). Typical of nation branding, Mission for Finland aims to “better manage and control the image (projected) to the world” (Aronczyk, *ibid.*). The delegation builds the Finnish brand image upon three key themes: functionality, nature and education. In this paper we examine the presentation of Finnish education through discursive pragmatic analysis of the document (365 pages). We further investigate how Finnish education is set in contrast to other nations and their education, and what implications these representations carry concerning global education policies and the export of education (Steiner-Khamsi, 2004). Finally we reflect on ethical constraints of branding Finnish education (Dinnie, 2008).

Keywords: Finland, Nation Branding, discursive pragmatics, education export, positioning

MONITIETEINEN PERHETUTKIMUS MÅNGVETENSKAPLIG FAMILJEFORSKNING

SESSIO 1

Sekvenssimenetelmä arjen rakentajana

*Sanna Sekki & Pirjo Korvela
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Kotitaloustieteen
koulutus*

Esityksessä tarkastellaan arkitoiminnan muutosprosessia perhetyön kontekstissa. Ennakoitavissa oleva päivärytmi toimii eräänlaisena arjen tukirakenteena (Korvela 2003). Päivärytmi on yhteiskunnassamme kulttuurisesti muovautunut ja rakentuu edelleen sekä kulttuurisesti ja perhekohtaisesti perheväihteiden muuttuessa. Päivärytmin merkitys yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnille tulee näkyväksi erityisesti sen puuttuessa.

Tutkimus perustuu Väestöliitossa tehtyyn Arki Haltuun - perhetyön kehittämishankkeeseen (2007-2010) (Fågel ym. 2011), missä kehitettiin perheiden arkitoiminnan tukemiseen ja kehittämiseen uusi perhetyömenetelmä, sekvenssimenetelmä. Menetelmässä käytetään sekvenssikarttaa, johon yhdessä perheiden kanssa tehdään näkyväksi perheen nykyinen arki ja tavoiteltava uusi päivärytmi. Yhdessä neuvotellen rakennetaan käsitys siitä, mikä on hyvää arkea kullekin perheelle. Menetelmässä arjen toimivuutta ja ennakoitavuutta pyritään lisäämään toimivia rutiineita yhdessä luomalla ja vahvistamalla. Rutiinien puute perheissä näkyy esim. päiväkotiin, kouluun, lastenneuvolaan ja lääkäriin menemisen epäsäännöllisyydessä. ”Ajelehtiva arki” kotona on uhka lasten hyvinvoinnille sekä normaalille kasvuille ja kehitykselle (Matheny ym. 195, 430).

Tutkimusaineistona ovat perhetyöntekijöiden päiväkirjat ja äänitallenteet kotikäynneiltä ja hankkeeseen kuuluvista neuvotteluista, tarkastelun kohteena on kymmenen perheen aineisto. Aineiston analyysimenetelmänä on sisällön analyysi. Esitutkimuksessa arkirytmien muutos jäsenyi viiteen kategoriaan tutkimusper-

heessä: ajelehtiva arki, haavoittuva arki, arjessa säännönmukaisuutta ja kelluvia elementtejä, arjen ennakoitavuuden lisääntyminen sekä joustava, ennakoitava arki. Edellä mainittuja luokituksia on käytetty avuksi sisällön analyysissä.

Arkirytmien rakentuminen lisää perheiden voimavaroja ja hyvinvointia (Sekki 2011). Säännöllistyvä unirytmisi lisää hyvinvointia välittömästi väsymyskierteen katkettua. Ennakoitava arki vapauttaa voimavaroja neuvottelusta ja jatkuvasta päätöksenteosta.

Avainsanat: sekvenssimenetelmä, muutosprosessi, rutiini, arki, sisällön analyysi

Äitien kokema yksinäisyys ja sen yhteydet taaperoikäisten lasten sosio-emotionaaliseen kompetenssiin, sen viiveisiin sekä vaikeuksiin

*Päivi Pihlaja, Marita Neitola, Hannele Räihä, Teija Holst & Anu Warinowski
Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos ja Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaisia yhteyksiä äitien kokemalla yksinäisyydellä on alle kolmevuotiaiden sosiaaliseen kompetenssiin ja sosio-emotionaalisiin vaikeuksiin. Useat psykologiset ja sosiologiset teoriat sekä tutkimukset korostavat sitä, että lasten sosiaalinen interaktio on merkityksellistä heidän kehitystään ajatellen (Fabes, Gaertner & Popp 2008). Nykyisten teoreettisten käsitysten ja tutkimustulosten mukaan niin vanhemmat kuin lapsen kaveripiiriinkin vaikuttavat sekä yhdessä että erikseen lapsen sosiaaliseen kompetenssiin (mm. Maccoby 2006). Vanhemmuus ja vanhempien kasvatustoiminnan laatu vaikuttavat lapsen sosiaalisten suhteiden laatuun ja sosiaaliseen kompetens-

siin. Lisäksi vanhempien omat kokemukset lapsuudenaikaisista kaverisuhteistaan, muistot silloisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja nykyiset sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä lapsen sosiaalisen kompetenssin muotoutumisessa (Grimes ym. 2004). Vanhempien omat sosiaaliset suhteet tukevat vanhemmuuskompetenssia ja sitä kautta kykyä kasvattaa lasta, millä puolestaan on vaikutuksensa lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien yksinäisyyden kokemusten ja lasten sosiaalisen kompetenssin välisiä yhteyksiä. Tutkimuksen aineisto on koottu Hyvän kasvun avaimet -tutkimushankkeessa kyselylomakkeilla. Äideiltä on tiedusteltu mm. millaista tukea hän saa ja miltä tahoilta. Äidit ovat arvioineet lapsensa sosioemotionaalista kehitystä BITSEA- mittaristolla (Brief Infant-Toddler Social and Emotional Assessment). BITSEAn avulla arvioidaan taaperoikäisen lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kompetenssia ja sen viiveitä sekä vaikeuksia tai häiriöitä. Tutkimuksessa on mukana 1015 lasta vanhempineen. Esityksessämme tarkastelemme tutkimuksen alustavia tuloksia.

Avainsanat: äitiys, sosioemotionaalinen kompetenssi, sosioemotionaaliset vaikeudet, yksinäisyys

Vanhemmat lasten sosiaalisten taitojen ohjaajina

Marita Neitola
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauma

Tarkastelen esityksessäni vanhempien arviointeja lastensa sosiaalisista taidoista sekä tapoja opettaa ja ohjata lasten sosiaalisia taitoja osana sosiaalisen kompetenssin tukemista.

Sosiaaliseen kompetenssin kuuluvat sellaiset osa-alueet kuten yksilön minäkuva, toverisuhteet, sosiaaliset ja sosiokognitiiviset taidot sekä myönteinen sosiaalinen käyttäytyminen (Bierman & Welsh 1997; Rubin, Bukowski & Parker 1998). Psykologisessa tutkimuksessa ja kirjallisuudessa sosiaalista kompetenssia (pätevyyttä) on tarkasteltu sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen käyttäytymisen ohella sosiokognitiivisten taitojen sekä sosiaalisen informaation prosessoinnin näkökulmasta (Ladd 2005). Sosiaalinen kompetenssi on hyvin monisyinen ilmiö, jossa on ennen muuta kyse yksilön ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta sekä niistä kokemuksista, joita lapsi saa ympäristöstään (Sameroff 1993). Vanhempien vaikutus lasten sosiaaliseen kompetenssiin voivat olla suoraa tai epäsuoraa (Ladd 2005). Suoraan vaikutukseen kuuluvat mm. vanhempien tavat muokata lapsen sosiaalista ympäristöä, sosiaalisten suhteiden luomiseen liittyvä toiminta, sosiaalisen kanssakäymisen valvonta ja seuranta sekä neuvonta ja opastus (Ladd 2005; Parke 2004).

Esitykseni perustuu väitöskirja-tutkimukseeni, jonka aineisto koostuu perhekselysystä (N=156) ja vanhempien haastatteluista (N=55). Tutkimuksessani selvitin yleisesti vanhempien toimintaa lapsen sosiaalisen kompetenssin tukemisessa, mutta myös vertailin vanhempien toimintatapoja sen mukaan, oliko lapsella ongelmia vertaissuhteissaan vai ei. Havaitut erot vanhempien toiminnassa antavat viitteitä siitä, että ei-ongelmaisten lasten vanhemmat hyödyntävät laajemmin ohjaavan kasvatuksen periaatteita.

Avainsanat: vanhemmuus, sosiaaliset taidot, lapset

SESSIO 2

ADHD-lapsen sisarusten asema perheessä - Vanhempien ja sisarusten haastattelututkimus

*Erja Sandberg
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Erityispedagogiikan
yksikkö*

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälainen on sisarusten asema perheessä, jossa yhdellä lapsista on ADHD. Taustalla oli epäily sisarusten tasa-arvoisuudesta perheessä, jossa yksi lapsi tarvitsee muita huomattavasti enemmän vanhempien aikaa ja huolenpitoa. Suomalaista toista vastaavaa tutkimusta ei ole tehty.

Tutkimukseen osallistui viisi (5) perhettä, jossa oli alakouluikäinen ADHD-lapsi. Perheissä oli yhteensä viisitoista (15) lasta. Tutkimuksessa haastateltiin perheiden vanhempia ja ADHD-lapsen sisarukset. Tutkimustehtävinä olivat 1. Sisarusten asema perheessä vanhempien sekä sisarusten arvioimana sekä 2. Sisarusten merkitys ADHD-lapsen elämään vanhempien sekä sisarusten itsensä arvioimana.

Vanhemmat kokivat sisarusten aseman kannalta merkityksellisimmiksi tekijöiksi perheissään sisarusten vastuunoton perheen arjesta, sisarusten oman käsityksen perheestään, perheen avoimuuden, sisarusten huomioimisen ja heidän tunteidensa käsittelemisen arjessa. Myös tiivis yhteenkuuluvaisuuden tunne oli voimauttava tekijä perheessä. Vanhemmat pitivät ADHD-lääkitystä tärkeänä osatekijänä perheessään. Sisarusten merkitys ADHD-lapsen elämään oli vanhempien mukaan erittäin merkittävä.

Sisarukset kuvasivat perheensä positiiviseksi ja vauhdikkaaksi. He olivat tottuneet diagnosoidun lapsen ominaisuuksiin ja piirteisiin eivätkä nähneet ADHD-lastaa erilaisena lapsena perheessään. Sisarukset tunnistivat vanhempien väsymyksen ja kokivat, ettei vanhemmilla ollut heille tarpeeksi aikaa, mutta eivät kokeneet että vanhemmat kohtelisivat heitä eriarvoisesti. Sisarukset kertoivat huolehtivansa jossain määrin perheen ADHD-lapsesta, jonka he kokivat perheeseen kuuluvana asiana. Sisarukset kuvasivat perheensä vahvuudeksi yhteisen toiminnan. Haastattelut esittivät yhteneviä tekijöitä sisarusten asemalle, sisaruussuhteiden ja koko perheiden ideaalille toimivuudelle kansainvälisiin tutkimuksiin verrattuna. Poikkeuksena olivat sisarusten psyykkiset ongelmat, joita tässä tutkimuksessa ei tullut

esille. Merkityksellistä ja yhteneväistä aiempiin tutkimuksiin oli myös vanhempien positiivisempi oletus sisaruussuhteista kuin sisarukset itse kuvasivat. Tutkimuksen mukaan ADHD-lapsen perhesuhteet olivat haasteellisia, mutta asianmukaisilla perheen sisäisillä toimilla sisarusten asema perheessä voi olla hyvä.

Avainsanat: Perhe, sisarukset, vanhemmat, ADHD, Bronfenbrenner

Perhesuhteet ja vanhemmuus 5-6-vuotiaiden lasten arjessa

*Eija Sevón
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Perhe lapsen kasvuympäristönä on ollut lapsuustutkimukselle haastava tutkimuskohde. Yhtäältä perheen instituutiona on katsottu vaientavan lapsen äänen ja toimijuuden, koska perheessä on korostunut aikuisten valta ja puheoikeus. Samalla lapsuus on irrotettu laajemmasta yhteiskunnallisesta kontekstista ja muista lapsen kasvu- ja toimintaympäristöistä. Toisaalta perhe on yksi lapsen keskeisiä kasvu- ja toimintaympäristöjä ja perhesuhteet ovat lapselle merkityksellisiä. Perheen merkitys korostuu erityisesti pienten, alle kouluikäisten lasten elämässä ja arjessa. Lapset myös neuvottelevat oikeuksistaan, velvollisuuksistaan ja vastuistaan perhearjessa.

Tässä esitelmässä kysynkin, millaista on pienten, 5-6-vuotiaiden lasten (perhe)arki. Esitelmäni perustuu käynnissä olevaan tutkimusprojektiin, jossa tavoitteena on tutkia, millaisina perhesuhteet ja vanhemmuus näyttäytyvät lasten arjessa. Tutkimukseen ovat osallistuneet 15 iältään 5-6-vuotiasta lasta, heidän vanhempiaan ja sisaruksiaan. Lasten kerrontaa arjesta on etsitty monimenetelmällisesti: tarinan-kerronnan, kännykkäpäiväkirjan, pelien, piirustusten, valokuvauksen ja videonnin avulla. Esitelmässäni tarkastelen, millaisia teemoja ja piirteitä lasten (perhe)arjen ja perhesuhteiden kerrontaan sisältyy. Erityisesti kiinnitän huomiota siihen, millaisena lapset kuvaavat suhdettaan vanhempiinsa ja vuorovaikutusta heidän kanssaan.

Avainsanat: lapsen näkökulma, lapsuustutkimus, perhearke, perhesuhteet, vanhemmuus, monimenetelmällisyys

Alakouluikäisten lasten positiivisen hyvinvoinnin lapsinäkökulmainen tutkimus

Jaana Poikolainen

Helsingin yliopisto; Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia (Lahti)

Mistä puhutaan kun keskustellaan lasten hyvinvoinnista ja kenen näkökulmasta aiheeseen kytkeytyvää tietoa rakennetaan? Tutkitaanko näitä ilmiöitä aikuislähtöisesti vai lapsilähtöisesti? Millä tavoin lapset määrittelevät hyvinvoinnin, ja miten nämä käsitykset voidaan parhaiten tavoittaa lasten ääntä aidosti kuunnellen. TEKESin ja Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian rahoittamassa Lasten Ikihyvä -hankkeessa (2010–2012) nämä kysymykset ohjasivat tutkimusmetodologiaan valintaa. Viime vuosina tutkijat ovat alkaneet kiinnittää huomiota nimenomaan lasten itsensä tuottamaan hyvinvointitiedon keräämisen tärkeyteen. Tällaisessa lähestymistavassa hyväksytään lapsen subjektiivinen kokemus merkityksellisenä tiedon rakentamisprosessissa.

Hankkeessa kehitettiin lapsilähtöisiä 8-12-vuotiaiden hyvinvoinnin tutkimiseen sopivia menetelmiä. Tutkimuksessa käytettiin monimenetelmällistä lähestymistapaa, jossa yhdistyy kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimusote. Edellä mainitun ikäryhmän hyvinvointia ei Suomessa systemaattisesti tutkita, joten tätä tarkoitusta varten luotiin vastaamiseen aktivoiva verkkokyselylomake. Aineistoa lomakkeen sisällöllistä suunnittelua varten hankittiin monilla eri laadullisilla menetelmillä lasten musiikki-, keskustelu- ja tutkijatyöpajoissa. Pääsääntöisesti näin tuotetun aineiston perusteella laadittiin verkkokyselylomake, johon vastasi syksyllä 2011 noin 37 % (N=3731) Päijät-Hämeen alueen 2-6-luokkalaisista.

Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin: 1. millaisia ovat lasten määritelmät positiiviseen hyvinvointiin kuuluvista teemoista 2. millä menetelmillä lapsinäkökulmaista tietoa voidaan hankkia ja analysoida. Lapset määrittelivät hyvinvoinnin rakentuvan kodin hyvästä ilmapiiristä, koulun kaikkien toimijoiden positiivisesta suhtautumisesta heihin, positiivisista kaverisuhteista ja kasvua tukevasta vapaa-ajan toiminnasta. Laadullinen ja määrällinen aineisto kohtaavat ja limittyvät, mutta verkkolomaketta olisi kehitettävä toimivammaksi.

Avainsanat: lasten positiivinen hyvinvointi, lapsinäkökulmainen metodologia

Tukea vai ilkeilyä verkkokeskustelupalstalla – ongelmallisiksi kuvatut lasten ja isovanhempien väliset suhteet nimettömällä keskustelupalstalla

Ilse Eriksson

Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos

Verkon keskustelupalstojen voi nähdä toimivan tukikanavana sellaisten ongelmien käsittelyyn, joista mielellään puhutaan nimettömänä. Tässä artikkelissa ongelmakenttänä ovat isovanhempien ja lastenlasten väliset suhteet, joita valotetaan neljän eri keskustelualoituksen avulla: ”Kun mummot omivat lapsen”; ”En saa olla yhteydessä lapsenlapsiin”; ”Lastenlasten eriarvoisuus” ja ”Isoäiti ei auta”. Verkossa tarjottava tuki voidaan luokitella emotionaaliseksi tueksi, välineelliseksi tueksi sekä yhteisön rakentamiseksi (Brady & Guerin 2010).

Nimettömät keskustelupalstat voivat myös toimia ilkeilyn kenttänä (Grigg 2010; Yliopistolehti 2012). Ilkeily määritellään pahantahtoiseksi vuorovaikutukseksi. Ilkeily voidaan jakaa piilo-ilkeydeksi ja avoimeksi ilkeydeksi (Muikku-Werner 2004).

Tutkimustehtävänä on selvittää:

1. Miten verkkokeskustelu jakautuu myönteisyyden ja kielteisyyden suhteen?
2. Miten myönteinen tuki jäsentyy palstoilla?
3. Miten kielteinen verkkokeskustelu jäsentyy?

Tulosten mukaan keskustelupalstojen puheenvuorot voidaan luokitella myönteisiksi kommentteiksi ja neuvoiksi (29,8 %); kielteisiksi kommentteiksi ja neuvoiksi (21,2 %) sekä muihin asioihin kuin aloittajan ongelmaan liittyviksi puheenvuoroiksi (38 %). Lisäksi aloituspuheenvuoron teema virittää hyvin erilaisen määrän keskustelupuheenvuoroja. Myönteinen tuki jakautuu välineelliseen tukeen, emotionaaliseen tukeen sekä konfliktoitumiseen yllyttämiseen. Kielteiset vastineet jakautuvat sukupolvien väliseen katkeruuteen ja mitätöintiin, henkilökohtaiseen solvaamiseen (avoin ilkeys), piilo-ilkeilyyn sekä koetun ongelman oikeutuksen kiistämiseen.

Avainsanat: verkkokeskustelut, isovanhemmat, lastenlapset, emotionaalinen tuki, välineellinen tuki, ilkeily

MOTIVAATIO, OPPIMINEN JA HYVINVOINTI MOTIVATION, LÄRANDE OCH VÄLBEFINNANDE MOTIVATION, LEARNING AND WELL-BEING

SESSIO 1A: OPPIMINEN JA MOTIVAATIO TOISEN ASTEEN OPISKELIJAT

Ilo ammatillisessa opiskelussa

Heidi Kassara^{1,2} & Anja Heikkinen¹

¹Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö; ² Tampereen ammattikorkeakoulu

Hoitotyön ammattiin kouluttautuvien tulevien hoitajien on osattava hoitaa potilaita mahdollisimman hyvin. Tätä edellyttää myös laki potilaan asemasta ja oikeuksista (L785/1992). Hoitotyössä asiakkaat tekevät paljon valituksia erityisesti hoitohenkilökunnan käyttäytymisestä. Esimerkiksi vuonna 2011 Tampereen kaupungilla tehtiin 107 valitusta kohtelusta. Määrä oli lisääntynyt edellisvuodesta 15 prosentilla. Mistä tulevat kiukkuiset, vihaiset tai tiuskivat hoitotyöntekijät? Hoitotyön koulutuksessa on aina opetettu hyvää käytöstä ja potilastyövälisyyttä. Henkilökohtainen elämä, sen vaikeudet tai omat asenteet eivät saa näkyä potilaita hoidettaessa. Voisiko olla, että iloinen, tyytyväinen, motivoitunut ja huumorintajuinen hoitaja hoitaa potilaitaan hyvin, ilolla ja antaumuksella? Silloin myös potilaat ovat tyytyväisiä, mikä auttaa heitä heidän paranemisessaan.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, mitä ilo on ammatillisessa koulutuksessa ja mikä merkitys sillä on ammatin opiskelussa ja ammattiin kasvussa. Tavoitteena on lisätä iloa tuovia kokemuksia ammatilliseen opiskeluun, oppimiseen ja opettamiseen sekä iloa elämään yleensä ja sitä kautta mahdollisesti parantaa myös hoitotyön laatua.

Aineistoa on kerätty haastatteluilla, kyselyillä ja ryhmäkeskusteluilla yhteensä 262 tiedonantajalta. Analyysimenetelmänä on käytetty grounded theory -menetelmää.

Tutkimuksessa ammattiin opiskelevat ovat kuvanneet, että ilo opiskelussa on hyvää oloa, onnellisuutta ja riemua. Iloa sytyttävistä tekijöistä tärkein on ryhmään kuulumisen tunne, mutta myös monet opiskeluun ja oppimiseen liittyvät tekijät tuovat iloa. Iloa sammuttavia tekijöitä ovat muun muassa ongelmat ryhmässä ja vaikeudet opiskelussa. Ammatillisessa opiskelussa ilo koetaan merkityksellisinä ja iloa tuovat asiat jättävät jäljen. Ilon merkityksen kautta keskeiseksi tutkimustulokseksi nousi kasvukokemus.

Avainsanat: ilo, ammatillinen opiskelu

Lukiolaisten oppimisen strategiat ja motivaatio fysiikan opiskelussa

Pertti Väisänen & Kari Sormunen

Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää itäsuomalaisten lukiolaisten fysiikan oppimisen strategioita, niiden kehitystä, yhteyttä oppimismotivaatioon, oppiaineesta pitämiseen ja opintomenestykseen sekä eroja sukupuolten välillä. Kyse on kolmivuotisesta pitkittäistutkimuksesta, jonka seuranta-aineistot on kerätty syys- ja kevätlukukausina 2007–2010 neljästä itäsuomalaisesta lukiosta.

Vastaajien määrä on vuosittain vaihdellut 154:stä 548:aan. Opiskelustrategioiden mittaamisessa hyödynnettiin muun muassa Pintrichin ym. (1991) MLSQ-mittaria (Motivated Learning Strategy Questionnaire). Fysiikan opintomenestyksen mittaaminen perustui opiskelijoiden omaan ilmoitukseen, mutta se korreloi vahvasti opiskelijoiden kurssiarvosanojen kanssa. Mittareiden reliabeliusestimaatit olivat varsin korkeita. Opiskelustrategiamittari tiivistettiin viiteen dimensioon faktorianaalysin avulla. Opintomenestystä selitettiin askeltavalla lineaarisella regressiolla. Opiskelustrategiaryhmät (3 ryhmää) saatiin klusterianalyysin avulla, ja kehitystä strategioissa testattiin toistomittausten varianssianalyysillä. Tulosten mukaan syväoppimisen strategia tuottaa hyvän menestymisen fysiikan opiskelussa, ja vastaavasti pintaoppimisen strategia johtaa huonoon menestymiseen. Syväoppijat ja keskittymiskykyiset ponnistelijat myös pitivät fysiikan opiskelusta muita ryhmiä enemmän, kokivat hyödyllisemmäksi ja arvostivat sen opiskelua enemmän. Miehet käyttivät naisia enemmän syväoppimisen strategiaa ja naiset vastaavasti pintaoppimisen strategiaa. Miehet myös menestyivät fysiikassa naisia paremmin ja pitivät sen opiskelusta naisia enemmän. Opiskelustrategioiden tasossa kolmella mittauskerralla havaittiin merkitsevä muutos vain vertaisoppimisen strategiassa.

Avainsanat: oppimisen/opiskelustrategiat, motivaatio, fysiikan opiskelu, opintomenestys, lukiokoulutus

Lukio-opiskelijoiden oppimisen säätelyryhmät ja opintojen kulku

Tiina Tuijula

Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Tutkimuksen päätarkoituksena on selvittää lukio-opiskelijoiden käsityksiä oppimisensa itsesäätelystä. Luokattomaan lukioon sisältyvä valinnanmahdollisuuksien kasvu edellyttää opiskelijoilta entistä enemmän itsenäisyyttä ja vastuullisuutta. Tutkimuksessa tarkastellaan itsesäätelyyn liittyen myös opintojen kulkua ja opintomenestystä.

Tutkimus toteutettiin seurantatutkimuksena, jossa kyselylomakkeilla kerättiin tietoa syksyllä 2004 Turun kaupungin suomenkielisissä päivälukioissa (10 koulua) opintonsa aloittavilta opiskelijoilta (n= 245) kahdesti; ensimmäisenä ja kolmantena opiskeluvuotena. Tutkimuksen vastausprosentti oli 84 %. Tutkimuksessa käytettiin

Jan Vermuntin ILS-oppimistyyliä (Inventory of Learning Styles) (Vermunt 1994; 1996). Lisäksi haastateltiin 15 tutkimuksessa mukana ollutta opiskelijaa.

Tutkimuksessa muodostettiin klusterianalyysillä neljä erilaista lukio-opiskelijaryhmää itsesäätelyn suhteen: menestyvät navigoijat, tavalliset tasapainoilijat, säätelämättömät kulkeutujat ja ylikuormittuneet avuntarvitsijat. Navigoijille on tyypillistä niin prosessin/tulosten kuin sisällön suhteen korkea itsesäätely. Tyypillinen piirre navigoijien kohdalla on myös ulkoisen säätelyn korkea taso. Avuntarvitsijat eroavat muista ryhmistä selkeästi korkeampien puutteellisten säätelystrategioidensa perusteella, vaikka heidän itsesäätelynsä on suhteellisesti niihin ja muihin ryhmiin nähden melko korkealla tasolla. Tasapainoilijat sijoittuvat itsesäätelyn ja ulkoisen säätelyn osalta ryhmien keskitasolle. Kulkeutujien itsesäätely samoin kuin ulkoisen säätely ovat ryhmien matalinta tasoa.

Kehittyneemmällä itsesäätelyllä on selvä yhteys lukio-opintojen sujuvuuteen ja opintomenestykseen, mutta noin kolmasosalle opiskelijoista itsesäätely, suunnitelmallinen tavoitteenasettelu on vaikeaa. Navigoijilla ja tasapainoilijoilla opiskelu on sekä heille itselleen mielekäästä että ulkoisesti arvioituna tehokasta. Joidenkin opiskelijoiden, erityisesti avuntarvitsijoiden ja kulkeutujien opintojen kulku on hapuilevampi.

Avainsanat: itsesäätely, lukiolaiset, opiskelu, opintomenestys, seurantatutkimus

Modeling the Characteristics of Vocational Excellence: A Case Study with Finnish WorldSkills Competitors

Petri Nokelainen

University of Tampere, School of Education

The mixed-method study investigated the role of Finnish Shizuoka 2007, Calgary 2009 and London 2011 WorldSkills competitors' (WSC) natural abilities, intrinsic characteristics, and domain and non-domain specific extrinsic conditions to their talent development with qualitative (n = 30) and quantitative (n = 64) samples. The results of the semi-structured interviews with competitors, their parents, trainers, and working life representatives showed that self-reflection (e.g., attributions, stress tolerance), volition (perseverance, time management skills),

cognitive skills (development potential), and motivation (extrinsic and intrinsic) were considered to be the most important factors promoting vocational excellence. Characteristics related to volition, self-reflection, and cognitive skills played an important role in all three developmental stages of vocational talent (initial interest, perseverance, and mastery of the skill). The role of both teachers and trainers was deemed important to the stages of vocational talent development. The results of the survey showed that the most successful competitors were characterized by their linguistic and interpersonal abilities. They also believed that effort was more important to their success than ability. The most successful competitors were more performance-approach goal oriented and less performance-avoidance oriented than were their less successful peers. A supportive home and school atmosphere positively affected the development of vocational talent.

Keywords: natural abilities, self-regulation, vocational education, vocational excellence, skills competitions

SESSIO 1B: HYVINVOINTI KOULUSSA JA OPINNOISSA

Masennusoireiden kehitys nuoruudesta varhaisaikuisuuteen: Akateemisten ja sosiaalisten ennustajien ja seurausten tarkastelu kahdessa pitkittäisaineistossa

Kaisa Haverinen¹, Noona Kiuru², Esko Leskinen³, Hannu Savolainen², Leena Holopainen² & Katariina Salmela-Aro²

¹Itä-Suomen yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto; ²Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos; ³Jyväskylän yliopisto, Matematiikan ja tilastotieteen laitos

Tutkimuksessa tarkastelemme nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointia itseraportoitujen masennusoireiden määrän kehityksen kautta kahdessa suomalaisessa pitkittäisaineistossa, Opintiellä pysyminen ja Finnish Educational Transitions (FinEdu). Tavoitteena on selvittää masennusoireiden kehityksen yhteyksiä opiskelu- ja sosiaaliseen kontekstiin.

Tutkittavat raportoivat masennusoireistaan suomalaisen seulontamittarin DEPSin avulla toisen asteen opintojen ensimmäisen vuoden keväällä sekä uudelleen neljän vuoden kuluttua varhaisaikuisuudessa. Henkilösuuntautuneessa analyysissä Opintiellä pysyminen -aineistosta (N = 334) erottui kolme erilaista masentuneisuusprofiilia: (1) jatkuvasti matala oireiden taso (matala-pysyvä), (2) nuoruudessa vähän oireita, mutta oireiden määrä lisääntyi varhaisaikuisuuteen mennessä (matala-nouseva), ja (3) nuoruudessa paljon oireita, jotka vähenivät varhaisaikuisuuteen mennessä (korkea-laskeva). FinEdu-tutkimuksen aineistosta (N = 549) löytyi edellä mainittujen kolmen ryhmän lisäksi neljäs ryhmä, jossa masennusoireet olivat korkealla tasolla koko seurantajakson ajan (korkea-pysyvä).

Toisen asteen opiskelussa koetut vaikeudet lisäsivät riskiä kuulua korkea-laskeva- tai korkea-pysyvä-ryhmään. Näihin ryhmiin kuului todennäköisemmin tyttöjä kuin poikia. Toisaalta tyytyväisyys opiskeluun toisella asteella sekä vanhempien koettu tuki lisäsivät todennäköisyyttä kuulua matalien oireiden ryhmiin.

Matala-pysyvä-ryhmään kuuluneet nuoret aikuiset raportoivat olevansa muita tyytyväisempiä opiskeluunsa tai työhönsä sekä vähemmän yksinäisiä seurantamittauksessa. FinEdu-aineiston tutkittavista matala-nouseva-ryhmään kuuluneilla nuorilla oli suurin riski olla ilman toisen asteen tutkintoa seurantamittauksen aikaan. Opintialla pysyminen -tutkimusaineistossa vastaavaa kehitystä ei näkynyt, ja korkea-laskeva-ryhmään kuuluneet olivat tyypillisesti suorittaneet ylioppilastutkinnon ammatillisen tutkinnon sijaan.

Tuloksia pohditaan suhteessa opiskelukontekstiin, motivaatiotekijöihin sekä nuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitykseen.

Avainsanat: masennusoireet, opiskelukonteksti, sosiaalinen konteksti, pitkittäistutkimus, henkilösuuntautunut analyysi

Miten aktivoivalla luentokurssilla koetut akateemiset tunteet ovat yhteydessä yleisiin opiskeluorientaatioihin?

*Elina Ketonen & Kirsti Lonka
Helsingin yliopisto; Opettajankoulutuslaitos*

Tavoitteet. Tässä tutkimuksessa tutkittiin yleisten opiskeluorientaatioiden yhteyttä aktivoivalla luentokurssilla koettuihin akateemisiin tunteisiin. Ensimmäisessä selvitettiin onko opiskelijat mahdollista jakaa profiileihin heidän kokemiensa yleisten opiskeluun liittyvien emotionaalisten ja motivaationaalisten ongelmien (uupumus, itsesäätelyn- ja kiinnostuksenpuute) sekä ajattelu- ja toimintastrategioiden (optimismi ja tehtävienvälttely) suhteen. Tämän jälkeen tutkittiin, onko tiettyyn opiskelijaprofiiliin kuulumisella yhteyttä kurssilla koettuihin akateemisiin tunteisiin ja oppimistuloksiin.

Menetelmät. Osallistujat (n=107) olivat Helsingin yliopiston ensimmäisen vuoden opettajaksi opiskelevia, jotka osallistuivat aktivoivalle kasvatuspsykologian luentokurssille. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeella viisi päivää ennen kurssin tenttiä, joka mittasi tiedon ymmärtämistä ja soveltamista. Kyselyn lisäksi kerättiin kurssin tenttiarvosanat. Opiskeluorientaatiot muodostettiin käyttäen ensin hierarkkista ja sen jälkeen K-keskiarvon klusterianalyysiä. Eroja opiskelijaprofiilien välillä akateemisten tunteiden ja oppimistulosten suhteen selvitettiin monisuuntaisen varianssianalyysin avulla.

Tulokset. Osallistujat jakautuivat opiskeluun liittyvien ongelmien sekä ajattelu- ja toimintastrategioiden perusteella kolmeen profiiliin: 1) huonosti voiviin (33%), 2) huolettomiin (38%) sekä 3) sitoutuneisiin (29%) opiskelijoihin. Huonosti voivat opiskelijat kokivat muita vähemmän positiivisia tunteita ja raportoivat tilannekohtaista uupumusta ja ärtyneisyyttä enemmän kuin huolettomat tai sitoutuneet opiskelijat. Huolettomat opiskelijat kokivat puolestaan muita harvemmin tilannekohtaista ahdistuneisuutta, hermostuneisuutta ja stressiä.

Johtopäätökset. Yleiset opiskeluorientaatiot olivat yhteydessä kurssilla koettuihin tilannekohtaisiin akateemisiin tunteisiin, mutta yleisten orientaatioiden ja oppimistulosten väliltä ei löydetty suoraa yhteyttä. Tilannekohtaiset akateemiset tunteet saattavatkin toimia välittävänä muuttujana yleisten opiskeluorientaatioiden ja oppimistulosten välillä.

Avainsanat: akateemiset tunteet, opiskeluorientaatiot, oppimistulokset, luentokurssi, korkeakouluopiskelu

School-related predictors in children's depressive symptoms: A comparative study in Finland and Norway

*Jaana Minkkinen
University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities*

Theory. Social support theory (Cobb 1976), ecological perspective by Bronfenbrenner (1998)

Study design. The study compares school-related risk factors in depressive symptoms among the children aged 9 to 13 years old. The data (n=523) is obtained by cross-sectional survey. Two elementary schools participated in the survey in Tampere (n=265) and two schools in Trondheim (n=258). The schools were selected from different districts representing various socioeconomic and ethnic background characteristics of the city. A written consent was obtained from children's parents. Protection of anonymity of the participants was attended.

Method. Hierarchical regression analysis

Results. The study demonstrates to what extent self-perceived school performance and relationships at school are connected to the children's depressive symptoms (measured by CDI; Kovacs 2003). A trend was found that poor quality of the relationships at school is more important to the children's emotional well-being than self-perceived school performance. In Norway the trend is highly significant ($p = 0.001$) while in Finland it is noticeable but not statistically significant ($p = 0.077$). The result implicate that relationships at school have more importance for Norwegian than Finnish children's emotional well-being. The school factors explained 36% of variance of the children's depressive symptoms in Norway and 28% in Finland when background characteristics have been standardized.

Conclusion. The study show that we must consider the school relative to its effects for children's emotional well-being not only for learning results.

Student motivation and well-being: Achievement goal orientation profiles and academic and socio-emotional outcomes

Heta Tuominen-Soini¹, Katariina Salmela-Aro² & Markku Niemivirta¹
¹Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos, ²Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos

The purpose of this study was to examine lower and upper secondary school students' achievement goal orientation profiles and academic and socio-emotional outcomes. Utilizing a person-centred approach, four groups of students with distinct motivational profiles were identified: mastery-oriented, success-oriented, avoidance-oriented, and indifferent. Students emphasizing mastery displayed the most adaptive pattern of academic and socio-emotional functioning. Students' preference for performance-related goals was related to some adjustment problems and socio-emotional vulnerability. For example, both mastery- and success-oriented students were engaged in studying and doing well in school, although success-oriented students' stronger concerns with performance made them vulnerable to school burnout. The indifferent students represented a typical student who acknowledges the goals of learning and doing well in school, but is at the same time trying to minimize the effort spent on studying. Their motivation for learning and studying was less than optimal, but they did not seem to have any particular problems. Students deliberately aiming at avoiding schoolwork showed the most maladaptive pattern of academic and socio-emotional functioning; they displayed relatively low engagement and academic achievement and high levels of cynicism. Findings demonstrate the importance of including measures of well-being when evaluating the role of achievement goal orientations in learning and achievement.

Keywords: motivation, achievement goal orientation, well-being, school burnout, person-centred approach

SESSIO 2A: OPPIMINEN JA SEN SÄÄTELY SOSIAALISESSA KONTEKSTISSA

Tutkimuksellinen oppiminen motivointikeinona alakoulun integroidussa luonnontieteen tekemällä oppimisessa – kansainvälisen projektin alustavia tuloksia suomalaisesta alakoulusta.

*Tuula Asunta
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Alakoulun luonnontiedeopetusta Suomessa on monipuolistettu opettajien ja tutkijoiden toimesta jo vuosikymmeniä. Tutkimuksellisen oppimisen lähestymistapaa käytetään jo monissa kouluissa. Meneillään olevassa PriSciNet EU-projektissa tutkitaan alakoulun oppilaille suunnattujen luonnontieteen tekemällä oppimiseen perustuvien pienimuotoisten tutkimustehtävien avulla alakoulun oppilaiden motivaatiota ja innostuneisuutta toteuttaa tutkimusongelmiin perustuvia tutkimuksia. Muutamien jo alakoulussa kokeiltujen luonnontieteiden aktiviteettien ohella esitellään alustavia tuloksia alakoulun oppilaiden, opetusharjoittelijoiden, luokanopettajien ja tutkijan näkökulmasta kyseisten tutkimukselliseen oppimiseen perustuvien töiden vaikutuksesta oppilaiden motivaatioon, innostuneisuuteen ja ryhmätoimintaan. Alustavia tuloksia alakoulun oppilaiden ja opettajien palautteista esitellään

Avainsanat: tutkimuksellinen oppiminen, tekemällä oppiminen, luonnontieteet, alakoulun oppilaat ja motivaatio

Sosiaalisesti jaetun metakognitiivisen säätelyn ilmeneminen pienryhmän tietokoneavusteisessa yhteisöllisessä oppimisprosessissa

*Tuuke Iiskala, Erno Lehtinen & Marja Vauras
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Turun yksikkö ja
Oppimistutkimuksen keskus*

Perinteisesti metakognitiivisen säätelyn ilmenemistä sosiaalisesti jaettuna prosessina yhteisöllisessä oppimisessa on tarkasteltu empiirisesti vain niukasti suhteessa yksilön metakognition tutkimuksiin. Sosiaalisesti jaetulla metakognitiivisella säätelyllä viitataan ryhmän jäsenten yhteiseen kognitiivisten prosessien valvontaan ja säätelyyn vaativissa yhteisöllisissä oppimistilanteissa (Iiskala ym., 2004, 2011; Vauras ym., 2003). Aikaisemmat tutkimukset (esim. Iiskala ym. 2004, 2011; Molenaar ym., 2010; Vauras ym., 2003) ovat osoittaneet, että sosiaalisesti jaettua metakognitiivista säätelyä ilmenee oppilaiden vuorovaikutuksessa kasvokkain. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella sosiaalisesti jaetun metakognitiivisen säätelyn ilmenemistä oppilaiden tietokoneavusteisessa yhteisöllisessä oppimisprosessissa.

Tutkimukseen osallistui 16 pienryhmää (N=68 oppilasta), josta yksi pienryhmä valittiin tapaustutkimukseen. Pienryhmässä on 6. luokka-asteelta 4 tyttöä, jotka ratkaisivat asynkronisessa verkko-oppimisympäristössä vaativia avoimia lunnontieteellisiä ongelmia. Työskentely kesti 22 oppituntia ja oli osittain vaiheistettu. Oppilaiden verkko-oppimisympäristöön kirjoittamat viestit (N=640) analysoitiin. Analyysiyksikkönä oli viestiketju, jossa tuli ilmetä sosiaalisesti jaettua metakognitiivista säätelyä. Lisäksi jokaisen sosiaalisesti jaetun metakognitiivisen säätelyn ketjun funktio määriteltiin (Iiskala ym., 2011).

Tulosten mukaan oppilaspienryhmän tietokoneavusteisessa yhteisöllisessä oppimisprosessissa esiintyy sosiaalisesti jaettua metakognitiivista säätelyä. Tuloksissa kuvataan esimerkkejä säätelyn ketjuista. Tulokset myös osoittavat, että säätelyn ketjuissa olevien viestien lukumäärän ja työskentelyn vaiheen välillä on yhteys. Lisäksi säätelyllä on eri funktioita eri työskentelyvaiheissa. Tuloksissa tarkastellaan myös oppilaiden osallistumisen jakaantumista. Johtopäätöksenä esitetään,

että metakognition ilmenemistä ei ole riittävää tarkastella tietokoneavusteisessa yhteisöllisessä oppimisprosessissa vain yksilön oppimisen näkökulmasta.

Avainsanat: sosiaalisesti jaettu metakognitiivinen säätely, metakognitiivinen valvonta ja säätely, yhteisöllinen oppiminen, tietokoneavusteinen oppiminen, asynkroninen verkko-oppiminen

Characteristics of Young Children's Self-Efficacy and Confidence in Early Education Classrooms

*Elina Määttä & Sanna Järvelä
University of Oulu, Department of Educational Sciences and Teacher Education*

Previous research has indicated the importance of self-efficacy beliefs for young children's achievement. However, the challenge has been to reach young children's experiences of self-efficacy in different learning situations. The aim of this study was to explore the factors in learning contexts that support young children's self-efficacy and to investigate their experiences of confidence in specific efficacious interaction situations. The participants (n = 24, children aged 6 to 8 years) from four primary school classrooms were videotaped during seven weeks and interviewed about their immediate experiences of confidence and success in the videotaped efficacious interaction situations, using stimulated recall interviews. The results showed three types of interaction contexts, namely, child-teacher-task, child-task, and child-child-task, characterizing efficacious interaction situations that supported children's self-efficacy. Three levels of confidence, namely, high, moderate, and low, were identified and justified with six different reasons. The present study contributes to the existing body of research by presenting the characteristics of a meaningful learning context that supports young children's self-efficacy. The findings also provide important information on how teachers can scaffold young children's confidence in the classroom.

Keywords: confidence, efficacious interaction situation, self-efficacy, stimulated recall interview, video observation

Interpersonal regulation in collaborative learning activities: temporal analysis of small group interaction

*Piia Näykki & Sanna Järvelä
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Across all levels of schooling, an increasing attention has been devoted on how pupils and students could learn better in small groups. This study explored how small groups of higher education students regulate their learning in face to face collaborative learning situations. Students (N = 22) were placed in four- to five-member groups and were observed as they worked with six collaborative learning task in an educational science course lasting three months. Our previous study (Näykki, Järvenoja, & Järvelä, 2012) evaluated what strategies students use for regulating their learning and how the use of strategies varies in different tasks. The aim of this study is to develop the analysis further by evaluating the qualitative differences and temporal variation in strategy use in details and also to combine stimulated recall interview data to include students' own explanations for their actions. As a stimulant, video clips of group's challenging moments were used and students were asked to explain what is happening in relation to the regulation of their learning. In other words, this study emphasizes that examining the nature of regulation goes beyond identifying the different kinds of strategies; it is also about when, how and why these strategies are used.

Keywords: collaborative learning; higher education; regulation of learning; stimulated recall interview, video data

SESSION 2B: FACTORS INFLUENCING LEARNING

Computer-based game environment for promoting the flexible understanding of the system of natural numbers

*Brezovszky Boglárka & Erno Lehtinen
University of Turku, Centre for Learning Research*

Several reviews draw the attention to the lack of empirical evidence-based educational games and to the methodological flaws of existing studies in this area. These results call for more research regarding the effectiveness of games in most of the educational domains. In response to this appeal, we are currently developing in our project a computer-based game environment which targets the development of a flexible understanding of the system of natural numbers (Number Navigation Game). We present the results of our first play testing pilot study which seeks to investigate usability and game design questions using the methods of video-recorded observation, think-aloud protocols and stimulated recall.

Keywords: computer-based game environment, early mathematics, game design

The role of spontaneous focusing on quantitative relations in the development of rational number knowledge

*Jake McMullen, Minna M. Hannula-Sormunen, Satu Katajisto, Milla Laaksonen, & Erno Lehtinen
University of Turku, Centre for Learning Research and Department of Teacher Education*

The present study investigates the role of Spontaneous Focusing On quantitative Relations (SFOR) in the development of rational number conceptual knowledge of primary school children. It is proposed that those children with a higher SFOR tendency may experience an easier transition from dealing with

concepts of natural numbers to concepts of rational numbers, a well-documented stumbling block in math learning (Vamvakoussi & Vosniadou, 2004). A longitudinal study of SFOR tendency in 10-12 year olds (N=263) measured participants' SFOR tendency and conceptual knowledge of rational numbers. SFOR tendency was measured using open-ended, non-explicitly mathematical tasks, in which there were multiple aspects upon which students could focus, including quantitative relations. Results reveal that SFOR tendency is a unique contributor to the development of rational number knowledge, even beyond previous rational number knowledge, non-verbal intelligence, and arithmetical skills. A high SFOR tendency predicts a significantly larger increase in conceptual knowledge about rational numbers, in particular, concepts of the density of rational numbers. It is proposed that SFOR tendency may trigger self-initiated practice with quantitative relational aspects of a situation or task, contributing to the development of conceptual knowledge of rational numbers.

Keywords: mathematical development, attention, rational numbers, conceptual change, primary school

Meta-learning – The promotion of dispositions and higher-order thinking abilities

*David Clarke & Einav Aizikovitsh-Udi
University of Melbourne (Australia); Beit Berl Academic College (Israel)*

Studies of learning must address the question of the object of learning. Curricula in different countries frame their goals differently, but each curriculum identifies some form of higher order thinking as important. The new mathematics curriculum in Israel (for example) aims to develop a conceptual understanding of mathematics and emphasizes investigation, problem solving, high-order skills and mathematical discourse. Contemporary conceptions of the purpose of schooling have prioritised “higher order thinking skills” in terms such as problem solving and critical thinking. Even the self-organisation of thought, learning and problem solving has been prioritised under the inclusive classification “metacognition” as a curricular goal. But how are these curricular aspirations to be realised? Australian studies into the effectiveness of problem solving and problem posing tasks in developing students' metacognitive capabilities provide an entry point. From Israel, research is reported into the development of critical thinking dispositions and

abilities through the teaching of probability. Such curricular intentions transcend conventional content-related goals and promote learning outcomes that, if realised, would actually facilitate the achievement of more conventional learning goals. Such "meta-learning" transcends conventional content categories and contests the dichotomisation of cognition and affect. This presentation posits meta-learning as a legitimate curricular goal and classroom process.

Keywords: meta-learning, dispositions, abilities, meta-cognition, critical thinking

Children's Peer Relations, School Achievement and Learning-to-learn competencies: A longitudinal study from grade 1 to 5

*Natalija Gustavson, Mari-Paoliina Vainikainen, Sirkku Kupiainen, Jukka Marjanen & Jarkko Hautamäki
University of Helsinki, Department of Teacher Education, Centre for Educational Assessment*

Popularity in peer group and school achievement have been associated for decades but there are different theories of causality of the relationship. School success may play a role in what kind of a social group a child belongs to (see Brown and Lohr, 1987). On the other hand belonging to a specific group can affect school success if peers are supportive and school-oriented (see Wentzell and Caldwell, 1997).

The present study reports on the first 5 years of a longitudinal study in which development of pupils' preparedness for learning is followed throughout the nine-year comprehensive school (N≈1000). It tries to add to the understanding of how peer relationships, school success and learning-to-learn skills are related to each other for girls and boys. The longer-term aim is gather information to facilitate intervening in undesirable development of some peer groups' negative attitudes towards school and learning, and on the other hand detecting early signs of later academic problems.

Learning-to-learn skills were assessed in 1st and 4th grade, and school achievement on 4th grade was measured by teacher-reports. Popularity was evaluated by

counting how many percent of classmates nominated children as playmates during recesses in 2nd and 5th grade, and sociograms were drawn for each class.

The sociograms revealed that the results need to be analyzed separately for girls and boys. Multiple-group SEM was used for testing if 1st grade cognitive skills and teacher-reported prosociality, 2nd grade peer popularity and 4th grade school success and learning-to-learn competencies are associated in a same way for girls and boys. The results of the model indicate that cognitive skills and prosociality at school start predict peer popularity moderately for girls but very weakly for boys. Effects of popularity on later success were not statistically significant.

Keywords: learning-to-learn, peer popularity, sociograms of school classes, school achievement

SESSIO 3A: AIKUISOPISKELIJOIDEN OPPIMINEN JA MOTIVAATIO

Uudenalaista pedagogiikkaa aikuiskoulutukseen

*Anne-Leena Juntunen
Savonia-ammattikorkeakoulu, Iisalmen yksikkö*

Ammattikorkeakoulutuksen haasteena on työelämäläheisen oppimisen sekä alueen elinkeino- ja työelämäyhteistyön lisääminen. Tämä oli lähtökohta uudenlaisen pedagogisen mallin kokeiluun aikuiskoulutuksessa 1.9.2011.–31.5.2012. Kokeilu on osa Savonian Open Innovation Space (OIS) –hanketta. Keskeistä koulutuskokeilussa on lukuvuoden mittainen kehittämisprojekti, johon oppimistehtävät, innovatiiviset yhteisölliset työtavat, opiskelijälähtöisyys ja virtuaalioppimisympäristöt linkittyvät.

Kehittämisprojektin aikana aikuisopiskelijat, opettajat, avainkumppaniedustajat ja muut yhteistyötahot kehittivät sekä käyttöönottivat uusia tuotteita tai työtapoja avainkumppaniyhteisöissä. Tutkivat ja innovatiiviset oppimismenetelmät, kuten havainnoinnit ja kyselyt työyhteisössä sekä idea-camp -iltapäivät ja pajatyöskentely mahdollistivat kehittämiskohteen löytämisen, uuden mallin rakentamisen ja käyttöönottamisen. Opettajan rooli oli opiskelijatiimin oppimisprosessin metodinen ohjaus autenttisissa oppimisympäristöissä sekä teoreettisen tiedon kytkeminen oppimiseen.

Julkisissa vammaispalveluissa kehitettiin kuvakommunikaatiota asiakkaiden itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi. Säätiön omistamassa vanhuspalveluyksikössä vapaaehtoistyötä kehitettiin rekrytoimalla uusia vapaaehtoistyöntekijöitä. Yksityisessä päiväkodissa tavoitteena oli green care -ajattelun jalkauttaminen päiväkodin arkeen. Kolmannen sektorin päihdetyössä kehitettiin vapaaehtoisia ja asiakkaita aktivoivaa viriketoimintaa päihde- ja mielenterveyskuntoutujille.

Pedagogisen mallin kokeilussa korostui oppimisprosessin teoreettisen mallittamisen tärkeys. Malli perustuu kehittävän työntutkimuksen metodiin ja integratiiviseen pedagogiikkaan. Oppimistehtävät kytkettiin aitoihin työelämäympäristöihin ja tutkivan kehittämisen menetelmään. Innovaatioiden muodostamiseksi kiinteä monialainen yhteistyö sekä teorian ja käytännön integrointi olivat avainasemassa. Oppimista motivoivat aidot oppimisympäristöt, opiskelijoiden mahdollisuus vaikuttaa työkäytäntöjen kehittämiseen, tiimityöskentely ja vertaistuki. Virtuaalioppi-

misympäristöt mahdollistivat eri osapuolten yhteistoiminnan. Haasteena koettiin monialaisen yhteistyön toteuttaminen sekä opiskelijatiimien oppimisprosessin ohjaus ja arviointi.

Avainsanat: yhteistoiminnallinen oppiminen, sosionomi (AMK), uudistukset, työelämäläheisyys, virtuaaliopetus

Tohtorikoulutettavien motivaatio ja opintojen eteneminen

*Sami Kollanus
Jyväskylän yliopisto, Informaatioteknologian tiedekunta*

Tutkimus käsittelee jatko-opiskelijoiden motivaation suhdetta erilaisiin polkuihin opintojen etenemisessä. Aineisto koostuu 30 teemahaastattelusta, joissa kohderyhmänä olivat päätoimiset suomalaiset informaatioteknologian alalla toimivat tohtorikoulutettavat. Haastattelussa keskusteltiin opinnoissaan eri vaiheissa olevien tohtorikoulutettavien kanssa syistä hakeutua jatko-opintoihin, syistä jatkaa opintoja edelleen sekä heidän käsityksistään tohtorintutkinnolla saavutettavasta hyödystä. Lisäksi käytettiin tietoa jatko-opintojen edistymisestä noin kolmen vuoden seurantajakson aikana.

Tulokset perustuvat aineistolähtöiseen laadulliseen analyysiin, jossa jäsennettiin haastateltavien tarinat ensin hakuvaiheessa koetun tavoiteorientaation ja toiseksi opintojen etenemisen mukaan. Jäsennyksestä muodostui tarkemman tarkastelun pohjaksi seuraavat ryhmät: 1) heikko orientaatio – edennyt opinnoissa, 2) heikko orientaatio - ei edennyt, 3) vahva orientaatio – edennyt ja 4) vahva orientaatio – ei edennyt.

Yleinen havainto aineistosta oli se, että opintoihin hakeutuessa koetulla tavoiteorientaatiolla ei näyttänyt olevan yhteyttä opintojen etenemiseen. Haastateltavissa oli useita, jotka kuvasivat ajautuneensa jatko-opintoihin ilman selkeää tutkintotavoitetta, mutta etenivät opinnoissaan odotetusti. Toisaalta myös usean haastateltavan kohdalla hyvin vahvaksi kuvattu motivaatio ei kuitenkaan seuranta-ajan kuluessa johtanut odotettuun opintojen etenemiseen.

Tuloksissa keskitytään tarkastelemaan haastattelussa esiin tuotuja motivaatiotekijöitä manituissa neljässä eri ryhmässä, jotka edustavat tässä erilaisia opintojen

etenemispolkuja. Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että ennakoitavissa olevilla etenemispoluilla (ryhmät 2 ja 3) haastatteluista oli selkeästi tunnistettavissa etenemiseen tai etenemättömyyteen vaikuttaneita motivaatiotekijöitä. Sen sijaan yllättävästi edenneissä ryhmissä (1 ja 4) on vaikeampi tunnistaa etenemistä tai etenemättömyyttä selittäviä tekijöitä.

Avainsanat: tohtorikoulutus, motivaatio, opinnoissa edistyminen

Revisiting Gordon's Teacher Effectiveness Training: An intervention study on teachers' socio-emotional learning

Markus Talvio, Kirsti Lonka, Erkki Komulainen, Marjo Kuusela & Taru Lintunen
University of Helsinki

The effects of four-day Teacher Effectiveness Training (TET) intervention on teachers' social and emotional learning (SEL) skills were examined by utilizing Kirkpatrick and Kirkpatrick's model (2006). It stresses the importance of looking at various levels of the outcomes of the intervention, including the participants' reactions, knowledge, knowledge application (skills) and long-term results. The teachers participating in TET were class teachers (n=20) from one elementary school and subject-matter teachers (n=23) from one secondary school in Finland. The comparison group comprised subject-matter teachers (n=26) from one secondary school who did not participate in TET. Both the statistical differences of the post-test scores were examined with dependent sample one-way ANOVA. In comparison group, no differences between pre- and post test measurement were found. Among participants, reactions towards TET were positive. Further, there were significant results at two other levels: both knowledge and knowledge application improved. The long-term results of the teachers' well-being showed just minor changes measured at the end of the intervention. To conclude, TET training appeared to reach its goals, since teachers learned to apply the SEL skills during the intervention.

Keywords: social and emotional learning (SEL), Teacher Effectiveness Training (TET), teacher training, interpersonal skills, continuing education

Opiskelijoiden tavoiteorientaatioiden, kurssiarvioiden ja oppimistulosten väliset yhteydet

Antti-Tuomas Pulkka & Markku Niemivirta
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin korkeakouluopiskelijoiden tavoiteorientaatioiden (oppimis-, menestys-, suoritus-lähestymis-, suoritus-välttämisen- ja välttämisorientaatio), kurssiarvioiden (kurssityytyväisyys ja arviointimenetelmien laatu) ja opintomenestyksen välisiä yhteyksiä. Tutkimukseen osallistui 88 Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijaa ja aineisto kerättiin kurssilta johon kuului kaksi erilaista opetusvaihetta (luentovaihe ja harjoitusvaihe) ja kaksi erilaista oppimisen arviointia (kirjallisuuskuulustelu ja näyttökoe).

Oppimisorientaatio ennusti positiivisesti kurssiarvioita, mutta ei ollut yhteydessä opintomenestykseen. Suoritus-lähestymisorientaatio ei ollut yhteydessä kurssiarvioihin tai kirjallisuuskuulustelun pisteisiin, mutta ennusti negatiivisesti näyttökokeen arvosanaa. Opiskelijoiden arviot kurssin eri vaiheista korreloivat keskenään, mutta eri arviointikäytännöllä mitattu opintomenestys ei korreloinut. Opintomenestys näyttökokeessa ennusti kurssityytyväisyyttä, mutta menestyminen kirjallisuuskuulustelussa ei ollut yhteydessä kurssiarvioihin.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että tavoiteorientaatiot vaikuttavat opintomenestykseen ja opiskelijoiden kurssiarvioihin yhdessä erilaisten pedagogisten ratkaisujen kanssa.

Avainsanat: motivaatio, kurssiarviot, opintomenestys, tavoiteorientaatio, PLS-mallinnus

SESSIO 3B: MOTIVATIONAALINEN DYNAMIIKKA PIENILLÄ LAPSILLA

Oppimisstrategian vaikutus lasten minä-pystyvyyteen

*Édua Holmström
Helsingin yliopisto, Erityispedagogiikan laitos*

Pitkittäistutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tavoite on selvittää oppimisstrategian vaikutus sanamuistitehtävän suorittamisen minä-pystyvyyteen. Toisessa vaiheessa tutkittiin minä-pystyvyyden säilymistä ajallisesti sekä siirtymistä toisentyypiseen tehtävään.

Kokeelliseen pitkittäistutkimukseen osallistuneet 19 oppilasta olivat alakoulun kolmannelta ja neljänneltä luokalta. Osa oppilaista oli erityisluokalla kielellisten vaikeuksien johdosta. Tutkimuksen kahden vaiheen välillä oli seitsemän kuukauden tauko. Koe-asetelman analyysissa käytettiin parametritonta Mann-Whitney U-testiä vertailemaan koe- ja kontrolliryhmien välisiä eroja minä-pystyvyydessä ja muistitehtävän suoriutumisessa. Muististrategian käytön osalta analyysi perustuu Roenker, Thompson, & Brown (1971) esittämään 'adjusted ratio of clustering' (ARC) menetelmään.

Tutkimuksen tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä. Muististrategian opettaminen koeryhmän oppilaille johti kontrolliryhmään verrattuna merkittävästi parempiin suorituksiin muistitehtävässä. Lisäksi minä-pystyvyys kohentui merkittävästi koeryhmässä suoritusten parantuessa. Koeryhmän kohentunut minä-pystyvyys säilyi ajallisesti sekä siirtyi toisentyypiseen tehtävään. Tilastollisesti merkittäviä eroja ei ollut erityisluokan ja yleisluokan lapsien välillä. Tulokset ovat linjassa aikaisempaan tutkimukseen minä-pystyvyyden yhteydestä opiskelumotivaatioon ja opintomenestykseen, sekä minä-pystyvyydestä opintomenestyksen ennakoivana tekijänä. Tulokset myöskin tukevat teoriaa minä-pätevyyden säilymisestä ja siirtymisestä toisiin tehtäviin.

Avainsanat: minä-pystyvyys, kielelliset vaikeudet, muististrategia, siirtyminen ja säilyminen

Motivaatio ja opettaja-oppilassuhde eri tavoin edistyvissä lukijaryhmissä

*Marja-Kristiina Lerkkanen¹, Noona Kiuru² & Anna-Maija Poikkeus¹
Jyväskylän yliopisto, ¹Opettajankoulutuslaitos ja ²Psykologian laitos*

Tutkimuksessa tarkasteltiin motivaatiossa ja opettaja-oppilassuhteessa tapahtuvia muutoksia neljässä eri tavoin edistyvässä lukijaryhmässä luokilla 1-4. Analyysit toteutettiin Alkuprotaat-seurannan osaotoksessa (n = 308 lasta). Otoksesta tunnistettiin neljä lukutaidossa eri tavoin edistyvää alaryhmää. Kolmessa alaryhmässä lapsilla oli esiopetuksen lopussa tunnistettu riski lukivaikeuteen (242 lasta, jotka kuuluivat lukivalmiuksiltaan heikoimpaan 15 prosenttiin) ja neljännellä ryhmällä ei vastaavaa riskiä havaittu. Oppilaiden lukemisen sujuvuuden etenemistä ja motivaatiotekijöitä (kiinnostus, oppijaminäkuva ja tehtävää välttävä käyttäytyminen) arvioitiin vuosittain. Lisäksi opettaja (n = 105) arvioi suhdettaan kuhunkin oppilaaseen. Tulokset osoittivat, että tehtävää välttävä käyttäytyminen ja heikko lukutaitoon liittyvä oppijaminäkuva olivat tyypillisempiä lapsilla, joilla oli varhain tunnistettu riski lukivaikeuteen kuin muilla lapsilla. Lisäksi riskilasten kolmen alaryhmän välillä ilmeni joitakin eroja läpi seurantajakson. Sen sijaan lukemista kohtaan osoitetussa kiinnostuksessa ilmeni alaryhmien välisiä eroja vasta 4. luokalla. Opettajan suhde oli myönteisempi niihin lapsiin, joilla ei ollut lukiriskiä, mutta riskin perusteella tunnistettujen kolmen alaryhmän välillä ei havaittu eroja. Tulokset vahvistavat aiempia luokkahuonehavainnoiteihin perustuvia Alkuprotaat-seurannan tuloksia opettaja-oppilassuhteen merkityksestä sekä motivaation ja lukutaidon kehityksen välisistä yhteyksistä.

Asiasanat: kiinnostus, minäkuva, tehtävää välttävä käyttäytyminen, opettaja-oppilassuhde, lukivaikeus

Emotionaalista uppoutumista vai kelluntaa? Oppilaiden tilannekohtainen kiinnostus ja tunteet ongelmanratkaisutehtävän aikana

*Anna Tapola & Markku Niemivirta
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Kiinnostusta voidaan pitää sekä toimintaan yllyttävänä että oppilaan työskentelyä luonnehtivana ominaisuutena. Tehtävän aikana viriävän kiinnostuksen ja muiden tunteiden välisen vuorovaikutuksen on todettu vaikuttavan oppilaiden oppimisprosessiin. Silti tutkimusta tilannekohtaisen kiinnostuksen ja tunteiden välisestä vuorovaikutuksesta on tehty melko vähän. Tässä tutkimuksessa selvitettiin 1) miten tilannekohtaisen kiinnostuksen ja muiden tunteiden taso muuttui päättelytehtävän aikana, 2) olivatko tunteet ja koettu tehtävän vaikeus riippuvaisia oppilaan yksilöllisen kiinnostuksen tasosta, ja 3) miten tunteet olivat yhteydessä tilannekohtaiseen kiinnostukseen ja koettuun tehtävän vaikeuteen. Tutkimukseen osallistui 270 viidennen ja kuudennen luokan oppilasta. Oppilaiden tehtävänäikaisia tunteita ja kokemuksia mitattiin kolmasti tietokonepohjaisen ongelmanratkaisutehtävän aikana. Tulosten mukaan oppilaiden kiinnostuksen ja myönteisten tunteiden taso nousi, ja negatiivisten tunteiden taso laski tehtävän aikana. Tilannekohtaisen kiinnostuksen ja myönteisten tunteiden taso oli korkeampi niillä oppilailla, joilla oli myös voimakkaampi yksilöllinen kiinnostus tehtävän aihealueeseen. Yksilöllisen kiinnostuksen taso oli yhteydessä myös siihen, kuinka vaikeaksi tehtävä koettiin. Tutkimustuloksia pohditaan siltä kannalta, mitä lisätietoja ne antavat tilanteessa viriävien tunteiden dynamiikasta ja yksilöllisen kiinnostuksen roolista oppilaiden kokemuksissa.

Avainsanat: kiinnostus, motivaatio, tunteet, koettu vaikeus, ongelmanratkaisutehtävä

Temperamentti tehtävänäikaisten emootioiden ja niiden vaihtelun ennustajana

*Markku Niemivirta & Anna Tapola
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Usein ajatellaan, että oppilaiden tehtävänäikaiset emootiot sekä heijastavat tehtävään liittyviä kokemuksia että vaikuttavat tulevaan toimintaan. Esimerkiksi koettu vaikeus saattaa ilmetä ahdistuneisuutena, joka puolestaan lisää epäsuotuisan, jopa oppimista tai suoriutumista haittaavan, toiminnan todennäköisyyttä. Vastaavasti positiivisilla emootioilla voi olla suoritusta ja sen oppimisvaikutuksia vahvistavia seurauksia. Oppimis- ja suoritustilanteiden aikaisista emootioiden vaihtelua on kuitenkin tutkittu varsin vähän. Samoin sitä, missä määrin erilaiset yksilölliset erot esimerkiksi tietotasossa, motivoituneisuudessa tai reaktiotaipumuksissa moderoivat tehtävänäikaisia tuntemuksia ja niiden vaihtelua. Tämän tutkimuksen tarkoituksena olikin tarkastella 1) miten oppilaiden (270 viides- ja kuudesluokkalaista) tietyt emootiot (huolestuneisuus, iloisuus, toivottomuus) vaihtelevat tehtävän aikana, 2) miten emootioissa esiintyvät muutokset ovat yhteydessä toisiinsa, 3) miten yksilölliset erot temperamentissa ennustavat emootioita ja niissä esiintyvää vaihtelua, sekä 4) miten temperamentti ja muutos emootioissa ovat yhteydessä tehtävän koettuun vaikeuteen. Kasvukäyrämallinnuksella toteutettu analyysi osoitti huolestuneisuuden ja toivottomuuden vähentyvän ja iloisuuden lisääntyvän tehtävän aikana. Muutokset emootioissa olivat myös yhteydessä toisiinsa, ja temperamentti ennusti sekä niiden lähtötasoa että tehtävänäikaista muutosta. Kuitenkin vain 20 % koetun vaikeuden vaihtelusta selittyi temperamentilla sekä emootioilla ja niiden muutoksilla. Tutkimuksen tulokset osoittavat miten temperamenttiltaan erilaiset oppilaat kokevat sinänsä saman tehtävän eri tavoin, ja miten emootioiden muutokset vaikuttavat edelleen tehtävän kokemiseen.

Avainsanat: temperamentti, emootiot, tilannekohtainen motivaatio, koettu vaikeus, kasvukäyrämallinnus

SESSIO 4A: OPPIMINEN JA MOTIVAATIO MATEMATIIKASSA

Matematiikkaan liittyvien uskomusten, asenteiden ja motivaatio-orientaatioiden rakenne 4. ja 8. luokalla

*Markku Hannula & Jenni Laakso
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimuksessa esitetään suomalaisille 4. ja 8. luokan oppilaille (N = 927) tehdyn survey-tutkimuksen tuloksia. Instrumentissa mitattiin oppilaiden matematiikkaan liittyviä motivaatio-orientaatioita, asenteita sekä uskomuksia. Tulokset vahvistavat käytetyn instrumentin reliabiliteetin ja osoittavat 8. luokan oppilaiden matematiikkakuvan olevan koherentimpi kuin 4. luokan oppilailla. Oppilaiden oppimisorientaatio korreloi voimakkaimmin positiivisesti asenteen ja minäpystyvyyden kanssa. Myös suoritusorientaatio korreloi positiivisesti minäpystyvyyden kanssa. Tämä korrelaatio on voimakkaampi vanhemmassa ikäluokassa. Kahdeksaluokkalaisilla suoritusorientaatio korreloi positiivisesti myös oppilaan asenteen kanssa.

Avainsanat: motivaatio, asenne, uskomus, matematiikka

Oppilaiden suhtautuminen matematiikkaan ja päässälaskuun, sen yhteys taitavaan päässälaskijaan (Viron oppilaiden vertailu suomalaisten oppilaiden suorituksiin)

*Sirje Piht & Airi Kukk
Tallinnan yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta,
Perusopetuksen osasto*

Esityksemme perustuu tutkimukseen, missä Viron oppilaiden suhtautumista matematiikkaan ja päässälaskuun verrattiin suomalaisten oppilaiden suorituksiin. Samoin selvitettiin, millainen on taitava päässälaskija.

Matematiikan opiskelussa on olennaista, että opiskelijalle annetaan tärkeä rooli. Tärkeä on lapsen aktiivinen osallistuminen oppiprosessissa. Oppilas on aktiivinen, jos hän suhtautuu positiivisesti opetukseen. Sitä varten tutkittiin, kuinka oppilaat suhtautuvat matematiikkaan ja päässälaskuun.

Konstruktivistisen oppikäsitteen mukaan oppijan matemaattisen ajattelun kehittymisen edellyttää hänen aktiivista osallistumistaan opetukseen. Matematiikan opiskelun tulee olla toimintaa, jossa oppijalla on keskeinen rooli. Lapsen on itse hankittava ja luotava oma matematiikkansa oppimisprosessissa eikä olla vain valmiin tiedon vastaanottaja (van den Heuvel-Panhuizen, 1996; Kilpatrickin, 1987).

Jotta oppiminen toimisi, keskeisintä on mielenkiinto ja motivaatio. Oppijalle tärkeintä on tahto osallistua oppimisprosessiin. Näin opetuksen ensimmäinen askel on sopivan motivaatiotason luominen. Golemannin (2000) mukaan tärkein lähtökohta on optimismi. Se ennustaa hyvää oppimistulosta.

Erilaiset suhtautumiset heijastuvat poikien ja tyttöjen kykyyn oppia matematiikkaan. Opettajien mielestä pojilla esiintyy enemmän oppimisvaikeuksia, mutta tutkimuksen perusteella näyttää sille, että tyttöjen oppimismotivaatio on mataslampi kuin pojilla. Opetuksessa, metodiikassa sekä opettajien koulutuksessa tulisi huomioida tyttöjen negatiivinen suhtautuminen matematiikkaan ja päässälaskemiseen. Jos vertaillaan oppilaiden vastauksia luokittain, on huomattava tyttöjen negatiivisen suhtautumisen kasvu luokka-asteen myötä sekä matematiikkaa että päässälaskemista kohtaan. Oppilaiden suhtautumiseen saattavat vaikuttaa 1) vaikeudet, jotka sisältyvät päässä laskemiseen, 2) yksipuoliset opetusmetodit, 3) se että oppimisprosessissa ei oteta huomioon oppilaan individualisuutta.

Avainsanat: matematiikka, suhtautuminen matematiikkaan, suhtautuminen päässälaskuun, tytöt ja pojat opetuksessa, taitava päässälaskija

Matemaattisten taitojen osaamisprofiilit ensimmäisen luokan alussa

*Riikka Mononen, Pirjo Aunio, Risto Hotulainen & Siri Leijo
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Erityispedagogiikka*

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin juuri koulunsa aloittaneiden lasten (N = 195, kaikki = 7 v 2 kk, kh = 3,7 kk) keskeisten matemaattisten taitojen osaamista eri taitoalueilla: suhdetaidot, laskemisen taidot (lukujonotaidot ja lukumäärä-numerosymboli-lukusana –vastaavuus), sanallisten tehtävien ratkaiseminen ja yhteen- ja vähennyslaskun sujuvuus yksinumeroisilla luvuilla. Aineistosta muodostettiin kolme matemaattisen osaamisen ryhmää: heikot, hyvät ja erittäin hyvät osajat. Jokaiselle ryhmälle jäsenyi oma osaamisprofiili eri taitoalueiden osaamisen perusteella. Kolmen ryhmän osaamista eri matemaattisilla taitoalueilla vertailtiin keskenään. Lisäksi tarkasteltiin kielellisten (kuullun ymmärtäminen ja tekninen lukutaito) ja ajattelun taitojen (ominaisuuksien ja suhteiden vertailu) yhteyttä matemaattisten taitojen osaamiseen. Esityksessä kerromme tutkimuksen keskeisiä tuloksia sekä vertailemme tuloksiamme lasten matemaattisten taitojen osaamisesta ensimmäisen luokan matematiikan opetussuunnitelman mukaisiin tavoitteisiin ja sisältöihin. Tutkimus on osa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Ajatellaan-hankkeen interventiotutkimusta.

Avainsanat: ajattelun taidot, ensimmäinen luokka, kielelliset taidot, matemaattiset taidot, osaamisprofiili

SESSIO 4B: OPPIMINEN JA HYVINVOINTI YLÄKOULUSSA

Nuorten sosiaaliset tavoitteet yläkoulussa

*Hanna-Riitta Ståhl
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimus tarkastelee nuorten sosiaalisia tavoitteita yläkoulun alusta sen loppuun asti. Tutkimuksessa vertaillaan tyttöjen ja poikien sosiaalisia tavoitteita ja sitä muuttuvatko tavoitteet yläkoulun aikana. Siirtyminen alakoulusta yläkouluun tapahtuu yksilön herkässä kehitysvaiheessa, jossa vertaissuhteiden ja sosiaalisten tavoitteiden on todettu olevan tärkeässä roolissa uuteen kouluun siirtymässä (Ryan & Shim 2008; Pratt & George 2005; Aikins ym. 2005). Tämä tutkimus on osa monitieteellistä Sosioemotionaalinen oppiminen ja hyvinvointi yläkouluyhteisössä -tutkimushanketta. Pitkittäistutkimuksen aineisto (n=376) kerättiin kyselylomakkeilla kuudesta mittauspisteestä 7. luokan alusta 9. luokan loppuun. Kvantitatiivinen aineisto analysoitiin SPSS- ja Mplus-ohjelmilla. Konfirmatorisen faktorianalyysin perusteella sosiaaliset tavoitteet muodostivat neljä faktoria: läheisyys-, etäisyys-, vaikuttamis- ja mukautumistavoitteet. Tässä tutkimuksessa, kuten aiemmassakin kirjallisuudessa, tytöillä todettiin olevan poikia enemmän läheisyystavoitteita. Tämän lisäksi nuorten läheisyys- ja etäisyystavoitteiden havaittiin vähentyvän yläkoulun aikana. Aiemmissa tutkimuksissa vaikuttavuustavoitteiden on raportoitu lisääntyneen nuoruudessa, mutta tässä tutkimuksessa ne pysyivät hyvin tasaisina. Sen sijaan aiemmin vaikuttavuuden vastakohtana pidetty mukautuminen väheni sekä tytöillä että pojilla yläkoulun aikana. Pojilla havaittiin olevan vaikuttavuustavoitteita vähän tyttöjä enemmän. Koko yläkoulun ajan kattavan pitkittäisaineiston avulla tutkimus tarjoaa uutta ja kattavaa tietoa nuorten sosiaalisista tavoitteista.

Avainsanat: sosiaaliset tavoitteet, yläkoulu, vertaissuhteet, sopeutuminen

Onnellisuus laskee yläkoulussa

*Lotta Uusitalo-Malmivaara
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Erityispedagogiikka*

Tutkimuksessa verrattiin kuudesluokkalaisten ja yhdeksäsluokkalaisten onnellisuutta yleisesti ja kouluympäristössä. Vuonna 2009 yli 700 kuudesluokkalaista osallistui onnellisuuskyselyyn. Vuonna 2012 yhdeksäsluokkalaisten heistä tavoitettiin yli 300. Tänä aikana sekä yleinen että kouluonnellisuus olivat laskeneet merkitsevästi sekä tytöillä että pojilla. Tytöillä lasku oli erityisen suuri.

Kuudesluokkalaisten uskoivat onnellisuutensa lisääntyvän paremman koulumenestyksen, suuremman vapaa-ajan ja harrastusmenestyksen myötä. Yhdeksäsluokkalaisten taas arvioivat paremman koulumenestyksen, lisääntyneen rahan ja suuremman vapaa-ajan kasvattavan onnellisuuttaan. Kuudesluokkalaisten tytöt poikia useammin toivoivat parempaa koulumenestystä, lisää kavereita, lemmikkieläintä, parempaa ulkonäköä ja uutta harrastusta. Kuudesluokkalaisten pojat tyttöjä useammin toivoivat lisää vapaa-aikaa. Yhdeksäsluokkalaisten tytöt halusivat poikia useammin tulevaisuuden suunnitelmiansa selkiytyvän, ihmisten olevan kaikkialla tasa-arvoisia mutta toisaalta he myös toivoivat itse olevansa paremman näköisiä.

Kun yhdeksäsluokkalaisten jaettiin kahteen ryhmään viimeisimmän keskiarvonsa perusteella, ne tytöt, joiden keskiarvo oli vähintään 8,6, olivat merkitsevästi onnellisempia sekä yleisesti että koulussa kuin muut tytöt. Pojilla tätä eroa ei ollut. Pikemminkin yleinen onnellisuus oli korkeampi niillä pojilla joiden keskiarvo oli enintään 8,5, joskin ilman tilastollista merkitsevyyttä.

Kaikkiaan onnellisuuskeskiarvot olivat korkeita; kuudesluokkalaisten vain 7,6 % ja yhdeksäsluokkalaisten 10,9 % arvioi yleisen onnellisuutensa keskitasoa alhaisemmaksi. Kouluympäristössä kuudesluokkalaisten 1,2 % ja yhdeksäsluokkalaisten 3,8 % arvioi onnellisuutensa kokonaisuudessaan heikoksi tai hyvin heikoksi.

Avainsanat: onnellisuus, kouluonnellisuus, koulumenestys, kuudesluokkalaisten, yhdeksäsluokkalaisten

Oppimiskuskomukset ja osaaminen painotetun opetuksen ja yleisopetuksen luokilla

*Satu Koivuhovi, Sirkku Kupiainen & Markku Niemivirta
Helsingin yliopisto, Centre for Educational Assessment*

1990-luvun koulutuspoliittisen muutoksen ja koululainsäädännön uudistusten myötä mm. koulupaikan osoittamiseen liittyviä käytäntöjä uudistettiin tarjoamalla perheille mahdollisuus osallistua lapsensa koulun valintaan. Samalla mahdollistettiin koulujen profiloituminen erilaisten opetuspainotusten avulla. Lainsäädäntöuudistusten myötä painotetun opetuksen luokkien määrä lisääntyi nopeasti suurimmissa kaupungeissa ja tänä päivänä yhä suurempi osa oppilaista käy tällaista oppilaansa valikoivaa luokkaa (Seppänen, Rinne & Sairanen 2012).

Painotetun opetuksen luokalle hakeutumisen on todettu olevan vahvasti yhteydessä lapsen kotitilastaan ja tyypillisempää korkeasti koulutettujen vanhempien lapsille. Yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneet koulutuksen tutkijat ovatkin varoitelleet painotettujen opetuksen luokkien tuovan eriarvoisuutta koulujen välille ja sisään. Tutkimuksissa painotetun opetuksen luokalla opiskelemisen merkityksestä oppilaan koulu-uran kannalta on kuitenkin melko vähän (ks. Kupiainen 2005). Omassa tutkimuksessani olenkin kiinnostunut siitä, miten painotetun opetuksen luokilla opiskelevat lapset eroavat yleisluokilla opiskelevista lapsista i) kotitilastaan ii) oppimista koskevissa uskomuksissaan ja iii) osaamisessaan. Aineistonani (N=2242) toimii Vantaalla vuonna 2004 kerätty 9.luokkalaisten oppimaan oppimisen arviointi. Oppilaista 57,4 % opiskeli yleisopetuksen luokalla ja 17 % painotetun opetuksen luokilla. Loppujen 25,5 % osalta tieto luokanmuutoksen perusteesta puuttui tai he opiskelivat erityisopetuksen luokilla.

Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa, painotetussa opetuksessa opiskelu oli hiekan tyypillisempää korkeasti koulutettujen äitien lapsille. Painotetun opetuksen ja yleisopetuksen luokilla opiskelevien oppilaiden välillä oli eroja myös oppimista koskevissa uskomuksissa ja osaamisessa. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä myös huomioitaessa äidin koulutustaustan vaikutus.

Avainsanat: painotettu opetus, kouluvalinnat, oppimaan oppiminen

SESSIO 4C: VÄLITTÄMINEN JA VUOROVAIKUTUS

Välittäminen peruskoulussa oppilaan kokemana

Maarit Hosio

Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos

Tutkimuksen keskeinen teoreettinen osuus koostuu Nel Noddingsin välittämisen etiikasta. Teoria tutkii opettajan toimintaa välittävänä henkilönä (the caring teacher) sekä läsnäoloa (presence). Tarkemmin opettajan välittämistä kuvataan tutkimalla opettajan tapaa toimia (the manner in teaching). Nel Noddingsin avulla tuodaan teoriaosuudessa esiin myös välittäminen koulun arvona. Noddingsin mukaan kyse on siitä, että oppilas ei koe tulleen välitetyksi. (Noddings, 2002, 2). Välittäminen ja akateemiset saavutukset mielletään toisensa poissulkeviksi ja ajatellaan että opettajat ja koulu osaa jo toimia välittävästi. (Schussler ja Collins, 2006, 1463). Myös koulun rakenne estää välittämistapahtuman täydentymisen palautteella, jolloin oppilaiden tunne välittämisestä olisi mahdollinen. (Noddings, 2002, 27-28).

Ensimmäinen tutkimusvaihe kohdistui peruskoulun päättäneisiin oppilaisiin, vanhempiin, opettajiin sekä muihin koulussa toimiviin henkilöihin ja oli narraatiivitutkimus. Materiaalista on luotu välittämiseen koulussa kuuluvia osa-alueita, dimensioita, sekä valittu näkökulma tutkimuksen jatkolle. Näkökulmaksi on valittu opettajan ja oppilaan välinen kanssakäyminen ja siten tutkittaviksi dimensioiksi oppimisdimensio ja henkilökohtaisen välittämisen dimensio. Tutkimuksen tarkoituksena on oppilaita haastatteleamalla kerätyn materiaalin avulla kuvata sellaista opettajan toimintaa, joka edistää välittämisen kokemuksen syntymistä oppilaassa.

Avainsanat: välittäminen (caring), läsnäolo (presence), kokemukset, opettajan tapa toimia (the manner in teaching)

Välittäminen ja huolenpito oppilaasta: perheohjausmenetelmän mahdollisuudet oppilaanohjauksen kehittämisessä

Jukka Jännetyinen

Turun yliopisto

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaan 9-luokan oppilaille tulee tarjota riittävää ohjausta jatko-opintojen valintaan. Uudella maalla sijaitsevassa yläkoulussa, oppilaanohjausta toteutetaan kokeellisella opetusmenetelmällä, jota kutsun perheohjausmalliksi. Perheohjausmallissa oppilaan huoltajat tulevat oppilaan kanssa 45 minuuttia kestävään ohjauskeskusteluun. Ohjauskeskustelu on strukturoitu ohjaustapahtuma, jonka tavoitteena on tukea oppilasta ja hänen huoltajiaan toisen asteen yhteishakua prosessoitaessa. Ohjauskeskustelu toteutetaan kaikkien yhdeksäsluokkalaisten nuorten ja heidän huoltajiensa kanssa.

Perheohjausta on toteutettu Uudenmaan kahdessa yläkoulussa kolme vuoden ajan. Kokemukset toteuttamisesta ovat olleet rohkaisevia. Lähes 90 prosenttia perheistä ovat osallistuneet ohjauskeskusteluihin ja niissä ovat olleet läsnä oppilaan kanssa joko molemmat tai toinen vanhemmista.

Esittelen aihepiiristä aloittamaani väitöskirjatutkimusta. Keskeiset kysymykset ovat seuraavat:

Millaisia oppilaan koulutusmahdollisuuksia selvittäviä yhteistoiminnan muotoja perheohjauskeskusteluissa esiintyy?

Millaisia välittämisen muotoja perheohjauksen ohjauskeskusteluissa voidaan havaita?

Aluksi esittelen julkaistuja esitutkimustutkimustuloksia, joiden mukaan perheohjauksen keskusteluissa esiintyy kolmenlaista yhteistoimintaa (kartoittaminen, neuvottelu, ristiriitoja ratkova) ja välittämisen (vastaanottava, tarpeita tunnistavaa, tunne- ja tavoitetilaa jakava) muotoa. Tämän lisäksi esittelen ensimmäisestä kenttätutkimusvaiheesta saatuja (STR-haastattelu) alustavia tuloksia.

Avainsanat: oppilaanohjaus, yhteistoiminta, välittäminen, STR-haastattelu

Oppilasta lamaanuttava kouluvuorovaikutus. Aineistoperustainen teoria

*Erja Kautto-Knape
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos, Erityispedagogiikan
yksikkö*

Tässä tutkimuksessa tuotettu aineistoperustainen lamaanumisteoria selittää oppilaiden oppimisen, osallistumisen ja koulutyöhön kiinnittymisen ongelmia. Tutkimuksen lähtökohtana olivat alisuoriutuvat oppilaat. Alisuoriutuminen määritellään usein oppilaan yksilöpsykologisten tekijöiden perusteella. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selittää, miten koulun aikuisvuorovaikutus-tilanteet ovat yhteydessä oppilaiden oppimiseen ja käyttäytymiseen.

Tutkimusaineisto koostuu kouluetnografiasta ja grounded teoria -menetelmän myötä tuotetusta tutkimusmateriaalista. Tutkimuksessa tuotetut syy-seurausmallit selittävät oppimis- ja ohjauskonteksteissa virinneitä oppilaiden optimaalisen oppimisen kannalta epätarkoituksenmukaisia sosiaalisia prosesseja.

Aineistoperustaisen lamaanumisteorian mukaan oppilaan heikkoa koulutyöhön sitoutumista selittävät opettaja-oppilasvuorovaikutuksessa virinneet oppilaan negatiiviset tunteet tai toiminta: häpeä, pelko, ärsyntyminen ja väistyminen. Lamaanumisteoria on monille tieteen aloille juontava jäsenys. Tätä jäsenystä tukeva tutkimuskirjallisuus ja siitä edelleen muodostettu formaali teoria, kouluuoriutumisen kielteinen kierre, selittävät eri tieteenalojen näkökulmista, miten sosiaalinen vuorovaikutus voi olla yhteydessä oppilaan kognitiivisiin prosesseihin.

Kouluuoriutumista on pyritty selittämään oppilaan yksilöpsykologisiin ominaisuuksiin perustuvana tapahtumana, mutta tämän tutkimuksen mukaan oppilaan oppimisen ja osallisuuden ongelmat voivat olla myös sosiaalisesti tuotettuja. Koulun sosiaaliset suhteet ovat yhteydessä myös oppilaan kokemaan yleiseen subjektiiviseen hyvinvointiin.

Avainsanat: etnografia, grounded teoria, alisuoriutuminen, lamaanumisteoria, kouluuoriutumisen kielteinen kierre

Opettaja–oppilasvuorovaikutuksen laadun yhteys oppilaiden motivaatio-orientaatioihin

*Eija Pakarinen¹, Marja-Kristiina Lerkkänen¹, Anna-Maija Poikkeus¹,
Noona Kiuru² & Jari-Erik Nurmi²
Jyväskylän yliopisto, ¹Opettajankoulutuslaitos ja ²Psykologian laitos*

Tutkimukset ovat osoittaneet, että oppilaiden motivaatio-orientaatiot eli heille tyypilliset tavat työskennellä luokassa vaikuttavat heidän oppimistuloksiinsa. Luokkahuoneen ohjausvuorovaikutuksen laadun on taas todettu vaikuttavan oppimismotivaatioon. Toisaalta myös oppilaiden työskentelytapojen on havaittu vaikuttavan siihen, miten opettajat toimivat heidän kanssaan. Opettaja–oppilasvuorovaikutuksen laatua voidaan jäsentää kolmen ulottuvuuden kautta: tunnetuen, toiminnan organisoinnin ja ohjauksellisen tuen (Pianta et al., 2008). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan opettaja–oppilasvuorovaikutuksen laadun ja oppilaiden työskentelytapojen vastavuoroisia suhteita kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Oppilaiden (n = 165) motivaatio-orientaatioita sekä luku- ja laskutaitoa arvioitiin 1. ja 2. luokan keväällä. Lisäksi koulutetut havainnoijat arvioivat ohjausvuorovaikutusta luokkahuoneissa (n = 25) CLASS-mittarilla (Pianta et al., 2008). Analyysissä kontrolloitiin äitien koulutustausta, lasten ikä ja sukupuoli sekä luokkakoko. Tulokset osoittivat, opettajat pyrkivät lisäämään tunnetukea, ohjauksellista tukea ja toiminnan organisointia erityisesti niissä 2. luokissa, joissa oppilaat 1. luokalla välttelivät tehtäviä aktiivisesti. Sen sijaan niissä luokissa, joissa opettajan tarjoama tunnetuki 1. luokalla oli ollut vähäistä, oppilailla ilmeni vähemmän yritteliäisyyttä ja enemmän passiivista välttelyä 2. luokalla. Lisäksi havaittiin vahvan toiminnan organisoinnin ja ohjauksellisen tuen lisäävän lasten sosiaalista tukeutumista aikuiseen 2. luokalla. Tulokset korostavat opettajan tunnetuen merkitystä lasten sinnikkyiden ja aktiivisen yritteliäisyyden tukemisessa ja toisaalta lasten ominaisuuksien merkitystä opettajan ohjauskäytäntöjen määrittäjänä.

Avainsanat: motivaatio-orientaatio, opettaja–oppilasvuorovaikutus, passiivinen välttely, sosiaalinen tukeutuminen, tehtävää välttelevä toiminta

“MUSIC FOR ALL FOR MUSIC” – SPECIAL MUSIC EDUCATION EQUALIZING SOCIETY

SESSION 1

Musical activities for people with special needs - A qualitative case study research on child welfare company offering musical activities

*Tuomas Lallukka & Ilari Torsti
University of Jyväskylä, Department of Education*

The objective of the study was to analyze theoretically musical activities for people with special needs from different approaches and to research how they appear in practice. The study was a qualitative case study research on child welfare company offering musical activities for young persons with social and emotional difficulties. The research questions were:

1. Which approaches can be used to analyze theoretically musical activities for people with special needs?
2. How do these approaches appear in company's musical activities?
3. How do the young people participating in the musical activities feel about them?

The data of the study was collected by interviewing four young people participating the musical activities of the child welfare company. The music instructor was also interviewed. The data was analyzed by using theory-based content analysis.

As a result the frame work of musical activities for people with special needs is formed theoretically by combining special music education, sociocultural animation and music therapy. All together musical activities for people with special needs can be seen as sociocultural activities with therapeutic and special educational dimensions. All the aspects appeared in company's musical activities at least to some

degree. Young persons taking part into company's musical activities felt that it has offered a meaningful way to promote well-being in their everyday life. As a conclusion of the study we represented the mushroom model of the musical activities for people with special needs.

Neuromusical methods in special educational research

*Minna Törmänen
University of Berne, Center for Cognition, Learning and Memory;
University of Helsinki, Department of Education*

What does neuromusical research have to offer the special music education? The study of music cognition and the brain has rich and old intellectual history. One influential understanding about the brain is the concept of plasticity, where the brain is constantly changing and recovering itself. Similar rewiring occurs during learning. When researching education and developmental disabilities from the perspective of special music education, the phenomenon of intelligence must be evaluated as many-sided and developing feature as an opposite to single intelligence view. Fluid intelligence (Gf) is critical for a wide variety of cognitive tasks, and it's considered an important factor in learning. Therefore, a possibility to improve this faculty in persons with developmental disabilities would be an interest for education. Working memory seems to play an important role in fluid intelligence; studies shows intervention and transfer effects.

In research of “Social Participation through Art - Music and Music Education in Marginalized Groups” one of research questions enquires: Can fluid intelligence be improved with musical training in persons with developmental disabilities? The core of special music education lies in multidisciplinary research and therefore

neuroscientific evidence from effects of musical activities will be used as a part of theoretical framework.

Special Music Education Equalizing Concert Society – A Study on Resonaari May 14, 2012 Concert Audience

*Ari Poutiainen & Sanna Kivijärvi
University of Helsinki, Department of Teacher Education*

There is a growing interest in music education that focuses on students with special educational needs (SEN). This is partly due to the various concerts, video clips, and documentaries that have popularized the development in the field. Among the best-known Finnish achievements in this respect is the work of the Special Music Centre Resonaari (Helsinki). Its results have been successfully presented, for example, in the annual Savoy Theatre concerts.

In this paper, we report on our study of the audience that attended Resonaari's May 14, 2012 concert. For the study purposes we conducted a survey (a digital questionnaire) in Finnish and English.

The survey suggests that Resonaari's concert format effectively promotes equality and that concerts performed by students having SEN can be rewarding both musically and emotionally. It seems that Resonaari's concerts can be an effective way to pass information concerning diverse learners. The results also imply that the particular concert event conveyed important messages on values and stimulated interaction between different audiences.

In addition to the survey report, we discuss educational participation and the potential for social change that Resonaari's concert activities conceive. This paper is a part of a larger research on the interaction in a wider social context and the marginalized groups within music education.

OPETTAJAN MORAALINEN KOMPETENSSI

LÄRARES MORALISKA KOMPETENS

TEACHER'S MORAL COMPETENCE

SESSION 1

Development and testing a model of relationship between ethical sensitivity and caring teaching

Khalil Gholami & Kirsi Tirri
University of Helsinki, Department of Teacher Education; University of Kurdistan, Department of Education

The main task of this paper is to develop and examine a model of relationship between ethical sensitivity and caring teaching. Relying on our previous qualitative research, we developed a conceptual framework to examine caring teaching and ethical sensitivity using quantitative tools. We studied 556 Iranian teachers in order to know how ethical sensitivity has effects on caring teaching. We used structural equation modeling to know how different dimensions of ethical sensitivity have direct and indirect effects on caring teaching. In addition, two relevant variables (purpose and mindset) entered in the model. The results showed that in the final model with acceptable goodness of fit, the direct effects of ethical sensitivity to purpose was 0.38, to caring teaching was 0.16. An indirect effect of ethical sensitivity on caring teaching through purpose was 0.15. Amount of R² for caring teaching was 0.17 showing that 17 percent of variance of caring teaching accounted for by direct and indirect effects of ethical sensitivity. Also the amount of R² for purpose was 0.14, indicating that 14 percent of the variance of purpose is accounted for by ethical sensitivity.

Keywords: caring teaching, ethical sensitivity, structural equation modeling

Mindset, purpose and ethical sensitivity in Finnish teachers' narration

Eija Hanhimäki, Elina Kuusisto & Kirsi Tirri
University of Helsinki, Department of Teacher Education

The aim of this study is to investigate Finnish teachers' (N=5) narration how mindset, purpose and ethical sensitivity are part of their educational thinking and pedagogy. According to Carol Dweck (2006), mindsets refer to the set of beliefs concerning whether skills, abilities, intelligence and personality can be developed (growth mindset), or cannot be (fixed mindset). Damon's theory of purpose defines a purpose as a stable long-term goal to contribute to the world beyond the self that is also meaningful to the self (Damon, Menon & Bronk, 2003; Damon, 2008). According to Bebeau, Rest & Narvaez (1999), ethical sensitivity is needed for recognizing and understanding ethical problems and their cues. Teachers were chosen for interviews with the help of quantitative data (N=464) so that they represented different variations of mindsets and purpose orientations. With the help of narrative approach it was possible to create different teacher profiles as a result. The narrative profiles deepen the picture of these teachers' educational thinking from the viewpoints of purpose, mindset and ethical sensitivity. In addition, it is possible to consider connections between these three theories and their implications for the teacher education and teaching.

Keywords: mindset, purpose, ethical sensitivity, Finnish teachers, narrative approach

Finnish student teachers' views on the educational purposefulness of their teaching

*Elina Kuusisto, Eija Hanhimäki & Kirsi Tirri
University of Helsinki, Department of Teacher Education*

This paper investigates the Finnish student teachers' views on the educational purposefulness of their teaching. The notion of "purpose" can be seen as the most profound phenomenon of human experience, since it gives reasons not only for acting ethically but also for living. Today, a general lack of purpose is associated with the stress people are experiencing and apathy in the young. Therefore this paper examines what are the Finnish teacher students' (N=220) views on their abilities to foster students' sense of purpose and views on their educational purposes of their teaching. The quantitative data was gathered in the beginning of their pedagogical studies using Damon's instrument (Damon, Menon & Bronk, 2003; Damon, 2008). The qualitative data was collected in the final examination of the course. The qualitative essays were analyzed with qualitative content analysis and after that the essays were quantified and cross-analyzed with the results found with the Damon's instrument. The results show that the level of purposefulness and general purposes in teaching were similar concentrating more on themselves than on their students. Contents of subject matter specific purposes varied between student teachers of different subjects.

Keywords: purpose, student teachers, teaching

Islamic education teachers as negotiators

*Inkeri Rissanen
University of Helsinki, Faculty of Theology*

The challenges of contemporary multicultural societies have resulted in changing aims for religious education and the necessity to adjust teacher education accordingly. In Finland students have a right to their own religious education if a sufficient number of them belong to the same religious tradition in the same area, but religious education is not confessional nature and religion should not be practiced in the classroom. This kind of organisation model of religious education compels the teachers to balance between educational values of liberal democratic society and the values of religious tradition. In religious education, the self-understanding of religious traditions should be respected, but liberal educational values such as tolerance and autonomy should be taught to the students. Thus, processes of negotiation related to the coexistence of different value systems as well as religious and cultural groups are intertwined in the Finnish curriculum for religious education.

This case study examines three Islamic education teachers and those negotiations that are integral to their profession. The methodological design draws from ethnography with multiple sources of data and inductive qualitative content analysis. The data includes observations of three Islamic education courses in Finnish comprehensive and upper secondary schools, interviews with the teachers as well as some of the students who participated in the observed courses (n=16). The teachers were observed to negotiate intra- and interreligious tensions as well as tensions between societal and religious orientations of education. These negotiations were going on in three levels: through ideological, pedagogical and interpersonal negotiations the teachers of Islamic education seemed to mediate the contested practices of Islam as well as the ideals of liberal democracies. In this way, they contributed to the emergence of Finnish Islam that is compatible in the context of Finnish multicultural society.

Keywords: Islamic education, negotiation, intra- and interreligious tensions

SESSIO 4

Persoonan eettinen kasvu ja kasvatustieteen jälkimodernissa ajassa suomalaisen kasvatustieteen kautta tulkittuna

*Kaisu Toivonen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Perusopetuslain (628/1998) 2§ mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyhteyden ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Koulutusjärjestelmällämme on näin sekä opetus- että kasvatustehtävä. Yhteiskunnalliset kasvatustieteen ja institutionaalituminen ovat osa modernia lapsuutta, jossa kasvatustehtävä on sekä perheellä (huoltajalla) että ammattikasvattajilla (Onnismaa 2010). Suurin osa suomalaisista lapsista on osan päivästänsä päivähoiton, esiopetuksen ja koulun palvelujen piirissä ammattikasvattajien ohjaamina. Ympäriällä on myös lapselle tärkeä kaveripiiri.

Arvoilla ja eettisyydellä on aina ollut keskeinen asema kasvatustieteessä ja opetus-suunnitelmatyössä, vaikka yhteisymmärryksen löytäminen tavoitteista on ollut vaikeaa. Valtioneuvosto antoi asetuksen (422/2012) 28.6.2012 perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Siinä katsomusaineiden vuosiviikkotuntimäärää perusopetuksen aikana vähennettiin yhdellä. Uutta etiikan oppiainetta tuntijako ei sisältänyt. Uuden perusopetuksen tuntijaon ja tavoitteiden pohjalta nouseekin mielenkiintoinen kysymys siitä, miten oppilaiden eettistä ajattelua kehitetään ja miten tuetaan oppilaiden kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi.

Olen omassa väitöskirjatyössäni lähtenyt tarkastelemaan persoonan eettistä kasvua ja kasvatusta jälkimodernissa ajassa suomalaisen kasvatustieteen kautta tulkittuna. Tutkimusongelmani on: Mitä tietoa syntyy hermeneuttisen tulkinnan avulla persoonan eettiseen kasvuun ja kasvatukseen sovellettavaksi jälkimodernissa ajassa suomalaisessa kasvatustieteessä? Tutkimuksessa käytettiin hermeneuttisen tulkinnan apuna systemaattis-holistista tulkintamallia, jonka perustana olivat Lauri Rauhala (1986) eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys ja situationaalinen säätöpiiri ja Urie Bronfenbrennerin (1979 ja 2002) ekologinen sosiaalisateoria. Tulkintakehyksen avulla tutkittiin eettisen kasvun ja kasvatustieteen tapahtumisen logiikkaa tieteellisten tutkimustulosten avulla ja nostettiin esiin tietoa

sovellettavaksi eettisen persoonan kasvuun ja kasvatukseen. Tietoa nousi kasvun eri vaiheisiin ja myös opetussuunnitelmatyössä hyödynnettäväksi.

Avainsanat: eettinen kasvatustiede, arvot, moraalit, persoona, eksistentiaalis-fenomenologinen lähestymistapa, hermeneuttinen tulkinta, opetussuunnitelmatyö

Oppilaan kokemus huolenpitoa ja välittäminen kouluopetuksessa

*Katri Mäenpää
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Oppettajan roolin tärkeys oppilaan tukijana korostuu varsinkin silloin, kun oppilaalla on oppimisvaikeuksia ja koulunkäyntiongelmia. Oppettajan vuorovaikutusta oppilaan oppimisprosessin osana on tärkeää tarkastella, kun halutaan kehittää oppimistilanteita syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden kiinnittämiseksi takaisin yhteiskuntaan. Ehkäiseekö oppilaan kokemus myönteinen välittämisen tunne koulun keskeyttämistä ja sosiaalista syrjäytymistä?

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten oppettajan välittäminen ilmenee oppilaan ja oppettajan välisessä suhteessa ja mikä yhteys välittämisen tunteella on oppilaan kouluviihtyvyyteen. Tätä tarkastellaan kolmen välittämisen ulottuvuuden kautta: opetuksellisen, henkilökohtaisen ja yhteisöllisen.

Tutkimuskohteena on oppettajan ja oppilaan välinen pedagoginen suhde. Tutkimustulosten tarkastelu perustuu tutkimukseen osallistuvien oppilaiden omiin käsityksiin ja kokemuksiin välittävästä oppettajasta. Tutkimuksessa välittäminen määritellään Mayeroffin (1971), Noddingsin (1984, 1992, 2002, 2003) ja Schusslerin ja Collinsin (2006) tutkimuksiin pohjautuen yksilöiden väliseksi vuorovaikutussuhteeksi, jolle on ominaista halu ymmärtää toista ja tukea häntä pääsemään omiin tavoitteisiinsa omia voimavarojaan käyttäen. Välittävä pedagoginen suhde oppettajan ja oppilaan välillä on tässä keskeistä (Gholami 2011). Oppettaja joutuu tekemään monia moraalisesitkin vaikeita pedagogisia ratkaisuja pyrkiessään toimimaan oppilaan parhaaksi (Tirri & Husu 2001).

Tutkimus suoritetaan tapaustutkimuksena kolmessa yläkoulun opetusryhmässä. Luokkatilanteet videoidaan ja niiden pohjalta observoidaan ja analysoidaan välit-

tämisen tilanteet. Sen jälkeen suoritetaan tutkimustehtävää tarkentavat Stimulated Recall (STR)-haastattelut.

Esityksessäni tarkastelen tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia ja alustavia tutkimustuloksia mainittujen kolmen välittämisen ulottuvuuden osalta.

Avainsanat: välittäminen, vuorovaikutus, pedagoginen suhde, kouluviihtyvyys, syrjäytyminen

Kontemplatiivinen pedagogiikka. Mitä se on ja mihin sitä tarvitaan?

Jani Pulkki

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Kontemplatiivinen pedagogiikka tarkoittaa kasvatustieteiden filosofiaa ja –käytäntöä, joka painottaa ihmisen tajunnan harjoittamista meditatiivis-luontoisin, myös kouluarkeen sovellettavin, harjoituksin. Oli kyseessä hengityksen tarkkailu-harjoitus, jooga, rentoutusharjoitus, tai vaikka ”kehotietoisuutta” ja herkkyyttä lisäävä kehon sisäisen toiminnan (proprioseptinen) havainnointi terveystiedossa, on kysymys mielen rauhoittamisesta ja tasapainottamisesta. Esimerkiksi istuma-meditaatiossa, jossa keskitytään hengitysten laskemiseen, voidaan lapsen, nuoren tai opettajan mielen sisäinen askartelu erilaisissa suoritusajatuksissa, tulevaisuuden kiireissä ja huolissa sekä menneissä kokemuksissa välillä rauhoittaa. Hyväksyvän ja läsnä olevan tietoisuuden (engl. mindfulness) saavuttaminen on kontemplatiivisen pedagogiikan päämäärä ja sillä voidaan nähdä olevan myös moraalikasvatuksellisia vaikutuksia. Moraalisesti ongelmalliset teot kumpuavat usein juuri rauhottomasta ja tasapainottomasta tajunnan tilasta. Rationaalinen moraalitietous ei takaa moraalista toimintaa (Varela). Kontemplatiivisen pedagogiikan näkökulmasta koulutus keskittyy usein liian yksipuoleisesti ihmisen tiedollisten ja taidollisten ominaisuuksien kehittämiseen jättäen arkiseen ihmistajuntaan liittyvät piirteet, kuten myötätunnon, havaintokyvyn, mielentyyneyden ja moraalisen herkkyyden, liian vähäiselle huomiolle. Opettajasta voi tulla substanssiosaamisessaan ja didaktisilta taidoiltaan korkeatasoinen ekspertti ilman, että hänestä tulee viisas, läsnä oleva ja moraalinen opettaja. Tiedollis-taidollinen ekspertti edellyttää seurakseen ”tietoisuustaitoja” (Klemola), jotka pohjustavat yksilön eettistä kompetenssia sekä mahdollisuuksia hyvään ja onnelliseen elämään. Tässä tutkimuksessa esitellään kontemplatiivisen pedagogiikan perusajatuksia ja –menetelmiä sekä filosofista taustaa. Tutkimus

tarkastelee erityisesti sitä, mitä kontemplatiivinen pedagogiikka on ja mihin sitä tarvitaan. Kontemplatiivisten menetelmien nähdään auttavan lasten ja nuorten sekä opettajien kokonaisvaltaista kasvua paremmiksi ihmisiksi.

Avainsanat: Kontemplatiivinen pedagogiikka, meditaatio, kehotietoisuus, moraalikasvatus

OPETTAJUUS, KUMPPANUUS JA DIALOGISUUS OPETTAJANKOULUTUKSEN KENTILLÄ LÄRARSKAP, PARTNERSKAP OCH DIALOGISM PÅ LÄRARUTBILDNINGENS FÄLT

SESSIO 1

Tutkimusperusteinen opettajankoulutus: Lapin malli

*Anneli Lauriala
Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Opettaja tutkijana ja reflektiivisenä praktikkona -lähestymistavoista on kirjoitettu opettajankoulutuskirjallisuudessa laajasti aina 1980-luvulta lähtien. Suomalaisen opettajankoulutuksen voidaan katsoa edustavan näitä periaatteita kansainvälisesti ajatellen erittäin hyvin. Esitys perustuu kehittämääni Lapin yliopiston luokanopettajankoulutuksen malliin, jossa teoriaopinnot, harjoittelut ja tutkimusopinnot on integroitu mielekkääksi kokonaisuudeksi. Lähtökohtana voidaan pitää tulkinnallista tutkimusparadigmaa, jossa opettaja (-opiskelija) nähdään aktiivisena oman opettajuutensa, identiteettinsä ja pedagogisen toimintansa rakentajana, teoreetikkona ja tutkijana. Kullakin harjoittelujaksolla opiskelijat opiskelevat ja harjoittelevat käytännössä tiettyä tutkimuksellista lähestymistapaa, ja menetelmiä. Keskeisiä työkaluja ovat havainnointi, dokumentointi sekä pedagogisissa seminaareissa tapahtuva keskustelu. Esityksessä valotetaan myös yhtymä-

kohtia developmentalistiseen, humanistiseen opettajankoulutustraditioon, jossa korostuu myös opettajan persoonallinen kehittyminen.

Avainsanat: luokanopettajankoulutus, opettaja tutkijana, reflektiivinen praktikko, teoria-käytäntö -suhde, tulkinnallinen tutkimus

Opetusta tutkimassa ja tutkimista opettelemassa

*Outi Kyrö-Ämmälä
Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Suomalainen opettajankoulutus on akateemista koulutusta, mikä edellyttää, että opiskelija opintojensa aikana kehittää tiedonhankinta-, ongelmanratkaisu-, analysointi- ja raportointitaitojaan eli tutkijan taitojaan. Tutkimusperustaisuus on sisällytetty suomalaiseen opettajuuteen ja opettajankoulutukseen kauan (vrt. Koskenniemi, 1968, 223–224), mutta toisaalta tutkimusperustaisuutta on vielä viime vuosina kritisoitu opettajankoulutuksessa kehittymättömäksi (Opettajankoulutus 2020, 2007, 37). Ongelma lienee se, että vaikka opettajankouluttajat näkevät yhteyden tutkimuksen ja opettajan työn välillä (Krokkfors ym., 2009, 207–208), ei tutkimuksen merkityksellisyys näyttäyty riittävän selvästi opiskelijoille, mikä

on tullut esille myös opiskelijapalautteissa: metodiopinnot koetaan irrallisina ja etäisinä suhteessa tulevaan ammattiin opettajina.

Lapin yliopiston luokanopettajakoulutuksessa tutkimusmenetelmäopinnot integroituvat pedagogisiin opintoihin: opetusharjoitteluihin on kytketty pedagogiset seminaarit, joissa perehdytään erilaisiin tutkimusmenetelmiin ja sovelletaan noita menetelmiä tutkimalla luokkatapahtumia, oppimista sekä oppilaan ja opiskelijan kokemuksia harjoitteluiden aikana. Tavoitteena on, että teoriaopinnot, käytännön harjoittelut ja tutkimusmenetelmät muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden ja käyvät aiempaa parempaa vuoropuhelua keskenään, samalla kun opettajaksi opiskelevat oivaltavat akateemisen osaamisen merkityksen opettajan työssä.

Esityksessäni kuvaan, kuinka luokanopettajakoulutuksen toisessa harjoittelussa opiskelija perehtyy ja harjaantuu tutkimuksellisuuteen luontevasti ja aidoissa kouluarjen tilanteissa, luokan lehtorin ja omaa opetusta sekä oppimiseen liittyviä ilmiöitä tutkien. Samalla hän tuottaa arvokasta tietoa opettajayhteisön jäsenille luokan arkipäivään liittyvistä tapahtumista ja toiminnoista.

Avainsanat: akateeminen opettajankoulutus, tutkimusperustaisuus opettajankoulutuksessa, tutkiva opettajuus, opetusharjoittelut, kokemuksellinen oppiminen, self study

Verkostoitumalla raja-aitoja ylittämään – yhteistyötä 'kentän' ja opettajankoulutuksen välillä

Eira Korpinen¹ & Taina Peltonen²

¹Jyväskylän yliopisto; ²Mänttä-Vilppula

”...vain hallinnon, tieteen ja käytännön työntekijöiden yhteistyöllä voidaan kasvatuksen ongelmia ymmärtää ja selvittää” (Alli Kantola, Tulevaisuuden opettaja, 1985, 7)

Kuvaamme yhteistyötä, joka alkoi vuonna 1994 perustetussa Tutkiva opettaja-verkostossa. Yhteistyö on liittynyt tiettyihin institutionaalsiin prosesseihin mm. opetussuunnitelmien ja opetuksen kehittämiseen, opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen, tutkimukseen ja julkaisutoimintaan. Yhteistyötä voidaan tarkastella myös elämäkerrallisesta näkökulmasta, joka liittyy esim. urakehitykseen ja yhdis-

tystoimintaan. Opettajankoulutuksen näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on ollut kehittää opettajankoulutusta vastaamaan koululaitoksen ja yhteiskunnan koululle asettamiin haasteisiin luomalla toimivat yhteistyösuhteet tutkiviin opettajiin eri puolille maata ja eri koulumuotoihin sekä tarjoamalla opettajaksi opiskeleville mahdollisuuksia työskennellä erilaisissa toimintaympäristöissä tutkivien opettajien kouluilla: opettajaharjoittelu, tutkielmaopinnot jne. Opettaja-tutkijan, hallinnon edustajan näkökulmasta yhteistyöllä sai kontaktin meneillä olevaan tutkimukseen sekä pysyvän yhteyden yliopistoon. Yhteistyö vähensi kilometreissä kaukana olevan koulun (kentän/kunnan) henkistä etäisyyttä yliopistoon. Yhteistyön kautta sai apua omalla paikkakunnalla vallitseviin ajankohtaisiin kysymyksiin ja henkilökohtaista varmuutta tehdä opetustyötä sekä edetä myös tieteellisessä työssä. Tutkiva opettaja -verkosto on tarjonnut yhteisen keskustelufoorumin tutkiville opettajille, opettajaksi opiskeleville ja opettajankouluttajille (Tutkiva opettaja -päivät, Teacher Researcher Summer School) sekä julkaisukanavan (Journal of Teacher Researcher/Tutkiva opettaja -julkaisusarja). Verkostossa on pyritty parantamaan opettajien vaikutusmahdollisuuksia oman työnsä kehittämässä sekä tukemaan tutkivien opettajien hankkeita ja mahdollisuuksia tieteellisiin jatko-opintoihin yliopistossa. Arvioimme tavoitteiden toteutumista tapausesimerkkien avulla liittämällä havainnot opettajuuden neljännen sukupolven (Hargreaves, 2003; 2006, 673–691) haasteisiin koululaitoksen ja opettajankoulutuksen kehittämiskontekstissa.

SESSIO 2

Aikuisopettajaopiskelijoiden reflektioita opetusharjoittelunsa ammatillisesta maisemasta

*Anne Laiho, Marjo Nieminen & Tiina Tuijula
Turun yliopisto, Kasvatustieteen laitos*

Beijaard ym. (2000; 2004) korostavat kontekstin vahvaa merkitystä opettajan ammatillisen identiteetin rakentumisessa ja tuovat esiin Connellyn ja Clandinin (1999) ammatillisen maiseman käsitteen. Ammatillisen maiseman käsitteeseen sisältyy ajatus siitä, miten ammatillinen identiteetti aktualisoituu elyissä kertomuksissa. Samalla sosiaalinen, kulttuurinen ja historiallinen ympäristö, ammatillinen maisema, asettaa sekä ajalliset että paikalliset rajat. (Clandinin & Connelly, 1996; Connelly & Clandinin, 1999.)

Ammatillista ympäristöä voidaan tarkastella vuorovaikutuksen näkökulmasta makro-, meso- ja mikrotasolta. Makrotasolla kiinnostuksen kohteina ovat sosiaalisten, kulttuuristen ja poliittisten tekijöiden, esimerkiksi koulutuspoliittisten muutosten tai työelämän vaikutus. Instituutioiden tasolla voidaan tarkastella koulukulttuureita tai opettajayhteisöjen vuorovaikutusta. Mikrokontekstissa huomio kiinnitetään konkreettiseen toimintaan kuten ”luokkahuoneen mikropolitiikkaan” ja ryhmäilmiöihin.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä aikuisopettajaopiskelijat refleктоivat opetusharjoittelustaan oppimispäiväkirjoissaan ja millaisiin asioihin he kiinnittävät huomiota ammatillisessa toimintaympäristössään. Tutkimuksen aineistona ovat eri konteksteissa opetusharjoittelunsa suorittaneiden 51 aikuisopettajaopiskelijan oppimispäiväkirjat. Opiskelijoiden ammatillisuuspuhe sijoittui usein yksilötasolle oman ammatin ja oppisisällön hallintaan sekä taitoon käsitellä ja kontrolloida luokkatilannetta. Ideaali oppimistilanne, oppijoiden aktivointi ja vuorovaikutus luokkahuoneetilanteissa tulivat vahvasti esille. Vain vähän oli havaittavissa laajempaa kontekstin pohdintaa. Opiskelijoiden kokemuksissa selitykset valuvat ’alaspäin’ mikrotasolle meso- ja makrotason jäädessä vähäisemmiksi. Opettajankoulutuksen olisikin huomioitava opettajan työhön olennaisena sisältyvä mikro- ja makrotason

väläinen vuoropuhelu, sillä makrotason vaikutukset ulottuvat helposti mikrotason käytäntöihin asti, mikä noviisivaiheessa jää helposti opiskelijoilta huomaamatta.

Avainsanat: opettajankoulutus, opetusharjoittelu, reflektio, ammatti-identiteetti, vuorovaikutus

Ammatillinen askel – merkitykselliset kokemukset opetusharjoittelussa

*Anne Jyrkiäinen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Tutkimuksessa tarkastellaan ammattiaan vaihtavien, opettajan pedagogisia opintoja suorittavien opiskelijoiden merkityksellisiä kokemuksia ohjatussa opetusharjoittelussa. Tutkimuksen kohteena ovat työvoimapolitiittisen opettajankoulutuksen aikuisopiskelijat. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä ohjatun opetusharjoittelun merkityksestä, ammatillisesta muutoksesta ja sen laajentumisesta kasvatustieteen asiantuntijuuteen. Tutkimuskysymyksiä ovat: Mitä merkityksellisiä kokemuksia ohjatussa opetusharjoittelussa ilmenee? ja Millaisia kokemuksia opiskelijat pitävät merkityksellisinä opetusharjoittelussa?

Tutkimusaineisto koottiin kahdessa vaiheessa, syksyllä 2010 ja keväällä 2011 Tampereen yliopistossa työvoimapolitiittisen koulutusryhmän ohjatussa opetusharjoittelussa olleilta opiskelijoilta, joita oli yhteensä 16. Tutkimusaineisto koostui 32 kirjoitetusta merkityksellisen kokemuksen kuvauksesta. Opiskelijoita pyydettiin etsimään opetusharjoitteluun liittyvästä portfolioista kohta, joka kuvasi heille itselleen merkityksellistä kokemusta opetusharjoittelussa tai kirjoittamaan erikseen kuvaus merkityksellisestä kokemuksesta opetusharjoittelussa. Kirjoitukset kerättiin ensinnä Perusharjoittelun (16 kirjoitusta) ja toiseksi Syventävän harjoittelun (16 kirjoitusta) aikana tai välittömästi niiden jälkeen.

Tutkittava ilmiö, merkitykselliset kokemukset ohjatussa opetusharjoittelussa, liittyy oleellisesti opiskelijoiden elämismaailmaan. Tutkimuksen keskeisiksi käsitteiksi nousevat kokemus ja merkitys. Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa tarjoaa kehyksen tutkimukselle, kun pyritään tulkitsemaan ja ymmärtämään opiskelijoiden merkityksellisiä kokemuksia ohjatussa opetusharjoittelussa.

Aineistoa tarkastellaan teoriaohjaavan analyysin keinoin. Analyysissä pyritään löytämään yhtymäkohtia aikaisempaan tutkimukseen ja avaamaan uusia keskustelupolkuja erityisesti kenttäkouluverkoston ja opettajankoulutuksen pedagogiseen vuorovaikutukseen. Tutkimus tuo esille, että ohjatussa opetusharjoittelussa koetut merkitykselliset kokemukset liittyvät oppimistilanteiden vuorovaikutukseen ja ammatilliseen kasvuun.

Avainsanat: ohjattu opetusharjoittelu, merkityksellinen kokemus, ammatillinen kasvu, opettajuus, vuorovaikutus

Kohti yhteisöllisen hyvinvointiosaamisen asiantuntijuutta. Koulukiusaamisen ehkäisemisen interventio perusopetuksessa.

*Tuija Ukskoski-Ahonen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Kouluhuvinvoinnin puutteet ja koulukiusaamisen ongelmat ovat olleet tiedossa jo peruskoulun alkua ajoista lähtien, mutta kouluhyvinvointia on pyritty rakentamaan erityisesti 2000-luvun taitteesta alkaen. Esityksessä kuvaan Vaakamalliin perustuvaa toimintatutkimuksellista interventiota, jossa yhden lukuvuoden ajan kahden peruskoulun henkilöstö tarkasteli ja kehitti omaa työtään sekä opetustaan kouluhyvinvointia rakentavaan suuntaan. Kehittäminen tapahtui yhteisöllisessä oppimisprosessissa, jossa tavoitteena oli opetushenkilöstön oman osaamisen jakaminen työyhteisössä ja toisaalta tutkimustiedon sulauttaminen yhteisön kokemustietoon.

Tutkimuksen aineistoa ovat intervention alkua- ja loppukartoitukset, jotka toteutettiin ryhmäkeskusteluina ja lisäksi avainhenkilöille tekemäni teemahaastattelut intervention aikana. Toteutunutta oppimisprosessia tutkin sisällönanalyttisesti integratiivisen pedagogiikan avulla. Oppimisprosessissa muotoutui kolmen vaiheen kautta rakentuva yhteisöllinen hyvinvointiosaaminen, jonka pohjalta opetushenkilöstölle kehittyi yhteistä ymmärrystä oppilaiden kouluhyvinvoinnin edistämiseen. Interventio osoittaa, että näyttäisi olevan mahdollista yhdistää koulutuksellisiin ratkaisuihin yhteisön kokemustieto ja teoreettinen tieto siten, että koulutuksessa voidaan

rakentaa yhteisön omaan toimintaan ja arkeen soveltuvia sekä mahdollisesti myös pitkäkestoisesti kouluhyvinvointiin vaikuttavia ratkaisuja.

Avainsanat: kouluhyvinvointi, koulukiusaaminen, yhteisöllinen oppiminen, asiantuntijuus, integratiivinen pedagogiikka

Opiskelijasta opettajaksi - vieraiden kielten opettajaopiskelijoiden odotukset opettajuudesta ja odotusten täytyminen opettajaopintojensa aikana

*Esa Penttinen¹, Marjo Vesalainen² & Kirsi Wallinheimo¹
Helsingin yliopisto, ¹Opettajankoulutuslaitos ja ²Humanistinen tiedekunta*

Aineenopettajan pedagogisia opintoja opiskelee paljon nuoria, joilla ei ole omakohtaista kokemusta opettajan ammatista tai aiempia kasvatusteollisia opintoja. Leivon (2010) tutkimuksen mukaan opettajan opintoja edeltävää työssä oppimista ja muualla hankitun osaamisen tunnistamista on opettajankoulutuksessa tutkittu vähän. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä tavoitteita vieraiden kielten opettajaopiskelijat asettavat opettajaopintoilleen ja miten ne täyttyvät opintojen aikana. Tutkimuksen metodologiset sitoumukset pohjautuvat sekä kvalitatiiviseen että kvantitatiiviseen tutkimusmenetelmään.

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa vieraiden kielten opettajan pedagogisia opintoja opiskelevat opiskelijat (n = 80) lukuvuonna 2012–2013. Tämä tutkimus on osa laajempaa tutkimushanketta. Sen aineisto koostuu opiskelijoille syyskuun alussa 2012 tehdystä alkukyselystä, samaisten opiskelijoiden kanssa syyslukukaudella 2012 käydyistä reflektio-keskusteluista ja kirjallisista esityksistä. Aineiston analyysimenetelmänä käytetään merkitysanalyysiä.

Alkukyselyssä opiskelijat vastasivat kysymyksiin ja väittämiin, jotka liittyivät (i) opettajan pedagogisiin opintoihin hakeutumisen motiiveihin, (ii) odotuksiin opinnoista saatavan teorian ja käytännön hyödyistä sekä (iii) omiin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin opettajan ammatissa menestymiseen. Alustavien tulosten perusteella näyttäisi siltä, että opintoihin hakeutumisen motiivi oli opettajan ammattipätevyuden saavuttaminen. Opiskelijat pohtivat sitä, miten heidän aktiivinen kielen

opettamisensa edistää kielen oppimista. Heidän odotuksensa liittyvät käytännön opetustyöstä selviämiseen, opetusta ohjaavien asiakirjojen sisältöjen ymmärtämiseen sekä eri-ikäisten ihmisten opettamiseen liittyviin kysymyksiin. Tilastollinen analyysi osoitti, että opiskelijat luottivat henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa.

Avainsanat: opettajan pedagogiset opinnot, käytännön opetustyö, henkilökohtaiset ominaisuudet, reflektio, opettajan ammatti

SESSION 3A

Supporting teachers in different phases of their careers through collegial group mentoring

*Gunilla Karlberg-Granlund
Åbo Akademi University, Faculty of Education*

Two in-depth studies of teachers' and head teachers' work in compulsory schools in Finland, highlighted the call for projects that identify and meet the teachers' and principals' needs for professional development and collegial support particularly in small schools (Karlberg-Granlund, 2009; Sandén, 2007). An in-service project aiming at creating new kinds of in-service courses for teachers in sparsely populated areas and small schools, as well as giving the participants new possibilities for dialogue about topics that are important for them, started in 2010, financed by The Finnish National Board of Education (Sandén, 2010, 'Läraren i den lilla skolan - konceptutveckling av utbildning'). Through an action research approach the participants in the course have step by step been empowered to plan and arrange the programme and the local, regional and national meetings. Collegial group mentoring has been promoted in the group, which consists of teachers in different ages. According to the National Board of Education there is a lack of projects that focus on teachers' different needs during different phases of their careers (Kumpulainen, 2011). In this paper the initial challenges and obstacles, as well as the role of the facilitator in this kind of projects are analysed.

Keywords: Collegial group mentoring, facilitator role, small schools, in-service training

Understanding Mentoring of New Teachers through the Theory of Ecologies of Practices

Hannu L. T. Heikkinen¹ & Stephen Kemmis²

¹University of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research;

²Charles Sturt University (Australia)

The main aim of this paper is to generate new understanding of teacher induction and mentoring within the framework of practice theory. The ‘practice theory’ to be adopted here is an emerging theory which gives us new perspectives on analyzing and comparing particular practices of teacher development. Our empirical perspectives on teacher induction come from a longstanding comparative work in various international networks in Europe and Australia. In this paper, we will utilize especially the ‘theory of ecologies of practices’. We will especially study the concepts ‘nested systems’ and ‘niches’. By ‘nested systems’ we refer to the fact that educational practices are constituted in a complex ecosystem of social practices (‘metapractices’). The concept of ‘niche’ is close to the idea of ‘nestedness’, but emphasises instead the particular substantive content of an environment that provides an organism – or a practice – with the conditions in needs to survive. The theory of ecology of practices helps us to understand why the most successful solutions to support new teachers are developed gradually within a complex ecosystem of national metapractices. – The presentation is based on our book chapter in H. Heikkinen, H. Jokinen & P. Tynjälä (Eds.) *Peer-Group Mentoring for Teacher Development*. London: Routledge.

Keywords: practice theory, ecologies of practices, niches, mentoring, new teachers

Peer-Group Mentoring as a Tool for Supporting New Teachers

Ilona Markkanen, Anne Martin, Hannu L. T. Heikkinen, Hannu Jokinen, Matti Pennanen & Päivi Tynjälä
University of Jyväskylä

In many countries there have been attempts to support beginning teachers in early phase of their career. In Finland, an action research project has developed a peer-group mentoring model for this purpose (Heikkinen, Jokinen & Tynjälä, 2008; 2012), and the model is currently being disseminated through a nation-wide consortium of all teacher education departments in Finland. The aim of the present study is to answer the following research question: How do new teachers experience peer-group mentoring?

Data was collected from group participants (n=140) using online questionnaires and interviews. The findings of the quantitative and qualitative data show that peer-group mentoring (PGM) strengthens the agency of young teachers and supports their professional identity as autonomous teachers. PGM is experienced as a forum with an open and confidential atmosphere, peer support, partnership, encouragement of colleagues and opening up tacit knowledge. Many new teachers report that through interactive and collaborative learning they are more able to find their own solutions and their individual ways to work. They also report that their commitment to their school community has deepened and they feel better equipped to establish links with the community and its members. Altogether, it seems that the mentoring process helps new teachers to find their place in the school community.

SESSIO 3B

Opettajaopiskelijoiden toimijuuden rakentuminen opettajankoulutuksen aikana

*Auli Toom¹, Ulla Karvonen² & Jukka Husu³
Helsingin yliopisto, ¹Käyttäytymistieteellinen tiedekunta ja
²Opettajankoulutuslaitos; ³Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Toimijuuden käsite ja käytännöt ovat ajankohtaisia teemoja sekä opettajan että oppilaiden oppimiseen kohdistuvissa tutkimuksissa. Opetuksen, oppimisen ja vuorovaikutuksen tutkijat ovat olleet kiinnostuneita toimijuuden tarkastelemisesta, ja toimijuuden monien teoreettisten mallinnusten ohella teemasta on vasta viime vuosina alkanut ilmestyä enemmän myös empiiristä tutkimusta.

Tässä esityksessä raportoidaan systemaattinen kirjallisuuskatsaus opettajaopiskelijoiden toimijuutta opettajankoulutuksen tai täydennyskoulutuksen aikana käsittelevistä empiirisistä tutkimuksista. Esityksessä tarkastellaan tutkimuksissa esiintyviä toimijuuden määritelmiä sekä erilaisia teoreettisia ja metodisia lähestymistapoja ja näkökulmia opettajaopiskelijoiden toimijuuden tutkimiseen.

Kirjallisuuskatsauksen analyysin tulokset osoittavat, että tutkimuksissa näyttäytyvät yksilöön liittyvät, professionaaliin tehtäviin liittyvät ja kontekstiin liittyvät opettajaopiskelijan toimijuuden näkökulmat (vrt. Conway & Clark, 2003; Fuller & Bown, 1975). Analyysissa havaittiin myös, että eri näkökulmat ovat toisiinsa kietoutuneita. Lisäksi havaittiin, että opettajaopiskelijoiden toimijuuteen liittyvä nykyinen tutkimus ei juurikaan keskity pohtimaan opettajan professionaalisen toimijuuden suhdetta oppilaiden oppimiseen, mikä kaiketi olisi erittäin olennaista. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella voi todeta, että opettajaopiskelijoiden toimijuuden sisällön ja rakenteiden tutkiminen on tarpeellista, jotta voidaan luoda tarkoituksenmukaisia pohjaa tulevalle tutkimukselle sekä ymmärtää perusteellisemmin ammatillisen toimijuuden rakentumista opettajankoulutuksen aikana.

Avainsanat: toimijuus, opettajaopiskelija, opettajankoulutus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Peruskoulun opettajien kokema ammatillinen toimijuus koulun työympäristössä

*Janne Pietarinen¹, Kirsi Pyhältö² & Tiina Soini³
¹Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta; ²Helsingin
yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos; ³Tampereen yliopisto,
Kasvatustieteiden yksikkö*

Opettajan kykyä ja halukkuutta oppia työssään ja osallistua koulun kehittämiseen säätelevät monet samanaikaiset tekijät (Bandura, 1997; Lam ym., 2010). Esimerkiksi johtajuusjärjestelyjen ja työilmapiirin (Bakkenes ym., 2006; Stoll ym., 2006), sekä opettajan osaamisen ja minäpystyvyyden (Hoy, 2008) on todettu heijastuvan siihen, miten opettaja suhtautuu kouluyhteisön kehittämiseen ja osallistuu oppimisympäristön rakentamiseen itselleen ja muille. Tässä tutkimuksessa opettajan oppimista lähestytään tarkastelemalla ammatillisen toimijuuden rakentumista suhteessa työn asettamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin (Salomon, 1996; Edwards, 2005; Vermunt & Endedijk, 2011).

Tutkimuksen tavoitteena on a) tunnistaa opettajan koetun ammatillisen toimijuuden keskeisiä osa-alueita ja b) ymmärtää koetun ammatillisen toimijuuden eroja työskennellessä oppilaiden tai ammatillisen yhteisön kanssa. Kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 2310 luokan-, aineen- ja erityisopettajaa (vastausprosentti 39). Satunnaisotanta edusti alueellisesti, ikäjakauman, sukupuolen ja koulutustaustan suhteen kattavasti perusopetuksessa työskentelevien opettajien perusjoukkoa. Aineiston analyysissa hyödynnettiin rakenneyhtälömallinnusta.

Alustavista tuloksista ilmenee, että koetun ammatillisen toimijuuden keskeisiä säätelijöitä ovat opettajan kyky ja halu reflektoida, jäsentää ja muokata vuorovaikutteisesti sekä toiminnan kohdetta että omaa toimintaansa koulun eri toimintaympäristöissä. Toisin sanoen opettajan kyky ja halukkuus edistää tavoitteellisesti omaa ja muiden kouluyhteisön jäsenten oppimista näyttäisi edellyttävän joustavien ja kontekstiin sopivien strategioiden kehittymistä.

Ekspansiivinen kronotooppi oppilaiden toimijuuden tukemisessa

*Jaakko Hilppö, Antti Rajala, Lasse Lipponen & Kristiina Kumpulainen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tavanomaisesti aika ja tila ovat koulussa tiukasti kontrolloituja ja tarkkaan rajattuja. Samanaikaisesti opetussuunnitelmat, oppikirjat ja opettajan puhe suurelta osin määrittävät koulunkäynnissä vallitsevia diskursiivisia tiloja. Voidaan väittää, ettei tavanomaiseen koulunkäyntiin liittyvä aika-tila-järjestys useinkaan anna mahdollisuuksia opiskelijoiden monipuoliselle ja monimuotoiselle toimijuudelle. Opiskelijat voivat esimerkiksi harvoin hyödyntää koulussa täysimääräisesti kokemuksiaan muista oppimisen ympäristöistään, kuten harrastuksista, kirjastoista tai tiedekeskuksista. Tämän seurauksena kouluoppiminen jää suhteellisen irralliseksi oppijoiden muista maailmoista ja niihin sisältyvistä kulttuurisista tietovarannoista.

Tutkimuksessamme käytämme Bahtinin kronotoopin käsitettä kuvaamaan innovatiivisessa lukioprojektissa syntyvää uudenlaista aika-tila-järjestystä. Määrittelemme kronotoopin muun muassa niiksi säännönmukaisuusiksi, joiden kautta aika ja tila jäsentyvät toiminnassa. Toisin sanoen kronotoopit ovat käytäntöyhteisöjä määrittäviä tekijöitä, jotka muovaavat toiminnassa käytettäviä tiloja tiettyjä tarkoituksia varten.

Analyysimme tuloksena esitämme, että tutkimassamme lukioprojektissa vallitsevaa aika-tila-järjestystä voidaan luonnehtia uudella käsitteellä ekspansiivinen kronotooppi, jonka avulla voidaan valottaa oppimisen ja opettamisen muutosta koulun ja sitä ympäröivien yhteisöjen risteyskohdassa. Tarkastelimme erityisesti kolmea keskeistä koulunkäynnin osa-aluetta: oppilaiden selontekovelvollisuus, jaettu merkityksenmuodostus sekä toiminnan kehitykselliset prosessit. Näiden osa-alueiden kautta käsittelemme, miten ekspansiivinen kronotooppi mahdollisti lukio-opiskelijoiden käsitteellistä, relationaalista ja transformatiivista toimijuutta. Lopuksi korostamme pedagogisia ratkaisuja, jotka olivat merkittäviä mainittujen toimijuuden muotojen kannalta. Kaiken kaikkiaan tutkimuksemme tulokset lisäävät ymmärrystä, kuinka ajasta, tilasta ja toimijuudesta neuvotellaan oppimisen eri ympäristöissä.

Avainsanat: kronotooppi, toimijuus, aika-tila-järjestykset, pedagoginen kehittäminen

SESSIO 4

Innostavaksi ja kannustavaksi opettajaksi kasvaminen

*Ulla Nuutinen
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta,
Opettajankoulutuslaitos*

Tutkimuksen tehtävänä oli tutkia opettajaksi kasvua ammatillisen opettajankoulutuksen aikana. Ammatillista opettajankoulutusta edustaa tässä Hämeen ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakorkeakoulun monimuoto-opiskelijaryhmä. Ammatillista kasvua lähestyttiin eksistentiaalisen fenomenologian näkökulmasta. Ammatillista kasvua seurattiin neljään teemaan (minä, sinä, me ja he) rakennetun ammatillisen kasvun teemojen kautta. Tutkimuksessa seurattiin myös miten vastuukouluttaja kokee ammatillisen kasvun teemoituksen sopivuuden opettajaopintoihin.

Tutkimuksella etsittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: 1) Minkälaisia muutosprosesseja opiskelijoissa tapahtuu 1,5 vuoden aikana kun ammatillinen kasvu on jäsennelty neljään eri teemaan? 2) Miten vastuukouluttaja kokee neljän vaiheen ammatillisen kasvun opintojen toteuttamisen?

Empiirinen tutkimus toteutettiin Hämeen ammattikorkeakoulun ammatillisella opettajakorkeakoululla monimuoto-opinnoissa 2010–2011 välisenä aikana. Tutkimus toteutettiin alun perin laajempaan, joten tässä raportoidaan osa. Opiskelijoita oli 14, jotka kirjoittivat kustakin teemasta (minä, sinä, me ja he) prosessimaisesti oppimispäiväkirjoja 1,5 vuoden aikana. Myös vastuukouluttaja kirjoitti päiväkirjaa kohdentaen kirjoituksensa tekemiinsä havaintoihin. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti.

Aineistosta muodostui seitsemän aineistolähtöistä teemaa, joissa oli kaikille yhteisiä havaintoja. Yleisimmät teemat liittyivät ammatilliseen kasvuun, voimaantumiseen, opiskelijaryhmään, luottamukseen ja vastuukouluttajan ohjaukseen. Lisäksi moninaisuuden ja erilaisuuden kunnioittaminen ja hyväksyminen oli vahvasti esillä. Tiivistäen voidaan todeta tapahtuneen ajattelun avartumista, syventymistä ja selkeytymistä. Opiskelijoiden näkemyksen mukaan koulutuksen aikaiseen ammatilliseen kasvuun vaikuttivat oppimispäiväkirjojen teemoittainen kirjoittaminen, oma opiskelijaryhmä ja vastuukouluttajan ohjaus. Vastuukouluttajan näkemyksen mu-

kaan ammatillisen kasvua edistivät teemoihin pysähtyminen, yhteiset keskustelut, nähdäksi ja kuulluksi tuleminen sekä erityisesti kouluttajan luottamus.

Avainsanat: ammatillinen kasvu, voimaantuminen, ammatillinen opettajankoulutus

Dialogia etsimässä opetusharjoittelussa

*Katariina Stenberg¹, Antti Rajala² & Jaakko Hilppö²
Helsingin yliopisto, ¹Viikin normaalikoulu ja
²Opettajankoulutuslaitos*

Muuttuva maailma vaatii luokanopettajakoulutukselta kannanottoa, millaista on laadukas ohjattu opetusharjoittelu. Yhtenä vastauksena tähän haasteeseen pureudumme esityksessämme ohjatun opetusharjoittelun tematiikkaan ja kysymme, miten luokanopettajaksi opiskelevat saadaan aitoon dialogiin ohjaavien opettajien, alan tutkijoiden ja teoreettisen tiedon kanssa. Kehittämistutkimuksemme kohteena on Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella vuodesta 2010 toteutettu maisterivaiheen opetusharjoittelun kehittämiskokeilu (Oppimisen Sillat -teemaharjoittelu). Kokeilun tavoitteena on löytää uusia tapoja yhdistää tutkimusryhmien toimintaa opettajankoulutuslaitoksen antamaan opetukseen. Käytännössä tämä on toteutunut jalostamalla eteenpäin Helsingin yliopistossa toimivassa Oppimisen Sillat -tutkimusverkostossa kehitettyä osallistavaa pedagogiikkaa yhdessä luokanopettajaksi opiskelevien kanssa. Osallistavan pedagogiikan ytimessä on ajatus oppilaiden toimijuuden kehittymisen tukemisesta. Teemaharjoittelun kautta luokanopettajaopiskelijoille on tarjoutunut mahdollisuus osallistua tutkimusverkoston kehittämistyöhön ja löytää omaan pedagogisen ajateluunsa sopivia työtapoja.

Esittelemme kolme peruseriaatetta, joihin Oppimisen Sillat -teemaharjoittelu pohjautuu. Ensimmäisen periaatteen mukaan opetusharjoittelijat osallistuvat harjoitteluluokan opetus- ja oppimiskäytäntöjen kehittämiseen osallistavan pedagogiikan mukaisesti. Toinen teemaharjoittelun suunnitteluperiaate on pyrkimys yhteisölliseen oppimiseen harjoittelun ohjaajien, tutkijoiden ja opiskelijoiden välillä. Kolmas suunnitteluperiaate koskee teorian ja käytännön välisen vuoropuhelun edistämistä.

Esittelemme myös käytännön esimerkin teemaharjoittelun toteutuksesta Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulussa keväällä 2012.

Avainsanat: opettajankoulutus, opetusharjoittelijoiden ohjaus, osallistava pedagogiikka, toimijuus

Luokanopettajaksi opiskelevien käyttöteoriat ja niiden lähteet

Harri Pitkäniemi¹, Katariina Maaranen², Liisa Karlsson² & Katariina Stenberg³

*¹Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto; Helsingin yliopisto,
²Opettajankoulutuslaitos ja ³Viikin normaalikoulu*

Opettajan käyttöteorioilla on merkittävä asema siinä, mitä opettaja ajattelee opetuksesta, kasvatuksesta ja oppilaan oppimisesta. Aikaisemmissa laadullisissa tutkimuksissa on lisäksi näyttöjä siitä, että opettajien käyttöteorioilla on aivan todellinen merkitys myös opetuksen toteutukselle. Opettajien käyttöteorian ja niiden lähteiden monipuolisesta ja laajasta suhteesta on vain harvoja tutkimuksia (vrt. Levin & He, 2008). Levinin ja He'n tutkimuksessa aineisto on kerätty amerikkalaisesta opettajankoulutuksen kontekstista ja vain koulutuksen loppuvaiheesta, kun opettajaksi opiskelevat ovat suorittaneet mm. opetusharjoittelun. Tutkimustehtävänämmä on kuvata sitä, millaisia käyttöteorioita opettajaksi opiskelevilla on, ja millaisia ”lähteitä” tutkittavat itse näkevät niiden taustalla. Vertailemme sitä, millaisia em. käyttöteoriat ovat koulutuksen alkuvaiheessa (N=90) ja loppuvaiheessa (N=89). Edelleen analysoimme käyttöteorian ja lähteen välistä suhdetta.

Tutkimuksemme aineiston analyysi pohjautuu Levinin ja He'n (2008) luomaan malliin opettajien käyttöteorioista ja lähdekategorioista. Olemme kuitenkin edelleen kehittäneet analyysimallia lisäten siihen sellaisia kategorioita, jotka voivat suomalaisessa opettajankoulutuksen kontekstissa olla tarpeellisia. Tämä tutkimusvaihe perustuu ns. mixed methods -lähestymistapaan, joskin tutkimustulosten esittelyssä painottuvat kvantitatiivisin analyysimenetelmin saadut tulokset. Tarkastelemme laadullisen analyysin keinoin joitakin erilaisia tapauksia. Alustavien tulosten perusteella voimme todeta, että käyttöteorioiden sisällöt ja etenkin niiden päälähteet

poikkeavat toisistaan koulutuksen alkuvaiheessa ja loppuvaiheessa. Lisäksi ns. sekamalleihin perustuvat analyysit osoittavat, että käyttöteorian lähteellä, koulutuksen vaiheella ja sukupuolella on tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä käyttöteorian sisältöön.

Avainsanat: Käyttöteoria, luokanopettaja, opetus, opettajankoulutus, mixed methods -lähestymistapa

kijät. Positiivisten kokemusten rakentumiseen sen sijaan vaikutti voimakkaimmin hyvin toimiva työyhteisö ja sen jälkeen työn dynaamiset piirteet.

Avainsanat: noviisiopettaja, induktiovaihe, opettajan työn haasteet, vertaisryhmämentorointi

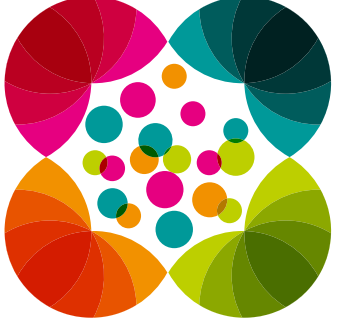
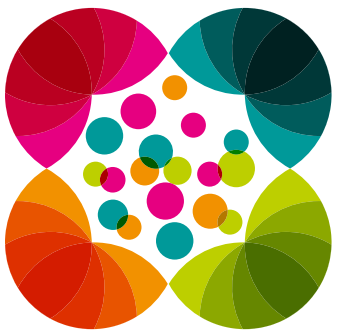
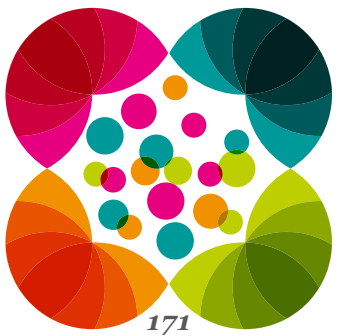
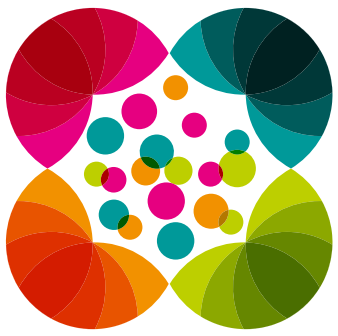
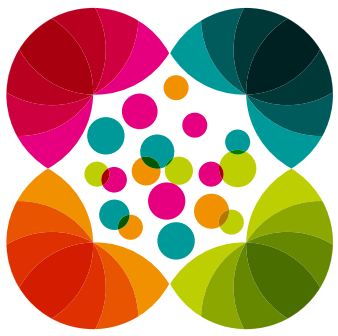
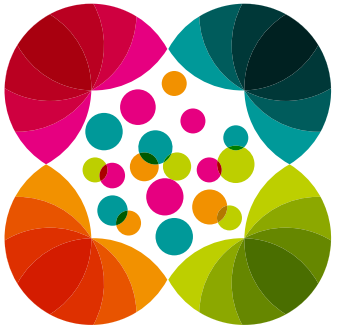
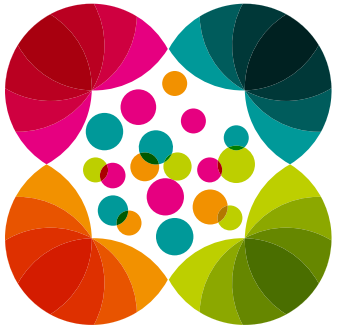
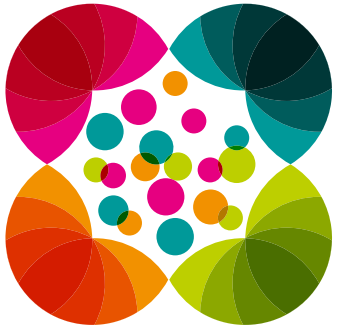
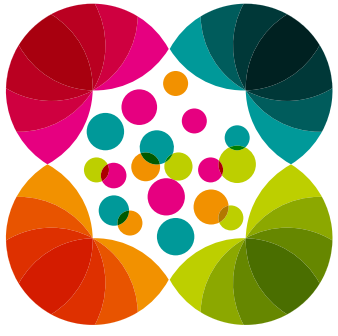
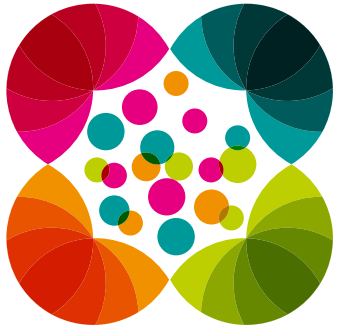
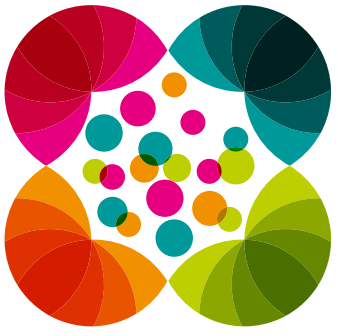
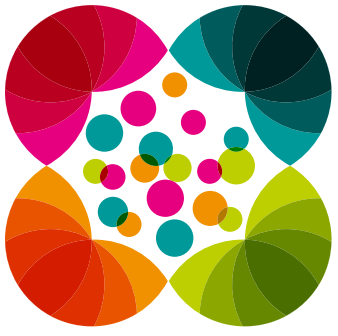
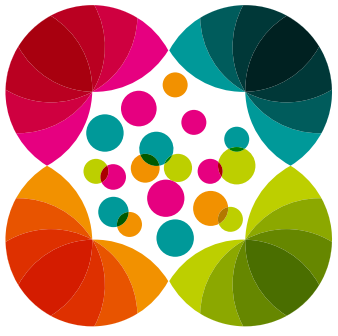
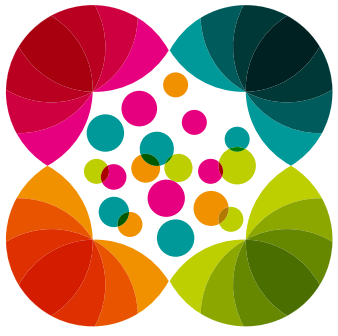
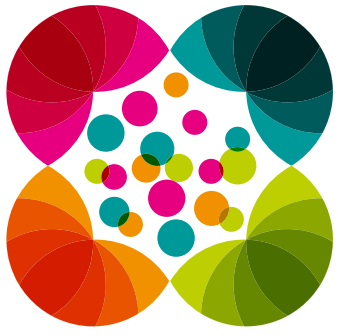
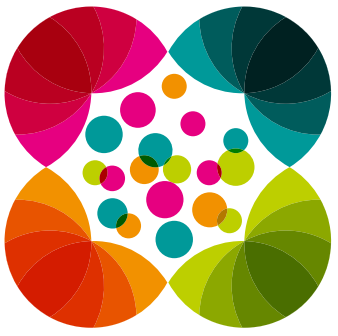
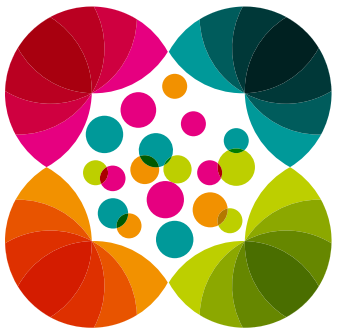
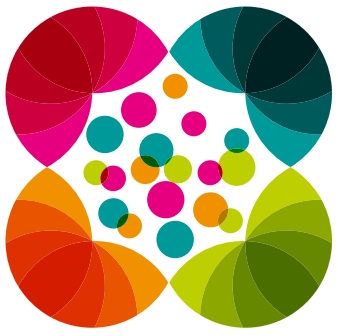
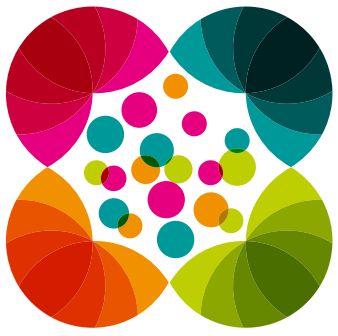
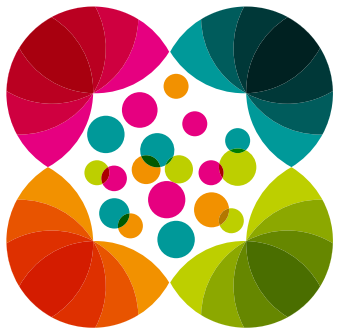
Noviisiopettajan unelmat ja painajaiset

Riitta Jyrhämä & Erja Syrjäläinen
Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos

Helsingin yliopiston Osaava Verme -vertaismentorointikoulutuksessa pyydettiin koulutukseen osallistuvia kirjoittamaan tarina, runo, tekemään sarjakuva, maalaamaan tai valokuvaamaan noviisiopettajan ensimmäisistä hetkistä, päivistä ja kuukausista. Kyseessä oli eläytymistehtävä, jossa vastaamisen muoto oli vapaa. Koulutukseen osallistui kaikkiaan 32 opettajaa, joista 18:lta saatiin lupa käyttää em. kuvauksia tutkimukseen. Eläytymismenetelmällä tuotettu aineisto analysoitiin kahdella tavalla: 1) narratiivisella analyysillä tuottaen kokoavat noviisiopettajan unelma ja noviisiopettajan painajainen -kertomukset; 2) teoriaohjaavasti heijastelemalla aineistoa Blombergin (2008) esille nostamiin noviisiopettajan opettajuuden rakentumiseen vaikuttaviin perustekijöihin.

Blombergin (2008) mukaan opettajuus rakentuu a) opettajan persoonaan liittyvien tekijöiden, b) opettajan työn dynaamisten piirteiden ja c) työyhteisön jäsenyyden ympärille. Persoonakohtaisissa tekijöissä nousee esiin persoonan merkitys, luottamus, auktoriteetti ja tunteet. Opettajan työn dynaamisina piirteinä pidetään työn luonnetta, ryhmää ja ryhmäilmiöitä, luokkahuonekulttuuria ja valtakysymyksiä ja yhteistyötä kotien kanssa. Työyhteisöön liitetään koulu organisaationa, koulun johtajuus ja toimintakulttuuri. Näiden tekijöiden painoarvoa tarkasteltiin sekä suhteessa noviisiopettajan kokemuksiin ongelmiin (painajaisiin) että suhteessa onnistumisen ja tyytyväisyyden kokemuksiin.

Painajaismaisten kokemusten taustalla voimakkaimmin olivat opettajan työn dynaamiset piirteet, ja toiseksi voimakkaimmin nousivat esiin persoonakohtaiset te-

OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI JA ARVIOINNIN VAIKUTTAVUUS

BEDÖMNING AV LÄRANDEUTFALL OCH BETYDELSEN AV BEDÖMNING

SESSIO 1

Perusopetuksen kansallisten oppimistulosten arviointiprosessi

*Ritva Jakku-Sihvonon
Opetushallitus*

Kansallisten oppimistulosten arviointien tarkoituksena on tuottaa tietoa opetuksen ja koulutuksen kehittämistarpeisiin. Kuvaan tässä esityksessä arviointiprosessia perusopetuksen päättövaiheen arvioinneissa, jotka ovat luonteeltaan summatiivisia.

Oppimistulosten arvioinnit toteutetaan valtakunnallisesti edustaviin otoksiin perustuvina joukkokokkeina Opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän arviointisuunnitelman mukaisissa oppiaineissa. Arviointia varten laaditaan ainekohtaiset tehtäväsarjat, jotka koostetaan siten, että kaikki oppiaineen opetussuunnitelman perusteiden mukaiset tavoitteet tulevat katetuksi. Tehtävien sisällön validiteetin varmistamiseksi tehtävät laaditaan ryhmissä, joissa on oppiaineen ja didaktiikan asiantuntijoita. Tehtäviä laatineiden opettajien edustamat koulut ja esitestauskoulut suljetaan otoksen ulkopuolelle.

Esitestauksessa parhaiten toimivista, eri vaikeustason osioista muodostetaan lopullinen tehtäväsarja. Koostamisvaiheessa pyritään selvittämään valittavien osioiden vaikeustaso, erottelukyky ja arvauskynnys muun muassa Opetushallituksessa käytössä olevan OPLM-ohjelmiston avulla. Erottelukyvyyn arvioimisessa käytetään hyödyksi myös osio-testi -korrelaatioita (Metsämuuronen 2009, 22-23).

Arvioinneissa on toistaiseksi onnistuttu rakentamaan niin toimivia kokeita, että suuriin, yli 5 % ikäluokasta kattaviin otoksiin perustuvat oppilaiden suoritusten jakaumat ovat viestineet testien vaikeustason hyvästä osuvuudesta. Oppilaiden opiskeluasenteita koskevien osioiden tarkoituksena on mitata sitä, miten hyödylliseksi oppiaine koetaan, miten mieluuisana sen opiskelu koetaan ja miten opiskelija suhtautuu itseensä oppijana.

Opetushallitukseen palautettavista tehtäväsarjoista osa sensoroidaan sen varmistamiseksi, että pisteitysohjeet on ymmärretty kaikissa kouluissa samalla tavalla. Aineisto käsitellään ja raportoidaan siten, että kansallisten perustietojen lisäksi tuotetaan tiedot koulujen, sukupuolten, kansalliskieliryhmien ja alueiden välisistä eroista. Otokoulut saavat koulukohtaisen palautteen.

Kansallinen oppimistulosten arviointi ammatillisessa peruskoulutuksessa

*Paula Kilpeläinen & Pirjo Väyrynen
Opetushallitus*

Ammatillisen koulutuksen kansallisen oppimistulosten arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten opiskelijat ovat saavuttaneet tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja miten osaaminen vastaa työelämän tarpeita ja antaa valmiuksia jatko-opintoihin. Opetus- ja kulttuuriministeriön arviointisuunnitelma sisältää vuosittain käynnistyvät arvioinnit. Opetushallitus kokoaa tiedot kaikista arvioinnin kohteena olevan tutkinnon aloittavista opiskelijoista ja heidän ammattiosaamisen näytöistään. Arviointi perustuu näyttöjen arvosanatietoihin sekä kuvauksiin näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytännöistä.

Ammattiosaamisen näytöissä opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset. Oppimistulosten arviointi on tavoitelähtöistä ja kriteeriperusteista, jolloin arvioinnin kohteet ja kriteerit asetetaan ennalta ja osaamista arvioidaan suhteessa niihin. Näytössä arviointi kohdistuu työprosessin, työmenetelmien, välineiden ja materiaalin, työn perustana olevan tiedon ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintaan.

Arviointitietoa kootaan samoilta opiskelijoilta kolmen lukuvuoden ajan, mikä mahdollistaa opiskelijan osaamisen kehittymisen seurannan. Opetushallitus analysoi tiedot ja laatii kansallisen tutkintokohtaisen arviointiraportin. Järjestäjäkohtaisia tuloksia ei julkaista kansallisissa raporteissa. Koulutuksen järjestäjät saavat palautteen omista tuloksistaan suhteessa kansalliseen tulokseen. Arvioinnin tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää koulutuksen kehittämisessä sekä kansallisella että paikallisella tasolla.

Ensimmäiset kansalliset arviointiraportit valmistuivat vuonna 2010 neljästä eri tutkinnosta. Vuonna 2012 julkaistiin kaksi uutta arviointia: metsäalan ja rakennusalan perustutkinnoista. Esityksessä kuvataan tutkintokohtaisesti keskeisiä oppimistuloksia sekä pohditaan eri tutkintojen ja koulutuksen järjestäjien välisiä eroja näyttöjen järjestämisessä. Esitys painottuu rakennusalan tuloksiin ja arvioiviin johtopäätöksiin.

Miten aikaisemmat taidot ja arviointitilanteessa osoitettu osaaminen ovat yhteydessä siihen, miten kiinnostaviksi neljäsluokkalaiset tytöt ja pojat kokevat arviointitehtävät?

*Mari-Pauliina Vainikainen, Natalija Gustavson, Sirkku Kupiainen,
Jukka Marjanen & Jarkko Hautamäki
Helsingin yliopisto, Koulutuksen arviointikeskus*

Tehtäväkiinnostus on usein yhdistetty parempaan suoriutumiseen arviointitilanteessa (Van Yperen, 2003), ja oletuksena on usein ollut kiinnostuksen lisäävän osaamista. Kuitenkin Klauerin (1988) kirjallisuuskatsaukseen perustuvassa oppimisen edellytysten mallissa affektiiviset tekijät saavat vähäisen painoarvon verrattuna siihen, mikä merkitys aikaisemmillä taidoilla on oppimisprosessissa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Allu- ja Makeko -testeillä toisella luokalla arvioidun kouluosaamisen ja neljännen luokan matemaattisen ajattelutaidon suoritustason yhteyttä siihen, miten kiinnostavaksi tytöt ja pojat kokivat tähän ulkopuoliseen arviointiin kuuluneet matemaattisen ajattelun tehtävät. Tutkimus on osa yhdeksänvuotista oppimaan oppimisen seurantatutkimusta (N≈1000), ja tavoitteena on myöhemmässä vaiheessa päästä tarkastelemaan, millaiset tekijät ovat yhteydessä oppimista tukevien asenteiden kehittymiseen. Oppimaan oppimiseen liittyvien ensimmäisen luokan oppimisvalmiuksien on jo seurantatutkimuksen aikaisemmassa vaiheessa todettu ennustavan melko vahvasti lukemisen ja matematiikan taitojen kehitystä.

Usean ryhmän rakenneyhtälömallinnus osoitti, että aikaisempi lukutaito ja matematiikan osaaminen sekä matemaattinen minäkäsitys ennustavat neljännen luokan matemaattisen ajattelun arviointitehtävissä suoriutumista melko vahvasti. Tehtäväkiinnostus ei riippunut aikaisemmasta kouluosaamisesta, mutta pojilla kiinnostus oli hyvin vahvasti yhteydessä siihen, miten hyvin he suoriutuivat juuri kyseisissä arviointitehtävissä. Pojat siis pitivät tehtävistä, koska osasivat ne ja vastaavasti selittivät heikkoa menestystä kiinnostuksen puutteella. Toisaalta kiinnostus myös saattoi saada heidät yrittämään enemmän – tosin näin yhteys ei ollut kovin vahva. Tytöt puolestaan olivat poikia kiinnostuneempia tehtävistä osaamistasostaan riippumatta, ja suoriutuminen arviointitilanteessa selitti kiinnostusta vain vähän.

SESSIO 2

Eihän niin monta prosenttia ole olemassa?

Kati Hirvonen¹ & Juhani Rautopuro²

¹Ahveniston koulu (Hämeenlinna); ²Opetushallitus

Numeerisen tiedon kasvu yhteiskunnassa edellyttää keinoja sen hallintaan. Käytännössä tämä tarkoittaa kykyä analysoida ja soveltaa alati lisääntyvää ja muuttuvaa informaatiota. Tiedon lisääntyminen ja helppo saatavuus edellyttävät hyvin jäsentyneiden tiedon analysointikykyjen lisäksi suurten kokonaisuuksien hallintaa, ja nämä taidot ovat nykyään osa kansalaisten perustaitoja. Näiden taitojen avulla voidaan hallita arkipäivän ongelmia ja arvioida tarjolla olevan tiedon luotettavuutta.

Opetushallitus toteutti viidennen matematiikan oppimistulosten seuranta-arvioinnin peruskoulun päättövaiheessa 9. luokan oppilaille keväällä 2011. Tiedot kerättiin otoksella, joka edusti kattavasti eri alueita ja kuntaryhmiä koko Suomessa. Arviointiin osallistui 113 koulua, joista 15 oli ruotsinkielisiä kouluja. Oppilaita otoksessa oli 4 929, joista 12 % oli ruotsinkielisten koulujen oppilaita. Arvioinnin tehtävät laadittiin Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden 2004 matematiikan tavoitteiden ja sisältöjen mukaan. Tässä esityksessä keskitymme arkielämässä tarvittaviin perustaitoihin, joita ovat muun muassa lukujen- ja laskutoimitusten osaaminen, päässäälaskutaito ja prosenttiosuuksien ymmärtäminen. Näillä osa-alueilla oppimistulokset olivat heikentyneet aiempiin arviointeihin verrattuna.

Esityksessämme pohdimme oppimistulosten lisäksi matematiikan opetusta tasa-arvonäkökulmasta. Tarkastelemme koulujen välistä oppimistulosten vaihtelua ja siten miten vanhempien koulutustausta ja opettajan pätevyys on yhteydessä oppimistuloksiin ja niissä esiintyvään alueelliseen vaihteluun.

Koulumenestyksen selittäminen – löytyykö avain kotitaustasta, ajattelutaidosta, motivaatiosta vai itseensä uskomisesta?

Jukka Marjanen, Sirkku Kupiainen, Mari-Pauliina Vainikainen & Jarkko Hautamäki
Helsingin yliopisto, Koulutuksen arviointikeskus

Koulumenestyksen selittäminen ja ennustaminen on eräs kasvatustieteellisen tutkimuksen perustavanlaatuisimmista kysymyksistä: onko kyse oppilaan kotitaustasta, älykyydestä, motivaatiosta, yrittämisestä, uskosta omiin kykyihin vai valmiudesta kuunnella tunnilla ja tehdä opettajan antamat kotitehtävät (esim. Jensen, 1998; Elliot & Dweck, 1988; Little, 1998; Marsh & Shavelson, 1985; Ainley, 2006; Trautwein, 2007)?

Tutkimuksen taustalla oleva laajamittainen kolmas-, kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten oppimaan oppimisen arviointi tarjoaa mahdollisuuden tarkastella oppilaiden kognitiivisten kykyjen, oppimiseen liittyvien asenteitten, kotitaustan sekä erilaisten kontekstuaalisten tekijöiden suhteellista osuutta koulumenestyksen selittäjänä. Vaikka kyse ei ole pitkittäisaineistosta, vaan vasta pitkittäistutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta, saman pääkaupunkiseudun kunnan kolme koko ao. ikäryhmää kattavana (á N=2000) se tarjoaa mahdollisuuden tarkastella myös eri tekijöiden suhteellisen merkityksen muuttumista oppilaiden koulu-uran edetessä.

Alustavat tulokset (IRT, SEM) osoittavat, että 1) oppimaan oppimisen arvioinnissa mitattujen tekijöiden kyky selittää koulumenestyksessä ilmenevää vaihtelua kasvaa oppilaiden koulu-uran edetessä, 2) koulumenestyksen selittäminen ilman erikseen mitattua kognitiivista komponenttia johtaa virheelliseen näkemykseen affektiivisten tekijöiden roolin voimakkuudesta, 3) affektiivisten tekijöiden rooli – tai oppilaiden kyky eritellä omaa motivaatiotaan ja muita oppimiseen yhteydessä olevia emotionaalis-psykologisia tekijöitä – voimistuu iän myötä, ja 4) erityisesti oppimista tukevien asenteiden merkitys koulumenestykselle kasvaa oppilaiden koulu-uran edetessä.

Tarkentaessaan aiemman tutkimuksen kuvaa eri tekijöiden välisistä yhteyksistä ja kehityksestä sekä niiden suhteellisesta roolista menestyksen selittäjänä tulokset antavat välineitä koulutyön kehittämiseksi oppimistulosten parantamiseksi.

Mitä on oppimistulosten taustalla? Taustatietojen hyödyntäminen arvioinnissa

*Pirkko Kärnä
Helsingin yliopisto*

Esityksessä käsitellään kansallisissa oppimistulosten arvioinneissa käytettäviä taustakysymyksiä, joihin opettaja ja rehtori sekä oppilas vastaavat arvioinnin yhteydessä. Esitys perustuu artikkeliin, joka julkaistaan Opetushallituksen arviointimenetelmien kehittämistä koskevassa artikkelikirjassa (2012). Artikkeliki keskittyy yleissivistävän koulutuksen oppimistulosten arviointiin.

Esimerkkejä kerrotaan vuoden 2011 arvioinneista, erityisesti luonnontieteistä, jossa onnistuttiin löytämään osaamisen yhteyksiä opetusmenetelmiin. Taustatiedot koskevat faktatietoja, oppilaiden asenteita tai prosessimuuttujia. Opettajat arvioivat esimerkiksi opetussuunnitelman toimivuutta ja opetuksen järjestämiseen liittyviä asioita. Vastauksilla on sinänsä merkitystä koulujen opetuksen kehittämiseksi, kuten perusopetuksen päättövaiheen oppilaiden hakeutuminen jatko-opintoihin, käytetyt opetusmenetelmät ja opetusvälineistö, mutta taustatietoja tarvitaan myös selittämään osaamista.

Arvioinneissa selvitetään taustatietojen, kuten asenteiden yhteyksiä arvioinnissa menestymiseen, sen alueittaista jakautumista sukupuolen, alueen ja kielen mukaan. Taustakysymykset tehdään oppiaineen tarpeen, luonteen ja koulutuspoliittisen tilanteen mukaan. Luonnontieteiden arvioinnissa kysyttiin laajasti oppilaiden ja opettajien kokemuksia oppitunnilla käytetyistä opetusmenetelmistä. Oppilaan aktiivisuuteen perustuvilla ja sosiaalisilla opetusmenetelmillä todettiin olevan yhteys osaamiseen sekä oppiaineesta pitämiseen. Oppilaan kiinnostuksella on merkitystä, koska se on oppimisen edellytys. Suomalaiset koululaiset eivät kuitenkaan osoita suurta kiinnostusta kouluaineita kohtaan. Erityisesti oppilaat eivät pidä fyisiikan ja kemian opinnoista, vaikka se on opetussuunnitelmaan kirjattu tavoite.

Arvioinneissa käytetyssä korrelaatioanalyysissä ei kuitenkaan päästä osaamista selittäviin yksiselitteisiin syy-seuraus suhteisiin. Opetushallituksen arvioinneissa, joissa otosmäärä on suuri, on kuitenkin mahdollisuus esimerkiksi uuden oppimisteorian testaamiseen ja kehittämiseen, vaikka arviointi ei olekaan varsinaista tutkimusta. Arvioinnin jälkeen arvokas aineisto on tutkimuksen käytössä.

SESSIO 3

Kansainvälisten oppimistulosten arviointitutkimusten käännoistyön ongelmia

*Inga Arffman
Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos*

Laajoilla kansainvälisillä oppimistulosten arviointiohjelmilla kerätään tietoja eri maiden kouluista ja koulutuksesta. Näiden tietojen pohjalta maat vuorotaan kehittävät koululaitostaan. Mutta miten luotettavia ja valideja näiden tutkimusten tulokset ovat? Vastaus riippuu paljon siitä, miten hyvin kokeet on käännetty osallistujamaiden kielille: onko ne käännetty niin, että erikieliset koeversiot ovat keskenään vertailukelpoisia – yhtä helppoja tai vaikeita vastata. Miten kansainvälisiä arviointitutkimuksia sitten on käännetty? Millaisia ongelmia kääntäjät ovat kohdanneet, ja miten hyvin he ovat pystyneet ratkaisemaan ne?

Näihin kysymyksiin etsittiin vastauksia keskustelemalla niiden viiden kääntäjän kanssa, jotka käänsivät PISA 2009 -koemateriaalit suomen kielelle. Keskustelut analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Keskusteluista ilmeni, että kansainvälisten arviointitutkimusten käännoistyö on vuosien kuluessa kehittynyt mutta että siinä on edelleen ongelmia, jotka voivat vaarantaa tulosten validiuden. Ongelmia ovat aiheuttaneet mm. alkuperäisten koeversioiden sisältämät ilmaukset, joita on ollut vaikea kääntää toisille kielille; kääntäjät, joilla ei ole ollut kaikkia tarpeellisia taitoja; se että kääntäjien on ollut kääntäessään mahdoton tietää, kuinka vaikeita tehtävät oikeasti ovat; käännösohjeet, joissa on korostettu liikaa uskollisuutta lähtötekstille; englannin- ja ranskankielisten lähtötekstien eroavuudet; se että käännöksien tarkistamiseen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota; sekä se että kääntäjien on ollut pakko kääntää nopeasti. Näiden ongelmien pohjalta esitetään ehdotuksia siitä, miten kehittää kansainvälisten arviointitutkimusten käännoistyötä.

Kielitaidon tasojen kuvausasteikot suoritusarvioinnin perustana

Raili Hildén^{1&2} & Marita Härmälä^{1&3}

¹Opetushallitus; ²Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos;

³Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus

Esityksessä kuvailemme ja analysoimme kriteeriperustaisen arvioinnin validiusteoriaan tukeutuen, miten kielitaidon tasojen kuvausasteikot palvelevat suoritusarviointia. Keskitymme kirjoittamisen ja puhumisen arviointitehtävien laadintaan. Esimerkkeinä kuvaamme muutamia tutkimushankkeita ja niistä saatuja kokemuksia. Lopuksi pohdimme taitotasokuvausten vahvuuksia ja haasteita kielellisten oppimistulosten arvioinnissa.

Modernin validiuskäsityksen mukaan arvioinnin pätevyys on kokonaisvaltainen prosessi, joka alkaa arvioinnin toivottujen seurausten ja johtopäätösten määrittelystä. Tärkeä osa arvioitavan suorituksen muodostumista on tehtävillä, joilla henkilö osoittaa kielitaitonsa. (Bachman 2010.) Laadintaprosessissa varmistetaan arvioinnin a priori -validiutta (Weir 2005) ja tehtävien soveltuvuutta kohderyhmälle huomioiden kulttuurinen monimuotoisuus ja arvioinnin laatijan eettiset velvoitteet (McNamara & Roever 2006).

Kielitaidon kuvausasteikkoja on lukuisia, mutta tällä hetkellä tunnetuin lienee CEFR (2001) eli eurooppalainen viitekehys, johon on Suomessakin verrannettu kaikki vaikuttavimmat kielitaitotestit ja opetussuunnitelmat. CEFR-asteikon vertikaalinen ulottuvuus kuvaa kielitaidon tason kehittymistä alkeiden hallinnasta taitavaksi kielenkäyttäjäksi. Horisontaalinen ulottuvuus ilmentää erilaisia konteksteja (tilanteita, tarkoituksia, teemoja ja tekstejä), joissa kunkin tasoinen kielitaito tulee esiin. Arviointitehtävien suunnittelussa valitaan relevantit tasot ja kielenkäytökontekstit, varmistetaan niiden operationaalistuksen yksimielisyys, laaditaan tehtäväspesifikaatiot ja tehtävät esikokeillaan. Määrällisen ja laadullisen palautteen perusteella tehtäväversiot tarkistetaan. Etukäteissuunnittelun tuloksia verrataan lopullisiin arviointituloksiin (esim. klassisen osioanalyysin ja IRT-tekniikoin). Esimerkkeinä näistä prosesseista selostamme kirjallisen ja suullisen kielitaidon tutkimushankkeiden CEFLing, TopLing ja Hy-Talk tuloksia, joilla on mahdollista täsmentää käytössä olevien CERF-sovelluksien kuvaimien sisältöjä ja parantaa niiden erottelukykyä.

Opettajat haluavat säilyttää aihekokonaisuudet opetuksessa

Eero K. Niemi

Opetushallitus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) mainitaan seitsemän aihekokonaisuutta: ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, viestintä ja mediataito, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta, turvallisuus ja liikenne sekä ihminen ja teknologia.

Opetushallitus toteutti vuonna 2010 seuranta-arvioinnin aihekokonaisuuksien tavoitteiden toteutumisesta. Arviointiin osallistui 113 yläkoulua ja 8 448 oppilasta.

Arviointiin osallistuneilta opettajilta kysyttiin, miten aihekokonaisuuksien tavoitteet ja sisällöt ovat toteutuneet koulujen opetussuunnitelmissa sekä opetuksessa ja oppimisessa, miten aihekokonaisuudet ovat eheyttäneet opetusta ja onko koulujen toimintakulttuureissa havaittavissa muutoksia. Oppilailta kysyttiin, miten he suhtautuvat aihekokonaisuuksiin ja mitattiin, millaiset tiedot ja taidot heillä kussakin aihekokonaisuudessa on.

Arvioinnin tulosten mukaan 74 prosenttia opettajista halusi säilyttää aihekokonaisuudet opetuksessa. Niiden nähtiin eheyttävän eri oppiaineiden sisältöjä.

Oppilaiden suhtautuminen aihekokonaisuuksiin kohtaan oli pääsääntöisesti myönteistä. Tyttöjen suhtautuminen oli kuitenkin poikia myönteisempää. Myös tiedollinen osaaminen oli hyvää. Oppilaat kokivat oppineensa eniten asiatietoja. He olivat tietoisia erityisesti ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta. Turvallisuus- ja liikenneasioissa oppilaiden osaamisen taso oli hyvä. Poikien asenteet turvallisuuteen olivat selvästi riskialttiimpia kuin tyttöjen. Kulttuuri-identiteettiin ja kansainvälisyyteen liittyvät asenteet olivat kokonaisuudessaan varsin myönteisiä. Tyttöjen asennoituminen oli selvästi poikia myönteisempää. Valtaosalla oppilaista oli positiivinen asenne teknologiaa kohtaan. He myös ymmärsivät kädentaitojen ja teknologian välisen yhteyden.

Suurin osa oppilaista ei tunnistanut viestintä- ja mediataitojen liittämistä eri oppiaineiden yhteiseen opetukseen. Tiedollisissa kysymyksissä he kuitenkin menestyivät hyvin.

Yrittäjyyteen ja osallistuvaan kansalaisuuteen liittyviin kysymyksiin oppilaat osasivat vastata myös hyvin. Yhteiskunnallisten avainkäsitteiden hallinnassa heillä oli kuitenkin selviä puutteita.

SESSIO 4

Ylioppilaskirjoitusten uusi backwash-vaikutus

*Eero Salmenkivi
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Ylioppilastutkinto on perinteikäs suomalainen arviointi-instituutio. Ajankohdainen siihen liittyvä keskustelu koskee esimerkiksi työurien pidentämiseen kytkeytyvää toisen ja kolmannen asteen koulutuksen nivelkohtaa. Tavoitteena on ylioppilastutkinnon parempi hyödynnettävyys korkea-asteen valinnoissa, mikä edellyttää erilaisten yo-tutkintojen vertailukelpoisuuden parantamista.

Ylioppilaskirjoituksissa otettiin käyttöön suhteellinen arvostelu 1960-luvun alussa. Sen tavoitteena on koe- ja vuosikohtaisen arvosanavaihtelun eliminointi. Viimeisten vuosikymmenten aikana valinnaisuus ylioppilaskokeessa on dramaattisesti lisääntynyt. Suhteellinen arvostelu yhdistettynä laajaan valinnaisuuteen on aiheuttanut lukiossa uudenlaisen backwash-vaikutuksen. Kyseessä on efekti, jonka ylioppilaskirjoitukset lukion päättökokeena aiheuttavat lukio-opintoihin, erityisesti lukiolaisten kurssivalintoihin. Sen huolestuttavin piirre on, että lukiolaisten yleisivistyksen sisältö alkaa yhä useammin määrittyä instrumentaalisen panos–tuotos -ajattelun perusteella.

Helsingin yliopistossa käynnistettiin 2010 ylioppilaskirjoituksiin kohdistuva tutkimushanke aineistona 2006–2009 valmistuneiden ylioppilaiden kaikkien kokeiden tiedot kysymyskohtaisesti. Tämä esitys perustuu tästä aineistosta tehtyyn tutkimukseen (ks. Scheinin 2011, teoksessa Ulrica Gabrielsson (toim.) *Opiskelemaan - millä ehdoilla? TUTKAS, tutkijoiden ja kansanedustajien seura, 7/2011, www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\${BASE}=erekj&\${HTML}=akxpdf&\${SNHTML}=akxeiloydy&tunniste=TUTKAS+7/2011*). Esitelmässä esitellään näitä tuloksia erityisesti uuden ainereaalikokeen näkökulmasta. Tarkastelun keskiössä on eri reaaliaineiden kirjoittajien menestys kaikissa muissa ylioppilastutkinnon aineissa. Tulosten valossa analysoidaan valinnaisuuden ja suhteellisuuden yhteisvaikutuksena nopeasti syntynyttä uutta backwash-vaikutusta, jonka näkyvin ulkoinen merkki on terveystiedon räjähdysmäisesti kasvanut suosio. Vaikka terveystiedon suosio lukioaineena ei perustu ainoastaan edulliselle ylioppilaskirjoitustilanteelle, monet tekijät osoittavat, että kyse on osin edullisimman panos–tuotos-suhteen etsimiselle perustuvan backwash-vaikutuksen syntyisestä.

'High stakes' vs. 'low stakes' – kognitiivisten, affektiivisten ja tilannekohtaisten tekijöiden rooli yhdeksäsluokkalaisten oppimaan oppimisen arvioinnissa

*Sirkku Kupiainen, Jukka Marjanen, Mari-Pauliina Vainikainen & Jarkko Hautamäki
Helsingin yliopisto, Koulutuksen arviointikeskus*

2000-luvun loppuvuosikymmeninä koulutuksen tavoitteita koskeva keskustelun painopiste siirtyi oppiainekohtaisesta osaamisesta oppilaiden yleisempien kognitiivisten ja affektiivisten valmiuksien kehittämiseen vastauksena globaalien kehityksen muutoshaasteisiin (esim. OECD, EU). Koulutuksen tuloksellisuuden arvioinnissa tämä on tarkoittanut tukeutumista oppiainerajat ylittäviin osaamistehtäviin sekä itsearviointikyselyihin.

Ulkopuolelta kouluun tuotu oppiainerajat ylittävä arviointi pakottaa kuitenkin kysymään: Kuinka luotettavia ovat arviointitulokset tilanteessa, jossa oppilaat eivät saa palautetta suorituksestaan ja suoritus ei vaikuta koulumenestykseen?

Nyt esitettävän tutkimuksen pohjana on keväällä 2010 eräässä pääkaupunkiseudun kunnassa koulutuksen järjestäjän tilaamana toteutettu oppimaan oppimisen arviointi (Kupiainen ym., 2011a). Tulokset tukivat aiempaa tutkimusta koskien kognitiivisen ja affektiivisen komponentin itsenäistä roolia koulumenestyksen selittäjänä sekä niiden välistä yhteyttä, joka voimistuu koulu-uran edetessä. Tämä näyttäisi viittaavan siihen, että arvioinnin low stakes -luonne ei oleellisesti väärennä sen (yhden kulttuurin sisäisiä) tuloksia (Kupiainen ym., 2011b).

Tässä esityksessä tarkastellaan kuitenkin lähemmin tehtäväkiinnostuksen (esim. Ainley, 2006; Wigfield & Cambria, 2010), yrittämisen (task effort esim. Barry ym., 2010; agency: effort esim. Little, 1998), koulutyöhön panostamisen (esim. Trautwein 2007), tavoiteorientaation (esim. Elliot & Dweck, 1988), akateemisen minäkuvan (esim. Marsh & Shavelson, 1985) sekä aiemman koulumenestyksen roolia oppilaiden tehtäväsuoritukseen low-stakes testissä.

Alustavat tulokset osoittavat, että ainakin matemaattisen ajattelun kohdalla tehtäväkiinnostus oli lähes yhtä vahvasti yhteydessä testimenestykseen kuin oppilaiden

aiempi koulumenestys, mikä antaa syyn pohtia tuloksia myös koulun arviointikäytänteiden näkökulmasta.

Musiikin oppimistulosten valtakunnallinen arviointi peruskoulun yhdeksännellä luokalla

*Marja-Leena Juntunen
Sibeliuksen Akatemia*

Esityksessä tarkastellaan peruskoulun yhdeksännellä luokalla toteutetun musiikin oppimistulosten valtakunnallisen arvioinnin tuloksia (ks. Laitinen, S., Hilmola, A ja Juntunen, M.-L. 2011. Perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla. Opetushallitus 2011:1). Keväällä 2010 Opetushallitus arvioi ensimmäistä kertaa peruskoulun päättävien oppilaiden osaamista kuvataiteessa, musiikissa ja käsityössä. Arviointi toteutettiin 152 peruskoulussa ja siihen osallistui 4792 yhdeksänsien luokkien oppilasta. Koulut edustavat maan eri osia ja erilaisia kuntatyyppejä. Otos on riittävän suuri, jotta siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä kaikkia peruskouluja koskien.

Arvioinnissa mitattiin sitä, kuinka oppilaat olivat saavuttaneet Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) mainittuja tavoitteita. Arviointi toteutettiin kolmessa vaiheessa ja siihen sisältyi sekä kynä- ja paperitehtäviä että tuottamistehtäviä. Arviointiin liittyivät rehtoreilta ja opettajilta kerätyt opetusjärjestelyjä ja oppimisen edellytyksiä ja esteitä koskevat kyselyt. Oppilailta kysyttiin taustatietoja ja näkemyksiä opiskelusta ja oppimisesta näissä aineissa.

Oppilaiden osaaminen musiikissa on perusopetuksen päättövaiheessa tämän arvioinnin tulosten perusteella vaihtelevaa. Tulokset ovat kokonaisuudessaan keskimäärin välttäviä tai kohtalaista. Oppilaiden välillä osaamisessa oli varsin suuria eroja. Osa oppilaista ei hallinnut keskeisten tavoitealueiden sisältöjä. Tulokset olivat erittäin paljon paremmat niillä oppilailla, jotka olivat opiskelleet kyseistä oppiainetta kaikilla yläkoulun luokilla kuin muilla oppilailla.

Tällainen valtakunnallinen arviointitapa palvelee opetuksen kehittämistä ja koulutuspoliittista päätöksentekoa. Esityksessä tarkastellaan niitä musiikinopetuksen alueita, joiden kehittämiseen arviointi antaa aihetta. Esityksessä suhtaudutaan kuitenkin kriittisesti tietoihin rakennettujen arviointimenetelmien soveltamiseen taideaineiden oppimistulosten arvioinnissa. Esityksessä myös kysytään: Mikä on oppimista taideaineissa, ja tässä tapauksessa erityisesti musiikissa?

OSALLISUUTTA VAI OHIPUHUUMISTA? NUORET JA SUKUPOLVIEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS DELTAGANDE ELLER SAMTAL FÖRBI VARANDRA? UNGA OCH GENERATIONSÖVERSKRIDANDE INTERAKTION PARTICIPATION OR MISCOMMUNICATION? YOUNG PEOPLE AND INTERGENERATIONAL INTERACTION

SESSIO 1

Nuoria koskevat ristiriitaiset odotukset. Liikkuvuus, paikallaan pysyminen ja erot

*Minna Nikunen
Tampereen yliopisto*

Pohdin alustuksessani nuorten, erityisesti nuorten aikuisten nykytilannetta ja heitä koskevia odotuksia. Odotukset, joihin fokusoin, liittyvät erityisesti työhön ja opiskeluun. Lähtökohtana on ajatus yksilöllistymiskehityksestä, vapauksien ja vastuiden kietoutumisesta toisiinsa siten, että nuoruus on pidentynyt valintojen runsauden ja niiden seurausten epävarmuuden takia. Tasa-arvon ideoista, jotka ovat koskeneet sekä sukupuolta että luokka-asemaa ja muita eroja, on osittain luovuttu ja alettu korostaa kilpailua ja huippujen menestystä.

Päättäjien nuoria koskevat huolet ovat ristiriitaisia. Yhtäältä halutaan edistää nuorten kansainvälistymistä ja liikkuvuutta, ja tätä kautta kansallista kilpailukykyä. Toisaalta, erityisesti huoltosuhdetta pohdittaessa, esillä on huoli koulutuksen ja työpaikkojen kohtaamattomuudesta. Nuoria kannustetaan yhtäältä kurkottamaan uuteen ja kehittämään itseään, toisaalta hakemaan paikkaansa yhteisten tarpeiden täyttäjinä. Näillä huolilla on luokka- ja sukupuoliulottuvuutensa sekä yhteytensä etnisiin ja paikallisiin eroihin. Molemmat huolet liittyvät tulevaisuuteen ja sen näkymiin, toinen optimistisemmistä, toinen pessimistisemmistä lähtökohdista. Nuoret nähdään tulevaisuuden tekijöinä, yhtäältä oman tulevaisuutensa sankareina, toisaalta meidän kaikkien, erityisesti vanhempien sukupolvien tulevaisuuden turvaajina.

Avainsanat: liikkuvuus, erot, julma optimismi, sukupuoli, eliitit, sukupolvet

”Vaikeuksista vahvuuksiin” Monitahoarviointi tukea tarvitsevan oppilaan hyvinvoinnin ja kasvatuskumppanuuden vahvistamisessa.

Heli Hjältn

Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta

Lisensiaattitutkimukseni ”Oppilaiden käsityksiä kodin ja koulun yhteistyöstä” osoitti niin oppilaiden kuin kasvattajienkin käsityksissä kodin ja koulun yhteistyön konkretisoituvan useimmiten yhteydenpitoon ongelmatilanteissa. Oppilaat olivat tietoisia yhteistyöstä, mutta heidän oma osallisuutensa ja toimijuutensa yhteistyössä oli vähäinen. Oppilailta ja vanhemmilta oli toiveita positiivisten asioiden esille ottamisesta. Erityisesti 9.luokkalaisilla oli käsitys, ettei yhteistyötä oltu tehty tarpeeksi. Heillä ei ollut varmuutta siitä, missä he olivat hyviä ja tunsivat tarvitsevansa tukea toisen asteen opintoihin hakeutuessaan. Kuitenkin yksilön minäkäsityksen vahvistumiselle ja itseluottamuksen lisääntymiselle olisi tärkeää hänen kasvattajiltansa saama palaute.

Esityksessäni esittelen väitöskirjatutkimusta, jonka tarkoituksena on keskittyä oppilaskeskeisempään yhteistyöhön, ja jossa ongelma-ajattelun sijaan lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Kodin ja koulun yhteistyölle ei ole olemassa yhtenäistä mallia tai suositusta. Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on testata BERS-arviointimittarin soveltuvuutta yhteistyöhön. Arviointivälineen keskeinen käyttöideana on, että sekä oppilas, opettaja että vanhempi arvioivat samalla mittarilla samoja asioita, joka mahdollistaa kaikkien osapuolien tulkintojen yhdenvertaisen kuulemisen. Oppilaan osallisuus ja toimijuus tulee uudella tavalla esille ja hänen käsityksensä huomioiduksi jatkotoimia varten.

Avainsanat: koti-koulu-yhteistyö, oppilaan näkökulma, BERS, tuen tarve, vahvuuksien tunnistaminen

Creating Shared Value and Youth Identity; Guidance and School Counseling at Tampere Teacher Training School (Tampereen Normaalikoulu)

Dong Seob Lee

Tampereen Yliopisto, School of Education

The youth in contemporary society, particularly isolated and excluded from family, school, and community, is exposed to drugs, alcoholism, and teenage pregnancy, which can lead to anti-social and aggressive behaviors (Benson P.L. et al., 2007; Munro R.L. 2011). Faced with these challenges, the guidance counselors at the upper secondary school in Finland play important role in engaging to redesign educational curricula which reflect on a learning environment to keep and put on the value of community concepts in ecology. This is attributed to important determinants for reshaping a youth identity in partnership with parents, schools, and community.

The aim of this research is (1) to uncover in what way the guidance counselors at Tampere Teacher Training School in Finland have interacted with students in partnership with subject teachers, their parents and to the community in response challenges of new modes of learning environment and (2) to explore how the students have (co-/re-/de-) constructed their identities at different stages and a sense of belongings embedded in a school curriculum. By analyzing different interactions between education and learning, we can shape a feasible solution to the dilemmas that guidance counselor faces and come to take a proper shape of education and learning to engage in local community.

Keywords: community, curricular, guidance counselor youth, identity, interaction

SESSIO 2

Pohjoisen porokylän nuoret osallistavat tutkijan elämäänsä

*Maija Lanas
Oulum yliopisto*

Esitykseni pohjautuu jo päättyneelle väitöstutkimukselleni, jonka kuluessa vietin perheeni kanssa yhden syyslukukauden lappilaisessa poronhoitokylässä kouluetnografiaa tehden. Nuorten tutkimukseen osallistuminen nähdään tässä esityksessä jonakin, jota nuoret tekevät joka tapauksessa, omista tavoitteistaan ja kiinnostuksistaan käsin. Tutkivan aikuisen tehtäväksi jää olla estämättä osallistumista ja nähdä tavat, joilla nuori itse osallistuu. Tarkastelen esityksessäni, kuinka tutkimukseeni osallistuneet nuoret määrittivät omaa elämäänsä jokapäiväisellä toiminnallaan suhteessa elämäänsä koskeviin yleisiin oletuksiin. Tarkastelen erityisesti, kuinka leima ”syrjäytymisriskissä” ja muut oletukset määrittivät nuorten kohtaamisia aikuisten kanssa koulussa. Aineistosta nostan esiin ne yksittäiset mutta yleiset hetket, joissa nuoret toivat oman tietonsa, ymmärryksensä ja asiantuntemuksensa tilanteeseen kielellä ja tavalla, jota en ”tutkivana aikuisena” suoraan käsittänyt. Näiden hetkien tulkitseminen edellytti merkitysten avaamista ja auki pitämistä, ei niinkään tulkintojen lukitsemista.

Avainsanat: etnografia, häiriökäytös, tunteet, pohjoisuus, koulu

Maahanmuuttajanuori vankilassa

*Helena Huhta
Nuorisotutkimusverkosto*

Pro gradu -tutkielmassani pyrin avaamaan vankila-arkea maahanmuuttajavangin näkökulmasta. Tein lyhyehkön etnografisen aineistonkeruujakson yhteen Etelä-Suomen suljettuun vankilaan, jossa keskustelin yhteensä 12 maahanmuuttajavangin kanssa ja haastattelin nauhurin kanssa yhdeksää. Haastateltavat olivat olleet sijoitettuna eri vankiloihin, joista heidän kokemuksensa olivat peräisin. Maahanmuuttajat ovat monella tavoin erillinen ryhmä vankilassa. He syövät eri

pöydissä kuin muut vangit, heidät on pääosin sijoitettu keskenään samoihin selleihin ja kielitaidottomien on turvaututtava toisten maahanmuuttajien apuun. Kaikki haastattelemani afrikkalais- ja arabitaustaiset vangit olivat kokeneet rasismia sekä toisten vankien että henkilökunnan suunnalta. Pääosin rasismi oli nimittelyä tai vartijoiden passiivisaggressiivista vuorovaikutusta tai haluttomuutta auttaa, mutta kokemuksia oli myös kantasuomalaisten vankien rasistisesta uhkailusta ja väkivallasta. Epävarmuutta lisäsivät kokemukset siitä, että vartijat olivat haluttomia puuttumaan rasistisiin kahnauksiin. Maahanmuuttajavankeihin kohdistettu kontrolli oli sekä virallista vankilan toimintaan liittyvää kontrollia että vankilayhteisön epävirallista kontrollia. Tutkittavat olivat reagoineet olosuhteisiin eri tavoin. Haastateltujen käytöksestä ja puheesta erottaa kolme eräänlaista selviytymiskeinoa. Niistä ensimmäinen oli varovaisuus ja passiivisuus, toinen aggressiivisuus ja kolmas mukautuminen. Nuoret maahanmuuttajavangit olivat omaksuneet jommankumman kahdesta viimeisestä asenteesta ja toimintamallista. Valinnalla näytti olevan yhteys siihen, miten nuoret kokivat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Avainsanat: vankila, maahanmuuttaja, maahanmuuttajavanki, rasismi, totaalin laitos

Nuoret ja vartijat / Young people and private security guards

*Elsa Saarikkomäki
Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos; Alkoholitutkimussäätiö*

Nuoriin kohdistuva sosiaalinen kontrolli on kiristynyt ja nuoria pidetään usein riskinä tai uhkana yhteiskunnassa. Etenkin nuorten oleskelu julkisessa tai puolijulkisessa tilassa nähdään aikuisten näkökulmasta usein ongelmallisena. Tutkimuskeskustelussa on tuotu esiin, että sosiaalinen kontrolli on lisääntynyt ja yksityistynyt, mitä kuvaa vartijasektorin kasvu. Vartijat ovat tulleet yhdeksi keskeiseksi toimijaksi nuorten valvonnassa.

Tutkimus kysyy, kuinka yleisiä vartijoiden nuoriin kohdistamat toimenpiteet ovat ja millaisia sosiaalisia reaktioita nuoret kokevat. Tässä esitelmässä keskitytään nuorten ja vartijoiden välisiin suhteisiin. Tutkimuksen aineistona on kansallisesti edustava 15–16-vuotiaille nuorille tehty nuorisoriikollisuuskysely (N=5826). Kvantitatiivisessa kyselyssä nuorilta kerättiin myös avovastauksia siitä, minkälaisissa tilanteissa he kohtasivat vartijoita. Kyselyn mukaan vartijoiden nuoriin kohdistamat

toimenpiteet olivat hyvin yleisiä. Kolmasosa nuorista oli kohdannut vartijakontrollia kuluneen vuoden aikana. Kohtaamiset tapahtuivat usein kauppakeskuksissa, kun vartijat epäilivät nuoria myymälävarkauksista tai häiriön aiheuttamisesta esimerkiksi alkoholin käytön takia. Esityksessä pohditaan, millaista on nuorten ja vartijoiden välinen vuorovaikutus. Tehostuneen kontrollin takia herää kysymys, onko nuorilla enää mahdollisuutta käyttää julkista tilaa. Tutkimushankkeen aikana pyritään lisäksi haastattelemaan nuoria, jotta saadaan tietoa heidän näkökulmasta.

Avainsanat: nuoret, vartijat, rikollisuus, sosiaalinen kontrolli, julkinen tila

PAIKKA JA KASVATUS PLATS OCH PEDAGOGIK PLACE AND EDUCATION

SESSION 1: PLACE, IDENTITY AND CULTURE

Belonging or Longing to Belong? Identity Negotiations and Sense of Belonging of TIM adolescents

*Saija Benjamin
University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences,
Department of Teacher Education*

Most individuals are connected to a nation or a specific place – everyone comes from somewhere. To know where one belongs or comes from provides a basis for one's identity. My research scrutinizes this assumption by questioning the relation between identity and physical place. It examines how meaning is constructed around the sense of belonging and identity in cases where the bonds between people and places are not explicit. The study draws upon the experiences of the fairly unknown but growing group of TIM adolescents (TIM = transnational & internationally mobile) who are born to modern nomadic families and thought to inhabit the global world instead of a single homeland. My presentation displays the data collection methods I am using in my on-going study to get an in-depth understanding of the phenomena.

Keywords: feeling of belonging, placeless identity, transnational, internationally mobile, adolescents

Koulupihan merkitysmallit

*Päivi Vesala
Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta,
Kasvatuksen ja psykologian osasto*

Paikka on kokemuksen kautta omaksuttu yksilölle merkityksellinen ympäristö. Tutkin lapsinäkökulmaisessa kouluetnografiassani koulupihaa paikkana. Hahmottelen ulottuvuuksia, joilla voidaan luonnehtia koululaisten suhdetta koulupihaansa. Oletan lähtökohtaisesti, että koulupiha on koululaisille tärkeä paikka, jossa eletään ja koetaan monenlaisia vaihtelevia tunteita. Esityksessäni tarkastelen neljäs-, viides- ja kuudesluokkalaisten koululaisten tuottamasta tekstiaineistosta rakentamiani koulupihan merkitysmalleja.

Olen analysoinut koulupihan merkityksiä oppilaitteni tekstiaineistosta, joka tuotettiin Horellin (1992) ekspressiivistä värianalyysimenetelmää soveltaen. Menetelmä auttaa ympäristöön liittyvien tunteiden ilmaisemisessa. Tunnesanojen sisältöä kuvaamaan oppilaitteni kehittivät väreistä ja muodoista merkkikielen. Symboleja käyttämällä he koodasivat koulupihan mielipaikoista otettuihin valokuviin paikkojen liittyviä tunteitaan. Koodauksistaan he kirjoittivat selitystekstit kolmessa vaiheessa: (i) neljännellä luokalla koulun piha-alueen peruskorjauksen käynnistyessä, (ii) viidennellä luokalla uudelleen rakennetun pihan oltua käytössä jonkin aikaa, sekä (iii) kuudennen luokan keväällä.

Paikkaa kohtaan ajan myötä kehittyvää tunnesuhdetta kuvataan paikkakiintymyksen käsitteellä. Se viittaa ihmisen ja ympäristön väliseen siteeseen tai ”määrään”,

jolla paikka on ihmiselle arvostettava ja tärkeä. Paikkakiintymys ja paikan merkitykset kuuluvat vahvasti yhteen: paikan merkitykset kuvaavat paikkakiintymyksen syitä. Sovelsin paikan kollektiivisten merkitysten analysoinnissa koulu yhteisöön muokkaamaan Gustafsonin (2001) mallia. Alustavien tulosten mukaan paikan merkitykset näyttäisivät esimerkiksi neljäsluokkalaisten teksteissä keskittyvän viidelle paikan merkitysulottuvuudelle. Oppilaiden henkilökohtaiset paikan merkitykset ovat myöhemmin suhteutettavissa esityksessä tarkasteltaviin koulupihan kollektiivisia merkitysulottuvuuksia havainnollistaviin malleihin.

Avainsanat: paikka, paikan merkitykset, koulupiha

“It’s the Culture!” - What does PISA 2009 Assessment and School Health Promotion Study reveal of Regional Differences in Swedish-speaking Areas in Finland?

*Heidi Harju-Luukkainen & Jouni Vetterranta
University of Helsinki, Department of Teacher Education; University
of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research*

All adolescents are bound into their living environment that also has an impact in their lives in many ways. It can also be assumed that this environment and its culture has an impact also on their learning outcomes. Environments effect on adolescents learning outcomes has not been assessed in details in international or national assessments – probably due to the phenomenon’s complexity.

In this paper we examine the same schools that have participated in both PISA 2009 –assessment and in School Health Promotion study during years 2008-2009. The aim of this study is to combine results of two larger assessments and to produce a connection between the results of these studies. A further aim is also to examine if one of the explanatory factors of Swedish-speaking schools poorer results in international and national assessments can be found in regional cultural differences.

The Swedish-speaking schools participate in OECD’s PISA 2009 –assessment with a larger sample. This larger sample allows a more precise Swedish-speaking student’s as well as regional differences examination. Altogether 1407 Swedish-speaking students were assessed in PISA 2009. The School Health Promotion Study com-

prises information of student’s health-related behavior, health, living conditions and student welfare services. The used data consists of answers from 176 schools and from 16401 students. Of these 46 were Swedish-speaking schools and 3280 Swedish-speaking students. In this research spatial distribution of the variables are observed with the aid of the results received by spatial statistical method called kriging that reveals the spatial autocorrelation among variables.

Keywords: PISA, School Health Promotion study, kriging method, regional differences

SESSION 2: SCHOOL AS A PLACE

Small schools as a living and learning environment

*Doreen Cerny & Annemarie Augschoell
Cooperative State University Baden-Wuerttemberg, School of Social
Science (Germany); Free University of Bozen, Faculty of educational
Science (Italy)*

Our paper deals with the learning and living conditions of small schools in the alpine area. More precisely, our project covers the regions of South Tyrol (Italy), Wallis and Graubünden (Switzerland), which are all mountainous areas and comparable with each other. Small schools developed in remote mountain villages due to the necessity of providing children with educational facilities in the local area after the introduction of compulsory schooling. In the meantime, connections to and from these mountainous regions have improved, meaning that in many cases pupils may now travel to the next largest school or village.

Will small schools thus become obsolete?

Three main propositions present themselves based on the relevant research literature:

From the perspective of potential the social-cultural argument: e.g. small schools play an important role in the cultural and social life of small village life; the didactic and development argument from a psychological perspective: e.g. learning in mixed-age groups; learning in familiar local and social environments;

From the perspective of constraints the didactic and development argument from a psychological perspective: e.g. the local community is too small and may have a limiting effect on personality and social development (not enough possibilities for exchange of views and making comparisons); possible shortages in equipment and facilities (personnel and material resources) and in teaching training.

In order to find a suitable answer to this question, we have to comprehend, on the one hand, the phenomenon of the individual singular aspects of the small school for example the geographical, the social-cultural, the conceptual (e.g. the anchoring of the particular learning and living situation in macro level concepts and in teaching training) and ultimately look at the funding available. On the other hand, we have to ask ourselves how teachers as players on the micro level may apprehend

these aspects and act within these conditions (use of resources; compensating for constraints).

What does an appropriate research design covering the small school phenomenon as a place for living and learning from the point of view of the pupils look like?

In light of the fact that the task of schools as institutions is to provide a place of learning and education, the question should be posed as to whether and, if so, how children learn and live in these special 'small schools'.

After illustrating the cultural characteristics of small schools in the alpine area and their integration into the respective school systems from the macro to the micro level, we would like to contribute towards a constructive debate on the phenomenon of small schools in Finland. This also involves discussing the devised research design and its mixed-method-access (access from three directions/points of view).

Keywords: placed-based-education, small schools phenomenon as a place for living and learning, methodology

Rural schools of Ethiopia and working conditions of them, action research

*Kati Keski-Mäenpää
University of Jyväskylä, Department of Teacher Education*

My doctoral thesis' first cycle has been conducted in Mare village, Southwest Ethiopia during 2011-2012. It is part of governmental Kambaata zone development project and it is benefiting other schools in the region as well. It is qualitative action research. Data have been collected by observation, group interviews, videotaping and diaries. Research process started with question: What is the most challenging problem teachers in Mare are facing in their every day work?

Because of previous researches I knew there are many challenges in rural schools of Ethiopia, like high drop-outs, too many students in class rooms and lack of material. In Mare school the most challenging problem chose by teachers (38) was insufficient teaching methods. Only methods used from first grade up to eight were lecturing, copying and repeating. Ethiopian government has asked schools

to develop their teaching more towards active and student centered methods. In interviews teachers told it is impossible without guidance.

Next research question was: How is it possible to develop culturally suitable and more active teaching methods collaboratively with teachers? Teachers planned and organized two day work-shop about active teaching methods and planned lessons using for example group working, mind-maps and learning by doing –methods. Lessons were videotaped and other teachers gave feedback of them. Data was collected all the time by interviews and diaries.

Lot of change happened in teaching methods, but teachers need more support to adapt methods and also to develop more culturally contextualized methods. Next cycle of this research will be done in April 2013 in co operation with Hossana Teacher Training Center students.

Keywords: rural school, active learning, professional identity, teachers' identity, Ethiopia

School as Narrated Places: Children's Narratives of School Enjoyment School as Narrated Places: Children's Narratives of School Enjoyment

Eeva Kaisa Hyry-Beihammer^{1,2} & Outi Autti²

¹University of Salzburg; ²University of Oulu

This paper considers school as a place as narrated by students. The goal is to understand students' experiences of school as place through the concept of a 'sense of place.' The empirical data was collected in a small village school in northern Finland during one week of ethnographic observation, which involved interviewing students, collecting student writing, and observing teaching. Using content analysis and narrative analysis, three types of narrative were analysed in the data: one, narratives of relations in place describe students' experience of their school as a familiar, safe, peaceful place; two, narratives of action in place emphasise that a sense of place is based on places of common action and belonging; for example in a schoolyard, in a school's surroundings and environment, on school trips, and during school festivities; three, narratives of self in place give insights into friendships in a small school. A small school enables close, long-lasting friendships,

strengthening a sense of place. Migrating students may have difficulties adjusting to tight groups of students; those difficulties may produce feelings of being an outsider. This paper aims also to introduce the significance of place in discussions concerning school politics and didactics. An evaluation of the significance of school as a place from the viewpoint of children is suggested as a new perspective for discussions and decision-making regarding school closures. This new perspective should be informed by studies focusing on how schools as places support the growth and development of children, and how an understanding of schools as places can be used to increase children's enjoyment of school.

Keywords: narrative inquiry, place, place-based education, sense of place, small school

SESSIO 3: PAIKKA KASVATUS- JA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Ammattikasvatus kasvatusympäristönä

*Sirkku Ranta
Itä-Suomen yliopisto, ISY*

Kasvatussosiologian väitöstyöni on etnografinen tapaustutkimus ajasta ammattikasvatukseen käytännöissä. Siitä, kuinka aika järjestää kasvatuksen pedagogisia rakenteita ravintolakokkien toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Perustan analyysini Basil Bernsteinin ja Mary Douglasin teorioille kasvatuskäytäntöjen sosiaalisen rakenteen koodeista ja siitä, kuinka ne rakentavat auktoriteetin instituution kokonaisuudessa. Työssäni koodeja katsotaan ajasta, ei kielestä.

Bernsteinin keskeinen väite oli, ettei kasvatuksen kommunikaatiomuoto ole sattumanvarainen vaan tulosta eriytyneistä sosiaalisen kontrollin järjestelmistä. Douglas (1996, 25) totesi kontrollikoodeilla olevan ainakin kaksi merkitystä. Ensiksi ne välittävät kulttuurissa keskeistä tietoa. Aineistossani tietoa välitetään esimerkiksi maitotaloustuotteen säilyvyydestä, läsnäoloon kohdistuvista odotuksista tai tulevasesta asemasta työmarkkinoilla. Toinen, hallitseva funktio, kiinnittää pedagogisen rakenteen tuottaman tiedon johonkin erityiseen kontekstiin. Kun omaksutaan koodit, jotka säätelevät suhdetta aikaan, opitaan samalla tiettyyn sosiaaliseen ympäristöön kiinnittynyt aikarakenne.

Ammattikasvatuksessa suhde aikaan rakennetaan ammatin, työn ja koulun aika-koodeille. Yhdessä ne tuottavat esityksen siitä, minkälaisia ajan osaamisen moraalisia kvalifikaatioita ammatissa toimiminen edellyttää. Ruoanvalmistustaitojen ohella ammattikasvatuksen pedagogisissa käytännöissä opitaan kuinka työaika jaetaan ”oikein”, missä järjestyksessä työprosessin vaiheet on suoritettava tai millä tavalla toiminnot ajoitettava. Kontrolli kohdistuu järjestyksen ja normien säilyttämiseen. Ajallisen yksilöllisyyden sijaan, ammattikasvatus pyrkii ylläpitämään ryhmän sisäistä solidaarisuutta synkronoimalla sen rytmin ja käytännöt. Tällaisen kontrollin koodin voidaan, ainakin teoriassa, katsoa herkistävän ammattiin opiskelevat sellaisen sosiaalisen suhteen muodolle, jossa selkeästi määritetty auktoriteetti ohjaa toimintaa.

Avainsanat: ammattikasvatus, aika, järjestys, kontrolli, koodi

Ohjauksen rooli muutoksessa - Ammattikorkeakoulun ja ammatillisen toisen asteen opettajat ja opiskelijat aluekehittäjinä Koulii-hankkeessa

*Brütta Hiitola
Omnia aikuisopisto*

Koulutuksen Innovaatio & Integraatio-hanke, KOULII, on Espoon seudun koulutusyhtymä Omnian ja Laurea-ammattikorkeakoulun yhteisprojekti. Projektissa kehitetään opetushenkilöstön osaamista aluekehittäjinä erityisesti palvelumuotoilun (Service Design) menetelmiä ja toimintatapoja hyödyntäen. Koulutusorganisaatioiden yhteinen kehittämistoiminta on kohdentunut Espoon Suurpeltoon, joka on toiminut hankkeen LivingLab-ympäristönä. Aluekehittäminen on tapahtunut pilottien (yhteensä 7) verkostomaisen toiminnan kautta. Kasvatuksen ja oppimisen näkökulmasta hanke on muodostanut paikan, missä kohtaavat erilaiset oppimiskulttuurit oppilaitos ja ammattiala tasolla, opiskelijat nuorista aikuisiin sekä jatkuvasti muutuva toimintaympäristö.

Kevään 2012 aikana hankkeen piloteilta kerättiin prosessimaisesti aineistoa toimintaympäristöön ja opiskelijaohjaukseen liittyen. Aineiston keruumenetelminä käytettiin teemakeskustelua, paneelikeskustelua ja learning cafe – menetelmää. Osallistujina olivat piloteissa toimivat Laurean ja Omnian opettajat. Opiskelijoiden kokemuksia hankkeesta oppimisympäristönä on kerätty kyselylomakkeella. Opettajien mielestä Kouliin tyyppinen hanke edellyttää pitkäjänteistä ohjausprosessia ja joustavuutta muuttaa omaa suunnitelmaa. Lisäksi opettajat vastaavat omien opiskelijoiden oppimistavoitteiden toteutumisesta sekä substanssiopetuksen ja hanketoiminnan tasapainosta. Opettajat toimivat hankeympäristössä tiedonjakajana, tehtävänantajana, toimijoina asukasysteistyössä ja verkostoissa, fasilitaattoreina ja oppimisen laajentajina. Opiskelijoiden mielestä hankeympäristö on ollut haasteellinen ja hajanainen, mutta myös hyvä oppimisen paikka. Erityisesti toimiminen asukkaiden kanssa ja vastuun kantaminen koettiin vaikeaksi, mutta samalla kasvattavaksi kokemukseksi. Hanke on myös tarjonnut hyvän paikan tiimityöskentelyn oppimiselle, jota opiskelijat pitivät tärkeänä työelämätautona. Opiskelijoiden tarvitsema tieto ja ohjaus löytyivät monesta eripaikasta ja eri toimijoilta, joka vaikutti kokonaiskuvan luomista hankkeeseen tultaessa.

Projektilla on ollut Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoitus.

Avainsanat: aluekehittäminen, asteiden välinen yhteistyö, hankeoppiminen

Elinympäristöt kasvatusympäristöinä –ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksellisen suhteen merkitys oppimisympäristöajattelulle

Reetta Hyvärinen

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Ihminen elää vuorovaikutuksellisessa suhteessa ympäristöönsä. Ihminen havainnoi ja toimii ympäristössään aktiivisesti ja voi toiminnallaan muuttaa ympäristöä, mutta samalla tapaa ympäristö vaikuttaa aktiivisesti ihmiseen esimerkiksi mahdollistamalla tietyn toiminnan. Tämä transaktionaalinen käsitys ihmisen ja ympäristön suhteesta auttaa näkemään elinympäristöjen merkityksen kasvatuksen näkökulmasta uudella tavalla. Tällöin elinympäristöt muuttuvat oppimisen näyttämöistä oppimisprosessien aktiivisiksi toimijoiksi, todellisiksi kasvatusympäristöiksi.

Näkemyks elinympäristöistä kasvatusympäristöinä laajentaa oppimisen ympäristöjen tarkastelun koulun ulkopuolisiin ympäristöihin. Kasvatustieteellisessä tutkimuksessa huomiota onkin saanut koulun ulkopuolisissa tiloissa ja erilaisissa ympäristöissä tapahtuvan oppimisen merkitys. Tätä kuvaa pyrkimys hälventää eri oppimisen ympäristöjen välisiä rajoja esimerkiksi sisällyttämällä kouluopetukseen koulun ulkopuolisista ympäristöistä lapsille tärkeitä elementtejä.

Ajatus elinympäristöistä aktiivisina kasvatusympäristöinä ei kuitenkaan avaudu tutkimalla elinympäristöjä vain oppimisen tiloissa. Käsittääksemme elinympäristöt vuorovaikutteisina kasvatusympäristöinä tarvitsemme tietoa ympäristökokemuksista. Kokemuksen kautta elinympäristöjemme tiloista muodostuu merkityksellisiä paikkoja. Paikkakokemus vaikuttaa siihen, miten toimimme ympäristöissämme ja toisaalta siihen, miten ympäristö vaikuttaa meihin.

Esitelmässäni käsittelem elinympäristöjä ja niiden tutkimusta kasvatusympäristöinä. Lähestyn aihetta teoreettisella tulkinnalla ihmisen ja ympäristön suhteesta. Tarkastelen myös lasten kasvatusympäristöjen tutkimuksen metodologisia haas-

teita. Esitelmäni perustuu kahdessa suomalaisessa koulussa oppilaiden kanssa keräämääni aineistoon heidän ympäristökokemuksistaan.

Avainsanat: ihmisen ja ympäristön suhde, kasvatusympäristö, oppimisen ympäristöt, paikkakokemus, vuorovaikutus

Turvallista rauhattomuutta oppimisympäristössä

Jukka Raikaslehto

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Oppimisympäristöjen suunnittelussa on otettu huomioon monia erilaisia tutkimustuloksia, mutta oppilaiden mielipide jää usein pimentoon. Esittelen tutkimustani, jossa selvitin, millaisia mielialoja oppilaat liittävät erilaisiin oppimisympäristöihin, sekä mitä asioita oppilaat pitävät tärkeinä omassa oppimisessa. Pohjaan väittämäni Martin Heideggerin filosofiaan maailman rakenteesta ja täällä-olon olemisesta.

Tutkimus on suoritettu Siltamäen ala-asteen koulussa 2012, jossa sijaitsee SFA-luokka (Stress free area). Pyysin oppilaita (N=68) kirjoittamaan tarinoita perinteisestä ja tulevaisuuden oppimisympäristöstä sekä SFA-luokasta. Tarinoissa kiinnitin huomiota oppilaiden luomaan kuvaan oppimisympäristön maailmasta ja siihen, millaista mielialaa nämä maailmat tuovat esille. SFA-luokan tarkoitus on vähentää stressiä ja luoda rauhallinen ja turvallinen oppimisympäristö.

Oppilaiden tarinoissa SFA-luokka kuvataan kyllä rauhallisena, mutta turvallisuusmieliala jää edelleen perinteiseen oppimisympäristöön. SFA-luokka ei ole luokka vaan oppimiskeskus, jossa käydään välillä. Tulevaisuuden oppimisympäristössä rauhallisuus ja turvallisuus nousevat esille. Oppilaat myös näkevät vahvasti oman oppimisensa tärkeimpänä asiana oman toiminnan. Muutama oppilas oli saanut viettää pidempiä aikoja SFA-luokassa koulun musikaalin teossa, jolloin turvallisuus ja paikan kodinomaisuus nousivat vahvasti esille. Tällöin se täytti sille asetetut vaatimukset ja oppilaiden oppimisen oma toiminta pääsi siihen asemaan, jonka oppilaat itse olivat määrittäneet.

Avainsanat: Heidegger, oppimisympäristö, SFA-luokka, mieliala, maailma

SESSIO 4: LAPSUUDEN PAIKKASUHTEITA

Suhde paikkoihin yksi ympäristösuhde lapsille ja nuorille taiteen perusopetuksen visuaalisissa taiteissa

Päivi Takala

Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Valmisteilla olevan väitöskirjani tutkimustehtävä pureutuu ympäristösuhteen tutkimiseen: aineisto on kerätty taiteen perusopetuksen visuaalisista taiteista, painottuen erityisesti käsityön suuntautumisvaihtoehtoon ja lasten ja nuorten taiteen perusopetukseen. Avaan esityksessäni paikan merkitystä osana taiteen perusopetuksen visuaalisten taiteiden ympäristökasvatusta.

Taiteen perusopetuksen visuaalisissa taiteissa taiteellista toimintaa tehdään usein myös ulkoympäristöissä. Yksi merkittävä osa sisältöjä on erilainen toiminta kohdistuen monentyyppisiin paikkoihin. Yhtenä tuloksena tästä taidekasvatustoiminnasta voidaankin pohtia olevan paikkasuhteen vahvistumisen tai paikan ollessa entuudestaan tuntematon, paikkasuhteen muodostumisen. Suhde paikkaan näyttäytyy siten yhtenä merkittävä ympäristösuhteena lapsilla ja nuorilla.

Paikkojen kulttuuriset ja sosiaaliset merkitykset välittyvät toiminnan ja paikoissa oleilun välityksellä. Esimerkiksi oman alueen kulttuuriperinnön omaksumisessa taiteellisen toiminnan tekeminen kulttuuriperintöpaikoissa ja yhteisölle merkityksellisissä paikoissa näyttäisi olevan mielekäs tapa toimia. Muita aineistoista nousseita paikkoja ovat urbaanit paikat, lasten ja nuorten omat paikat ja luonnonympäristöjen paikat. Aineistossa korostuu nimenomaan konkreettinen toimiminen paikoissa: paikkasuhde muodostuu omista kokemuksista paikassa toimien ja paikkaan liittyvistä muistoista.

Avainsanat: paikkasuhde, ympäristösuhde, lapset ja nuoret, taidekasvatus

Valokuvallisia paikkatarinoita lapsuudesta

Outi Ylitapio-Mäntylä

Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta

Paperini pohjautuu kansainväliseen valokuva—muistelu -työpajatyöskentelyssä esiteltäviin lapsuuden valokuviiin. Työpaja toteutettiin Reykjavíkissa ja Rovaniemellä keväällä 2012 ja siihen osallistui 14 opiskelijaa seitsemästä eri maasta. Toimin työpajan yhtenä ohjaajana. Työskentelyn lähtökohtana olivat valokuvat ja aiheena oli paikka. Lapsuuden valokuvien avulla muisteltiin koettua paikkaa ja sen merkitystä nykyiseen elämään. Työpajassa otettiin uusia valokuvia linkittäen ne vanhaan valokuvaan. Työpajan aikana kerättiin tutkimusaineistoa, joka koostuu valokuvista, havainnoista, verkkokeskusteluista ja palautekirjoituksista.

Keskityn tässä paperissa tarkastelemaan lapsuuden valokuvia. Olen kiinnostunut siitä, millaista tarinaa kuvat kertovat lapsuudesta? Pohdin, millaista kulttuurista, ajallista ja yhteiskunnallista tarinaa valokuvista on luettavissa. Mielenkiinnon kohteena on myös lukea kuvia sukupuolittuneiden kasvatuskäytäntöjen näkökulmasta. Tarkastelen valokuvia kuvallisina tarinoina ja metodologinen lähestymistapa on narratiivinen.

Avainsanat: valokuva, paikka, lapsuus, muistelu, sukupuoli

Opettajan syli pienten lasten paikkana päiväkodissa: läheisyyttä, vuorovaikutusta ja hyvinvointia

Maritta Hännikäinen

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Sensitiiviset, lasta kunnioittavat ja rakastavat aikuiset ovat elintärkeitä pienten lasten kehitykselle ja hyvinvoinnille – myös päiväkotiryhmissä. Tämä tutkimus, osana laajempaa lasten hyvinvointia koskevaa tutkimushanketta, kohdistuu yhteen erityiseen yksi - kolmevuotiaiden lasten fyysiseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen tilaan ja paikkaan: syliin. Tutkimuksessa kysytään: Missä tilanteissa lapsi on aikuisen sylissä? Onko jokaisella lapsella yhtäläinen pääsy sinne? Mitä motiiveja lapsilla ja aikuisilla on tällaiseen läheisyyteen?

Tutkimus pohjautuu sosiokulttuurisiin ja toiminnanteoreettisiin lähestymistapoihin, relationaalsiin teorioihin varhaiskasvatuksessa sekä kiintymyskäyttäytymistä koskeviin uudempiin käsityksiin. Tutkimukseen osallistui kaksi päiväkotiryhmää. Toiseen ryhmään kuului 12 lasta ja kolme opettajaa (traditionaalinen pienten lasten päiväkotiryhmä) ja toinen ryhmä muodostui kahdeksan lapsen ja kahden opettajan pienryhmästä (jonka toiminta integroitiin osaksi päivää eri-ikäisistä lapsista ja useammasta kasvattajasta koostuvaan suurempaan ryhmään). Läpi tutkimuksen noudatetaan eettisiä periaatteita. Tutkimusaineisto koottiin etnografisin menetelmin, pääasiassa reaktiivisin observoinnein ja kasvattajien kanssa käydyin keskusteluin, ja se analysoitiin laadullisesti temaattisella sisällönanalyysillä.

Kulloinkin havainnoidun opettajan sylissä oli lähes joku lapsista, usein useampiakin; nuorimmat lapset selvästi itseoikeutettuina. Syli näytti merkitsevän lapsille esimerkiksi luottamusta aikuiseen ja lohtua, mutta myös iloa, riemua ja mukavaa yhdessäoloa. Lapsille se oli myös kilpailua vallasta ja opettajan huomiosta. Myös opettajat nauttivat tästä affektiivisestä sidoksesta lapsen kanssa, mutta sylillä oli heille myös praktista merkitystä: esimerkiksi yhden lapsen nostaminen syliin takasi joskus häiriöttömän leikin toisille lapsille.

Avainsanat: emotionaalinen hyvinvointi, päiväkoti, varhaiskasvatus, 1-3-vuotiaat lapset, aikuisen ja lapsen vuorovaikutussuhde

PEDAGOGINEN SENSITIIVISYYS, HYVINVOINTI JA OPPIMINEN

PEDAGOGISK SENSITIVITET, VÄLBEFINNANDE OCH LÄRANDE

SESSIO 3

Lasten stressin säätely ja oppiminen

*Eira Suhonen ja Nina Sajaniemi
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Tässä tutkimuksessa paneudutaan päiväkotihoidon laadun merkitykseen syrjäytymisen varhaisessa ehkäisyssä ja lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Lähtökohta on integratiivinen: kognitiivinen, emotionaalinen ja sosiaalinen kehitys etenevät toinen toisiaan tukien. Keskeinen muuttuja on lapsen kyky säädellä omaa vireystilaansa eli hänen kykynsä säädellä stressiä. Tämä kehittyy päiväkotivuosina lapsen temperamentin pohjalta niiden kokemusten myötä, joita hän saa tuetusta stressinsäätelystä itselleen liian vaativissa tilanteissa.

Tutkimushypoteesi: Laadukkaassa oppimisympäristössä huomioidaan lasten yksilölliset piirteet ja kannatellaan lasta kuormittavissa tilanteissa. Pedagogiset käytännöt lisäävät tai vähentävät lasten psykologista hyvinvointia. Hyvinvoiva lapsi oppii ja osallistuu omalla tavallaan yhteisön toimintaan. Hyvien pedagogisten käytänteiden taustalla on aikuisen taito havaita lasten tarpeita ja vastata niihin sensitiivisesti.

Tutkimusaineisto ja tutkittavat asiat: Tutkimuksen kohteena olevia päiväkotiryhmiä on 35. Olemme tähän mennessä analysoineet 350 lapsen stressihormonin vuorokausieritystä. Analysoituja stressihormoninäytteitä on noin 2500. Stressi-

hormonitason lisäksi olemme keränneet tietoa lasten temperamentista, leikkikäyttäytymisestä, kognitiivisista taidoista ja sekä lasten että aikuisten toimintaan sitoutumisesta. Oppimisympäristöä on arvioitu pedagogisten käytänteiden, vuorovaikutuksen, toimintasuunnitelmien ja fyysisen ympäristön näkökulmista.

Tuloksia: Oppimisympäristön ja pedagogisten käytänteiden laadussa oli merkittävää vaihtelua. Suurimmillaan laatuerot ovat fyysisessä toimintaympäristössä, kasvattajien välisessä yhteistyössä ja toiminnan suunnittelussa. Laatuerot ovat merkittävässä yhteydessä päiväkotikäisten lasten stressihormonitason vaihteluihin sekä stressihormonitason ja käyttäytymisen välisiin yhteyksiin. Jokaisessa päiväkotiryhmässä oli lapsia, jotka olivat erityisen herkistyneitä suhteessa fyysisen toimintaympäristön laatuun, kasvattajien väliseen yhteistyöhön ja toiminnan suunnitteluun. Herkistyneiden lasten stressihormonipitoisuudet pysyivät keskimääräistä korkeampina laadultaan heikoissa oppimisympäristöissä. Lasten stressihormonin tasot olivat jo aamuisin keskimääräistä korkeampia silloin kun he olivat menossa päiväkoteihin, joiden toimintaa kuvattiin hajanaiseksi, epäsensitiiviseksi, niukasti suunnitelluksi ja kiireiseksi. Erityisesti herkistyneet lapset olivat temperamentiltaan ujoja, turhautuvia tai tulistuvia. Lasten sitoutuminen toimintaan oli vahvinta hyvälaatuisissa oppimisympäristöissä. Tuloksemme viittaavat myös siihen, että toimintaan sitoutuminen on yhteydessä tasapainoiseen stressinsäätelyyn.

Avainsanat: pedagoginen sensitiivisyys, oppimisympäristö, laatu, stressi, kortisoli

Pedagogiseen sensitiivisyyteen vaikuttava interventio

*Jukka Mäkelä
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

PedaSens on LASSO tutkimusohjelmaan kuuluva interventio, jonka tarkoitus on vahvistaa varhaiskasvatuksen ja päivähoidon työntekijöiden pedagogista sensitiivisyyttä. Se on viiden kerran oppimisprosessi, jossa työntekijöitä autetaan sisäistämään pedagogisen sensitiivisyyden merkitys ja käytäntö teoreettisella johdannolla ja videoitujen käytännön tilanteiden ohjatulla pohdinnalla.

Pedagogisesti sensitiivinen aikuinen havaitsee lapsen aloitteet ja viestit ja vastaa niihin lapselle mielekkäällä tavalla. Hän tukee lasta toiminaan oman lähikehityksensä vyöhykkeellä ja antaa hänelle yksilöllistä tukea stressin säätelylle. Parantunut stressin säätely lisää lapsen kykyä paneutuvaan oppimiseen eli intensiiviseen havainnointiin, kysymiseen ja ratkaisujen etsimiseen yhteisessä toiminnassa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Interventio perustuu käsitykseen, jonka mukaan pedagoginen sensitiivisyys voi vähentää lapsen elämän riskitekijöiden haitallista vaikutusta hänen käyttäytymiseen, oppimiseen ja kehitykseen ja lisätä lapsen myönteistä sosiaalista käyttäytymistä sekä elämisen ja oppimisen imua.

Intervention kehityspsykologinen perusta on emotionaalisen saatavillaolon teoria. Emotionaalisen saatavillaolon teoria yhdistää kiintymysteoreettiseen viitekehykseen mielellistämisen- eli mentalisaatioteoriaa sekä tutkimuslöydöksiä varhaisista vuorovaikutussuhteista. Intervention pedagoginen perusta on paneutuvan osallistumisen oppimisessa.

Interventiossa käydään läpi lapsen kehityksen vuorovaikutuksellinen perusta. Lapsi kehittyy vuorovaikutustilanteissa, joissa aikuinen on osallinen, silloinkin kun lapsi toimii yksin tai toisten lasten kanssa: aikuinen on vastuussa hänen toimimisensa reunaehdoista. Vuorovaikutuksessa on sekä aikuisen että lapsen aktiivista toimijuutta. Aikuisen osuuteen paneudutaan neljän käsitteen kautta: havaitsemisen herkkyyks, lapsen toiminnan tuki, ilmaisuuden lämpö, tilan antaminen

Vuorovaikutuksen lapsen osuuteen paneudutaan kahden käsitteen kautta: paneutuminen yhteyteen ja vuorovaikutuksellinen vastaaminen. Jos lapsi paneutuu huonosti ja vastaa niukasti, vaatii vuorovaikutuksen käynnistäminen ja ylläpitäminen aikuiselta erityisen paljon. On samalla hyvin yleistä, että aikuiset suhtautuvat näihin vähemmällä lämmöllä ja paneutuvuudella, koska heidän antamansa vuorovaikutus-

palautte on vähäistä. Vuorovaikutukseen huonosti tulevat lapset ovat kehityksensä suhteen siten kahdenkertaisessa riskissä. On todennäköistä, että pedagogisen sensitiivisyyden lisääminen parantaa eniten juuri heidän kehityksensä mahdollisuuksia. Mitä paremmin aikuinen pystyy kantamaan vastuuta omasta osuudestaan vuorovaikutuksessa, sitä helpompaa hänen on auttaa lasta ylittämään omat vaikeutensa.

Avainsanat: PedaDens interventio, vuorovaikutus, paneutuva oppiminen

Opettaja sosiaalisen vuorovaikutuksen tukijana esiopetuksessa

*Jenni Salminen
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, Varhaiskasvatuksen yksikkö*

Esiopetusryhmät ovat lapsille keskeisiä ryhmätoiminnan ympäristöjä, joissa harjoitellaan sosiaalisen elämän perustaitoja. Oppimistoiminta on esiopetusryhmissäkin hyvin usein opettajajohtoista ja opettajilla on merkittävä rooli siinä millaisia akateemisia ja sosiaalisia oppimismahdollisuuksia lapsille tarjotaan.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli osana laajempaa tutkimushanketta kuvata ja analysoida opettajan roolia sosiaalisen elämän mahdollistajana esiopetusryhmissä, opettajajohtoisten opetustuokioiden aikana. Tutkimuksessa kysyttiin millaista lasten välistä vuorovaikutusta tukevia hyviä käytänteitä opettajilla havaitaan näiden tuokioiden aikana?

Tutkimusaineisto kerättiin havainnoimalla 20 esiopettajaa heidän omissa lapsiryhmissään, kahtena eri päivänä, kolme tuntia kerrallaan. Opettajien vuorovaikutus lasten kanssa nauhoitettiin joko audionauhurilla tai videoitiin ja nauhoitukset literoitiin. Aineisto analysoitiin laadullisesti, temaattisen analyysin (Braun & Clarke, 2006) periaatteiden mukaisesti.

Aineistosta löydettiin 5 teemaa, joista jokainen kuvaa opettajien käytänteitä, jotka tukevat lasten sosiaalista vuorovaikutusta. Lähes jokaisessa esiopetusryhmässä havaittiin käytänteitä, joiden avulla opettajat edistivät lasten toimintaa ryhmänä ja rakensivat me-henkeä sekä vetosivat yhteisesti luotuihin sosiaalisiin sääntöihin. Lisäksi havaittiin opettajien käytänteitä, joiden tarkoituksena oli edesauttaa kahden lapsen tai pienryhmien välistä toimintaa. Suurin osa opettajien käytänteistä

kohdistui koko ryhmään, mutta joskus opettajat myös sitoivat ryhmätoiminnassa yksilö- ja ryhmätasoisien vuorovaikutuksen ansiokkaasti yhteen. Esityksessä tarkastellaan opettajien erilaisia käytänteitä aineistoiesimerkkien valossa. Tutkimuksella pyritään tekemään opettajia tietoisiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen merkityksestä mm. esiopetusryhmien ilmapiirille ja sen voidaan ajatella palvelevan opettajakoulutusta sekä jo ammatissa toimivia lastentarhanopettajia.

Avainsanat: esiopetus, opettajan käytänteet, sosiaalinen elämä, vuorovaikutus

Hyvää mieltä koulusta

*Marjo Hannukkala ja Riikka Nurmi
Suomen Mielenterveysseura*

Mielenterveys on oleellinen osa ihmisen hyvinvointia. Se on elämäntaitoa jota jokainen voi oppia. Mielenterveyttä voidaan tukea vahvistamalla nuoren itsetuntemusta ja tunnetaitoja, herättämällä keskustelua arvoista ja asenteista, lisäämällä kestävyyttä sietää arjen pettymyksiä sekä tarvittaessa tukemalla nuorta avun piiriin. Oivallus mielenterveydestä voimavarana tarkoittaa, että jokainen voi oppia ja vahvistaa omia mielenterveystaitojaan.

Hyvää mieltä koulusta -teeman tiivistys kolmeen osa-alueeseen:

Ilmapiiri: Kohtaava, kannustava, luovuuteen rohkaiseva ja arvostava ilmapiiri tuottaa hyvää mieltä. Myönteinen palaute sekä rakentavat ristiriitojen ratkaisut antavat mahdollisuuksia oppilasta tukevan oppimisympäristön ja ilmapiirin luomiseen.

Sisältö: Elämänmakuisilla oppitunneilla yhdessäolo, tunteiden jakaminen, keskustelut ja ihmisenä kasvamisen kipujen ja ilojen ihmettely kantavat elämänikäiseen oppimiseen. Asioiden oivaltaminen ja mieleen painaminen tapahtuu parhaiten kokemuksellisilla menetelmillä. Toiminnalliset, osallistavat menetelmät antavat mahdollisuuksia eri oppiaineissa ja luokanohjaajan työssä luoda kannustavaa ilmapiiriä oppimiseen kuin myös yhteistyöhön kollegojen, kotien ja lähitoimijoiden kanssa.

Rakenne: Laatu työllä ja hyvinvointitiimien työskentelyllä tuetaan koulussa arvovalintoja. Valinnoilla vahvistetaan olemassa olevia hyviä rakenteita ja edistetään toimivien, hyväksi koettujen toimintatapojen juurruttamista koulu yhteisön toimintaan. Ryhmäytämissuunnitelmat, täydennyskoulutus, työnohjaus, oppilaiden

osallisuus sekä yhteistyö oppilashuollon, kotien ja lähitoimijoiden kanssa voidaan tehdä näkyväksi koulun hyvinvointisuunnitelmassa, joka tulisikin saada koulujen lukuvuosikelloihin.

Mielenterveys on tulevaisuuden suurin henkilökohtainen ja yhteinen pääoma. Mielenterveyttä suojaavien ja vahvistavien tietojen ja taitojen osaaminen on tärkeää viedä kaikkien koulu yhteisöjen rakenteisiin.

Avainsanat: mielenterveys, hyvän mielen koulu, hyvinvointisuunnitelma, yhteisöllisyys, mielenterveystaidot

SESSIO 4

Erityisiä menetelmiä vai arjen pedagogiikkaa – Pedagogisesti laadukas oppimisympäristö päiväkodin erityisryhmässä

*Alisa Alijoki & Mari Nislin
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Laadukkaalla päivähoidolla katsotaan olevan positiivinen vaikutus lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin (Fontaine ym, 2006; Cassidy ym.2005). Ennen kaikkea erityistä tukea tarvitsevat lapset hyötyvät eniten laadukkaasta päivähoidosta (Myers, 2004; Booth 2002). Päiväkodin oppimisympäristön laatu on merkittävää lapsen optimaalisen neurobiologisen kehityksen kannalta (Caine 1998; Gunnar & Donzella, 2002) ja sillä on yhteys lapsen käyttäytymiseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen (Vandell & Wolfe, 2000; Belsky, ym. 2007). Erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksessa keskeiseksi tukimuodoksi määritellään päiväkodin fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön muokkaaminen lapsen kehitystä tukevaksi. (Viittala 2006, 18; 2008, 22).

Tutkimuksemme on osa Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen ”Varhais-erityiskasvatuksen vaikutus erityistä tukea tarvitsevien lasten toiminnan säätelyyn ja oppimiseen”-tutkimushanketta. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on selvittää, millaisin menetelmin erityisryhmissä tuetaan lasten kehitystä ja minkälainen on oppimisympäristön pedagoginen laatu.

Tutkimus toteutetaan vuosina 2011–2013 Helsingin 24 erityisryhmässä, joista 21 on integroitua erityisryhmää ja 3 pienryhmää. Erityistä tukea tarvitsevia lapsia on tässä aineistossa 58 ja vertaislapsia on 79. Lapset ovat iältään 3-6 -vuotiaita.

Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, jossa kartoitettiin erityislastentarhanopettajien käyttämiä menetelmiä lasten kehityksen tukemisessa. Lapsen kehitys jaettiin kielelliseen, kognitiiviseen, motoriseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen osa-alueeseen. Kiertävät erityislastentarhanopettajat arvioivat oppimisympäristöä käyttäen Srain & Josephin (2004) oppimisympäristön arviointimenetelmää.

Esityksessä raportoidaan alustavia tuloksia lasten kehityksen tukemisesta ja oppimisympäristön laadusta.

Avainsanat: varhaiserityiskasvatus, erityistä tukea tarvitseva lapsi, interventio, oppimisympäristö, pedagoginen laatu

Monitapaustutkimus ART- menetelmän käytöstä sosioemotionaalisesti oireilevien lasten opetuksessa

*Martta Maukonen
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ART- menetelmän (Aggression Replacement Training) vaikutusta oppilaiden käyttäytymisen säätelyyn sosiaalisten taitojen harjaantumisen myötä. Kyseessä on interventiotutkimus. Tutkija toimii erityisluokanopettajana eräässä etelä - suomalaisessa koulussa, ja pienryhmän oppilaiden haasteet liittyvät käyttäytymisen hallintaan. Tutkija ohjaa itse tutkimuksessa tutkittavaa ART- ryhmää.

ART- menetelmä on laaja-alainen interventio-ohjelma aggressiivisuuden ja antisosiaalisuuden hoitoon (Goldstein, Glick & Gibbs 2011). Tutkimustehtävänä on tutkia ART- menetelmän tehokkuutta väkivaltaisen käyttäytymisen hillinnässä, ja toisaalta sosiaalisten taitojen harjoittelussa. ART- menetelmässä on kolme osa-aluetta, joita harjoitellaan; sosiaaliset taidot, vihanhallinta sekä moraalinen päättely. ART- menetelmällä on tutkimusten mukaan saavutettu hyviä tuloksia. ART- menetelmää toteutetaan kolme kertaa viikossa, kymmenen viikon ajan. Jokaista osa-aluetta harjoitellaan kerran viikossa.

Tutkimus on monitapaustutkimus, jossa tutkimuskohteena on kuusi 4.- luokan oppilasta. Tutkimuksen aineistonkeruu toteutetaan lukuvuonna 2012-2013. Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytetään pääosin havainnointia. ART-tuntien jälkeen kirjataan havainnot tapahtumista ja ART- ryhmään osallistuneiden toiminnasta. Tutkimukseen osallistuville suoritetaan alkuarviointia testeillä, kuten MASK- sosiaalisen kompetenssin monitahoarviointi sekä ART-menetelmään kuuluvana osallistujat, heidän vanhempansa ja opettaja täyttävät sosiaalisten taitojen tarkistuslistan. Lisäksi R-Mat laskutaidon testi, ALLU ala-asteen lukutesti sekä yleistä kognitiivista älykkyyttä mittaava testi (Raven) toteutetaan. Opettaja täyttää

myös Achenbachin Child Behavior Checklist -kaavakkeet. Arviointeja suoritetaan myös intervention kuluessa ja intervention jälkeen.

Avainsanat: ART, sosiaaliset taidot, aggressionhallinta, interventio, havainnointi

Esikouluikäisten lasten tarkkaavaisuuden, päiväkodin oppimisympäristön laadun ja kortisoliarvojen välisistä yhteyksistä

*Risto Hotulainen, Eira Suhonen & Nina Sajaniemi
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella miten esikouluikäisten tarkkaavaisuus, päiväkodin oppimisympäristön laatu ja päiväkotipäivän aikana mitatut kortisoliarvot ja niiden vaihtelu ovat yhteydessä toisiinsa. Tutkimuksen otannassa on mukana 68 lasta pääkaupunkiseudulta, jotka edustivat viittä eri päiväkotia (pk). Lasten tarkkaavaisuutta mitattiin Attention Concentration Test:illä (ACT) ja NEPSY:n tarkkaavaisuustehtävillä, stressin säätelyä sylkinäytetestillä ja pk:n laatua The Learning Environment Testillä (Strain & Joseph, 2004). ACT testien perusteella muodostettiin neljä tarkkaavaisuusryhmää. ACT-testissä suoriutuminen oli yhdenmukainen NEPSY:ssä menestymiseen. Viitenä eri päiväajankohtana mitattujen kortisoliarvojen vertailu osoitti, että kahden ensimmäisen mittauksen osalta kortisoliarvot seurasivat yhdenmukaisesti muodostettuja ryhmiä – parhaan tarkkaavaisuuden ryhmän saadessa aina suurimmat arvot ja heikoimman tarkkaavaisuusryhmän alhaisimmat arvot. Kolmannen (klo 8.30), ja neljännen (klo 14.30) mittauksen arvot etenkin heikoimman ryhmän osalta olivat suhteellisesti poikkeavat osoittaen kyseisessä ryhmässä vähiten laskevaa muutosta. Tulokset osoittavat suuntaa-antavasti päiväkodin oppimisympäristön laadun yhteyden mitattujen kortisoliarvojen vaihteluun. Tarkkaavaisuuden, kortisoliarvojen vaihtelun ja päiväkodin oppimisympäristön laadun syy-seuraussuhteiden selvitys vaatii lisätutkimuksia ja –keskusteluja.

Avainsanat: ACT, tarkkaavaisuus, kortisoli

ROUDTABLE: MARGINAALIN VOIMA! STYRKA FRÅN MARGINALEN!

SESSIO 3

Perustuu keväällä 2013 julkaistavaan Aikuiskasvatuksen 51. vuosikirjaan: Brunila, Kristiina ja Isopahkala-Bouret, Ulpukka (toim.) Marginaalin voima! Kirjan julkaisee Kansanvalistusseura yhdessä Aikuiskasvatuksen tutkimusseuran kanssa.

Kirja on lähtökohdiltaan ja tutkimustuloksiltaan tärkeä uusi avaus suomalaisen aikuiskasvatuksen kentällä. Kirjassa nostetaan esiin marginaali aikuiskasvatus-tieteellisenä tutkimuskohteena. Aikuiskasvatuksen käytännöllä on pyritty ennen kaikkea ehkäisemään marginalisoitumista ja auttamaan marginaalissa olevia osaksi valtavirtaa. Samalla aikuiskasvatus on myös - osin tahtomattaan - ollut osallisen luomassa marginaaleja ja asettamassa yksilöitä näihin marginaaleihin. Kirjan punaisena lankana toistuvat kysymykset siitä miten jostakin tulee marginaalista, miten marginaalista neuvotellaan ja miten erilaisista marginaaleista käsin on mahdollista uudelleen määritellä valmiiksi tarjoutuvia ”identiteettejä”.

Roundtable keskusteluun osallistuvat kirjaan kirjoittavat tutkijat, jotka edustavat eri tieteenaloja ja monenlaisia tapoja tarkastella aikuiskasvatusta ja marginaalia. Mukaan keskusteluun toivotaan kaikkia aiheesta kiinnostuneita.

SUOMEN KATSOMUKSELLINEN MUUTOS JA SEN
HAASTEET SUOMALAISELLE YHTEISKUNNALLE JA
KOULULAITOKSELLE

LIVSÅSKÅDNINGARS FÖRÄNDRING I FINLAND OCH DESS
UTMANINGAR FÖR SAMHÄLLET OCH SKOLAN

WORLDVIEW CHANGE IN FINLAND AND ITS CHALLENGES
FOR SOCIETY AND EDUCATION

SESSIO 1

**Jääkarhu, jätteet ja maailmanloppu
– ympäristöaiheet uskonnon ja
elämäkatsomustiedon oppikirjoissa**

*Essi Aarnio-Linnanvuori
Helsingin yliopisto, Ympäristötieteiden laitos*

Ympäristökasvatuksen kirjallisuudessa on useaan otteeseen (esim. Orr 1992, Palmer 1998, Pihkala 2011, Toh & Cawagas 2010) korostettu maailmankatsomuksen ja arvokasvatuksen näkökulman keskeisyyttä ympäristövastuuseen kasvattamisessa. Ympäristöaiheiden sisällyttämisestä katsomusaineiden opetuk-

seen on kuitenkin tehty hyvin niukasti tutkimusta. Miten vastuu ympäristöstä sisältyy niihin oppiaineisiin, joissa erityisesti käsitellään arvoja ja elämäkatsomusta?

Tutkimuksessani tarkastelen ympäristösisältöjä peruskoulun evankelisluterilaisen uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetussuunnitelmissa ja oppikirjoissa. Ympäristökysymyksillä on merkittävästi suurempi rooli elämäkatsomustiedon oppiainekohtaisessa opetussuunnitelmassa kuin evankelis-luterilaisen uskonnon opetussuunnitelmassa. Tämä heijastuu myös oppikirjoihin: ympäristöaiheet ovat näkyvämmiin esillä elämäkatsomustiedon kuin uskonnon oppikirjoissa. Jotkut uskonnon oppikirjat onnistuvat kuitenkin käsittelemään aihetta monesta näkökulmasta, vaikka aihe ei saakaan kovin paljon tilaa. Samaten kirjoissa esiintyy kiinnostavia pedagogisia ratkaisuja.

Ympäristöaiheita käsitellään useimmiten etiikan yhteydessä mutta erillisenä kokonaisuutena. Eri uskontojen käsittelyn yhteydessä saatetaan etenkin uskonnon oppi-

kirjoissa viitata kyseisen uskonnon luontosuhteeseen. Ympäristön tulevaisuus esitetään molempien aineiden oppikirjoissa pessimistisessä valossa. Ilmastomuutos ympäristöongelmana korostuu. Kirjoissa saatetaan antaa luonnontieteellistä tietoa ympäristöongelmista mutta jättää niiden ratkaisumahdollisuudet käsittelemättä. Oppilaan oman toiminnan merkitys jää vähälle huomiolle. Ympäristövastuullisena toimintana esitetään tyypillisesti helppoja mutta merkitykseltään melko vähäisiä arjen tekoja, kuten jätteiden lajittelu.

Aineiston tarkastelun perusteella syntyy lisää kysymyksiä: Mitä katsomuksellinen ympäristökasvatus voisi olla? Mitä sen ei tarvitse olla? Millaiset sisällöt tukisivat oppilaan kasvua ympäristövastuullisuuteen?

Avainsanat: ympäristökasvatus, arvokasvatus, oppikirjat, uskonto, elämäntutkimustieto

Koulu, uskonto ja erilaiset tietämisen tavat

Saila Poulter
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Esitykseni perustuu sekulaaria epistemologiaa tarkastelemaan artikkelikäsitteeseen, jossa pohdin koulun ja uskonnonopetuksen merkitystä 'toisin' tietämisen paikkana. Käyttämällä jälkikolonialismin teoriaan liittyviä käsitteitä pyrin aukaisemaan tiedon ja tietämisen länsimaista sekulaaria perustaa, joka on luonteeltaan rasistinen erilaisia tietämisen tapoja kohtaan. Sekulaarin epistemologian perustalta uskontoon perustuva tietäminen on irrationaalista ja privaattiin elämään kuuluvaa. Koulukasvatuksen epistemologinen perusta nojaa olettamukseen arvojen suhteen objektiivisen tai neutraalin kasvatuksen mahdollisuudesta.

Artikkelissani tarkastelen uskontoon liittyvien skandaaleiden kautta tiedon- ja arvonmuodostuksen reflektioimattomia käytänteitä. Kysyn, mikä on suomalaisen uskonnonopetuksen tehtävä auttaa kyseenalaistamattoman sekulaari-luterilaisen hegemonian purkamisessa ja miten kasvatus voi ohjata omien tietämisen tapojen ulkopuolelle astumista. Tämän ei kuitenkaan tule johtaa relativistiseen ”kaikki käy” – näkemykseen, vaan auttaa näkemään erilaisten tietämisen tapojen rinnakkaisuus ja arvokkuus. Keskusteluun uskonnonopetuksen tulevaisuudesta liittyen artikkeli haastaa kysymään Andrew Wrightin (2012) hengessä, merkitsisikö muutos kohti

kaikille oppilaille yhteistä oppiainetta vain siirtymää tunnustuksellisuudesta toiseen: konfessionaalista kristinuskosta kohti konfessionaalista liberalismia.

Avainsanat: uskonnonopetus, epistemologia, sekularismi, liberalismi, jälkikolonialistinen teoria

Naiseus ja naiseksi kasvaminen uskonnollisessa yhteisössä –käsitteiden, menetelmien ja positioiden pohdintaa tutkimuksessa

Teija Rantala
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos

Esitykseni pohjautuu alulla olevaan väitöskirjatutkimukseeni, jossa tarkastelen naiseutta ja naiseksi kasvamista vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. Tutkimukseni tarkoituksena on naisten kertomusten ja muistelutyön kautta tehdä ymmärrettäväksi naiseuden moninaista rakentumista uskonnollisessa yhteisössä, ja miten uskonnollisen yhteisön kulttuuri määrittää naiseutta.

Esityksessäni pohdin sukupuolen ja sukupolven erityiskysymyksiä sekä uskonnon ja sukupuolen yhteensovittamista. Pyrin myös paikantamaan tutkimukseni käsitteitä sekä pohtimaan näiden, tutkimusmenetelmien ja tutkijajosition suhdetta ja vuorovaikutusta monitieteellisessä tutkimuksessani.

Avainsanat: naiseus, naiseksi kasvu, uskonnollinen yhteisö, kertomus, muistelutyö

SESSIO 2

Uskonnon näkyminen koulussa

Arto Kallioniemi

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Suomalainen koulu on viime vuosina käynyt läpi perusteellisen muutoksen. Kouluissa on yhä enemmän eri kulttuureja ja uskontoja edustavia oppilaita. Julkisuudessa on keskusteltu jatkuvasti uskonnon paikasta yhteiskunnassa ja koulussa. Suomalainen yhteiskunta on muuttumassa varsin nopeasti samanaikaisesti sekä postsekulaariksi että moniuskontoiseksi yhteiskunnaksi. Julkisuudessa keskustellaan jatkuvasti esimerkiksi koulujen juhlaperinteestä. Koulujen oppilaat ovat joutuneet refleктоimaan omaa käsitystään uskonnosta ja sen ilmenemisestä koulussa, esimerkiksi sitä, missä määrin koulussa tulisi huomioida oppilaiden uskonnolliset ja katsomukselliset taustat ja niiden erot. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella on syksyllä 2011 käynnistetty EDEN-tutkimusprojekti, jonka keskeisenä tehtävänä on tarkastella moninaisuuden kohtaamista kouluissa. Esitys pohjautuu keväällä 2012 kerättyyn tutkimusaineistoon, jossa tarkasteltiin helsinkiläisten ja porilaisten 9. luokan oppilaiden käsityksiä uskonnon roolista koulussa. Keskeisinä tarkastelunäkökulmina olivat mm. miten uskontoihin ja katsomuksiin liittyvät tekijät tulisi huomioida osana koulujen arkielämää. Tutkimuslomakkeeseen vastasi 379 9. luokan oppilasta. Oppilaiden tehtävänä oli Likert-tyyppisen asteikon avulla tarkastella omaa käsitystään suhteessa 18 uskontoa koskevaan väittämään, joissa he joutuivat pohtimaan käsitystään mm. uskonnollisten symbolien näkymiseen koulussa.

Avainsanat: monikulttuurisuus, uskonto, uskonnolliset tavat, uskonnon rooli

Kulttuurien ja katsomusten vuorovaikutus moniarvoisessa koulussa ja lasten vertaisryhmissä: Eri-ikäisten suomalaislasten kokemuksia

Arniika Kuusisto

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tässä esityksessä tarkastellaan Eri-laisuuden kohtaaminen kasvatuksen kentillä (Encountering Diversity in Education EDEN) –tutkimushankkeessa kerätyn kvantitatiivisen (n=1301) ja kvalitatiivisen (n=38) aineiston kautta sitä, miten eri ikäiset lapset ja nuoret kokevat kulttuurien ja katsomusten vuorovaikutuksen moniarvoisessa koulukontekstissa sekä vertaisryhmässään, ja miten he neuvottelevat omia arvojaan ja jäsenyyksiään suhteessa siihen. Teoreettisena viitekehystenä tutkimuksessa käytetään kansainvälistä kirjallisuutta katsomuksellisen ja kulttuurisen diversiteetin ilmenemisestä lasten ja nuorten elämässä (mm. Weisse 2011; Jackson 2005; 2012; Rastas 2002; Honkasalo 2011) sekä kontekstisidonnaisen sosialisoinnin mallia (Kuusisto 2011).

Tutkimuksessa käytetty monimenetelmäinen (mixed methods; esim. Tashakkori & Teddlie 2003) aineisto on kerätty 3., 6. ja 9. luokkien oppilailta Helsingissä ja Porissa kyselytutkimuksen sekä puolistrukturoitujen haastattelujen keinoin. Se on analysoitu tilastollisesti numeerisen aineiston osalta sekä Atlas.TI-avusteisen sisällönanalyysin avulla laadullisen aineiston osalta.

Artikkelissa esitellään alustavia tutkimustuloksia, jotka tuovat esiin lasten omia kokemuksia moniarvoisessa ympäristössä toimimisesta sekä havainnollistavat lasten kasvu-ympäristöjen ja vertaisryhmien moniarvoisuutta ja uskonnon ja kulttuurin paikantumista 2010-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa elävien lasten arjessa.

Avainsanat: lapset, kulttuurit, katsomukset, koulu, vertaisryhmä

Tuleeko kulttuurien välinen vuorovaikutus esille koulun juhlissa?

*Pia-Maria Niemi
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Kouluissa vietettävät juhlaperinteet ja niiden uskonnolliset elementit ovat nousseet yhteiskunnallisessa keskustelussa esiin toistuvasti viime vuosien aikana. Pro gradu-tutkielmassani tarkastelen, millä tavalla suomalaisuus ja muut kulttuuriperinteet ovat edustettuna koulun itsenäisyyspäivä-, joulun- ja kevätjuhlissa. Tutkielman primaariaineistoksi haastattelin 12 opetusalan ammattilasta yhdestä Helsingin koulusta.

Työni vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin: minkälaisia kansallisia ja kulttuurisia suomalaisuuden representaatioita koulun juhlissa on ja mitä ne opettajien mukaan kertovat suomalaisuudesta? Millä tavalla koulun itsenäisyyspäivä-, joulun- ja kevätjuhlien uskonnolliset representaatiot liittyvät opettajien näkökulmasta suomalaiseen kansalliseen ja kulttuuriseen identiteettiin? Millä tavalla koulun itsenäisyyspäivä-, joulun- ja kevätjuhlat vahvistavat suomalais- ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kulttuuri-identiteettiä koulun opettajakunnan näkökulmasta?

Tarkastelen juhlien sisältämiä elementtejä sosiaalisina representaatioina, jotka sekä luovat että ylläpitävät suomalaisuuden sosiaalista identiteettiä. (Tajfel & Turner 1979, Moscovici 1961.) Perus- ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmissa todetaan, että koulun on tuettava jokaisen oppilaan kulttuuri-identiteetin rakentumista ja monikulttuurisuuteen kasvamista (POPS 2004, 38-39; LOPS 2003, 27-28). Käytännössä toteutustavat ovat kuitenkin vaihtelevia.

Aineistoni teema-analyysin tuloksena tuli esille, että juhlissa korostuvat suomalaisuuden historiallisissa vaiheissa muotoutuneet arvot. Aineiston mukaan nykymuotoiset juhlat eivät tue maahanmuuttajataustaisten oppilaiden omia kulttuuri-identiteettejä. Kulttuurien välinen vuorovaikutus juhlissa on heikkoa ja eri kulttuuriryhmien juhlat näkyvät ennen kaikkea oppilaiden poissaoloina. Aineistossa korostui kuitenkin opettajien kiinnostus monikulttuuristen juhlien järjestämiseen. Tutkielman tulokset herättävät monia jatkokysymyksiä suomalaisuuden ja maahanmuuttajien oman kulttuuri-identiteetin sekä uskonnollisuuden suhteesta.

Avainsanat: suomalaisuus, kansallinen identiteetti, kulttuuri-identiteetti, monikulttuurisuus

SESSIO 3

Significance of RE and Ethics in Development of Personal Worldview: Student Perspectives

*Marjaana Kavonius
University of Helsinki, Department of Teacher Education*

Tutkimus käsittelee suomalaisen katsomusopetuksen merkityksellisyyttä oppilaiden näkökulmasta. Tutkimuskohteena ovat evankelis-luterilaista, ortodoksista ja islamin uskontoa sekä elämäntietoa opiskelleet pääkaupunkiseudun 9-luokkalaiset. Tutkimusmenetelminä ovat sekä laadulliset että määrälliset aineistot. Erityisenä painopisteenä tutkimuksessa ovat katsomusopetuksen merkitys oppilaan oman elämäntieteen kehittäjänä sekä kuinka katsomusopetus on antanut valmiuksia kohdata uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta.

Avainsanat: katsomusopetus, elämäntietä, diversiteetti, sekularisaatio

Taking Religious Plurality into Account – The Case of Minority Religion and Secular Ethics Education in Finland

*Harriet Zilliacus
University of Helsinki/ Institute of Behavioural Sciences*

The Finnish education system recognizes religious plurality in its organization by offering education in pupils' own religion or secular ethics. The system supports religious freedom, particularly through the positive right of the child to education in religion or belief in accordance with the wishes of his parents. However, minority pupils' plural identities raise questions regarding how instruction in pre-defined groups succeeds in including all pupils. This study investigates through an intercultural theoretical framework how 31 comprehensive school teachers in minority religions and secular ethics view the task of supporting and including plurality within their classrooms. The findings of the study show how instruction puts high demands on teachers due to religious and cultural diversity

as well as age differences in the classroom. Teachers generally made an effort to take diversity into account by considering the different backgrounds of pupils in instruction and engaging pupils in class. However, in religious instruction teachers frequently took a traditional rather than a modern perspective on plurality by assuming pupils' religious belonging. Confessional elements such as religious family background and religious practice outside school were also commonly seen as vital. Consequently, teachers had at times difficulties in supporting pupils with plural or little religious affiliation.

Keywords: religious plurality, teacher perspective, religious education, ethics education, non-confessional education

Määrällinen kyselytutkimus monikulttuurisen kouluuyhteisön käsityksistä koulustaan ja uskonnosta koulun arjessa

Martin Ubani

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tämä esitelmä on osa laajempaa Monikulttuurisuus, uskonto ja konflikti koulussa –tutkimusta (2011-). Tässä esitelmässä käsitellään ensimmäisiä tuloksia kyselytutkimuksesta, joka kerättiin keväällä 2012 helsinkiläisessä monikulttuurisessa koulussa. Käsiteltävä aineisto kattaa koulun henkilökunnan, oppilaat ja vanhemmat (N = 280). Tutkimuskysymyksenä on: Millaisia käsityksiä kouluuyhteisöllä on uskonnon roolista koulun elämässä? Kyselyn kysymykset kattavat uskonnollisuuden ilmaisemisen, koulun juhlat, koulun muun arjen sekä katsomusopetuksen koulussa. Esiteltävä tutkimusaineisto kerättiin lukuvuoden 2011–2012 kestäneen etnografisen koulututkimuksen aikana. Tutkimuksesta on esitelty ensimmäisiä tuloksia (Ubani 2012). Kyselyssä hyödynnettiin kansainvälisen REDCO-projektin ja kansallisen EDEN-projektin käyttämää kyselyä (30%) sekä Räsänen (2007) katsomusopetusta koskevaa kyselyä (10%). Loput väittämät muodostettiin koulun arjen havainnoinnin pohjalta. Alustavan tarkastelun perusteella kouluuyhteisön näkemykset jakaantuvat asioihin myönteisesti ja edellisiä varautuneemmin suhtautuviin.

Avainsanat: monikulttuurisuus, uskonto

TAITO, TAIDE JA VUOROVAIKUTUS: DRAAMAKASVATUS FÄRDIGHET, KONST OCH INTERAKTION

SESSIO 1

OLEN JA IHMETTELEN – Maailmassa-olemisen näyttämö draaman merkityksen antajana Martin Heideggerin filosofian valossa

Margit Uusitalo

Jyväskylän yliopisto; Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Kasvatusfilosofinen väitöskirjatutkimukseni on kertomus näyttämöstä: tilasta, ajasta ja dialogisuudesta, joilla ihminen on kiinnittynyt kokemuksensa kautta olemassaoloonsa maailmassa yhdessä toisten kanssa. Tutkimuksen tarkoitus on osoittaa, miten näyttämöllisyys ilmenee, ei vain teatterissa ja draamassa, vaan primääristi jo inhimillisessä ja sosiaalisessa todellisuudessa. Martin Heideggerin (1927/2000) olemisen filosofia antaa horisontin, jota vasten tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä peilautuvat. Näyttämöllinen olemassaolon muoto antaa merkityksen draamalle ja perustelee sen, millainen minuutta ja identiteettiä rakentava voima draama voi olla kasvatuksessa ja opetuksessa. Tutkimusprosessin suunnittelu ja kulku on tapahtunut samalla tavoin kuin draaman tai näytelmän kirjoittaminen ja ohjaaminen. Draama jäljittelee aina jo dramatisoituneen todellisuuden tapahtumia. Draaman tapahtumissa on dramaturginen rakenne, joka on samalla myös yleisinhimillisen kokemuksen rakenne. Kokemuksellinen ja näyttä-

möllinen maailmasuhde on näin tulkittavissa tieteen, filosofian ja taiteen jaetussa kontekstissa.

Avainsanat: dialogi, näyttämö, itseksi tuleminen, Heidegger, maailmassa-oleminen

Ideasta esitykseen –projekti yhteisöllisenä tutkimuksena ja oppimisprosessina

Anna Lehtonen

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Esitelmän aiheena on draamakasvatukselle tyypilliset yhteisöllisen oppimisen ja opettamisen kysymykset. Esitelmässä kerrotaan etnografisesta toimintatutkimuksesta, jossa opettaja/tutkija yhdessä ryhmän kanssa rakentaa ilmastonmuutosaiheisen teatteriesityksen ja pyrkii kehittämään opetustaan ja hyviä yhdessä tekemisen tapoja. Tutkimuksen kohteena on yhteisöllinen esityksen rakentamisprosessi: opettajan ja ryhmän roolit sekä osuus yhteistyössä. Opettajan ja ryhmän kokemuksia sekä opettamisen ja oppimisen prosesseja tarkastellaan rinnakkain.

Tutkimuksen aineisto on kerätty kansainvälisessä koulussa 7. luokkalaisten kanssa toteutetusta ideasta esitykseen –projektista. Tutkimusprosessia ja aineistoa on

analysoitu kronologisesti sekä etnografian ja toimintatutkimuksen metodologisten kysymysten näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostuu opettajan kenttä- ja tutkimusmuistiinpanoista, esitysprojektin opetusmateriaalista, ryhmän tuotoksista ja oppilaiden kirjallisista reflektointitehtävistä sekä etnografisista keskusteluista oppilaiden ja opettajien kanssa. Äänitetyt ja videoidut oppitunnit toimivat esityksen rakentamisprosessin kronologisen analyysin tukimateriaalina.

Tutkimuskysymykset: 1. Millainen on ryhmäkeskeisen esitysprojektin valmistamisprosessi opettajan ja oppilaiden kokemana? 2. Miten ryhmän ja opettajan roolit vaihtelevat ideasta esitykseen –projektin aikana?

Ideasta esitykseen -projekti mahdollistaa ryhmän yhteisöllisen sosiaalisen oppimisen. Esityksen rakentamisprosessin aikana ryhmän osallisuus, osallistujien aktiivinen rooli ja vastuu esityksen tekemisestä vahvistuvat. Samalla opettajan rooli kevenee ja kontrolli ja vastuu siirtyvät ryhmälle. Luova yhteistyö muuttuu opettajajohtoisesta ryhmäkeskeiseksi. Aktiivinen kuunteleminen, yhteistyön ja vastaantulevien haasteiden reflektointi yhdessä ryhmän kanssa ovat yhteisöllisen oppimisen edellytyksiä.

Avainsanat: opettaja/tutkija, toimintatutkimus, draamakasvatus ja ideasta esitykseen -menetelmä

Tanssi-innostaminen ja monikulttuurisuus

Raisa Foster

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Esitelmä avaa tanssi-innostamisen käsitettä ja toimintaa monikulttuurisen teatteriprojektin kautta. Projekti toteutettiin Mikkelissä tanssi-innostaja-tutkijan, valosuunnittelijan sekä kymmenen suomenkielisen ja kuuden vieraskielisen osallistujan yhteistyönä. Viikon kestänyt liikeilmaisun ja visuaalisen teatterin työpaja tuotti Prologi-esityksen. Teos toteutettiin tanssi-innostamisen periaatteita noudattaen, siten että yhteistyöprosessilla sekä siinä syntyneellä teoksella ei ole vain taiteellisia vaan myös sosiaalisia, poliittisia ja eettisiä tavoitteita.

Innostamisella (engl. animateuring, animation), yhtenä sosiaalipedagogiikan muotona, on Keski-Euroopassa ja Latinalaisessa Amerikassa pitkät perinteet. Animateur-nimityksellä voidaan viitata vapaan sivistystyön kentällä toimivaan

kasvattajaan, yhteisöyöntekijään tai kehen tahansa, joka harjoittaa innostamista sosiaalipedagogiikan kentällä (Smith 2009, Animarts 2003). Leena Kurki (2006) on suomentanut englannissa rinnakkain käytetyt termit animation ja animateuring 'innostamiseksi'. Hänen malliansa mukaillen tutkija on suomentanut dance animateuring -käsitteen 'tanssi-innostamiseksi'.

Tanssi-innostaja (eng. dance animateur) on yhteisötaiteilija, joka innostaa ja kannustaa ihmisiä paitsi vastaanottamaan myös tekemään itse tanssitaideita sekä ennen kaikkea tutkimaan omaa identiteettiä ja maailmaa taiteen avulla. Tanssi-innostaminen on sekä tanssiin innostamista että tanssilla innostamista. Tanssi-innostamisella pyritään kulttuurisen demokratian saavuttamiseen, kun ihmisestä tulee aktiivinen toimija ja oman kulttuurinsa tuottaja.

Vaikka innostaminen voidaan ymmärtää monin eri tavoin, on siinä kuitenkin Leena Kurjen (2000) mukaan aina kysymys pedagogisesta tiedostamisesta, osallistumisesta ja sosiaalisesta luovuudesta. Usein innostamista leimaa myös vahva emansipatorinen intressi, mikä näkyy erityisesti Paolo Freiren (2005) kriittisen ja radikaalin vapautuksen pedagogiikan seuraajien työssä, mihin myös tanssi-innostamisen toiminta voidaan liittää.

Avainsanat: taidekasvatus, innostaminen, tanssi, monikulttuurisuus

SESSIO 2

”Koko koulu tanssii!”: Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia ja haasteita koulu yhteisössä

*Eeva Anttila
Teatterikorkeakoulu, Tanssi- ja teatteripedagogiikan laitos*

Vantaalaisessa Kartanonkosken koulussa on vuodesta 2009 saakka paneuduttu tanssin ja kehollisen oppimisen mahdollisuuksiin tavallisen peruskoulun kontekstissa. Kukin vuosiluokkien 1-9 oppilas on saanut noin 20 tuntia tanssinopetusta vuosittain eri aineiden yhteydessä. Opetuksen toteuttaa tanssinopettaja, joka työskentelee päätoimisesti koululla valtakunnallisen Taikalamppuprojektin tuoman rahoituksen turvin. Lisäksi kaikki koulun opettajat ovat saaneet perehdytystä kehollisen oppimisen ja tanssin tuomiseksi osaksi omaa opetustaan. Tanssinopetuksen sisältö suunnitellaan yhteistyössä luokan- ja aineenopettajien kanssa.

”Koko koulu tanssii” –projektiin liittyy tutkimushanke, jonka kautta sen tuottamia kokemuksia dokumentoidaan ja arvioidaan laajasti. Tässä esityksessä tuodaan esiin tämän viisivuotisen projektin tähänastisia löydöksiä liittyen kehollisen oppimisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin koulu yhteisössä. Kehollinen oppiminen on kokonaisvaltainen ja yhteisöllinen pedagoginen lähestymistapa, joka on sopusoinnussa mm. uusimman kognitio- ja neurotieteellisen tutkimuksen kanssa. Sen haastaa koulun perinteisiä toimintatapoja ja –kulttuuria sekä opettajien pedagogisia käsityksiä.

Toiminnallisella ja yhteisöllisellä pedagogiikalla on entistä suurempi merkitys nykyaikana, kun lasten ja nuorten elämäntapa on muuttumassa yhä passiivisemmäksi. Kehollinen oppiminen on fyysisen ja sosiaalisen maailman lainalaisuuksiin tutustumista todellisissa vuorovaikutustilanteissa. Kun kehollisuuteen yhdistetään taiteellinen toiminta, antaa luodaan tilaa myös mielikuvitukselle ja luovuudelle. Kehollisuus ja tanssi tuovat tämän hankkeen perusteella uusia mahdollisuuksia moniulotteiseen ja kokonaisvaltaiseen oppimiseen.

Avainsanat: kehollisuus, kehollinen oppiminen, tanssi, taidekasvatus

Dramapedagogik och sociokulturell inspiration

*Ellinor Silius-Ahonen
Arcada, Professional University, Helsingfors*

Syftet med min papperspresentation är att synliggöra ett av dramapedagogikens rum. Konferensens tema, interaktion, rör sig inom det mest centrala i dramafostran. Det dialogiska fältet hänför sig till ömsesidigheten i den nonverbala och verbala kommunikationen mellan människor, till dialoger mellan människa och omvärld, till kronotopin mellan tid och rum, till dynamiken mellan det kroppsliga och mentala, till konstnärligt arbete mellan innehåll och form. Sociokulturell inspiration (animation sociculturale) motverkar, med Paolo Freires ord, såväl aktivism som verbalism. Kreativitet och fantasi ses som en social praktik som skapar delaktighet och ger subjektet röst och främjar medborgarskap. Drama som genre har redskap för ett estetiskt meningsskapande där transformation ses som en möjlighet. Därför kan den fostrare, pedagog och animatör som deltar på en kulturell arena i sitt arbete med barn och unga, med äldre, med marginaliserade grupper eller vilken som helst skolklass eller studerandegrupp, beakta inspirationens förutsättningar: vision, kritisk analys och mänsklig närvaro i skapande handling. För dramapedagogen utmanar de tillämpade teaterformerna oss att begrunda: Varför? För vem/ vilka? Hurudana är konsekvenserna i de kulturella – diskursiva sammanhang vårt arbete ingår? Vari ligger potentialen i dramapedagogens professionella angreppssätt? I vilken riktning väljer vi att utvecklas professionellt? Vilken motkraft finns i dramafostran?

Nyckelorden: dramapedagogik, sociokulturell inspiration, dialog, professionell utveckling, transformation

Haasteena tyhjä tila – kasvaminen draamaopettajuuteen

*Tapio Toivanen
Helsingin yliopisto, Luokanopettajakoulutus*

Kuinka saada draaman sivuaineopinnot suorittaneet opettajat ottamaan draamataitonsa opetuskäyttöön koulun monimuotoisessa arjessa, kun nuoren opettajan energia ja huomio työuran alkuvaiheessa kohdistuu usein ammattillisten perustaitojen oppimiseen ja työrauhan ylläpitämiseen? Helsingin yliopiston opettajankoulutuksessa on ollut vuodesta 2007 lähtien käynnissä tutkimus- ja kehittämishanke, jonka avulla on pyritty löytämään vastauksia edellä esitettyihin kysymyksiin (Rantala, 2008; Toivanen, Rantala & Ruismäki, 2009; Toivanen, Komulainen & Ruismäki, 2011; Pyykkö, 2010; Toivanen, Pyykkö & Ruismäki, 2011, Antikainen, 2012, Toivanen, Antikainen & Ruismäki 2012, Toivanen 2012a, 2012b ja 2012c). Hankkeeseen liittyvin tutkimuksin on yritetty hahmottaa taustaa draamaopetuksen haasteille (mm. opettajaan, opettamiseen, vuorovaikutukseen sekä ryhmän toimintaan liittyvät tekijät) sekä draaman opetukselle tarjoamille mahdollisuuksille (mm. draamaopettaja identiteetin vahvistaminen ja draamaopetuksen myönteisten vaikutusten kartoittaminen).

Draaman opettajankoulutuksellinen erityishaaste on sen luova, toiminnallinen ja vuorovaikutuksellinen luonne, joka poikkeaa useimmista ”perinteisistä opetuksen muodoista”. Tyhjäksi raivattu tila, vapaampi kommunikaatio, toiminnallisuus ja oppilaiden tuottamat yllätykselliset ratkaisut vaikuttavat opettajan ja oppilasryhmän keskinäiseen vuorovaikutukseen. Opetustilanteissa nousevat vahvasti esiin ryhmädynamiikkaan ja tunteisiin liittyvät ilmiöt. Draamaosaamisen ohella korostuu myös opettajan kokonaisvaltaisen läsnäolon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Opettajalta edellytetään jatkuvaa kykyä ratkaista epäselviä tilanteita tarkoituksemukaisella tavalla.. Edellä kuvatut seikat ovat erityisen haastavia aloittelevalle noviisiopettajalle hänen aloittaessaan draamatyöskentelyn ohjaamisen, koska ne edellyttävät häneltä sellaista pedagogista osaamista, joka on tyypillistä kokeneelle eksperttiopettajalle. Draama opettamiseen ja ohjaamiseen liittyvien tietojen ja taitojen kehittyminen opettajankoulutuksen aikana ja sen jälkeen on pitkäkestoinen prosessi.

Avainsanat: draamakasvatus, draama, opettajankoulutus, noviisiopettaja

SESSIO 3

Draama avaa kaunokirjallisten tekstin olennaiset piirteet nuorille

*Pirjo Vaittinen
Tampereen yliopisto*

Tässä tutkimuksessa analysoidaan, miten kaksi opettajaopiskelijaa käytti draamaa opetusmenetelmänä kaunokirjallisuuden opetuksessa. Tavoitteena oli saavuttaa kokemuksellisuus kaunokirjallisuuden käsittelyssä paremmin kuin keskustelulla tai muilla perinteisillä tehtävillä. Oletuksena oli, että kehollistaminen voi sanallistamisen ohella tuottaa tuloksia, joita ei saavuteta muutoin.

Draamaharjoituksia tehtiin perusopetuksen yhdeksännen vuosiluokan opetusryhmässä kahdesta nykykirjallisuuden teoksesta: ryhmät 1, 2 ja 3 tekivät kohtauksen Tuomas Kyrön Mielensäpahoittajan inspiroimana ja ryhmät 4,5, ja 6 Aleksandra Salmelan 27 eli kuolema tekee taiteilijan -kirjan pohjalta.

Aineistona ovat videotallennukset yhdeksäsluokkalaisten pienistä esityksistä ja niihin liittyneistä tehtävänannoista sekä oppilaiden kirjoittamat lyhyet kuvaukset siitä, miten he olivat improvisaatiotehtävänsä rakentaneet. Tausta-aineistona on kahden opettajaopiskelijan kertomukset omista draaman käytön oppimiskokemuksistaan.

Esityksessä eritellään tallennusten ja havainnoista tehtyjen muistiinpanojen sekä oppilaiden kyselyvastausten ja opiskelijoiden kertomusten pohjalta tehtävänantojen ja oppilaiden suoritusten suhdetta tästä suomalaisen nykykirjallisuuden kahden teoksen pohjalta syntyneessä opetuskokonaisuudessa opettajan pedagogisten opintojen kontekstissa.

Kivenkantajat draamaprojekti

*Riitta Kurkela
Johanneksen koulu*

Tämän tutkimuksen kohteena on koko koulun yhteinen draamaprojekti Kivenkantajat, joka toteutettiin lukuvuonna 2011-2012 Tampereella Johanneksen koulussa. Koko koulun yhteisessä projektissa oli mukana noin 210 oppilasta, noin 15 opettajaa ja avustajaa sekä lukuisia vanhempia. Samalla esityksen valmistamiseen integroitiin eri oppiaineita kuten esimerkiksi historiaa, kuvataidetta, musiikkia, mediakasvatusta, tanssia ym. Esitys integroi siis toisaalta eri aineiden opetusta sekä ihmisiä ja ihmisryhmiä.

Tutkimus on draamakasvatuksellista tapaustutkimusta, jonka avulla pyritään saamaan näkyviksi draamaprojektin merkitystä eri osallistujien: oppilaitten, opettajien sekä vanhempien kannalta sekä yksilöiden intersubjektillisesta näkökulmasta että yhteisöllisestä näkökulmasta.

Tutkimuksen kohde - draamaprojektin valmistaminen - oli teatteritaiteellista toimintaa, joka sijoittui kasvatukselliseen koulukontekstiin. Tarkasteluni kohteena ovat ne ilmiöt, joita tämänkaltaisessa toiminnassa nousi esiin. Tässä tapauksessa draamalla tarkoitetaan ennakkoon kirjoitettua esitystekstiä ja draamakasvatuksella tarkoitetaan nimenomaan teatteriesityksen valmistamista ja esittämistä koulukontekstissa.

Draamatekstin käyttäminen koko koulua kokoavana foorumina mahdollistaa draamatekstin tutkimista myös dramaturgisesta teatterintutkimuksellisesta näkökulmasta. Dramaturgisena mallina Kivenkantajien tekstissä on niin sanottu speaktaakeli -dramaturgian malli.

Tutkimukseni taustalla ovat myös omat kokemukseni luokanopettajan työssä yli 30 vuoden ajalta, jona aikana olen vaihtelevasti ja erilaisin painotuksin tehnyt draamakasvatusta. Olen käyttänyt draamamenetelmiä eri oppiaineissa kuten englannin ja äidinkielen opetuksessa, tehnyt teatteriesityksiä eri kouluissa, ohjannut koulun teatterikerhoja sekä kirjoittanut ja dramatisoinut tekstejä draamakasvatuksen käyttöön.

Avainsanat: draamakasvatus, draama, merkitys, dramaturginen näkökulma

TAITO, TAIDE JA VUOROVAIKUTUS: LIIKUNTAKASVATUS FÄRDIGHET, KONST OCH INTERAKTION

SESSIO 1

Luokanopettajaopiskelijoiden koetut vahvuudet liikunnanopetuksessa

*Juha Valtonen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Opettajaopintonsa aloittavien käsitykset omista liikunnanopetuksen valmiuksista toimivat yhtenä lähtökohtana opettajankoulutukselle. Ne vaikuttavat uuden omaksumiseen sekä ilmentävät koettua itseluottamusta ja koettua pätevyyttä liikunnanopetuksessa. Käsitykset ovat muodostuneet akkulturaation eli opintoja edeltävän opettajaksi sosiaalistumisen vaiheen aikana. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella mitkä ominaisuudet opiskelijat kokevat vahvuusikseen alakoulun liikunnanopetuksessa. Käsitysten muuttuminen opintojen aikana kuvaa opettajaksi sosiaalistumisen professionaalivaihetta. Edelleen tutkitaan sitä, miten opiskelijoiden erilaiset liikuntataustat ovat yhteydessä koettuihin vahvuuksiin. Tutkimusjoukkona on 412 Helsingin yliopiston luokanopettajakoulutuksen vuosina 2007 - 2010 aloittanutta opiskelijaa (naiset = 341, miehet = 71). Aineisto kerättiin verkkokyselylomakkeella opintojen alkuvaiheessa. Mittareina käytettiin avoimia kysymyksiä ja monivalintakysymyksiä. Vastaukset analysoidaan sisällöllisesti ja luokitellaan määrällistä käsittelyä varten.

Avainsanat: opettajaksi sosiaalistuminen, luokanopettajakoulutus, koettu pystyvyys, koetut vahvuudet

Liikuntasukupolvien liikkumisen ja liikkumattomuuden motiivit

*Leila Saros
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Sisäinen ja ulkoinen motivaatio tehdä erilaisia asioita muodostuu hyvinkin varhaisessa vaiheessa. Suomessa lapsille ja nuorille perhe on merkittävä liikuntaan sosiaalistumiseen ja liikunta-aktiivisuuden pysymiseen vaikuttava tekijä. Vanhempien malli, asenteet, rohkaiseminen ja sosiaalinen tuki ovat siis yhteydessä liikunta-aktiivisuuteen. Tarkastelun kohteena esityksessäni on lasten ja heidän vanhempiensa sisäisen ja ulkoisen motivaation syntyminen pitkäjänteiseen kestävyysliikuntaan sekä se, miten varhaisessa vaiheessa syntyy niin sanottuja liikunnan harrastamattomuuden kehiä. Tutkimuksissa on havaittu, että heikko kestävyyskunto on yksi merkittävistä kokonaiskuolleisuuden ja sydän- sekä verisuonikuolleisuuden riskitekijöistä. Nykyään kestävyyskuntoa tutkitaankin yhä enemmän yhtenä mahdollisena riskitekijänä muiden tekijöiden ohella. (Laukkanen, Rauramaa, Salonen & Kurl 2007.) Tulevaisuuden iso haaste on, kuinka erilaisten liikkujatyyppeiden sisäinen mielenkiinto saadaan herätettyä kestävyyslajien harrastamiseen. Tämä on erityisen merkityksellistä ajassa, jossa tarjolla on yhä enenevässä määrin vapaa-ajan harrastusvaihtoehtoja, jotka eivät tue yleisemmin liikunnallista elämäntapaa tai kestävyysliikunnan harrastamista. Tarkastelen esityksessäni kestävyysliikunnan harrastamisen ja harrastamattomuuden motiiveja Weinerin motivaatioteoriaa soveltaen. Väitöskirjassani (Saros 2012) Weinerin malli koettiin soveltuvien osin selkeäksi ja tutkittavaan asiaan sopivaksi. Hänen esiin nostamiaan teemoja voidaan käyttää eri-ikäisten liikkujien liikuntamotivaation tarkasteluun.

Esitän lopuksi ajatuksia, miten jatkossa etsin vastauksia kysymyksiin koululaisten ja heidän vanhempiansa liikkumisen ja liikkumattomuuden motiiveista väitöskirjassani rakentamani kysymyspatteriston avulla.

Avainsanat: liikuntasukupolvi, liikkujatyypit, motivaatioattribuutioteoria

Kohtaamisia varhaiskasvatuksen liikunnassa; aktivoivatko oppimisympäristöt?

Anna-Liisa Kyhälä
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Näihin kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö, toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet (vrt. Sosiaali- ja terveysministeriö 2003). Lapset viettävät päivähoitossa huomattavan osan päivästä ja aktiivinen liikuntakäyttäytyminen on tutkimusten mukaan usein pysyvää. Siksi on tärkeää edistää fyysistä aktiivisuutta päivähoitossa. (Reilly ym. 2004; Pate ym. 1996.) Yleinen käsitys on, että päiväkotikiikkeitä lapset liikkuvat paljon ja tehokkaasti. Päiväkotilasten vanhemmille tehdyn tutkimuksen mukaan vanhemmat ajattelevat, että lapset ovat liikunnallisesti hyvin aktiivisia hoitopäivän aikana (O'Connor ym. 2005). Tutkimukset ovat osoittaneet käsityksen lasten liikunnallisesta päiväkotipäivästä vääräksi (Sääkslahti ym. 2005; Pate ym. 2008; Dowda ym. 2009; Brown ym. 2009). Tässä esityksessä fokusoidaan siihen, miten lasten fyysisen aktiivisuuden ilmeneminen kohtaa päivähoiton toimintakulttuurin. Keskeisenä kysymyksenä on, minkä verran lapset liikkuvat ja mitkä tekijät oppimisympäristössä aktivoivat heitä? Tutkimuksessa hyödynnetään 55:stä eri päiväkodista ja 14 perhepäivähoitajalta koottua aineistoa. Kahdeksansadan lapsen liikkumisesta tehtyjä havaintoja on yhteensä noin 20 000. Havainnoitsijat oli koulutettu tehtävänsä. Tutkimuksen mukaan suora kasvatustoiminta ei saa lasta liikkumaan: 77.3 %:ssa havainnoista lasten fyysinen aktiivisuus oli kolmiportaisella asteikolla tasolla 1, joka tarkoittaa matalinta aktiivisuustasoa. Myös opettajan läsnäolo vähentää aktiivisuutta. Toiset lapset ja esineleikit puolestaan näyttävät sitä lisäävän.

Avainsanat: varhaiskasvatus, oppimisympäristöt, fyysinen aktiivisuus

SESSIO 2

”Yleensä tykkään koululiikunnasta, mutta...”

Kirsti Lauritsalo¹, Arja Sääkslahti² & Helena Rasku-Puttonen¹
Jyväskylän yliopisto, ¹Opettajankoulutuslaitos, ²Liikuntakasvatuksen laitos

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten koululiikunnasta keskustellaan Internetin avoimilla keskustelupalstoilla. Internet antaa entisille ja nykyisille oppilaille mahdollisuuksia ilmaista sekä ajatuksiaan että tunteitaan ilman tarvetta miellyttää tutkijoita. Aineisto kerättiin viikolla 15 vuonna 2012 Google-hakukoneen avulla hakusanalla 'koululiikunta'. Ensimmäiset 200 osumaa sisälsivät 26 keskusteluforumia, jotka analysoitiin. Eri keskusteluforumeilta kertyi yhteensä 1046 mielipidekirjoitusta, jotka liittyivät suoraan tutkittavaan aiheeseen. Kirjoitukset kumuloituivat kolmeen ryhmään: myönteisiin (25 %), sekä myönteisiin että kielteisiin (49 %) ja kielteisiin viesteihin (26 %). Tässä tutkimuksessa keskityttiin suurimman ryhmän muodostaneisiin viesteihin (n= 515). Nämä viestit luokiteltiin edelleen pääosin myönteisiin, pääosin kielteisiin ja useampia sekä myönteisiä että kielteisiä asioita sisältäneisiin viesteihin. Laadullisen aineiston analyysin keinoin nämä viestit jaettiin sisäisiin (käsitykset omista kyvyistä, tunteet, uskomukset koululiikunnasta, ja välttelyt ja selittelyt) ja ulkoisiin tekijöihin (opettajan persoonallisuus ja käyttäytyminen, opetussuunnitelma, arviointi, luokan ilmapiiri, tilat ja välineet sekä muut tekijät). Tuloksissa oli havaittavissa, että opetussuunnitelmaan liittyvät tekijät olivat viestien yleisin yksittäinen joko myönteinen tai kielteinen lausuma. Tuloksia pohditaan vuonna 2016 voimaan tulevan valtakunnallisen opetussuunnitelman kehittämistyön näkökulmasta. Tulosten käytännön merkitystä arvioidaan myös opettajankoulutuksen liikuntapedagogiikan kehittämisen kannalta.

Avainsanat: liikuntakasvatus, koululiikunta, Internetin keskustelupalstat

Liikunnan opettajuuteen liittyvän ammatillisen kasvun tukeminen luokanopettajaopiskelijoilla: tutkimuskokeilu

Pira Jaakkola¹, Anna-Maija Poikkeus¹, Arja Sääkslahti² & Juha Kokkonen¹

Jyväskylän yliopisto, ¹Opettajankoulutuslaitos, ²Liikuntakasvatuksen laitos

Tutkimuskokeilun tavoitteena on vaikuttaa positiivisesti luokanopettajaopiskelijan minäpystyvyyden ja pätevyyden kokemuksiin liikunnan opettamisesta ja tukea siten hänen ammatillista kasvuaan. Tutkimuskokeilussa luokanopettajaopiskelijoiden perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekonaisuuksien monialaisten opintojen (POM) liikunnan opetuksen osalta yhdelle opiskelijaryhmälle (n = 19) (lukuvuosi 2012 – 2013) muokattiin oma opetusohjelma opintokokonaisuuden toteuttamiseksi uudella tavalla. Opintojen tavoitteena on lapsilähtöiseen liikuntakasvatukseen perehtyminen ja liikkumis- ja oppimisympäristöjen soveltaminen motoristen perustaitojen oppimiseen ja kollegiaalisen yhteistyön toteuttaminen yhteis- ja vertaisoppimisen/opettajuuden avulla. Tutkimuksellisenä tavoitteena on opettajaopiskelijan liikuntakasvatukseen sekä sen hetkiseen opettajuuteensa liittyvien käsitysten ja uskomusten tunnistaminen ja arviointi.

Kokeilun lähtökohtana on taidon oppiminen erilaisia ympäristöjä hyödyntäen sekä lapsilähtöinen liikuntakasvatus ilman perinteistä kilpa- ja huippu-urheilun lajiperusteisuutta. Tällaiseen lähestymistapaan on tarvetta, koska liikunnan opetusta antavan opettajan rooli liikuntaan sosiaalistamisessa ja kasvattamisessa on vahva. Lapsilähtöisen liikunnanopetuksen merkitys on tärkeä yhteiskunnallisesti lasten liikunnallisen vapaa-ajankin polarisaation näkökulmasta. Tutkimusaineiston muodostavat opiskelijoiden reflektiokirjoitelmat, miellekartat, itsearvioinnit, ääninauhoitteet ryhmän keskusteluista ja opettajuuteen liittyvät päiväkirjamerkinnot. Tutkimuksessa pyritään saamaan tietoa opettajaopiskelijoiden liikuntapedagogisen sisältöosaamisen kehittymisestä liikunnan opintojen aikana sekä heidän käsityksistään ja uskomuksistaan omasta minäpystyvyydestään oppilaiden ohjaamisessa koululiikuntakasvatuksellisissa tilanteissa. Samalla pyritään saamaan tietoa opettajankoulutuslaitoksen liikunnanopetuksen kehittämiseen opetussuunnitelman uudistamista ajatellen.

Avainsanat: liikuntakasvatus, pedagoginen sisältöosaaminen, opettajuus

Kohtaamista vai ohipuhuntaa – Urheilun maailma ja YK:n lapsen oikeuksien julistus vuoropuhelussa

Tuomas Korhonen

Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

YK:n lastenoikeuksien julistuksen mukaan jokainen alle 18 -vuotias on lapsi. Lontoon 2012 olympialaisissa rytmisen kilpavoimistelun osallistujien keski-ikä oli 19 -vuotta. Suurin osa voimistelijoista oli näin ollen lapsia. Kesäolympialasten kaikista urheilijoista 3% oli alle 15-vuotiaita. Niille urheilijoille jotka eivät vielä lapsena saavuta ”aikuisten” olympialaisten tasoa, järjestettiin vuonna 2010 ensimmäiset 14-18 -vuotiaiden olympialaiset Singaporessa. Suomessa huippu-urheilun muutostyöryhmä pohtii urheilijapolun lapsuusvaiheen määritelmiä tavoitteenaan saada mahdollisimman paljon menestyviä urheilijoita edellä mainittuihin tapahtumiin.

Urheilun kontekstissa tarkasteltuna lapsien sosiaalistaminen jo varhain kilpaurheilun käytänteisiin näyttää ymmärrettävältä. Alle kaksivuotiaiden Hippojuoksukisat ovat sympaattinen tapahtuma! Kilpaurheilun linkittyvät ilmiöt kuten dropout, doping, väkivalta ja alhainen moraalitunnistetaan ja tunnustetaan, mutta niillä ei nähdä olevan mitään tekemistä pikkulapsien ja heitä juoksuradalla perässään vetävien vanhempien kanssa. Luottamus urheilun hyvään kertomukseen kantaa. Urheilevien lapsien uskotaan ja halutaan sosiaalistuvan myönteisiin asioihin, kun taas negatiiviset ilmiöt tulkitaan aikuisurheilun marginaalin ongelmaksi.

Onko todella näin? Voiko urheilun maailman jakaa niin, että hyvät ja huonot asiat sekä lapset ja aikuiset elävät omissa sektoreissaan? Miten käy, kun urheilun ”hyvää tarinaa” tarkastellaan sen itsensä ulkopuolelta? Urheilevan maailman ilmiöiden katsominen YK:n lasten oikeuksien julistuksen ja uuden lapsuustutkimuksen paradigman linssien läpi herättää huolestuneen kysymyksen siitä, minkälaisia määritelmiä urheilun ilmiökentällä lapselle ja lapsuudelle tarjotaan ja miten aikuiset toteuttavat sportin piirissä velvollisuuttaan lasten oikeuksien takaajina?

Avainsanat: urheilu, lapsen oikeuksien julistus, sosiaalisaatio

Koululiikunnan normaali – heuristinen abstraktio vai luuta ja lihaa?

Liisa Hakala¹, Tiina Kujala² & Debbie Rhea³

¹Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos; ²Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö; ³Texas Christian University, Kinesiology Department

Tutkimuksemme aiheena on lasten ja nuorten liikunnan niin kutsuttu normaali oppija tai osallistuja. Näkemyksemme mukaan (piiloinen) käsitys normaalista asettuu ristiriitaan yhdenvertaisuuden idean ja inkluoivan koululiikunnan kanssa sen ajaessa osallistumisen mahdollisuuksia sulkevasti osaa lapsista ja nuorista liikunnan marginaaliin. Sykes (2011, 22) tuo esiin tutkimuksensa informantin kokemuksen: ”Gym taught me that my body was deficient”. Puutteellisuuden tai riittämättömyyden kokemus edellyttää ilmaistuksi tullakseen käsitystä riittävästä tai normaalista, johon oma arvio suhteutetaan. Onko tämä referenssi heuristinen abstraktio vai luuta ja lihaa? Palautuuko sen merkitys edes siihen, onko se ajatuksellinen konstruktio vai materiaa? Kysymme tutkimuksessamme: 1) miten – jos näin on – normaaliutta/epänormaaliutta konstruoidaan (koulu)liikunnassa ja 2) keitä – jos heitä on – ovat suomalaisen (koulu)liikunnan riittämättömät ja epäkelvot? Fokusoimme tässä esityksessä siihen, miten lapsen / nuoren kehon koko ja etenkin ylipainoinen lapsi / nuori suhteutuu käsitykseen koululiikunnan normaalista. Tarkastelumme kietoutuu kahteen länsimaisten yhteiskuntien kesken jaettuun aikalaieskusteluun: 1) terveyden teemojen käsittelyyn huolen näkökulmasta ja 2) ylipainoon liittyviin negatiivisiin stereotypioihin tai jopa lihavuusfobiaan, jolla viitataan patologiseen lihavuuden pelkoon (Robinson, Bacon & O’Reilly 1993). Esityksemme taustoittaa tutkimuksemme perusopetukseen sijoittuvaa, keväällä 2013 toteutettavaa empiiristä osiota.

Avainsanat: koululiikunnan normaali, koululiikunta ja terveys, koululiikunta ja ylipaino, lihavuusfobia

TAITO, TAIDE JA VUOROVAIKUTUS: MUSIIKKIKASVATUS FÄRDIGHET, KONST OCH INTERAKTION

SESSIO 1

Playback Orchestra

*Pirkko Juntunen
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Uusien musiikkiteknologiaan perustuvien opiskelumenetelmien kehittämisen ja niiden vaikuttavuuden testaaminen musiikkiopiston perustaso 1 ja 2 jousisoitinoppilailla

Esitys tarkastelee uusien musiikkiteknologiaan perustuvien opiskelumenetelmien kehittämistä ja niiden vaikuttavuuden testaamista musiikkiopiston perustaso 1 ja 2 jousisoitinoppilailla. Väitöskirjan tekijä on työskennellessään musiikkiopiston viulunsoiton ja orkesterin opettajana kehittänyt tietokoneavusteisen opetusmenetelmän jota kutsuu nimellä Playback Orchestra. Tässä tietokoneavusteisessa menetelmässä oppilas harjoittelee omaa orkesterinuottiaan soivan orkesteritaustan tuella. Harjoiteltavana oleva orkesteriteos on kirjoitettu nuotinnusohjelmalla ja ohjelman playback soittaa partituurin halutulla tempolla ja soitinnuksella. Tutkimusongelmana on selvittää onko ja jos on, niin millaisia eroja traditionaalisen ja playbackia käyttävän oppimismenetelmän välillä esimerkiksi tempon ja pulssin, dynamiikan, fraseerauksen, soittotekniikan intonaation, nuotinluvun, yhteissoitotaitojen, tulkintataidon ym. kehittämisessä.

Tutkija on testannut menetelmää kevätlukukauden 2012 kuluessa Länsi Uudenmaan musiikkiopiston Vihdin osaston orkesterioppilailla. Puolet testattavista on harjoitellut orkesteriosuuden traditionaalisesti ilman playback tukea, puolet CDlle tallennettujen playbackien tuella. Kaksi pätevää jousisoitinopettajaa on arvioinut numeerisesti videolta ennen harjoitusperiodia ja sen jälkeen taltioituja soittosuorituksia.

Arviointipisteet on nyt suoritettu ja tutkimusaineiston laajempi analyysivaihe on alkamassa. Esityksessä esitellään Playback Orchestra- menetelmää ja tarkastellaan väitöstutkimukseen liittyviä muutamia alustavia tutkimustuloksia.

Avainsanat: orchestra pedagogy, music technology, virtual learning, string instrument instruction

Narratiivisuus musiikkikasvatuksessa. Etnografinen tapaustutkimus Maija Salon musiikkileikkikoulupedagogiikasta.

*Kyllikki Rantala
Tampereen yliopisto; Edu*

Tavoitteenani on selvittää, millaisena narratiivisuus ilmenee musiikkikasvatuksessa musiikkileikkikoulun kontekstissa. Tutkin sitä yhden tapauksen kautta, tamperelaisen musiikkileikkikoulunopettaja Maija Salon. Tutkin videoituilla musiikkileikkikoulutunneilla tapahtunutta pedagogista toimintaa narratiivien käytön näkökulmasta. Haastatteluin perehdyn siihen, miten opettaja kuvaa pedagogista toimintaansa.

Tutkimuskysymyksinä ovat:

Miten narratiivisuus ilmenee musiikkileikkikoulussa?
Miten lapset positioituvat narratiiveissa ja narratiiveihin?

Tutkin tutkimusaineistosta pedagogin käyttämiä narratiiveja, joiden ensimmäinen tarkastelukulma on narratiivitulintojen kehys (Bruner 1986; Polkinghorne, 1988; Godmundsdottir 1995). Samoin tutkin narratiivien sisältämiä positioita (Harré ja Langenhove, 1999, Bamberg 2004; Kukkonen 2010). Tarkastelemani pedagogiikka tarjoaa narratiiveissa myös lasten toimijuuksia (Nijnatten 2010). Narratiivisen pedagogiikan teoreettinen lähestymistapa liittyy Ropon (2009a; 2009b; 2010) ja Goodsonin ja Gillin (2011) näkemyksiin. Toinen tarkastelukulma narratiivien tarkastelussa liittyy itse musiikkiin, sen musiikillisten työmuotojen jaotteluun (mm. Perkiö 2010).

Tämä kehikko tarjoaa mahdollisuuden tietyiltä osin järjestää empiiristä tietoa. Koska tämän alueen tutkimusta on tehty vain vähän (Marjanen 2009), käytin aluksi myös aineistolähtöistä analyysiä. Aineistosta lähtevien näkökulmien ja teoreettisen taustan vuoropuhelulle oli jätettävä runsaasti tilaa.

Tutkimuksen alustavina tuloksina näyttäytyvät monipuoliset narratiivit. Musiikkipedagogi liittyy musiikkileikkikoulutunnit erilaisiksi kokonaisuuksiksi narratiivien avulla ja osallistaa lapset niihin. Heidän musiikillinen toiminnallisuutensa

vahvistuu ja monipuolistuu. Narratiivit tuovat toimintaan sekä vertikaalista että horisontaalista eheytyä.

Avainsanat: narratiivit, musiikkikasvatus, musiikkileikkikoulupedagogiikka, narratiivinen pedagogiikka, Maija Salo

Digitaalinen oppimateriaali luokanopettajakoulutuksen vapaan säestyksen opiskeluympäristössä 15 vuoden aikana

*Anja Oksanen
Helsingin yliopisto*

Vapaan säestyksen pianostudiossa tapahtuva ryhmäopetus on Helsingin yliopiston luokanopettajakoulutuksessa perustunut kirjoittajan sähköisille kosketinsoittimille laatimaan ja jatkuvasti kehittämään digitaaliseen oppimateriaaliin. Satoja lauluja käsittävän ja opetuksessa edelleen eriyttämiseen soveltuvan materiaalin eri versiot ovat olleet käytössä jo 15 vuoden ajan noin 1400 opiskelijalle, joiden musiikilliset lähtövalmiudet ovat vaihdelleet suuresti. Eri materiaalityyppien tutkimuksesta saadut havainnot ovat samansuuntaisia kuin tietotekniikan käytöstä opetuksessa saadut kokemukset yleensäkin. Oppiminen on ollut tuloksellista, ja opiskelijat ovat motivoituneita itsenäiseen opiskelumenetelmään. Opiskelijoiden soiton digitaalisia portfolioita on alettu käyttää arvioinnissa. Menetelmää on sovellettu myös musiikin teorian kurssilla ja sillä voidaan tehostaa resurssien käyttöä opettajankoulutuslaitoksen kannalta.

Avainsanat: pianonsoiton opetus, vapaa säestys, digitaalinen oppimateriaali, digitaalinen portfolio

SESSIO 2

Taidekasvatushankkeen pitkäaikaiset vaikutukset

Saila Nevanen¹, Antti Juvonen² & Heikki Ruismäki³

¹Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos; ²Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Esityksessä tarkastellaan taidekasvatuksen kehittämishankkeen pitkäaikaisia vaikutuksia. Tutkimuskysymyksiä ovat: 1) Miten kymmenen vuotta aikaisemmin alkanut kehittämishanke näkyy päiväkodissa tänä päivänä? 2) Mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, että kehittämistyöstä on hyötyä edelleen? 3) Mitkä asiat ovat estäneet kehittämistyön pitkäaikaisia vaikutuksia? Kehittämishankkeen pitkäaikaisia vaikutuksia selvitettiin puolistrukturoituidulla haastattelulla (N=5). Haastattelupyynnöitä lähetettiin kymmenelle hankkeessa mukana olleelle päiväkodin johtajalle, joista viisi osallistui haastatteluun ja viisi ilmoitti, että heidän päiväkodissaan ei ole enää jatkettu hankkeessa kehitettyä toimintaa tai että he eivät tiedä hankkeesta tai sen vaikutuksista.

Haastattelututkimuksen tuloksista voidaan todeta, että kehittämistyön tulosten säilymiseen vaikutti organisaation muutokset ja henkilökunnan pysyvyys toimipisteessä. Tehtyä kehittämistyötä pystyttiin hyödyntämään paremmin jos hanke oli dokumentoitu hyvin ja jos päiväkodin johtaja näki hankkeessa kehitetyt asiat tärkeiksi ja toi niitä esiin pedagogisessa johtamisessaan. Hanke oli toiminut myös henkilökunnan täydennyskoulutuksena ja osa työntekijöistä ylläpiti hankkeessa opittuja asioita päiväkodissa kouluttamalla niitä uusille työntekijöille. Hankkeessa kehitettiin korkeatasoista taidekasvatusta päiväkotiympäristössä, mutta hankkeen yhtä tärkeitä tuloksia olivat yleisten oppimisvalmiusten harjoittelu taidekasvatuksen keinoin ja päiväkodin lähiympäristön laajempi käyttö oppimisympäristönä. Taiteilijoiden ja päivähoidon henkilökunnan moniammatillista työtä olisi jatkettu mielellään yhtä laajana kuin varsinaisena hankeaikana, mutta tämän toiminnan esteenä oli rahoitus ja yhteistyö taiteilijoiden kanssa oli pienimuotoista. Yleinen projektityöosaamisen lisääntyminen ja myönteiset kokemukset kehittämistyöstä näkyivät kiinnostuksena muihinkin hankkeisiin ja kehittämishankkeisiin.

Avainsanat: taidekasvatus, varhaiskasvatus, arviointi, vaikutukset

Huomisen yleisöä kasvattamassa vai yhteisöä innostamassa? Tutkimus yleisöyhteistyöstä

*Pisko Aunola
Helsingin yliopisto*

Tutkimuskohteeni on taidetoimijoiden toteuttama yleisötyö. Suomessa taideoimijoiden (esim. teatterit, museot, orkesterit, esitystaidekollektiivit tai eri taidealojen festivaalit) yleisötyö on nopeasti laajentuva kenttä, ja aiheesta keskustellaan alalla jo melko vilkkaasti. Yleisötyöksi voidaan käsittää taideinstituutioiden järjestämät työpajat, pitempikestoiset osallistavat projektit, kummikoulu toiminta, keskustelu-

tilaisuudet ja muu yhteistyö erilaisten yleisöjen kanssa. Esimerkiksi Suomen Kansallisooppera on tehnyt 1990-luvulta lähtien johdonmukaista yleisötyötä (ensin nimellä yleisökasvatus, sitten OOP! Lapset ja nuoret, ja nyt nimellä yleisöyhteistyö). Samoin esim. Teatterimuseon teatterikasvatus on ollut museon yleisötyötä 1990-luvun alusta alkaen. Yhä useammat taidelaitokset tekevät yleisötyötä, ja osa rahoituksesta voi olla kytketty yleisötyön toteuttamiseen. Museolehtorit, teatterikuraattorit ja yleisötyövastaavat ovat yhä yleisempiä nimikkeitä taidekentällä.

Väitöskirjatutkimuksellani pyrin selvittämään, millaisia tavoitteita, muotoja ja

sisältöjä taidetoimijoilla on yleisötyön kontekstissa, ja toisaalta miten opettajat (esim. varhaiskasvattajat, luokanopettajat tai muiden yhteisöjen pedagogit) ovat yleisöyhteistyön kokeneet. Edellisten lisäksi kolmas tutkimuskysymykseni on: millaisia oppimisympäristöjä yleisöyhteistyöllä voidaan rakentaa?

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, tutkimusotteenani tapaustutkimus. Aineistona tutkimuksessani on n. 20 teemahaastattelua. Keskeisimmät teoreettiset viitekehykset työssäni ovat yleisötyö ja sosiokulttuurisen innostamisen teoria. Käytän hyväkseni myös taiteellisen oppimisen sekä opetuksen eheyttämisen tutkimusta.

Avainsanat: yleisötyö, yleisökasvatus, sosiokulttuurinen innostaminen, taidekasvatus, taiteellinen oppimisympäristö

Koulussa hyvin menestyneet tytöt

Sirpa Järvelä

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Tutkimus kohdistuu koulussa hyvin menestyneisiin abiturienttityttöihin. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa selvitetään, millaisina oppilaina tytöt pitävät itseään ja millaisena he näkevät tulevaisuutensa lukion jälkeen. Toisessa vaiheessa selvitetään, kuinka abiturienttityttöjen tulevaisuudensuunnitelmat ovat lukion jälkeen toteutuneet.

Käsitteellä ”koulussa hyvin menestyneet tytöt” tarkoitetaan tässä tutkimuksessa abiturientti-tyttöjä, jotka ovat saaneet kiitettäviä arvosanoja lukiossa. Tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ovat: abiturienttitytön 1) Näkemys hyvän koulumenestyksenä syistä 2) Käsitys itsestään oppilaana 3) Ainevalinnat lukiossa ja syyt valintoihin 4) Ammatinvalintasuunnitelmat

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa on haastateltu 18 abiturienttityttöä kolmessa suomalaisessa lukiossa joulukuussa 1995. Tytöt olivat lukiossa opintojensa loppuvaiheessa ja valmistautuivat ylioppilaskirjoituksiin.

Tulosten valossa voidaan todeta, että lähes kaikki haastatellut tytöt perustelivat syytä hyvään koulumenestykseensä ahkeruudella ja lukemisella. Haastateltavat ilmoittivat olevansa kunnianhimoisia ja tähtäävänsä hyvin kouluarvosanoihin. Ne tytöistä, jotka pitivät itseään lahjakkaina ja älykkäinä olivat lähes poikkeuksetta matemaattisiin aineisiin suuntautuneita. Lähes kaikki haastatellut olivat asettaneet opiskelu- ja urasuunnitelmiansa tavoitteet mahdollisimman korkealle.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa tullaan haastattelemaan osaa tutkimuksen ensimmäisen vaiheen kohderyhmästä. Haastattelujen teemoja ovat 1) Koulun, erityisesti lukion ja koulussa menestymisen merkitys tulevaisuudelle 2) Toteutuivatko tai muuttuivatko haastateltavan abiturienttina tekemät opiskelu- ja urasuunnitelmat 3) Toteutuneisiin tavoitteisiin vaikuttaneet tekijät 4) Haastateltavan nykyinen elämäntilanne ja näkemys omasta elämäntilannasta

Tutkimus edustaa luonteeltaan kvalitatiivista tutkimusta. Tutkimukseen sisältyvät haastattelut toteutetaan teemahaastatteluina.

Avainsanat: abiturienttityttö, koulussa menestyminen, lahjakkuus, urasuunnitelmat ja niiden toteutuminen

SESSIO 3

Educators' professional and personal growth: A case study of European teachers' in-service training courses

Ulla Salomäki

University of Helsinki, Teacher Training Department

In this presentation, we consider the emotional skills development of the teachers by using arts and skills. In the theoretical background, we focus on the modern theories of motivation, learning and school culture, and on cultural theories (Sapher & King, 1985) of school environments and views of learning.

The main problem is to determine which skills the teachers can achieve during intensive training of emotional skills and arts. In this presentation we have used the post evaluation material from the Comenius courses held in Cyprus, Finland, Italy, Malta and Portugal on years 2002-2008. On these years there have been 312 participants and 94 of them answered to the Post Evaluation.

The research method used is content analysis. The results show that in spite of the school culture all the methods for teaching emotional skills can also be used for the personal and professional growth of teachers. Teachers' well-being and a positive school environment are essential in sustainable development and education.

Keywords: self-regulation, emotional skills, arts education, teachers' personal and professional growth, in-service training

Dance talent development across the lifespan: A review of current research

Joey Chua Poh Yi

University of Helsinki, Department of Teacher Education

The aim of this study is to compile and synthesize articles published in 2000–2012 by academics about the critical issues of developing elite dance talents across the lifespan of children, adolescents, and adults. The present article updates and extends a review article related to identification and development in dance that is written by Walker, Nordin-Bates, and Redding (2010). In this review, data from accepted studies of elite, talented dancers were abstracted into evidence tables relating to: (1) abilities—fitness, flexibility, physique, cognition, and musicality, (2) psychological strengths, and (3) enhancers. The Talent-development Mega-model conceived by Subotnik, Olszewski-Kubilius, and Worrell (2011) is used to frame the discussion of the five clusters. Seventy-nine peer-reviewed journal articles and PhD dissertations met the inclusion criteria. The article concludes with specific recommendations to advance the literature in the development of dance talent across the lifespan. The exclusion criteria are studies that were conducted specifically on recreational dance students or amateur dancers; studies written in languages other than English; and studies that were descriptive and lacked empirical evidence. 79 peer-reviewed journal articles and PhD dissertations met the inclusion criteria. The article concludes with specific recommendations to advance the literature in the development of dance talent across the lifespan.

Keywords: dance talent development, lifespan, motivation, cognition, musicality

Musiikillinen kokemus sekä musiikillinen elämä maailma kommunikaatiomediassa sekä sosiaalisessa mediassa

Petri Ojala

Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos

Musiikki on merkittävä sisältö kommunikaatiomediassa sekä sosiaalisessa mediassa. Musiikki tuottaa merkityksiä, sen välityksellä syntyy sosiaalisia käytäntöjä ja se voidaan ymmärtää tuotannon ja kulutuksen lähtökohdista. Suomalainen musiikkikasvatusfilosofia pohjautuu suurelta osin David J. Elliottin muotoilemaan praksialismiin sekä keskusteluun esteettisen kokemuksen ja toiminnallisesti muotoutuvan ymmärtämisen välillä. Jürgen Habermas on hahmotellut kommunikatiivisen toiminnan teoriassaan elämä maailman kolonisaation käsitteen selventämään hyödykkeiden tuotannossa ilmenevän rationaalisuuden tunkeutumista inhimillisen merkityksen antamisen alueelle. Tutkimuksen avulla pyritään saamaan käsitys sosiaalisen median ja kommunikaatiomedian vaikutuksista musiikillisen merkityksen muodostumiseen sekä havaitsemaan ilmeneekö kolonisaatiota musiikin kulutuksen yhteydessä.

Teoreettisesta lähtökohdasta huolimatta edellytetään empiiristä havainnointia filosofisten oletusten tueksi. Käsiteanalyysin ja systemaattisen analyysin avulla tarkastellaan, voidaanko musiikkikasvatuksen arvo löytää nykyisen diskurssin lähtökohdista vai asettaako tuotannon ja kulutuksen suhde sekä sosiaaliset käytännöt musiikilliselle kokemukselle perustavia ehtoja. Toisaalta on kyettävä todentamaan mittaamalla, ilmeneekö nuorten keskuudessa kolonisoivia vaikutuksia tai sosiaalisten käytäntöjen muotoutumista kommunikaatiomedian ja sosiaalisen median ulottuvuudessa. Mittaus toteutetaan kahdessa tai kolmessa pääkaupunkiseudun lukiossa vuoden 2013 aikana.

Tutkimuksessa oletetaan löytyvän tuloksia siitä, miten kommunikaatiomediassa ja sosiaalisessa mediassa ilmenevä musiikki ja sen ilmenemisen käytännöt vaikuttavat sekä nuorten subjektiivisiin musiikillisiin kokemuksiin että sosiaalisiin käytäntöihin. Lisäksi oletetaan, että tutkimustulosten avulla voidaan ottaa kantaa paitsi musiikin oppiaineen merkitykseen musiikkikasvatusfilosofisen diskurssin

sisällä, myös merkittävämmiin formaalisen ja informaalisin oppimisen suhteisiin nykyisessä yhä medioituneemman kommunikaation kentässä.

Avainsanat: musiikki, sosiaalinen media, merkitys, elämisaailma, rationaalisuus

SESSIO 4

Tutkinnonuudistuksen tausta ja toteutus? Matkalla taideyliopistoksi

*Isto Rajala
Helsingin yliopisto*

Tutkinnonuudistusaalto pyyhkäisi 1970-luvulla yli koko Euroopan. Tämä perusteellinen uudistus tuli vaikuttamaan myös koko yliopistotasoiseen koulutukseen Suomessa. Tutkinnonuudistuksesta tuli useita vuosia kestävä prosessi. Viralliset päätökset yliopistotasolla tultiin tekemään Valtioneuvoston yliopistouudistuksesta 19. joulukuuta 1974 antamaan asetukseen perustuen. Taidealojen ja eri tieteenalojen korkeakoulut olivat aiemmin toimineet organisaatiomalleissa ja rahoitusympäristöissä, jotka eivät olleet yhtenäisiä ja toisiinsa verrannollisia. Mitkä ovat tutkinnonuudistukseen johtaneet syyt ja uudistuksen tausta? Miten asetukseen velvoittamaa tutkinnonuudistusta alettiin toteuttaa taideyliopistoissa? Miten tutkinnonuudistus valmistettiin, kommunikoitiin ja koettiin ennen uudistusta ja uudistuksen aikana? Uudistuksen kohteena eivät olleet ainoastaan perustutkinnot, kandidaatin- ja maisterintasoisten tutkintojen käyttöönotto. Tulevaisuuden haaste ja velvollisuus olisi yliopistolliset jatkotutkinnot taidekorkeakouluissa. Samalla jatkotutkintojärjestelmän kehittäminen oli vaatimus yliopistostatuksen saavuttamiseksi. Uudistus toi tullessaan uudenlaisen ajattelutavan taideyliopistoissa. Tulisiko niistä enemmän suoritussuuntatuneita kuin aiemmin? Tuotantotehokkuus ei ole aina ollut arkipäivää taiteellisilla aloilla. Kehitys Suomessa on osoittanut, että monia ulkoisia olosuhteita, kuten tutkintovaatimukset, opetussuunnitelmissa käytetty terminologia sekä hallinnon rakenteet ja toimintatavat on yhtenäistetty. Esiteltävässä tutkimuksessa empiirinen materiaali käsittää mm. asiantuntija- ja teemahaastatteluja. Tapaustutkimuksena tutkimus keskittyy kahteen taidekorkeakouluun: Teatterikorkeakoulu ja Sibelius-Akatemia. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että muutosvastarintaa esiintyi. Koettiin myös, että muutosta ei kommunikoitu riittävästi. Toimijat kokivat, että heitä ei sitoutettu muutokseen, vaan muutoksen ehdot ja toteutustapa koettiin joustamattomana. Muutoksen toteuttamisen alkaessa koettiin voimattomuutta saada ylläpitää taiteellinen profiili opintojen sisällössä.

Avainsanat: tutkinnonuudistus, taideyliopistot, tuloksellisuus, taiteellinen paus

Challenges of Diversity in Music Education

*Inkeri Ruokonen & Heikki Ruismäki
Helsingin yliopisto*

Finnish national core curriculum for pre-school education (2000) and basic education (2004) include the idea of integration and cross-curricular themes. The objective of integration is to guide pupils in examining phenomena from the perspectives of different fields of knowledge, thereby elaborating themes and emphasizing general educational goals. Integration needs co-operation between subject specialists and generalists, between schools and the cultural environment. The aim of this presentation is to study the new educational challenges of our time which are met in a new curriculum and schools especially through the arts. This research is a case study of (N=18+18) university students of kindergarten- classroom- and music teacher education, who were asked to reflect the new curriculum to find the integration of music and arts in educational themes and to find new ideas to develop co-operation between schools and other cultural institutions. The research methods used were open writings and group interviews of students. The thoughts and experiences of students about the new curriculum and its' integrative themes are introduced especially in a focus of multi-and intercultural arts- and music education. The co-operative ideas of students when planning integrative arts education are introduced. The personal growth of pupils to their cultural identity and internationalism are also focused through the students' experiences of this new curriculum. Pluralism and creativity of artistic thoughts of students' in multicultural integrative education are found.

Keywords: diversity, multicultural music education

Estonian and Finnish music teachers reflecting upon the music syllabus of the comprehensive schools

*Anu Sepp
University of Helsinki*

The music syllabus in national core curriculum is the fundamental document directing the teachers' action in music teaching on the comprehensive level. Thus the key figure to carry out the decisions made on the state level is the teacher who implements the content and follows the goals. So the whole teaching process depends on teacher's pedagogical thinking which is actually decision making about how to gain the objectives through different musical activities.

The aim of the study was to find out and compare the Estonian and music teachers' pedagogical thinking according to the three level model of teachers' pedagogical thinking (Kansanen 1999): to what extent the decision the teachers are making are being influenced by the state curriculum, what music teaching practices are mostly used and what music education views can be found in the background of those practices.

The data was collected interviewing 5 Finnish and 5 Estonian music teachers and the results analyzes using method of content analysis.

The results show that interesting differences between teacher's music educational views and also music teaching practises between the two countries. These ideas would be useful to consider in developing and making music syllabi in the future as well as planning music teacher's schooling in both countries.

TOIMIJUUS, ELÄMÄNKULKU JA OHJAUS AKTÖRSSKAP, LEVNADSBANA OCH HANDLEDNING

SESSIO 1

Toimijuus elämäkulussa ja -uralla

*Marjatta Vanhalakka-Ruoho
Itä-Suomen yliopisto, Ohjauksen koulutus*

Kysymys yksilön toimijuudesta on ohjaustyössä keskeinen. Ohjaustyössä ei ole kyse 'ohjastamisesta', vaan yksilön toimijuuden tuesta ja toimijuuden esteiden tunnistamisesta ja mahdollisuuksien virittämisestä. Ohjauksen ydin on tarjota yksilölle aikaa, tilaa ja arvostusta, jotta hän voi pohtia ja selkiyttää elämäntilannettaan ja kehittää tapoja elää ja toimia voimavaraistuneena. Yksilön elämäntilanne on se tausta, johon ohjaustyö omalta osaltaan piirtää kuvioita. Esityksessä on tarkoitus jäsentää, minkälaisena yksilön toimijuus nähdään elämäntilanteen ja elämänuran muotouttamisen teorioissa. Elämäntilanteen tutkimuksessa on useita keskenään jännitteisissä suhteissa olevia malleja ja suuntauksia. Settersten ja Garron (2005) jäsentävät nämä sosiaalisen rakenteen suuntauksiin (structure without agency), yksilöllistä toimijuutta korostaviin suuntauksiin (agency without structure) ja toimijuutta rakenteissaan (agency within structure) tarkasteleviin suuntauksiin.

Monitieteinen elämäntilanteen tutkimus (life course research; ks. esim. Elder) edustaa toimijuutta rakenteellisissa yhteyksissä tarkastelevaa suuntausta.

Elämänura- ja työurateorioissa (career theory) toimijuus on läsnä, mutta harvoin käsitteeseen otetaan erittelevää, analyyttistä otetta. Toimijuuden katsotaan olevan implisiittisenä, oletettuna sisäisenä voimavarana ja kyvykkyytenä mukana yksilön rakentamassa tulevaa elämäntilannetta ja työuraansa ja suunnatessa näihin kytkeyty-

viä valintoja ja etenemistään. Toimijuuden jäsenyksistä löytyvät sekä yksilölliset että kontekstuaaliset ja kulttuuriset painotuksensa.

Avainsanat: toimijuus, elämäntilanne, elämänura, toimijuuden vahvistaminen

Nuoren miehen toimijuus ammattikoulun rakenteiden puristuksessa

*Kati Kauravaara
Liikunnan ja kansanterveyden edistämiskeskus, LIKES-tutkimuskeskus*

Kone- ja metallialan ammattikoululaismiehen opiskelua leimaa kolme keskeistä teemaa. Ensinnäkin hän on koulusta paljon pois. Toiseksi koulupäivä tyypistyy usein lyhyeksi myöhästymisten ja aikaisin lähtemisten takia. Kolmanneksi vain harva sitoutuu koulutyöhön. Nuori mies ei sitoudu sellaiseen, mitä ei koe itselle merkitykselliseksi.

Tarkastelen tässä esityksessä nuoren miehen toimijuutta suhteessa ympäröivään kulttuuriin ja koulun viralliseen kulttuuriin. Löysin aineistostani viisi elämän suola, joihin nuoren miehen hyvä elämä tiivistyy: hetkessä eläminen, kiireettömyys, vapaa-ajan runsaus, mahdollisimman vähällä pääseminen ja kaverit. Elämän suolat ohjaavat nuoren miehen valintoja ja tekevät hänen elämästään mielekäästä ja elämisen arvoista. Elämän suolat heijastuvat toimintaan koulussa ja ovat osaltaan rakentamassa koulun epävirallista kulttuuria.

Nuori mies ravisuttaa koulun institutionaalisia rakenteita toteuttaessaan toimijuuttaan kouluympäristössä. Toimijuus törmää koulun rakenteisiin voimalla. Rakenteet eivät pelkästään taivu, vaan pyrkivät myös vaikuttamaan nuoren miehen toimim-

taan. Opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutuksen tuloksena ei synny lopulta kahden kulttuurin kompromissia, vaan itseään ruokkiva negatiivinen kehä. Siinä prosessissa koulun epävirallinen kulttuuri saa hiljalleen yhä enemmän valtaa, mutta sekään ei lopulta tyydytä edes opiskelijoita. Heidän motivaationsa koulunkäyntiä kohtaan ei kasva, eivätkä he myöskään saa koulusta irti sitä, mitä toivoisivat.

Esitykseni liittyy liikuntasosiologian väitöskirjatutkimukseeni, jossa tarkastelen etnografisella tutkimusotteella vähäisen liikunnan ilmiötä 18–20-vuotiaiden nuorten miesten arjessa ja elämäntavassa.

Avainsanat: nuori mies, ammattikoulu, toimijuus, koulun virallinen kulttuuri, koulun epävirallinen kulttuuri

Valinnat nuorisourheilun elämis- ja systeemimaailmassa

Outi Aarresola^{1,2} & Hannu Itkonen¹

Jyväskylän yliopisto, ¹Liikuntakasvatuksen laitos, ²Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU

Elämänkulun tutkimusparadigman haasteena on ollut yhdistää yksilö ja yhteisöt. Sosiaaliset rakenteet ovat kaivanneet ihmistä, ihminen kontekstia (esim. Mayer 2003). Toimijuuden käsite elämäntutkimuksessa on kuitenkin vielä jäsentymätön: miten toimijuus määrittyy, millaisena se näyttäytyy erilaisissa konteksteissa ja miten se muuttuu elämäntutkimuksessa. Myös lasten ja nuorten tutkimus on – ymmärrettävästi – jäänyt elämäntutkimuksessa vähälle huomiolle. Tässä esityksessä keskitytään tarkastelemaan nimenomaan lasten ja nuorten toimijuutta elämäntutkimuksessa, tarkemmin urheiluharrastamisessa.

Lähes kaikkien ihmisten elämäntutkimuksen alkutaipaleeseen kuuluu liikkumisen ilo. Lapsi leikkii, kisa, yrittää ja ponnistaa. Vähitellen säännöt monimutkaistuvat ja osa innostuu harjoittelemaan – leikistä syntyy urheilua. Lapset harrastavat ja urheiluseurat toimivat tähän kasvattavana instituutiona. Harrastuksen tavoitteellistuessa puhutaan kilpaurheilusta, ja institutionaaliset vaikutusmekanismit monimutkaistuvat. Kilpaurheilussa voidaankin nähdä erilaisia todellisuuksia – habermasilaisittain elämismaailma ja systeemimaailma (Habermas 1987). Pihapelit, hauskanpito ja voittamisen halu kohtaavat ikäluokkaurheilun, tukijärjestelmät ja voittamisen

pakon. Näissä maailmoissa tehdään valintoja, joissa lapsen ja nuoren toimijuus on joskus selvää ja näkyvää, toisinaan hämärää tai mitätöntä. Monet kilpaurheiluharrastuksen kannalta tärkeät valinnat joudutaan tekemään jo ennen omaan toimijuuteen heräämistä. Systeemimaailma siis ohjaa valikoitumista, ”etuajassa” elämismaailmassa tapahtuvaan toimijuuteen, valitsemiseen nähden.

Esityksessä kuvataan nuorisourheilun elämismaailmaa ja systeemimaailmaa sekä näiden kohtaamisia ja ristiriitoja. Toimijuuteen keskitytään erityisesti valintamahdollisuuksien näkökulmasta. Lisäksi pohditaan, miten nuorisourheilu voisi järjestelmänä huomioida paremmin elämismaailman toimijuuden omissa valinta- ja ohjausmekanismeissaan.

Avainsanat: nuorisourheilu, elämismaailma, elämäntutkimus, toimijuus

SESSIO 2

Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset nuoret toimijoina omalla koulutuspolullaan

Marianne Teräs¹, Johanna Lasonen^{2,3} & Carine Cools³

¹Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos, CRADLE;

²University of South Florida, College of Education; ³Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos

” No mä haluisin jatkaa opiskelua. Mä en halua mennä vielä töihin...mä voin yrittää, totta kai mä en pääse, mutta yritän mennä ammattikorkeakouluun. Jos mä en pääse niin jotenkin mä yritän taas”

Tämä tutkimus tarkastelee Suomeen muuttaneiden perheiden nuoria, jotka suunnittelevat oman koulutuspolkunsu rakentumista. Yllä oleva lainaus on 17-vuotiaan nuoren haastattelusta, joka oli muuttanut noin 13-vuotiaana Suomeen Afganistanista. Hän opiskeli haastatteluhetkellä nuorten ohjaavassa ja valmistavassa koulutuksessa. Tutkimuksessa kysytään, miten nuorten toimijuus rakentuu siinä jännitteisessä kentässä, jossa he elävät. Yhtäältä nuorten perheet ja koulut asettavat heille vaatimuksia edetä koulutuspolulla ja toisaalta nuorten vertaisryhmät jäsentävät heidän arkeaan. Tutkimuksen käsitteellinen viitekehys nojaa pääasiassa kulttuurihistorialliseen toiminnan teoriaan ja erityisesti ristiriidan ja siirtymän käsitteisiin. Tutkimusaineiston muodostavat nuorten haastattelut sekä heidän kanssaan työtä tekevien kuten opettajien, sosiaalityöntekijöiden ja nuorisotyöntekijöiden e-kyselyt ja haastattelut. Tulokset osoittavat, että eri kieli- ja kulttuuritaustaisten nuorten toimijuus on moniulotteinen, kulttuurinen prosessi, joka rakentuu jännitteisessä kentässä nuoren omien kykyjen, hänen lähiyhteisönsä sekä yhteiskunnan tarjoamien mahdollisuuksien vuorovaikutuksessa. Siirtymät näyttäytyvät monitasoisina, epäjatkuvin ja dialektisina muutosprosesseina.

Tutkimus liittyy laajaan Suomen Akatemian hankkeeseen ”Maahanmuuttajien osaamisen tunnustaminen ja työllisyysmahdollisuudet” (2009-2012), jota johtaa professori Johanna Lasonen, ja jonka osatutkimukset ovat Maahanmuuttajien osaamisen tunnustaminen ja sijoittuminen Suomen työmarkkinoille/Johanna Lasonen, Odysseys: korkeasti koulutetut maahanmuuttajataustaiset naiset ja Suomen

työmarkkinat/ Carine Cools sekä Maahanmuuttajien lapset ja nuoret koulutuksen siirtymävaiheessa/ Marianne Teräs

Avainsanat: toimijuus, siirtymät, koulutuksen nivelvaiheet, eri kieli- ja kulttuuritaustaiset nuoret

Monikulttuurisuus suomalaisten oppilaitosten yhteisöllisenä haasteena

Sauli Puukari

Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Ohjausalan koulutus- ja tutkimusyksikkö

Monikulttuurisuudesta on tullut arkipäivää monissa suomalaisissa oppilaitoksissa. Suomen maahanmuuttajuutta koskevaa lainsäädäntöä voidaan pitää monessa suhteessa onnistuneena. Yksilötasolta tarkasteltuna monet opettajat, ohjaajat ja muut henkilökunnan jäsenet ovat ottaneet monikulttuurisuuden haasteet vastaan rakentavasti ja etsineet tapoja tukea maahanmuuttajien integroitumista ja rohkaisseet suomalaisia oppilaita ja opiskelijoita ottamaan vastaan eri kulttuureista tulevia ihmisiä. Kuitenkin edelleen tarvitaan paljon työtä niin yksilö- kuin erityisesti yhteisötasolla, jotta oppilaitoksista voisi kasvaa monikulttuurisia yhteisöjä, joissa kulttuurinen erilaisuus otetaan luontevasti huomioon, opitaan ratkaisemaan erilaisuuden synnyttämiä jännitteitä tavoilla ja etsitään yhdessä keinoja rakentaa uudenlaista monikulttuurista toimintakulttuuria.

Esityksessä lähestytään oppilaitosten monikulttuurisen yhteisöksi kehittymisen haasteita hyödyntämällä mm. Etienne Wengerin yhteisöllisyyttä ja identiteetin rakentumista koskevia teoreettisia näkemyksiä sekä monikulttuurista kasvatusta ja ohjausta tarkastelevaa tutkimuskirjallisuutta. Monikulttuurisuus on myös oppilaitosten johtamisen haaste, minkä vuoksi johtajilla ja oman toimialueensa vastuuhenkilöillä, kuten opinto-ohjaajilla on erityinen vastuu omalta osaltaan huolehtia kulttuurierojen huomioon ottamisesta ja yhteisöllisyyden tukemisesta. Monikulttuuristen yhteisöjen rakentaminen on laajapohjaista yhteistyötä, joka edellyttää pitkäjänteistä, johdonmukaista, arkea lähellä olevaa toimintaa.

Avainsanat: monikulttuurisuus, yhteisöllisyys

Katoava aikuisuus

Karin Filander

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Ikäkausitarkasteluissa aikuisuutta on yleensä tarkasteltu eräänlaisena “standardina”, johon kaikkia muita ikäkausia verrataan (ks. Sankari & Jyrkämä 2001). Itse aikuisuutta on kuitenkin ikävaiheena tutkittu vähän aikuisuuden omasta näkökulmasta. Aikuisuuteen liittyvät merkitykset ovat liittyneet enemmän tai vähemmän täysivaltaiseen kansalaisuuteen ja täysi-ikäisyyteen, joka oikeuttaa ja velvoittaa yksilöä sosiaaliseen ja vastuulliseen elämään yksilönä, joka vastaa itse itsestään. Aikuisuutta on määritelty lähinnä kansalaisuuteen liittyvän kypsyyden näkökulmasta. Aikuisuus liittyy suomalaisessa kulttuurissa korostuneella tavalla usein myös ensisijaisesti työhön ja ammattiin. Ilman ammattia ja työtä katoavat helposti myös aikuisuuden edellytykset. Olen kiinnostunut normaaliaikuisuuden idean kriisiytymisestä. Jo saavutetun aikuisuuden ja täysivaltaisuuden voi siis myös menettää. Infantilisoituminen voi edetä eri konteksteissa asteittain ohjauksellisuutena ja vallankäyttönä, joka tekee itsellisistä henkilöistä uudella tavalla keskenkasvuja.

Esityksessä kysyn, miten (aikuis)kasvatustieteellisissä keskusteluissa konstruoidaan aikuisuutta. Ideaali itseohjautuvasta ja kriittisestä aikuisopiskelijoista on (aikuis)kasvatustieteellisissä keskusteluissa ollut pitkään jonkinlainen alkuoletus ja itsestänselvyys, joka on elähdyttänyt alan tutkijoita. Itseohjautuvuuden ideaalia on hyödynnetty aikuiskoulutuksen ja kasvatuksen markkinoilla, joilla on muokattu esiin uusliberalistisen yhteiskunnan itseriittoista yrittäjäminää. Tosin samanaikaisesti esimerkiksi aikuisen ja täysivaltaisen akateemisen kansalaisen idea on yliopistokontekstissa ollut murentumaan päin. Yliopistoissa akateemisen kansalaisuuden aikuisuuden ideaali on korvautumassa uudennaisilla riippuvuuksilla. Mistä oikein on kysymys? Entä miten aikuisuuden määrittelyt liittyvät toimijuuteen, elämäntulkkuun ja ohjaukseen? Esitykseni on alustavaa orientaatiota, ihmettelyä ja johdattelua aiheeseen.

Avainsanat: ikäkausitarkastelut, aikuisuus, infantilisoituminen, ideaalit, arvot

SESSIO 3

Toiveiden ja mahdollisuuksien välissä. Erityisopetustaustaisten nuorten aikuisten koulutuspolut ja toimijuus.

Anna-Maija Niemi & Reetta Mietola

Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos, Kulttuurisen ja feministisen kasvatustutkimuksen ryhmä

Sosiologisessa koulutustutkimuksessa on kiinnitetty huomiota erityisopetustaustaisten nuorten koulutusvaihtoehtojen rajalliseen määrään, sekä siihen, kuinka näille nuorille mahdollistetaan osallistuminen heidän omaa koulutustaan koskeviin päätöksiin. (Niemi ym. 2010; Powell 2006; Riddell ym. 2001). Subjektien itsensä kuuleminen, heidän halujensa ja toiveidensa kysyminen, on erityisopetuksen professionaalissa ”erityinen tarve” diskursseissa ollut vähäistä (ks. Allan 1999; Vehmas 2005). Tässä esityksessä tarkastelemme peruskouluaikana erityisluokilla opiskelleiden koulutuspolkuja. Kokonaisaineistonamme on 27:n erityisopetustaustaisen nuoren aikuisen elämänhistorialliset haastattelut, jotka on tuotettu osana Erityisluokka elämäntulussa -selvitystyötä. Työn alla olevassa artikkelissa, johon tämä esitys perustuu, keskitymme kahteen haastatteluun, joista analysoimme haastateltaviemme kerrontaa omista koulutuspoluistaan, koulutuksellisista toiveistaan sekä mahdollisuuksista ja esteistä polkujen varrella. Kysymme, miten he tulkitsivat oman koulutuspolkunsu muotoutumista, millaisena tuottavat itsensä ja oman toimijuutensa koulutuspolkua koskevassa kerronnassaan. Analysoimme sitä, miten yksityinen kertomus tuotetaan kulttuurisessa kontekstissaan, erityisopetusta ja vammaisuutta koskevissa diskursseissa.

Avainsanat: erityisopetus, toimijuus

Ammatillisen toimijuuden yksilöllisiä ja yhteisöllisiä piirteitä opettajankoulutuslaitoksessa

Päivi Hökkä

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Ammatillinen toimijuus on noussut keskeiseksi käsitteeksi pyrittäessä ymmärtämään työelämän nopeita muutoksia ja työntekijöiden mahdollisuuksia selvitä niistä. Ammatillista toimijuutta tarvitaan ammatillisten identiteettien uudelleenneuvotteluun, työssä oppimiseen ja uudenlaisten työkäytänteiden luomiseen työyhteisöissä. Tarkastelen esityksessäni väitöskirja-aineistoni perusteella opettajankouluttajien ammatillisen toimijuuden ilmenemistä erityisesti kouluttajien ammatillisessa kehittämisessä ja identiteettien uudelleenneuvotteluissa. Lisäksi tuon esiin kouluttajien ammatillisen toimijuuden ja yhteisöllisten uudistusten välisiä yhteyksiä.

Tutkimuksen aineisto koostui kahdeksasta avoimesta opettajankouluttajahaastattelusta, jotka toteutin lukuvuoden 2005 aikana monialaisessa opettajankoulutuslaitoksessa, sekä tutkijapäiväkirja-aineistosta, jota keräsin vuosina 2002-2006 työskennellessäni tutkimassani opettajankoulutuslaitoksessa. Analysoin aineiston käyttämällä laadullista sisällönanalyysiä, temaattista analyysiä sekä diskursiivista analyysiä.

Tulokset osoittavat, että opettajankouluttajien ammatillinen identiteetti kiinnittyi vahvasti omaan opettajuuteen ja oppiaineeseen, ja että heidän toimijuus omassa opetustyössään oli hyvin vahvaa. Ammatillinen toimijuus ilmeni erityisesti yksilöllisenä vahvana toimintana ja vaikuttamisena oman opetuksen toteuttamiseen, kehittämiseen ja oman oppiaineen opetusresurssien turvaamiseen. Ammatillisen identiteetin uudistaminen ja esimerkiksi tutkijaidentiteetin neuvottelu näyttäytyi kuitenkin vaikeana. Tuloksista käy myös ilmi, että vahva yksilöllinen toimijuus esti yhteisöllistä oppimista, rajojen ylityksiä eri aineryhmien välillä, uusien luovien työkäytänteiden syntyä ja näin ollen koko organisaation kehittymistä. Tulosten pohjalta esitän, että turvataksemme sekä yksilöiden että organisaatioiden vakaan kehityksen yhteiskuntien ja työelämän muutoksessa, tarvitsemme ammatillisen toimijuuden uudenlaista monikytkentäistä ymmärtämistä sekä yksilö-, yhteisö- että organisaatiotasolla.

Avainsanat: ammatillinen toimijuus, ammatillinen identiteetti, opettajankouluttaja, opettajankoulutus

Miksi identiteetti ja toimijuus ovat merkittäviä työssä oppimisen kannalta – yhteenvedoa ja tulkintaa empiirisen tutkimusevidenssin pohjalta

Anneli Eteläpelto, Katja Vähäsantanen, Päivi Hökkä & Susanna Paloniemi

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Tässä esityksessä tarkastellaan toimijuuden ja identiteetin merkitystä työhön liittyvän oppimisen kannalta. Tarve keskustella ammatillisista identiteeteistä ja toimijuudesta nousee ajankohtaisista työelämän trendeistä, jotka kasvavine muutosvaatimuksineen ja epävarmuuksineen edellyttävät niin työntekijöiltä kuin työyhteisöiltä ja organisaatioilta työkäytäntöjen ja ammatillisten identiteettien jatkuvaa muokkaamista. Tässä esityksessä määrittelemme toimijuuden sosiokulttuurisessa subjekti-lähtöisessä viitekehyksessä, jossa ammatilliset identiteettineuvottelut nähdään oppimisen kannalta keskeisinä. Tältä pohjalta keskustelemme oppimisen, identiteetin ja toimijuuden välisistä suhteista työssä. Hyödynnämme empiiristä tutkimusevidenssiä, joka liittyy erityisesti opetus- (opettajat, opettajankouluttajat) ja terveydenhuoltoalan (lääkärit ja hoitajat) töihin. Lisäksi esitämme evidenssiä niistä työpaikan rajoitteista ja resursseista, jotka ovat osoittautuneet tärkeimmiksi ammatillisten identiteettien neuvottelun ja ammatillisen toimijuuden harjoittamisen kannalta. Tarkastelussa erotetaan yksilö-, työyhteisö- ja organisaatiotasot. Käytännön johtopäätöksenä esitetään, että tarvitsemme interventioita, jotka edistävät ammatillista toimijuutta samanaikaisesti niin yksilöllisellä kuin sosiaalisella tasolla.

Avainsanat: ammatillinen toimijuus, identiteetti, oppiminen, toimijuuden vahvistaminen

SESSIO 4

Opiskelijan itsehavainnoinnin kehittyminen ryhmäohjauksessa

*Merja Koivuluhta & Helena Puhakka
Itä-Suomen yliopisto, Ohjauksen koulutus*

Esiteltävä tutkimus selvittää opiskelijan toimijuudessa tapahtuvia muutoksia ryhmäohjauksen aikana ja sen jälkeen. Tarkastelun kohteena ovat yhtäältä opiskelijan suhde opintoihinsa ja siinä mahdollisesti tapahtuvat muutokset sekä toisaalta opiskelijan opiskelussaan kokemat esteet ja niistä selviäminen. Tutkimuksessa toteutettiin ohjausryhmä tietojenkäsittelytieteen ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Ryhmäohjaus toteutettiin strukturoidun ryhmäohjausmallin mukaisesti. Ryhmä kokoontui kuusi kertaa ja siihen osallistui yksitoista miesopiskelijaa.

Tutkimusaineisto muodostui opiskelijoiden ennen ryhmän alkua ja päättymisen jälkeen tehdyistä teemahaastatteluista, ryhmän aikana tehdyistä tehtävistä, ohjaajien ja havainnoijan muistiinpanoista sekä opiskelijoiden opintojen etenemisen seurantatiedoista kahden ja puolen vuoden ajalta ryhmän päättymisen jälkeen. Aineiston analyysissä käytettiin dialogista sekvenssianalyysiä.

Ryhmäohjaus osoittautui toimivaksi ohjausmenetelmäksi aloittavien opiskelijoiden orientoinnissa opiskeluun ja työelämänäkymien avaamisessa. Kehitettyä ryhmäohjauksen mallia ja ohjelmaa voidaan soveltaa erilaisten opiskelijaryhmien ohjaukseen. Tutkimus osoitti, että lyhytkestoinen ryhmäohjaus voi selkeyttää opiskelijan itsehavainnointia ja luoda edellytyksiä toimijuuden kehittymiselle. Toimijuudessa tapahtuneita muutoksia arvioitiin yksilöllisesti. Suurin osa opiskelijoista hyötyi ryhmäohjauksesta. Heidän itsehavainnointinsa kehittyi ja suhde opiskeluun, itseän opiskelijana ja tuleviin työelämänäkymiin muuttui tietoisemmaksi. Osalle itsehavainnoinnin kehittyminen merkitsi sitoutumista nykyisiin opintoihin ja itsen näkemisenä tulevana IT-alan ammattilaisena. Osalle tämä taas merkitsi nykyisestä koulutusalaasta luopumista ja uudelleen suuntautumista. Joillekin osallistujille ryhmäohjaus ei ollut riittävä tuki itsehavainnoinnin kehittymiseen, vaan he olisivat tarvinneet pidempää yksilöohjausta ja tukea. Heillä toimintatavan ongelmat jäivät ratkeamatta. Esitys perustuu pääosin case -kuvauksiin.

Avainsanat: ryhmäohjaus, korkeakouluopiskelijat, itsehavainnointi, dialoginen sekvenssianalyysi

Toimijuuden mikrogenesis -työnhakuryhmän käsitteellistysyritys

*Jussi Silvonen
Itä-Suomen yliopisto, Ohjauksen koulutus*

Työnhakuryhmät ovat olleet yksi keskeisistä työttömien aktivoinnin ja ohjauksen toteutusmuodoista. Ryhmät ovat perinteisesti 10 - 20 osallistujan ja kahden ohjaajan ryhmiä, joiden kesto on tavallisesti viisi päivää. Ryhmät noudattavat tyypillisesti strukturoitua rakennetta, joka on tehnyt mahdolliseksi myös ryhmien ohjaajien koulutuksen melko lyhytmuotoisena. Samalla jokainen strukturoitu ryhmämalli joutuu omalla tavallaan esittämään vastauksen pedagogiseen paradoksiin: kuinka tiukka rakenne voi tuottaa voimauttavaa toimijuutta?

Vastausta kysymykseen etsitään tarkastelemalla yhtä työttömien työnhakuryhmää ja siinä tapahtuvia prosesseja. Tarkastelu on luonteeltaan teoreettinen. Aiemmin tehtyä etnografista tutkimusta tarkastellaan uudelleen niin, että analyysi kohdentuu ryhmässä tapahtuvien toimijuuden muotoutumisen mikroprosessien käsitteellistämiseen. Analyysi lähtee liikkeelle Harrén psykologisen avaruuden käsitteestä, ja etenee Vygotskin lähikehityksen vyöhykkeen kautta Elkoninin, Shotterin Guichardin tarjoamiin käsitteellisiin välineisiin toimijuuden genesiksen kuvaamisessa. Ryhmäprosessin dynamiikkaa lähikehityksen vyöhykkeellä avataan mm. subjektiivisen identiteettiä, avoimen toiminnan ja tuottavan keskeneräisyyden käsitteillä.

Avainsanat: toimijuus, lähikehityksen vyöhyke, työnhakuryhmät, etnografia

Possibilities and challenges. Teachers in Swedish-speaking schools reflect on their teaching with pupils from other minorities.

*Gerd Sahlberg-Sjöblom
Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi i Vasa*

The increasing immigration has an impact on all teachers and pupils in Finnish schools. Most immigrants learn Finnish at school but some live in the Swedish-speaking parts of Finland and their school language is Swedish. This research is conducted among Swedish-speaking teachers. Teachers from different

parts of Finland were interviewed. All of them have at least five years experience as teachers and at least one year of teaching immigrants.

How do teachers know what they should do in the classroom if the idea of intercultural education is not understood among educators (Holm & Londen, 2010)? The purpose of my research is to contribute with knowledge about teachers' pedagogical thinking. What do teachers in Swedish speaking schools (who themselves belong to a minority) think about their teaching.

This research shows that most teachers can describe what kind of tools they need. They can react to the needs of the pupils. They want education, courses in religion, psychology, culture and Swedish as a second language to become better teachers. They emphasize the importance of cooperation within the school, with the parents and with the surrounding community. The teachers talk about the risk of becoming tired and burned out.

Keywords: multicultural education, intercultural education, Swedish-speaking Finns, pedagogical thinking, second language

TURVALLISUUSPEDAGOGIIKKA SÄKERHET OCH PEDAGOGIK

SESSIO 1

Turvallisuuskasvatuksesta turvallisuuspedagogiikkaan

Juha Mäkinen

*Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan
laitos*

Turvallisuus on noussut aikaisempaa näkyvämmiin esille yhteiskunnassa ja kouluissa erityisesti valitettavien yksittäistapausten, kuten kouluampumisten, räjähdysten ja muiden yksittäisten kuolemaan johtaneiden tapahtumien seurauksena. Yksittäistapaukset ovat johtaneet myös kasvatustieteiseen keskusteluun ja tutkimukseen esimerkiksi kriittisen pedagogiikan, sosiaalipedagogiikan, kasvatopsykologian ja nuorisotutkimuksen sekä esimerkiksi sotilaspedagogiikan parissa. Näin ollen kasvatustieteiden eri alojen asiantuntijat ovat kohdentaneet tutkimuksellista aktiivisuutta turvallisuuteen ja turvattomuuteen ilmiönä.

Myös turvallisuuden viranomaisorganisaatioissa ja esimerkiksi niiden korkeakouluissa on jo viimeistään 1990-luvulta alkaen syvennytty tutkimuksellisesti turvallisuuteen/turvattomuuteen ilmiönä yhteiskehitellen konsepteja ja malleja, joiden avulla uhkiin/riskeihin voitaisiin varautua ja niiden haitallisia vaikutuksia pienentää.

Eräs tällainen käsitteellis-käytännöllinen avaus on jo 1980-luvulta kehittynyt turvallisuuskasvatuksen käsitejärjestelmä. Tässä artikkelissa tämä perinteinen käsitejärjestelmä problematisoidaan ja hahmotellaan uutta käsitteellistä avausta eli turvallisuuspedagogiikkaa. Turvallisuuspedagogiikka ei latistu turvallisuuskulttuuritutkimukseksi eikä ole esimerkiksi yksinomaisesti turvallisuuden sotatieteistä tai rauhankasvatuksellistakaan tutkimusta. Turvallisuuspedagogiikka leimaa globaalikasvatuksellisuus ja asetelma, jossa jokainen ihminen asetetaan globaalisti

osavastuuseen aikamme turvallisuuden/turvattomuuden sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta rakentumisesta. Tulevaisuuden kouluissa tähän osavastuuseen tulee kasvaa ja kehittyä.

Avainsanat: turvallisuuskasvatus, turvallisuuspedagogiikka, koulut

Ihmisen turvallisuudesta – turvallisuuspedagogiikan filosofista luonnostelua

Jarmo Toiskallio

*Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan
laitos*

YK:n ihmisoikeuksien julistuksen mukaan ”Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Ketään älköön pidettävä orjana tai epävana; orjuus ja orjakauppa ovat kielletyt kaikissa muodoissaan. Ketään älköön kidutettako älköönkä rangaistako tai kohdeltako julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti.”

Lukuisilla tahoilla ja tasoilla näitä julistuksen kohtia vastaan rikotaan jatkuvasti. Usein on kyse brutaalista väkivallasta, mutta ei aina. Jopa useammin kyse on peitelystä, hyväksikin verhotusta, elämän ja vapauden riistämisestä. Emme elä hyvyyden ja inhimillisyyden maailmassa turvallisuudesta nauttien. Eksistenssifilosofinen näkemys elämän läpikotaisesta turvattomuudesta on totta.

Yksilön oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen on vaarassa kadota turvallisuuden valta- ja talouspoliittisen sekä hallinnollisen, teknisen ja kaupallisen käsitteellistämisen taakse. Otsikkoni ”ihmisen turvallisuus” on haaste turvallisuuspuheen palauttamiseksi juurilleen.

Kun turvallisuuteen liitetään kasvatus, on tuskin muuta peruskysymystä kuin se, jonka Juha Varto asettaa kaikelle kasvatukselle: miksi me olemme täällä? On välttämätöntä yrittää nähdä keinot, jotka mahdollistavat meille elämisen ilman pakkoa, pelkoa ja ahdistusta. Filosofia havahduttaa meitä itsestäänselvyyksistä ja palauttaa yhä uudelleen juurille, kysymyksiin olevasta ja olemisesta, hyvästä ja arvokkaasta. Vasta juurien kautta mahdollistuu syventyminen turvallisuustoimintaan ylittämällä alakohtaiset erottelut.

Mitä kysymys ”miksi olemme täällä” voisi konkreettisesti tarkoittaa? Ainakin seuraavaa: terrori-iskun silpoma ihminen, kotinsa raunioilla seisova perheenäiti, seksiorja tai muu ihmiskaupan uhri, sotilaaksi pakotettu lapsi, teloittajan luotia odottava ”kapinallinen” tai leipää jonottava työtön ei ole Luonnon tai Historian ilmiö, vaan ainutkertainen yksilö.

Avainsanat: toimintakyky, etiikka, eksistenssi

Toimintakyvyn käsitteestä

*Eila Lindfors
Tampereen yliopisto*

Yhteiskunta ja elinympäristö muuttuvat nopeasti. Muutokset konkretisoituvat sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla esimerkiksi teknologian tihenevässä muutossyklissä, ekologisten haasteiden hallinnassa, väestön demograafisten muutosten vaatimassa yhteiskunnan voimavarojen käytössä, ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa sekä arjen hallinnassa yksilön ja perheen tasolla. Yhteiskunnallinen keskustelu peräänkuuluttaa luovuutta ja innovaatioita laajassa merkityksessään ratkaisuksi uusiin haasteisiin. Toisaalta niin sanottu hyvinvointiyhteiskunta huolehtii jäsentensä perustoimeentulosta, toisaalta se on mahdollistanut esimerkiksi mittavan nuorten miesten syrjäytymisen ja masennuslääkkeitä määrätään jo lukiolaisille. Voidaan siis perustellusti kysyä, onko ihminen menettänyt nopean yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena kykynsä toimia uusissa, haasteellisissa ja luovuutta edellyttävissä tilanteissa.

Toimintakyky on käsitteenä laaja ja moniulotteinen. Suppeimmillaan sitä tarkastellaan fyysisenä suorituskykynä. Toimintakykyyn näyttää kuitenkin liittyvän useita ulottuvuuksia tarkastelukulmasta riippuen: yksilöllinen, sosiaalinen, psyykinen ja henkinen sekä ruumiillinen ulottuvuus, eettisyys, vastuullisuus, aloitteellisuus,

voima, kestävyys, psyykinen ja fyysinen jaksaminen, ympäristön huomioon ottaminen, päämäärätietoisuus, itseluottamus, toimeenpanokyky, praktinen viisaus, tahto ja taito toimia, osaaminen, totunnaisuuksien ja rutiinien välttäminen sekä ongelmanratkaisu.

Esityksessä tarkastellaan toimintakyvyn käsitettä teoreettisesti ja pohditaan sekä turvallisuuskasvatuksen että taide- ja taitokasvatuksen esimerkkien avulla, millaisia ratkaisuja toimintakyvyn kehittäminen kasvatuksen päämääränä toisaalta edellyttää ja toisaalta voisi tuottaa. Tämä liittyy toimintakyvyn kehittämisen yhdeksi mahdollisuudeksi tarkastella tulevaisuuden haasteisiin vastaamista.

Avainsanat: toimintakyky, käytännöllinen järki, luova toimintaprosessi, syrjäytyminen, taide- ja taitokasvatus

SESSIO 2

Aggressiivinen ja psyykkisesti häiriintynyt lapsi inklusiivisen koulun turvallisuushaasteena – sosiaalinen eheytyks vai sosiaalinen eristys?

*Hanna-Leena Merikoski
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Tutkimusaiheeni käsittelee koulun ja perheen kasvatustodellisuutta kun kasvatushaasteena on kohdata lapsi, jonka käyttäytymistä selitetään harvinaisella erityispedagogisella diagnoosilla – muu kaksisuuntainen mielialahäiriö. Tutkimuksessa tarkastellaan laadullisen tapaustutkimuksen kautta toiseuden, mielen sairauden sekä voimakkaan lapsen aggressiivisuuden suhdetta koulujärjestelmään olemassa olevien rakenteiden, medikalisaation ja valtasuhteiden puitteissa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitä tapahtuu koulussa, kun oppilaaksi tulee F31.8 – diagnoosin saanut lapsi. Millaiseksi koulun toimijoiden työ muodostuu ja miten he kokevat ja ymmärtävät tilannetta ja lasta? Miten lapsi tulee kohdatuksi, kuulluksi ja nähdyksi kehollisuuden ja tajunnan rajoitusten kautta? Miten lapsi itse kokee koulun? Mikä on vanhempien näkökulma? Tutkimuksen tavoitteena on tapauskohtaisen analyysin sekä Foucault'n psychagogie -käsitteen kautta tarkastella koulun edellytyksiä auttaa ja tukea rajusta aggressiivisuudesta sekä mielen sairaudesta kärsivää lasta niin että painopiste on lapsen sosiaalisessa eheytyksessä sekä syrjäytymiskehityksen varhaisessa ennaltaehkäisyssä. Tutkimuksen haastatteluaineistona on F31.8 diagnoosin saanut poika, hänen perheensä sekä koulunsa. Tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastatteluiden lisäksi mm. valokuvamenetelmää. Tutkimuksen merkittävimmät metodologiset lähtökohdat nousevat Michel Foucault'n ajattelusta (normalisaatiosta sekä järjettömyyden suhteesta yhteiskuntaan) sekä filosofi Lauri Rauhalaan eksistentiaaliseen fenomenologiaan perustuvasta filosofiasta.

Avainsanat: aggressiivinen lapsi, lapsen kaksisuuntainen mielialahäiriö, koulun turvallisuus, psychagogie, syrjäytymiskehityksen ennaltaehkäisy

Idem ja Ipse – turvallisuuden tunne suhteina

*Sari Yrjänäinen
Tampereen yliopisto, EDU*

Tarkastelen esityksessäni erilaisia käsityksiä identiteetistä ja sen suhteesta toimintakykyyn, kontekstiin ja muihin. Pääajatus on Ricouerilta, jonka mukaan identiteetistä puhuttaessa itseyttä ei voida samaistaa samuuteen. Väitän, että turvallisuuden tunne on liitoksissa siihen, millaisena kokija rakentaa identiteettiinsä suhteessa ympäristöönsä ja itseensä.

Jos kyse on esimerkiksi fyysisestä turvallisuuden tunteesta, siihen liittyy samuuden tunne, luottamus siihen, että toiset näkevät minut osana yhteistä ryhmää, ja minua ei ole tarve väkivalloin tyrkätä pois. Sama pätee henkiseen turvallisuuden tunteeseen. Kollektiivinen identiteetti tai yritys sellaisen löytämiseen vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja sisäistä turvallisuuden tunnetta. Kaveria ei kiusata, ja samuuden tunne vahvistaa yhteisymmärrystä. Ryhmä luo yhteisen diskurssin. Vastaus kysymykseen ”Mitä minä olen noille muille?” joko vahvistaa tai heikentää turvallisuuden tunnetta.

Toisaalta suhde itseen ja käsitys itsestä vahvana, osaavan ja toimintakykyisenä yksilönä auttaa selviämään tilanteissa, joissa samuutta ei ole. Vastaus kysymykseen ”Kuka minä olen?” voi auttaa ymmärtämään omaa suhtautumista uuteen ja vieraaseen, mutta myös tuttuun ja turvalliseen.

Koulukasvatus lähtee perinteisesti kollektiivisen oppilasidentiteetin lähtökohdista. Jokaisen tulee käyttäytyä samojen normien mukaan, suunnilleen samassa tahdissa ja yhteistä hyvää etsien. Tämä on arjen välttämättömyys, koska yksi opettaja on vastuussa kerrallaan 16-36 oppilaasta. Vaikka miten haluaisimme tukea itseiden kasvua, olemme pakotetut tekemään sitä samuuden kautta. Pohdin siis esityksessäni, miten koulu voi turvallisuuteen itseiden ja samuuden suhteissa vaikuttaa.

Avainsanat: identiteetti, turvallisuus

Käytännöstä teoriaan ja teoriasta käytäntöön: eläinlääkintäviranomaisten välinen verkkoyhteistyö viranomaisyhteistyökoulutuksen mallina

Heli I. Koskinen

Helsingin yliopisto, Eläinlääketieteellinen tiedekunta

Viranomaisyhteistyö on tärkeä sisäistä ja ulkoista turvallisuutta parantava tekijä. Se on kirjattu moneen viranomaistoimintaa ohjaavaan strategia-asia-kirjaan. Viranomaisyhteistyö ei kuitenkaan aina ilmene sellaisena kuin virallisella tasolla oletetaan, vaan se muotoutuu käytännössä omalakisena ilmiönään tilanteiden ohjaamana. Näitä tilanteita pitäisi hyödyntää opetuksessa, jonka tavoitteena on kouluttaa ihmisten turvallisuudesta vastaavia ammattilaisia. Käytännön ongelmat vuorovaikutussuhteineen tulisi tuoda osaksi opetusta. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia opetuksen kehittämistä varten niitä ääneen lausumattomia sääntöjä, joita eläinlääkintäviranomaisten välisessä yhteistyössä noudatetaan sekä osoittaa, millaisia yhteistyöverkostoja ja hierarkioita viranomaisten välille syntyy, kun eläinlääkintäviranomaiset työskentelevät yhdessä verkon välityksellä. Tutkimusta varten analysoitiin 11 eläinlääkintäviranomaisten välistä sähköpostikeskusteluketjua vuodelta 2011. Nämä keskustelut analysoitiin Balesin IPA- vuorovaikutusanalyysillä sekä keskustelun alussa, lopussa että sen keskivaiheilla. Lisäksi osallistujien sosiaalisia suhteita kuvattiin sosiogrammein. Näin pyrittiin luomaan teoreettinen informaatioverkosto, joka kuvaa viranomaisten toimintaa ryhmänä. Käytännössä viranomaisyhteistyö kattaa paljon muutakin kuin verkkovälitteisen sähköpostiviestinnän, joten kasvokkaisvuorovaikutuksen ja verkkovälitteisen yhteistyön erot otetaan tarkasteluun, kun tuloksia lähdetään yleistämään eläinlääkintäviranomaisten yhteistyöhön laajemmalla rintamalla. Eläinlääkintäviranomaisten verkkoyhteistyöstä syntynyttä mallia myös peilataan aiempaan, Vesa Valtosen väitöskirjassaan kehittämään turvallisuustoimijoiden yhteistyömalliin yhtenäisemmän ja laajemmin sovellettavan opetusohjelman rakentamiseksi.

Avainsanat: viranomaisyhteistyö, käytännön ongelmat, verkkoyhteistyö, Bales, eläinlääkintäviranomainen

TUTKIMISEN, OPPIMISEN JA KASVATUKSEN KERTOMUKSIA BERÄTTELSER OM FORSKNING, LÄRANDE OCH PEDAGOGIK NARRATIVES OF INQUIRY, LEARNING AND EDUCATION

SESSION 1: WHAT IS A GOOD (NARRATIVE) RESEARCH MADE OF? MISTÄ ON HYVÄ (NARRATIIVINEN) TUTKIMUS TEHTY?

Along with the narrative turn in, the quality of research has become a more and more intricate issue. In this workshop, the problem of quality in narrative research narratives is addressed. It seems evident that we need conceptual tools different from the traditional concepts of validity and reliability, which harbour markedly positivistic connotations.

In this workshop, we address the question: “What is a good (narrative) research made of?” We will launch the workshop by sharing our preconceptions of research quality between the participants through participatory methods. Next we will contrast our ideas to some principles for assessing the quality of narrative research which have been expressed in a discussion during last five years in Educational Action Research Journal and elsewhere about the quality of narrative research. The participants of the workshop are welcome to express their ideas, questions, proposals and doubts in English, Swedish or Finnish. All the material in the workshop will be delivered in English.

Narratiivisen käänteen myötä tutkimuksen laadun arvioinnista on tullut yhä monimutkaisempaa. Tässä työpajassa keskitytään tarkastelemaan kerronnallisen tutki-

muksen laadun ja luotettavuuden kysymyksiä. Näyttää ilmeiseltä, että tutkimuksen arvioimiseen tarvitaan uudenlaisia käsitteellisiä välineitä perinteisten validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden sijasta, jotka kantavat raskaita positivistisia konnotaatioita.

Tässä työpajassa tarkastelemme kysymystä: ”Millainen on hyvä (kerronnallinen) tutkimus?” Käynnistämme työpajan tarkastelemalla osanottajien näkemyksiä ja ennakkokäsityksiä tutkimuksen laadusta toiminnallisia menetelmiä soveltaen. Sen jälkeen tarkastelemme näitä ajatuksia rinnastamalla niitä narratiivisen tutkimuksen laadusta käytyyn keskusteluun viiden viimeisen vuoden aikana Educational Action Research Journalissa ja muissa julkaisuissa. Työpajan osanottajat voivat esittää omat ajatuksensa, kysymyksensä, ehdotuksensa ja epäilynsä englannin, ruotsin tai suomen kielellä. Kaikki työpajan materiaali jaetaan englanniksi.

The ideas introduced in the workshop are contrasted to the following publications:

Keskustelussa esille tulleita ajatuksia rinnastetaan seuraavissa tutkimusjulkaisuihin:

Heikkinen, H., Huttunen, R., Syrjälä, L. & Pesonen, J. 2012. Action Research and Narrative Inquiry: Five Principles for Validation revisited. Educational Action Research 20 (1), 5-22. – Ref.

Heikkinen, H., Huttunen, R. & Syrjälä, L. 2007. Action Research as Narrative: Five Principles for Validation. *Educational Action Research* 15 (1), 5-19. – Ref.

Hyry-Beihammer E-K; Estola E. & Syrjälä L. (in press) Issues of responsibility when conducting research in a northern rural school. *International Journal of Qualitative Studies*.

Siivonen, P. 2010. From a "Student" to a Lifelong "Consumer" of Education? Constructions of Educability in Adult Students' Narrative Life Histories.

SESSION 2A

Children's perspective to the lived pedagogy of the classroom

Reetta Niemi
Helsingin yliopisto, Viikin normaalikoulu

The word pedagogy is a multifaceted concept which gets different meanings depending on the context where it is used. Max van Manen has defined pedagogy as follows: "Pedagogy is about being in a relationship with a child." According to him, pedagogical understanding begins from listening to and reflecting on the stories told by children about their experiences of education. (van Manen 1991, 31-33). The concept of lived pedagogy was developed from Max van Manen's concept lived experience. Lived experience has itself got the origin from phenomenological research which asks what is the nature of the phenomenon as meaningfully experienced. Max van Manen has started to call this as lived experience. (van Manen 1990, 40-41.) Niemi, Heikkinen & Kannas (2010) claims that researching the experiences of lived pedagogy is about listening to stories told by people in a pedagogical relationship: how they experienced the teaching methods and the practices used.

In this paper, I focus on the perspective: how pupils can be participated into the process of developing lived pedagogy through taking photos from their meaningful experiences. The data consists of 239 photos taken by the pupils and 12 group interviews. Data was analyzed by using narrative analysis.

Keywords: action research, narrative analysis, lived pedagogy, photography

Professional Identity Building of First Year Business Students

*Maija Kärnä
Tampere University of Applied Sciences*

The majority of the identity research has focused on studying the professional identities of teachers and health care specialists, while the area professional identity of business students and specifically the process of building it have been scarcely discussed. In this study the first year business students of Tampere University of Applied Sciences, Ikaalinen were asked to write down narratives of the trajectories of their lives and discuss the question “How did I become what I am today (business student)?”

Narratives are understood to have a focal part in building identities (Ricoeur 1992). However, the terminology of the research field is not specified yet and therefore the interrelationship between the concepts of life story and narrative is discussed.

The narratives were analyzed by categorical content analysis (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998) seeking to locate common central themes or conceptual manifestations among them. The results show that there are four types of professional identity builders among the students: Confidants, Testers, Drifters and Dubious.

Keywords: identity building, narrative, life story, business studies

SESSIO 2B

Tiedon sosiaalinen rakentuminen ja eettiset kysymykset narratiivisessa tutkimuksessa

*Katja Vähäsantanen
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Esityksessä pureudun tiedon rakentumisen sosiaalisuuteen ja eettisiin kysymyksiin narratiivisen tutkimuksen viitekehyksessä. Tarkastellessani näitä aiheita hyödynnän kokemuksiani ja empiirisiä esimerkkejä narratiivisesta pitkittäistutkimuksestani koskien ammatti-opettajien toimijuutta muutosten ristiaallokossa. Tutkimuksessa toimijuus ymmärrettiin vaikuttamisena työhön, osallistumisena opetussuunnitelmauudistukseen ja ammatillisen identiteetin neuvotteluna. Tutkimus pohjautui sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen sekä haastatteluaineisto kerättiin, analysoitiin ja raportoitiin hyödyntäen narratiivisia menetelmiä.

Narratiivisen tutkimuksen piirissä on käyty keskustelua siitä, kuinka kertomukset rakentuvat suhteessa sosio-kulttuuriseen paikkaan, aikaan ja muihin ihmisiin. Esityksessä tarkastelen tiedon rakentumista ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa, joissa erilaiset yksilölliset ja sosiaaliset tekijät muovaavat haastatteluiden kulkua ja sisältöjä. Erityisesti havainnollistan, kuinka narratiiviset haastattelut eivät pidä sisällään ainoastaan valmiiden kertomusten julkaisemista ja kuuntelua vaan haastatteluvuorovaikutuksessa läsnä ovat myös esimerkiksi uutta ymmärrystä luova yhteinen keskustelu ja valtasuhteet. Tiedon rakentumisen sosiaalisuus korostuu myös siinä, että kertomusten analysointi ja raportointi tapahtuu useimmiten suhteessa aiempiin teoreettisiin ja käsitteellisiin viitekehyksiin.

Narratiivisessa tutkimuksessa tuotetaan usein avoimia ja henkilökohtaisia kertomuksia, joita voidaan analysoida kokonaisuuksina. Tämä luo mahdollisuuksia ja haasteita aineiston analysoinnille ja raportoinnille. Esimerkiksi kertomuksista on mahdollista tunnistaa tutkittavaan ilmiöön liittyviä jatkuvuuksia, katkoksia ja käännekohtia, mutta samalla kertojat voivat olla helposti tunnistettavissa. Esityksessä pohdin myös narratiivisen tutkimuksen eettisiä näkökulmia. Erityisesti tuon esille, kuinka kertomusten analysoinnissa ja raportoinnissa on mahdollista huomioida haastateltavien anonyymiteetin turvaaminen.

Avainsanat: haastattelu, kertomus, valtasuhteet, eettisyys, opettajat

Fronesis opettajankoulutuksen taustafilosofiassa

Markku Niinivirta

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Kertomus käytännöllisen viisauden hukkaamisesta uudella ajalla ja pyrkimyksestä palauttaa se kasvatustietoa ja -toimintaa kokoavaksi käsitteeksi

Tutkimuksessani tarkastelen fronesis-käsitteen filosofis-historiallista kehitystä yleisellä tasolla ja erityisesti pyrin ymmärtämään sen merkitystä opettajankoulutuksen avainkäsitteenä. Tarkemmin keskityn käytännöllisen järjen kolmeen kehitysasteeseen, jotka kulkevat Aristoteleen, von Wrightin ja Wileniuksen kautta nykyaikaiseen kasvatustieteeseen keskusteluun. Tämä osa muodostaa perustan Snellman-korkeakoulun steinerpedagogisen luokanopettajan koulutuksen taustafilosofian ja opintosisältöjen tutkimukselle. Tutkimuksen empiirisessä osassa hyödynnetään teoreettisen osan tuloksia ja tutkitaan opettajien persoonallisen ja ammatillisen kasvun kokemuksia narratiivis-biografiseen aineiston pohjalta.

Avainsanat: fronesis, käytännöllinen viisaus/järki, opettajankoulutus, steinerpedagogiikka

Narratiivin rakentaminen kolmesta haastattelusta – Metodikokeilu

Jouni Tuomi

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Tausta: Tarkastelen tutkimuksessani opettajan eksperttiyttä OPS muutoksessa. Tutkimuksessa on haastateltu 24 hoitotyön ammattikorkeakouluopettajaa kolmeen kertaan 10 vuoden aikana; 1 v., 3 v. ja 10 v. OPS uudistuksen aloittamisesta. Haastattelut olivat ryhmäkeskustelun kaltaisia tilaisuuksia. Ne videoitiin. Haastatteluissa keskusteltiin haastateltavien kokemuksista ja toiminnasta OPS uudistuksessa, so. PBL opetus suunnitelman vakiinnuttamisen aikana.

Ongelma: Miten kertoa kolmeen ryhmähaastatteluun perustuen yksilön tarina kymmenestä opetusvuodesta?

Mihin tarvitaan: Tutkimuksessa on metodisesti kaksi tasoa; analyysia alustava taso eli narratiivien rakentaminen, ja toisena narratiivinen analyysi. Rakennetut yksilönarratiivit ovat tutkimusaineisto, joiden varassa tarkastellaan yksilön eksperttiyttä.

Metodikokeilu: Yksilöiden tarinat rakennetaan Rosenbergin (1984) filosofinen lukutapa metodin analogialle. Lähtökohtana on aukikirjoitetut haastattelut, joista erotetaan yksilöiden sanomiset omiksi kokonaisuuksikseen, so. (1) mitä haastateltava on sanonut. Tämän jälkeen tarkistetaan (2) miksi sanonut ja (3) miten sanonut, so. huomioidaan haastattelun ohjeistuksen ja ryhmän vaikutus sekä institutiionaalinen että yhteiskunnallinen muutos. Tästä edetään (4) kriittiseen lukemiseen suhteessa tulkintaan /tulkintoihin ja kirjoitetaan (5) yhteenveto. Yhteenveto on rakennettu narratiivi. Luova lukeminen eli narratiivinen analyysi aloitetaan tästä.

Lopuksi: Narratiivien rakentamisessa on apuna yksilöiden autobiografiat liittyen ensimmäiseen OPS uudistusvuoteen, jotka he tekivät ensimmäiseen haastatteluun, ja joita hyödynnettiin kahdessa muussa haastattelussa. Lisäksi kaikista haastatteluista on haastattelijan ja videokuvaajan muistiinpanot.

Avainsanat: narratiivi, narratiivinen tutkimus, ryhmähaastattelu, seurantatutkimus, filosofinen lukutapa

SESSIO 3A

Kertomuksia iästä ja ikääntymisestä koulutuksen kontekstissa

*Ulpukka Isopahkala-Bouret & Päivi Siivonen
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta*

Vanhemmalla iällä tapahtuvaa opiskelua ja oppimista tarkastelevien tutkimusprojektien tarkoitus on teoretisoida, miten ikä, asiantuntijuus ja kyvyt kietoutuvat toisiinsa. Osana tutkimustemme metodologista tarkastelua olemme tehneet katsauksen narratiiviseen ikääntymisen tutkimukseen. Lähdimme kysymään, mitä narratiivinen gerontologia voisi tarjota aikuiskasvatuksen tutkimukselle. Narratiivisen gerontologian lähtökohtana on, että ikä ja ikääntyminen ovat sosiaalisia konstruktioita. Sen analyttisenä kiinnostuksena on tuoda esiin yhteisöllisesti ja yksilöllisesti ikääntymisestä tuotettujen kertomusten kompleksisuus ja monimuotoisuus. Tässä esityksessä tuomme esiin sen, miten aikaisemmissa tutkimuksissa on analysoitu kulttuurisia mallitarinoita, tarinankulkuja ja ”meta-narratiiveja”, jotka rakentavat yleistä ymmärrystä ikääntymisestä ja siitä miten meidän odotetaan elävän vanhetessamme. Pohdimme millaisia muotoja ja sävyjä nämä tarinat saavat koulutuksen kontekstissa. Kolmanneksi, tuomme esiin esimerkkejä omista aineistoistamme, jotka perustuvat myöhemmällä iällä koulutukseen osallistuneiden ihmisten omiin kertomuksiin. Olemme erityisesti kiinnostuneita narratiivisen gerontologian kriittisestä potentiaalista tarkastella ikääntymiseen liittyviä kysymyksiä ja haastaa kulttuurisia mallitarinoita.

Avainsanat: ikä, narratiivi, narratiivinen gerontologia, aikuiskasvatus

”Luin oppikirjoja ja kirjaimellisesti pänttäsin asioita” – opettajaopiskelijoiden kertomuksia vieraiden kielten oppimisesta

*Riikka Alanen, Kati Kajander & Tarja Nyman
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Eurooppalainen viitekehys (EVK) on vaikuttanut monin tavoin kielen oppimiseen, opettamiseen ja arviointiin koko Euroopassa. Eurooppalainen kielisalkku onkin ehkä EVK:n pisimmälle kehitetty osa (Byrnes, 2007). Eurooppalainen kielisalkku (EKS) on tärkeä autenttisen arvioinnin väline (Kohonen, 2001; Little, 2005), jonka painopisteisiin kuuluu oppijoiden itsearvioinnin ja reflektion kehittäminen.

Kielten opettajien koulutuksessa on Suomessa ja muualla käytetty portfolioita jo pidemmän aikaa. Joidenkin tulosten mukaan (Antonek et al., 1997) opiskelijat kuitenkin pohtivat opiskelemaan kieliä odotettua vähemmän. Jyväskylän yliopistossa aloitettiin vuonna 2009 tutkimus- ja kokeiluhanke, jonka tavoitteena on kehittää tulevien vieraiden kielten opettajien käyttöön pedagoginen salkku oman oppimisen seuraamiseen. Tässä salkussa yhdistyvät eurooppalainen kielisalkku ja opettajaopintojen portfolio. Tutkimushankkeessamme pyrimme selvittämään miten tutustuminen EKS:ään ja sitä kautta oman kielitaidon kehittämiseen, arviointiin ja pohittamiseen heijastuu opiskelijoiden kertomuksissa. Hankkeen tutkimuskysymyksinä ovat 1. Miten opiskelijat refleктоivat kokeilun aikana ja mihin se kohdistuu? Muuttuuko reflektointi ja sen kohteet? 2. Miten kielten opettajien (preservice teachers) ammatillinen asiantuntijuus ja toimijuus rakentuu? Näkevätkö he itsensä kielen oppijoina vai käyttäjinä? 3. Missä suhteessa kieltenopettajien käsitykset kielestä, kielen oppimisesta ja opettamisesta ovat heidän ammatilliseen asiantuntijuuteensa ja toimijuuteensa? 4. Miten opiskelijat arvioivat omaa kielitaitoaan?

Pilottihankkeeseen osallistuvat vieraiden kielten opettajaopiskelijat, jotka aloittivat opintonsa lukuvuonna 2009–2010. Ensimmäisenä opiskeluvuonna opettajaopintoihin kuului kasvatustieteen perusopintoja, joiden yhteydessä opiskelijat ryhtyivät kokoamaan opettajaportfoliota. Pilottiryhmä aloitti tänä vuonna opettajan pedagogiset aineopinnot. Esityksessä selvitämme, miten opiskelijat kertovat oppivansa vieraita kieliä. Tutkimusaineistona ovat opiskelijoiden laatimat opiskeluelämäkerrat ja opetusfilosofiat ja aineopinnoille asettamansa tavoitteet.

Avainsanat: kielisalkku, kielten oppiminen, opiskeluelämäkerta, opetusfilosofia

Narratiiviset identiteetti prosessit lapsuudessa

Maiju Huttunen

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Perinteinen tutkimus toteaa identiteetin alkavan rakentua nuoruudessa. Samalla tunnistetaan, että nuori rakentaa kertomustaan, kuka olen, suhteessa (myös) menneisyyteensä. Tähän suhteeseen liittyvä problematiikka on esityksen taustalla. Lähestyn identiteettiä narratiivisesta näkökulmasta, jossa kertomusta itsestä muodostetaan tulkitsemalla menneitä tapahtumia. Tulkinta rakentaa menneille merkityksiä. Jotkin elämäntapahtumat rakentuvat merkityksellisiksi osiksi laajempaa elämäntarinaa. Tulkinta ja merkitysten rakentuminen ovat osa narratiivista (identiteetti)prosessia, jossa menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pyritään jäsentämään mielekkääksi jatkumoksi. Jos identiteetti alkaa rakentua nuoruudessa, jääkö lapsuus identiteetistä irralliseksi, merkityksettömäksi kokemusajaksi? Jos nuori luo identiteettiään, johon rakentuu merkityksiä lapsuudesta, alkaako identiteetti kehittyä lapsuudessa? Millaisia identiteettiin liittyviä prosesseja lapsuudessa on?

Uuden tutkimuksen mukaan lapsi rakentaa kokemuksilleen merkityksiä varhain – menneitä tapahtumia tulkitaan jo kaksisanaisilla lauseilla. Kielenkehitys mahdollistaa kokemusten hahmottamisen subjektiivisesta näkökulmasta. Kieli on eräs väline prosessoida menneitä tapahtumia. Myös muisti toimii osana menneiden tapahtumien prosessointia. Kielen- ja autobiografisen (omaelämäkerrallisen) muistin kehitysprosessit voisivat olla tärkeitä identiteetin osaprosesseja merkitysten rakentamisen näkökulmasta: pienet lapset eivät tuota pitkiä tarinoita, mutta pystyvät antamaan merkityksiä menneille tapahtumille.

Pohdin täten identiteetin kehittymistä lapsuudessa. Missä vaiheessa narratiiviset prosessit alkavat? Milloin niistä tulee identiteetin kannalta merkityksellisiä? Kysymykset ovat monitahoisia, teoreettista ja empiiristä tutkimusta vaativia ilmiötä. Tarkoitukseni on avata ja testata ilmiötä sekä pohtia näitä kysymyksiä kuulijoiden kanssa.

Avainsanat: lapsuus, identiteetti, narratiiviset prosessit, tulkinta, autobiografinen muisti

SESSIO 3B

Opetuksen karuselli 30 vuoden ajalta – kuulovammaisten opettajien kertomuksia Suomesta ja Ruotsista

Marjatta Takala¹ & Carin Roos²

¹University of Oulu; ²University of Karlstadt

Kuulovammaisten oppilaiden opetus on muuttunut viimeisen 30-40 vuoden aikana valtavasti. Maailma ympärillä, yhteiskunnan vaatimukset sekä suhde ja suhtautuminen kouluun ovat muuttuneet valtavasti tuona aikana. Tutkimme narratiivisella otteella, miten ajan kuluminen kuuluu suomalaisten ja ruotsalaisten kuulovammaisten lasten opettajien (N= 20) kertomuksissa. Samalla vertaamme mahdollisia muutoksia kahdessa pohjoismaassa ja etsimme eroja ja yhtäläisyyksiä.

Kuurojen ja vaikeasti huonokuuloisten opetusta on aina leimannut kiistely opetusmenetelmistä: saako viittoa vai tuleeko vain puhua. Kiista oraalista ja manuaalisesta menetelmästä on perua 1800-luvulta asti. Viittomakieli on ollut kielletty, sitä ei ole pidetty edes kielenä. Tutkimuksen myötä sen arvostus nousi ja se todettiin itsenäiseksi kieleksi. Kuitenkin vasta 1995 se lisättiin meillä perustuslakiin (17. § 3. mom.).

Kun opettajat 1960-1970 luvulla menivät töihin alan kouluihin, käytettiin siellä lähinnä oraalista opetusmenetelmää. Vähitellen viittomamerkit tulivat sallituiksi, sitten varsinainen viittomakieli tuli pakolliseksi ja kaksikielinen opetus oli normi. Nyt on tilanne taas muuttunut. Selvitämme, miten opettajat ovat kokeneet työransa aikana tapahtuneet muutokset, miten koulu on instituutiona muuttunut ja mihin suuntana kehitys on kokeneiden pedagogien mielestä menossa.

Avainsanat: kuulovammaisten opetus, viittomakieli, paradigman muutos, työtyytyväisyys

Ihmissuhteet ja työn arki nuorten japanilaisten opettajien kertomuksissa

Erkki Lassila

Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta

Tulen tarkastelemaan japanilaisten nuorten opettajien kertomuksia ja kokemuksia kerronnallisella otteella väitöskirjatutkimuksessani. Suunnitelmiini kuuluu koota paikan päällä haastatteluihin ja havaintoihin perustuvaa aineistoa. Esitykseni tulee pohjautumaan kuitenkin pääasiassa pro gradu – tutkielman 8 japanilaisen opettajan kirjoittamien tarinoiden muodostaman aineiston analysoinnin yhteydessä esille nousseisiin näkemyksiin. Tutkimuksessani nostin esille tunteiden, ihmissuhteiden ja kutsumuksellisuuden – ulottuvuuksia opettajan työssä. Hargreavesin (2002) *emotional geographies* – käsite oli keskeinen työkalu avatessa opettajien suhteita kollegoihin, huoltajiin sekä oppilaisiin. Tarinoissa opettajat kertoivat painokkaasti erilaisten opetussuunnitelmauudistusten sekä yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten negatiivista vaikutusta omaan työssä jaksamiseensa.

Edellämainittujen näkökulmien lisäksi pohdin tutkimukseni erityisluonteen asettamia monenlaisia haasteita ja mahdollisuuksia. Aiemman tutkimuksen tavoin myös tällä kertaa keskeiseen rooliin noussevat tutkijan ja tutkittavan roolit, kulttuurin ja yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutukset opettajuuteen ja tutkimuksen tekemiseen sekä aineiston kääntämiseen ja tulkintaan liittyvät seikat.

Merkityksellisyyttä tutkimukselle antaa se, että japanilaisessa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa kerronnallinen lähestymistapa on hyvin tuore ilmiö ja julkaisuja vain muutama, vaikka kiinnostus onkin hiljalleen kasvamaan päin. Opettajien tunteet ja kokemukset ovat myös laajalti tutkimattomia alueita japanilaisessa kontekstissa. Tutkimusta on tehty lähinnä siitä, mikä opettajan rooli on oppilaiden tunnekasvatuksessa eikä ylityöllistettyjen, kohtuuttomien vaatimusten kohteena olevien ja monella tavalla tiukasti kontrolloitujen opettajien näkemyksiä ja tunteita ole juuri peräänkuulutettu. Nuoret opettajat kiinnostavat erityisesti siitä syystä, että Japanin opettajakunta on parhaillaan läpikäymässä sukupolvenvaihdosta. Millaisin äänin työstään mahtanevat kertoa tällä hetkellä paikalliseen työkuulttuuriin sosiaaliturvassa olevat uudet opettajat?

Opettajuus ja oppijuus rakentuu tarinoista

Helena Hovila

Kaukajärven koulu, Tampere

Väitöskirjani pohtii oppilaan ja opettajan välistä vuorovaikutusta, jost kasvatustajat kertovat omia narratiivejaan, kokemuksiaan. **Opettajuus muodostuu kohtaamisesta syntyneistä tarinoista.** Haastattellessani opettajia huomasin, että tarinat antoivat lähtökohtia ammatilliseen kasvuun.

Voisiko opettajan rooli koostua tarinoista? Opettajankoulutuksessa omaksutaan rooli – perinteinen tai kapinallinen. Tein romaanin *Kukaan ei huomaa mua* (201), jossa tositarinat on sulautettu fiktiivisiksi. Kerron romaanissa pääasiassa opettajan kokemuksista koulussa. Myös oppilaille kertyy tarinoita opettajista. Ristiriitaiset tapahtumat jäävät kasvattajan mieleen. Sensitiivinen opettaja jopa näantyy rankoista lapsikohtaloista. Tarvitaan vertaistukea. Kokemustietoa on työstettävä teorian avulla osaksi ammattitaitoa. Uupumistila värittää ammattikuvaa negatiivisesti. Opetustyössä tule olemaan uuvuttavia piirteitä. Koulua saatetaan väheksyä kodeissa. Ennen **kertomus koulusta** oli yhtenäisempi. Koti kasvatti ja koulu opetti. Nyt tieto ja viihde löytyvät netistä. Eri kulttuurien kohtaaminen koulussa luo narratiiveja. Voin tietoisesti säädellä rooliani koululuokassa. Yhtenäiskoulun luokanopettajan kokemuspohjainen tietovaranto lisääntyy peruskoulun ajan. Luon oppilaalle mahdollisuuden nähdä opiskelun mahdollisuutena luoda oma identiteetti, positiivinen tarina itsestä. Kasvatustieteilijä kerää haastateltavalta narratiiveja oppimisesta, koulusta ja analysoi, etsii merkityksiä. Opettajana kyselen jatkuvasti oppilailta heidän tietojaan, kokemuksiaan, käsityksiään. ”Mitä sinulle tulee mieleen tästä?” He ovat koulussa myös kehittämässä omaa identiteettiään.

Avainsanat: narratiivinen identiteetti, opettajan työuupumus, narratiivi ja ammattirollin rakentuminen, oppilaan narratiivisen identiteetin kehittyminen, kouluromaani

SESSIO 4A

Kiusaamisen kohteeksi joutuneiden nuorten naisten kasvutarinoita

*Suvi Skarp
Tampereen yliopisto*

Tarkastelen tutkimuksessani, miten yläkouluaikanaan kiusaamisen kohteeksi joutuneet nuoret aikuiset konstruoivat elämänsä. Tutkimukseni noudattaa laadullista tutkimusta, ja sen taustalla vaikuttaa narratiivinen filosofia tiedon ja tietämisen luonteesta. Pyrin selvittämään, millaisia merkityksiä tutkittavat antavat kiusaamiskokemuksilleen ja sitä kautta minuudelleen sekä koko elämälleen, ja miten nämä merkitykset ja elämäntarinat muuttuvat vuosien kuluessa. Sen lisäksi tavoitteenani on osoittaa, miten kiusaamisen välittömät ja pitkäaikaiset seuraukset ilmenevät uhrien elämässä.

Tutkimuskohteenani on kahdeksan samassa koulussa samanaikaisesti kiusatuksi joutunutta naista. Aineistonani käytän tekstejä, joita he ovat kirjoittaneet eri aikoina. Näissä narratiiveissa he kertovat tuntojaan omasta henkisestä kasvustaan, minuudestaan, elämästään sekä siitä, miten he positioivat itsensä suhteessa omaan kertomukseensa ja suhteessa esimerkiksi tulevaisuuteen.

Narratiivista filosofiaa ja metodologiaa käytetään aineiston analysoinnissa ja tulokinnassa; kertomus on sekä tutkimuksen aineistona että sen lopputuloksena. Tällä hetkellä näyttää siltä, että tutkittavien tarinoista löytyy kaksi pääsuuntaa, jotka liittyvät minuuden eheytymiseen ja laajenemiseen sekä minuuden rikkoutumiseen ja sitä seuraavaan masentumiseen.

Elävien ihmisten elämäntarinoiden ja kertomusten tulkitseminen sekä niiden aineistona käyttäminen herättävät useita tutkimuksen eettisyyteen liittyviä kysymyksiä. Tutkimuksen odotetaan esimerkiksi tuottavan totuudellisia tutkimustuloksia, ja tämänkaltaisessa tutkimuksessa objektiivisen totuuden löytämisen sijaan etsitään kertomuksen todentuntua ja sitä totuutta, jonka tutkittava sekä tutkija omista lähtökohdistaan – kuitenkin erillisinä subjekteina – yhdessä muodostavat.

Avainsanat: narratiivisuus, kasvu, elämäntarina, kiusaaminen, minuus

Alanvaihtaminen ja muutokset elämäkulussa

*Leena Ikonen
Jyväskylän yliopisto, kasvatustiede*

Tutkimukseni aiheena on alanvaihtajat ja alanvaihtaminen. Ilmiö on suomalaisessa yhteiskunnassa ja erityisesti aikuiskoulutuksessa ajankohtainen. Alanvaihtajalla tarkoitan henkilöä, jolla on koulutukseen hakeutuessaan joutunut työura jollakin toisella alalla tai koulutuksella hankittu toisen alan tutkinto. Lähestyn tutkimusaihetta mm. työelämän muutokseen, elämänmuutokseen, elämäntarinaan ja elämänlaajuiseen oppimiseen liittyvien teemojen kautta.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää mikä käynnistää muutosprosessin, miten henkilöstä tulee alanvaihtaja. Keitä alanvaihtajat ovat sekä minkälaisia yksilökohtaisia valintatilanteita ilmiöön liittyy. Tutkimukseni tavoitteena on muodostaa kuva alanvaihtajista. Onko heillä mahdollisesti yhteisiä piirteitä tai liittyykö alanvaihtamiseen yhteisiä tekijöitä. Tutkimukseni tavoitteena on lisäksi selvittää alanvaihtamista yhteiskunnallisena ilmiönä ja lisätä ymmärrystä alanvaihtajista ammatillisen aikuiskoulutuksen kontekstissa sekä koulutuspolitiikassa.

Tutkimukseni kohdistuu henkilöihin, jotka opiskelevat ammatillisessa aikuiskoulutuksessa tai ovat valmistuneet uuteen ammattiin. Haastatteleman henkilöt ovat kertoneet alanvaihtamisestaan ja siihen liittyvistä muutoksista elämässään, jotka ovat osa heidän elämäntarinaansa. Tekemäni haastattelut ovat avoimia teemahaastatteluja. Alanvaihtaminen voi olla seurausta muutoksista työelämässä tai henkilökohtaisessa elämässä. Alanvaihtamiseen voi liittyä muutoksia perhetilanteessa, muutto toiselle paikkakunnalle, sairastuminen tai työttömyys. Alanvaihtaminen ei kuitenkaan ole yksinkertainen asia, jonka voi todeta johtuvan vain jostakin syystä. Usein alanvaihtaminen on pitkällisen pohdinnan tulos, johon henkilö ryhtyy vasta perusteellisen harkinnan jälkeen. Alanvaihtaminen vaatii henkisten voimavarojen ohella myös taloudellista panostusta.

Avainsanat: alanvaihtaminen, elämänmuutos, elämäntarina, työelämän muutos, ammatillinen aikuiskoulutus

Kertomuksia nuorista kuluttajista – postmoderni kuluttajuus narratiivisen identiteetin kontekstina

Mikko Rosenberg

Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen yksikkö

Pro gradu -tutkielmassani tarkasteltiin kasvavien nuorten kulutustodellisuutta. Postmodernin kuluttajuuden ja narratiivisen identiteetin teorioiden pohjalta luotiin tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Postmoderni kuluttajuus on käsite, jonka avulla kuvataan nykyisyyttä liikkeessä olevana ostostilana. Tässä ostostilassa yksilöstä muodostuu kansalaisen sijasta kuluttaja. Narratiivisen identiteetin avulla on mahdollista nähdä ihmisyyden erityislaatuisuus, koska kielellä voimme kuvata maailmaa. Postmoderni kuluttajuus tulee nähdä kontekstina kasvavalle nuorelle, joka kirjoittaa kertomusta minuudestaan kulutusyhteiskunnan tarjoamien merkityssisältöjen avulla.

Tutkimusaineistoksi muodostui yhteensä 65 pirkanmaalaisen ja hämäläisen kuudesluokkalaisen oppilaan kirjoitukset kuluttamisestaan. Osa teksteistä sisälsi lyhyen vastauksen kirjoitelman tueksi esitettyihin kysymyksiin, kun taas osassa pohdittiin syvemmin kuluttamista. Aineistoa tulkittiin postmodernisti yhdistellen diskurssi- ja sisällönanalyysin piirteitä. Postmodernin tutkimusotteen taustalla on näkemys ihmisyyden näkemisestä taideteoksena, jonka kuvaaminen edellyttää usean erilaisen välineen käyttöä. Tutkimuksen kahden tutkimuskysymyksen avulla selvitettiin postmodernin kuluttajuuden rakentumista nuorten kulutusteksteissä, sekä etsittiin nuoria heidän kulutuskertomuksistaan.

Toisen tutkimuskysymyksen analyysissä etsittiin nuorten teksteistä yhteneviä juonia, joista voisi koostaa samankaltaisia kertomuksia. Juoni antaa kertomukselle merkityssisällön, koska ilman juonta olisi ainoastaan sarja irrallisia ajallisia tapahtumia. Analyysissä muodostetut neljä kertomusta kuvaavat nuorten kulutustodellisuuden samanaikaista samuutta ja erilaisuutta. Sosioekonomiset taustat, perhekoko, kotipaikan sijainti ja sukupuoli toimivat risteävinä juonina neljässä kertomuksessa, jotka kuvaavat nuorten kulutustodellisuuden moninaisuutta. Kertomukset nuorista kuluttajista valottavat nuorten osallisuutta kulutusyhteiskunnan eetoksessa.

Avainsanat: postmoderni, kulutuskäyttäytyminen, kuluttajuus, narratiivisuus, identiteetti

SESSIO 4B

Kertomuksia yläkoulun erityisopetuksesta: tutkimuksen haasteita

Anna Rytivaara¹ & Tiina Takala²

Jyväskylän yliopisto, ¹Kasvatustieteiden laitos,

²Opettajankoulutuslaitos

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella perinteisen suomalaisen osa-aikaisen erityisopetuksen arkea yhden yläkoulun oppilaiden ja opettajien elettyinä kertomuksina (stories to live by). Tässä yhteistoiminnallisessa narratiivisessa tutkimuksessa (Clandinin & Connelly 2000) tutkimusmenetelminä käytetään osallistuvaa havainnointia ja haastatteluita. Aineisto koostuu tutkijoiden, opettajien ja oppilaiden eletyistä kertomuksista erään yläkoulun erityisopetuksessa. Tutkimus on aloitettu elokuussa 2012 yhden erityisopettajan ja hänen luokassaan käyvien seitsemäsluokkalaisten oppilaiden kanssa. Tutkijat toimivat luokassa avustajina.

Yhteistoiminnallisessa narratiivisessa tutkimuksessa tutkijoiden kertomukset tulevat olennaiseksi osaksi osallistujien kertomuksia. Tutkimusluokassa on yleensä 3–5 oppilasta kahdelta luokkatasolta, mikä osaltaan vaikeuttaa tutkijoiden oloa luokassa. Heidän täytyy esimerkiksi tasapainoilla tutkijan ja avustajan roolien välissä. Koulun ja erityisesti oppilaiden kertomuksille tutkijat ovat vieraita; aikuiset ovat ”avustajia” ja ”opettajia”. Tämä hankaloittaa ”me tutkijoina” -tarinan soveltamista luokassa esiintyviin kertomuksiin koulun aikuisista. Toisaalta omatkin kertomuksemme luokasta ja luokassa ovat hyvin moninaisia.

Narratiivinen kenttätyö aiheuttaa myös eettisiä haasteita. Eräs näistä on tasapainoilu läheisyyden ja etäisyyden välillä: tulemme osaksi kertomusta erityisopetuksesta, mutta meillä on muita suurempi valta päättää monista asioista, mm. milloin olemme läsnä tunneilla. Toinen haaste liittyy osallistumiseen: ketkä osallistuvat tutkimuksemme – kertomuksissamme esiintyy paljon tutkimuksen ”ulkopuolisia” henkilöitä. On myös välttämätöntä pohtia läsnäolomme ja kertomustemme vaikutusta muiden kertomuksiin: opettajan kertomuksissa lienemme hyödyllisiä,

mutta oppilaiden kertomuksissa saanemme ristiriitaisiakin rooleja, esimerkiksi kurinpitäjinä ja toisaalta kavereina.

Avainsanat: erityisopetus, oppilaiden kertomukset, narratiivinen tutkimus

Luokanopettajien kertomuksia lasten välisen kuulumisen mahdollistamisesta

Anu Tenhunen

Turun yliopisto, Rauma, Opettajankoulutuslaitos

Tutkimuskiinnostukseni kohdistuu lasten väliisiin suhteisiin osana opettajan työtä. Kuulumisen käsitteen avulla tarkennan katseeni etenkin myönteisiin vertaissuhteisiin. Olen haastatellut kahdeksaa luokanopettajaa, joiden oli mahdollista hyväksyä olevansa ”taitavia ja sinnikkäitä pitämään huolta siitä, että jokainen luokan oppilas saisi tuntea kuuluvansa luokkaryhmäänsä sen tasa-arvoisena jäsenenä”. Haastattelut olivat luonteeltaan keskustelunomaisia ja pyrin niissä luomaan tilaa kerronnalle. Haastatteluissa opettajat kertoivat siitä, miten he toimivat, mihin he toimintansa perustavat ja millaisia esteitä he kohtaavat.

Lähestyn haastattelupuhetta sekä kulttuurisena että kerronnallisena, toisin sanoen tulkittuna. Näin ollen näen, että kertoessaan kokemuksistaan opettajat antoivat merkityksiä tapahtumille ja jäsensivät niitä käyttäen hyödykseen sekä kulttuurisia merkitysrakenteita että erilaisia kerronnan keinoja. Esityksessä luon aluksi silmäyksen siihen, millaisia kokemuksia opettajat nostivat esiin kertoessaan lasten välisen kuulumisen mahdollistamisesta osana työtään. Sen jälkeen – analyysin ja tulkinnan ollessa vielä kesken – esitän kuulijoiden kommentoitavaksi joitakin tulkintaehdotuksia siitä, millaisina opettajien kokemukset näyttäytyvät kerronnallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna.

Avainsanat: kerronnallisuus, kertomus, opettajuus, kuuluminen

Oma opetussuunnitelmatarinani

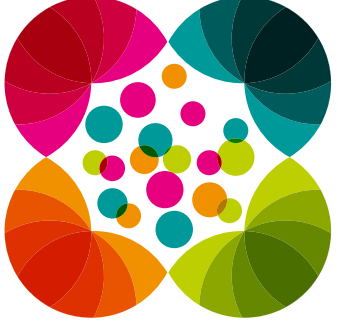
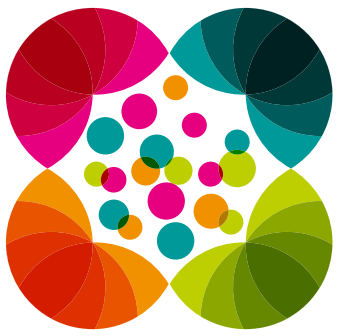
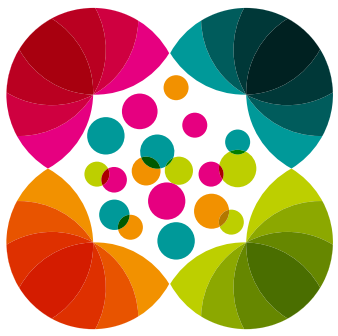
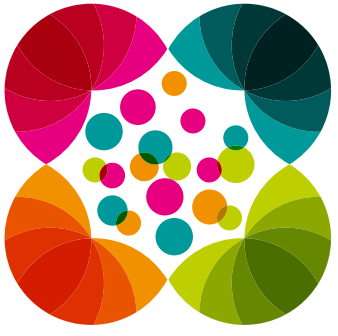
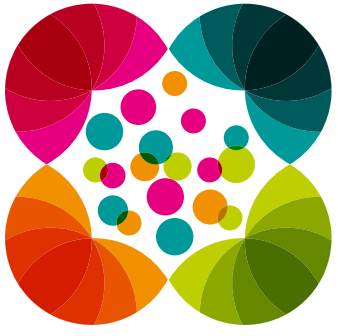
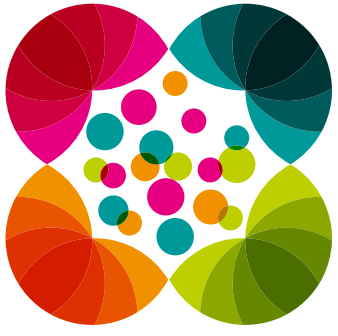
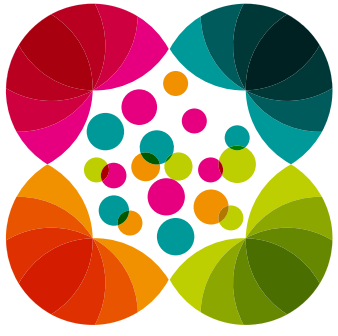
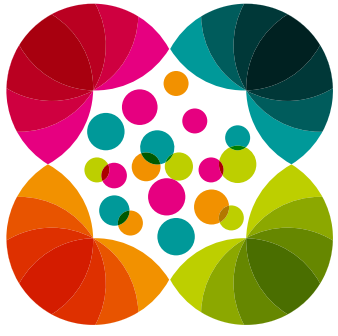
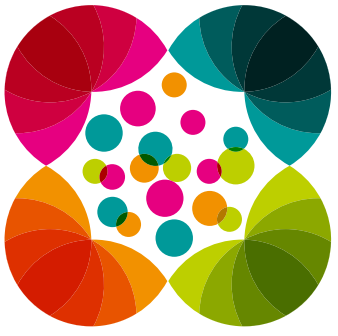
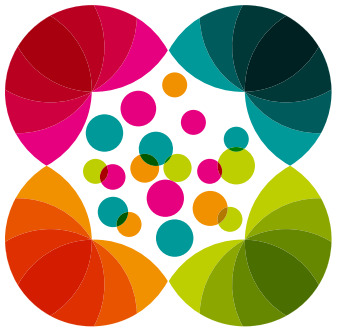
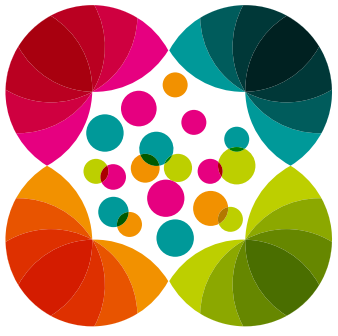
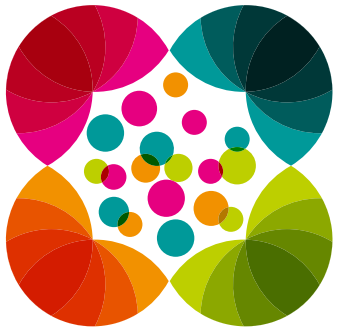
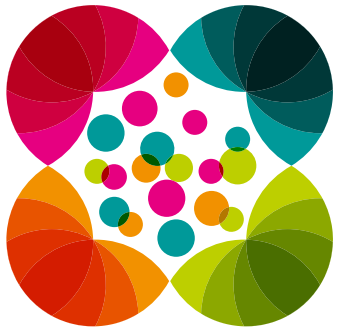
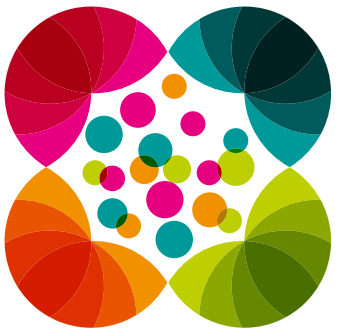
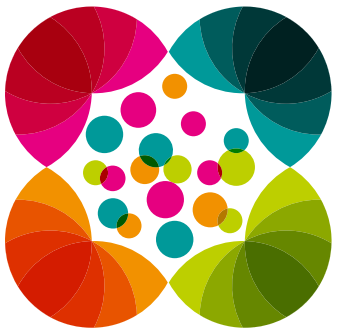
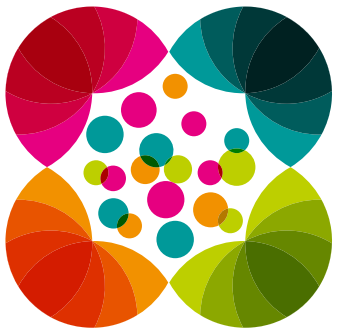
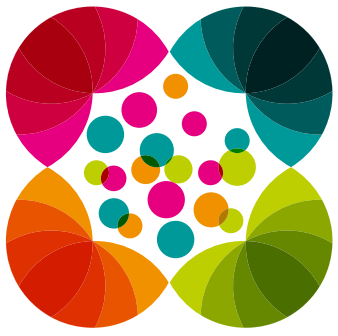
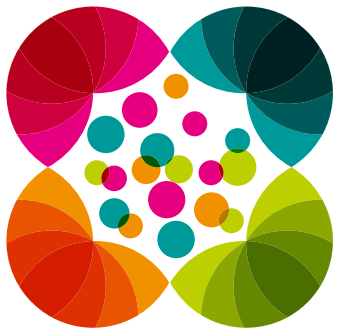
Liisa Kivioja

Oma opetussuunnitelmatarinani alkaa vuodesta 1979, jolloin pitkä urani luokanopettajana alkoi. Tutkimukseni on autobiografinen. Tutkimuksessani tarkastelen kokemuksiani narratiivisella tutkimusotteella narratiivisesti analysoiden ja hermeneuttisesti tulkiten käyttäen tutkimusaineistona omakoh-taisia, taltioituja suunnittelu-, kirjoittamiani pienoistutkielma- sekä päiväkir-ja-aineistoja kolmen vuosikymmenen ajalta. Pohdin tarinassani, miten kirjoitettu opetussuunnitelma muutoksineen on todentunut kontekstina suomalaisen yhteis-kunnan peruskoulu ihmissuhteineen. Pyrin ymmärtämään ammatillista kasvuani tätä taustaa vasten.

Uskon, että tutkimukseni tulee tarpeeseen viedä eteenpäin kontekstoitunutta ope-tussuunnitelma- ja opettajatutkimusta paneutumalla urallaan pitkään toimineen opettajan narratiiviseen maailmaan. Kansainvälisesti vertaillen suomalainen, eri-tyisesti narratiivinen opetussuunnitelmatutkimus osoittautuu selkeästi vähäisem-mäksi huolimatta opetussuunnitelmamme menestystarinoista, joihin kytkeytyvät myös muun muassa oppilaiden osaamisen lisäksi opettajien korkea ammattitaito.

Narratiivisia opettajatutkimuksia myös opetussuunnitelman yhteydessä kritikoi-daan ja puolustetaan (mm. Clandinin ja Connelly, 1990). Narratiivinen tutkimus mahdollistaa opetussuunnitelman käsittämisen kokonaisvaltaisesti ja paluun reduktionistiseen maailmaan. Parhaimmassa tapauksessa opettamisen narra-tiivinen ymmärtäminen johtaa opetussuunnitelman kehittymiseen silloin, kun kuunnellaan opettajien tarinoita työstään sekä elämästään (Elbaz-Luwisch 2011, 27). Pyrin ymmärtämään oman elämänkulkuni kautta omaa oppimistani uniikkina versiona oletetusta yleisestä kehityskertomuksesta.

Avainsanat: opetussuunnitelmatarina, ammatillinen kasvu, narratiivinen tutkimusote, ymmärtäminen, autobiografinen tutkimusaineisto

TUTKIMUS JA SIVISTYHALLINTO FORSKNING, BILDNING OCH STYRNING

SESSIO 1

Yhteiskunnan muutos ja koulun kehittämisen haasteet

*Reijo Miettinen
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos, Toiminnan,
oppimisen ja kehityksen tutkimusyksikkö*

Meneillään oleva yhteiskunnallista muutosta hahmotetaan politiikan ja tutkimuksen kielissä monilla käsitteillä. Näitä ovat mm. 1) siirtymä teollisesta tietoyhteiskuntaan tai oppivaan yhteiskuntaan, 2) keskustelu hyvinvointivaltion tai -yhteiskunnan tulevaisuudesta ja eriarvoisuuden kasvusta, 3) analyysi siirtymästä suunnitteluyhteiskunnasta kilpailukyky-yhteiskuntaan sekä 4) siirtymä perinteisestä hallinnosta uudenaikaiseen hallinnan muotoihin. Kukin niistä tuottaa erilaisen näkökulman kasvatukseen ja koulun haasteisiin ja niihin liittyy ristiriitaisia näkemyksiä ja pyrkimyksiä. Tarkastelen näiden analyysikehyksistä seuraavia käsityksiä koulun kehittämistä edellyttävistä ristiriidoista ja haasteista. Niitä ovat luovuuden, institutionaalisen oppimisen, kilpailun ja koulun hallinnan tavan paradoksit, eriarvoisuuden kasvu ja ulos jäämisen ongelma sekä kunnallistalouden kriisi. Erittelen myös minkälaisia ratkaisuja näiden ristiriitojen ja haasteiden ratkaisemiseksi on esitetty.

Avainsanat: tietoyhteiskunta, luovat kyvyt, kilpailun paradoksi, institutionaalinen oppiminen, kykeneväisyys hyvinvointivaltio

Muuttuva oppilaitosjohtaminen

*Jukka Alava, Leena Halttunen & Mika Risku
Jyväskylän yliopisto, Rehtori-instituutti*

Jyväskylän yliopiston Rehtori-instituutti laati Opetushallitukselle metatutkimuksen 2000-luvun oppilaitosjohtamisesta Suomessa. Tutkimus perustuu lähinnä 2000-luvulla Suomessa tehtyihin väitöskirjoihin, mutta myös muuta tutkimuskirjallisuutta hyödynnettiin tarkastelussa. Tutkimusraportti sisältää tiiviin katsauksen kotimaisen oppilaitosjohtamisen tutkimukseen ja lähihistoriaan sekä analysoi tutkimuksen antamaa kuvaa suomalaisesta oppilaitosjohtamisesta 2000-luvulla. Raportti sisältää näkemyksen siitä, millaista oppilaitosjohtamisen tulee tutkimuksen näkökulmasta olla, jotta koulut voivat vastata muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin. Lisäksi kirjoittajat ottavat kantaa siihen, millaista tulevaisuuden oppilaitosjohtamisen tutkimuksen olisi hyvä olla Suomessa.

Avainsanat: oppilaitosjohtaminen, rehtori, muutos, oppilaitosjohtamisen tutkimus, rehtoritutkimus

Koulun laatua etsimässä. Löytyykö laatu Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimien laatukriteerien avulla?

*Touko Hilasvuori, Sirkku Kupiainen, Meri Lintuvuori & Mari-Pauliina Vainikainen
Helsingin yliopisto, Koulutuksen arviointikeskus*

Lainsäädännön mukaan opetuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta (mm. Karvonen, 2010). Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2009 koulujen laatutyön tueksi Perusopetuksen laatukriteerit, ja tiivistä ne seuraavana vuonna toiseen samannimiseen julkaisuun, jonka kortteihin on kiteytetty kunkin laadun osa-alueen kuvaus ja kriteerit.

Osana kouluille suunnattua arviointi- ja palvelutoimintaansa Koulutuksen arviointikeskus kehitti vuosina 2010–2011 Laatumittarin, jonka kysymykset on sidottu ministeriön laatukriteereihin. Keväällä 2011 toteutetun pilottitutkimuksen jälkeen lopullinen Laatumittari valmistui keväällä 2012, jolloin se oli ensi kertaa käytössä osana valtakunnallista oppimaan oppimien arviointia.

Mittari kattaa kaikki laatukriteereiden yksitoista osa-aluetta, ja keväällä kerätty 52 koulun aineisto tarjoaa ensikuvan siitä, millainen tilanne on Suomen peruskouluissa niiden tekijöiden suhteen, jotka ministeriön kriteereissä nostetaan laadukkaan peruskoulun tunnusmerkeiksi.

Jo alustavat tulokset osoittavat joitain ilmeisiä kipukohtia: Kun tuen tarpeessa olevat oppilaat näyttävät useimmissa kouluissa sitä saavan, muita nopeammin edistyvät oppilaat näyttävät sen sijaan usein jäävän ilman riittäviä haasteita omalle oppimiselleen. Huomattavan paljon puutteita näyttää myös olevan koulujen varustetasossa. Väittämässä ”Koulussamme on asianmukaisesti varustettu luokahuone tai vastaava välineistö helposti siirrettävissä ”kotiluokassa” käytettäväksi” vain matematiikan kohdalla keskiarvo nousee yli mittarin keskiarvon.

Koska kyse on vasta käyttöön otetun mittarin toimivuuden pohdinnasta, esitys painottuu ’laadukkaan koulun’ käsitteen problematiikkaan, mutta myös mittarin ensikäytön tulokset tulevat esitellyksi ja keskustelun kohteeksi. http://www.helsinki.fi/cea/fin/Palvelut_kouluille/Koulun_laatumittaristo/Koulun_laatumittaristo_esittely.html

Avainsanat: koulutuksen laatu; laatukriteerit

SESSIO 2

Yläkoulurehtorien vaikeaksi kokemat johtamispäätökset

*Kaisa Isotalo
Jyväskylän yliopisto, Yliopistokeskus Chydenia*

Koulun johtaminen on päätösten tekemistä, mutta joidenkin päätösten tekeminen on hyvin raskasta. Tiedän tämän omasta kokemuksestani, koska olen toiminut rehtorin tehtävissä työurani aikana yli 12 vuotta. Tavoitteeni on selvittää, mitkä tekijät tekevät johtamispäätöksestä vaikean. Pyrin lisäksi hahmottamaan, kuinka näiden päätösten tekemistä voitaisiin helpottaa, jotta johtajan ja organisaation voimavarat osattaisiin hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti.

Olen rajannut tutkimukseni koskemaan yläkoulujen rehtoreita. Vaikka Suomen perusopetus on yhtenäistetty, maassamme on yhä suurehkoja yläkouluyksiköitä, joille on ominaista aineopettajajärjestelmä ja murrosikäisten kasvatus työ. Tämä antaa leimansa rehtorin työhön.

Lähestyn ongelmaa aineistolähtöisesti, Grounded theory –menetelmällä. Aineisto koostuu kerronnallisen haastattelun menetelmällä tuotetuista kolmen ulkomaisen rehtorin viidestä case -kertomuksesta ja yhdentoista kotimaisen rehtorin kahdestatoista case -kertomuksesta. Aineistoanalyysien yhteydessä selvitän ulkomaisten aineistojen käytön haasteen ja soveltuvuuden tähän tutkimukseen. Haastattelut on litteroitu ja koodattu Glaserilaisen tutkimusperinteen mukaisesti. Tulos alkoi saturoitua koodauksen loppupuolella, mutta varmistuakseni tutkimuksen löydöksestä, koodasin kaikki haastattelut.

Vaikka Grounded theory –menetelmän käyttö ei edellytä tuloksen testaamista. Olen kuitenkin kirjannut yhden vuoden ajalta omaa työtäni koskevat, vaikeaksi kokemani johtamispäätökset. Tarkoitukseni on tutkimustyön lopussa koodata myös ne muodostuvan teorian vahvistamiseksi.

Työni kuuluu hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen tulkittessani toisten rehtoreiden päätöksiä. Muodostuvan teorian testausvaiheessa työote muuttuu fenomenologiseksi.

Työni tuloksena syntyy kyseistä aineistoa koskeva substantiivinen teoria (dataa kattava, aineistokohtainen), eikä sitä voi yleistää esimerkiksi kaikkeen koulun johtamiseen. Toisaalta käytännön toimijat voivat arvioida tulosten käyttökelpoisuutta työnsä tukena ja jatkotutkimuksin on mahdollista selvittää, miten esimerkiksi eri kouluaste tai johtajan persoona vaikuttavat tuloksen käyttökelpoisuuteen.

Koulun johtajasta koulun toimitusjohtajaksi?

Eero Väättäinen

Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteen laitos, KUPOLI

Väitöskirjatyöni tavoitteena on rekonstruoida 1980- ja 1990-lukujen kunnallis- ja koulutuspoliittisten reformien vaikutuksesta muotoutuva mallirehtori. Tutkimukseni on tapaustutkimus, jossa tutkimuskohteena on Vantaan kaupungin sivistystoimi. Aineisto koostuu Vantaan kaupungin hallinnollisista asiakirjoista kaikilta päätöksentekotasoilta, virkamiesten ohjekirjeistä ja niistä koostetuista ohjausasiakirjoista. Tarkasteluajanjakso ulottuu peruskoululain (476/1984) voimaan tulosta sen kumoamiseen (628/1998). Tutkimuksen lähestymistapaa voidaan kuvata koulutussosiologiseksi ja hallintotieteelliseksi aineistolähtöiseksi tekstianalyysiksi.

Vantaan kaupunki on tapauksena kiinnostava ja täyttää hyvin single-case design -tyyppisen lähestymistavan tunnusmerkit. (Eskola & Suoranta 1999; Laitinen 1988). Vantaan kaupunki oli mukana tuntikehys- ja akvaariokoulukokeiluissa sekä aktiivinen toimija Oppi ja Laatu -projektissa. Kaupunki osallistui vapaakuntakokeiluun 1980 -luvun lopusta alkaen ja uudisti kokeilun alkuvaiheessa koulutuksen hallinnon tulosjohtamisen periaatteiden mukaiseksi. Tuntikehysjärjestelmästä peruskoulujen ohjaamiskeinona luovuttiin ja siirryttiin koulukohtaiseen budjettiin 1990-luvun alkuvaiheessa.

Tutkimuksellani pyrin avaamaan uutta näkökulmaa 1990-luvulla rakentuvaan koulun johtamiseen. Tarkastelen esityksessäni rehtorin muotoutumista siirryttäessä yksityiskohtaisesta lainsäädäntöohjauksesta kunnalliseen itsehallintoon perustuvaan ohjaukseen. Hahmottelen alustavasti kehityslinjoja, jotka kuvaavat rehtorin vallan käytön ja aseman muuttumista johtavana viranhaltijana. Näitä ovat muun muassa muutokset talouteen ja henkilöstöön liittyvien tehtävien ja ratkaisuvallan siirtyminen koulun tasolle sekä luottamushenkilöiden ja rehtorin välisen valtasuhteen muutokset.

Avainsanat: kunnallishallinto, peruskoulu, rehtori, tulosjohtaminen, Vantaa

SESSIO 3

Seudullinen näkemys PISA-tuloksiin ja kuntien opetustoimenjohtamiseen

Leena Halttunen¹, Pekka Kanervio¹, Seppo Pulkkinen¹, Mika Risku¹ & Jouni Vettenranta²

Jyväskylän yliopisto, ¹Rehtori-instituutti, ²Koulutuksen tutkimuslaitos

Voitaisiinko kansainvälisiä ja kansallisia tutkimushankkeita käyttää nykyistä merkittävämmiin seudulliseen kehittämiseen? Jos, miksi ja miten? Koulutuksen tutkimuslaitos ja Jyväskylän yliopiston Rehtori-instituutti valmis-televat yhteistä hanketta, jossa tarkastellaan PISA-tulosten ja opetus- ja kulttuuriministeriölle toteutettavien sivistysjohtaja-, koululautakunta- ja rehtorikyselyistä saatujen faktoreiden alueellista jakautumista spatiaalisen tilastotieteen keinoin. Kriging-menetelmässä tarkasteltava alue jaetaan tasakokoisiin rasterisoluihin ja näille soluille ennustetaan arvo lähimpien havaintojen perusteella. Rasterista tasoi-tetaan arvopinta, jonka avulla voidaan tehdä päätelmiä havaintojen spatiaalisesta autokorrelaatiosta, ts. arvojen kasautumisesta alueittain. Menetelmällä luotujen karttojen avulla voidaan kuvata niin PISA-, kuin sivistys-, koululautakunta- ja rehtoritutkimuksissa löydettyjen ilmiöiden seudullista ilmenemistä. Abstraktin laatijat haluavat haastaa osallistujat keskusteluun siitä, onko tällaiselle tutkimukselle tarvetta ja miten tutkimusta olisi hyvä toteuttaa ja hyödyntää.

Avainsanat: PISA, oppimistulos, sivistysjohtaja, koululautakunta, rehtori, koulutuksen johtaminen, seudullinen tutkimus

Keski-Suomen Osaavat opetustoimet ja oppilaitokset

Laila Landén¹, Jukka Alava², Mika Risku² & Tarja Tuomainen¹
¹Jyväskylän kaupunki; ²Jyväskylän yliopisto, Rehtori-instituutti

Kuntien rakennemuutos sekä kunnallisten palvelujen tuottamistavat edellyttävät hyvää tietoa ja osaamista ohjaukselta ja johtamiselta. Julkisten resurssien jako näyttää kiihtyvällä vauhdilla keskittyvän ihmisten elämässä korjaavien hoitomuotojen rahoitukseen. Sivistys- ja opetuspalvelujen ennakoivan roolin merkitys jää toistuvasti varjoon resurssiensaossa. Opetustoimen päätöksenteossa kuin myös linjauksissa tarvitaan näkemyksellistä tietoon ja strategiseen ajatteluun perustuvaa johtamista.

Opetustoimen johtajuudesta on vähän tutkimustietoa Suomessa. Myös opetustoimen johtajien koulutuksessa voidaan katsoa olevan kehitettävää. Kaikkea koulutuksen täydennyskoulutusta tuntuu usein haittaavan se, että koulutusta tarjotaan ja toteutetaan hajanaisina hankkeina, jotka eivät ota muodosta pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista kokonaisuutta. Tällaisessa toimintaympäristössä on erittäin haasteellista johtaa sekä opetustoimen että oppilaitosten kehittämistä että opetustoimessa ja oppilaitoksissa työskentelevien kehittymistä tehtävissään.

Keski-Suomen sivistysjohtajien, Jyväskylän yliopiston Rehtori-instituutin ja Osaava-hankkeen yhteistyönä syntyi koulutusohjelma, joka pyrkii vastaamaan yllä oleviin haasteisiin. Ohjelman tarkoituksena on kehittää yhteistyössä toimintatapa, jonka opetustoimet ja oppilaitokset kehittyvät pitkäjänteisesti, kokonaisvaltaisesti ja hallitusti sekä jossa eri toimijoilla on hyvä toteuttaa omaa tehtäväänsä ja kehittyä omassa tehtävässään.

Abstraktin laatijoiden tarkoituksena on esitellä Keski-Suomen Osaavat opetustoimet -koulutusohjelman ensimmäisen puolentoista vuoden toimintaa. Esityksessä pyritään tarkastelemaan monipuolisesti koulutusohjelman tavoitteita, sisältöjä, toimintamuotoja sekä tulevaisuuden suunnitelmia. Esityksen tavoitteena on myös kytkeä koulutusohjelma laajempaan kansallisen ja EU-tason koulutuksen johtamisen kehittämiseen.

Avainsanat: Keski-Suomi, opetustoimi, sivistysjohtaja, rehtori, koulutuksen johtaminen, täydennyskoulutus

Verkostoitumalla raja-aitoja ylittämään - yhteistyötä 'kentän' ja opettajankoulutuksen välillä

Eira Korpinen & Taina Peltonen
Jyväskylän yliopisto

”...vain hallinnon, tieteen ja käytännön työntekijöiden yhteistyöllä voidaan kasvatuksen ongelmia ymmärtää ja selvittää” (Alli Kantola Tulevaisuuden opettaja 1985, 7)

Kuvaamme yhteistyötä, joka alkoi vuonna 1994 perustetussa Tutkiva opettaja-verkostossa. Yhteistyö on liittynyt tiettyihin institutionaalsiin prosesseihin mm. opetussuunnitelmien ja opetuksen kehittämiseen, opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen, tutkimukseen ja julkaisutoimintaan. Yhteistyötä voidaan tarkastella myös elämäkerrallisesta näkökulmasta, joka liittyy esim. urakehitykseen ja yhdistystoimintaan. Opettajankoulutuksen näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on ollut kehittää opettajankoulutusta vastaamaan koululaitoksen ja yhteiskunnan koululle asettamiin haasteisiin luomalla toimivat yhteistyösuhteet tutkiviin opettajiin eri puolille maata ja eri koulumuotoihin sekä tarjoamalla opettajaksi opiskeleville mahdollisuuksia työskennellä erilaisissa toimintaympäristöissä tutkivien opettajien kouluilla: opettajaharjoittelu, tutkielmaopinnot jne. Opettaja-tutkijan, hallinnon edustajan näkökulmasta yhteistyöllä sai kontaktin meneillä olevaan tutkimukseen sekä pysyvään yhteyden yliopistoon. Yhteistyö vähensi kilometreissä kaukana olevan koulun (kentän/kunnan) henkistä etäisyyttä yliopistoon. Yhteistyön kautta sai apua omalla paikkakunnalla vallitseviin ajankohtaisiin kysymyksiin ja henkilökohtaista varmuutta tehdä opetustyötä sekä edetä myös tieteellisessä työssä. Tutkiva opettaja-verkosto on tarjonnut yhteisen keskustelufoorumin tutkiville opettajille, opettajaksi opiskeleville ja opettajankouluttajille (Tutkiva opettaja –päivät, Teacher Researcher Summer School) sekä julkaisukanavan (Journal of Teacher Researcher/ Tutkiva opettaja -julkaisusarja). Verkostossa on pyritty parantamaan opettajien vaikutusmahdollisuuksia oman työnsä kehittämisessä sekä tukemaan tutkivien opettajien hankkeita ja mahdollisuuksia tieteellisiin jatko-opintoihin yliopistossa. Arvioimme tavoitteiden toteutumista tapausesimerkkien avulla liittämällä havainnot opettajuuden neljännen sukupolven (Hargreaves, A., 2003; 2006, 673-691) haasteisiin koululaitoksen ja opettajankoulutuksen kehittämiskontekstissa.

Keywords: teacher as researcher, networking, collaboration teacher education-teacher researcher schools

SESSIO 4

Miksi opettajat siirtyvät Suomessa muihin hommiin?

*Sanna Honkimäki, Hannu Jokinen, Matti Taajamo & Jouni Välijärvi
Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos*

Keskustelua opettajien ammatillisesta liikkuvuudesta ovat leimanneet yksipuolisesti viittaukset opettajien siirtymiseen pois opetuslta. Ilmiö on kuitenkin huomattavasti monisäikeisempi. Suomessa halukkuus opettajan ammattiin on toistaiseksi pysynyt korkeana, vieläpä lisääntynyt viime vuosina. On kuitenkin arvioitu, että halukkuus siirtyä toisiin ammatteihin on mahdollisesti kasvamassa. Tässä suhteessa alle viisi vuotta opettajana toimineiden nähdään olevan riskiryhmä.

On kuitenkin tosiasia, että opettajien siirtyminen pois opetuslta on yleistä Yhdysvalloissa ja osin myös Euroopassa ja pohjoismaissa. Pula hakijoista opettajan koulutukseen ja ammattitaitoisista opettajista on arkipäivää ja opettajan ammatin suosio on heikentynyt. (Bess 2007; Aili, Persson & Persson 2003; Feiman-Nemser et al.1999; Fransson & Moberg 2001; Improving the Quality of Teacher Education 2007; Laaksola 2007ab).

Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä –hankkeen tarkoituksena on koota tietoa syistä, jotka Suomessa vaikuttavat nuorten hakeutumiseen opetuslalle ja opettajien haluun vaihtaa alaa sekä miten alalta poistumista voitaisiin estää. Tätä tietoa voidaan käyttää yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen opettajatarpeista laadullisen koulutussuunnittelun ja päätöksenteon tueksi.

Esitelmässä tarkastellaan tutkimuksen haastatteluaineiston pohjalta opettajien perusteita siirtyä opettajan työstä muihin tehtäviin sekä syitä, jotka opettajien mielestä vaikuttavat heidän haluunsa alanvaihtoon. Tulokset perustuvat hankkeessa syksyllä 2011 ja keväällä 2012 suoritettuihin haastatteluihin.

Avainsanat: opettaja, opetusala, siirtyminen, pysyminen

Peruskoulun luokka- ja ryhmäkoko. Ensituloksia vuosiluokkien 7.–9. kouluille osoitetusta kyselystä ja perusopetuslain muutoksen vaikutuksesta ryhmäkokoon.

*Ninja Hienonen, Sirkku Kupiainen & Satu Koivuhovi
Helsingin yliopisto, Koulutuksen arviointikeskus*

Harva kouluun liittyvä kysymys saa niin jakamattoman kannatuksen rehtoreiden, opettajien ja vanhempien joukossa kuin luokkakoon pienentäminen. Näin siitä huolimatta, että tämän kasvatustieteen kai tutkituimman kysymyksen vaikutuksesta oppimistuloksiin tai oppilaiden hyvinvointiin ei näytä löytyvän yksiselitteistä tai edes ristiriidatonta vastausta (esim. Hanushek 2003; Hattie 2005).

Myös Suomessa, missä peruskoulun keskimääräinen luokkakoko jää hieman OECD-maiden keskitason alapuolelle (OECD 2012), luokkakoon pienentäminen on ollut nykyisen ja edellisen hallituksen ohjelmassa, ja Opetus- ja kulttuuriministeriö on osoittanut kunnille hakemuksesta luokka- ja ryhmäkoon pienentämiseen tarkoitettua korvamerkittyä rahaa vuodesta 2009 alkaen. Keskimääräinen luokkakoko ei kuitenkaan kerro koulujen todellisuuden koko kuvaa, sillä perinteisesti kouluissa on pyritty tukemaan kaikkien oppilaiden oppimismahdollisuuksia säätelemällä luokkakokoa oppilaiden tarpeiden mukaisesti, ja viime vuosina yleistynyt joustava ryhmittely on ehkä osin siirtänyt koko luokkakokokäsitteen historiaan joissain kouluissa.

Luokka- tai ryhmäkoko ja sen sääntely on kuitenkin kustannusvaikutuksiltaan merkittävin koulutuksellinen ohjauskeino. Luokkakokoa tai sen vaikutusta oppimistuloksiin tai oppilaiden hyvinvointiin on tutkittu Suomessa hyvin niukasti, ja kuten valtaosassa kansainvälistä tutkimusta, kyse on ollut lähinnä 'luonnostaan' muodostuneiden luokkien koon ja tutkittavan ilmiön välisistä korrelatiivisista suhteista (esim. Alatupa ym., 2011).

Nyt esiteltävä keväällä 2012 aloitettu tutkimus on ehkä ensimmäinen systemaattinen yritys kartoittaa Suomen peruskoulujen todellisia ryhmä- ja luokkakokoja. Täs-

sä esityksessä erityshuomio kohdistetaan perusopetuslain uudistuksen (642/2010) vaikutukseen luokkakokoon 7.–9. vuosiluokkien kouluissa.

Avainsanat: peruskoulu, luokkakoko, ryhmäkoko, perusopetuslain muutos, tuen tarve

VARHAISKASVATUKSEN 2000-LUVUN HAASTEET

2000-TALETS UTMANINGAR FÖR DE YNGRE BARNENS PEDAGOGIK

SESSIO 1

Taaperot enemmän ja vähemmän kompetentteina toimijoina suomalaisessa päiväkodissa

*Marjatta Kalliala
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Osana laajempaa tutkimusta [Kengu-Ru 2002 – 2003, Helsingin yliopiston psykologian laitos ja opettajankoulutuslaitos (professori Liisa Keltikan-gas-Järvinen, dosentti Anu Pesonen ja dosentti Marjatta Kalliala)] havainnoitiin yksittäisten taaperoiden (N 38) sitoutuneisuutta toimintaan käyttäen LIS-YC-mittaria (The Leuven Involvement Scale for Young Children). Korkean sitoutuneisuuden tason oletetaan merkitsevän sitä, että toiminta on lapselle merkityksellistä kun taas matalat sitoutuneisuuden tasot kertovat lapsen jäävän vaille kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeitä kokemuksia.

Lapsia havainnoitiin vapaan ja ohjatun toiminnan tilanteissa sisällä ja ulkona, heidän ollessaan yksin sekä vuorovaikutuksessa vertaisten ja ryhmän aikuisten kanssa. Tulokset osoittivat huomattavaa vaihtelua lasten sitoutuneisuudessa. Yhdistettynä havainnointijaksojen kvalitatiiviseen kuvaukseen (mininarratiivit) oli mahdollista luonnehtia yksittäisten lasten ”toimintaprofiileja”, jotka erosivat toisistaan huomattavasti. Sekä lähes näkymätön ”ulkokehän lapsi” että ”ihanteellinen päiväkotilapsi” kääntävät huomion siihen, miten aikuiset vaikuttavat lasten kokemuksiin päiväkodissa.

Tulokset osoittavat edelleen, että diskursiivisista yleistyksistä ei ole ohjenuoraksi yksittäisen lapsen kohtaamiseen käytännön työssä. Päinvastoin on varottava si-

tä, ettei idealisoiva puhe lapsesta (kompetentti lapsi) ala elää omaa elämäänsä ja muodostu normiksi, joka heijastaa vakiintuneita arvoja ja aikuisen käsitystä siitä, millainen lapsen pitäisi heidän mielestään olla (Kampman 2004).

Avainsanat: taaperot, lasten kokemukset päivähoidosta, sitoutuneisuus toimintaan

Leikkien – inklusiivisen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa kehittämässä

*Kaisu Hermanfors
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Leikkiä ja inklusiivista varhaiskasvatusta käsitellään tässä inklusiivisen kaikille lapsille yhteisen varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittämisen näkökulmasta. Tarkoituksena on esitellä Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikössä lukuvuonna 2011-2012 opiskelijoille suunnattua ja heidän ohjauksessaan tapahtunutta leikin kehittämisprojektia. Sen tavoitteena oli etsiä ja löytää keinoja sekä rohkaista opiskelijoita lapsilähtöiseen ja inklusiiviseen työskentelyyn tuetussa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Toiminta rakentui leikkikeskeisen opetus-suunnitelman kontekstissa, jossa leikki nähdään ensisijaisena varhaiskasvatuksen sisältönä. Varhaisvuosien erityiskasvatuksen käytännöt kohdentuvat pääosin lasten yksilöllisiin erityiskasvatuksen tarpeisiin. Sen sijaan inklusiivisessa pedagogiikassa ei enää yksilöllistetä toimintaa, vaan keskitytään ryhmässä oleviin, monenlaisille lapsille ja oppijoille soveltuviin toimintoihin. Oppimisympäristö pyritään luomaan monipuolisia oppimismahdollisuuksia tarjoavaksi niin, että jokainen voi olla op-

pimistapahtumassa osallisena. Leikki on tähän mitä soveltuvin niin oppimisym-
päristönä, sisältönä, yksilöllisyyden sekä yhteisöllisyyden, kehityksen kuin vertai-
soppimisenkin kannalta. Teemaryhmässä esitellään sekä toteutettua projektia että
opiskelijoiden leikin ohjausta.

Avainsanat: inklusiivinen pedagogiikka, leikki, varhaiskasvatus, esiopetus

Oppiminen leikissä – näkökulmia esiopetusryhmän leikkiin

Merja Koivula

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos, Varhaiskasvatus

Tarkastelen tässä esityksessäni esiopetusryhmän leikkiä ja siinä tapahtuvaa
oppimista väitöskirjani tutkimusaineiston sekä viime vuoden aikana eri esi-
opetusryhmien toiminnasta ja käytänteistä tekemieni havaintojen kautta.
Leikin tärkeästä merkityksestä lapsen kehitykselle ja oppimiselle on runsaasti tut-
kimustietoa. Silti edelleenkin emme vielä tiedä tarpeeksi leikin ja siinä tapahtuvan
yhteisöllisen oppimisen dynamiikasta. Tarkastelen tutkimuksessani leikkiä sosio-
kulttuurisesta ja toiminnanteoreettisesta viitekehyksestä. Tutkimukseni tehtävänä
oli selvittää, millaista on lasten yhteisöllinen oppiminen vapaan leikin tilanteissa
sekä mitkä tekijät edistävät ja estävät yhteisöllistä oppimista. Tutkimusaineisto
on kerätty videoimalla ja haastatteleamalla lapsia. Tulokset osoittivat, että leikissä
tapahtuva yhteisöllinen oppiminen on vahvasti kytkeytynyt yhteisöllisessä oppimi-
sessa tarvittavien taitojen (learning to collaborate) oppimiseen. Lapset oppivat leik-
kiessään esimerkiksi vuorovaikutustaitoja sekä yhteisen toiminnan ja merkitysten
rakentamisen taitoja. Leikin aikana lapset rakensivat myös yhteistä ymmärrystä ja
tietoa erilaisista asioista ja ilmiöistä (collaborating to learn). Leikissä tapahtuvan
oppimisen kannalta tärkeä merkitys oli myös keskinäisten sosiaalisten suhteiden
muodostamisella: sosiaaliset suhteet vaikuttivat siihen, missä määrin lapset olivat
valmiita panostamaan leikkiin ja mitä leikin aikana tapahtuneista konflikteista
seurasi. Esityksessäni tarkastelen leikkiä myös kriittisesti. Leikin merkitystä ko-
rostetaan varhaiskasvatuksessa teoreettisesti, ja leikkiä myös arvostetaan suuresti
päiväkodeissa. Silti käytännössä esiopetusryhmissä (rooli)leikki voi olla vähäistä
ja laadultaan vaatimatonta. Pohdin esityksessäni sitä, mitkä tekijät rajoittavat ja
estävät leikkiä tämän päivän varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä.

Avainsanat: leikki, esiopetus, varhaiskasvatus

SESSIO 2

Lastentarhanopettajan asiantuntijuus analysoituna pedagogisesta systeemiteoriasta

Ulla Härkönen

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinnan kampus

Esitelmässä tarkastellaan tekijän kehittämää varhaiskasvatuksen pedagogista
teoriaa ja sen käyttöä lastentarhanopettajan ammatillisuuden kokonaiskuvan
jäsentämisessä. Teoria perustuu varhaiskasvatuksen kansainvälisiin histo-
riallisiin teksteihin sekä suomalaisiin varhaiskasvatusta määritteleviin teksteihin.
Tekijä on tulkinnalliseen lähestymistapaan, sisällön analyysiin ja käsiteanalyysiin
nojaten tuottanut uudenlaisen, tavallisesta käytännöstä poikkeavan, pedagogisen
teorian. Se on luonteeltaan historiallisesti ja ajallisesti kestävä, systeeminen, peda-
goginen, tulkinnallinen ja monipuolisesti varioiva. Se antaa uuden ja laaja-alaisen
näköyksen varhaiskasvatuksen kulttuuriin. Tekijä on mallintanut teoriaa sen eri
kehitysvaiheiden mukaisesti. Teoriaa on esitelty useissa kansainvälisissä ja kotimai-
sissa artikkeleissa ja esitelmissä. Varhaiskasvatuksen pedagoginen systeemiteoria
on laaja-alainen, holistinen teoria. Luonteensa ja sisältönsä piirteiden ansiosta se
sopii käytettäväksi hyvin monenlaisten kasvatuksellisten kysymysten analyyseissa,
arvioinneissa ja kehittämisessä. Tässä esityksessä teorian ja sitä kuvastavien mallien
kautta etsitään varhaiskasvatuksen pedagogisen työn tekijän, lastentarhanopetta-
jan, asiantuntijuuden holistista kuvausta, pohditaan sen luonnetta ja koulutuksen
edellytyksiä tuottaa tällaista asiantuntijuutta.

Avainsanat: lastentarhanopettaja, asiantuntijuus, pedagoginen systeemiteoria,
sisällön analyysi, tulkinnallinen lähestymistapa

Jaettu johtajuus varhaiskasvatuksessa

*Johanna Heikka
Tampereen yliopisto*

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia varhaiskasvatuksen johtajuuden toimivuutta. Tutkimuksessa johtajuutta tarkasteltiin kontekstuaalisen ja jaetun johtajuuden näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto kerättiin opettajien, päiväkodin johtajien, johtavien virkamiesten ja lautakuntien focus group haastatteluilla 11 kunnassa. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä. Tutkimus osoitti, että varhaiskasvatuksen johtajuus ei toimi riittävän tehokkaasti pedagogiikan kehittämisessä. Keskeisimpänä syynä siihen oli henkilöstöryhmien toimiminen liian etäällä toisistaan. Lisäksi jaettu näkemys perustehtävästä puuttui ja johtajuuden välineet olivat riittämättömiä. Tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että vuorovaikutuksen lisääminen mikro- ja makrojohtajuustoimintojen välillä, laatustrategian luominen ja opettajien osallistaminen johtajuuteen rakentaisi tehokkaampaa pedagogista johtajuutta.

Avainsanat: varhaiskasvatus, johtajuus, jaettu johtajuus

Varhaiskasvatuksen perustoiminnot – varhaiskasvatuksen 2000-luvun haaste?

*Titta Kettukangas
Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja
opettajankoulutuksen osasto*

Tässä esityksessä tullaan tarkastelemaan erityisesti sitä, millaisina vuorovaikutuksen kenttänä perustoimintoja on käsitelty varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetus- ja toimintasuunnitelmissa 1970-luvulta tähän päivään ja millaisia muutoksia käsittelyssä on havaittavissa.

Meneillään oleva väitöskirjatutkimukseni varhaiskasvatuksen perustoiminnoista keskittyy ihmisen, tässä tapauksessa lapsen, elämää ylläpitävien perustarpeiden tyydyttämiseen ja institutionaaliseen varhaiskasvatukseen liittyviin perustoimintoihin varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Perustoiminnoilla varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan päiväkotiin tulemistä ja kotiin lähtemistä, pukeutumista ja riisuutu-

mista, wc-toimintoja ja siisteyttä, ruokailua, ulkoilua, unta ja lepoa sekä vapaita hetkiä. Yleisesti näitä toimintoja on kuvattu käsitteellä perushoito. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä perustoiminnot. Perustoimintoja varhaiskasvatuksen pedagogiikassa on tutkittu hyvin vähän ja niihin liittyviä kirjoituksia on löydettävissä rajallisesti niin kansallisesta kuin kansainvälisestä kirjallisuudesta. Tämä tutkimus on teeman avaus tähän tärkeään, mutta vain vähän huomiota saaneeseen aiheeseen varhaiskasvatuksessa.

Tämä kvalitatiivinen tutkimus nojaa teoreettisesti Härkösen pedagogiseen systeemiteoriaan tarkastellen varhaiskasvatusta kielen, käsitteiden sekä käsitejärjestelmien kautta. Tutkimus on hermeneuttinen ja tutkimusmenetelmänä on sisällön analyysin ohella diskurssianalyysi. Tutkimuksen huomio kohdistuu siihen, mitä ja miten perustoiminnoista on kirjoitettu suomalaisissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetus- ja toimintasuunnitelmissa vuosina 1973–2010. Kiinnostuksen kohteena on myös se, kuinka perustoimintojen käsittely opetus- ja toimintasuunnitelmissa on vuosikymmenten aikana muuttunut ja kuinka sitä voisi kehittää tutkimuksen ja teorian avulla.

Avainsanat: perushoito, perustoiminnot, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen pedagoginen systeemiteoria, vuorovaikutus

SESSIO 3

Kuuluu kuvaan - Varhaiskasvatus osaksi mediakasvatuksen pedagogiikkaa

Saara Pääjärvi

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus

Mediataitoja pidetään nykyajan kansalaistaitoina ja tutkimustieto (esim. Suoninen 2011) osoittaa median olevan osa varhaiskasvatuskäisten lasten arkea. Näin ollen varhaiskasvattajat tarvitsevat ammatillisia mediakasvatustulomuuksia. Mediakasvatuksen laadukas toteuttaminen edellyttää suunnitelmallisuutta sekä tietoon ja pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva ammattitaitoa. Kuitenkin mediakasvatuksen kirjaaminen suunnitelmiin tai toteuttaminen yhteisten toimintamallien mukaan on varhaiskasvatuksessa jokseenkin harvinaista (esim. Suoninen 2008, Pääjärvi 2009).

Kuuluu kuvaan –hanke on pedagogisen kehittämisen hanke, jossa koko työyhteisö osallistuu pedagogiseen suunnitteluun ja jäsentää mediakasvatuksen merkitystä osana lasten hyvinvointia tukevaa kasvatusta. Hankkeen tavoitteena on lisätä kasvattajien mediakasvatustietoisuutta sekä kehittää pedagogisia käytäntöjä jotka sitovat mediakasvatuksen osaksi kasvatustehtävää niin kodeissa kuin päivähoitodossakin.

Hankkeen pilottiin osallistuu neljä päiväkotia. Tarkoituksena on selvittää, miten kasvattajien mediakasvatustietoisuus ja työyhteisön pedagoginen suunnittelu muuttuvat hankkeen aikana. Tuloksena tuotetaan toimintamalleja, jotka auttavat varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen juurruttamisessa niin työntekijä-, yksikkö-, kuin kuntatasollakin.

Hanke toteutetaan vuoden 2012-2013 aikana yhteistyössä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhteistyön, Tampereen ja Ylöjärven kaupunkien sekä Tampereen yliopiston kanssa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.

Avainsanat: varhaiskasvatus, mediakasvatus, pedagoginen kehittäminen

Esiopetusikäisen lapsen vuorovaikutuksen tarkastelu kannustavan vuorovaikutuksen (ICDP) näkökulmasta

Saija Tanhuanpää

Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauma

Kehittyäkseen tasapainoiseksi yksilöksi lapsi tarvitsee sensitiivisen aikuisen hoivaa varhaisten elinvuosiansa aikana. International Child Development Programme – ohjelmaa on kehitetty yhdessä norjalaisen professorien Kars-ten Hundeyden ja Hennig Ryen tuella. Kehittämistyö aloitettiin jo vuonna 1985. Viralliseksi yhdistykseksi ICDP muuttui vuonna 1992. ICDP – ohjelma on kehitetty parantamaan aikuisten ja lasten välistä vuorovaikutusta ja sensitiivistä kohtaamista. Ihminen on luonnostaan sosiaalinen, mutta myös herkästi haavoittuvainen. Normaaliolosuhteissa lapsi oppii ja kehittyy, mutta esimerkiksi kontaktisuhteessa ilmenevät häiriöt voivat aiheuttaa lapselle huomattavia keskittymisen ja oppimisen vaikeuksia. ICDP -ohjelma auttaa aikuisia parantamaan vuorovaikutusta lasten ja nuorten kanssa sekä myös aikuisten keskinäistä vuorovaikutusta.

ICDP- ohjelman ensimmäinen koulutus oli Paraisilla 2010 Vägledande Samspel -nimellä, ohjelman suomalainen käännös on Kannustava vuorovaikutus. Kannustava vuorovaikutus koostuu kolmesta peruseriaatteesta: hoitajan käsitys lapsesta / oppilaasta, hyvän vuorovaikutuksen kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa sekä sensitiivisyyden ja empatian periaatteet.

Raumalla ja Pyhäjärvisuudulla toteutetussa tutkimuksessa havainnoitiin 190 esiopetusikäisen lapsen ja heidän opettajiensa välistä vuorovaikutusta erilaisissa esiopetustoiminnoissa. Ajatuksena oli tutkia, missä esiopetukseen liittyvissä tilanteissa edellä mainitut vuorovaikutuksen periaatteet toteutuvat ja miten paljon kannustava vuorovaikutusta esiintyy eri toiminnoissa.

Esityksessä kerrotaan ICDP - toiminnasta ja raportoidaan saaduista tuloksista.

Avainsanat: esiopetus, vuorovaikutus, kannustava vuorovaikutus, havainnointi, osallisuus

Yhteisöllinen oppiminen varhaiskasvatuksen tuen rakentajana

*Sai Väyrynen
Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Varhaiskasvatus päiväkodeissa rakentuu lapsen yksilöllisen kasvun tukemiseen kasvatuskumppanuuden ja henkilöstön tiimityön kautta. Erityisen tuen tarpeisiin on vastattu päivähoidon integroiduissa erityisryhmissä, joissa erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat toimineet yhdessä ns. tukilasten kanssa, ja toimintaa on ohjannut varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Mitä tapahtuu, kun rakennetta muutetaan ja erityisen tarpeisiin vastataan tavanomaisessa ryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti? Miten muuttuu varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuva? Millaista asiantuntijuutta tarvitaan muutuvassa tilanteessa ja miten se kehittyy? Miten muutosprosessia viedään eteenpäin?

Tarkastelen esitelmässäni erään suomalaisen kunnan varhaiskasvatuksen muutosprosessia vuodesta 2006 alkaen. Kuvaan prosessin pilottivaihetta, siitä saatuja kokemuksia ja muutoksen laajentamista kunnan kaikkiin päiväkoteihin. Pyrin ymmärtämään muutoksen monimuotoisuutta niin päiväkotiryhmien henkilöstön kuin esimiesten näkökulmasta. Pohdin myös yhteisöllisen asiantuntijuuden rakentamisen mahdollisuuksia ja muutosprosessissa koettuja kompastuskiviä. Lopuksi tarkastelen osallisuuden käsitettä inklusiivisuutta luonnehtimassa.

Avainsanat: inklusiivinen varhaiskasvatus, yhteisöllinen asiantuntijuus, lähipäiväkoti, varhaiseryityskasvatus

SESSIO 4

Varhaiskasvatuksen laatu Suomessa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä

*Janniina Elo & Eeva Hujala
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen yksikkö*

Kansainvälisen vertailevan pitkittäistutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka 3–5-vuotiaiden päivähoitolasten vanhemmat arvioivat varhaiskasvatuksen laatua Suomessa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä. Lisäksi tuotettiin tietoa siitä, millaisille tekijöille lasten viihtyminen päivähoitossa perustuu ja millaisilla toiminnoilla päivähoiton laatua tulisi vanhempien mielestä kehittää. Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta on varhaiskasvatuksen kontekstuaalisessa näkökulmassa ja vertailevan tutkimuksen metodologisena lähestymistapana sovelletaan emic–etic -asetelmaa. Laadun paradigma pohjautuu inklusiiviseen näkökulmaan. Data kerättiin vaiheittain vuosina 1990, 2000 ja 2010 ja menetelminä olivat lapsikohtaiset päivähoitokasvatuksen arvioinnit. Poikkileikkauseineisto analysoitiin kvantitatiivisesti maakohtaisina case -tyyppisinä kokonaisuuksina. Kvalitatiivista aineistoa hyödynnettiin kvantitatiivisen aineiston analysoinnin tukena ja tulostuksessa pyrittiin metodiseen triangulaatioon tutkimuksen validiteetin lisäämiseksi. Kulttuurista luotettavuutta lisättiin toteuttamalla tulostus yhteistyössä venäläisten ja amerikkalaisten yhteistyö kumppaneiden kanssa. Tulosten perusteella kaikkein tyytyväisimpiä päivähoiton kokonaislaatuun olivat yhdysvaltalaiset vanhemmat ja toiseksi tyytyväisempiä suomalaiset vanhemmat. Venäläisten vanhempien arviot kokonaislaadusta olivat selvästi alhaisemmat. Kaikissa maissa vanhemmat olivat tyytyväisimpiä päiväkodin vaikuttavuuteen sekä prosessitekijöihin. Suomalaiset ja venäläiset vanhemmat olivat kaikkein tyytymättömmimpiä puitetekijöihin, erityisesti aikuinen–lapsi -suhdelukuun. Yhdysvaltalaiset vanhemmat olivat tyytymättömmimpiä välillisiin tekijöihin, erityisesti johtajuuteen. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vertailu on tärkeää osoittamaan niitä vahvuuksia tai epäkohtia, joita kansainvälisessä varhaiskasvatuksessa ilmenee. Vaikka laatua ei voi suoraan verrata kulttuurista toiseen, sitä indikoivia yksittäisiä muuttujia voi ja olisi hyvä tarkastella aina hieman laajemmassa perspektiivissä.

Avainsanat: varhaiskasvatuksen laatu, laadun arviointi, vertaileva tutkimus, pitkittäistutkimus, kulttuuri

Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen haasteet tänään!

*Heidi Harju-Luukkainen & Jan-Erik Mansikka
Helsingin yliopisto*

Ruotsinkielistä varhaiskasvatuksen kenttää on tutkittu yleisesti ottaen vähän. Myöskään koko kenttää kattavia kartoituksia tai arviointeja ei ole vielä toistaiseksi tehty. Tämä jo itsessään aiheuttaa ongelmallisen tilanteen kokonaisvaltaiselle suunnittelulle ja muun muassa varhaiskasvatuksen järjestämiselle suomenruotsalaisessa kontekstissa.

Sydkustens landskapsförbund r.f. toteutti vuonna 2011 yhteistyössä Helsingin yliopiston tutkijoiden kanssa päivähoiton kartoituksen yhteistyökunnissaan. Tämä kartoitus kattoi kaikki kaksikieliset kunnat Suomessa Vaasan seutua lukuun ottamatta. Kartoituksia on tehty aina vuodesta 2004 saakka, mutta hieman suppeammassa laajuudessa. Näin ollen vuoden 2011 kartoitus on suurin toistaiseksi tehty. Kartoituksessa kunnat vastasivat kysymyksiin liittyen henkilökunnan saatavuudesta, lasten kielellisistä taustoista sekä varhaiskasvatuksen laadusta. Osaan kysymyksistä vastasivat kunnan varhaiskasvatuksesta vastaavat henkilöt ja osaan päiväkotiyksiköiden johtajat.

Tässä esityksessä selvitämme kartoituksen päätuloksia ja pyrimme luomaan kuvaa niistä haasteista, joihin ruotsinkielinen varhaiskasvatuksen kenttä joutuu nykyisellään vastaamaan. Tulokset paljastavat tilanteen monin osin haasteelliseksi. Eri kunnat painivat kuitenkin erilaisten haasteiden kanssa. Yleisesti ottaen ongelmaksi nousi pätevän henkilökunnan heikko saatavuus. Tämän lisäksi varhaiskasvatukseen osallistuvien kaksikielisten lasten suuri määrä luo oman haasteensa henkilökunnan tiedolliselle ja taidolliselle osaamiselle.

Avainsanat: arviointi, varhaiskasvatuksen laatu, kielitausta, henkilökunnan saatavuus

VUOROVAIKUTUS KIELI- JA KIRJALLISUUSKASVATUKSESSA INTERAKTION I SPRÅK- OCH LITTERATURPEDAGOGIK INTERACTION IN LANGUAGE AND LITERATURE EDUCATION

SESSIO 1

Tiloja vuorovaikutukselle? Tekstikäytänteiden opetuksesta ja osallistumiskulttuurista lukioissa

*Johanna Kainulainen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos ja Kasvatustieteen
laitos*

Koulupuheella, koulussa ja koulusta käytettävällä kielellä, rakennetaan erilaisia käsityksiä koulusta esimerkiksi opettajien ja oppijoiden työympäristönä, instituutiona tai kasvattajana. Koulupuheella vaikutetaan myös siellä syntyvään osallisuuteen. Voidaankin kysyä, kasvattaako nyky-koulu aktiivisia, osallistuvia yhteiskunnan toimijoita, joita esimerkiksi perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteissa kehoitetaan kasvatettaviksi. Passivoidaanko suomalaiset lapset ja nuoret pakkopuheella vai aktivoidaanko heitä antamalla heidän omalle puheelleen ja sen avulla rakennettaville merkityksille enemmän tilaa? Onko koulussa tilaa oppijoiden omille teksteille ja tekstimaisemille? Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa todetaan osallisuuden yhteisöön, sen kulttuuriin ja tietoon syntyvän omaksumalla yhteisön käyttämät kielenkäyttötavat. Opetetaanko ja opitaanko koulussa noita kielenkäyttötapoja eli tarvittavia tekstikäy-

tänteitä (multiliteracy practices) tekstien kanssa toimimiseen koulukulttuureissa ja erilaisissa tekstiympäristöissä?

Tässä esityksessä tarkastellaan neljän eri lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan haastattelussa tuottamaa koulupuhetta, jota peilataan opiskelijoiden ryhmähaastatteluihin ja kyselyaineistoihin. Tutkimuksen aineisto on kerätty Helsingin ja Jyväskylän yliopiston Kielitaidon kirjo -yhteishankeen pilottivaiheessa (ks. <http://www.helsinki.fi/hum/skl/tutkimus/kielitaidonkirjo/index.htm>). Esityksessä selvitetään, miten oppimisen ja vuorovaikutuksen tiloja (ns. kolmansia tiloja) kiennetään koulupuheessa ja miten puheessa ilmenevät esimerkiksi opiskelijoiden formaalit ja informaalit tekstimaisemat ja -käytänteet sekä millaista osallistumiskulttuuria tiloilla synnytetään.

Alustavien tulosten mukaan opettajien koulupuheessa kuuluu erityisesti institutionaaliset äänet, jotka korostavat esimerkiksi opetussuunnitelmaa auktoriteettina. Esityksessä pohditaan tulosten pohjalta mm. institutionaalisen puheen mahdollista vaikutusta opetuksen vuorovaikutukseen ja problematisoidaan sitä, millaista osallistumiskulttuuria se mahdollisesti synnyttää.

Avainsanat: koulupuhe, osallistumiskulttuuri, kolmannet tilat, tekstikäytänteet, tekstimaisemat

Vuorovaikutus kieliluokassa: KIELO-projektin tutkimustuloksia

Pirjo Harjanne

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

KIELO-projekti (2009–2012) on kansallinen ja kansainvälinen tutkimus- ja kehittämisprojekti, jossa kartoitetaan kieliluokkien todellisuutta. Projektin keskeisenä tavoitteena on tutkia ja kehittää sitä, millä tavoin vieraita kieliä opetetaan ja opiskellaan ja millä perusteilla. KIELO-projektin lähtökohtana on ajatus siitä, että keskeisiä vieraan kielen opetusta ja opiskelua suuntaavia tekijöitä ovat opettajan käsitykset oppilaista ja vieraan kielen opettamisesta, opiskelusta ja oppimisesta sekä koulu- ja kieliluokkakonteksti (esim. Borg, 2006). Toisena lähtökohtaisen ajatuksena on se, että kielenopettajan ammatillinen asiantuntijuus sisältää a) eksplisiittistä teoreettista tietoa, b) kokemukseen perustuvia käytännöllisiä taitoja, joka on usein hiljaista tietoa sekä c) teorian ja käytännön integrointia (esim. Toom, 2006). Ammatillinen kehittyminen edellyttää puolestaan oman opetuksen ja sen perustelujen systemaattista ja tavoitteellista reflektointia – opettajan toimintaa työnsä tutkijana (esim. Allwright, 2005). Tässä viitekehityksessä tarkastelen KIELO-projektin kansallisen survey-tutkimuksen (n=147) tuloksia koskien vuorovaikutusta kieliluokassa kielenopettajien näkökulmasta. Tarkastelen vuorovaikutusta yhtenä pedagogisen toiminnan aspektina (Uljens, 1997) ja viestinnällisen kielenopetuksen keskeisenä piirteenä (esim. Ellis, 2003).

Avainsanat: KIELO-projekti, vuorovaikutus kieliluokassa, pedagogisen toiminnan aspekti, viestinnällinen kielenopetus, kielenopettaja työnsä tutkijana

Persoona työväliseksi pedagogisissa opinnoissa

Elina Kouki

Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Turun yksikkö

Pedagogisia opintoja suorittava joutuu pohtimaan omaa persoonaansa työväliseksi. Tutkimuksessa aihe on eri vuosikymmenillä ollut vaihtelevasti esillä monesta näkökulmasta. Selvitin syksyn 2012 äidinkielen ja kirjallisuuden opetusharjoittelijoiden käsityksiä persoonan merkityksestä opettajantyössä kolmivaiheisella tutkimuksella. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa opetusharjoi-

telijat (n=26) kuvasivat, minkälainen on hyvä opettaja ja mitkä asiat he arvioivat vaikeiksi opettajantyössä. Hyvän opettajan määritelmässä aineenhallinta ja oppilaiden ymmärtäminen korostuivat perinteisten adjektiivisten luonnehdintojen rinnalla. Hankalimmaksi asiaksi opetusharjoittelijoista valtaosa (n= 21) ennakoivat odotusten mukaisesti kurinpidon, luokan hallinnan ja auktoriteettiaseman saavuttamisen. Tutkimuksen toisessa vaiheessa harjoittelijat pohtivat, miksi opettaminen ei välttämättä onnistu, vaikka opettajalla olisi kaikki mahdollinen tieto oppiaineesta ja sen opettamisesta. Ihmissuhde- (n=11) ja vuorovaikutustaidot (n=4) sekä kyky motivoida ja innostaa oppilaita (n=7) nostettiin näissä teksteissä esille opettajuuteen oleellisesti kuuluvina taitoina. Esiintymiskyvystä, karismasta, rakkaudesta oppilaita ja oppiainetta kohtaan sekä oman persoonan käyttämisestä työväliseksi oli yksittäisiä mainintoja. Tutkimuksen kolmannessa vaiheessa opiskelijat saivat pohtia opettajuuteen kasvamista opettajankoulutuksessa. Esseiden perusteella opetusharjoittelijat (n=24) toivoivat oman persoonansa kehittämiseen liittyvää koulutusta, muun muassa vuorovaikutus-, esiintymis- ja kurinpitotaidoissa. Pedagogisten opintojen opetussuunnitelmia kehitettäessä olisikin kartoitettava, minkälaisilla kurssisisällöillä opiskelijoita voitaisiin kouluttaa entistä paremmin oman persoonan käyttöön työväliseksi.

Avainsanat: opettajuus, persoona työväliseksi, esiintymis-, vuorovaikutus- ja kurinpitotaidot

SESSIO 2

Mitä peruskoululaisten kirjoittamisesta on tutkittu?

*Pirjo Kulju¹, Elina Harjunen², Mari Hankala³, Merja Kauppinen³, Johanna Pentikäinen², Sara Routarinne² & Mirja Tarnanen³
¹Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö; ²Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos; ³Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Tarkoituksenamme on tehdä meta-analyysi 2000-luvulla julkaistusta peruskoulun kirjoittamisen opetuksen suomalaisesta tutkimuksesta. Aihepiiriä on tutkittu verrattain vähän lukutaitoon verrattuna, joskin nousevaa kiinnostusta on havaittavissa esimerkiksi tutkijoiden verkostoitumisen ja opinnäytetöiden perusteella. Analyysimme pohjana on Roz Ivaničn (2004) näkemys kirjoittamisen diskursseista: millä tavoin englantilaisessa kieliyhteisössä vallinneet kirjoittamisen ja sen opetuksen sekä arvioinnin käsitykset ovat näkyvissä suomalaisessa alan tutkimuksessa?

Tähänastisen analyysimme perusteella voimme todeta seuraavaa: Psykologian ja erityispedagogiikan alalla kouluikäisiin liittyvä kirjoitustaidon tutkimus on usein käsitellyt lukivalmiuksia ja lukivaikeutta. Sanatasaista kirjoitustaitoa on kuitenkin pyritty analysimaan kirjoitusvirheiden sijasta myös laadullisemmin kielitieteen näkökulmasta. Alkuvaiheen teknisten taitojen lisäksi on tarkasteltu opetusjärjestelyitä, tunneilmapiiriä ja sosiaalisten käytänteiden merkitystä. Myös kiinnostus alkuvaiheen tuottavan kirjoittamisen tutkimiseen on viriämässä. Kirjoitustaidon kehittymistä on tutkittu myös suomi toisena kielenä -näkökulmasta, jolloin on keskitytty lähinnä kielellisten piirteiden analysointiin, taitotason arviointiin ja arvioijan toimintaan. Luovaa kirjoittamista on sen sijaan tutkittu melko vähän, lähinnä on käsitelty oppilaan taitoja ja opetusmenetelmiä. Kirjoitus-prosessia on tarkasteltu vertaispalautteen kannalta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin rakentuu useita kirjoittamiskäsityksiä. Vuoden 1994 ja 2004 opetussuunnitelmassa kirjoittaminen on osa yhteisöissä ja tekstiympäristöissä toimimista, joskin juonteena on myös luova itseilmaisuus. Peruskoululaisten kirjoitustaitoja on arvioitu otantaperusteisesti Opetushallituksen äidinkielen ja kirjallisuuden jokaisessa kansallisessa oppimistulosarvioinnissa vuo-

desta 1999 alkaen, mutta koulukirjoittamisen arviointiin kohdistuva systemaattinen tutkimus kuitenkin puuttuu.

Avainsanat: kirjoittamisen opetus, kirjoittamisen ohjaus, kirjoittamisen arviointi

Opettajat alakoulun tekstien palautteenantajina

*Mari Hankala & Merja Kauppinen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Koulukirjoittamisen kulttuurillemme on tyypillistä, että opettajat antavat kirjoittajalle sanallista palautetta valmiista tekstistä. Ensisijaisesti palautteen tehtävänä on tukea oppilaan kirjoitustaidon kehittymistä mutta samalla palaute täyttää myös oppilasarvioinnin tehtäviä. Hyvän ja toimivan tekstipalautteen ominaisuuksia ovat eri lähteiden mukaan muun muassa keskustelevuus, oikea-aikaisuus, realistisuus sekä fokuoitetuminen kirjoittamistehtävälle asetettujen tavoitteiden suuntaisesti. Tekstipalautteen muotoilulla opettaja joko vahvistaa tai vähentää palautteen vuorovaikutteisuutta.

Olemme aiemmin (Kauppinen & Hankala 2012) tarkastelleet yleisesti 20 luokanopettajan ja 7 luokanopettajaopiskelijan laatimia sanallisia palautteita neljän oppilaan teksteistä Straubin ja Lunsfordin (1995) palautetyyliluokittelua soveltaen. Havaitimme, että palautteissa opettaja useimmiten asettuu neuvojan ja käskijän asemaan tasaveroisena keskustelukumppanina toimimisen sijaan.

Tässä esityksessä tarkastelemme, miten opettajat ja opettajaopiskelijat tukevat palautteissaan erilaisia kirjoittajia. Analysoimme tarkemmin samasta aineistosta kaksi tekstiä, joista toisen opettajat ovat arvioineet numeerisesti heikoksi ja toisen erinomaiseksi. Tutkimme palautteiden muotoilua sekä niitä tekstipiirteitä, joihin palaute kohdistuu. Mitkä ovat näistä teksteistä laadittujen palautteiden yhteneväisyydet ja erot? Millaiseen vuorovaikutukseen opettajat asettuvat kirjoittajien kanssa? Millä tavoin palautteet ohjaavat kirjoittajan kehittymistä hänen senhetkistä taidoistaan eteenpäin?

Avainsanat: kirjoittamisen opetus, kirjoittamisen arviointi, opettaja, palaute, sanallinen palaute

Sähköinen Aapinen alkavan lukijan tukena esi- ja alkuopetuksessa

*Marja Nurmilaakso
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Aaapinen on kuulunut koulun aloitukseen Suomessa yli puolivuosisataa. Aapinen on ollut aikoinaan Raamatun ohella kodin ainoita kirjoja. Sen kasvatuksellinen funktio on ollut moninainen. Perinteisen aapisen sanoma kodista, uskonnosta ja isänmaasta alkoi muuttua 1980-luvulla. Yhteiskunnan muuttuessa ihmishahmot muuttuivat eläimiksi, jotka käyttäytyivät kuin ihmiset. Viime aikoina ihmiset ovat palanneet aapisiin takaisin. Lukemaan opettamisen menetelmä on ollut lähes aina induktiivinen ja pääosin opettajaohjoinen.

Parin viime vuoden aikana paperiaapisten aapisten rinnalle ovat tulleet jossain määrin sähköiset aapiset. Tässä tutkimuksessa kohteena on 2011 ilmestynyt yksi sähköinen aapinen. Tutkimusongelmat olivat: 1) miten aapinen heijastaa nykyistä kasvatuskulttuuria, 2) minkälainen on aapisen välittämä kuva kasvatus-, toiminta- ja oppimisympäristöstä, 3) miten aapinen lähestyy lasta, a) lapsikeskeisesti vai aikuislähtöisesti ja b) minkälainen on aapisen idea ja minkälaisia hahmoja aapisessa esiintyy. Neljäs tutkimusongelma pyrki vastaamaan kysymykseen, minkälaisia lukemaan oppimisstrategioita aapisessa käytetään. 20 Lahden Palmenian esi- ja alkuopetuksen opiskelijaa vastasi avoimeen kyselylomakkeeseen. Opiskelijat toimivat lastentarhanopettajina tai luokanopettajina. Kaikilla oli kasvatustutkimus- ja opettajantutkimus- ja digitaalinen. Tulosten mukaan sähköisen aapisen kulttuuri on nykyaikainen ja digitaalinen. Oppimisympäristö on sekä visuaalinen että auditiivinen. Vastaajat olivat eri mieltä siitä, oliko aapinen lapsi- vai aikuislähtöinen. Lukemaan opettamisen menetelmä oli edelleen induktiivinen.

Avainsanat: sähköinen aapinen, kasvatuskulttuuri, lapsilähtöinen/ aikuislähtöinen, lukemaan opettamisen menetelmä

SESSIO 3

Luokanopettajaopiskelijoiden viestintä- ja vuorovaikutustaidot opettajankoulutuksen haasteena

*Mirja Tarnanen, Eija Aalto & Merja Kauppinen
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Kieli- ja vuorovaikutustaidot ovat merkittävä oppimisen mahdollistajia ja kohde ei vain äidinkielen ja vieraiden kielen opetuksessa vaan koulun kaikissa oppiaineissa (esim. Vollmer 2006; Schleppegrell 2004). Näin ollen luokanopettaja ei ole vain äidinkielen opettaja, vaan myös muiden aineiden opettajana hän sosiaalista oppilaita kunkin oppiaineen kielenkäytön konventioihin, esimerkiksi puhetapoihin, käsitteiden määrittelytapoihin ja koevastausten muotoilemiseen. Luokanopettajien painoarvoa puolestaan äidinkielen ja kirjallisuuden opettajina lisää se, että he opettavat huomattavan osan koko perusasteen äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tuntimäärästä. Luokanopettajat ovat siis keskeinen resurssi suomalaisten kieli- ja viestintäasenteiden, -taitojen ja -tietoisuuden kehittämisessä, minkä vuoksi heidän työnsä tutkiminen ja koulutuksensa tehostaminen on erityisen tärkeää.

Esitelmämme on osa luokanopettajaopiskelijoiden kieli- ja viestintäkäsityksiä koskevaa hanketta, jossa selvitetään laajalla kyselyllä ja siihen liittyvillä sovellustehävillä mm. opiskelijoiden kielenkäyttö- ja -oppimiskokemuksia sekä käsityksiä kieli- ja viestintätaitojen opettamisesta. Keskitymme esityksessämme ensimmäisen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden (N= 126) viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin ja niitä koskeviin käsityksiin. Tarkastelemme seuraavia asioita: Millaiseksi ensimmäisen vuoden luokanopettajaopiskelijat arvioivat omat viestintä- ja vuorovaikutustaitonsa? Mitkä tilanteet he näkevät viestinnällisesti haasteellisimmiksi? Mitä viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan he kokevat tarpeellisiksi kehittää? Lopuksi pohdimme, mitä tulokset kertovat opiskelijoiden aiemmista kokemuksista, koulutuksesta ja sen tarjoamista valmiuksista sekä millaisia haasteita tämä asettaa opettajankoulutukselle ja sen kehittämiselle.

Avainsanat: vuorovaikutustaidot, viestintätaidot, kielikäsitykset, opettajankoulutus, luokanopettaja

Opettajien näkemyksiä aikuisen S2-oppijan kieli- ja viestintätaitojen kehittymisen tukemisesta

Marianne Seppä

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Maahanmuuttajien määrän nopea lisääntyminen Suomessa luo haasteita niin koulutuspolitiikalle kuin opettajillekin. Kotoutumiskoulutus on avainasemassa maahanmuuttajien kieli- ja viestintätaitojen lisäämisessä, integraatioprosessissa ja työelämävalmiuksissa. Tarkastelen esitelmässäni suomi toisena kielenä opettajien käsityksiä aikuisten S2-oppijan kieli- ja viestintätaitojen tukemisesta ja tuottamistaitojen kehittymiseen vaikuttavista muuttujista. Esitelmä liittyy tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseeni, joka käsittelee opetuksen eriyttämistä ja erilaisia oppimispolkuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa.

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma pohjautuu sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen nähdään opiskelijan ja hänen ympäristönsä välisenä vuorovaikutusprosessina. Suomen kielen ja viestintätaitojen opetuksessa huomioidaan funktionaalinen kielitaitokäsitys, jossa opiskelijan omat viestintätarpeet korostuvat. Kotoutumiskoulutuksen tavoitetasona on Eurooppalaisen viitekehyksen (EVK) taso B1.1, mutta vain osa opiskelijoista saavuttaa tämän tason. Toisaalta osa opiskelijoista myös ylittää tämän tason kotoutumiskoulutuksen aikana. Tätä taustaa tarkastelen esitelmässäni opettajien kokemuksia erilaisten kielitaitoprofiilien omaavien opiskelijoiden kohtaamisesta heterogeenisessä ryhmässä.

Tässä esitelmässä kuvaan, miten opettajat ovat kokeneet pystyvänsä tukemaan aikuisia S2-oppijoita, mitkä työtavat he ovat kokeneet toimivina ja mitä haasteita he ovat kohdanneet. Laadullinen aineisto koostuu teemahaastatteluista, jotka on toteutettu kahdessa vaiheessa. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin avulla. Esitelmän tarkoitus on tuoda esiin kenttätöön kokemuksia ja tuottaa tietoa, jonka avulla aikuisten S2-oppijoiden kieli- ja viestintätaitojen kehitystä voidaan tukea heterogeenisissä ryhmissä.

Avainsanat: suomi toisena kielenä, kotoutumiskoulutus, eriyttäminen, maahanmuuttajat, kieli- ja viestintätaidot

Ruotsin ja englannin kielen opettajien käsityksiä opetussisällöistä ja arvioinnista suullisen kielitaidon kontekstissa

Outi Hakola

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Kielenopettajan tärkeimpiä työkaluja ovat hänen opettamista koskevat tietonsa sekä pedagoginen ajattelunsa. Opiskeluidensa, työkokemuksensa ja mahdollisen täydennyskoulutuksensa kautta opettaja rakentaa oman tapansa tarkastella työtään, opettamista, sen tarkoitusta ja työnsä tulosten, esim. opiskelijoiden oppimien taitojen mittaamista. Opettajan ammatillinen tieto ja kokemukset muodostavat käsityksiä opettamisesta ja opiskelusta, ja näiden arvioinnista, joita hän käyttää hyväkseen päivittäisessä, enimmäkseen luokkahuoneessa tapahtuvassa työssään (esim. Borg 2006, Phipps & Borg 2009). Erityisesti viimeisten parin vuosikymmenen aikana kiinnostus kieltenopettajien uskomusten ja käsitysten tutkimukseen on kasvanut. Tutkimusta on tehty mm. vertailemalla opettajien raportoimia uskomuksia ja käsityksiä heidän toimintaansa luokkahuoneessa, ja on selvinnyt, etteivät nämä kohtaa toisiaan läheskään joka kerta.

Väitöstyötäni varten tutkin parhaillaan erityisesti ruotsin ja englannin kielen opettajien raportoimia käsityksiä ja vertaan niitä heidän toimintaansa luokkahuoneessa lukion suullisen kielitaidon kurssien kontekstissa luokkahuoneobservoinnin keinoin. Tässä esityksessä tulen käsittelemään toista osaa tutkimuksestani, kahden opettajaryhmän raportoimia käsityksiä suullisten kurssien opetussisällöistä ja opiskelijoiden suullisten taitojen arvioinnista.

Materiaali (n= 217) hankittiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin Opetushallituksen hallinnoiman lukioden rehtoreiden yhteystietolistan kautta jokaiseen suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen lukio-opetusta antavaan oppilaitokseen keväällä 2012. Tuloksista käy mm. ilmi, että ruotsia opettavat henkilöt painottavat englantia opettavia vähemmän vuorovaikutustaitoja, kohdekuulttuurin mukaista viestintää ja puheviestinnän strategioita suullisten taitojen opettamisessa ja arvioinnissa. Molemmat vastaajaryhmät ovat kuitenkin samaa mieltä ääntämisen opettamisen tarpeellisuudesta.

Avainsanat: opettajan pedagoginen ajattelu, pedagoginen sisältötieto, suullisen kielitaidon opettaminen, kielitaidon arviointi, täydennyskoulutus

SESSIO 4

Sosiaalisuus lukiolaisten verkkokirjakeskusteluissa

*Pirkko Tiuraniemi
Turun yliopisto, Turun normaalikoulu*

Tutkimuksessa pyrittiin löytämään sosiaalista läsnäoloa kirjallisuuden verkkokeskusteluista, jotka toteutettiin Netlibris-menetelmällä. Sosiaalinen läsnäolo syntyy oppilaiden kyvystä toimia sosiaalisesti oppimisyhteisössä. Tavoitteena oli vastata kysymykseen, miten sosiaalisuus ilmeni verkkokeskusteluissa? Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, millaisia sosiaalisen vuorovaikutuksen piirteitä oli nähtävissä kognitiivisesti onnistuneessa keskustelussa. Tutkimus sijoittuu osaksi kansainvälistä Tutkivan yhteisön mallin (CoI) tutkimusperinnettä. Tutkimusaineistona on vuosina 2003 ja 2004 keskisuuren kaupungin kolmen lukion 16 oppilaan, yhden opettajan ja yhden kirjastonhoitajan käymät neljä 5–7 hengen vertaisverkkokirjakeskustelua. Tutkimusmenetelmänä oli laadullis-määrällinen sisällönanalyysi.

Tuloksena oli, että sosiaalinen läsnäolo oli kaikissa keskusteluissa runsasta. Tunnepitoisia ilmauksia käytettiin erityisesti keskustelun kohteesta, kirjasta. Keskusteluille oli erityisen tyypillistä viestinnän avoimuus, toisten huomioon ottoa ja keskinäistä tietoisuutta toisista keskustelijoista ilmennettiin paljon. Sosiaalisuuden osatekijöistä erityisesti itsekunnioitus ja ryhmäyhtenäisyys näkyivät hyvissä keskusteluissa. Tutkimuksessa käytettäviä hyvyden ja sosiaalisuuden arviointitapoja voi käyttää kouluopetuksen virtuaalisten kirjallisuuskeskustelujen arvioimiseen.

Avainsanat: sosiaalinen läsnäolo, tutkivan yhteisön malli, vertaiskeskustelu, Netlibris-kirjallisuuskeskustelu

Keskustelua fiktion etiikasta

*Merja Ikonen-Varila
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta*

Esitelmässäni tarkastelen fiktion etiikkaan liittyviä näkökulmia. Tarkastelen aihetta yksittäisesimerkin valossa. Syyskesällä 2012 lehdistössä käytiin keskustelua Riikka Ala-Harjan teoksesta ja sen herättämistä kirjailijan etiikkaan liittyvistä kysymyksistä. Tarkastelen käytyä keskustelua oikeudenmukaisuusnäkökulmien valossa. Aineistona käytän keskustelun aloittaneiden kirjailijan omaisten, kirjailijan, kustantajan, kirjailijaliiton edustajan sekä Helsingin sanomien kolumnistin kirjallisia näkemyksiä. Esityksessä tarkastellaan fiktion etiikkaan liittyviä kysymyksiä myös suhteessa faktan etiikkaan.

Avainsanat: oikeudenmukaisuus, kaunokirjallisuus, fiktio

Draama ja lukupiiri kaunokirjallisen tekstin tulkinnassa - luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä opetuskokeilusta

*Jorma Immonen
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Turun yksikkö*

Esitykseni käsittelee luokanopettajankoulutuksen kaunokirjallisuuden opetuksessa käyttämäni menetelmää, jossa yhdistyvät draaman toiminnalliset menetelmät ja perinteinen lukupiirityöskentely. Oppijoiden orientaatiota draamatekniikkojen käyttöön opetuskokeilussa pohjustettiin vuorovaikutustaitoja harjaannuttavilla draaman piiristä tutuilla leikki- ja improvisaatioharjoitteilla. Menetelmiä sovellettiin suppeaan kaunokirjalliseen tekstiin, Hannele Huovin (2003) lyhyehköön faabeliin Tapiiri.

Oppitunnin kestäneeseen työmenetelmäkokeiluun osallistui 88 luokanopettajaopiskelijaa. Opiskelijat vastasivat opetuskokeilun päätyttyä kyselyyn, jonka alussa kartoitettiin opiskelijoiden mahdollisia aiempia draamaopintoja. Kyselyllä pyrittiin kaiken kaikkiaan saamaan selville, miten opiskelijat suhtautuivat neljään erilaiseen toiminnalliseen draamamenetelmään kaunokirjallisen tekstin käsittelytapana. Kyselyssä esitettiin kymmenen mielipideväittämää vastattaviksi Likert-asteikolla

sekä kymmenen suppeaa avointa kysymystä lähinnä vastaajien taustatietojen ja draamakokemusten kartoittamiseksi.

Kyselyn tulosten pohjalta pohdin muun muassa sitä, miten opiskelijat mielestään draamatyöskentelyssään onnistuivat, miten aiempi draamakompetenssi vaikutti työskentelyn onnistumisarviointiin sekä miten opiskelijoiden oma vertaislukupiiri ja yhteisesti havainnoidut, eri draamatekniikkojen avulla esitetyt tulkinnat voivat vahvistaa kaunokirjallisen tekstin ymmärrystä.

Avainsanat: äidinkielen ja kirjallisuuden opetus, draama, lukupiiri, tekstinymmärtäminen

Vuorovaikutusdraama – tekstin avaaminen ryhmässä

Katri Karasma

Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Turun yksikkö

Yliopiston opettajien opetusmenetelmiä pitäisi tutkia ja kehittää enemmän. Draama on suositeltava, sillä se johtaa syväoppimiseen. Ongelmaa on käsiteltävä koko persoonan avulla. (Kauppila 2006, Sinivuori 2007, Toivanen 2007.) Olen käyttänyt vuorovaikutus-draamaa vuodesta 2005. Siitä on kertynyt tutkimustietoa (opiskelijoiden arvioita) ja oppimispäiväkirjoja. Menetelmä on onnistunut aina, joten siitä on mielestäni kerrottava muillekin.

Kukin lukee vuorollaan yhden sivun tekstistä. Sen jälkeen osallistujat saavat vetää roolilapun opettajan valmiiksi kirjoittamien erillisten lappujen joukosta. Vierustovereille opettaja antaa tehtäväksi olla roolihenkilön haastattelija. Haastattelijoita voi olla yksi tai useampia. Haastattelija miettii kymmenkunta kysymystä jotain lehteä varten (aikaa 10 min). Haastateltava eläytyy sen ajan rooliinsa. Parit tulevat esiintymään luokan eteen.

Opiskelijoiden ja peruskoululaisten kanssa on luettu Kaarina Helakisan satuja ja Tove Janssonin kertomuksia. Aineenopettajaopiskelijoiden kanssa on luettu novelli Metsästyshaukka, katkelma Hamletista ja Kalevalasta ym. Suomi toisena kielenä –kurssilla luin opiskelijoiden kanssa Kari Hotakaisen teoksesta Ihmisen osa (2009) katkelmat, joissa perheen tyttärelle tuli Suomeen afromies ja jossa tämä musta mies Biko toimi bussinkuljettajana Helsingissä ja joutui nuorisjoukon rasistisen

kohtelun uhriksi. Tyttären vanhemmilla, varsinkin isällä, oli suuria vaikeuksia hyväksyä uutta vävyä.

Vuorovaikutusdraamasta oli opiskelijoiden oppimispäiväkirjoissa myönteisiä kommentteja: ”Minusta tuntui hyvältä saada pohtia ajatuksiani maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyen. Se oli hyvä tehdä samaistumalla kirjan roolihenkilöön. Silloin se ei tuntunut liian ahdistavalta, pakottavalta tai hyökkäävältä, mutta se oli kuitenkin puhuttelevaa. Samoin tuntui puhuttelevalta kuulla toisten samalla tavoin samaistuvan muihin roolihenkilöihin ja avaavan heidän mahdollisia ajatuksiaan. Omia ajatuksiaan oli varsin hedelmällistä peilata näiden ajatuksiin.”

Avainsanat: draama, opetusmenetelmä, yliopistopedagogiikka, S2-opetus

VUOROVAIKUTUS TUTKIJAN JA KENTÄN VÄLILLÄ: METODOLOGISIA MIETTEITÄ INTERAKTION MELLAN FORSKARE OCH FÄLT: METODOLOGISKA REFLEKTIONER INTERACTION BETWEEN THE RESEARCHER AND THE RESEARCH FIELD: METHODOLOGICAL REFLECTIONS

SESSIO 1

Työläismiesten kasvatuspuhe haastattelussa

Toni Kosonen

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneiden miesten haastatteluihin (N=30) tukeutuvan väitöstutkimukseni osana tarkastelen, miten nämä työläismiehet puhuvat työhön ja ammattiin kasvamisestaan sekä työhön ja ammattiin kasvattamisesta. Tarkastelen kasvatuspuhetta kasvatuskulttuurin rakentamisena tietyssä sosiaalisessa (työväenluokkaisessa) asemassa sekä analysoin sitä suhteessa havaintoihin laajemmista kasvatuskulttuurin muutoksista autoritaarisesta keskustelemaan ja kollektiivisesta individualistiseen. Tutkimuksen edetessä toivon kytkeväni tämän analyysin luokka- ja muiden erojen rakentumisen analyysiin sekä työläismiesten koulutusyhteisyyden tarkasteluun. Hankkeessani kysyn, miten työläismiehet asettuvat koulutusyhteiskunnan sosiaalisiin ja kulttuurisiin järjestyksiin?

Metodologisesti ymmärrän haastattelun sosiaalisesti ja kulttuurisesti paikantuvana vuorovaikutustapahtumana. Haastattelussa ”kasvatuspuhe” tuotetaan näin tutkijan ja tutkittavan erilaisten tulkintojen ja asemien kohdatessa. Kasvatuspuhe ei ole puhdasta, vaan aina jo jossain kontekstissa tuotettua. Tämän vuoksi asemoitumiset haastattelutilanteessa ovat merkittäviä analyysin ja tulkintojen avaimia. Esityksessä käsittelen analyysini alustavia tuloksia tästä näkökulmasta. Tässä yhteydessä keskeisiä pohdittavia kysymyksiä ovat muun muassa miesten asemoituminen haastattelussa oppimis- ja muutosmyönteisiksi sekä se, missä suhteessa puhe kasvatuksesta on opittua puhetta.

Avainsanat: työläismiehet, ammatillinen aikuiskoulutus, kasvatuskulttuurit, kasvatuspuhe, haastattelu

Onko tää sitä varten, että sää ton tutkimuksen lisäksi katot tota tuntikäyttämistä? – englannin opettaja tutkii omia oppilaitaan

Kristiina Skinnari

Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus

Esityksessäni tarkastelen etuja ja ongelmia, joita omia oppilaitaan tutkiva opettaja kohtaa tutkimusta tehdessään. Tutkin peruskoulun viidennen ja kuudennen luokan oppilaille koulun englannin opetuksen eri konteksteissa rakentuvia kielenoppijaidentiteettejä sekä niiden rakentumista ekologisesta näkökulmasta. Tutkimuskoulun englannin opetuksen kontekstit olivat englannin kielen opetus, englanninkielinen sisällönopetus sekä erityisen tuen pienryhmäopetus. Kielenoppimisen tarkastelu ekologiana oli monitasoista: se vaati laajaa otetta englannin opetuksen konteksteihin, yksittäisten oppilaiden näkökulmien esille tuomista sekä yksilöiden ja ympäristön suhteiden tarkastelua. Analyysini koostui englannin opetuksen tarjoamien, oppilaiden toimijuuden sekä kielenoppijapolkuina ilmenevien oppilaiden identiteettien tarkastelusta. Väitöstutkimukseni on kouluetnografia, jossa on toimintatutkimuksellisia piirteitä. Aineistoa keräsin puolentoista kouluvuoden ajan ja se koostuu kirjallisista kyselyistä, haastattelusta, nauhoitetuista oppilaskeskusteluista, oppilaiden piirroksista itsestään englannin oppijana sekä tuntihavainnoinneista, tutkimuspäiväkirjasta ja autenttisista dokumenteista. Kentälle pääsy oli näennäisen helppoa, mutta tutkijan positioni aiheutti joskus hämmennystä. Koska olen tutkinut osittain omia oppilaitani, eettiset ja metodologiset haasteet ovat olleet suuria työprosessin alusta loppuun. Asemani tutkimukseen osallistuvien oppilaiden opettajana on vaikuttanut sekä tutkimukseeni että työskentelyyni opettajana, joten itsereflektio on ollut välttämätön osa työtäni. Erityisen suuria eettisiä haasteita kohtasin oppilaiden anonymiteetin suojelemisessa sekä viiden oppilaan kielenoppijapolun kuvaamisessa. Toimin tutkimusta tehdessäni osittain myös englannin opetusta antavana erityisopettajana ja olen joutunut rajaamaan aineistoni ulkopuolelle oppilaisiin liittyviä tietoja, joita ei mielestäni voi julkaista aiheuttamatta tutkimukseen osallistuneille mahdollisesti vahinkoa.

Avainsanat: etnografia, toimintatutkimus, englannin opetus, kielenoppijaidentiteetti, eettisyys

Tiedon luomisen tilat päiväkodissa

Tiina Kirvesniemi

Itä-Suomen yliopisto

Tutkin lisensiaatintutkimuksessani päiväkotia erilaisen tiedon ja tiedon luomisen tilana. Tekeillä olevassa väitöstutkimuksessani jatkan saman teeman tutkimista niin, että laajennan tutkimuksen kohderyhmää yhden päiväkodin case-tutkimuksesta useamman päiväkodin tutkimukseen. Tutkimusmenetelmänä on luotain-menetelmä, jonka tunnetuimmat esikuvat ovat avaruuden ja merentutkimuksen sovellukset. Luotaintutkimus voidaan nähdä etnografisena tutkimusmenetelmänä, sillä luotain lähetetään usein ennestään tuntemattomaan keräämään tietoa. Sitten luotain-tutkimus on ollut suosittua esimerkiksi muotoilun ja tuotekehittelyn piirissä (esim. Mattelmäki 2006, Gaver, Dunne & Pacenti 1999). Tutkimusmenetelmällisesti luotain voi olla moninainen, sillä sen sisältämät itse-dokumentointivälineet valitaan tutkimuskohteen ja –teeman mukaan. Tässä tutkimuksessa itsedokumentointivälineitä voivat olla vaikkapa kysely- ja dokumentointilomakkeet, päiväkirja ja valokuvat.

Tiedon luomisen teorioiden mukaan (esim. Nonaka) vuorovaikutus on tärkeä ehto tiedon luomisessa. Tieto on työorganisaatioissa moninaista, ja ns. hiljaisen tiedon, havaintotiedon ja intuition perustuvan tiedon näkyväksi saaminen edellyttää vuorovaikutusta. Miten luotain-menetelmällä voidaan tutkia vuorovaikutusta? Tutkittavat dokumentoivat työtään, havaintojaan, ajatuksiaan ja vuorovaikutusta näillä välineillä ohjeiden mukaan tietyn ajanjakson, jonka jälkeen luotain palaa tutkijan luokse analysointia varten. Vuorovaikutuksen ja sen tilanteiden tulkinta tapahtuu täysin tutkittavien välityksellä. He tulkitsevat vuorovaikutusta omista lähtökohdistaan, ja dokumentoivat sen. Tutkija tutkii näin ollen vuorovaikutusta välillisesti. Tutkijan läsnäololla on aina vaikutusta esimerkiksi havainnoinnissa ja haastattelussa, mitä ei samassa määrin tapahdu luotaintutkimuksessa. Toisaalta saadaan intensiivisempää tietoa kuin vain kyselytutkimuksella, joka usein on varsin kapea kuva todellisuudesta.

SESSION 3

Theory as the author of our data and our findings

*David Clarke & Einav Aizikovitsh-Udi
University of Melbourne (Australia); Beit Berl Academic College
(Israel)*

Our interaction with the settings of our research is mediated by those theories (sometimes tacit) that direct our attention to particular objects and events. The interest group usefully highlights “the dialogue between data, theory and researcher.” Having identified certain events or objects as worthy of attention, theory frames their classification into categories consistent with the ontological and epistemological origins of those theories. Even where the categorization is a process of description, and the constituent elements “grounded” rather than prefabricated, there is nonetheless a prefabrication effected by language and culture that predates theory and on which theory is predicated. These categorization schemes, however “emergent,” structure and determine our data idiosyncratically. The “findings” generated by the manipulation, collation, processing, and quantification of our data sets are the direct product of our theories and reify distinctions encrypted into the language, constructs and structures of those theories. In this paper, we illustrate this process of encrypted value and structure using examples from research studies currently undertaken by the authors (Clarke and Aizikovitsh-Udi). These examples are taken from international, national and local research studies, and they include examples taken from the authors’ research involving curricular analysis, discourse analysis, classroom observation, and video coding.

Keywords: theory, data, findings, methodology, research

An alien fly on the ceiling

*Josephine Moate
University of Jyväskylä, Department of Teacher Education*

The aim of this presentation is to critically consider the notion of “outsideness” (Bakhtin, 1986) in relation to educational research. This presentation draws on data from participant-observation research in two seventh-grade science courses. As an international educational researcher interested in classroom interaction, the researcher faced a series of deeply-felt dilemmas (Sullivan and McCarthy, 2004) having entered the textbook-based context of the Finnish classroom. The experience of this research challenged the researcher’s understanding of teacherhood, the roles of talk and texts in education, and how the cultural frame of the researcher has significant implications for the responsiveness of the researcher. The responsiveness of the researcher in turn has implications for the analysis of data, the presentation of findings and the recommendations for future research. More significantly the responsiveness of the researcher has significant implications for the ethical stance of the researcher and the relationship between the researcher and researched. This presentation will briefly introduce the dilemmas faced by the researcher before using the notion of “outsideness” as a resource that can be positively used to enrich further understanding.

Keywords: classroom interaction, textbook-based learning, outsideness, felt dilemma

The concept of ‘professional secrecy’ and fieldwork in the institutional context of social and health care

*Sirpa Lappalainen
University of Helsinki; Centre for Sociology of Education*

The presentation draws on three years’ ethnographic fieldwork in the context of vocational upper secondary education in health and social services sector. The aim of the study was to explore vocational education from students’ perspectives. In this particular presentation, I analyze the ways how professional secrecy is conceptualized in the institution of social and health care, and what kind

of consequences it has for ethnographic fieldwork. My data include field notes, interview material generated with students and teachers as well as documents produced in institutional context.

The profession of the practical nurse is tightly regulated by legislation. Professional secrecy is a fundamental legislation-based norm in the health and social services sector. Moreover, it is an idea the students are supposed to internalize during their education as a part of the professional ethic. When the field of an ethnographer is in the context of social and health care, the concept of professional secrecy is also present at the ethnographic fieldwork interaction. Informants are forced to exercise continuous consideration whether a story they are about to tell is allowed to. I argue that the concept of professional secrecy brings special tensions, which need to be taken into account when doing ethnography in the health and social services sector.

Keywords: ethnography, field work, vocational education

SESSIO 4

How I do it well? – The methodological reflections on the dialogue between data, theory and interpretation

Ulla Hotti

University of Helsinki, Department of Teacher Education

According to research literature interaction between the researcher and the research field is thought problematic. On the other hand it can be thought as a power which supports a research work on to get the targets. As a researcher for past six years I have reflected on the interaction from the methodological perspective, especially relationship with research field: how I do so that I do it well? This means both ethical and knowledge perspective. The purpose was to examine from a professional point of view the symbolic and operational compatibility of the curriculum at the time as experienced and assessed by subject-teacher students. The students were questioned on how the academic curriculum as a learning environment showed them how to progress from novices to experts. The research material was comprised of the teacher students' feedback on curriculum innovation from the academic years 2005–2008 (N=1550), gathered using feedback forms consisting of quantitative and qualitative material. The research material was examined systemically within a normative-theoretical research framework: the normative framework was constructed on European and Finnish laws concerning academic teacher education and the norms and strategies of the University of Helsinki, whereas the theoretical framework was constructed on Rogers' s (2003) Innovation and Diffusion Theory (the frame theory) and as well as essential background theories concerning academic teaching, supervision and learning to teach. The Innovation and Diffusion Theory provided a relevant perspective for examining the implementation of the subject-teacher education curriculum and how students re-innovate and re-invent it. This kind of student-cent approach and examination allowed for the students' voices to be heard teleologically, according to the strategy of University of Helsinki (2007-09): students take part in improving the quality of teacher education curriculum.

Keywords: research, interpretation, subject teacher education, assessment, knowledge, academic pedagogy

Metodologisia pohdintoja tutkimuskentiltä

Varpu Tissari

Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos

Organisaatiossa videotutkimusaineistoa kerätessään tutkija voi kohdata haasteita, joihin hän ei ole voinut aina varautua etukäteen. Haasteet voivat liittyä mm. tutkimuslupien saamiseen tai yllättäviin vuorovaikutustilanteisiin. Organisaation johdolta saadun tutkimusluvan lisäksi tutkimuslupa on saatava myös työntekijöiltä ja asiakkailta, jos he osallistuvat tutkimuksen kohteena olevaan vuorovaikutukseen. Riittävän tiedon antaminen kaikille tutkimukseen osallistuville voi muodostua haasteeksi ja keskeyttää vuorovaikutustilanteen, jos tutkimuslupia ei ole saatu etukäteen. Erityisen haasteellista toiminnan videointi on myös silloin, kun osa toimintaan ja vuorovaikutukseen osallistuneista ei anna tutkimuslupaa. Etnografisen tutkimuksen ja erityisesti videoaineistoihin perustuvan tutkimuksen tekeminen vaatiikin erityistä huolellisuutta tutkimusaineiston keruun, käsittelyn, arkistoinnin ja raportoinnin osalta.

Kentällä tehtyjen havaintojen lisäksi etnografinen tutkimus sisältää usein myös tutkimuskenttää edustavien informanttien haastattelemista. Haastattelijan ja haastateltavien suhteella on vaikutusta mm. siihen, miten tutkimusteemoja ja -kysymyksiä lähestytään, miten niistä neuvotellaan ja miten niihin vastataan sekä siihen, miten merkitysten yhteinen rakentaminen tapahtuu (Sherman Heyl 2001; Tolonen & Palmu, 2007).

Tässä esityksessä tarkastellaan eri tutkimuskentillä dokumentoitujen aineistoesimerkkien valossa tutkijoiden ja kentän toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen liittyviä metodologisia näkökohtia sekä merkitysten yhteisen rakentumisen haasteita ja mahdollisuuksia tutkijan ja tutkimukseen osallistuvien välillä. Lisäksi pohditaan kentän eri toimijoiden vuorovaikutuksen sekä tutkimusmenetelmiin liittyvien ratkaisujen merkitystä aineiston keräämiseen, analysointiin ja raportointiin.

Avainsanat: etnografinen tutkimus, haastattelu, merkitysten yhteinen rakentumien, videotutkimus, vuorovaikutus

Kahdentumisen käsite analyyttisenä välineenä lasten tuottaman tiedon tulkinnassa

Marleena Stolp

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Lapsuudentutkimuksen kentällä pyritään kehittämään menetelmiä, jotka ottavat huomioon lapsuuden erityisyyden ja osallistavat lasta tutkimukseen. Lapselle leikki on eräs tyypillinen tapa tuottaa tietoa, mutta sen tulkinta ja analyysi koetaan usein haasteelliseksi. Toisinaan lasten tuottama tieto leimataan luonteeltaan epäluotettavaksi, mikäli ajatellaan lapsen vain leikkivän tai näin ollen jopa valehtelevan. Vuorovaikutukseen tutkijan ja lasten tuottaman tiedon välillä liittyy kysymyksiä epäsymmetrisestä vallasta sekä lasten ja aikuisten maailman polarisoituneesta suhteesta.

Kahdentumisen käsitteen avulla voidaan monipuolistaa näkemystä reaalityodellisuudesta ja fiktiivisestä todellisuudesta siten, että voidaan ajatella niiden olevan muutakin kuin joko tai. Kahdentumisella viitataan tilanteeseen, jossa henkilö on yhtä aikaa sekä oma itsensä reaali maailmassa että fiktiivinen hahmo kuvitellussa todellisuudessa. Käsite on johdettu draamakasvatuksen kentällä käytetystä esteettisen kahdentumisen käsitteestä, ja se mahdollistaa joidenkin lasten leikkiessä tuottamaan tietoon liittyvien varausten purkamisen. Pohdin kahdentumisen ilmiötä tutkimusaineistoni tulkinnallisten pulmakohtien avulla, ja esittelen sen mahdollisuuksia analyyttisenä välineenä.

Esitys voidaan pitää tarvittaessa myös englanniksi.

Avainsanat: kahdentuminen, käsitteet, leikki, lasten tuottama tieto

Taiteen kohtaaminen – mitä ”Cézannen epäily” kokemustutkijalle opettaa?

Serja Turunen

Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto, Savonlinna

Maurice Merleau-Ponty kirjoitti artikkelinsa Cézannen epäily rinnakkain filosofisen pääteoksensa *Phénoménologie de la Perception* (Havainnon fenomenologia) kanssa. Esityksessäni pohdin, mitä Cézannen epäily kokemustutkijalle opettaa. Tarkastelen myös, kuinka omassa ajattelussani ja sen myötä tutkimusprosessissani näkyvät Merleau-Pontyn korostama alkuperäisen havainnon ensisijaisuus sekä fenomenologinen tapa kysyä, kohdata ja kuvata maailmaa ja sen ilmiöitä.

Tarkastelussani kohtaamisia tapahtuu kolmella eri tasolla:

1. taso (alkuperäinen havainto): taidemaalari Paul Cézanne kohtaa maiseman; koululaiset kohtaavat klassisen musiikin.
2. taso (eletty perspektiivi): Merleau-Ponty kuvaa Cézannen ja maiseman kohtaamisia sellaisina, kuin ne taiteessa näyttäytyvät; minä tutkijana kuvaan koululaisten klassisen musiikin kuuntelukokemuksia sellaisina, kuin ne aineistossani näyttäytyvät.
3. taso (paljastettu ilmiö): Merleau-Ponty paljastaa kirjallisuudessaan Cézannen taiteen tavan välittää merkityksiä; minä tutkijana pyrin paljastamaan aineistoni koululaisten kuuntelukokemusten kuvauksista välittyviä subjektiivisia ja intersubjektiivisia merkityksiä ja merkitysrakenteita.

Merleau-Ponty näkee Cézannen taiteella ja fenomenologisella tutkimuksella yhteisen päämäärän: ilmiöiden täsmällisen kuvaamisen sellaisina, kuin ne havainnoissa ja kokemuksissa ilmenevät. Kuvaan esityksessäni Cézannen tapaa irrottautua taiteen traditioista, kohdata maailma spontaanisti ja kuvata havaintonsa kurinalaisesti. Oman analyysiprosessini etenemistä kuvaan käyttäen esimerkkinä 10-vuotiaan koulutytön klassisen musiikin kuuntelukokemuksessa syntynyttä aineistoa. Analyysi etenee askelmittain yksilön eletystä musiikin kuuntelukokemuksesta ja subjektiivisesta merkityksenannosta kohti jaettujen merkitysten kenttää.

Avainsanat: taiteen kohtaaminen, alkuperäinen havainto, koululaisen musiikin kuuntelukokemus, merkitykset, fenomenologinen analyysi

YLIOPISTOPEDAGOGIIKAN TEEMARYHMÄ TEMAGRUPP FÖR UNIVERSITETSPEDAGOGIK

SESSION 1A

Defining pedagogical change agency in developing academic communities of practice in higher education

Maria Clavert¹, Anne Nevgi², Erika Löfström² & Hannele Niemi²

¹Aalto University Design Factory; ²University of Helsinki, Institute of Behavioral Sciences

As the academics in universities are experiencing rapid and continuous change, skills for promoting organizational transformation are called for. In the previous research of change in higher education, the term change agent has referred to an organizational actor with official development status. Also, the effects of university pedagogical training programs on promoting change are typically explored on an individual level. In this study, change agency is explored as brokering (Wenger 1998). Brokers are members of a pedagogical community who aim at promoting transformational learning in their academic communities of practice by establishing mutually shared pedagogical concepts and practices. In order to explore the phenomenon of pedagogical change agency in higher education, 13 university teachers participating in a pedagogical change agent program were interviewed narratively before the program in Spring 2011. The data were content analysed. The results of the study suggest that change agency is based on personal mastery, motivation to further and promote change, and multimembership of pedagogical and academic communities of practice. The interviewees consider change agents as systems thinkers who promote transformation by reinterpreting meaning,

leading by example, creating a shared vision and repertoire, sharing information, as well as promoting dialogue and collaboration (see also Senge 1990).

Keywords: university pedagogy, pedagogical change agency, brokering, transformational learning, community of practice

Developing Academic Skills and Professional Growth through the Arts

Asta Kuusinen

University of Eastern Finland

The presentation shows how applying the principles and methods of integrative arts education can help create a dynamic interconnection between student teachers' lived experience, their professional development, and the progress of their studies. The empirical research material consists of a group of first year kindergarten teacher students at the University of Eastern Finland, whose tutor teachers were the lecturers of drama and art education. Specialized in arts education, Savonlinna campus provided a fitting environment to experiment in tutoring new students through the various models of arts education. The experiment received funding from the Graduation in Five Years (W5W) -project, which made it possible to hire outside experts, for example an art therapist, to enrich student activities. The presentation touches upon the following questions: In what way did the participatory methods of arts education benefit the goals of tutoring, in particular the interaction between the studies and the development of professional identity among the students? Which educational theories did these methods draw from? Why did they prove efficient both in helping the students take control of their lives and studies, and in enhancing their real capabilities to function in their professional careers? Theoretically, the presentation makes connections between

the thinking of the political philosopher Martha Nussbaum, the pragmatic aesthete Richard Shusterman, and the art educator Marjo Räsänen.

Discipline-sensitive ways to enhance academic development

*Teija Löytönen
Aalto University, Department of Art*

The ongoing research project that this proposed paper presentation is based on started in spring 2011, when teachers from the four art universities in Finland gathered together to form peer-groups to investigate their pedagogical practice within higher arts education. The motivation and impetus for the research project was to establish and explore the relation between academic development and the knowledge frameworks within artistic practices.

The pursuit towards discipline-based academic development is approached through a process of collaborative inquiry. The aim is to enable dialogue among the participants for meaning-making, knowledge creation and learning on higher arts education. It refers to interpreting, analyzing and making meaning on experience. During their collaboration over one-year period of time the teachers captured the disciplinary richness and complexity in pedagogy through diverse artifacts. In this proposed presentation I will present some examples of how the participating university teachers used their disciplinary basis in creating knowledge on their pedagogical practice and ideas.

Based on our collaborative research process, it will be argued, that acknowledging the full range of human sensibilities as an instrument in knowledge creation and learning will enhance sensitivity and responsiveness to diversity within academia and academic development.

Keywords: academic development, discipline-based university pedagogy, diversity, collaborative inquiry

Learning processes in eye movements – medical students reading text and graphics

*Erkki Anto, Mirjamaija Mikkilä-Erdmann, Jetro Tuulari & Pekka Käätä
University of Turku, Department of teacher education and Medical Education Research and Development Centre*

The aim of this study is twofold: 1) to assess learning material and form the basis for its further development and 2) to investigate the learning processes of medical students reading learning material consisting of text and graphics.

Out of 137 first-year medical students, 42 were selected to the eye-movement study based on their performance level on a written test on knowledge on EKG. The participants individually studied a pedagogical text (in pdf form) concerning EKG from a computer screen, while their eye movements were recorded with a Tobii T60XL Eye Tracker. Written pre- and post-tests on the topic were conducted. The setting also included a cued retrospective reporting (CRR) interview of readers' own reading processes and a test of visual perception skills (TVPS). After the session, the participants gave written feedback on the learning material.

The data analysis is in progress. Preliminary results indicate the influence of the preparatory questions and emphasize individual differences in the use of visualizations.

Keywords: eye movements, learning materials, medical education, reading comprehension, text and graphics

SESSIO 1B

Työelämäyhteyksien rooli yliopisto-opiskelijoiden geneeristen taitojen oppimisessa eri tieteenaloilla

Anne Virtanen¹ & Päivi Tynjälä²

Jyväskylän yliopisto, ¹Kasvatustieteiden laitos ja ²Koulutuksen tutkimuslaitos

Geneerisiin taitoihin liittyvästä vilkastuneesta tutkimuksesta huolimatta on jokseenkin epäselvää, mitkä seikat vaikuttavat niiden oppimiseen. Tässä tutkimuksessa pyritäänkin selvittämään työelämäyhteyksien roolia geneeristen taitojen oppimisessa yliopiston eri tieteenaloilla. Tutkimuksessa selvitetään ensinnäkin, mitä geneerisiä taitoja yliopisto-opiskelijat eri tieteenaloilta kokevat oppineensa koulutuksensa aikana. Tämän lisäksi tutkimuksessa selvitetään, millainen rooli työelämäyhteyksillä on geneeristen taitojen kehittymiselle yliopistossa. Työelämäyhteyksillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa opiskelijoiden arviota opintojensa työelämäyhteydestä kuin myös heidän aiempaa työkokemustaan, harjoitteluaan jne. Tutkimus toteutetaan aineistolla, joka on kerätty seitsemän eri tiedekunnan opiskelijoilta (N=489, n=287) internet-kyselyn avulla vuonna 2009. Aineisto analysoidaan tilastollisin menetelmin.

Alustavien tulosten mukaan tämä tutkimus vahvistaa näkemystä geneeristen taitojen kontekstisidonnaisuudesta ja eri tavoin ilmenemisestä eri tieteenaloilla (mm. Barrie 2007; Jones 2009; Puhakka 2011; Tynjälä ym. 2006). Ns. professionaalisilla aloilla (luokanopettajaksi ja liikunnan opettajaksi opiskelevat) opitaan etenkin oman alan ammatillisia taitoja ja työelämän arvostamia yhteistyö- ja viestintätaitoja enemmän kuin muilla aloilla. Vastaavasti ns. generalistisilla aloilla opiskelevat (mm. yhteiskuntatieteilijät) arvioivat oppivansa enemmän yliopistokoulutuksen tuottamia perinteisiä taitoja, kuten tutkimuksen tekemisen taitoja. Yliopisto-opintoihin liittyvällä työelämäyhteydellä yksinään ei ole merkittävää roolia geneeristen taitojen oppimisessa, mutta kun malliin lisätään mukaan opiskelijan henkilökohtaisia kokemuksia työelämästä (mm. työkokemus, harjoittelu), malli selittää kohdittavasti opiskelijan geneeristen taitojen oppimista yliopistossa.

Avainsanat: yliopistokoulutus, yliopisto-opiskelijat, geneeriset taidot, oppiminen, työelämäyhteydet

Opettajuuden haasteita: kieltenopiskelijat pohtivat työelämäänsä siirtymistään

Anne Huhtala
Helsingin yliopisto, Nordica

Mikä saa yliopistossa kieliä opiskelevan nuoren ryhtymään opettajaksi? Ja millaisia haasteita tulevat opettajat työelämäänsä siirtymisessä näkevät? Näitä asioita ruotsia pää- tai sivuaineenaan opiskelevat pohtivat kirjoitelmissaan. Näiden kysymysten kautta voi myös epäsuorasti saada käsityksen siitä, miten hyvin yliopisto-opinnot ovat pystyneet opiskelijoita tulevaan ammattiin valmentamaan. Hyvin monet opettajiksi aikovat ovat tehneet päätöksen opettajuudesta tulevana ammattialana jo varsin varhain, ja opettajuus koetaan tärkeänä omalle identiteetille. Yhtä ainoaa syytä opettajaksi ryhtymiseen ei ole, vaan ammattiin vetävät syyt ovat moninaisia: syitä löytyy niin opettajaksi haluavan omista persoonallisuuspiirteistä, koulumaailmasta kuin opettajuudesta ammattinakin. Huolimatta vahvasta motivaatiosta ja opettajuuden arvostuksesta ei siirtyminen työelämäänsä vaikuta täysin ongelmattomalta. Opiskelijat kertovat monista huolenaiheistaan opettajan työhön ja omaan jaksamiseensa liittyen. Näitä huolia ja pelkojakin käsittelemässä esitelmässäni.

Avainsanat: opettajuus, kieltenopiskelijat, työelämäänsä siirtyminen

Paikallisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden kohtaamisia: kansainvälistymisen implikaatiot yliopistopedagogiikalle

Tiina-Leena Salo¹ & Taina Saarinen²

¹Turun yliopisto, Kielikeskus; ²Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus

Korkeakoulutuksen kansainvälistyminen on tuonut suomalaisiin yliopistoihin uudenlaisia sisäisen kansainvälistymisen mahdollisuuksia, kun Erasmus-vaihto-opiskelijat osallistuvat kielikeskusten opetukseen tuutoreina ja apuopettajina. Näistä kohtaamisista ei kuitenkaan ole tutkimustietoa sen paremmin paikallisten opiskelijoiden kuin vaihto-opiskelijoidenkaan näkökulmasta. Tutki-

musta on kyllä tehty vieraalla kielellä oppimisesta (Hellekjaer 2010), kansainvälistymiskokemuksista ja kielestä (Saarinen, käynnissä oleva tutkimushanke), tai vaihto-opiskelukokemuksista Suomessa, Tsekissä ja Unkarissa (Kaloscai 2010). Sen sijaan kotimaisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden pedagogisia kohtaamisia ei ole tutkittu.

Tässä esityksessä keskitymme suomalaisten opiskelijoiden kokemuksiin tilanteissa, joissa vaihto-opiskelija osallistuu jollain tavalla kielenopetukseen: onko kokemus pedagogisesti merkityksellinen? Miten suomalaiset opiskelijat kokevat opiskelun natiivipuhujan kanssa? Miten kohtaamiset toimivat opetuksellisesti oppijan näkökulmasta?

Tapaustutkimuksemme kohdistuu Turun yliopiston kielikeskukseen. Aineistona on syksyllä 2012 kerätty haastattelu- ja ryhmähaastatteluaineisto, jota on täydennetty lukuvuonna 2011-2012 kirjoitetuilla vaihto-opiskelijoiden opetusraporteilla. Aineistolähtöinen analyysi keskittyy kuvaamaan paikallisten opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden kohtaamisia kielenoppimisen kontekstissa sekä hahmottelemaan niitä tapoja, joilla näitä kohtaamisia voitaisiin pedagogisesti kehittää.

Avainsanat: kansainvälistyminen, vaihto-opiskelu, kielipedagogiikka, kohtaaminen, pedagoginen kehittäminen

Kehittyvän asiantuntijan vuorovaikutussuhteisiin liittyvät jännitteet

*Katariina Hollanti, Aino-Maija Lahtinen & Kauko Komulainen
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos ja
Opettajankoulutuslaitos*

Akateemisen asiantuntijuuden ydintä on kriittinen ajattelu, argumentointitaidot sekä kyky ymmärtää ristiriitaisia kysymyksiä. Tämä osaaminen muuttuu entistä haasteellisemmaksi ihmissuhdepainotteisilla aloilla, joilla ristiriitaiset asiat aiheuttavat jännitteitä ja edellyttävät vuorovaikutusosaamista sekä suhdetaitoja.

Puheviestinnällinen vuorovaikutuksen tutkimus on enenevässä määrin kiinnostunut vuorovaikutussuhteista sekä niiden jännitteistä, mutta keskittyy ensisijaisesti

yksityiselämän ihmissuhteisiin. Asiantuntijuuteen liittyvät sovellusalueet ovat tutkimuksen marginaalissa.

Tämä tutkimus pyrkii lisäämään ymmärrystä siitä, millaisia vuorovaikutussuhteisiin liittyviä jännitteitä ihmissuhdealalle kouluttautuvat akateemiset asiantuntijat kohtaavat. Suhdetason näkökulmasta on hyötyä sekä puheviestinnän opetuksen että yliopistopedagogiikan tutkimukselle ja kehittämiselle.

Puheenvuorossa esitellään alustavia tuloksia tutkimuksen osa-aineistosta; lastentarhanopettajaksi opiskelevien puheviestinnän kurssilla käymät videoidut keskustelut aiheesta ”Tulisiko alle 3-vuotias lapsi hoitaa kotona vai päiväkodissa?” Keskustelut eivät olleet varhaiskasvatuksen asiantuntijan ohjaamia. Niiden tavoitteena oli harjoitella keskustelemaan oman alan ristiriitaisiakin ääniä sisältävästä aiheesta. Aineiston analyysi ei tarkastele varhaiskasvatuksellisen ajattelun kysymyksiä, vaan etsii keskustelun kehyksiä, diskursseja ja puheakteja, joissa kehittyvät asiantuntijat sijoittavat keskustelun jännitteitä erilaisiin suhteisiin. Opiskelijoiden keskusteluista etsitään tietoa siitä millaisissa vuorovaikutussuhteissa ja millä tavoin opiskelijat kuvaavat oman alan ristiriitaisien asioiden käsittelyä. Analyysissä tavoitellaan yleisemmän tason havaintoja ja tulkintoja siitä, millaisiin vuorovaikutussuhteisiin kehittyvät ihmissuhdealan asiantuntijat liittyvät vuorovaikutuksen jännitteitä sekä miten he puhuvat jännitteistä ja niiden käsittelemisestä osana asiantuntijaosamistaan.

SESSIO 2A

Geneeristen taitojen oppimisen pedagogiikkaa hahmottelemassa

Anne Virtanen¹ & Päivi Tynjälä²

Jyväskylän yliopisto, ¹Kasvatustieteiden laitos ja ²Koulutuksen tutkimuslaitos

Yliopisto-opiskelijat voivat myös yliopistokontekstissa - koulun penkillä istuen - oppia työelämässä konkreettisesti hyödynnettävissä olevaa osaamista. Tämän osoittaa Jyväskylän yliopistossa käynnissä oleva tutkimushanke. Siinä tarkastellaan kolmea eri opintojaksoa, jotka opiskelijat ovat jo aiemmissa yhteyksissä kokeneet työelämätietämystään konkreettisesti lisäävinä opintojaksoina. Keväällä 2010 aineistoa kerättiin opintojaksoilta opettajia haastatteleamalla (n=9), opetusta havainnoimalla sekä opiskelijoilta kyselylomakkeella (N=163, n=123).

Tähän asti saatujen tulosten mukaan opiskelijoiden oppimukseen arvioimat taidot näyttävät olevan sellaisia, joita harvemmin yliopistokontekstissa opitaan: oman alan perustaitoja, yhdessä tekemisen taitoja sekä eräänlaista tilanneherkkyyttä eli erilaisissa tilanteissa toimimista luovasti ja ennakoiden (Virtanen & Tynjälä 2011; 2012). Opintojaksoilla hyödynnettävät työskentelymenetelmät poikkeavat perinteisestä yliopisto-opetuksesta, sillä ne muistuttavat enemmänkin työelämässä käytössä olevia toimintamuotoja; keskiössä opintojaksoilla ovat keskustelut, kokemusten jakaminen, yhteistyö sekä teorian ja käytännön jatkuva integroituminen toisiinsa (Virtanen & Tynjälä 2011; 2012).

Tässä tutkimuksessa jatkamme opintojaksojen pedagogista tarkastelua. Regressioanalyysia apuna käyttäen pyrimme tuottamaan yksityiskohtaista tietoa siitä, mitkä opintojaksojen pedagogisista muodoista ja toimintatavoista selittävät kursseilla opituiksi arvioituja yksittäisiä taitoja. Pyrimme siten hahmottelemaan suuntaviivoja sellaiselle yliopistopedagogiikalle, joka mahdollistaisi erityisesti geneeristen taitojen oppimisen. Alustavien tulosten mukaan voimme esimerkiksi opastaa, että jos haluaa mahdollistaa yliopisto-opetuksessaan opiskelijalle oman alan perustaitojen oppimisen, huomio kannattaa tällöin kiinnittää erityisesti siihen, että linkittää

opettamansa asiat laajempiin kokonaisuuksiin, osoittaa opiskelijalle opetuksensa tavoitteet selkeästi ja soveltaa opetuksessaan teoriaa käytäntöön.

Avainsanat: yliopistopedagogiikka, geneeriset taidot, yliopisto-opiskelijat, oppiminen

Kasvatusalan valintakoepistemäärän ja ylioppilaskirjoitusten arvosanojen yhteys kriittisen ajattelun taitoihin

Jukka Utriainen¹, Miika Marttunen² & Eeva Kallio¹

Jyväskylän yliopisto, ¹Koulutuksen tutkimuslaitos ja

²Kasvatustieteiden laitos

Yliopistojen opiskelijavalintoja koskevissa kehittämissuosituksissa on painotettu niiden keventämistä ja sujuvoittamista. Vähemmän huomiota on kiinnitetty siihen, arvioidaanko valintakokeissa yliopisto-opinnoissa tarvittavia kriittisen ajattelun taitoja? Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ovatko ylioppilaskirjoitusten arvosanat ja valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistyöverkoston valintakoepistemäärät (VAKAVA-koe) yhteydessä kriittisen ajattelun taitoihin. Tutkimus on osa Jyväskylän yliopistossa toteutettavaa Opiskelijavalinnat ja opintoprosessit II –hanketta.

Tutkittavat olivat suomalaiseseen yliopistoon kasvatustieteitä opiskelemaan hakeneita henkilöitä (n=75). Heidän kriittisen ajattelun taitoja arvioitiin verkko-opiskeluympäristössä kahdella aineistopohjaisella esseetehtävällä, joihin vastatessaan heidän tuli hyödyntää kolmea artikkelitiivistelmää. Tiivistelmät käsittelivät luokkakokojen merkitystä opetuksessa erilaisista näkökulmista ja olivat osittain risti-riitaisia keskenään. Aineistotehtävien vastaukset pisteytettiin kriittisen ajattelun taitoja arvioivaa Steps for Better Thinking – mallia soveltaen. Lisäksi käytössä oli tutkittavien ylioppilaskirjoitusten arvosanat ja VAKAVA-kokeen pistemäärät.

Alustavien tulosten mukaan VAKAVA-kokeen pistemäärä oli jonkin verran yhteydessä siihen, kuinka hyvin vastaajat vertailivat ja analysoivat artikkelien tietoja ja käsitteitä (selitysaste 5 %). Vastaavasti ylioppilaskirjoitusten pakollisten aineiden yhteispistemäärä oli voimakkaammin yhteydessä siihen, kuinka laadukkaasti vas-

taajat olivat perustelleet tehtävän aiheesta muodostamansa näkemyksen (selitysaste 27 %).

Tulokset osoittivat, että erityisesti ristiriitaisen tietoaineksen vertailun ja arvioinnin opiskeluun kasvatustieteiden perusopinnoissa kannattaa kiinnittää huomiota, sillä VAKAVA-koe tai ylioppilaskirjoitukset ovat heikosti yhteydessä näihin kognitiivisiin taitoihin. Lisäksi aineistopohjaisen kriittisen ajattelun taitoja arvioivan mittarin soveltamista opiskelijavalintoihin tulisi tutkia tulevaisuudessa laajemmin.

Avainsanat: aineistotehtävä, kriittinen ajattelu, ylioppilaskirjoitukset, valintakoe, regressioanalyysi

”Tätä vois pitää hyvänä argumenttina: asiantuntija on käynyt itse paikalla katsomassa” – Tutkimus korkeakouluopiskelijoiden kriittisen ajattelun taidoista

*Heidi Hyytinen
Helsingin yliopisto, Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämisyksikkö*

Korkeakoulutuksessa suoritettavat tutkinnot antavat hyvän perustan osaamisen ja asiantuntijuuden rakentamiseen. Osaamisen keskeisen ytimen muodostavat kriittisen ajattelun taidot, joita tarvitaan kaikilla tieteenaloilla jo korkeakouluopintojen aikana. Lisäksi ne ovat tärkeä osa akateemisia työelämätaitoja. Kriittinen ajattelu on ongelmien ja ilmiöiden syvällistä tarkastelua. Se on välttämätön taito tiedon analysoinnissa ja uuden tiedon hankinnassa (Bok 2006, Ennis 1991, Fischer 2001). Kriittisen ajattelun taitoja, kuten analyttisyyttä, argumentaatio- ja ongelmaratkaisutaitoja sekä taitoa luoda ja arvioida tietoa, voidaan pitää tietoyhteiskunnan keskeisinä menestystekijöinä.

Kolmannen vuoden biotieteen opiskelijoiden kriittisen ajattelun taitoja tiedonhaku- ja ongelmanratkaisutilanteissa tutkittiin Helsingin yliopiston biotieteiden laitoksella. Tutkimukseen osallistui 10 satunnaisotannalla valittua opiskelijaa. Tutkimuksen aineisto muodostui ääneenajatteluvideoista, opiskelijoiden kirjallista suorituksista ja opiskelijahaastatteluista. Aineisto analysoitiin temaattisella analyysillä. Tutkimuksen mukaan opiskelijoiden kriittisen ajattelun taidot vaihtelevat suuresti.

Osalla tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla oli suuria vaikeuksia muun muassa tiedon arvioinnissa, tulkinnessa, argumentoinnissa ja johtopäätöksiä tekemisessä. Tutkimus herättää miettimään, tarjoutuuko opiskelijoille riittävästi mahdollisuuksia kriittisen ajattelun taitojen kehittämiseen vai keskitytäänkö opetuksessa liikaa tieteenalakohtaisiin sisältötietoihin.

Avainsanat: kriittinen ajattelu, kriittisen ajattelun taidot, ääneenajattelu

Opiskelijoiden tutkimuseettinen herkkyyks ja yliopisto eettisenä kehitysympäristönä

*Minka Rissanen & Erika Löfström
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos*

Tutkimuseetiikan ymmärrys on tärkeä osa laadukasta tieteentekoa ja tutkinnon suorittaneiden ammattitaitoa. Silti tutkimuseetiikan opetusta ja oppimista yliopistoissa on tutkittu hyvin vähän. Tutkimuksen aiheena on opiskelijoiden tutkimuseettinen herkkyyks, jota tarkastellaan oppimisympäristön valossa. Tutkimuksen kohdejoukkona on käyttäytymistieteiden opiskelijat.

Tutkimus on monimenetelmällinen. Määrällisessä osassa selvitetään mittareilla opiskelijoiden kokemuksia empatiakyvystään, socialisaatiosta laitokseen ja tieteenalaan ja laitoksen eettisestä ilmapiiristä ja niiden yhteyttä tutkimuseettiseen herkkyyteen. Myös iän, koulutusalan ja koulutusvaiheen yhteyttä tutkimuseettiseen herkkyyteen selvittiin. Tutkimuseettistä herkkyyttä mittaamaan kehitettiin kolme vinjettiä. Vinjetit sisälsivät erilaisia tutkimuseettisiä ongelmia, joiden tunnistaminen oli vastaajien tehtävä. Kyselyyn vastasi 87 opiskelijaa. Määrällisen kyselylomakkeen vastaajista haastateltiin kuutta opiskelijaa. Haastattelurunko suunniteltiin määrällisen osion tulosten pohjalta ja haastatteluaineisto analysoitiin temaattisesti.

Tutkimuksen socialisaatiomittari ei pääkomponenttianalyysissä latautunut sen alkuperäisiin komponentteihin: organisaatioon socialisaatioon ja professioon socialisaatioon. Suomalainen aineisto tuotti kaksi uutta komponenttia: socialisaation arvoihin ja socialisaation käytäntöihin. Jälkimmäisen havaittiin regressiomallissa ennustavan tutkimuseettistä herkkyyttä ($\beta = .287, p = .023$). Muiden muuttujien osalta yhteyttä ei ollut. Opiskelijat, jotka klusteroinnin perusteella kokivat olevansa hyvinkin socialisoituneita sekä laitoksen arvoihin että käytäntöihin, painottivat haastattelussa enimmäkseen tutkimuseetiikan käytäntöjä. Opiskelijat, jotka kluste-

roinnissa eivät kokeneet olevansa erityisen sosialisoituneita arvoihin ja käytäntöihin, painottivat haastattelussa arvojen suhteellisuutta ja niiden kyseenalaistamista. Tulokset herättävät pohdintoja siitä, missä määrin tutkimusetiikan opetuksessa kannustetaan arvopohdintoihin käytännön ohjeiden lisäksi, ja pitäisikö arvopohdinnalla olla selkeämpi rooli opetuksessa.

Avainsanat: eettinen herkkyyys, tutkimusetiikka, yliopisto-opiskelijat, yliopisto-opetus, monimenetelmällisyys

SESSIO 2B

Trialoginen pedagogiikka yliopisto-opetuksessa: Yliopisto-opettajien ja opiskelijoiden odotukset ja tavoitteet

*Auli Toom¹, Liisa Ilomäki², Minna Lakkala² & Hanni Muukkonen³
Helsingin yliopisto, ¹Käyttätymistieteellinen tiedekunta,
²Käyttätymistieteiden laitos ja ³Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta*

Yliopisto-opetuksen tulisi tieteenalakohtaisten sisältöjen oppimisen ohella tutustuttaa opiskelijat nykyaikaisen tietotyön käytäntöihin ja ohjata kehittämään tietotyössä vaadittavaa osaamista. Tämä on ajankohtainen haaste yliopisto-opetuksessa eri aloilla. ProWo-hanke (HY) pyrkii vastaamaan näihin haasteisiin soveltamalla trialogista pedagogiikkaa yliopisto-opetuksessa. Sillä tarkoitetaan yhteisöllistä oppimista, jossa yksilöoppimisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi korostuvat yhteiset jatkokäyttöön kehitettävät konkreettiset tuotokset (Paavola ym., 2011). Keskeistä on modernin verkkoteknologian hyödyntäminen yhteisten kohteiden pitkäjänteisessä työstämisessä sekä erilaiset rajojen ylitykset yliopiston ja työelämän välillä, opintojaksojen välillä tai yksilöiden ja yhteisöjen välillä.

ProWo-hankkeessa tutkitaan trialogista pedagogiikkaa soveltavia, Helsingin yliopiston eri tiedekuntien kursseja. Tutkimusaineisto on koottu haastattelemalla opettajia ja opiskelijoita sekä havainnoimalla opetustilanteita. Tutkimuskysymykset ovat: 1) Millaisia tavoitteita ja kehittämishaasteita opettajat tunnistavat kurssissaan opiskelijoiden tietotyön käytäntöjen oppimiseen liittyen?, 2) Millaisia uusia pedagogisia ratkaisuja opettajat kehittävät edistääkseen opiskelijoiden tietotyötaitojen oppimista? 3) Millaisia odotuksia opiskelijoilla on kursseille tullessaan?

Opettajat pitivät tärkeänä tyypillisiä akateemisia taitoja, kuten tieteellisen ajattelun taidot tai tieteenalakohtaiset sisällöt, mutta mainitsivat keskeisinä digitaalisen osaamisen, metakognitiivisten taitojen, yhteistyötaitojen ja konkreettisten työelämäkäytäntöjen oppimisen. Opettajien uusissa pedagogisissa ratkaisuissa oli laajempia aihekokonaisuuksia, prosessimaista työskentelyä ja yhteisöllistä tiedontuottamista, monipuolisempaa teknologian hyödyntämistä sekä uudenlaista työelämäyhteistyötä. Opiskelijoiden odotukset heijastelivat kurssin kontekstia: tutkimusmenetelmä-

kurssilta odotettiin tutkimustaitoja ja tukea opinnäytetyöhön; projektityökurssilta projektityötaitoja ja kontakteja työelämään. Muutamilla oli epäilyjä ryhmätyötä kohtaan – toisaalta jotkut juuri arvostivat itsenäistä ryhmätyöskentelyä.

Avainsanat: yliopisto-opetus, tavoitteet, tietotyötaidot, työelämäyhteydet, teknologia

Sosiaalityön käytäntötutkimus -opintojakson pedagogisia paikannuksia

*Aino Kääriäinen
Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos*

Yliopistossa opetus tulisi nähdä pedagogisena prosessina, jossa lähtökohtina ovat opiskelijoiden tiedollisen ja taidollisen osaamisen tukeminen sekä uudistavien oppimisen edellytysten luominen. Sosiaalityön opinnoissa yksi tärkeä oppimisen alue on sosiaalityön käytännöt – praktiikka – jossa käytännön opettajat ovat tärkeässä roolissa ammattikäytäntöjen muovaajina. Yliopistollista sosiaalityön käytäntöjen opetusta on kehitetty ja tutkittu Suomessa paljon. Sen sijaan sosiaalityön käytäntötutkimus opintojaksona ja opetuksen kohteena on tutkimaton alue. Tarkastelen tässä esityksessäni sosiaalityön käytäntötutkimus -opintojakson opetusta analysoimalla vuoden 2010 opintojaksolle osallistuneiden opiskelijoiden antamaa kirjallista palautetta sekä opiskelijoiden opintojaksoa reflektiovia esseitä. Olen esityksessäni kiinnostunut siitä, millä tavoin opiskelijat kuvaavat saamaansa opetusta ja ohjausta sekä millaisia pedagogisia kysymyksiä opintojakson analyytinen tarkastelu paljastaa.

Helsingin yliopiston Sosiaalitieteiden laitoksella, sosiaalityön oppiaineessa on opetettu vuodesta 2008 lähtien sosiaalityön käytäntötutkimusta. Opintojakso on noin 10 kuukautta kestävä laaja, 16 opintopisteen, opintojakso ja siihen osallistuu joka vuosi noin 50–60 sosiaalityön maisterivaiheen opiskelijaa. Opintojakso poikkeaa muista sosiaalityön käytännön opetuksen opintokokonaisuuksista kokonaisen empiirisen tutkimusprosessin läpiviemisessä jossa korostuvat opiskelijoiden oma vastuullisuus ja itseohjautuvuus. Aiemmat sosiaalityön käytännön opetuksen jaksot ovat luoneet opiskelijoille näkemyksen työympäristöstä ja sosiaalityöntekijän tehtävistä. Käytäntötutkimuksen opintojakso pakottaa opiskelijat uudenlaiseen

tiedon luomisen prosessiin, jossa he joutuvat väijäämättä oman osaamisensa ja mukavuusalueensa ulkopuolelle.

Avainsanat: pedagogiikka, dialoginen oppiminen, ammatilliset valmiudet, sosiaalityö

Kokeiluista pysyviksi käytänteiksi

*Sini Kontkanen, Susanna Pöntinen, Teemu Valtonen & Pertti Väisänen
Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen yksikkö*

Esitys käsittelee Tieto- ja viestintäteknologia (tvt) osana oppimisympäristöjä – hanketta, joka on Itä-Suomen yliopiston strategisella rahoituksella käynnistetty 5-vuotinen hanke. Hankkeen tavoitteena on kehittää pedagogisesti mielekästä tvt:n käyttöä osana yliopisto-opetusta Itä-Suomen yliopiston Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen yksikössä. Hankkeessa tuetaan opettajankouluttajien (yliopisto-opettajat, lehtorit, professorit) aktiivista sitoutumista tvt:n opetus käytön kehittämiseen ns. tutkiva opettaja mallin mukaisesti. Opetuksen kehittäminen on yhteistyötä opetushenkilöstön ja hankehenkilöstön kanssa. Opettajankouluttajat tuovat esille opetettavia aiheita sekä pedagogisia ideoita, joita he haluavat lähteä kehittämään tvt:n avulla. Hankehenkilöstö puolestaan tuo esille näkemyksiään siitä, millaisilla tvt:n sovelluksilla kyseisiin tavoitteisiin voitaisiin päästä sekä myös näkemyksiä alan tutkimuskirjallisuudessa esitetyistä pedagogisista toteutuksista. Näistä lähtökohdista hankkeen puitteissa on tehty useita, tyypillisesti yhden kurssin mittaisia kokeiluja, joihin liittyy myös tutkimustoimintaa. Kokeiluille on yhteistä se, että tavoitteena on edistää opiskelijoita aktivoivien ja yhteisöllistä työskentelyä edistävien pysyvien käytänteiden kehittämistä. Lisäksi opiskelijat tulevana opettajina saavat kokeilujen kautta kokemuksia tvt:n opetus käytön mahdollisuuksista. Tvt-välineinä kokeiluissa on käytetty lähinnä kannettavia tietokoneita sekä erilaisia sosiaalisen median sovelluksia.

Esityksessä kuvataan hankkeen toimintamallia, toteutettuja kokeiluja sekä niistä saatuja kokemuksia. Kokeilujen myötä esille on noussut sekä useita toimivia menetelmiä että haasteita erityisesti yhteisölliseen oppimiseen liittyen. Hankkeessa

on saatu myös rohkaisevia kokemuksia siitä, että yhteistyönä aloitetut kokeilut parhaimmillaan ”juurtuvat pysyviksi käytänteiksi”.

Avainsanat: tieto- ja viestintäteknologia, opetuskokeilut, opettajankoulutus, yliopistopedagogiikka, yhteisöllinen oppiminen

sinäisyyden tunnetta. Aineiston perusteella opettajilla on tarve kehittää uusia pedagogisia ratkaisuja oppimisen tueksi.

Avainsanat: verkko-opetus, vuorovaikutus, opiskelijapalaute, yliopistopedagogiikka, etäopiskelu

Verkko-opetuksen vuorovaikutteisuus opettajien ja opiskelijoiden kokemana

Tarja Ladonlahti, Johanna Mykkänen, Kirsi Saurén, Sanna Uotinen & Marja-Leena Böök
Jyväskylän yliopisto

Etä- ja verkko-opiskelu ovat yleistyneet korkeakouluopetuksessa. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto on ollut edelläkävijä monissa verkko-opiskeluun liittyvissä käytänteissä. Avoimen yliopiston opiskelijat ovat ikänsä ja koulutustaustansa puolesta heterogeeninen ryhmä ja asuvat eri puolilla Suomea. Itsenäisen etäopiskelun tueksi on rakennettu verkossa toteutettavia reaaliaikaisia kohtaamismahdollisuuksia ja opetusta on kehitetty interaktiivisemmaksi.

Tutkimuksessamme tarkastelemme, miten vuorovaikutus toteutuu verkko-opetuksessa ja millaisia kokemuksia opiskelijoilla ja opettajilla siitä on. Tutkimusaineisto on kerätty yhden kasvatustieteellisen, aineopintotasaisen laadullisen tutkimusmenetelmäkurssin (5 op) opettajilta ja opiskelijoilta lukuvuosina 2011-2012. Aineistoa kerätään edelleen uusien toteutuksien myötä. Kurssi on toteutettu web-perustaisessa Optima-oppimisympäristössä ja reaaliaikaisen luennoinnin ja seminaarityöskentelyn mahdollistavan AdobeConnect AC:n avulla (verkkokokouspalvelu). Aineisto koostuu a) opettajien reflektiivisistä keskusteluista/haastatteluista opetustilanteiden jälkeen, b) reaaliaikaisten luentojen ja pienryhmätyöskentelyn tallenteista sekä c) opiskelijoiden kurssipalautteesta.

Alustavien löytöjen mukaan opettajien ja opiskelijoiden kokemukset verkkotyöskentelystä ovat positiivisia. Verkko-opiskeluympäristö kuitenkin haastaa sekä opettajat että opiskelijat tarkastelemaan omaa rooliaan opetustilanteessa uudella tapaa. Opiskelijat ovat tyytyväisiä verkko-opiskelumahdollisuuteen sekä toisten opiskelijoiden kohtaamiseen verkkoympäristössä. Se vähentää etäopiskelijan yk-

SESSIO 3A

”Pitääkö osata kirjoittaa kasvatustiedettä?” Tekstitaidot osana yliopistopedagogista osaamista

*Sanna Vehviläinen
Tampereen yliopisto*

Tarkastelen yliopisto-opettajien pedagogista osaamista kirjoittamisen ja tekstintaitojen näkökulmasta. Nojaudun new literacies -tutkimusperinteeseen ja erityisesti kirjoittamistutkijoiden näkemyksiin akateemisista tekstitaidoista (academic literacies).

Akateemisilla tekstitaidoilla tarkoitetaan sosiaalisten käytäntöjen kokonaisuutta, johon liittyy erityisiä tietämisen, toiminnan ja viestinnän muotoja. Tekstitaidoissa on kyse tiettyjen ilmaisutapojen ja koodien käyttämisestä, osallisuudesta ja identiteeteistä sekä määrittelyoikeuksista ja niitä koskevasta neuvottelusta tai kamppailusta.

Tekstitaidot ovat muuttuvia ja ideologisesti latautuneita. Akateemiset toimintaympäristöt edellyttävät kykyä siirtyillä ilmaisukeinoista ja tekstilajeista toiseen sekä tunnistaa näitä siirtymiä toisten toiminnassa. Lisäksi tekstitaidot ovat kiinteässä yhteydessä tieteenalakohtaisiin näkemyksiin tiedosta, evidenssistä ja argumentaatiosta. Vaikka akateemisessa toimintaympäristössä toiminta on usein nimenomaan tekstuaalista, tekstintaitojen käsite sisältää myös muut ilmaisumuodot. Puhutaankin ”multimodaalisista akateemisista tekstitaidoista”.

Paperissani kysyn, miten akateemiset tekstitaidot hahmottuvat yliopisto-opettajien kokemuksissa. Millaista viestintää, tekstuaalista tai representaatioihin liittyvää osaamista tutkija-opettajilta edellytetään pedagogisen asiantuntijuuden kehittymisen kontekstissa? Mitä tekstintaitojen alueita he ottavat tarkastelun alaisiksi, missä tunnistavat niiden välisiä rajoja ja siirtymiä ja miten tulkitsevat niitä?

Käytän kahta Tampereen yliopistossa kerättyä aineistokorpusta:

- Kahden yliopistopedagogiikan jatkokurssin materiaalit ja arviointipohdinat
- Campus Conexus -hankkeen v. 2012 kerätty haastatteluaineisto, jossa opetus suunnitelmatyöhön osallistuneet opettajat kuvaavat kokemuksiaan muutosprosessista koulutus uudistuksessa.

Käytän diskurssianalyttistä metodia ja tulkiten esille tuotuja siirtymiä niin, että niiden pohjalta yliopistopedagogiikkaa voidaan kehittää keskustelemaan, yhteisöllisyyttä vahvistavaan suuntaan.

Avainsanat: akateemiset tekstitaidot, yliopistopedagoginen koulutus, tekstuaalinen osaaminen, yliopistopedagoginen asiantuntijuus

Lukemisen ja kirjoittamisen haasteet yliopisto-opiskelussa – kokemukset ja kartoitukset ohjauksen suunnittelussa

*Irma Kakkuri
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Aiemmassa tutkimuksessani (Kakkuri 2009) kuvasin Jyväskylän yliopiston eri aikoina esiintyneiden asiantuntijoiden lukemisvaikeuspuheen ja testaamani ja ohjaamani yliopisto-opiskelijan lukemisvaikeuspuheen esiintymispintoja Foucault´n (2005) arkeologista analyysia soveltaen. Tutkimuksessani paljastui yliopiston ja lukemisvaikeuksia kokevan opiskelijan lukemisvaikeuspuheessa jännite, joka purkautuu pedagogiikan, mittaamisen ja tutkinnon poluiksi. Tätä jännitettä lähdimme purkamaan Jyväskylän yliopiston Student Life –projektin kyselyssä, jossa kartoitimme yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia omista lukemisen ja kirjoittamisen perustaidoistaan. Esittelen pilottikartoituksemme alustavia tuloksia yliopisto-opiskelijoiden kokemista lukemisen ja kirjoittamisen haasteista ja pohdin akateemisen lukutaidon ohjaamisen teoreettisia ja käytännöllisiä lähtökohtia.

Avainsanat: yliopisto-opiskelu, lukeminen, kirjoittaminen, ohjaus, Foucault

Kysy, etsi, ilmaise – akateemisten tekstitaitojen ohjaaminen tutkielmaseminaarissa

*Kai Halttunen & Marita Mäkinen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Esityksessä kuvaamme kehittämistutkimusta, jossa akateemisten tekstitaitojen (academic literacies) ohjaus on sisällytetty kasvatustieteiden pro gradu -seminaarin työskentelyyn. Yleisesti akateemisten tekstitaitojen ohjaus juontuu kognitiivisesta perinteestä, jossa niitä on pidetty opiskelijoiden yksilöllisinä lukemisen, kirjoittamisen, tiedonhankinnan ja argumentoinnin taitoina. Usein niitä on käsitelty opintojen alkuvaiheessa, yleisiä opiskeluvälineitä ja tiedonhankintaa käsittelevillä orientoivilla opintojaksoilla. Käytäntö pitää sisältää implisiittisen oletuksen, jonka mukaan opiskelijoiden kiinnostuksen mukainen tieteenala ja altistuminen sen akateemisiin käytänteisiin edistävät akateemisten tekstitaitojen karttumista.

Tässä tutkimuksessa ymmärrämme akateemiset tekstitaidot erillisten taitokomponenttien sijaan akateemisina tekstikäytänteinä, jotka kehittyvät tilannesidonnaisesti sosiaalisissa, kulttuurisissa ja tieteenalakohtaisissa diskursseissa (mm. Hendersson & Hirst 2007; Luukka ym. 2008; Shanahan & Shanahan 2008). Tutkielmaseminaarissa nämä tekstikäytänteet tulevat näkyviin muun muassa opiskelijoiden valmiuksina ottaa tutkimus haltuun prosessina, integroida tiedonhankinta tutkimuksen toteuttamiseen, jäsentää teoreettista ja empiiristä tietoa sekä viestiä tutkimuksen tuloksia. Yhdistämme seuraavia elementtejä integroiduksi ohjauskokonaisuudeksi: 1) akateemisten tekstitaitojen ohjaaminen (Kiili & Mäkinen 2011; Kiili ym. 2012; van Schalkwyk ym. 2010), 2) tiedonhankinnan ohjaamisen erityispiirteet (Halttunen 2007 ja 2011) ja 3) sosiotekniset lähestymistavat informaatiolukutaitojen tarkasteluun (Lloyd 2012; Limberg ym. 2012; Tuominen ym. 2005). Esittelemme pilottihankkeessa toteutettuja ohjauksellisia käytänteitä, jossa pyrimme ottamaan huomioon sekä akateemisten tekstitaitojen että tiedonhankinnan ohjaamisen erityispiirteet. Lisäksi kuvaamme alustavia tuloksia opiskelijoiden oppimiskokemuksista pro gradu -prosessissa, jossa osallistujien välisellä vuorovaikutuksella on keskeinen sija.

Avainsanat: akateemiset tekstitaidot, ohjaus, opinnäytetyö

Plagioinnin kohtaaminen – yliopisto-opettajan näkökulma

*Anne Nevgi ja Erika Löfström
Helsingin yliopisto, Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämisyksikkö*

Plagiointi on tieteelliseen kirjoittamiseen liittyvä ongelma, jonka yliopiston opettaja saattaa yllättäen joutua kohtaamaan opiskelijansa kirjallisessa tuotoksessa. Helsingin yliopistossa on hiljattain laadittu menettelytapaohjeistus plagiointitapausten käsittelyyn. Miten plagiointitapausta vaikuttaa opettajaan ja opetukseen on kuitenkin tutkittu hyvin vähän. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella millaisia tunteita yliopisto-opettajat kokevat kohdatessaan plagioinnin ja miten he ovat ratkaisseet tilanteen. Tutkimuksessa etsitään myös vastausta siihen, millaisena rikkomuksena opettaja pitää plagiointia ja miten plagioinnin kohtaaminen on vaikuttanut opettajan käsityksiin tieteellisestä kirjoittamisesta, tieteen etiikasta ja näiden opettamisesta.

Tutkimusaineiston muodostavat yhden yliopisto-opettajan kirjoittama havaintopäiväkirja ja neljän yliopisto-opettajan temaattiset haastattelut. Haastatteluun etsittiin ja valittiin opettajia, jotka ovat itse kohdanneet plagiointitapausta opetuksessaan. Opettajan kohtaama plagiointi oli joko vähäistä ja opiskelijan taitamattomuudesta johtuvaa tai vakavampaa, seminaarissa käsiteltävään opinnäytetyöhön liittyvää tietoa plagiointia. Haastattelut etenivät alkaen deskriptiivisestä tasosta ja syventäen aihetta arvioimaan ja kriittiseen tarkasteluun.

Opettajille plagioinnin kohtaaminen oli tullut yllätyksenä ja he olivat kokeneet voimakkaita kielteisiä tunteita kuten suuttumusta, ärtymystä, pettymystä ja luottamuksen rikkoutumista, mutta myös epäuskoa, hämmennystä ja epävarmuutta. Tunteet olivat kohdistuneet opiskelijaan ja opettajat olivat pyrkineet tilanteen ammatilliseen ratkaisuun, mutta kokeneet tilanteen myös vaikeana ja kiusallisena. Helsingin yliopistossa on otettu käyttöön plagiaatintunnistamisjärjestelmä, joka mahdollisesti voi lisätä esille tulevien plagiointitapausten määrää, jolloin on tärkeää varautua tunnistamaan ja käsittelemään niiden opettajalle mahdollisesti aiheuttamaa emotionaalista taakkaa.

Avainsanat: plagioinnin tunnistaminen, yliopisto-opettajan eettinen toiminta, eettisen ongelman tunnistaminen ja ratkaiseminen, yliopisto-opettajien käsitykset tieteen etiikan opetuksesta

SESSIO 3B

Dialogia mallitarinan kanssa –kertomuksia yliopiston opetussuunnitelman uudistamisesta

*Johanna Annala & Marita Mäkinen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Yliopistoissa opetussuunnitelmaa tarkastellaan yleensä hallinnollisena tai koulutuspoliittisena kysymyksenä. Tässä esityksessä ymmärrämme opetussuunnitelman tavoitteellisenä ja dynaamisena prosessina, joka ilmentää koulutuksen pedagogista toimintakulttuuria ja arvoperustaa. Lisäksi siinä heijastuvat yksilön oppimista ja kehittymistä sekä koulutuksen sosiaalista ja globaalia kontekstia koskevat uskomukset ja päämäärät. (ks. Barnett & Coate 2005; Pinar ym. 1995; 2003; Mäkinen & Annala 2010.) Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä yliopiston henkilöstö antaa opetussuunnitelmalle ja sen uudistamiselle koko yliopistoa koskevan koulutus- ja opetussuunnitelmauudistuksen aikana (2011–2012).

Aineisto koostuu 25 henkilön haastattelusta, joihin osallistui yliopiston kaikista yhdeksästä yksiköstä yhteensä 12 professoria, 7 lehtoria, 3 yliopisto-opettajaa ja 3 hallinto henkilöstön edustajaa. Kaikki haastatellut ovat olleet jollain tavalla mukana opetussuunnitelmatyössä. Haastattelut toteutettiin niin, että osallistujille annettiin tilaa kertoa omista kokemuksistaan ja näkemyksistään opetussuunnitelmasta ja sen uudistamisen prosessista; siitä mitä prosessin aikana tapahtui heidän merkityksenannostaan käsin.

Tutkimusaineistoa lähestytään paikkaan, aikaan ja vuorovaikutukseen kiinnittyvänä narratiivisena aineistona (Conelly & Clandinin 2006; Labov & Waletzky 2006). Henkilöstön kertomuksia tarkastellaan suhteessa todellisiin tapahtumiin ja prosessin vaiheisiin, jota voi pitää eräänlaisena metakertomuksena tai mallitarinana (ks. Polkinghorne 1988). Kertomukset ovat ikkuna, jonka kautta voidaan tarkastella osallisten kokemuksia ja heille merkityksellisiä teemoja opetussuunnitelmatyössä, sekä sitä, millaisia tavoitteita ja millaista dynamiikkaa opetussuunnitelman uudistamisen prosessi sisältää. Aineiston analysointi on vielä kesken. Tuoreet tutkimustulokset esitellään Kasvatustieteiden päivillä.

Avainsanat: opetussuunnitelmat, korkeakouluopetus, uudistus, narratiivinen tutkimus

Tehostettu kisällioppiminen tietojenkäsittelytieteen ja matematiikan opetuksessa yliopistossa

*Thomas Vikberg
Helsingin yliopisto*

Luonnontieteiden ja matematiikan massaopetus yliopistoissa on usein toteutettu sisältölähtöisin menetelmin. Sisältölähtöisyys johtuu pitkälti luonnontieteellisten aineiden luonteesta ja opetusperinteestä. Tieteenalat perustuvat todistettuihin faktoihin, joita opettaja kertoo opiskelijoilleen. Opiskelijoiden pinnallisesti oppimat faktat saavat heidät menestymään kurssikokeissa, mutta eivät sisäistämään tietoja. Luonnontieteiden kumulatiivisen luonteen takia tämä väjäämättä heikentää oppimistuloksia, vaikeuttaa tulevien opintojen suorittamista ja siten pidentää opiskeluaikojaa.

Tehostetun kisällioppimisen menetelmä (engl. Extreme Apprenticeship method) on kehitetty tarjoamaan yksilölähtöistä opetusta luonnontieteissä suurille massakursseille. Menetelmä perustuu kognitiiviseen kisällioppimiseen, ja se korostaa oppimisen tilannesidonnaisuutta. Tehostetussa kisällioppimisessä painotetaan opiskelijan ja opettajan kaksisuuntaista vuorovaikutusta sekä opiskelijan henkilökohtaista työpanosta. Kaksisuuntaisen vuorovaikutuksen ansiosta opettaja pystyy muokkaamaan opetustilannetta siten, että kaikilla oppijoilla on mahdollisuus kehittyä. Oikea-aikaisen tuen sekä sopivien osatavoitteiden myötä pystytään luomaan opiskelijoille onnistumisen mahdollisuuksia samalla, kun vaikeusastetta pidetään oppimisen kannalta tarpeeksi korkealla.

Tehostetun kisällioppimisen menetelmää on kehitetty design-tutkimuksena vuodesta 2010. Menetelmä on ollut käytössä Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen sekä matematiikan ja tilastotieteen laitoksilla useilla suurilla opintojen alkupään kursseilla. Osoitamme, miten opetusta voi järjestää useille sadoille opiskelijoille yksilölähtöisesti käyttäen rajallisia resursseja. Osoitamme myös, että vaikka menetelmän ansiosta kurssien vaikeusastetta ja opiskelijoiden työmäärää on lisätty, on kurssien läpipääsymäärät sekä opiskelijoiden tyytyväisyys pystytty säilyttämään tai jopa parantamaan. Lopuksi keskustelemme siitä, minkälaisia vaikutuksia tilannesidonnaisen oppimisen huomioiminen tuo opiskelu- ja opetusilmapiiriin.

Avainsanat: tilannesidonnainen oppiminen, design-tutkimus, yliopistopedagogiikka, massaopetus

Lääketieteen erikoistumiskoulutuksen haasteet ja kehittämismahdollisuudet sisätaudeissa

*Mirjamaija Mikkilä-Erdmann, Ilona Södervik, Henna Vilppu, Erika Österholm-Matikainen, Tanja Mäkilä & Pekka Kääpä
Turun yliopisto*

Tutkimukseen osallistui 14 sisätauteihin erikoistuvaa lääkäriä, joiden potilastapausten tulkintaa tutkittiin silmänliikemetodilla. Potilastapausten jälkeen erikoistuvien lääkärin kokemuksia lääkäri- ja erikoistumiskoulutuksesta selvitettiin haastattelulla. Potilastapausten tulkinnasta saatujen tulosten mukaan sisätautien erikoistuvat ovat erinomaisia diagnoosin tekijöitä ja he löytävät olennaisen tiedon nopeasti. Sisätautien erikoisalaan liittyviä haasteita olivat työn raskaus sisätautien klinikalla sekä tiedon suuri määrä. Päivystykset, kiire ja työn suuri määrä aiheuttavat stressiä ja sisätautien laaja-alaisuus haasteita tiedon sisäistämisessä. Toinen teema, joka nousi erikoistuvien haastatteluista oli opiskeluun liittyvät haasteet erikoistumiskoulutuksessa. Oppimiselle ja opiskelulle ei ole tarpeeksi aikaa, tärkeiden asioiden hahmottaminen on vaikeaa ja koulutukseen ei koettu päästävän tarpeeksi. Lisäksi opintojen joustamattomuus vaikeuttaa oman elämän hallintaa esimerkiksi työn ja perhe-elämän yhdistämistä. Kokemuksien saaminen eri osastoilta ei ollut tasapuolista. Kehitysehdotuksista haastatteluista ilmeni, että erikoistuvat kaipasivat lisää tukea ja ohjausta kokeneemalta lääkäriltä, potilaiden läpikäymistä seniorin kanssa, palautetta omasta työstä sekä perehdytystä uudelle osastolle mentäessä. Lisää kaivattiin myös käytännön taitojen opettelua ja poliklinikkatyötä. Lisäksi toivottiin lisää säännöllistä keskustelua ja kokemusten jakamista sekä vertaisten että kokeneempien lääkäreiden kanssa. Myös uraohjaus mainittiin kehittämissuunnitelma- ja kehittämisehdotuksena. Tutkimus on osa LeMed-tutkimusprojektia (SA), jossa tutkitaan lääketieteen asiantuntijuuden kehittymistä koulutuksen.

Avainsanat: lääketieteen asiantuntijuus, potilastapaukset, silmänliiketutkimus, sisätaudit, erikoistumiskoulutus, erikoislääkäri

Miksi vastuu ei kelpaa? Hierarkian murtaminen ja opiskelijan vastuun lisääminen ohjausvuorovaikutuksessa

*Marja Mäensivu, Tiina Nikkola & Pentti Moilanen
Jyväskylän yliopisto*

Yliopisto-opiskelijoiden vastuuta saatetaan pitää automaationa, mutta todellisuudessa hierarkkiset valtasuhteet voivat vaikuttaa opiskelijoiden vastuunkantoon: opiskelijat keskittyvät enemmän sen pohtimiseen, mitä kouluttajat heiltä odottavat, kuin omaan rooliinsa oppimisprosessissa. Luokanopettajaopiskelijoille tarkoitettussa integraatiokoulutuksessa, joka on kehitetty Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa, olemme tarttuneet tähän ongelmaan ja kehittäneet omaa opetustamme niin, että se mahdollistaisi paremmin opiskelijoiden vastuunkannon.

Hierarkian murtamiseksi ja opiskelijoiden vastuun lisäämiseksi järjestimme opetuskokeilun, jossa opiskelijaryhmälle tarjottiin mahdollisuutta suunnitella integraatiokoulutukselle opetussuunnitelma. Tarve opetussuunnitelmalle oli todellinen. Vaikka integraatiokoulutus on toiminut vuodesta 2003, sillä ei ole ollut omaa opetussuunnitelmaa vaan toiminta on tapahtunut yleisen opetussuunnitelman puitteissa. Integraatiokoulutus on kuitenkin kehittyessään erkaantunut yhä enemmän yleisestä opetussuunnitelmasta.

Syksyllä 2011 kaksitoista integraatiokoulutuksen läpikäynyttä opiskelijaa alkoi ryhmänä työstää opetussuunnitelmaa. Työskentelyn pohjana oli opiskelijoiden oma kahden vuoden kokemus koulutuksesta. Opiskelijaryhmä päätti itse työskentelymetodeista, organisoitumisesta ja työskentelyn etenemisestä. Ryhmä työsti opetussuunnitelmaa pääsääntöisesti keskenään, mutta heillä oli käytössään myös kaksi ohjaajaa, jotka tapasivat opiskelijaryhmää tarvittaessa. Ohjaustapaamisten tarkoituksena oli käsitellä opiskelijoiden työn etenemistä ja tarvittaessa auttaa opiskelijoita opetussuunnitelmaprosessissa. Ohjaajat toimivat enemmänkin fasilitaattorien roolissa kuin prosessin johtajina tai tiedonvälittäjinä.

Esityksessä tarkastelemme kokeilusta saatuja kokemuksia. Tarkastelussa on erityisesti ohjausprosessin vuorovaikutustilanteet ja niiden vaikutus hierarkian murtamiseen ja murtumattomuuteen ohjaajan näkökulmasta katsottuna.

Avainsanat: vastuu, hierarkia, opetuskokeilu, opetussuunnitelma, ohjausprosessi

SESSIO 4A

E-tenttiminen – perinteinen paketti uudessa kääreessäkö?

*Riikka Räisänen, Auli Toom & Matti Lattu
Helsingin yliopisto*

Tieto- ja viestintäteknologisia välineitä ja sähköisiä oppimisympäristöjä käytetään yliopisto-opetuksessa ja oppimisessa yhä enemmän. Kuitenkin valtaosa tenteistä toteutetaan vastaamalla perinteisesti paperille käsin kirjoittaen. E-tenttiminen on ollut käytössä esim. avoimessa yliopistossa jo pitkään, mutta yliopistojen perusopiskelijoille se on harvinaisempi tenttimuoto. Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa käynnistettiin keväällä 2011 e-tenttikäytäntöjen kehittämishanke, jonka tarkoituksena oli tarjota tukea e-tenttimisestä kiinnostuneille opettajille. Työryhmään osallistui tietotekniikan ja yliopistopedagogiikan asiantuntijoiden lisäksi viisi opettajaa. Työryhmässä tarkasteltiin erilaisia mahdollisuuksia e-tenttimiselle, ja opettajien toiveiden mukaan räätälöitiin e-tenttityökalut. Osa tenttipiloteista toteutettiin lukuvuoden 2011–2012 aikana.

Tässä esityksessä tarkastellaan e-tentin toimivuutta ja mahdollisuuksia kahden esimerkin valossa. Eräänä pilottien tavoitteena oli selkiyttää ja monipuolistaa arviointia, mm. sen tavoitteita, kriteerejä ja palautetta. Pilotit toteutettiin opettajankoulutuslaitoksella, käsityötieteen koulutuksessa. Kursseilla oli 85 opiskelijaa, joista 68 osallistui e-tenttiin. Tentit toteutettiin Moodlen tenttityökalulla tietotekniikkaluokassa valvotusti. Tentin jälkeen opiskelijat vastasivat tenttimiskäytäntöä koskevaan kyselyyn.

Kysely osoitti, että enemmistölle opiskelijoista e-tenttiminen oli uutta. Osa opiskelijoista piti aluksi e-tenttiä jopa pelottavana; pelon aiheita olivat tietotekniikan pettäminen, oma heikko koneella kirjoitustaito sekä näppäimistöjen häiritsevät äänet. E-tentin hyvinä puolina pidettiin koneella kirjoittamisen helppoutta, vastausten muokkausmahdollisuutta sekä kuvien ja videoiden hyödyntämismahdollisuutta. Tentistä saatava palaute koettiin suurimmaksi hyödyksi perinteiseen tenttiin verrattuna. E-tentin arviointia pidettiin tavallista tenttiä läpinäkyvämpänä, koska opiskelijan oli mahdollista verrata omaa vastaustaan arviointikriteereihin ja malli-

vastaukseen. Tenttivastausten läpikäynti tuki oppimista. Suurin osa opiskelijoista toivoi lisää e-tenttejä.

Avainsanat: arviointi, e-tentti, palaute, moodle

Yliopisto-opiskelijoiden toimijuus interaktiivisessa ja ei-interaktiivisessa opetuksessa

*Ulla Maija Valleala & Päivikki Jääskelä
Jyväskylän yliopisto*

Toimijuus on yksilön sisäisen toimintakapasiteetin, ympäristössä tarjolla olevien resurssien sekä rakenteellisten tekijöiden välisen vuorovaikutuksen tulos, ja se voidaan opiskelukontekstissa ymmärtää opiskelijan suhteena omaan opiskeluunsa sekä opiskeluympäristöönsä. Vahvalla toimijuudella tarkoitetaan aloitteellisuutta, aktiivisuutta ja sitoutuneisuutta tarkoituksenmukaiseen toimintaan sekä vaikutusmahdollisuuksia omassa toimintaympäristössä. Opiskelijoiden kasvua vahvaksi toimijaksi tulisi tukea koulutuksessa, sillä vahva toimijuus muodostaa resurssin luovassa, yhteistoimintaan perustuvassa ja dynaamisessa asiantuntijatyössä.

Tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston Interaktiivisuus opetuksessa ja oppimisessa -hanketta. Hankkeessa kuusi opettajatiimiä eri tieteenaloilta kehitti opetustaan tähdäten interaktiivisuuden lisäämiseen. Tutkimuksessa vertailtiin hankkeen eri kursseille sekä yhdelle vertailukurssille osallistuneiden opiskelijoiden näkemyksiä omasta toimijuudestaan kurssin alussa (N=406) ja lopussa (N=250). Tavoitteena oli selvittää, voiko opetuksen interaktiivisuudella vahvistaa opiskelijoiden toimijuutta. Lisäksi tavoitteena oli kehittää ja pilotoida toimijuuden määrälliseen mittaamiseen soveltuvaa kyselylomaketta.

Kurssien interaktiivisuuden laatua selvitettiin opettajien oman kuvauksen ja tutkijoiden tekemien observointien perusteella. Aineisto analysoitiin laadullisesti tyypittelemällä. Toimijuutta mittaava kyselylomake muodostettiin kirjallisuuden pohjalta seitsemästä osamittarista. Kyselyaineiston analyysissä käytettiin faktorianalyysia, yksisuuntaista varianssianalyysia ja keskiarvovertailuja.

Kurssit jakautuivat interaktiivisuudeltaan neljään eri tyyppiin, interaktiiviseen ryhmäopetukseen, luento-opetukseen ja verkko-opetukseen sekä ei-interaktiiviseen

luento-opetukseen. Opiskelijat pitivät omaa toimijuuttaan varsin vahvana kaikilla kursseilla. Kuitenkin merkitseviä eroja toimijuudessa havaittiin interaktiivisille ja ei-interaktiivisille kursseille osallistuneiden välillä. Suurimmat erot olivat osallistumisaktiivisuudessa ja vaikutusmahdollisuuksissa. Interaktiivinen opetus havaittiin lupaavaksi toimijuuden tukemisessa.

Avainsanat: yliopisto-opiskelu, interaktiivinen opetus, toimijuus, asiantuntijuuden kehittyminen

Ennakko-odotukset ja käsitteellinen muutos luonnontieteellisen alan yliopistopedagogisessa koulutuksessa

*Taina Kaivola & Terhi Hautala
Helsingin yliopisto*

Viime vuosina Kumpulan kampuksen Yliopistopedagogiikka 1 -kurssin opiskelijoiden ensimmäisenä tehtävänä on ollut kirjoittaa vapaamuotoinen essee, jossa he erittelevät ennakko-odotuksiaan opintojaksosta. Johdatuksena yliopistopedagogiikkaan olemme käyttäneet YouTube videota, jossa käsitellään linjakkaan opetuksen perusteita, SOLO-taksonomiaa sekä opiskelijoiden

kompetenssien kehittymistä (Brabrand & Dahl 2009). Tarkoituksena on, että analysoimalla kurssilaisten ennakko-odotuksia voisimme entistä paremmin ennakoida erityisesti jatko-opiskelijoiden tarpeita sekä oppia paremmin ymmärtämään, millaisia käsitteellisiä muutoksia opettamisesta ja oppimisesta yliopistopedagogisen koulutuksen yhteydessä muodostuu. Tavoitteena on myös selvittää, millaisia pysyvyyssuomuksia osallistujat tunnistavat itsessään YP1 ja YP2-jaksojen aikana ja niiden jälkeen.

Tutkimusprojektin alkuvaiheessa tarkastellaan 39 esseen kirjoittaneen kurssilaisen ennakkokäsityksiä yliopistopedagogiikasta suhteessa oman tieteenalan opetus- ja tutkimuskäytänteisiin. Projekti jatkuu seurantatutkimuksena, jossa selvitetään millä tavoilla ko. henkilöt hyödyntävät ja soveltavat käytännön opetus- ja ohjaustilanteissa kurssin myötä omaksumiaan lähestymistapoja opettajan roolissa toimiessaan. Tutkimusaineistoa kootaan käyttäen kvalitatiivisia menetelmiä, havainnoimalla opetusta, keräämällä kurssipalautteita sekä haastattelujen avulla. Esi-

telmässä tarkastellaan opetuksellisia lähestymistapoja luonnontieteisiin varsinkin matematiikassa ja fysiikassa.

Avainsanat: luonnontieteilijät ja yliopisto-opetus, ennakko-odotukset, pystyvyysuomukset, käsitteellinen muutos

Tapaustutkimuksen rooli yliopistopedagogiikassa

*Aino-Maija Lahtinen
Helsingin yliopisto*

Tutkimukseen perustuva opetus on yksi laadukkaan yliopisto-opetuksen lähtökohtia. Käytännössä tämä tutkimusperustaisuuden strategia tarkoittaa mm. sitä, että opetuksen järjestämisessä hyödynnetään yliopistopedagogista tutkimustietoa. Tutkimustiedon käyttö opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa ei kuitenkaan ole ongelmaton asia. Opetus on monimutkaista toimintaa, mistä syystä opetusta ja opettamaan oppimista koskevat tutkimuskysymykset ja tutkimukselliset lähestymistavat ovat väistämättä moninaisia. Erilaiset tutkimukset tuottavat erilaista tietoa. Tämän moninaisuuden merkitystä on korostettu myös 'näyttöön perustuva opetus' -ajattelussa (esim. Davies 1999). Tarkastelen esityksessäni tapaustutkimuksen metodologisia kysymyksiä sekä pohdin tapaustutkimuksen tuottaman tiedon luonnetta sekä tiedon soveltamista mm. yleistettävyyden käsitteen kautta (Larsson 2009; Donmoyer 2000). Yliopistopedagogisena kouluttajana pohdin myös tapauskuvausten merkitystä opettajan pedagogisen osaamisen tukemisessa (Shulman 2004/1996) ja esittelen meneillään olevan tutkimushankkeen, jossa yliopisto-opetuksen kysymyksiä lähestytään yhden opettajan kautta.

Avainsanat: tutkimusperustaisuus, tapaustutkimus, yleistettävyys, yliopisto-opetus, pedagoginen osaaminen

SESSIO 4B

Mielekkäästi oppien vai ulkoisesti suorittaen? –Huomioita luokanopettajien aikuiskoulutuksen opiskelijoiden pienryhmätyöskentelystä

*Leena Isosomppi, Marjaana Leivo & Riitta Rauhala
Jyväskylän yliopisto; Kokkolan yliopistokeskus Chydenius*

Oppimisen yhteisöllisyys on yksi Luokanopettajien aikuiskoulutuksen pedagoginen periaate, jota toteutetaan pitkäkestoisen pienryhmätyöskentelyn muodossa. Pienryhmä on sekä opiskelun muoto että opiskelun kohde. Pienryhmätyöskentelyn jännitteet liittyvät useimmiten pienryhmien heterogeenisyyteen, erityisesti henkilöiden välisiin ristiriitoihin, vuorovaikutukseen, erilaisiin opiskeluorientaatioihin sekä kasvatus- ja opetustyön lähtökohtiin liittyviin näkemyseroihin. Yhteisölliseen oppimiseen liittyvät kokemukset voivat olla myös oppimistä estäviä ja rajoittaa sitä tulevaisuudessa.

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja ymmärtää aikuisopiskelijoiden pienryhmässä oppimista metakognitiivisten taitojen kehittymisen näkökulmasta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on tarkastella kognitiivisen ja sosiaalisen ulottuvuuden välisiä jännitteitä pienryhmässä oppimisessa.

Pienryhmässä oppimista tarkastellaan erityisesti sosiokulttuurisen oppimismämyksen ja asiantuntijuusteorioiden viitekehyksissä. Lähestymme pienryhmässä oppimisen problematiikkaa seuraavien kysymysten kautta:

1. Miten kognitiivinen ja sosiaalinen ulottuvuus näyttäytyvät pienryhmien opiskelukulttuurissa?
2. Millaisin ohjauksellisin välinein voidaan tukea aikuisopiskelijoiden metakognitiivisten taitojen oppimista pienryhmätyöskentelyn yhteydessä?
3. Millaiset koulutusjärjestelyt mahdollistavat aikuisopiskelijoiden korkeatasoisen oppimisen?

Tutkimusaineisto koostuu opiskelijoiden pienryhmäoppimista kuvaavista kirjoitelmista, eläytymistarinoista ja haastatteluaineistosta sekä opetushenkilökunnalle tehdystä sähköisestä kyselystä. Alustavien tulosten mukaan opiskelija-aineistoissa painottuu pienryhmän sosiaalinen ulottuvuus, hyvä ilmapiiri ja konsensus sekä erilaisten opiskeluorientaatioiden pohdinta. Oppimisen sisällöllinen kuvailu tai

pohdinta on aineistoissa vähäistä ja metakognitiivinen tietoisuus on esillä marginaalisesti ryhmätyötaitojen yhteydessä.

Avainsanat: pienryhmät, asiantuntijuus, metakognitiiviset taidot, aikuisopiskelija, sosiokulttuurinen oppiminen

Bloggaamalla kohti opettajuutta: luonnontieteiden opettajaopiskelijoiden oppimiskokemuksia aineenopettajan pedagogisten opintojen alussa

*Anu Hartikainen-Ahia & Kari Sormunen
Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja
opettajankoulutuksen osasto*

Itä-Suomen yliopistossa aineenopettajaopiskelijat aloittavat opettajanpedagogiset opinnot pääsääntöisesti 2. tai 3. opintovuoden syksyllä, jolloin he osallistuvat Opetuksen ja oppimisen perusteet -opintojakson luentoihin (3 op) ja aineryhmäkohtaisiin harjoituksiin (2 op) kuuden viikon aikana. Neljän ensimmäisen viikon aikana he suorittavat myös Orientoivan harjoittelun (3 op) Joensuun normaalikoulussa. Tutkimukseen liittyvän intervention tavoitteena on tukea opettajaopiskelijoiden reflektointitaitojen kehittymistä opettajaopintojen alussa blogikirjoittamista hyödyntäen. Tutkimusta varten opiskelijaryhmille laadittiin yhteisölliset blogialustat, joihin opiskelijat kirjasiivat oppimiskokemuksiaan vähintään kerran viikossa kuuden viikon ajan. Heidän tuli myös merkitä tunnistein, mihin opettajuuden osa-alueisiin oppimiskokemukset liittyivät (sisältötieto, oppimista ja opetusta koskeva tieto, teknologispedagoginen tieto, verkostoitumis- ja yhteistyötieto, jne.) ja missä yhteydessä kokemukset syntyivät (luento, harjoitukset, opetusharjoittelu, kirjallisuus, muu). Opintojakson lopussa opiskelijat tarkastelivat blogikirjoituksiaan ja tekivät synteisiä oppimistaan asioista sekä asettivat uusia oppimistavoitteita. Tutkimuksessamme selvitettiin, mihin opettajuuden osa-alueisiin opiskelijat sijoittivat opintojakson ja ohjatun harjoittelun aikaisia oppimiskokemuksiansa ja missä yhteydessä he kokevat näitä kokemuksia saaneensa. Lisäksi tutkittiin opettajaopiskelijoiden kokemuksia blogin käyttämisestä reflektoinnin työkaluna. Aineisto pohjautuu biologian ja maantieteen (N=16) sekä fysiikan ja kemian (N=18) aineenopettajaopiskelijoiden yhteisöllisiin blogeihin ja kokeilun jälkeiseen kyselyyn. Alustavien tulosten perusteella opiskelijoiden oppimiskokemukset liittyivät pääasiassa oppimista ja opetusta koskevaan tietoon. Opettajaopiskelijat kokivat saavansa oppimiskokemuksia ohjatun harjoittelun aikana ja vain jonkin verran

harjoituksissa ja luennoilla. Toisaalta blogikirjoittaminen näyttäisi auttavan opettajaopiskelijoita oppimansa käsitteellistämässä.

Avainsanat: opettajuus, aineenopettajakoulutus, blogi, reflektointi, luonnontieteet

Suomalaisvenäläistä yhteistyötä opettajankoulutuksessa

*Ritva Kantelinen & Victoria Pogosian
Itä-Suomen yliopisto*

Yliopistomaailman globalisoituminen ja kansainvälistyminen on tuonut kansainväliset koulutusohjelmat osaksi arkea eri tieteenaloille. Uusien kansainvälisten koulutusten suunnittelu- ja valmisteluvaiheeseen kannattaa paneutua huolella, jotta yhteistyö todella tarjoaa siltä odotettavaa lisäarvoa. Kuvaamme esityksessämme toimintatutkimusmaisesti eteenpäin vietyä opettajankoulutuksen alueelle sijoittuvaa yhteistyötämme Itä-Suomen yliopiston ja Herzenin pedagogisen yliopiston välillä. Suomalaisvenäläisessä yhteistyössämme on työkielenä englanti, samoin yhdessä järjestettävä koulutus toteutuu englanninkielisenä. Tämän hetkinen koulutusyhteistyömme konkretisoituu 25 opintopisteen laajuisina opettajaopiskelijoille suunnattuina TeFoLa –opintoina (Teaching Foreign Languages to Young Learners). Tarkastelemme ja vertailemme suomalaisten ja venäläisten opiskelijoiden näkökulmia suomalaisvenäläisenä yhteistyönä tarjottaviin englannin kielellä toteutuviin opintoihin muun muassa seuraavista näkökulmista: Mikä saa opiskelijat hakeutumaan opintoihin? Mitä he odottavat opinnoilta? Minkälaisia työskentelymuotoja he opinnoissa priorisoivat?

Olemme koonneet koulutusyhteistyöhön osallistuneilta opettajaopiskelijoilta samoin kuin opettajankouluttajiltakin palautetta ja kokemuksia yhteistyöstä sivuaineen ensimmäisen opintojakson pilotoinnista keväällä 2010 lähtien. Tätä aineistoa analysoimalla etsimme jatkuvasti seuraavaa pitävää askelmaa yhteistyön toteuttamisessa. Tällä hetkellä seuraava uusi vaihe haasteinen suomalaisvenäläiselle koulutusyhteistyöllemme alkaa syksyllä 2013, jolloin käynnistyy yhteinen maisteriohjelmamme International Master's Degree Programme in Early Language Education for Intercultural Communication. TeFoLa –opintojen puitteissa testattu

yhteistyöskentely etuineen ja haasteineen on hyödyllinen tuki yhteistyön seuraavan vaiheen toteuttamisessa.

Avainsanat: kansainväliset koulutusohjelmat, opettajankoulutus

Opiskelijan toimijuus interaktiivisella mekaniikan kurssilla

*Päivikki Jääskelä, Ulla Maija Valleala & Ulla Klemola
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Toimijuus opiskelukontekstissa voidaan ymmärtää opiskelijan suhteena omaan opiskeluunsa sekä opiskeluympäristöönsä. Toimijuutta rakentavat mm. opiskelijan oma tavoitteellisuus ja opiskelumotivaatio, autonomian kokemukset ja mahdollisuus vaikuttaa omaan opiskeluunsa, aloitteellisuus ja aktiivisuus, vuorovaikutus ja valtasuhteet opiskeluyhteisössä, luottamus omaan toimintaan sekä tietojen ja taitojen hallinta. Opiskelijoiden kasvua vahvaksi toimijaksi tulisi tukea koulutuksessa, sillä vahva toimijuus muodostaa resurssin luovassa, yhteistoimintaan perustuvassa ja dynaamisessa asiantuntijatyössä. Tätä näkemystä tukevat erityisesti työelämän asiantuntijuustutkimukset.

Tässä tapaustutkimuksessa kohdejoukkona olivat Jyväskylän yliopiston fysiikan laitoksen mekaniikan kurssille osallistuneet opiskelijat (N=75). Kurssin pedagogiikka perustui interaktiivisille työtavoille, joita olivat opiskelijoiden ajattelua haastavat opettajan alustukset, vertaisopetus, teknologian käyttö osallistamisen keinona sekä harjoitustehtävien roolitettut keskustelut.

Opiskelijan toimijuutta tutkimuksessa lähestyttiin opiskelijan omien näkemysten ja kokemusten, kurssin sosiaalisten tilanteiden sekä pedagogisten ratkaisuiden kautta. Tutkimuksessa kysyttiin:

1. Miten toimijuus ilmeni tutkitulla kurssilla?
2. Millaisia kokemuksia omasta toimijuudestaan oli erityisesti niillä opiskelijoilla, jotka havaittiin sosiaalisissa tilanteissa heikoiksi toimijoiksi?
3. Miten interaktiiviset opetuskäytänteet tukivat opiskelijoiden toimijuutta?

Tutkimusaineisto koostuu opiskelijoille kohdennetuista kyselyistä (N=75), teema-haastatteluista (N=5), harjoituksissa käydyistä keskusteluista, videomateriaalista,

tutkijahavainnoista ja opettajien kurssikuvauksista. Kyselyaineiston analyysissä käytettiin faktorianalyysia ja toisistaan riippuvien otosten keskiarvovertailua, kvalitatiivisen aineiston analyysi perustui temaattiseen sisällön analyysiin.

Esitelmässä kuvaillaan eri aineistojen vertailun kautta saatuja tuloksia sekä pohditaan toimijuuden tunnistamisen kysymyksiä niin tutkimusmenetelmien kuin opetustyön kehittämisen näkökulmasta.

Avainsanat: toimijuus, vuorovaikutus, yliopisto-opiskelu, asiantuntijuuden kehittyminen, tapaustutkimus

OPETUSMENETELMIEN KEHITTÄMINEN KOHTI AKTIIVISTA JA OPPIJALÄHTÖISTÄ OPPIMISTA

Developing Home Economics Education through a Socio-Cultural Perspective: Case Study in Estonia

*Jaana Taar
University of Helsinki, Department of Teacher Education*

The situation of home economics in Estonia is rather complicated; those lessons are taught in conjunction with handicraft meaning that cooking lessons are used as alternative activities for manual handicraft lessons. In a situation where new National Curriculum is approved, analyzing what teaching methods and learning tasks will help to achieve learning outcomes written in the curriculum to help pupils to gain a deeper understanding of the subject.

The methodological standpoint in this research is action research. Its phases are followed in collaboration with practitioner and students. Designed innovations were tested in home economics lessons in the spring of 2012.

Developments are planned to give students a holistic understanding of the subject. Connected lessons help students to construct knowledge and see integration between topics handled in classes. In addition, the subject matter as well as methods used in lessons should be vital and contemporary. To increase transfer of learning into everyday life, it is necessary to include students' experiences in learning situations and use methods that support independent or collaborative knowledge construction. Vygotsky's socio-cultural perspective is key factor in this developmental work.

This poster introduces main findings and gives the overview of school intervention in Estonian home economics lessons.

Keywords: home economics, interaction, education, teaching, learning

Yhdessä pelaamalla tiedostavaksi kuluttajaksi

*Riitta Rautio
Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos*

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa käsityön tavoitteisiin ja sisältöihin kuuluu materiaali- ja kuluttajatietous, vastuuntunto, kriittisyys ja laatu-tietoisuus materiaalivalinnoissa sekä eettisten, ekologisten ja taloudellisten arvojen huomioonottaminen. Tämän tieto- ja asennepainotteisen aihealueen opiskelu jää usein vähälle huomiolle käden taitojen oppimiseen keskittyvässä koulukäsityössä. Aiheesta tarvitaankin lisää oppimateriaaleja ja oppimisen tapoja, joita oppilaat voivat käyttää mahdollisesti itsenäisesti käden taitojen harjoitusten lomassa. Tällaisina "välitehtävinä" käytetään usein kirjoittamalla ja/tai piirtämällä täytettäviä tehtävälomakkeita. Lisää toiminnallisuutta ja vuorovaikutusta sekä vähemmän tiedon siirtämistä ja sitä kautta enemmän oppimista saadaan tehtävälomakkeisiin verrattuna oppimispeleillä, jotka ovat sosiaalinen ja osallistava työskentelymenetelmä. Oppimispelit liitetään nykyisin helposti tietokoneeseen ja tietoverkkoihin, mutta pelaajia kiinnostavat edelleen myös lauta-, muisti-, kortti- ja muut perinteiset pelit.

Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajaopintojen tekstiilityön perusopintojen sivuaineessa alkaa syyslukukaudella 2012 projekti, jossa opiskelijat suunnittelevat ja valmistavat tekstiilimateriaaleihin ja kuluttajätietoon liittyviä oppimispelejä, joita ei pelata tietokoneella. Pelit suunnataan erityisesti lapsille. Tavoitteena on lisätä paitsi lasten, myös opiskelijoiden omaa ymmärrystä tekstiilimateriaaleista ja eettisesti ja ekologisesti kestävästä kuluttajuudesta. Oppimisessa toteutetaan toiminnallisuutta ja vuorovaikutteisuutta yhdessä pelaamisen keinoin. Opiskelijat testaavat pelit ensin itse ja pelauttavat lapsia kevätlukukaudella 2013.

Projektia esittelevässä posterissa kuvaillaan projektin alkuvaiheita, pelien valmistamista ja opiskelijoiden kokemuksia niillä pelaamisesta ja niiden avulla oppimisesta. Tulokset koululaisten kokemuksista saadaan maaliskuuhuhtikuussa 2013.

Avainsanat: käsityö, materiaali- ja kuluttajätietous, tekstiilimateriaalit, oppiminen, pelit

Ilo ammatillisessa opiskelussa

*Heidi Kassara & Anja Heikkinen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö; Tampereen ammattikorkeakoulu*

Hoitotyön ammattiin kouluttautuvien tulevien hoitajien on osattava hoitaa potilaita mahdollisimman hyvin. Tätä edellyttää myös laki potilaan asemasta ja oikeuksista (L785/1992). Hoitotyössä asiakkaat tekevät paljon valituksia erityisesti hoitohenkilökunnan käyttäytymisestä. Esimerkiksi vuonna 2011 Tampereen kaupungilla tehtiin 107 valitusta kohtelusta. Määrä oli lisääntynyt edellisvuodesta 15 prosentilla. Mistä tulevat kiukkuiset, vihaiset tai tiuskivat hoitoyöntekijät? Hoitotyön koulutuksessa on aina opetettu hyvää käytöstä ja potilasystävällisyyttä. Henkilökohtainen elämä, sen vaikeudet tai omat asenteet eivät saa näkyä potilaita hoidettaessa. Voisiko olla, että iloinen, tyytyväinen, motivoitunut ja huumorintajuinen hoitaja hoitaa potilaitaan hyvin, ilolla ja antaumuksella? Silloin myös potilaat ovat tyytyväisiä, mikä auttaa heitä heidän paranemisessaan.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, mitä ilo on ammatillisessa koulutuksessa ja mikä merkitys sillä on ammatin opiskelussa ja ammattiin kasvussa. Tavoitteena on lisätä iloa tuovia kokemuksia ammatilliseen opiskeluun, oppimiseen ja opettamiseen sekä

iloa elämään yleensä ja sitä kautta mahdollisesti parantaa myös hoitotyön laatua. Aineistoa on kerätty haastatteluilla, kyselyillä ja ryhmäkeskusteluilla yhteensä 262 tiedonantajalta. Analyysimenetelmänä on käytetty grounded theory -menetelmää.

Tutkimuksessa ammattiin opiskelevat ovat kuvanneet, että ilo opiskelussa on hyvää oloa, onnellisuutta ja riemua. Iloa sytyttävistä tekijöistä tärkein on ryhmään kuulumisen tunne, mutta myös monet opiskeluun ja oppimiseen liittyvät tekijät tuovat iloa. Iloa sammuttavia tekijöitä ovat muun muassa ongelmat ryhmässä ja vaikeudet opiskelussa. Ammatillisessa opiskelussa ilo koetaan merkityksellisinä ja iloa tuovat asiat jättävät jäljen. Ilon merkityksen kautta keskeiseksi tutkimustulokseksi nousi kasvukokemus.

Avainsanat: ilo, ammatillinen opiskelu

Muotoilukasvatus ja taiteellinen ote tulevaisuuden käsityöoppiaineessa

*Pam Hatanpää
Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Taito- ja taideaineiden tutkimusryhmä*

Nyky-yhteiskunnassa korostuu itseilmaisuus, kauneusihanteiden huomioiminen, estetiikka ja muotoilu. Edellä mainittujen asioiden tulisi olla olennainen osa myös peruskoulun käsityöoppiaineen opetusta. Käsityö, muotoilu ja kuvataide ovat monin paikoin lähentyneet toisiaan ja menevät osittain päällekkäin keskenään. Peruskoulumaailmassa käsityö ja kuvataide ovat kuitenkin kaksi erillistä oppiainetta ja muotoilua ei opeteta omana oppiaineenaan.

Suomessa käsityöoppiaineen aikakausia ja kehitystä historiassa ovat tutkineet muun muassa Kananoja (1991), Kantola (1997, 1999), Metsärinne (2008), Peltonen (1988), Simpanen (2003) ja Suojanen (1993). Käsityön ja käsityöoppiaineen suhdetta itseilmaisuun, taiteeseen ja muotoiluun ovat tutkineet ainakin Ahoniemi (2000, 2003), Ihatsu (2002, 2004), Karppinen (2005, 2008), Kojonkoski-Rännäli (1995, 2006, 2009), Kröger (2004) ja Pöllänen (2000). Käsityöoppiaineen tulevaisuutta ja sitä miten sen pitäisi vastata yhteiskunnan vaatimukseen huomioida itseilmaisuus, kauneusihanteet ja muotoilukasvatus ei ole juurikaan tutkittu. Tämän väitöstutkimuksen tarkoitus on vastata tähän kysymykseen.

Tutkimus toteutetaan artikkeliväitöskirjana, joka koostuu viidestä artikkelista ja yhteenvedosta. Artikkelien julkaisukieli on englanti. Tutkimuksessa selvitetään muotoilun ja taiteellisen otteen asemaa käsityöoppiaineessa eri aikoina. Lisäksi delfoi-menetelmän avulla tutkitaan asiantuntijoiden käsityksiä kuvataiteen ja käsityön yhtymäkohdista sekä muotoilukasvatuksen asemasta käsityön opetuksessa. Tutkimuksessa selvitetään myös asiantuntijoiden käsityksiä käsityöoppiaineen suhteesta Englannissa opetettaviin Design & Art ja Design & Technology oppiaineisiin. Tutkimuksen asiantuntijaneelin jäsenet toimivat käsityökasvatuksen, kuvataidekasvatuksen, muotoilun, Design & Artin ja Design & Technologyn aloilla.

Avainsanat: käsityöoppiaine, peruskoulu, muotoilukasvatus, taiteellinen ote, delfoi-menetelmä

UUDET VERKKO-OPPIMISYMPÄRISTÖT OPETUKSEN JA OPPIMISEN TUKENA

Sulautuvan oppimisen tutkiminen – opetusteknologia ja oppimisympäristöt opettajankoulutuksessa

Kati Mäkitalo-Siegl, Henriikka Vartiainen, Petteri Vanninen & Anna-Liisa Kosonen

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinnan kampus, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto

Sulautuva teknologia on tullut jo osaksi opetusta sekä perusopetuksen että yliopisto-opetuksen puolella tarjoten samalla mahdollisuuden hyödyntää uudenlaisia opetus- ja oppimisnäkömäämiä opetuksessa. Sulautuvan teknologian opetuskäytöllä tarkoitamme kontaktiopetuksen lisäksi verkon välityksellä tapahtuvaa opetusta ja itsenäisen työn tekemistä yksin tai ryhmässä erilaista teknologiaa hyödyntäen. Yliopistoissa käytetään kyllä sulautuvan oppimisen pedagogiikkaa, mutta se on useasti rajoittunut pelkkään materiaalin jakamiseen verkko-oppimisympäristöjen välityksellä. Sulautuvan oppimisen tutkiminen – opetusteknologia ja oppimisympäristöt opettajankoulutuksessa -hankkeen tavoitteena on 1) löytää pedagogisia ratkaisuja, joiden avulla opetusteknologia sulautuu luontevasti osaksi yliopisto-opetusta, 2) tutkia pedagogisten mallien toimivuutta opetuksessa, 3) kartoittaa opetusteknologian opetuskäytön mahdollisuuksia taito- ja taideaineiden opetuksessa, ja 4) teknologian opetuskäytön osaamisen kehittäminen yliopisto-opettajien kuin opettajaksi opiskelevien kohdalla. Savonlinnan opettajankoulutus on profiloitunut taito- ja taideaineisiin, mutta sulautuvan oppimisen pedagogisia malleja on kehitelty varsin vähän juuri näiden aineiden opetukseen. Sulautuvan oppimisen pedagogiikan käyttäminen taito- ja taideaineissa liittää luontevasti maakuntatason osaamista (mm. Savonlinnan Ooppera, LUSTO) taito- ja taideaineiden opetukseen. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja edistää yliopisto-opettajien ja opiskelijoiden teknologian opetuskäyttöä yhteisöllisen oppimisen kautta, jossa jaetaan käytänteitä yhdessä toisten kanssa yli oppirajojen samalla kehittäen ja ideoiden uusia käyttömahdollisuuksia. Opettajaksi opiskelevien

opetusteknologista osaamista mitataan pitkäaikaisseurannalla ja saatuja tuloksia hyödynnetään yliopisto-opetuksen ja sulautuvan oppimisen pedagogisten mallien kehittämistyössä.

Avainsanat: opettajankoulutus, opetusteknologia, oppimisympäristöt, sulautuva oppiminen

TeknoLiteracy: toiminnallisuus ja uudet teknologiat tekstitaitojen pedagogiikassa

Päivi Jokinen & Riitta-Liisa Korkeamäki

Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Future School Research -hanke

Meneillään on 'kommunikaation vallankumous' (Kress 2009): perinteiset painetut tekstit muuttuvat multimodaalisiksi ja monimediaisiksi. Lisäksi yllirajainen liikkuvuus ja monikulttuurisuus ovat globalisaation myötä yleistyneet. Nämä muutokset ovat haastaneet 2000-luvun lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen pedagogiikan. On yhä tärkeämpää, että oppijat pääsevät alusta alkaen kehittämään joustavia ja merkityksen rakentumista painottavia tekstitaitojen strategioita. Future School Research -hankkeessa tavoitteena on kehittää innovatiivisia ja tulevaisuusorientoituneita pedagogisia käytänteitä. TeknoLiteracy-osahankkeessa kysytään, mitä tapahtuu, kun uudet teknologiat ja lukemaan oppiminen kohtaavat.

Tutkimus toteutuu alkuopetuksen ryhmissä sekä maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmässä. Tässä posterissa esiteltävä aineisto tuotetaan osallistuvana kouluetnografiana, jonka tallentamisessa hyödynnetään kenttämuistiinpanojen ja haastattelujen lisäksi 360-asteista kuvaa nauhoitettavaa

multimodaalista MORE-videokameraa. Lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa hyödynnetään uusia teknologioita, kuten blogin pitämistä, digikuvaamista sekä sähköisten tekstien tuottamista ja tulkitsemista. Yhteistyössä teknillisen tiedekunnan kanssa kehitettävät NFC (Near Field Communication) -oppimispelit perustuvat toiminnalliseen lukemaan oppimisen ajatukseen: oppijat pääsevät liikkuen tutkimaan omaa ympäristöään kännyköiden kosketusominaisuutta hyödyntäen. Pelisovelluksissa harjoitellaan lukemisen ohella suomea toisena kielenä, kun lapset tutkivat lähiympäristönsä käsitteitä. Hankkeessa kehitettävissä käytänteissä pyritään lähtemään liikkeelle lasten maailmasta ja siten kehittämään lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen pedagogiikkaa.

Avainsanat: uudet luku-, kirjoitus- ja tekstitaidot, uudet teknologiat, toiminnallinen oppiminen, suomi toisena kielenä

Musiikintekopeli alakoulun musiikinopetuksessa: digitaalisen oppimisympäristön pedagoginen käyttö ja kehitys

Olli Vallo

Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Opetusministeriön selvityksessä, Perusopetus 2020 - Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntimäärät, todetaan että jo perusopetuksessa oppilaiden tulisi voida opetella musiikkia digitaalisissa verkkoyhteisöissä ja harjoittaa luovaa musiikillista tuottamista siten, että musiikkiteknologisten taitojen kehittyminen olisi mahdollista. Kansainvälisessä vertailussa havaitaan, että myös Iso-Britannian ja Ruotsin opetussuunnitelmat asettavat opetuksen tavoitteeksi johdattaa oppilaita käyttämään digitaalisia työkaluja musiikin tuottamiseen (The Importance of Music 2011; Curriculum for the compulsory school 2011). Myös tutkimuskentällä kiinnostus musiikkiteknologisten sovellusten opetuskäyttöä kohtaan on suuri. Musiikkiteknologian nähdään kehittävän musiikinopetuksen käytäntöjä sekä muuttavan suhdettamme musiikkiin ja sen tekemiseen (vrt. Väkevä 2011; Salavuo 2008; Burnard 2007). Tietokone- tai mobiilisovelluksella musiikkia sävelletessä motoristen taitojen merkitys vähenee ja kynnys itseilmaisulliseen säveltämiseen madaltuu.

Vaikka opetuksen suunnittelijat ja tutkijat ovat samanmielisiä musiikkiteknologian hyödyistä, sävellysohjelmien matka luokkahuoneisiin on kesken. Burnard

(2007, 37-55) huomauttaa musiikkikasvatusteknologian tarkoituksenmukaiseen käyttöön tarvittavan tietoon pohjautuvaa konsensusta pedagogisista lähestymistavoista. Markkinoilla olevat sävellysohjelmat on usein suunniteltu harraste- ja ammattikäyttöön ja niiden pedagogisen käytön suunnittelu on opettajan oman innostuksen varassa.

Kasvatustieteellisen väitöskirjan tutkimuskonteksti on Songhi Entertainment Oy:n kanssa kehitettävä musiikintekopeli, joka toimii digitaalisena oppimisympäristönä alakoulujen musiikinopetuksessa. Toimintatutkimuksessa hankitun tiedon pohjalta luodaan pedagogisia lähestymistapoja erilaisten musiikkiteknologisten sovellusten opetuskäyttöön sekä kehitetään

SongHi-musiikintekopelistä itseilmaisulliseen musiikin tekemiseen ohjaava oppimisympäristö. Oppimisympäristön opetuskäytön tavoitteena on tukea luovaa, oppilaslähtöistä ja vuorovaikutteista musiikin oppimista.

Oppimisympäristö toimii osoitteessa: www.songhi.com.

Avainsanat: musiikkikasvatusteknologia, verkko-oppimisympäristö, praksialismi, informaali oppiminen, säveltäminen

Verkkotyötavat ja -oppimisympäristöt ammatillisen koulutuksen kontekstissa: aOppijat -hanke

*Kati Laine, Teemu Siikaniemi, Jarkko Lampinen & Raija Hämäläinen
Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos; Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus*

aOppijat -hankkeessa kehitetään ja otetaan käyttöön ammatillisen koulutuksen tarpeista lähteviä verkkotyötapoja ja -oppimisympäristöjä. Hankkeessa tehtävä kehittämissuunnitelma on tutkimusperustaista ja sen tärkeimpinä näkökulmina ovat oppijalähtöinen ja yhteisöllinen oppiminen sekä tulevaisuuden työelämässä tarvittavat avaintaidot. Hankkeen toiminta perustuu design -tutkimukseen eli kehittämissuunnitelmiin liittyviä teoreettisia lähtökohtia integroidaan ammatillisen oppimisen käytäntöihin. Toiminnasta kerättyä tutkimusaineistoa hyödynnetään kehittämissuunnitelman arvioinnissa. Hanke liittyy Oppijat -hankkeeseen ja Peda.net -verkossa tehtävään teknologiseen kehittämissuunnitelmaan.

Tutkimuksen näkökulmasta hankkeessa tarkastellaan oppijälhtöisen oppimisen, yhteisöllisen oppimisen sekä tulevaisuuden työelämässä tarvittavien avaintaitojen kehittymisen toteutumista hankkeessa kehitettävässä ammatillisen koulutuksen verkko-oppimisympäristössä. PLE -näkökulmaan (Personal Learning Environment) pohjautuen hankkeen tavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön opiskelijan Oma tila -palvelu, hyödyntää PLE -ajatusta oppimisessa ja ammatillisen kehittymisen näkyväksi tekemisessä sekä kehittää oppimisprosessien ja opiskelijoiden tuotosten dokumentointia. Lisäksi hankkeessa pilotoidaan ja kehitetään pedagogista yhteisöpalvelua eli otetaan käyttöön sosiaalisen median työtapoja ja työvälineitä. Hankkeen tavoitteena on myös löytää uusia ratkaisumalleja verkko-oppimisympäristöjen ylläpitoon ja käyttäjienhallintaan.

aOppijat -hanke on alueellinen ja sen hallinnoija on Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä (Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus). Hanke toteutetaan yhdessä Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen kanssa. Keväällä 2012 hankkeessa toteutettiin viisi pilottia, joissa Peda.netin verkko-oppimisympäristön Oma tila -palvelua hyödynnettiin käytännön opetustyössä. Verkko-oppimisympäristön käyttöönottoon, tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvä pilotointi jatkuu syksyllä 2012. Hanke päättyy 31.12.2012.

Avainsanat: oppijälhtöinen oppiminen, yhteisöllinen oppiminen, verkkoavusteinen oppiminen, ammatillinen koulutus, avaintaidot kOuluTV – silta yli mediakuilun

*Laura Palmgren-Neuvonen & Tuula Myllylä-Nygård
Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Future School
Research*

Lapset ja nuoret viihtyvät vapaa-ajalla yhä visuaalisempien, vuorovaikutteisten medioiden parissa. He ovat tottuneet verkkovuorovaikutukseen ja tuottamaan mediasisältöjä. (Kupiainen & Sintonen 2009; Strasburger et al. 2009) Uusia medioita ei aina osata tai uskalleta hyödyntää opetuksessa (Luukka et al. 2008), ja koulun tarjoamien ja nuorten vapaa-ajalla käyttämien oppimisympäristöjen välille on syntynyt kuilu.

ESR-rahoitteisessa FSR Second Wave -hankkeessa kehitetään ja tutkitaan kuvallisen sisällöntuotannon ja verkkotelevision hyödyntämistä opetuksessa. Monessa oululaisessa koulussa tehdään paljon digitarinoita ja -videoita, joiden julkaisemisen

välineeksi rakennettu Youtube-kanava, kOuluTV, tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa vastuullista mediakasvatusta; kOuluTV toimii siltana yli mediakuilun.

Oppilaiden tuotoksia julkaistaan kOuluTV:ssä vielä varsin vähän, vaikka sitä markkinoitaessa korostetaan, ettei julkaistavien tuotosten tarvitse edustaa huippulaatua. Niiden tarkoitus on inspiroida opettajia ja oppilaita sekä olla esimerkkinä siitä, miten erityyppisiä oppisisältöjä kuvallisen sisällöntuotannon keinoin voidaan opetuksessa käsitellä. Miksi tuotosten nettijulkaisemisen kynnyks näyttää olevan vielä niin korkea?

Tutkimuskohteina ovat lasten ja nuorten kuvallisen mediasisällön tuottamiseen ja julkaisemiseen liittyvät asenteet ja ilmiöt. Aineistoa kerätään lukuvuonna 2012-2013 observoimalla ja videoimalla eri-ikäisten koululaisten digitarina- ja videoprojekteja sekä niiden aikana käytäviä mediakasvatuksellisia keskusteluja. Oppilaita, opettajia ja vanhempia haastatellaan; lisäksi toteutetaan kysely. Tutkimustulosten avulla voidaan avata julkaisemisen problematiikkaa, kehittää nettijulkaisemisen lupakäytänteitä ja siten edistää vuorovaikutteisuutta hyödyntävien medioiden käyttöä opetuksen välineenä mediakasvatuksen tullessa osaksi tulevaisuuden koulun kaikkea toimintaa.

Avainsanat: mediakasvatus, kuvallinen sisällöntuotanto, osallisuus, vuorovaikutus, verkkojulkaiseminen

TYÖELÄMÄN MUUTOKSET JA OPETTAJAIDENTITEETTI

Ammatillisen toimijuuden vahvistaminen opetus- ja terveydenhuoltoalan työssä

*Annali Eteläpelto, Kaija Collin, Sanna Herranen, Päivi Hökkä, Salme Mahlakaarto, Susanna Paloniemi & Katja Vähäsantanen
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos*

Työelämän jatkuvat muutokset edellyttävät ammattilaisten, kuten opetus- ja terveydenhuoltoalan henkilöstön, tuottavan korkealaatuisia palveluja, kehittävänsä työkäytänteitään ja itseään sekä ylittävän työssään perinteisiä ammatillisia rajoja. Ammatillista toimijuutta tarvitaan uusien työkäytäntöjen kehittämiseksi, jatkuvan työssä oppimisen edistämiseksi, luovien ratkaisujen löytämiseksi ja ammatillisten identiteettien uudistamiseksi. Vaikka ammatillisen toimijuuden tärkeä merkitys näyttää korostuvan yksilöiden ja yhteisöjen uudistumiselle, niin toistaiseksi meillä on kuitenkin niukasti tutkittua tietoa siitä, miten ammatillista toimijuutta voidaan harjoittaa erilaisissa työyhteisöissä ja miten toimijuutta voidaan vahvistaa monitasoisesti huomioiden yksilö-, yhteisö- ja organisaatiotasot.

PROAGENT-tutkimushanke tarkastelee ammatillista toimijuutta opetus- ja terveydenhuoltoalan työyhteisöissä. Teoreettisesti ammatillinen toimijuus ymmärretään työntekijöiden ja/tai työyhteisöjen vaikuttamisena, valintojen tekona ja kannanottona työhön ja ammatillisiin identiteetteihin. Ammatillinen toimijuus ilmenee ja määrittyy työpaikan sosiokulttuurisissa oloissa. Lisäksi toimijuus kietoutuu tiiviisti yksilöiden taustaan, kuten ammatilliseen identiteettiin, osaamiseen ja työhistoriaan.

Tutkimushankkeen tavoitteena on erityisesti (1) tunnistaa erilaisia tapoja harjoittaa ammatillista toimijuutta terveydenhuoltoalan organisaatioissa ja koulutusorganisaatioissa, (2) kehittää teoriaa ammatillisesta toimijuudesta subjektilähtöisen sosiokulttuurisen lähestymistavan viitekehyksessä, ja (3) kehittää ammatillisen toimijuuden vahvistamisohjelmaa, joka monitasoisesti ja samanaikaisesti tukee yksi-

lön, yhteisön ja organisaation uusiutumista erilaisten interventioiden avulla (esim. työidentiteettivalmennus ja dialoginen työkonferenssi). Metodisesti hyödynnetään organisaatioetnografian ja toimintatutkimuksen näkökulmia sekä pitkittäistutkimuksen strategiaa. Hankkeessa käytetään useita aineistonkeruumenetelmiä (esim. havainnointi, kenttämuistiinpanot, haastattelut ja kyselylomakkeet), ja analysointi toteutetaan monimenetelmällisesti.

Avainsanat: ammatillinen toimijuus, identiteetti, työssä oppiminen, interventiot, etnografia

Transforming Teacher's Work Globally: In Search of a Better Way for Schools and Their Communities

*Eija Kimonen & Raimo Nevalainen
University of Jyväskylä, RICEI Project*

This edited volume focuses on both the theory and practice of teacher's work. The book is divided into three parts. The context for the chapters, which is set up in Part One, Enhancing Transformation in Teacher's Work, demonstrates two features, both of which lie at the center of contemporary teaching. These are the professional development of teachers in a changing school culture and the enrichment of learning environments in this process. Part Two of the book, Examining the Changing Nature of Teacher's Work, presents detailed qualitative case studies, illustrating the changing teacher's work in certain schools in Finland, the United States, and China. Part Three, Reforming Teacher's Work in a Comparative Perspective, contains comparative reflections on teacher's work from the perspective of educational philosophy, teacher professionalism, teacher education, and changing socialization environments. These chapters are focusing on teacher's work, firstly,

in a changing school culture in England and Finland, and, secondly, in a changing social context of the United States, India, China, and Japan.

Keywords: teacher's work, teacher professionalism, educational change, learning environments, comparative education

Finnish teachers' mindsets, purpose orientations and ethical sensitivity

*Elina Kuusisto, Eija Hanhikäki & Kirsi Tirri
University of Helsinki, Department of Teacher Education*

This study investigates Finnish teachers' mindsets, purpose orientations and ethical sensitivity. According to Carol Dweck (2006), mindsets refer to the set of beliefs concerning whether skills, abilities, intelligence and personality can be developed (growth mindset), or cannot be (fixed mindset). Damon's theory of purpose defines a purpose as a stable long-term goal to contribute to the world beyond the self that is also meaningful to the self (Damon, Menon & Bronk, 2003; Damon, 2008). According to Bebeau, Rest & Narvaez (1999), the most important skillset of ethical behavior is ethical sensitivity because it is needed for recognizing and understanding ethical problems and their cues. Finnish teachers' (N=464) mindsets and purpose orientations are investigated with quantitative approach using instruments developed by Dweck and Damon. Based on quantitative analysis teachers with different mindsets and purpose orientations (N=5) are chosen for more profound qualitative case studies. The narratively constructed interviews reveal the stories behind different mindsets, purpose orientations and ethical sensitivity and give more insight how teachers see and understand their pupils. The study discusses the need for information and training of mindset, purpose and ethical sensitivity so that teachers could support their pupils to reach their potentiality better.

Keywords: mindset, purpose, ethical sensitivity, Finnish teachers

Peer-Group Mentoring for Teacher Development

*Ilona Markkanen, Anne Martin, Hannu L.T. Heikkinen, Hannu Jokinen, Matti Pennanen & Päivi Tynjälä
University of Jyväskylä; Finnish Institute for Educational Research*

Peer-group mentoring (PGM), known in Finland by the acronym *verme* ('*vertaisryhmämentorointi*'), is an activity whereby teachers share and reflect on their experiences, discuss problems and challenges they meet in their work and learn together. While traditional mentoring consists of one-to-one discussions, peer-group mentoring is implemented in groups consisting of both novice teachers and their more experienced counterparts. All units of teacher training in Finland are involved with developing the Peer-group mentoring model in collaboration with local education authorities. Mentors are trained regionally in collaboration with universities' teacher education departments, continuing professional development centers and vocational teacher training institutions. The findings show that PGM is experienced as a forum with an open and confidential atmosphere, peer support, partnership, encouragement of colleagues and opening up tacit knowledge. Peer-group mentoring strengthens the agency of teachers and supports their professional identity as autonomous teachers. More specifically, 84 % of group participants reported that PGM had strengthened their professional identity and 81% felt that it had supported their professional development. The analysis of the qualitative data supports these findings showing that Peer-group mentoring seems to have a positive effect on the professional development and well-being of teachers.

Lastentarhanopettajuus puheena

*Hanna Hjelt & Niina Rutanen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Tutkimuksen keskiössä on lastentarhanopettajien työstään tuottama puhe. Tavoitteena on kuulla toimijoiden itsensä tuottamia jäsennyksiä työelämän muuttumisesta ja työhön kohdistuvista odotuksista ja vaateista. Oletuksena on, että tavat joilla omaa työtä merkityksellistetään heijastuvat arjessa tehtäviin toiminnallisiin valintoihin ja yksilön käsityksiin omasta ammatillisesta toimijuudesta. Tarkastelussa ovat myös puheen yhteydet laajempiin työelämän ilmiöihin, jotka liittyvät toimimiseen lastentarhanopettajana tämän hetken varhaiskasvatuksessa. Tutkimusta kehystävät sekä varhaiskasvatuksen että työelämäntutkimuksen näkökulmat.

Tutkimuksen metodologisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi ja metodisena lähestymistapana diskurssianalyysi. Tutkimusongelma on kaksitasoinen: kiinnostus kohdistuu 1) lastentarhaopettajien työelämäpuheesta hahmottuviin puhetapoihin ja 2) niistä välittyviin toiminnallisiin positioihin eli puhetapojen luomaan kuvaan lastentarhanopettajan toiminnallisista mahdollisuuksista ja velvollisuuksista.

Tutkimukseen osallistui lastentarhanopettajia kolmesta eri päiväkodista. Haastattelumenetelmänä oli Focus Group -tyyppinen teemallinen ryhmäkeskustelu neljän hengen ryhmissä. Lastentarhanopettajat työskentelevät pääsääntöisesti erilaisissa tiimeissä, pienryhmissä, ja työtä luonnehtii yhteinen suunnittelu. Näin myös aiheistonkeruun on ajateltu heijastavan tätä heidän työnsä ominaista merkitysten tuottamista keskusteluissa.

Alustavassa analyysissä on tarkastelu muun muassa puheesta erottuvia tulkinnallisia resursseja eli diskursseja, puhujien tapaa tuottaa puhetta työhön liittyvistä ehdoista ja odotuksista sekä omasta positiosta mielekkään työn toteutumisessa. Haastateltavat tuottivat paljon puhetta työyhteisön sisäisistä toimintatavoista, pitäytyen tiimi- tai yksikkötason teemoissa. Työn mielekkyyttä kuvastava keskustelu liittyi lapsiin kohdistuvan työn palkitsevuuteen ja kasvatustyössä toteutuvan yhteiskunnallisen tehtävän merkittävyyteen. Työnantajuuuteen liittyvät maininnat jäivät irrallisiksi, kasvatustapahtumien ulkopuolella sijaitseviksi.

Avainsanat: varhaiskasvatus, lastentarhanopettajuus, työelämäpuhe, diskurssianalyysi, Focus Group-haastattelu

ERILAISTEN OPPIJATYYPPIEN TUOTTAMINEN JA HUOMIOIMINEN OPETUKSESSA

Alle kolmivuotias päiväkotilapsi varhaiskasvattajien puheessa

*Elisa Tanner & Niina Rutanen
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö*

Tutkimuksessa tarkastellaan varhaiskasvattajien puhetta alle kolmivuotiaista lapsista. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, miten ja millaisia käsityksiä pienistä lapsista tuotetaan puheessa. Tutkimus pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin ja diskurssianalyysiin.

Tutkimuksen aineisto on osa hanketta*, jossa havainnoitiin, haastateltiin ja videoitiin alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmää. Tämän tutkimuksen aineistona ovat haastattelu- ja tiimipalaverinauhoitukset, yhteensä kuusi tuntia. Päiväkodin tiimipalaverit ovat moniammatillisia, viikoittaisia tai joka toinen viikko tapahtuvia kokoontumisia oman ryhmän kasvattajatiimin kesken. Haastatteluissa varhaiskasvattajat katsoivat ja kommentoivat omasta lapsiryhmästä videoituja tilanteita tutkijan esittäessä kysymyksiä.

Molemmat aineistot käytiin läpi ensin erikseen. Sen jälkeen analyysi on kohdennettu haastatteluihin, joista löytyi erilaisia puhetapoja lapsista. Puhetapoja on eritelty tarkastelemalla puheen sisältämiä mahdollisia eroja ja samankaltaisuuksia, tiettyjen ilmaisu- ja sanojen käyttöä, naurahduksia, taukoja ja päälle puhumisia, ja sitä näyttäytykö lapsi puheessa esimerkiksi kohteena vai aktiivisena.

Varhaiskasvattajien puhe sisältää sekä paljon puhetta lapsista että monia erityyppisiä lapsipuheita. Lapsi kuvataan aktiivisena, osaavana lapsena, joka kykenee toimimaan omatoimisesti, jättäen aikuisen roolin vähäiseksi. Toisaalta aktiivinen lapsi voidaan nähdä haastavana lapsena, joka tekee aktiivisella toiminnallaan aikuisen arjesta hankalaa. Kehittyvän ja yksilöllisen lapsen puhetavassa lapsi nähdään monella tapaa kehittyvänä, ikään kuuluvien kehityspiirteiden kautta ja yksilölliset

piirteet huomioiden. Aikuisen rooli rakentuu vahvaksi, lasta tukevaksi ja lapset yksilöllisesti huomioivaksi.

*Suomen Akatemian rahoittama Näkymätön taaperoikä? Alle kolmivuotiaiden paikalliset ja globaalit paikat (2010-2012) -hanke.

Avainsanat: varhaiskasvatus, varhaiskasvattajien puhe, lapsikäsitteet, alle kolmivuotiaat, diskurssianalyysi

Tyttösankarittaria ja koulutyttöjä – ideologiaa ja pedagogiikkaa suomalaisessa tyttökirjallisuudessa

*Sara Kokkonen
Turun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta*

Tee artikkeliväitöskirjaa suomalaisesta vanhemmasta tyttökirjallisuudesta. Tutkin kirjallisuuden välittämää kuvaa tyttöjen koulunkäynnistä ja arjesta, kodin ja perheen merkityksistä sekä tyttökuva tuottamista. Erityisesti olen kiinnostunut tyttökirjoissa esiintyvistä kasvatusnäkökymyksistä ja ideologisista painotuksista. Ajallisesti tutkimus keskittyy suomalaisen tyttökirjallisuuden syntymisestä modernin nuortenromaanin kehittymiseen saakka 1900-luvun alusta 1960-luvulle.

Olen kirjoittamassa ensimmäistä artikkeliani tyttöjen koululaisromaaneista. Nuortenkirjallisuus kehittyi maailmalla 1800-luvulla ja eriytyi tyttöjen ja poikien kirjallisuudeksi. Suomessa nuortenkirjallisuuden ja tyttökirjaperinteen uranuurtaja oli Anni Swan. Samaan aikaan Swanin kanssa Kersti Bergroth eli Mary Marck loi tyttökirjallisuuden lajityypin koululaisromaanien tradition Suomeen 1910-luvulla. Bergrothia seurasi useita muita koululaisromaanien kirjoittajia 20-30-luvuilla.

Tutkimuskohteita artikkelissani on yhteensä 40 dokumenttia ja käytän sisällön-analysissa sekä laadullisia että kvantifioivia tutkimusmenetelmiä.

Suomalaisissa tyttöjen koululaisromaaneissa kouluympäristö on pääasiassa oppi-koulumiljöö ja, yhteiskasvatusaate heijastuu jo varhain kirjoista. Tyttöpäähenkilöt ovat iältään 15-18 vuotiaita, jotka käyvät lukiota tai keskikoulua. Koululaiskuvaus- sessa on tyypillistä koululuokan ja yhden lukuvuoden kuvaaminen. Kaavamaisuus näkyy monesti koululaiskertomusten henkilöhahmoissa, joissa toistuvat samanlai- set oppilastyypit. Päähenkilö on useimmiten hyvä koulussa ja tytön kouluminäku- vaa luonnehtii, että hän ei osaa riittävästi, pelkää ehtoja ja lukee ahkerasti kokeisiin. Koulun opettajat kuvataan usein ankariksi auktoriteeteiksi. Luokan omatuntona tai moraalinvartijana toimii usein tyttö ja kertomuksen päähenkilö.

Koululaisromaanit loivat kuvaa modernista kaupunkilaistytöstä, joka käy eloku- vissa, kahviloissa ja konventin tansseissa yhdessä poikien kanssa. Sodan jälkeen tyttökirjoissa alkoi näkyä entistä enemmän yhteiskunnallinen realismi ja omaan kasvuun sekä identiteettiin liittyvät kysymykset. Rauha S. Virtanen nuortenromaa- nit toivat tyttölukijoille uutta samaistumispintaa ja Anni Polvan Tiina-kirjat taas nostivat aikaisemmasta keskiluokkalähtöisyydestä työväenluokan esiin. Tyttökir- jallisuuden tyttösanakarittaret ovat elinvoimaisia vielä nykyäänkin ja tyttökirjoja luetaan sukupolvesta toiseen, äideistä tyttäriin.

Avainsanat: tyttökirjallisuus, koululaisromaanit, tytöt, kasvatus, luokkayhteiskunta

Veturi Research Project

Henri Pesonen, Sanna Kivijärvi, Elina Kontu, Raija Pirrtimaa & Tiina Kokko
University of Helsinki, Department of Teacher Education

The Veturi research project focuses on specialized student support in main- stream education. Veturi is grounded in research that recognizes the im- portance of specialized support services for students with Special Educa- tional Needs (SEN) that require cooperation of multi-professional teams in order to ensure the quality of learning, teaching, and rehabilitation. The focus is on the students who have severe mental health and emotional disabilities, physical disa-

bilities, Developmental or Intellectual Disabilities, or Autism Spectrum Disorders (ASD).

The goal of the research project is to examine the current teaching arrangements of the SEN focus groups utilizing action research principles; therefore, the nation- al survey regarding the arrangements of special education was conducted in the spring of 2012. The survey data are currently being reviewed and analyzed. Also, the project places emphasis on the need for continuing in-service teacher training, the foundations and practice of professional cooperation, and the related school staff development needs. The project duration is four years, between 2011 and 2015.

Keywords: Special Educational Needs, severe mental health / emotional / physical disabilities, Developmental or Intellectual Disabilities, Autism Spectrum Disorders, action research

Music for All Research Group

Sanna Kivijärvi, Minna Törmänen, Raija Pirrtimaa, Elina Kontu, Ari Poutiainen, Markku Kaikkonen, Kaarlo Uusitalo & Heini Heikkilä
University of Helsinki, Department of Teacher Education

The research group Music for All (MfA) was established in 2010. The principal focus of the multidisciplinary centre is to systemically investigate the concep- tual content and the sphere of Special Music Education (SME). The purpose of the MfA is to raise a public and critical debate about an equal opportunity to learn music – students with Special Educational Needs (SEN) should have right to truly committed music education including the possibility of building professional musicianship. The findings of the research so far also include novel approaches especially in the development of educational and art systems and the pedagogical arrangements. In addition to research, the MfA promotes research co-operation and consults, tutors and trains researchers by organizing meetings and seminars. The main research environment of the MfA is the Special Music Centre Resonaari in Helsinki. Besides Resonaari, researchers are situated into three leading Finnish universities: the University of Helsinki, the University of Jyväskylä, Åbo Akademi University and, in addition, to the University of Berne, Switzerland.

Research Interests

- Individual Learning Capabilities
- Pedagogical Communication
- Inclusive Society

In more detail:

- Music Learning
- Figurenotes©
- Co-Teaching in SME
- Professional Musician Education of Students having SEN
- Technology-supported learning
- Musical Savant Research
- Network characteristics of SME: issues linked with social sciences

Keywords: Special Music Education, Special Educational Needs, educational equality, social participation, social change

Index

A

Aalto, Eija 255
Aarnio-Linnanvuori, Essi 197
Aarresola, Outi 219
Aerila, Juli-Anna 112
Aholainen, Reijo 94
Ahvenisto, Inkeri 35
Äikäs, Aino 43
Aizikovitsh-Udi, Einav 144, 261
Aksela, Maija 28
Alanen, Riikka 233
Alava, Jukka 240, 243
Alev, Nedim 131
Alijoki, Alisa 194
Alppi, Annukka 63
Andonov, Leena 127
Annala, Johanna 276
Anto, Erkki 266
Anttila, Eeva 204
Arffman, Inga 175
Asunta, Tuula 142
Augschoell, Annemarie 185
Aunio, Pirjo 151
Aunola, Pisko 213
Autio-Hiltunen, Marjo 47

Autti, Outi 186
Åberg, Magnus 31
Åhlberg, Mauri 63, 124

B

Beard, Colin 17
Benjamin, Saija 183
Berg, Marko van den 35
Bernelius, Venla 99
Björn, Piia 42
Boglárka, Brezovszky 144
Böök, Marja-Leena 273

C

Cerny, Doreen 185
Clarke, David 17, 144, 261
Clavert, Maria 265
Collin, Kaija 289
Comber, Chris 131
Cools, Carine 220

D

Davies, Bronwyn 18
Dervin, Fred 129, 131
Dillon, Patrick 124
Dmitry 22

E

Elo, Janniina 250
Engeström, Yrjö 23
Eränpalo, Tommi 50
Eriksson, Ilse 136
Eriksson, Miikka 28
Eryilmaz, Arzu 85
Eskelinen, Kristiina 33
Eteläpelto, Anneli 222, 289

F

Ferreira Lemos, Monica 19
Filander, Karin 221
Foster, Raisa 203

G

Gholami, Khalil 157
Granbom-Herranen, Liisa 74
Gustavson, Natalija 145, 173
Guttorm, Hanna 33

H

Hakala, Katariina 30
Hakala, Liisa 210
Hakkarainen, Päivi 123
Hakola, Outi 256
Haliseva, Taina 108
Haltia, Nina 97
Halttunen, Kai 275
Halttunen, Leena 240, 242
Hämäläinen, Raija 287
Hanhimäki, Eija 157, 158, 290
Hankala, Mari 254
Hännikäinen, Maritta 189
Hannukkala, Marjo 193
Hannula, Marja 57
Hannula, Markku 150
Hannula-Sormunen, Minna M. 144
Hansen, Petteri 100
Happo, Hanna 120
Harjanne, Pirjo 253
Harju-Luukkainen, Heidi 184, 251
Harjunen, Elina 131, 254
Harju, Vilhelmiina 28
Härkönen, Ulla 247
Härmälä, Marita 176
Hartikainen-Ahia, Anu 124, 280
Hatanpää, Panu 109, 284
Hautala, Terhi 279
Hautamäki, Jarkko 145, 173, 174, 178
Haverinen, Kaisa 139
Hedlin, Maria 31
Heikka, Johanna 248

Heikkilä, Heini 293
Heikkilä, Jenni 27
Heikkinen, Anja 137, 284
Heikkinen, Hannu L. T. 166
Heikkinen, Hannu L.T. 290
Henriksson, Ann-Catherine 62
Hermanfors, Kaisu 246
Herranen, Sanna 289
Hienonen, Ninja 244
Hietanen, Lenita 40
Hiitola, Briitta 187
Hilander, Markus 102
Hilasvuori, Touko 241
Hildén, Raili 176
Hilmola, Antti 110, 111
Hilppö, Jaakko 83, 168, 169
Hirvonen, Kati 174
Hjälms, Heli 180
Hjelt, Hanna 290
Hohenthal, Tuula 125
Hohti, Riikka 118
Hoht, Riikka 32
Hökkä, Päivi 222, 289
Hollanti, Katariina 268
Holm, Gunilla 130
Holmström, Édua 148
Holopainen, Leena 139
Holst, Teija 133
Hölttä, Elina 49
Honkala, Jari 28, 29
Honkasilta, Juho 44
Honkimäki, Sanna 244
Hosio, Maarit 153

Hotti, Ulla 262
Hotulainen, Risto 151, 195
Hovila, Helena 235
Huhta, Helena 181
Huhtala, Anne 267
Huhtala, Hanna-Maija 72
Hujala, Eeva 250
Humisto, Pia 28
Husu, Jukka 167
Huttunen, Maiju 234
Hyry-Beihammer, Eeva Kaisa 186
Hyvärinen, Reetta 188
Hyytinen, Heidi 270

I

Iiskala, Tuike 142
Ikonen, Essi 104
Ikonen, Leena 236
Ikonen, Risto 36
Ikonen-Varila, Merja 257
Ilomäki, Liisa 271
Immonen, Jorma 257
Isopahkala-Boure, Ulpukka 233
Isosomppi, Leena 280
Isotalo, Kaisa 241
Itkonen, Hannu 219
Itkonen, Matti 48
Itkonen, Tiina 90

J

Jaakkola, Hanna-Mari 110
Jaakkola, Mirva 36
Jaakkola, Pira 209
Jääskelä, Päivikki 83, 278, 281
Jahnukainen, Markku 41, 90
Jakku-Sihvonen, Ritva 172
Janhonen, Kristiina 78
Jännetyinen, Jukka 153
Järvelä, Sanna 143
Järvelä, Sirpa 214
Järvinen, Henri 131
Järvinen, Minna Riikka 80
Jeronen, Eila 63, 64
Jokinen, Hannu 166, 244, 290
Jokinen, Katja 43
Jokinen, Päivi 32, 286
Jokisalo, Jouko 35, 66
Jouni Vettenranta 100
Juntunen, Anne-Leena 146
Juntunen, Marja-Leena 178
Juntunen, Pirkko 211
Juuti, Kalle 102
Juvonen, Antti 213
Jyrhämä, Riitta 170
Jyrkiäinen, Anne 163

K

Kääpä, Pekka 266, 277
Kääriäinen, Aino 272
Kaikkonen, Marjatta 63

Kaikkonen, Markku 293
Kainulainen, Johanna 252
Kairavuori, Seija 104, 107, 121
Kaivola, Taina 279
Kajamaa, Anu 23
Kajander, Kati 233
Kakkuri, Irma 274
Kalalahti, Mira 93, 99
Kalliala, Marjatta 246
Kallio, Eeva 269
Kallioniemi, Arto 199
Kallunki, Veera 121
Kamila, Marjo 86
Kanervio, Pekka 242
Kangas, Marjaana 80, 82
Kangas, Ollipekka 121
Kantelinen, Ritva 281
Karasma, Katri 258
Karhuvirta, Tiina 51
Kärkkäinen, Sirpa 124
Karlberg-Granlund, Gunilla 165
Karlsson, Liisa 114, 169
Kärnä, Maija 231
Kärnä, Pirkko 175
Karppinen, Seija 121
Karvonen, Ulla 167
Kassara, Heidi 137, 284
Katajisto, Satu 144
Kauko, Jaakko 89
Kauppinen, Merja 254, 255
Kauravaara, Kati 218
Kautto-Knape, Erja 154
Kavonius, Marjaana 200

Kela, Maria 131
Kemmis, Stephen 166
Kerosuo, Hannele 21
Keski-Mäenpää, Kati 185
Keskitalo-Foley, Seija 54
Kesler, Merike 80
Ketonen, Elina 140
Ketonen, Ritva 46
Kettukangas, Titta 248
Keuru, Kari 51
Kiili, Kirstian 28
Kilpeläinen, Paula 173
Kimonen, Eija 94, 289
Kims, Silja 78
Kinos, Jarmo 87
Kirsti Salo-Mattila 112
Kirvesniemi, Tiina 260
Kiuru, Noona 148, 149, 154
Kivijärvi, Antti 128
Kivijärvi, Sanna 156, 293
Kiviniemi, Ulla 105
Kivioja, Liisa 238
Klemola, Ulla 83, 281
Knif, Leena 107
Koistinen, Laura 80, 82
Koivuhovi, Satu 152, 244
Koivula, Merja 247
Koivuluhta, Merja 223
Kokkonen, Juha 209
Kokkonen, Sara 292
Kokko, Tiina 46, 293
Kollanus, Sami 146
Komulainen, Erkki 147
Komulainen, Kauko 121, 268
Kontkanen, Jani 124, 125
Kontkanen, Sini 272
Kontu, Elina 46, 293
Kopisto, Kaisa 80, 82
Korhonen, Tiina 28
Korhonen, Tuomas 209
Korkeamäki, Riitta-Liisa 32, 120, 286
Korpela, Jenni 21
Korpinen, Eira 162, 243
Korvela, Pirjo 133
Koskela, Anne 36
Koskinen, Heli I. 228
Koskinen, Kai 63
Kosonen, Anna-Liisa 286
Kosonen, Toni 259
Kostiainen, Emma 83
Kotilainen, Sirkku 123
Kouki, Elina 253
Kramer, Martin 19
Krokkfors, Leena 80, 82
Kujala, Teija 27
Kujala, Tiina 210
Kujamäki, Päivi 47
Kukk, Airi 150
Kukkonen, Minna 28
Kulju, Pirjo 254
Kumpulainen, Kristiina 80, 82, 168
Kuoppala, Eeva 25
Kuoppala, Kaisa 129
Kuorelahti, Matti 41
Kupari, Pekka 100
Kupiainen, Sirkku 145, 152, 173, 174, 178, 241, 244

Kurkela, Riitta 206
Kuurila, Erja 95
Kuusela, Marjo 147
Kuusela, Sini 97
Kuusinen, Asta 265
Kuusisto, Arniika 199
Kuusisto, Elina 28, 157, 158, 290
Kyhälä, Anna-Liisa 208
Kyrö-Ämmälä, Outi 161
Kyttälä, Minna 42

L

Laakso, Jenni 150
Laakso, Marja-Leena 115, 116
Laaksonen, Milla 144
Ladonlahti, Tarja 273
Laes, Timo 115
Laes, Tuula 111
Lahtinen, Aino-Maija 268, 279
Laiho, Anne 163
Laine-Häikiö, Kaarina 48
Laine, Kati 287
Laitinen, Maarit 45
Lakkala, Minna 271
Lakkala, Suvi 42
Lallukka, Tuomas 155
Lampinen, Jarkko 287
Lampiselkä, Jarkko 102
Lanas, Maija 181
Landén, Laila 243
Lappalainen, Sirpa 261
Lapshin, Yuri 23

Lasonen, Johanna 220
Lassila, Erkki 235
Lattu, Matti 278
Launokorpi, Hanna 50
Lauriala, Anneli 161
Lauritsalo, Kirsti 208
Lavonen, Jari 28
Lee, Dong Seob 180
Lehmuskallio, Eija 63
Lehtinen, Erno 142, 144
Lehtonen, Anna 202
Lehtonen, Jukka 53
Lehto, Reeta 101
Leijo, Siri 151
Leinonen, Jonna 117, 119
Leiviskä, Anniina 71
Leivo, Marjaana 280
Leppänen, Taru 32
Lerkkanen, Marja-Kristiina 56, 148, 154
Leskinen, Esko 139
Lestinen, Leena 51
Liesvirta, Ülle 108
Lindfors, Eila 226
Lin, Hongda 20
Lintunen, Taru 147
Lintuvuori, Meri 241
Lipponen, Lasse 80, 82, 83, 168
Löfström, Erika 265, 270, 275
Logren, Aija 58
Lokka, Antti 106
Lonka, Kirsti 140, 147
Löytönen, Teija 266
Lumme, Pia 124

Lumme, Riitta 24

Lundbom, Pia 51

M

Maaranen, Katriina 169

Määttä, Elina 143

Mäenpää, Katri 159

Mäensivu, Marja 277

Mahlakaarto, Salme 289

Mäkelä, Jukka 192

Mäkilä, Tanja 277

Mäkinen, Juha 225

Mäkinen, Marita 275, 276

Mäkinen, Suvi 101

Mäkitalo-Siegl, Kati 286

Mäki, Tarja 21

Malin, Anne 76

Malinen, Olli-Pekka 39

Manninen, Jyri 48

Manninen, Piia 115

Mansikka, Jan-Erik 251

Mård-Miettinen, Karita 87, 117

Marjanen, Jukka 145, 173, 174, 178

Markkanen, Ilona 166, 290

Martin, Anne 166, 290

Marttunen, Miika 269

Maukonen, Martta 194

McMullen, Jake 144

Merikoski, Hanna-Leena 227

Mertanen, Katariina 30

Metsäpelto, Riitta-Leena 56

Mietola, Reetta 221

Miettinen, Elisa 117

Miettinen, Reijo 240

Mikkilä-Erdmann, Mirjamaija 266, 277

Minkkinen, Jaana 140

Moate, Josephine 261

Moilanen, Pentti 277

Mononen, Riikka 151

Multisilta, Jari 28

Muukkonen, Hanni 271

Mykkänen, Johanna 273

Myllylä-Nygård, Tuula 288

Myllyntausta, Sirkku 104

N

Näykki, Piia 143

Neitola, Marita 133, 134

Nevalainen, Raimo 94, 289

Nevanen, Saila 213

Nevgi, Anne 265, 275

Niemelä, Anna-Liisa 24

Niemi, Anna-Maija 221

Niemi, Eero K. 176

Niemi, Hannele 28, 265

Niemi, Kreetta 59

Nieminen, Marjo 163

Niemi, Pia-Maria 200

Niemi, Reetta 230

Niemivirta, Markku 141, 147, 149, 152

Niinistö, Hanna 107

Niinivirta, Markku 232

Nikkola, Tiina 277

Nikunen, Minna 179

Nislin, Mari 194
Nokelainen, Petri 138
Nori, Hanna 98
Nummijoki, Jaana 24
Nurmi, Jari-Erik 154
Nurmilaakso, Marja 255
Nurmi, Riikka 193
Nuutinen, Ulla 168
Nyman, Tarja 233

O

Ojala, Hanna 53
Ojala, Kristiina 96
Ojala, Petri 215
Oksanen, Anja 212
Oksanen, Elina 38
Oksanen, Ulla 103
Olteanu, Alin 68
Österholm-Matikainen, Erika 277

P

Pääjärvi, Saara 249
Paakkari, Antti 86
Paatela-Nieminen, Martina 129
Paavola, Heini 128
Pakarinen, Eija 56, 154
Pakkanen, Marjatta 59
Palmgren-Neuvonen, Laura 120, 288
Palmqvist, Riia 45
Palmu, Tarja 53

Paloniemi, Susanna 222, 289
Pekkala, Leo 120
Peltonen, Taina 162, 243
Pennanen, Matti 166, 290
Pentikäinen, Johanna 254
Penttinen, Esa 164
Pesce, Sébastien 74
Pesonen, Henri 46, 293
Piattoeva, Nelli 91
Pietarinen, Janne 167
Pigrum, Derek 69
Pihlaja, Päivi 133
Piht, Sirje 150
Pikkarainen, Eetu 69
Pirinen, Raila 58
Pirttimaa, Raija 41, 46, 293
Pitkäniemi, Harri 169
Pogosian, Victoria 281
Poikkeus, Anna-Maija 56, 148, 154, 209
Poikolainen, Jaana 92, 136
Polet, Juho 46
Pöllänen, Sinikka 112
Pöntinen, Susanna 272
Portaankorva-Koivisto, Päivi 102
Poulter, Saila 198
Poutiainen, Ari 156, 293
Puhakka, Helena 223
Pulkka, Antti-Tuomas 147
Pulkki, Jani 71, 160
Pulkinen, Jonna 41
Pulkinen, Seppo 242
Pullinen, Jouko 106
Puolimatka, Tapio 70

Puukari, Sauli 220
Pyhältö, Kirsi 167
Pyykkö, Pirjo 84

R

Räihä, Hannele 133
Raikaslehto, Jukka 188
Räisänen, Mirka 89
Räisänen, Riikka 278
Rajakaltio, Helena 88
Rajala, Antti 83, 168, 169
Rajala, Isto 216
Rantala, Jukka 35
Rantala, Kyllikki 212
Rantala, Leena 122
Rantala, Teija 198
Ranta, Sirkku 187
Rantavuori, Juhana 26
Räsänen, Vilma 83
Rasku-Puttonen, Helena 56, 208
Rastas, Marja 105
Ratinen, Ilkka 81
Räty, Hannu 92
Rauhala, Riitta 280
Rautiainen, Matti 83
Rautio, Riitta 283
Rautopuro, Juhani 174
Repo-Tolonen, Kaisa 39
Rhea, Debbie 210
Riitta Kurkela 206
Ripatti-Torniainen, Leena 122
Risku, Mika 240, 242, 243

Rissanen, Inkeri 158
Rissanen, Minka 270
Rönkkö, Marja-Leena 112
Roos, Carin 234
Roos, Piia 116
Rosenberg, Mikko 237
Routarinne, Sara 254
Ruismäki, Heikki 213, 217
Ruokonen, Inkeri 217
Ruostesaari, Marja-Leena 52
Rusanen, Sinikka 105
Rutanen, Niina 290, 292
Rytivaara, Anna 237

S

Sääkslahti, Arja 208, 209
Saari, Jennifer 28
Saarikkomäki, Elsa 181
Saarilahti, Marja 25
Saarinen, Jaana 53, 55
Saarinen, Minna 39
Saarinen, Taina 267
Safronova, Maria 22
Sahlberg-Sjöblom, Gerd 223
Sahlström, Fritjof 60
Sajaniemi, Nina 191, 195
Salmela-Aro, Katariina 139, 141
Salmenkivi, Eero 177
Salminen, Jenni 192
Salokangas, Maija 91
Salomäki, Ulla 214
Salonen, Arto 73

Salonen, Eija 116
Saloranta, Seppo 62
Salo, Tiina-Leena 267
Salovaara, Veronica 94
Saloviita, Timo 44
Samppala, Marja 76
Sandberg, Erja 135
Sandström, Niclas 74
Saros, Leila 207
Saurén, Kirsi 273
Savolainen, Hannu 139
Schatz, Monika 131
Sekki, Sanna 133
Seppä, Marianne 256
Sepp, Anu 217
Sevón, Eija 116, 135
Siewiorek, Anna 28
Siikaniemi, Teemu 287
Siivonen, Päivi 233
Silander, Tiina 83
Silfverberg, Harry 45
Silius-Ahonen, Ellinor 204
Silmäri-Salo, Sari 92
Silvennoinen, Heikki 93
Silvonen, Jussi 223
Simola, Mari 31
Simola, Raisa 73
Sinisalo-Juha, Eeva 51
Sintonen, Sara 121
Sivenius, Ari 48
Sjöblom, Pia 65
Skarp, Suvi 236
Skinnari, Kristiina 260

Smeds, Pia 64
Södervik, Ilona 277
Soini, Tiina 167
Sormunen, Kari 137, 280
Sormunen, Kati 28
Stables, Andrew 68
Ståhl, Hanna-Riitta 151
Ståhl, Tore 126
Stenberg, Katariina 169
Stolp, Marleena 263
Suhonen, Eira 191, 195
Suoninen, Annikka 123
Svanström, Maria 55
Syrjäläinen, Erja 110, 170

T

Taajamo, Matti 244
Taar, Jaana 283
Tähti, Taru 66
Takala, Marjatta 234
Takala, Päivi 189
Takala, Tiina 237
Talib, Mirja 128, 130
Talvio, Markus 147
Tanhuanpää, Saija 249
Tanner, Elisa 292
Tapola, Anna 149
Tarnanen, Mirja 254, 255
Tast, Sylvia 61
Tenhunen, Anu 238
Teräs, Marianne 220
Thuneberg, Helena 42

Tiainen, Katariina 72
Tiippana, Kaisa 27
Tillett, Wade 123
Timonen, Liisa 130
Tirri, Kirsi 28, 157, 158, 290
Tissari, Varpu 263
Tiuraniemi, Pirkko 257
Toiskallio, Jarmo 225
Toivanen, Tapio 205
Toiviainen, Hanna 24
Toivonen, Kaisu 159
Tolonen, Hanna 64
Tolppanen, Sakari 28
Toom, Auli 167, 271, 278
Törmä, Elina 56
Törmänen, Minna 155, 293
Torsti, Ilari 155
Tuijula, Tiina 138, 163
Tuomainen, Tarja 243
Tuomi, Jouni 232
Tuominen-Soini, Heta 141
Turja, Leena 115
Turunen, Serja 264
Tuulari, Jetro 266
Tynjälä, Päivi 166, 267, 269, 290

U

Ubani, Martin 201
Uitto, Anna 62, 65
Ukskoski-Ahonen, Tuija 164
Uotinen, Sanna 273
Ursin, Piia af 50

Ursin, Piia-Kaisa af 79
Utriainen, Jukka 269
Uusitalo, Kaarlo 293
Uusitalo-Malmivaara, Lotta 152
Uusitalo, Margit 202

V

Väätäinen, Eero 242
Vähäsantanen, Katja 222, 231, 289
Vainikainen, Mari-Pauliina 145, 173, 174, 178, 241
Väisänen, Pertti 125, 137, 272
Vaittinen, Pirjo 205
Väljjarvi, Jouni 244
Välimaa, Iida 102
Valkonen, Anita 101
Valleala, Ulla Maija 278, 281
Vallo, Olli 81, 287
Valtonen, Juha 207
Valtonen, Teemu 125, 272
Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 218
Vanninen, Petteri 286
Varjo, Janne 99
Vartiainen, Henriikka 286
Vauras, Marja 142
Väyrynen, Pirjo 173
Väyrynen, Sai 250
Veermans, Marjaana 121
Vehkakoski, Tanja 59
Vehviläinen, Sanna 274
Veijola, Anna 34
Venäläinen, Salla 77
Venninen, Tuulikki 117

Vesalainen, Marjo 164
Vesala, Päivi 183
Vesterinen, Johanna 85
Vesterinen, Olli 80, 82
Vetoshkina, Liubov 20
Vettenranta, Jouni 184, 242
Viita, Maria 84
Viitanen, Kirsi 28
Viitanen, Reijo 51
Vikberg, Thomas 276
Vilppu, Henna 277
Virtanen, Anne 267, 269
Virtanen, Sonja 52
Virtanen, Tuomo 41
Vivitsou, Marianna 28, 29
Vuorikoski, Marjo 54
Vuorinen-Lampila, Päivi 96

W

Wallenius, Tommi 90
Wallinheimo, Kirsi 164
Wallin-Oittinen, Toini 67
Warinowski, Anu 133

Y

Yi, Joey Chua Poh 215
Ylitapio-Mäntylä, Outi 189
Yrjänäinen, Sari 227

Z

Zilliacus, Harriet 200

